

วารสารสถาบันวิจัยพิมลธรรม

Phimoldhamma Research Institute Journal

ปีที่ 10 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม - สิงหาคม 2566)

กำหนดการเผยแพร่ ปีละ 3 ฉบับ

ฉบับที่ 1 มกราคม - เมษายน

ฉบับที่ 2 พฤษภาคม - สิงหาคม

ฉบับที่ 3 กันยายน - ธันวาคม

วัตถุประสงค์

1. เพื่อส่งเสริมและเผยแพร่ผลงานวิชาการและผลงานวิจัยทางพระพุทธศาสนา ปรัชญา การศึกษา รัฐศาสตร์ และรัฐประศาสนศาสตร์
2. เพื่อเผยแพร่ผลงานวิชาการและผลงานวิจัย ด้านอรรถศาสตร์ ด้านสันติศึกษา และด้านวิปัสสนาศึกษา
3. เพื่อเป็นเวทีนำเสนอผลงานวิชาการและผลงานวิจัยของบุคลากรในมหาวิทยาลัยและบุคคลทั่วไป

การพิจารณาคัดเลือกบทความ

บทความแต่ละบทความจะได้รับพิจารณาจากคณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสาร (Peer Review) อย่างน้อย 2 ท่าน ที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการก่อนตีพิมพ์ โดยการพิจารณาบทความจะมีรูปแบบที่ผู้พิจารณาบทความไม่ทราบชื่อหรือข้อมูลของผู้เขียนบทความ และผู้เขียนบทความไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความ (Double-blind peer review)

ทัศนะและความคิดเห็นที่ปรากฏในบทความในวารสารสถาบันวิจัยพิมลธรรม ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น และไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ

คณะกรรมการที่ปรึกษา

1. พระราชปริยัติกวี, ศาสตราจารย์ ดร.	มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
2. พระโสภณพัฒนบัณฑิต, รector ศาสตราจารย์ ดร.	มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
3. รector ศาสตราจารย์ ดร.ประยงค์ แสนบุราณ	มหาวิทยาลัยขอนแก่น

บรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิเทศ สนั่นนารี

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

มาริสสา ไสวงาม

กองบรรณาธิการ

1. พระครูปริยัติธรรมวงศ์, รองศาสตราจารย์ ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
2. พระมหาโยธิน โยธิโก, รองศาสตราจารย์ ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
3. ศาสตราจารย์ ดร.กนกพร สมปราชญ์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
4. รองศาสตราจารย์ ดร.พรอัมรินทร์ พรหมเกิด	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
5. รองศาสตราจารย์ ดร.พุทธรักษ์ ปราบนอก	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
6. รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา เคนาภูมิ	มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
7. รองศาสตราจารย์ ดร.ภักดี โพธิสิงห์	มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
8. รองศาสตราจารย์ ดร.ภาสกร ดอกจันทร์	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
9. รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา สะสอง	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
10. รองศาสตราจารย์ ดร.รัตนะ ปัญญาภา	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
11. รองศาสตราจารย์ ดร.วิทยา ทองดี	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
12. รองศาสตราจารย์ ดร.ธีระพงษ์ มีไธสง	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
13. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุวิน ทองปิ่น	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
14. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.หอมหวล บัวระภา	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
15. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฐพัชญ์ อนันต์ธีระกุล	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
16. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อภิญวรัตน์ โพธิ์สาน	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
17. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมหวัง แก้วสุฟอง	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
18. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.แสง แสงบุตร	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
19. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมปอง สุวรรณภูมา	มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ
20. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิรัช เรืองแสน	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้จัดการวารสาร

สาริกา ไสวงาม

ออกแบบปก

สาริกา ไสวงาม

จำนวนพิมพ์

เจ้าของ

สำนักวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
อาคาร 100 ปี สมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร) เลขที่ 30 หมู่ 1 บ้านโคกสี ตำบลโคกสี อำเภอเมือง
จังหวัดขอนแก่น 40000
โทรศัพท์ 082-855-8962 โทรสาร 0-4328-3399
<https://so06.tci-thaijo.org/index.php/prij/index> E-mail: phimoldhamma.prij@gmail.com

พิมพ์ที่

เอมี ก๊อบบี้ เซนเตอร์ 88/27 ถนนเหล่านาดิ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น 40000
โทร. 0-4330-6845 แฟกซ์ 0-4330-6845 E-mail: emmy_emma_emem@hotmail.com

คณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสารสถาบันวิจัยฟิลิปปินส์ (Peer Review)

ปีที่ 10 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม - สิงหาคม 2566)

ผู้ทรงคุณวุฒิจากภายใน

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุวิน ทองปั้น	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จรัส ลีกา	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปัญญา คล้ายเดช	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ทรงคุณวุฒิจากภายนอก

1. รองศาสตราจารย์ ดร.วิสุทธิ วิจิตรพัชรภรณ์	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
2. รองศาสตราจารย์ ดร.ขวัญชัย บัวแดง	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
3. รองศาสตราจารย์ ดร.ปาริชาติ บัวเจริญ	มหาวิทยาลัยพายัพ
4. รองศาสตราจารย์ ดร.อังคณา ตุงคะสมิต	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
5. รองศาสตราจารย์ ดร.สุกัญญา เอ็มอัมธรรม	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
6. รองศาสตราจารย์ ดร.ชิตชนก เชิงเขาว์	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
7. รองศาสตราจารย์ ดร.สุวรรณา จัยทอง	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
8. รองศาสตราจารย์ ดร.สุบิน ยะราช	มหาวิทยาลัยศรีปทุม
9. รองศาสตราจารย์ ดร.ชนลธิธิ สิทธิสูงเนิน	มหาวิทยาลัยศิลปากร
10. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมบูรณ์ วัฒนะ	มหาวิทยาลัยมหิดล
11. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กรกนก สารภิมย์	มหาวิทยาลัยมหิดล
12. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปทุมพร เปี้ยถนอม	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
13. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิริวรรณ วณิชวัฒนวรชัย	มหาวิทยาลัยศิลปากร
14. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภัทรชัย อุทาพันธ์	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
15. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทรงศักดิ์ พรหมดี	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
16. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วินิจ ฝาเจริญ	วิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้
17. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เอกราช บุญเรือง	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
18. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิไลภรณ์ ฤทธิคุปต์	มหาวิทยาลัยพะเยา
19. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วัชร จตุพร	มหาวิทยาลัยพะเยา
20. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธินัฐดา พิมพ์พวง	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
21. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พวงพยอม ชิดทอง	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
22. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โสภณา สุดสมบูรณ์	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
23. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เพ็ญพนอ พ่วงแพ	มหาวิทยาลัยศิลปากร
24. อาจารย์ ดร.ประชัน ชะชิกุล	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
25. อาจารย์ ดร.ศิริพร จันทนสกุลวงศ์	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

บรรณาธิการแถลง

วารสารสถาบันวิจัยพหุวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตขอนแก่น ให้ความสำคัญกับการเผยแพร่ผลงานวิชาการด้านพระพุทธศาสนา และการบูรณาการพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่ ของผู้บริหาร คณาจารย์ นักวิจัย นิสิต นักศึกษา และบุคลากรปฏิบัติการวิชาชีพ ในสถาบันอุดมศึกษาทุกระดับ รวมถึงนักวิชาการจากองค์กรต่างๆ ทั้งในภาครัฐและภาคเอกชน และนักวิชาการอิสระที่ต้องการนำเสนอผลการ ศึกษาทั้งในเชิงทฤษฎีและการสะท้อนองค์ความรู้ที่เกิดจากการปฏิบัติงานตามสภาพจริงที่สามารถนำไปสู่การ ประยุกต์ใช้พัฒนาในด้านต่างๆ ได้ วารสารสถาบันวิจัยพหุวัฒนธรรมฉบับนี้ เป็นปีที่ 10 ฉบับที่ 2 ประกอบด้วย บทความวิจัย 21 บทความ และบทความวิชาการ 1 บทความ และวิจารณ์หนังสือ 1 บทความ

ขอขอบพระคุณผู้สนับสนุนบทความและผู้ทรงคุณวุฒิที่กรุณาพิจารณาอ่านบทความและให้ข้อเสนอแนะที่มี คุณูปการต่อการพัฒนาทางวิชาการ ทำให้วารสารสถาบันวิจัยพหุวัฒนธรรมสามารถดำรงคุณภาพและมาตรฐานทาง วิชาการ สามารถนำไปสู่การพัฒนาจิตใจและสังคมในระดับชาติและระดับนานาชาติ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิเทศ สันันนารี)

สารบัญ

บรรณาธิการแถลง

บทความวิจัย: Research Article

- การประยุกต์พุทธปรัชญาและปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อพัฒนาสุขภาพของผู้สูงอายุ
โรงเรียนอาวุโสศึกษา เทศบาลตำบลนาอ้อ อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย
**Application of Buddhist Philosophy and Philosophy of Sufficiency Economy
for Elderly Health Development Senior Education School Na Aor Sub-district,
Mueang District, Loei Province** 1
บุญวัฒน์ บุญทะวงค์
Boonyawat Boontawong
- การศึกษาปัญหาพระภิกษุสงฆ์และสามเณร ไร้รัฐ ไร้สัญชาติ: การเข้าถึงบริการสาธารณสุข
จังหวัดเชียงใหม่
**A study of the Problems of Stateless and Stateless Monks and Novices:
Access to Public Health Services Chiang Mai Province** 13
พระวิสิฐ ฐิตวิสิฐ (วงศ์ใส), พระครูปลัดธันรบ โชติวิโส (วงศ์ษา) และสันติพงษ์ มูลฟอง
Phra Wisit Thitavisiddho (Wongsai), Phrakhrupalad Thanrob Jotivamsa (Wongsa)
and Samtipong Moolfong
- บทบาทของรัฐต่อการแก้ไขปัญหาการระบาดของโรคโควิด-19 ในชุมชนศรีสวัสดิ์ ตำบลตลาด
อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม
**The Role of Government Sector in Resolving the Outbreak of Covid-19
in Srisawat Community Talad Sub-District, Mueang District, Maha Sarakham
Province** 25
พระปัญญวัฒน์ คุตตลีโล (อโนราช), ปัญญา คล้ายเดช และไพฑูรย์ มาเมือง
Phra Punyawat Cuttasilo (Anorach), Panya Klaydesh and Phaitoon Mamuangt
- การพัฒนากิจกรรมการปรับพฤติกรรมเชิงจริยธรรมด้านความมีวินัยในตนเอง ทักษะชีวิต
และความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
**The Development of Behavior Adjustment Activities in Ethics in the Areas of
Self-Organization, Life Skills, and Self-Valuing of The Students at Mahamakut
Buddhist University** 37
มนตรี รอดแก้ว, อาทิตย์ ชูชัย, วิญญู เกาถาวงษ์, พระมหาไถยน้อย สलगสิงห์
และอาทิตย์ แสงเนวก
Montri Lodgaew, Artit Choochai, Winyoo Thaothawong,
Phramaha Thainoi Salangsing and Artit Saengchawek

- ทักษะการบริหารสถานศึกษาขนาดเล็กในศตวรรษที่ 21 ตามหลักพละ 4
 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4
**The Administrative Skills of Small Educational Institutions of school
 Administrators in the 21st Century According to The Four Bala of Administrators
 Under the Office of Khon Kaen Primary Educational Service Area 4** 51
 ธัญพวีณัฐ สีชมภู, สัมฤทธิ์ กางเพ็ง, ทวี สระน้ำคำ และณฐาพัชร วรพงศ์พัชร
 Thanlawanat Seechomphoo, Samrit Kangpheng, Tawee Sranamkam
 and Ntapat Woraphongphat
- การศึกษาวิเคราะห์การส่งเสริมสุขภาพจิตของผู้สูงอายุชาวตำบลสะอาดสมบูรณ์
 อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด ตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาท
**An Analysis Study of Elderly's Mental Health Promotion of Sa-At Somboon
 Sub-District People, Muang Roi Et District, Roi Et Province According to
 Theravada Buddhist Philosophy** 67
 พระณัฐพงศ์ กวีโวโส (กลางประพนธ์), พระเทพวชิรวิมล และพระครูสีลสรวิชิตคุณ
 Phra Nattapong Kaviwangso (Klangprapan), Phrathepvachiravimon
 and Phrakhru Silasarathikhun
- การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้รายวิชาความเป็นครูวิชาชีพเพื่อส่งเสริมทักษะการคิด
 อย่างมีวิจารณญาณ และเจตคติต่อวิชาชีพครูของนักศึกษาสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
 ในจังหวัดสุพรรณบุรี
**The Development of Learning Management Model Professional Teacher
 Subject to Facilitate Critical Thinking Skills and Attitudes toward The Teaching
 Profession of Bunditpatanasilpa Institute Students in Suphanburi Province** 81
 ขวัญใจ พิมพิมล
 Kwanjai Pimpimon
- การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลตามหลักไตรสิกขาของผู้บริหารสถานศึกษา
 ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา จังหวัดขอนแก่น
**Educational Institution Administration in the Digital Age According to the
 Trisikkhā Principles of Educa-tional Institution Administrators under the
 Secondary Educational Service Area Office, Khon Kaen** 99
 พระพิทักษ์ จันทโร, พระฮอนด้า วาทยุโท, สัมฤทธิ์ กางเพ็ง และสำเริง ยुरชัย
 Phra Pitak Chantharo, Phra Honda Vadasuddo, Samrit Kangpheng
 and Samrej Yurachai

- **การวิเคราะห์การบริโภคที่เกินพอดีของมนุษย์ในสังคมไทยปัจจุบัน ด้วยหลักพุทธปรัชญาเถรวาท**
An Analysis of Excessive Consumption of Humans in Thai Society Today with
Theravada Buddhist Philoso-phy 113

พระอธิการวสันต์ วรสุโข (ดานำคำ), พระมหาสากล สุภรเมธี และโสวิทย์ บำรุงภักดิ์
 Phraathikan Wasan Warasatto (Danamkam), Phramaha Sakol Subharamethi
 and Sowit Bumrungphak
- **การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหาร**
โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
A Study of Factors Affecting the Administrative Success According to the
Principles of Good Governance of Administrarors of Rajaprajanukroh School
Under the Northeast Special Education Bureau 125

ศัทธียา ยารังสี, พระครูปลัดบุญช่วย โชติวิโส, สัมฤทธิ์ กางเพ็ง และณฐาพัชร วรพงศ์พัชร
 Cuttaleeya Yarungsee, Phrakhrupalad Boonchuay Chotivungso,
 Samrit Kangpheng and Ntapat Worapongpat
- **การพัฒนาชุดการสอน เรื่อง ภัยพิบัติทางธรรมชาติร่วมกับระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์**
(GIS) โดยใช้ร้อยสัจ 4 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนพิศาลปัญญวิทยา
The Development of the Teaching Package on Natural Disasters in Conjunction
with the Geographic In-formation System (Gis) By Using the Four Noble
Truths for the Fourth High School Students at Pisanpun-nawittaya School 139

จรรย์ญา จันดา, ปาณจิตร สุกุมาลย์, นิรัช เรืองแสน และอังคณา ตุงคะสมิต
 Jaranya Janda, Panjitr Sukumal, Niraj Ruangsarn and Angkana Tungkasamit
- **คุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษ ที่ 21 ตามหลักพละ 4 ของสถานศึกษา**
สังกัดมูลนิธิธรรมิกชนเพื่อคนตาบอดในประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์
The Characteristics of Educational Institution Administrators in 21ST
Century According to the Four Bala of Educational Institutions under the
Dhammikajana Foundation for the Blind in Thailand under the Royal Patronage
of His Majesty the King 155

วินัย อินเสมียน, สัมฤทธิ์ กางเพ็ง และสุนทร สายคำ
 Winai Insamian, Samrit Kangpheng and Sunthon Saikham

- **การบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่ประสบความสำเร็จ: กรณีศึกษา ศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดมงคลวราราม อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต**
The Successful Management of a Buddhist Sunday Center: A Case Study of the Buddhist Sunday Center at Wat Mongkhon Wararam, Thalang District, Phuket Province 171

จันทนา สิทธิพันธ์, รัตนา ดวงแก้ว และชูชาติ พ่วงสมจิตร์
 Jantana Sittipan, Ratana Daungkaew and Choochat Phuangsomjit
- **แนวทางการบริหารจัดการแก้ปัญหาอบายมุขตามหลักปธาน 4 ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5**
The Guidelines for The Management of Solving the Vices Problems According to The Four Padhāna in Edu-cational Institutions Under the Office of Khon Kaen Primary Educational Service Area 5 189

นัทธกร สนน้อย, สัมฤทธิ์ กางเพ็ง, พระฮอนด้า วาฬสุโท และสำเร็จ ยุธชัย
 Nattakorn Sonnoi, Samrit Kangpheng, Phra Honda Vadasuddo and Samrej Yurachai
- **ปัจจัยคัดสรรที่ส่งผลต่อการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 1**
Selected Factors Affecting Educational Quality Assurance Operations of Schools under Nonthaburi Primary Educational Service Area Office 1 201

จิราภรณ์ มณีนิล, โสภนา สุดสมบูรณ์ และฐิติกรณ์ ยาวิไชย จารึกศิลป์
 Jiraporn Maneenil, Sopana Sudsomboon and Thitikorn Yawichai Jarueksil
- **การพัฒนาเอกสารประกอบการสอนรายวิชาจริยธรรมและทักษะชีวิตในการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง**
The Development of Instructional Document of Ethic and Life Skills Subject in Blended Learning Manage-ment for Undergraduate at Muban Chom Bueng Rajabhat University 215

สมคิด ดวงจักษ์
 Somkid Duangchak
- **การบริหารงานวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม**
A Small Secondary Administration on Academic Model by Participatory Action Research 231

เสกสรร พิทักษ์ทา และณัฐ รัตนศิรินิชกุล
 Sexsan Pitaka and Nat Rattanasirinichakun

- **การบริหารเวลาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานของโรงเรียน
สังกัดเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 5**
**Time Management and School Effectiveness Administrators under
Nakhon Ratchasima Primary Education-al Service Area 5** 335
 ภัทรวดี เก่งนา และกุหลาบ ปุริสาร
 Pattarawadee Kengna and Kularb Purisarn
- **การบริหารงานงบประมาณตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3**
**Budget Management According to the Principles of Good Governance
of School Administrators under the Office of Mahasarakham Primary
Educational Service Area 3** 349
 ปวีณา จำนงกิจ, พระซอนด้า วาทสทุโท และพระครูปลัดบุญช่วย โชติวิโส
 Paweena Jamnongkit, Phra Honda Vadasuddo
 and Phrakhrupalad Boonchuay Jotivamsa
- **การบริหารงานวิชาการยุคนิวอร์มัลตามหลักอิทธิบาท 4**
**The Academic Administration in the New Normal Era According to
the Four Iddhipāda of Academic Ad-ministrators in Private Schools,
Nong Bua Lam Phu Province** 363
 พรทิพย์ บัวเฟื่อน, สัมฤทธิ์ กางเพ็ง, พระครูปลัดบุญช่วย โชติวิโส และสำเร็จ ยุธชัย
 Porntip Buaphuen, Samrit Kangpheng, Phrakhrupalad Boonchuay Jotivamsa
 and Samrej Yurachai
- **วิเคราะห์กระบวนการของขั้น 5 ตามหลักพุทธญาณวิทยา**
**An Analysis the Process of the Five Aggregates According to Buddhist
Epistemology** 377
 พระแก้ว ฐิตสีโล (สุดเฉลียว), พระเทพวชิรวิมล และพระมหาสากร สุภระเมธี
 Phra Kaew Thitasilao (Sudchaliao), Phrathepwachirawimol and
 Phramaha Sakol Supharamathi

บทความวิชาการ: Academic Article

- **ศึกษาวิเคราะห์เกณฑ์ตัดสินอสังฆธรรมในพุทธศาสนาเถรวาท**
An Analytical Study of the Criteria of Asaṅkhatadhamma in Theravāda Buddhism 391
พระมหาวราทิต อาทิตวโร, พระครูจันทธรรมมานุวัตร และอุมารินทร์ เลิศสหพันธ์
Phramaha Waradit Aditavaro, Phrakruchandadhammanuwat
and Umarin Lertsahapan

บทวิจารณ์หนังสือ: Book Reviews

- **ฟื้นฟูภาวะ ยามสังคมวิกฤต**
Restoring Health During the Social Crisis 403
พระมหาณัฐพล ทีมาญโก (บานชน) และพระมหามิตร จิตปญโญ
Phramaha Nattaphon Thigkayuko (Banchon)
and Phramaha Mit Thitapanyo

ภาคผนวก:

- **กระบวนการพิจารณาบทความ** 419
- **แนะนำสำหรับผู้พิมพ์บทความ** 420

การประยุกต์พุทธปรัชญาและปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อพัฒนา
สุขภาวะของผู้สูงอายุ โรงเรียนอาวุโสศึกษา เทศบาลตำบลนาอ้อ
อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย *

Application of Buddhist Philosophy and Philosophy of Sufficiency
Economy for Elderly Health Development Senior Education School
Na Aor Sub-district, Mueang District, Loei Province

บุญวัฒน์ บุญทะวงศ์

Boonyawat Boontawong

มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

Loei Rajabhat University, Thailand

E-mail: boontawongboonyawat@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแนวทางและกระบวนการพัฒนาสุขภาวะผู้สูงอายุ 2) ประยุกต์พุทธปรัชญาและปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อพัฒนาสุขภาวะของผู้สูงอายุโรงเรียนอาวุโสศึกษาเทศบาลตำบลนาอ้อ อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ มีการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม และการประชุมระดมความคิดเห็นแบบมีส่วนร่วม จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 25 คน และการวิเคราะห์ข้อมูลแบบพรรณนาความ

ผลการวิจัยพบว่า

1. เทศบาลตำบลนาอ้อ ได้กำหนดแนวทางและกระบวนการพัฒนาสุขภาวะผู้สูงอายุโดยนำหลักพุทธปรัชญาและปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นมาประยุกต์ โดยการพัฒนาสุขภาวะภายใน คือ ด้านอารมณ์ ด้านการบริโภคปัจจัย 4 ด้านพฤติกรรม และแนวทางการพัฒนาสุขภาวะภายนอก ได้แก่ ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม โดยมีกระบวนการพัฒนาสุขภาวะภายใน ได้แก่ การให้ความรู้โดยเชิญวิทยากรทั้งพระสงฆ์และคฤหัสถ์มาบรรยายให้กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ ได้แก่ การเล่นเกม

*ได้รับบทความ: 18 เมษายน 2566; แก้ไขบทความ: 23 สิงหาคม 2566; ตอรับตีพิมพ์: 29 สิงหาคม 2566

Received: April 18, 2023; Revised: August 23, 2023; Accepted: August 29, 2023

กิจกรรมการเรียนรู้ เช่น เกมคณิตศาสตร์ การวาดภาพและระบายสี และกิจกรรมนันทนาการ เช่น การรำวงมาตรฐาน การเล่นเกมพื้นบ้าน ส่วนกระบวนการพัฒนาสุขภาวะภายนอก ประกอบด้วยกิจกรรมชุมชนสัมพันธ์ เช่น การเก็บขยะ การออกเยี่ยมบ้าน กิจกรรมฝีมือ เช่น การทำขนมมากเบง การทำเครื่องจักรสาน กิจกรรมส่งเสริมเศรษฐกิจครอบครัว เช่น การปลูกผักปลอดสารพิษ เป็นต้น

2. แนวทางและกระบวนการบนฐานพุทธปรัชญาและปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงดังกล่าว ทำให้ผู้สูงอายุมีสุขภาวะภายใน คือมีสติสัมปชัญญะ รู้จักควบคุมอารมณ์ของตน เห็นอกเห็นใจผู้อื่น รู้เท่าทันและปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริง รู้เข้าใจถึงวงจรของสรรพสิ่งที่มีความเกิดขึ้น ตั้งอยู่และดับไป ปล่อยวาทะทุกขังได้ ส่วนสุขภาวะภายนอกได้พบปะพูดคุยกับเพื่อนนักเรียน รู้สึกเพลิดเพลินกับการเรียนรู้ ใช้สอยสิ่งของอย่างรู้คุณค่ามีสัมพันธ์ภาพที่ดีกับเพื่อนบ้าน เอื้อเฟื้อเกื้อกูลซึ่งกันและกันในยามทุกข์สุข ครองตนตามเหมาะสมกับภาวะของตน

คำสำคัญ: พุทธปรัชญา; ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง; สุขภาวะ

Abstract

This research article was to study 1) guidelines and processes for the development of the well-being of the elderly and 2) applied Buddhist philosophy and philosophy of sufficiency economy to develop the well-being of the elderly at Elderly Studies School, Na-Or municipality Sub-district, Muang Loei District, Loei Province. Data were collected by qualitative research method, deep interview, focus group, brainstorming participation from 25 key informants, and descriptive data were analyzed.

The results of the research were as follows:

1. Na-Or municipality Sub-district established guidelines and processes for the development of the well-being of the elderly by applying Buddhist philosophy and philosophy of sufficiency economy for the development of internal health consisting of emotion, 4-factor consumption, behavior, and guideline for the development of external health consisting of environment, economy, and society. There was a process to develop internal well-being namely invited keynote speakers proving knowledge to both monks and lay people to give lectures, health promotion activity was Yoga, learning activities were math games, drawing and painting, recreational activities were standard Thai folk dance, indigenous games, and the process to develop external health consisted of community relations activities such as garbage collection, home visit, handicraft activities such as tray

of gift (Beng), wickerwork, family economy promotion activities such as organic vegetable growing etc.

2. The guidelines and processes based on Buddhist philosophy and the philosophy of sufficiency economy as mentioned above made the elderly had internal health consisting of mindfulness and consciousness, control of their emotions, empathizing with others, be aware and adapting to the actual situation, understanding the cycle of things that have happened, three marks of existence, let oneself on all of the sufferings, external health consisting of talking with friends, enjoy learning, use things wisely, have a good relationship with neighbors, be generous, rejoice with each other in times of sorrow, take care of oneself according to the condition.

Keywords: Buddhist Philosophy; Philosophy of Sufficiency Economy; Well-Being

1. บทนำ

สังคมไทยกำลังเผชิญกับการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ จำนวนและสัดส่วนของผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วและเห็นได้ชัด โดยปี 2537 มีผู้สูงอายุคิดเป็นร้อยละ 6.8 ของประชากรทั้งประเทศ ปี 2545 ปี 2550-2554 และปี 2557 เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 9.4-10.7-12.2 และ 14.9 ตามลำดับ ล่าสุดปี 2560 เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 16.7 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2561) การที่ผู้สูงอายุจะมีร่างกายที่แข็งแรง จิตใจที่เข้มแข็ง สามารถดูแลตนเองได้ในเบื้องต้น มีคุณภาพชีวิตที่ดี รู้จักแสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ จึงต้องให้ความสำคัญต่อแนวทางและกระบวนการพัฒนาสุขภาวะของผู้สูงอายุ รัฐบาลจึงได้กำหนดยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวกับการส่งเสริมและพัฒนาผู้สูงอายุ กล่าวคือ ส่งเสริมสุขภาพ ป้องกันการเจ็บป่วยและดูแลตนเองเบื้องต้น ส่งเสริมการรวมกลุ่ม และสร้างความเข้มแข็งขององค์กรผู้สูงอายุ ส่งเสริมด้านการทำงานและการหารายได้ของผู้สูงอายุ สนับสนุนผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ ส่งเสริมสนับสนุนสื่อทุกประเภทให้มีรายการเพื่อผู้สูงอายุและสนับสนุนให้ผู้สูงอายุได้รับความรู้และสามารถเข้าถึงข่าวสารและสื่อ และส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สูงอายุมีที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม (กรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2562) อีกทั้งได้นำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไว้ในแผนพัฒนาสุขภาพแห่งชาติ ฉบับที่ 9 มาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งเป็นแนวทางปฏิบัติเชิงนโยบายเกี่ยวกับระบบสุขภาพพอเพียง คือ ยึดทางสายกลาง มีความสมดุลพอดี รู้จักพอประมาณ มีเหตุผล มีระบบภูมิป้องกัน รู้เท่าทันโลก และมีคุณธรรมและจริยธรรมจากการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ จึงทำให้เกิดหลักการที่ว่า สุขภาพดีเป็นผลมาจากสังคมดี ซึ่งอยู่ในแผนพัฒนาสุขภาพแห่งชาติ ฉบับที่ 10 และสำหรับแผนพัฒนาสุขภาพแห่งชาติฉบับที่ 11 ได้กำหนดวิสัยทัศน์ไว้ว่า ประชาชนมีสุขภาพดี ร่วมสร้างระบบสุขภาพพอเพียงเป็นธรรม นำสู่สังคมสุขภาวะ อีกทั้ง

การนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้การพัฒนาสุขภาวะของผู้สูงอายุ จึงเป็นเรื่องที่เหมาะสมในการพัฒนาภายใน หรือการพัฒนาจิต ซึ่งมีหลักพุทธธรรมหลายประการ ที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ จะนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต (กุลยา ตันติผลาชีวะ, 2551)

ชุมชนนาอ้อเป็นชุมชนเก่าแก่แห่งหนึ่งของจังหวัดเลย มีประวัติและพัฒนาการที่ยาวนานเป็นหมู่บ้านวัฒนธรรมที่มีอัตลักษณ์ทั้งภาษาพูดและการแต่งกาย ประชาชนในชุมชนมีความสามัคคี มีประเพณีประจำพื้นที่ได้แก่ “บุญข้าวจี” และมีประชาชนผู้สูงอายุจำนวนมาก ทางเทศบาลตำบลนาอ้อ อำเภอเมือง จังหวัดเลย จึงได้จัดตั้ง “โรงเรียนอาวุโสศึกษาเทศบาลตำบลนาอ้อ” ขึ้น ได้จัดทำหลักสูตรการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต ปลุกจิตสำนึกให้คนในสังคมได้ตระหนักถึงคุณค่าและศักดิ์ศรีของผู้สูงอายุนี้อาชีพประกอบด้วยกฎหมาย สุขภาพอนามัย หลักพุทธธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และนันทนาการ เน้นให้ความรู้ที่ผู้สูงอายุสามารถนำไปประยุกต์ใช้ชีวิตประจำวันได้ เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมของประชากรเข้าสู่วัยผู้สูงอายุอย่างมีคุณภาพ ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น และเพื่อส่งเสริมความรู้ด้านสุขภาพ ป้องกันโรค และการดูแลตนเองเบื้องต้น ซึ่งในระยะเวลาที่ผ่านมา นักเรียนทั้งหมดล้วนได้รับสุขภาวะทางด้านกาย สังคม จิตใจ และปัญญา ทำให้ชีวิตมีคุณค่า มีความสุขมากขึ้น (สันติ แสนคำคุณ, การสัมภาษณ์ 7 มีนาคม 2563) โดยได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในสังคม เช่น ผู้บริหารเทศบาลตำบลนาอ้อ พระสงฆ์ในท้องถิ่น และส่วนราชการต่างๆ เช่น องค์การบริหารส่วนจังหวัดเลย กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เป็นต้น ทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง ผู้สูงอายุมีสุขภาพกาย สุขภาพใจที่ดี ภูมิปัญญาที่มีคุณค่าของท้องถิ่นได้รับการถ่ายทอดและสืบทอดอยู่กับชุมชนท้องถิ่น สมควรที่จะได้สืบสาน รักษา และต่อยอดต่อไป

ดังนั้นผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญและจำเป็นที่จะต้องศึกษาวิจัยเรื่อง การประยุกต์พุทธปรัชญาและปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อพัฒนาสุขภาวะผู้สูงอายุโรงเรียนอาวุโสศึกษาเทศบาลตำบลนาอ้อ อำเภอเมือง จังหวัดเลย เพื่อนำผลการวิจัยไปเป็นแนวทางในการพัฒนาสุขภาวะของประชาชนและหน่วยงานที่สนใจต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวทางและกระบวนการพัฒนาสุขภาวะผู้สูงอายุ โรงเรียนอาวุโสศึกษาเทศบาลตำบลนาอ้อ อำเภอเมือง จังหวัดเลย
2. เพื่อประยุกต์พุทธปรัชญาและปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงพัฒนาสุขภาวะของผู้สูงอายุโรงเรียนอาวุโสศึกษาเทศบาลตำบลนาอ้อ อำเภอเมือง จังหวัดเลย

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย การสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม การประชุมระดมความคิดเห็นแบบมีส่วนร่วม และการสังเกต สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญในพื้นที่จริง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นจริงเกี่ยวกับแนวทางและกระบวนการพัฒนาสุขภาวะ และการนำพุทธปรัชญาและปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้พัฒนาสุขภาวะของผู้สูงอายุในโรงเรียนอาวุโสศึกษาเทศบาลตำบลนาอ้อ แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์แบบพรรณนาความ

ประชากรและกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยได้กำหนดเอาประชากรเป็นผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ และผู้สูงอายุ (นักเรียน) ของโรงเรียนอาวุโสศึกษาของเทศบาลตำบลนาอ้อ อำเภอเมือง จังหวัดเลย แล้วได้คัดเลือกผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ จำนวน 5 คน และทำการสุ่มเลือกนักเรียนด้วยการเลือกแบบเจาะจงได้จำนวน 20 คน จึงได้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญรวมเป็น 25 คน

เนื้อหาที่ใช้ในการศึกษา ประกอบด้วย การพัฒนาสุขภาวะภายใน การพัฒนาสุขภาวะภายนอก การประยุกต์พุทธปรัชญาและปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อพัฒนาสุขภาวะภายใน และการประยุกต์พุทธปรัชญาและปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อพัฒนาสุขภาวะภายนอก

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือ 4 แบบ ได้แก่ 1) แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interviews) ใช้ศึกษาปัญหาการดำเนินการของโรงเรียนอาวุโสศึกษา ปัญหาการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ และแนวทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น 2) แบบสนทนากลุ่ม (focus group) โดยดำเนินการร่วมกับผู้สูงอายุในโรงเรียนอาวุโสศึกษาและผู้เกี่ยวข้อง 3) แนวการประชุมระดมความคิดเห็นแบบมีส่วนร่วม (work shop) เพื่อใช้เป็นแนวในการระดมความคิดเห็นเพื่อพัฒนาสุขภาวะของผู้สูงอายุ และ 4) แบบสังเกต (observation) เพื่อสังเกตผู้สูงอายุในโรงเรียนอาวุโสศึกษาที่เข้ามาเรียน

4. สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ไว้ดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลของผู้บริหารและเจ้าหน้าที่เทศบาลตำบลนาอ้อ

1.1 แนวทางและกระบวนการพัฒนาสุขภาวะผู้สูงอายุ โรงเรียนอาวุโสศึกษาเทศบาลตำบลนาอ้อ อำเภอเมือง จังหวัดเลย พบว่า เทศบาลตำบลนาอ้อ ได้กำหนดแนวทางและกระบวนการพัฒนาสุขภาวะผู้สูงอายุ ด้วยการจัดทำหลักสูตรที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุโดยผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ในเรื่องสุขศึกษา สังคมศึกษา ภาษาไทย คณิตศาสตร์ ศิลปศึกษา วิทยาศาสตร์ การงานอาชีพและเทคโนโลยี ภาษาต่างประเทศ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เพื่อพัฒนาสุขภาพกายของผู้สูงอายุให้แข็งแรง สุขภาพจิตที่เข้มแข็ง ดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข มุ่งเน้นหลักการบริหารจัดการให้ผู้สูงอายุได้รับประโยชน์สูงสุดจากวิทยาการจิตอาสาทั้งบรรพชาและคฤหัสถ์ที่ทำความรู้ในทุกวันพุธ

1.2 การประยุกต์หลักพุทธปรัชญาและปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อพัฒนาสุขภาวะผู้สูงอายุ โรงเรียนอาวุโสศึกษาเทศบาลตำบลนาอ้อ อำเภอเมือง จังหวัดเลย พบว่า เทศบาลตำบลนาอ้อได้นำหลักพุทธปรัชญาและปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาสุขภาวะผู้สูงอายุ เมื่อพิจารณาสุขภาวะภายใน จะเห็นได้ว่า (1) อารมณ์ผู้สูงอายุรู้จักและสามารถควบคุมอารมณ์ของตนเองได้ปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น มีสัมพันธภาพที่ดีกับเพื่อนบ้าน เรียนรู้ความเป็นจริงแห่งชีวิตตามหลักไตรลักษณ์ (2) การบริโภคปัจจัย 4 ผู้สูงอายุรู้จักคุณค่าแท้คุณค่าเทียมของปัจจัย 4 ที่ใช้สอยและบริโภคอย่างมีสติสัมปชัญญะ และ (3) พฤติกรรม ผู้สูงอายุช่วยเหลือตนเองไม่เป็นภาระของลูกหลานและสังคม แสดงพฤติกรรมที่พึงประสงค์ต่อคนรอบข้างอย่างมีมิตรไมตรี มีกรุณา รู้สึกเห็นใจผู้อื่นตามหลักพรหมวิหารธรรม ส่วนสุขภาวะภายนอก จะเห็นได้ว่า (1) สิ่งแวดล้อม ได้จัดสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ แก่ผู้สูงอายุตามหลักสัปปายะ 7 (2) เศรษฐกิจ ได้จัดสถานที่ให้ผู้สูงอายุได้ปลูกผักปลอดสารพิษสำหรับประกอบอาหารกลางวันและจำหน่ายนำเงินเข้ากองทุน ที่สอดคล้องความยั่งยืนหมั่นเพียร การเก็บออม และ (3) สังคม ให้เรียนรู้หลักสังคหวัตถุ 4 ดำเนินชีวิตด้วยความเกื้อกูล แบ่งปัน พุดจាក่อให้เกิดประโยชน์ มีจิตอาสาบำเพ็ญประโยชน์ต่อผู้อื่น พัฒนาตนให้เข้ากับยุคสมัย ทั้งนี้ล้วนแต่สอดคล้องกับตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

2. การวิเคราะห์ข้อมูลของผู้สูงอายุ โรงเรียนอาวุโสศึกษาเทศบาลตำบลนาอ้อ

2.1 แนวทางและกระบวนการพัฒนาสุขภาวะผู้สูงอายุ โรงเรียนอาวุโสศึกษาเทศบาลตำบลนาอ้อ อำเภอเมือง จังหวัดเลย พบว่า ผู้สูงอายุมีสุขภาพร่างกายแข็งแรง เพราะได้รับประทานอาหารที่มีประโยชน์ต่อวัยและออกกำลังกายตามความเหมาะสม มีความรู้ด้านพระพุทธศาสนาและระบอบการปกครอง มีจิตแจ่มใส มีความเพลิดเพลินในการทำกิจกรรมศิลปะและหัตถกรรมเบื้องต้น กล้าแสดงออกกล้าพูดภาษาต่างประเทศในระดับพื้นฐาน ฝึกใช้สมองในการคิดเลขเบื้องต้น และคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล จึงเป็นการพัฒนากาย จิตและปัญญาของผู้สูงอายุในชุมชนนาอ้ออย่างแท้จริง

2.2 การประยุกต์หลักพุทธปรัชญาและปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อพัฒนาสุขภาวะผู้สูงอายุ โรงเรียนอาวุโสศึกษาเทศบาลตำบลนาอ้อ อำเภอเมือง จังหวัดเลย พบว่า ผู้สูงอายุได้พัฒนาสุขภาวะทั้งภายในและภายนอก กล่าวคือ สุขภาวะภายใน ได้แก่ (1) อารมณ์ รู้เข้าใจหลักไตรลักษณ์ว่าสรรพสิ่งในโลกนี้ไม่มีอะไรเที่ยง หนอยืนในสภาวะเดิมได้ไม่นานแล้วก็สูญสลายไป รู้จักปล่อยวางบรรเทาความทุกข์ลงได้ นอกจากนี้ ได้พบปะพูดคุยกับเพื่อนนักเรียน เกิดความสนุกสนาน อยากไปโรงเรียนทุกสัปดาห์ (2) การบริโภคปัจจัย 4 รู้คุณค่าแท้คุณค่าเทียมของปัจจัย 4 ดำเนินชีวิตด้วยสติ ใช้สอยสิ่งของตามความจำเป็น ได้รับประทานอาหารที่พอเหมาะและออกกำลังกายเหมาะสมต่อวัย จึงเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตอย่างมาก และ (3) พฤติกรรม ดูแลและให้กำลังใจกัน ในยามเจ็บไข้ หรือไปร่วมงานศพของเพื่อนที่เสียชีวิต แสดงให้เห็นว่าผู้สูงอายุมีเมตตา กรุณา มุทิตาและอุเบกขาต่อกัน สำหรับสุขภาวะภายนอก ได้แก่ (1)

สิ่งแวดล้อม ได้รับสิ่งอำนวยความสะดวกในการเดินทาง สถานที่ทำกิจกรรม ห้องเรียน (2) เศรษฐกิจ มีความขยันในการทำกิจกรรมกลุ่ม รู้จักรักษาทรัพย์สินที่หามาได้ คบคนดี ดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง และ (3) สังคม รู้จักแบ่งปัน พุดจาถุยกาลเทศะ ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ครองตนตามเหมาะสมกับภาวะของตน

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลของผู้บริหารและเจ้าหน้าที่เทศบาลตำบลนาอ้อ

1.1 แนวทางและกระบวนการพัฒนาสุขภาวะผู้สูงอายุ เทศบาลตำบลนาอ้อ มีเป้าหมายให้ผู้สูงอายุสามารถดูแลสุขภาพของตนเองได้ อยู่ร่วมกับคนอื่นได้อย่างมีความสุข คิดอย่างมีเหตุผล มีเพิ่มพูนความรู้ในด้านภาษา ศิลปะ การคิดคำนวณ และการงานอาชีพและเทคโนโลยี ด้วยกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เพื่อพัฒนาสุขภาพกายของผู้สูงอายุให้แข็งแรง สุขภาพจิตที่เข้มแข็ง ดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข มุ่งเน้นหลักการบริหารจัดการให้ผู้สูงอายุได้รับประโยชน์สูงสุดจากวิทยากรจิตอาสาทั้งบรรพชีวินและเครือข่ายที่ให้ความรู้ แม้ สมบัติ ประจวบศานต์ และคณะ (2557, หน้า 21) ที่ศึกษาแนวทางพัฒนาสุขภาวะด้านสังคมของผู้สูงอายุในพื้นที่ลุ่มน้ำห้วยจระเข้มาก จังหวัดบุรีรัมย์ ได้เสนอว่า องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นหรือคนในสังคมควรส่งเสริมผู้สูงอายุในด้านสุขภาพทางกาย ด้วยการให้ความรู้ในการดูแลสุขภาพ ด้านสุขภาพทางจิต ด้วยการจัดกิจกรรมนันทนาการ และด้านเศรษฐกิจ ด้วยการหาอาชีพเสริมรายได้ ส่วนเสาวภา สุขประเสริฐ และคณะ (2556) ได้รายงานการวิจัยเรื่องสุขภาวะชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแบบมีส่วนร่วมในองค์การบริหารส่วนตำบลศรีสองรัก จังหวัดเลย พบว่า ตัวชี้วัดด้านเศรษฐกิจ คือ การมีงานทำและมีรายได้ มีแหล่งอาหารธรรมชาติและการมีสวัสดิการชุมชน ด้านสังคม การมีครอบครัวอบอุ่น มีสมาชิกอยู่พร้อมหน้า มีการเอาแรงกัน ด้านจิตใจ มีความสัมพันธ์กันดี มีการสื่อสารกันดี และมีความภาคภูมิใจในชุมชน ด้านวัฒนธรรมประเพณี มีการมีส่วนร่วมกิจกรรมศาสนาและประเพณี ด้านสุขภาพ มีสุขภาพแข็งแรงทั้งร่างกายและจิตใจ มีความรู้เรื่องการป้องกันและรักษาสุขภาพ โดยใช้ภูมิปัญญาและการรักษาด้วยการแพทย์สมัยใหม่และมีการออกกำลังกาย และด้านสิ่งแวดล้อม มีสิ่งแวดล้อมที่ร่มรื่นสะอาด มีทรัพยากรสมบูรณ์และปราศจากมลพิษ

1.2 การประยุกต์หลักพุทธปรัชญาและปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อพัฒนาสุขภาวะผู้สูงอายุเทศบาลตำบลนาอ้อ ได้นำหลักพุทธปรัชญาและปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้พัฒนาสุขภาวะทั้งภายในและภายนอกของผู้สูงอายุ กล่าวคือ สุขภาวะภายใน พัฒนาผู้สูงอายุให้มีสติสัมปชัญญะ รู้จักควบคุมอารมณ์ของตน สามารถดูแลสุขภาพตัวเอง เห็นอกเห็นใจผู้อื่น รู้เท่าทันและปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริง มีสัมพันธภาพที่ดีกับเพื่อนบ้านอย่างเป็นมิตรไมตรี มีกรุณา ใช้สอยและบริโภคละเอียดอย่างคุ้มค่า และสุขภาพภายนอก ผู้สูงอายุได้รับสิ่งอำนวยความสะดวกในการเดินทางไป-กลับ

สถานที่ทำกิจกรรม ห้องเรียน และความช่วยเหลืออื่นๆ ได้ผลิตเพลินสนุกลูกสนานกับกิจกรรมกลุ่ม รู้จัก เกื้อกูล แบ่งปัน พุดจาด้วยถ้อยคำที่มีประโยชน์ และมีจิตอาสาบำเพ็ญประโยชน์ต่อผู้อื่น สอดคล้องกับงานวิจัยของสมบัติ ประจัญสานต์ และคณะ (2557, หน้า 21-29) ได้ศึกษาแนวทางพัฒนาสุขภาวะด้านสังคมของผู้สูงอายุในพื้นที่ลำน้ำห้วยจระเข้มาก จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า ผู้สูงอายุสามารถช่วยทำงานบ้าน มีส่วนร่วมในการตัดสินใจปัญหาครอบครัว รู้สึกว่าตนเองมีคุณค่าในการตัวเอง ได้รับยอมรับจากครอบครัวและได้รับการดูแลเอาใจใส่จากบุตรหลาน มีความหวังในชีวิต มีความเต็มใจช่วยเหลือคนอื่น และมีสัมพันธภาพที่ดีกับเพื่อนบ้าน ซึ่ง กิตติคุณ ดั่งสงค์ และคณะ (2561) เชื่อว่าการมีสุขภาพดีและมีรายได้ในการดำรงชีพ และการปฏิบัติตามแนวทางพระพุทธศาสนาจะทำให้ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

2. การวิเคราะห์ข้อมูลของผู้สูงอายุ โรงเรียนอาวโสศึกษาเทศบาลตำบลนาอ้อ

2.1 แนวทางและกระบวนการพัฒนาสุขภาวะผู้สูงอายุ เมื่อผู้สูงอายุปฏิบัติตนตามแนวทางและกระบวนการดังกล่าว ทำให้มีสุขภาพร่างกายที่ดี มีจิตแจ่มใส รู้หลักธรรมสำหรับการครองตน เข้าใจรูปแบบการบริหารบ้านเมือง มีความเพลิดเพลินกับกิจกรรมด้านศิลปะและหัตถกรรมเบื้องต้น กล้าพูดบทสนทนาภาษาต่างประเทศในชีวิตประจำวัน คิดเลขเบื้องต้น และคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล ซึ่ง ทิพวรรณ สุธานนท์ (2556) ได้กล่าวถึงการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขของผู้สูงอายุว่า ถึงแม้ผู้สูงอายุจะมีปัญหาในด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และเศรษฐกิจ รวมถึงอาการของโรคต่างๆ ที่พบในวัยสูงอายุกก็ตาม แต่ส่วนใหญ่มีบุคลิกภาพที่กระฉับกระเฉง ไม่ปรากฏปัญหาอารมณ์ทางลบ เช่น อารมณ์เหงา เศร้า เบื่อหน่าย ว้าเหว่ และมีความสามารถในการพึ่งตนเองได้เป็นอย่างดี

2.2 การประยุกต์หลักพุทธปรัชญาและปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อพัฒนาสุขภาวะผู้สูงอายุ เมื่อผู้สูงอายุได้นำหลักพุทธปรัชญาและปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ จึงมีสุขภาวะทั้งภายในและภายนอก กล่าวคือ สุขภาวะภายใน รู้เข้าใจถึงวงจรของสรรพสิ่งที่มีความเกิดขึ้น ตั้งอยู่และดับไป ปลดปล่อยวางคลายทุกข์ลงได้ ดำเนินชีวิตด้วยสตินอกจากนี้ ได้พบปะพูดคุยกับเพื่อนนักเรียน รู้สึกเพลิดเพลินกับการเรียนรู้ ใช้สอยสิ่งของอย่างรู้คุณค่า รับประทานอาหารที่ดีและออกกำลังกาย เอื้อเพื่อเกื้อกูลขึ้นชมนินิตต่อกันในยามทุกข์สุข แสดงให้เห็นว่าผู้สูงอายุมีเมตตา กรุณา มุทิตาและอุเบกขาต่อกัน และสุขภาวะภายนอก ได้รับสิ่งอำนวยความสะดวกทุกด้าน ทำกิจกรรมกลุ่มอย่างสนุกสนาน ชื่นในใส่ใจ รักษาทรัพย์ที่หามาได้ คบคนดี ดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง แบ่งปัน พุดจาถูกกาลเทศะ ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ครองตนตามเหมาะสมกับภาวะของตน ซึ่ง อุเทน ลาพิงค์ (2561, หน้า 233-243) ได้นำหลักธรรมในการพัฒนาสุขภาวะทางสังคมของผู้สูงอายุ ประสานคนหมู่มากให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ขจัดความขัดแย้งที่เกิดขึ้น อยู่ร่วมกันด้วยความรัก ก่อเกิดความผาสุกในบ้านเมืองและประเทศชาติ และทิพวรรณ สุธานนท์ (2556) กล่าวถึงหลักพุทธธรรมในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ ทำให้ผู้สูงอายุมีความเข้าใจในความเป็นจริงของชีวิต มีศีลธรรมเป็นพื้นฐาน รับประทานอาหารแต่พอดี อาศัยอยู่ในที่เหมาะสม ออกกำลังกายเป็นประจำ ทำบุญ

ให้ทานอยู่เสมอ ซึ่งการทำบุญเป็นเหตุให้ความทุกข์ลดลงได้ ช่วยให้จิตใจสงบและมีสมาธิ

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 เนื่องด้วยตำบลนาอ้อมมีพื้นที่กว้างและแบ่งเป็นหลายชุมชน หรือผู้สูงอายุบางส่วนมีปัญหาอุปสรรคบางประการทำให้ไม่พร้อม จึงเป็นเหตุให้ผู้สูงอายุดังกล่าวไม่สามารถไปโรงเรียนอาชีวศึกษาได้ ทำให้ขาดโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาสุขภาพะ จึงควรศึกษาแนวทางและกระบวนการพัฒนาสุขภาพะในเชิงรุก ที่สอดคล้องกับบริบทของผู้สูงอายุในชุมชนนาอ้อม เพื่อยกระดับความเข้มแข็งให้กับชุมชนนาอ้อมเพิ่มขึ้นอีก

1.2 ในวันที่ไม่ได้มาโรงเรียน ผู้สูงอายุอาจไม่ทำกิจกรรมเพื่อพัฒนาสุขภาพะได้ จึงควรมีการติดตาม ประเมินผลการพัฒนาสุขภาพะของผู้สูงอายุเป็นระยะอย่างต่อเนื่อง เพื่อกระตุ้นให้ผู้สูงอายุปฏิบัติตามแนวทางและกระบวนการของโรงเรียน

1.3 กิจกรรมที่จัดส่วนใหญ่จะเน้นพัฒนาสุขภาพะภายนอก จึงควรส่งเสริมแนวทางและกระบวนการพัฒนาสุขภาพะทางจิตของผู้สูงอายุให้มากขึ้น เพื่อช่วยเสริมสร้างสภาพจิตใจของผู้สูงอายุให้มีความคงที่ สงบสุขในใจตน อันเป็นภูมิคุ้มกันที่ดีในวัยบั้นปลายชีวิต

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

2.1 ควรใช้อาคารสาธารณะในแต่ละชุมชนที่ทางไกลจัดตั้งเป็นศูนย์เรียนรู้ย่อย จัดทำหลักสูตรมีเนื้อหาที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาสุขภาพะ และขอความร่วมมือจากวิทยากรจิตอาสาในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือสถาบันการศึกษาต่างๆ

2.2 ควรจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพะเบื้องต้นของผู้สูงอายุแก่ตัวแทนสมาชิกในครอบครัวของผู้สูงอายุ และจัดเตรียมเอกสารที่เกี่ยวข้องให้ตัวแทนสมาชิกไปเก็บรวบรวมข้อมูลที่บ้าน

2.3 ควรนิมนต์พระวิปัสสนาจารย์มาที่โรงเรียนหรือพาไปยังสถานที่ปฏิบัติธรรมเพื่อนำผู้สูงอายุเจริญสติสัมปชัญญะปฏิบัติภาวนาธรรม

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการประยุกต์หลักพุทธปรัชญาและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อพัฒนาสุขภาพะผู้สูงอายุ

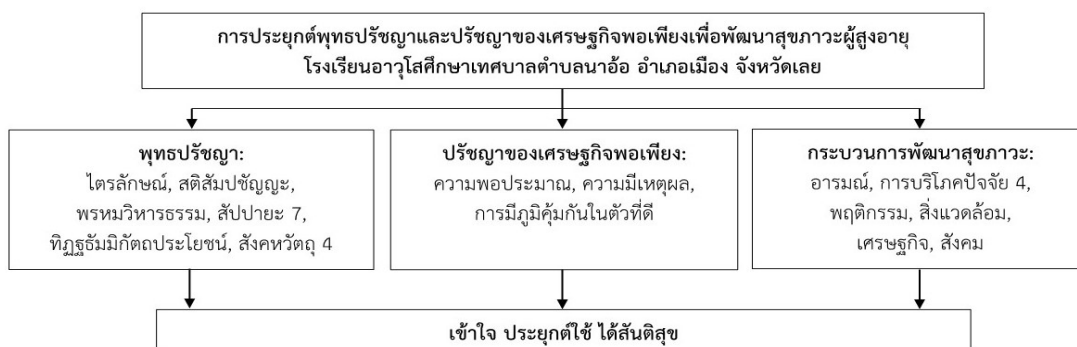
3.2 ควรศึกษาสภาพปัญหาสุขภาพะผู้สูงอายุตามบริบทในชุมชนเพื่อประยุกต์ใช้หลักพุทธปรัชญา

3.3 ควรศึกษาโมเดลการพัฒนาสุขภาพะของผู้สูงอายุตามแนวหลักพุทธธรรม

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

การประยุกต์พุทธปรัชญาและปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อพัฒนาสุขภาวะของผู้สูงอายุ โรงเรียนอาวโสศึกษาเทศบาลตำบลนาอ้อ อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย ผู้วิจัยสามารถสรุปเป็นองค์ความรู้ได้ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- กรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2562). *มาตรการขับเคลื่อนระเบียบวาระแห่งชาติ เรื่อง สังคมสูงอายุ (ฉบับปรับปรุง)*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- กิตติคุณ ตัวสงค์ และคณะ. (2561). *รูปแบบการจัดกิจกรรมเสริมสร้างสุขภาวะของผู้สูงอายุในจังหวัดสุรินทร์*. (รายงานการวิจัย). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- กุลยา ตันติผลาชีวะ. (2551). *คู่มือการดูแลสุขภาพใจสำหรับผู้สูงอายุ “สูงวัยด้วยใจสุข”*. กรุงเทพฯ: เรือนปัญญา.
- ทิพวรรณ สุวานนท์. (2556). *การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขของผู้สูงอายุ*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมบัติ ประจัญสานต์ และคณะ. (2557). *แนวทางพัฒนาสุขภาวะด้านสังคมของผู้สูงอายุในพื้นที่ลำน้ำห้วยจระเข้มาก จังหวัดบุรีรัมย์*. *วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์*, 9(2), 21-29.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2561). *รายงานสถิติจังหวัดเลย*. เข้าถึงได้จาก <https://loei.nso.go.th/>

เสาวภา สุขประเสริฐ และคณะ. (2556). สุขภาวะชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแบบมีส่วนร่วม
ในองค์การบริหารส่วนตำบลศรีสองรัก จังหวัดเลย. (รายงานการวิจัย). เลย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.
อุเทน ลาพิงค์. (2561). การพัฒนาสุขภาวะทางสังคมของผู้สูงอายุโดยใช้สังคหวัตถุ 4 ในภาคเหนือ. วารสาร
วิชาการธรรมทรรศน์, 18(2), 233-243.

การศึกษาปัญหาพระภิกษุสงฆ์และสามเณร ไร้รัฐ ไร้สัญชาติ:

การเข้าถึงบริการสาธารณสุข จังหวัดเชียงใหม่*

A study of the Problems of Stateless and Stateless Monks and Novices: Access to Public Health Services Chiang Mai Province

พระวิสิทธิ์ ฐิตวิสิธ (วงศ์โส), พระครูปลัดธรรมา โสวัตโธ (วงศ์ษา) และสันติพงษ์ มูลฟอง
Phra Wisit Thitavisiddho (Wongsai), Phrakhrupalad Thanrob Jotivamsa (Wongsa)

and Samtipong Moolfong

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Chiang Mai Campus, Thailand

Corresponding Author, E-mail: wisitwongsai934@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาข้อมูลของพระภิกษุสงฆ์และสามเณร ไร้รัฐ ไร้สัญชาติ 2) ศึกษาปัญหาการเข้าถึงบริการสาธารณสุข พระภิกษุสงฆ์และสามเณร ไร้รัฐ ไร้สัญชาติ จังหวัดเชียงใหม่ เป็นการวิจัยแบบเชิงปฏิบัติการ กลุ่มตัวอย่างได้แก่ พระภิกษุสงฆ์และสามเณร ไร้รัฐ ไร้สัญชาติ ในพื้นที่ 5 อำเภอ (1) หางดง จำนวน 104 รูป (2) ซ้ายปการ จำนวน 32 รูป (3) ฝาง จำนวน 60 รูป (4) เวียงแหง จำนวน 17 รูป (5) ดอยสะเก็ด จำนวน 14 รูป รวมทั้งสิ้น 227 รูป เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แผนปฏิบัติการ แบบสำรวจข้อมูลพระสงฆ์ สามเณร กรณีที่ไม่มีหลักฐานทางทะเบียน วิเคราะห์ข้อมูลแบบอุปนัยและนำเสนอข้อมูลจากแบบสำรวจ ข้อเสนอแนะควรมีการกำหนดเลขประจำตัว 13 หลักให้พระภิกษุสงฆ์และสามเณรที่ ไร้รัฐ ไร้สัญชาติและกลุ่มรหัส G เพื่อให้เข้าถึงสิทธิการรักษาพยาบาลหรือจัดตั้งกองทุนดูแลสุขภาพและเข้าถึงการศึกษา

ผลการวิจัยพบว่า

1. ศึกษาข้อมูลของพระภิกษุสงฆ์และสามเณร ไร้รัฐ ไร้สัญชาติ พบว่า การเข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐานประชาชนจำเป็นจะต้องมีหมายเลขประจำตัว 13 หลักเข้าสู่ระบบการทะเบียนราษฎร ถึงจะได้รับสิทธิในที่อยู่อาศัย ความมั่นคงในการดำรงชีวิต การเข้าถึงการศึกษา การรักษาพยาบาล การได้รับความคุ้มครอง

*ได้รับบทความ: 12 มีนาคม 2566; แก้ไขบทความ: 27 พฤษภาคม 2566; ตอรับตีพิมพ์: 21 สิงหาคม 2566

Received: March 12, 2023; Revised: May 27, 2023 ; Accepted: August 21, 2023

เยียวยา เข้าสู่ระบบกระบวนการยุติธรรมจากภาครัฐ และสิทธิการบริการด้านสาธารณสุขเพื่อทำให้คุณภาพชีวิตที่ดีตามสิทธิความเป็นมนุษย์

2. ศึกษาปัญหาการเข้าถึงการบริการสาธารณสุข พระภิกษุสงฆ์และสามเณร ไร้รัฐ ไร้สัญชาติ จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า พระภิกษุสงฆ์และสามเณร ไร้รัฐ ไร้สัญชาติ ไม่มีสถานะทำให้การเป็นนิกบวชในพระพุทธศาสนา ไม่มีใบรับรองการบวช การออกหนังสือสุทธิ การเข้าถึงการบริการสาธารณสุข การรักษาพยาบาล การไม่มีสิทธิประกันสุขภาพใดๆ ซึ่งยังส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตที่ไม่ดี ดังนั้น ทุกฝ่ายควรร่วมมือกันส่งเสริมให้พระภิกษุสงฆ์และสามเณร ไร้รัฐ ไร้สัญชาติ มีสิทธิที่เท่าเทียมกับบุคคลอื่น

คำสำคัญ: ปัญหาพระภิกษุสงฆ์และสามเณร; ไร้รัฐ ไร้สัญชาติ; การเข้าถึงบริการสาธารณสุข

Abstract

The objectives of this research were to 1) study the information of monks and novices who are stateless, 2) Study the problem of accessing health services for stateless monks and novices in Chiang Mai Province. It is action research. The sample group was made up of stateless monks and novices in five districts (1) Hang Dong 104 (2) Chai Prakan 32 (3) Fang 60 (4) Wiang Haeng 17 (5); Doi Saket 14; total 227. The research tool was a survey-based action plan for monks and novices. without proof of registration. Analyze inductive data and present survey data. Recommendations: A 13-digit identification number should be assigned to stateless monks and novices. and the group code G to access the right to medical treatment or establish a fund for medical treatment and access to education.

The research results were as followed:

1. Studying the data of stateless monks and novices, researchers found that basic access to a citizen requires a 13-digit ID number to enter the civil registration system and get the right to a stable home for life. access to education, medical treatment, receiving protection, entering the judicial system from the government sector, and the right to health services to improve the quality of life according to human rights.

2. Study the problem of accessing health services. Stateless, stateless monks, and Novices in Chiang Mai province found that monks and novices are stateless and have no status to become monks in Buddhism. no matriculation certificate. The issuing of certificates to monks and novices gives them access to health services. medical treatment

Not eligible for any health insurance. This affects the quality of life. Therefore, all parties should work together to promote stateless monks and novices having equal rights with other people.

Keywords: Monk and Novice Problems; Stateless; Access to Public Health Services

1. บทนำ

ข้อมูลการสำรวจสถิติจำนวนพระภิกษุและสามเณรของประเทศไทย โดยสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติสำนักงานนายกรัฐมนตรี (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี, 2565) ในปี 2563 มีจำนวนวัด 1451 วัด จำนวนพระภิกษุสงฆ์ 4,493 รูป จำนวนสามเณร 2,844 รูป ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ พระและเณรซึ่งประสบความไร้รัฐไร้สัญชาติเป็นกลุ่มคนซึ่งที่พบปัญหา และมีพระภิกษุสงฆ์และเณรเปราะบาง อย่างเช่นในวัดสวนดอก จำนวน 13 รูปนั้น พบปัญหาการรับรองสถานะ บุคคลตามกฎหมาย ความไร้รัฐไร้สัญชาติ หรือความเสมือนไร้รัฐไร้สัญชาติ ตามกรณีที่ 1 พระและเณรซึ่งประสบความไร้รัฐโดยสิ้นเชิง กล่าวคือ พระและเณรไม่ได้รับการรับรองสถานะบุคคลทางทะเบียนราษฎรจากรัฐใดเลยบนโลก ประกอบด้วย (1) กลุ่มแรก ไม่ปรากฏหนังสือสุทธิพระภิกษุและ สามเณร และไม่ปรากฏการกำหนดรหัสประจำตัวผู้เรียนเพื่อเข้ารับบริการการศึกษาสำหรับผู้ไม่มีหลักฐานทางทะเบียนราษฎร (รหัส G) ซึ่งปัญหาสิทธิอันจำเป็นกรณีนี้ย่อมตกอยู่ในความไร้การรับรอง (2) กลุ่มสอง ไม่ปรากฏหนังสือสุทธิพระภิกษุและสามเณร แต่ปรากฏรหัส G จากกระทรวงศึกษาธิการ ถือเป็นปัญหาสิทธิอันจำเป็น (3) กลุ่มสาม ปรากฏหนังสือสุทธิพระภิกษุและสามเณร แต่ไม่ปรากฏรหัส G จากกระทรวงศึกษาธิการ ปัญหาสิทธิอันจำเป็นกรณีนี้ย่อมตกหล่นจากค่าหัวการศึกษาภายใต้กระทรวงศึกษาธิการ (ศิวนุช สร้อยทอง และคณะ, 2562, หน้า 34-46)

สิทธิทางด้านกฎหมายของพระภิกษุสงฆ์และสามเณร พบว่า พระภิกษุสงฆ์และสามเณรที่เป็นบุคคลไร้สถานะเป็นกรณีหนึ่งที่มีปัญหาไม่แตกต่างไปจากบุคคลทั่วไปซึ่งมีวิถีการดำรงชีวิตในเรื่องเสรีในการดำเนินชีวิต ขาดภาวะการนำไปสู่ชีวิตที่ดีในการใช้สิทธิของความเป็นมนุษย์ บนโลกใบนี้ ซึ่งนับว่าสิทธิคนมีตั้งแต่เกิดจนตาย แต่กลุ่มพระภิกษุสงฆ์และสามเณรกลุ่มนี้ ถูกมองอย่างไรตัวตน

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ประกาศใช้เมื่อวันที่ 6 เมษายน พ.ศ. 2560 ได้กล่าวถึง พระภิกษุสงฆ์ในรัฐธรรมนูญ พระภิกษุสงฆ์เป็นบุคคลธรรมดา หากจะกล่าวไปแล้วในรัฐธรรมนูญมิได้มีบทบัญญัติใด ที่จะส่งเสริมหรือรับรองสถานะพระภิกษุสงฆ์ให้มีความพิเศษแตกต่างจากพลเมืองทั่วไป พระพุทธศาสนาอันเป็นสถาบันหลักของประเทศ พระภิกษุสงฆ์ถูกจำกัดสิทธิหลายประการ ในทางกฎหมาย เช่น พระภิกษุไม่ได้รับสิทธิเข้าร่วมพิจารณาออกกฎหมาย ไม่ได้รับสิทธิในการใช้สิทธิเลือกตั้ง โดยจะเห็น

จากบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ มาตรา 96 ที่ว่า “บุคคลผู้มีลักษณะ ดังต่อไปนี้ในวันเลือกตั้ง เป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้ง (1) เป็นภิกษุ สามเณร นักพรต หรือนักบวช”

พระภิกษุสงฆ์ มี 2 ฐานะ คือ (1) ฐานะพลเมืองของรัฐ ต้องอยู่ภายใต้บังคับกฎหมายของรัฐเช่นเดียวกับพลเมืองทั่วไป นอกจากพระภิกษุจะถูกจำกัดสิทธิในบางส่วนแล้ว สิทธิในบางส่วนยังไม่เกินไปกว่าพลเมืองทั่วไป ดังบทบัญญัติรัฐธรรมนูญในหมวด 3 ว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย มาตรา 31 “บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในการถือศาสนาและย่อมมีเสรีภาพในการ ปฏิบัติหรือประกอบพิธีกรรมตามหลักศาสนาของตน แต่ต้องไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อหน้าที่ของปวง ชนชาวไทยไม่เป็นอันตรายต่อความปลอดภัยของรัฐ และไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือ ศีลธรรมอันดีของประชาชน” และ (2) ส่วนฐานะที่สองต้องอยู่ภายใต้กรอบพระธรรมวินัยสงฆ์ และต้องไม่ขัดต่อกฎหมายคณะสงฆ์ ซึ่งฝ่ายบ้านเมืองได้บัญญัติเพื่อให้การปกครองคณะสงฆ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อย ป้องกันบุคคลผู้มีเจตนาไม่สุจริตอาศัยร่มเงาพระพุทธศาสนาหาประโยชน์ใส่ตน อันเป็นต้นเหตุให้เกิดความเสื่อมศรัทธาของชุมชนและเป็นการส่งเสริมสถาบันสงฆ์อันเป็นสถานะที่สำคัญต่อการดำรงอยู่ของศาสนา เนื่องจากพระภิกษุเป็นตัวแทนของศาสนาในฐานะองค์พระสังฆรัตนะ เพราะเป็นที่เคารพบูชาจึงมีความแตกต่างจากพลเมืองทั่วไป (พระมหาประพนธ์ สิริบุญโญ และคณะ, 2563, หน้า 409-423) ซึ่งสอดคล้องกับ พ.ร.บ คณะสงฆ์ หมวด 3 การปกครองคณะสงฆ์ (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2565) ว่าด้วย ข้อ 6.1 กำหนดให้คณะสงฆ์ต้องอยู่ภายใต้การปกครองของมหาเถรสมาคม การจัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามกฎหมายมหาเถรสมาคม (มาตรา 20) และข้อ 6.5 กำหนดให้การปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค ให้มีพระภิกษุเป็นผู้ปกครองตามขั้นตามลำดับคือ เจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล (มาตรา 22)

ตามที่ มหาเถรสมาคม ได้ประกาศธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พ.ศ. 2560 ซึ่งมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 31 ธันวาคม 2560 และได้มีการประกาศเจตนารมณ์ของหน่วยงานหลักที่เกี่ยวข้อง โดยประกอบด้วยคณะกรรมการฝ่ายสาธารณสุขสงเคราะห์ของมหาเถรสมาคม กระทรวงสาธารณสุข (สธ.) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (มจร.) สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.) สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ (สสส.) นำไปสู่การจัดทำแผนปฏิบัติการขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พ.ศ. 2560

มหาเถรสมาคม ได้มีมติที่ 296/2561 เมื่อวันที่ 27 เมษายน 2561 รับทราบ เรื่องการแต่งตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พ.ศ. 2560 โดยมี พระพรหมวชิรญาณ (ปสุตฺต ฑะมกโร) ประธานคณะกรรมการฝ่ายสาธารณสุขสงเคราะห์ ของมหาเถรสมาคม เป็นประธานขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พ.ศ. 2560 ได้ขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติเพื่อสนับสนุนให้พระสงฆ์ สามเณร และแม่ชี มีความรอบรู้ด้านสุขภาพ ได้รับการดูแลส่งเสริมสุขภาพตามหลักพระธรรมวินัย และธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ 2560 ในข้อที่ 18 ได้กล่าวไว้ว่า รัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

พึงจัดชุดสิทธิประโยชน์ พื้นฐานในระบบหลักประกันสุขภาพที่ครอบคลุมการสร้างเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค การควบคุมโรค การรักษาพยาบาล และการฟื้นฟู สมรรถภาพแก่พระสงฆ์อย่างเป็นธรรมและเหมาะสม (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2565)

การเข้าถึงการบริการสาธารณสุขของพระภิกษุสงฆ์และสามเณร ไร้รัฐ ไร้สัญชาติ พบปัญหาที่อยู่อาศัย ความมั่นคงในการดำรงชีวิตประจำวัน การรักษาพยาบาล การเข้าถึงการศึกษา คุณภาพชีวิตที่ไม่ดี โดยเฉพาะ การเข้าไม่ถึงสิทธิการบริการด้านสาธารณสุข ไม่มีสิทธิประกันสุขภาพใดๆ หรือการครอบคลุมการสร้างเสริมสุขภาพ การรักษาพยาบาล การฟื้นฟูการควบคุมและการป้องกันโรค หรือต้องรับภาระค่าใช้จ่ายการรักษาพยาบาลเมื่อเจ็บป่วยสูง บางคนไปโรงพยาบาลไม่มีเอกสารยืนยันตัวตน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษา “ปัญหาพระภิกษุสงฆ์และสามเณร ไร้รัฐ ไร้สัญชาติ กรณีศึกษา: การเข้าถึงบริการสาธารณสุข จังหวัดเชียงใหม่”

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาข้อมูลของพระภิกษุสงฆ์และสามเณร ไร้รัฐ ไร้สัญชาติ
2. เพื่อศึกษาปัญหาการเข้าถึงการบริการสาธารณสุข พระภิกษุสงฆ์และสามเณร ไร้รัฐ ไร้สัญชาติ จังหวัดเชียงใหม่

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบเชิงปฏิบัติการ (action research) โดยการการศึกษา สรรวจวิเคราะห์สภาพปัญหา เพื่อการศึกษาปัญหาพระภิกษุสงฆ์และสามเณร ไร้รัฐ ไร้สัญชาติ: การเข้าถึงบริการสาธารณสุข จังหวัดเชียงใหม่ การดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการได้ดังนี้

1. การจำแนกหรือพิจารณาปัญหาที่ ประสงค์จะศึกษาผู้วิจัยและกลุ่มที่ทำการวิจัยจะต้อง ศึกษารายละเอียดของปัญหาพระภิกษุสงฆ์และสามเณร ไร้รัฐ ไร้สัญชาติ ทำการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ศึกษาค้นคว้าแสวงหาหลักการและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับปัญหานั้นๆ พอสมควร
2. เลือกปัญหาสำคัญที่เป็นสาระควรแก่การศึกษาวิจัย โดยอาศัยพื้นฐานจากหลักการและทฤษฎีมาใช้ในการวิเคราะห์ลักษณะของปัญหาแล้ว สร้างวัตถุประสงค์ของปัญหากับหลักการหรือทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง
3. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย พระภิกษุสงฆ์และสามเณร ไร้รัฐ ไร้สัญชาติ ในพื้นที่ 5 อำเภอ ในจังหวัดเชียงใหม่ ได้แก่ (1) หางดง จำนวน 104 รูป (2) ชัยปราการ จำนวน 32 รูป (3) ฝาง จำนวน 60 รูป (4) เวียงแหง จำนวน 17 รูป (5) ดอยสะเก็ด จำนวน 14 รูป รวมทั้งสิ้น 227 รูป ได้กลุ่มตัวอย่าง โดยผู้วิจัยกำหนดขนาดตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของ Krejcie and Morgan (1970, pp. 607-610) กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง (Sample size) พระภิกษุสงฆ์และสามเณร ไร้รัฐ ไร้สัญชาติ

ในพื้นที่ จำนวน 1 อำเภอ ได้ แก่อำเภอหางดง จำนวน 104 รูป ส่วนกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อศึกษาปัญหา พระภิกษุสงฆ์และสามเณร ไร้รัฐ ไร้สัญชาติ: การเข้าถึงบริการสาธารณสุข จังหวัดเชียงใหม่ คือ พระภิกษุสงฆ์ และสามเณร ไร้รัฐ ไร้สัญชาติ

4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เลือกเครื่องมือดำเนินการวิจัยที่จะช่วยให้ได้คำตอบของปัญหาตาม สมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยเครื่องมือที่จะใช้ในการวิจัยมีอยู่ 2 ลักษณะ คือ เครื่องมือที่ใช้ในการทดลองเชิงปฏิบัติ การและเครื่องมือแบบสำรวจข้อมูลที่ใช้สำหรับการเก็บ รวบรวมข้อมูลที่เป็นผลจากการปฏิบัติการ เช่น แบบทดสอบข้อมูลของพระภิกษุสงฆ์และสามเณร ไร้รัฐ ไร้สัญชาติ เป็นต้น

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล บันทึกเหตุการณ์อย่างละเอียดตามขั้นตอนของการวิจัย ปฏิบัติการ ทั้ง 4 ขั้นตอน โดยจะต้องเก็บข้อบันทึกต่างๆ เพื่อเป็นการรวบรวมข้อมูลสำหรับใช้วิเคราะห์ 1) ขั้นวางแผน (planning) เริ่มด้วยการออกแบบสำรวจข้อมูลร่วมกับทางหน่วยงานกรมการปกครอง เครือข่ายภาคประชา สังคม ออกแบบการสำรวจข้อมูลของพระภิกษุสงฆ์และสามเณร ไร้รัฐ ไร้สัญชาติ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สำคัญ แยกประเภท กลุ่ม ที่ต้องการให้แก้ไข ตลอดจนการแยกแยะรายละเอียดของปัญหาสถานะบุคคลนั้น 2) ขั้นปฏิบัติการ (action) เป็นการนำข้อมูลที่ได้จากการแยกประเภท กลุ่มเลข G ไม่ระบุสถานะที่เกิด กลุ่ม เลข G กลุ่ม 00 เกิดไทย กลุ่ม 00 ไม่มีหลักฐานการเกิด กลุ่ม 0-00 เกิดนอก กลุ่ม 0-00 เกิดไทย กลุ่มเลข 7 เกิดไทย และวางแผนเพื่อจัดกิจกรรมประชุมเชิงปฏิบัติให้ความรู้ ความเข้าใจ แนวทางการปฏิบัติ โดยวิเคราะห์ปัญหาเกิดขึ้นร่วมกันของทีมงานประกอบไปด้วยคณะสงฆ์ กรมการปกครอง เครือข่ายภาค ประชาสังคม เพื่อทำการแก้ไขปัญหาพระภิกษุสงฆ์และสามเณร ไร้รัฐ ไร้สัญชาติ 3) ขั้นสะท้อนผลการ ปฏิบัติการ (reflection) ซึ่งเป็นขั้นตอนสุดท้ายของการทำการวิจัยเชิงปฏิบัติการโดยทำการประเมินหรือ ตรวจสอบ กระบวนการแก้ปัญหาหรือสิ่งที่ เป็นข้อจำกัดที่เป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติการผู้วิจัยร่วมกับกลุ่ม ผู้วิจัยร่วมกับกลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้องผ่านการร่วมอภิปรายปัญหาและการประเมินผล ขั้นตอนการดำเนินงาน แก้ไขปัญหาพระภิกษุสงฆ์และสามเณร ไร้รัฐ ไร้สัญชาติ เพื่อให้เป็นข้อมูลศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหาดังกล่าว

6. การวิเคราะห์ข้อมูล ที่ได้รวบรวมไว้ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นข้อมูลเชิงปริมาณ ทำการตรวจสอบ รายละเอียดของข้อมูลเพื่อให้มั่นใจในความถูกต้อง แสดงรายละเอียดใน การอธิบายเหตุการณ์ต่างๆ จัดหมวดหมู่และแยก ประเภทของกลุ่ม ข้อมูลแต่ละประเภทโดยการวิเคราะห์อย่างลึกซึ้งซึ่งร่วมกับผู้วิจัย

7. ตรวจสอบข้อมูลที่กลุ่มวิจัยได้ร่วมกันพิจารณา เพื่อสรุปหาคำตอบที่เป็นสาเหตุ วิธีการ แก้ปัญหา และผลที่ได้รับตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ได้กำหนดไว้ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดหาก ผู้วิจัยสามารถทำการประมวลและสรุปเป็นหลักการ (principle) รูปแบบ (model) ของการปฏิบัติ ข้อเสนอเชิงทฤษฎี (proposition) หรือทฤษฎี (theory) ของปฏิบัติการ แก้ปัญหานั้นๆ ได้ทั้งนี้ต้องอาศัย หลักตรรกวิทยา โดยวิธีอุปนัย (induction) และความรู้เชิงทฤษฎีของผู้วิจัยเป็นสำคัญการเก็บ รวบรวมข้อมูลของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ซึ่งประกอบด้วยการวางแผน การปฏิบัติ การสังเกต และการ

สะท้อนผล แนวทางหรือการปฏิบัติการ เพื่อการแก้ไขปัญหาของพระภิกษุสงฆ์และสามเณร ไร่รัฐ ไร่สัญญาติ นั้น

4. สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาข้อมูล ในพื้นที่ 5 อำเภอ ในจังหวัดเชียงใหม่ ได้แก่ หางดง ชัยปราการ ผาง เวียงแหง และอำเภอ ดอยสะเก็ด โดยได้แจกแบบสอบถามข้อมูล และคัดเลือก อำเภอหางดง ในการประชุมเชิงปฏิบัติการความรู้ ความเข้าใจ การแก้ไขปัญหาพระภิกษุสงฆ์และสามเณร ไร่รัฐ ไร่สัญญาติ สามารถสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ ข้อที่ 1 พบว่าข้อมูลของพระภิกษุสงฆ์และสามเณร ไร่รัฐ ไร่สัญญาติ ที่มีสถานะไม่มีหมายเลข 13 หลัก พบปัญหา เช่น ความมั่นคงของความเป็นนักบวช ที่อยู่อาศัย ความมั่นคงในการดำรงชีวิตประจำวัน เข้าถึงการศึกษา คุณภาพชีวิตที่ไม่ดีที่เกิดขึ้นจากประเด็นการแก้ไขปัญหาพระภิกษุสงฆ์และสามเณรไร่รัฐ ไร่สัญญาติ และส่งผลกระทบต่อตัวพระภิกษุสงฆ์และสามเณร โดยตรงจากการที่ตนเองนั้นตกอยู่ในสถานะไม่มีหมายเลข 13 หลัก ทำให้ไม่มีความมั่นคงของการเป็นนักบวช ก็ไม่สามารถมีเอกสารรับรอง การเป็นนักบวชในทางพระพุทธศาสนาได้ เพราะเนื่องจากไม่มีสถานทางทะเบียน แม้ว่าโดยข้อเท็จจริงพบว่าได้ปรากฏตัวในประเทศไทยอาศัยอยู่

วัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่าปัญหาการเข้าถึงการบริการสาธารณสุข พระภิกษุสงฆ์และสามเณร ไร่รัฐ ไร่สัญญาติ จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ไม่ได้รับสิทธิการเข้าถึงการศึกษา สิทธิการรักษาพยาบาล และคุณภาพชีวิตที่ดี สิทธิในการได้รับความคุ้มครองเยียวยาจากภาครัฐ สิทธิในการเข้าสู่ระบบกระบวนการยุติธรรม โดยเฉพาะการเข้าไม่ถึงสิทธิการบริการด้านสาธารณสุข ไม่มีสิทธิประกันสุขภาพ หรือการครอบคลุมการส่งเสริมสุขภาพ การรักษาพยาบาล การฟื้นฟูการควบคุม การป้องกันโรค และต้องเสียค่าใช้จ่ายเป็นจำนวนมาก หรือทางโรงพยาบาลต้องรับภาระค่าใช้จ่าย เวลาเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลไม่มีเอกสารยืนยันตัวตน ซึ่งในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากกรณีศึกษาปัญหาพระภิกษุสงฆ์และสามเณร ไร่รัฐ ไร่สัญญาติ การเข้าถึงบริการสาธารณสุข จังหวัดเชียงใหม่ เป็นการศึกษาเพื่อศึกษาข้อมูลของพระภิกษุสงฆ์และสามเณร ไร่รัฐ ไร่สัญญาติเป็นอย่างไร และปัญหาการเข้าถึงการบริการสาธารณสุข พระภิกษุสงฆ์และสามเณร ไร่รัฐ ไร่สัญญาติ จังหวัดเชียงใหม่ มีผลกระทบต่อสุขภาพตนเองอย่างไร จากกรณีศึกษาปัญหาพระภิกษุสงฆ์และสามเณร ไร่รัฐ ไร่สัญญาติ การเข้าถึงบริการสาธารณสุข จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 5 อำเภอ พบจำนวนของพระสงฆ์ สามเณร ไร่รัฐ ไร่สัญญาติ เป็นจำนวน 227 รูป และจัดประชุมเชิงปฏิบัติการสร้างความรู้ความเข้าใจ การดำเนินการแก้ไขปัญหาสถานะบุคคลและสัญญาติ พระภิกษุสามเณรในเขตพื้นที่อำเภอหางดง โดยทางคณะสงฆ์อำเภอ

ทางดง ได้ขอความอนุเคราะห์อำเภอทางดงในการแก้ไขสถานะบุคคลในกลุ่มของพระสงฆ์และสามเณรในพื้นที่อำเภอทางดง จึงได้มีการประชุมปรึกษาหารือกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ทั้งคณะสงฆ์และองค์กรพัฒนาเอกชน รวมทั้งสำนักทะเบียนอำเภอทางดง ทางอำเภอทางดง โดยท่านนายอำเภอสมศักดิ์ คณาคำ (ท่านได้ย้ายไปเป็นรองผู้ว่าราชการจังหวัดเพชรบูรณ์) พิจารณาเห็นว่ามีความจำเป็นเร่งด่วนและเป็นไปตามหลักมนุษยธรรม จึงได้แต่งตั้งคณะทำงานขับเคลื่อนและกลั่นกรองการดำเนินการแก้ไขสถานะบุคคลและสัญญาติพระภิกษุสามเณรในเขตพื้นที่อำเภอทางดง จังหวัดเชียงใหม่ โดยมี สำนักทะเบียนอำเภอและบัตรฯ อำเภอทางดง สำนักทะเบียนท้องถิ่นเทศบาลตำบลทางดง สำนักทะเบียนท้องถิ่นเทศบาลตำบลหนองตองพัฒนา ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดศรีล้อม ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่ เลขาธิการเจ้าคณะอำเภอทางดง เลขาธิการเจ้าคณะอำเภอทางดง เลขาธิการมูลนิธิโพธิยาลัย โรงเรียนทางดงสังฆราชูร์อุปถัมภ์ มูลนิธิเครือข่ายสถานะบุคคล มูลนิธิเพื่อสิทธิมนุษยชนและการพัฒนา มูลนิธิพันธกิจจลอร์ ร่วมเป็นคณะทำงาน

โดยให้ดำเนินการขับเคลื่อนการทำงานในการแก้ไขปัญหา ในพื้นที่อำเภอทางดง มีมติร่วมกันจะดำเนินการนำร่องใน 2 โรงเรียน คือโรงเรียนวัดศรีล้อม และโรงเรียนทางดงสังฆราชูร์อุปถัมภ์ สอดคล้องกับแนวทางของกรมการปกครอง ในรวมแบบคำร้อง ข้อมูล รายงาน จัดส่งให้สำนักทะเบียนอำเภอ/สำนักทะเบียนท้องถิ่น (กระทรวงมหาดไทย, 2565) โดยวางแผนการดำเนินการห้องทะเบียนเคลื่อนที่ ในวันที่ 29-30 พฤศจิกายน 2564 ณ โรงเรียนวัดศรีล้อม อ.ทางดง จ.เชียงใหม่ โดยผลสรุปการดำเนินการห้องทะเบียนเคลื่อนที่ กลุ่มเลข G เกิดนอก จำนวน 68 คน กลุ่มเลข G เกิดไทย สอดคล้องกระทรวงศึกษาธิการ ปัญหาสิทธิอื่นจำเป็นกรณีนี้ยอมตกหล่นจากคำหวัการศึกษาภายใต้กระทรวงศึกษาธิการ (ศิวินุช สร้อยทอง และคณะ, 2562, หน้า 34-46) ไม่มีหลักฐานการเกิด จำนวน 4 คน กลุ่มเลข G ไม่ระบุสถานะที่เกิด จำนวน 6 คน กลุ่ม 00 เกิดนอก จำนวน 4 คน กลุ่ม 00 เกิดไทย จำนวน 9 คน กลุ่ม 00 ไม่มีหลักฐานการเกิด จำนวน 1 คน กลุ่ม 0-00 เกิดนอก จำนวน 3 คน กลุ่ม 0-00 เกิดไทย จำนวน 7 คน กลุ่มเลข 7 เกิดไทย จำนวน 1 คน กลุ่ม ทร.1/1 เกิดไทย จำนวน 1 คน รวมทั้งหมด 104 คน ซึ่งทางมูลนิธิเครือข่ายสถานะบุคคล ได้รวบรวมเอกสาร เพื่อวิเคราะห์สถานะ และจะจัดทำบันทึกข้อเสนอให้กับทางนายอำเภอทางดง ได้พิจารณาคำร้องทั้งหมด ซึ่งทางรัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พึงจัดชุดสิทธิประโยชน์ พื้นฐานในระบบหลักประกันสุขภาพที่ครอบคลุมการสร้างเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค การควบคุมโรค การรักษาพยาบาล และการฟื้นฟู สมรรถภาพแก่พระสงฆ์อย่างเป็นธรรมและเหมาะสม (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2565) หากพระภิกษุ สามเณรไร้รัฐ ไร้สัญญา ได้มีสถานะ การจะนำไปสู่การมีสิทธิการบริการด้านสาธารณสุข ประกันสุขภาพ หรือการครอบคลุมการส่งเสริมสุขภาพ การรักษาพยาบาล การฟื้นฟูการควบคุม การป้องกันโรค และต้องเสียค่าใช้จ่ายเป็นจำนวนมาก หรือทางโรงพยาบาลต้องรับภาระค่าใช้จ่าย สอดคล้องกับธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ ข้อที่ 18 ตามประกาศ มหาเถรสมาคม ได้มีมติที่

296/2561 เมื่อวันที่ 27 เมษายน 2561 สิทธิขั้นพื้นฐานต่างๆ พระภิกษุสงฆ์ในรัฐธรรมนูญ (พระมหา ประพันธ์ สิริปัญโญ และคณะ, 2563, หน้า 409-423) พระภิกษุสงฆ์เป็นบุคคลธรรมดา รัฐธรรมนูญมิได้ มีบทบัญญัติใด ที่จะส่งเสริม หรือ รับรองสถานะพระภิกษุสงฆ์ให้มีความพิเศษแตกต่างจากพลเมืองทั่วไป พระพุทธศาสนาอันเป็นสถาบันหลักของประเทศ พระภิกษุสงฆ์ถูกจำกัดสิทธิหลายประการ ในทางกฎหมาย และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2565) ดังนั้น ความจำเป็น อย่างยิ่งที่จะต้องมียุทธศาสตร์ 13 หลักเข้าสู่ระบบการทะเบียนราษฎรของประเทศไทย ซึ่งหากบุคคล ใดไม่ได้รับการบันทึกการย้ายการบุคคลเข้าสู่ระบบการทะเบียนราษฎร ย่อมไม่สามารถเป็นผู้ทรงสิทธิในสิทธิ มนุษยชนขั้นพื้นฐาน เช่น สิทธิในที่อยู่อาศัย การเดินทาง ความมั่นคงในการดำรงชีวิตการเข้าถึงการศึกษา การรักษาพยาบาล คุณภาพชีวิตที่ดี ความคุ้มครองเยียวยาจากภาครัฐ การเข้าสู่ระบบกระบวนการยุติธรรม และโดยเฉพาะการเข้าถึงสิทธิการบริการด้านสาธารณสุข (ศิวินุช สร้อยทอง และคณะ, 2562, หน้า 34-46) กระบวนการจัดการสิทธิ พบว่า มีการจัดการสิทธิใน 2 ลักษณะ (1) การเข้าถึงการรักษาพยาบาล ซึ่งเมื่อปรากฏคนป่วยหนักโรงพยาบาล ห้ามปฏิเสธการรักษาพยาบาล ตามมาตรา 36 พระภิกษุสงฆ์และ สามเณร ไร้รัฐ ไร้สัญชาติ ยังขาดความมั่นคงของความเป็นนักบวช ไม่ได้รับการรับรองจากคณะสงฆ์ เกิด ปัญหาที่อยู่อาศัย ความมั่นคงในการดำรงชีวิต การรักษาพยาบาล การศึกษา ทำให้เกิดคุณภาพชีวิตที่ไม่ดี และปัญหาการเข้าถึงสิทธิการบริการด้านสาธารณสุข ประกันสุขภาพใดๆ หรือการครอบคลุมการส่งเสริมสุขภาพรวมถึงภาระค่าใช้จ่ายการรักษาพยาบาล ซึ่งการแก้ไขปัญหาเบื้องต้นคือคณะสงฆ์ได้ร่วมมือ กันจัดให้มีกองทุนในการดูแลสุขภาพพระภิกษุสงฆ์และสามเณร ไร้รัฐ ไร้สัญชาติ ที่ยังไม่เข้าถึงการรักษาพยาบาล

การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ แนวทางการจัดการแก้ไขปัญหาด้านการสร้างความรู้ ความเข้าใจ เรื่องข้อมูล สิทธิ สถานะบุคคล ควรจัดทำคณะทำงานเพื่อศึกษาแนวทางที่ได้มีการดำเนินการแก้ไขปัญหา กลุ่มพระสงฆ์ฯ การสำรวจ จัดทำฐานข้อมูล รวบรวม และดำเนินการวางกรอบขอบเขตที่ชัดเจน ให้ครอบคลุม สร้างองค์ความรู้เรื่องสถานะให้กับกลุ่มพระภิกษุสงฆ์และสามเณร ไร้รัฐ ไร้สัญชาติ โดยความร่วมมือ คณะสงฆ์ กรมการปกครองและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หมายเลขประจำตัว 13 หลัก เข้าสู่ระบบ การทะเบียนราษฎร และจะได้รับสิทธิในที่อยู่อาศัย ความมั่นคงในการดำรงชีวิต การเข้าถึงการศึกษา การรักษาพยาบาล เข้าสู่ระบบกระบวนการยุติธรรมจากภาครัฐ และสิทธิการบริการด้านสาธารณสุขเพื่อให้คุณภาพชีวิตที่ดีตามสิทธิความเป็นมนุษย์

6. ข้อเสนอแนะ

1. ด้านคณะสงฆ์/หน่วยงานภาครัฐ

1.1 ควรตั้งคณะกรรมการแก้ไขปัญหาในกลุ่มพระภิกษุสงฆ์และสามเณร ไร้รัฐ ไร้สัญชาติ และ ติดตามการดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับความไร้รัฐไร้สัญชาติไร้สัญชาติและการให้สถานะทาง

ทะเบียน

1.2 พระภิกษุสงฆ์และสามเณร ไร่รัฐ ไร่สัญญาติ ควรได้รับการรับรองความเป็นนักบวชในทางพระพุทธศาสนา เช่น ออกใบรับรองการบรรพชา อุปสมบท หนังสือสุทธิ เพื่อแสดงสถานะเป็นนักบวช

1.3 พระภิกษุสงฆ์และสามเณร ไร่รัฐ ไร่สัญญาติ กลุ่มรหัส G ทุกคนจะต้องได้รับการกำหนดเลขประจำตัว 13 หลัก ไม่ว่าจะอยู่ในสถานการณ์ใดก็ตาม เพื่อลดปัญหาการจำหน่ายชื่อและรายการบุคคลออกจากฐานข้อมูลในอนาคต

1.4 พระภิกษุสงฆ์และสามเณร ไร่รัฐ ไร่สัญญาติควรได้รับการดูแลด้านสุขภาพ การเข้าถึงการบริหารสุขภาพ และพิจารณาการแก้ปัญหาพระภิกษุสงฆ์และสามเณร ไร่รัฐ ไร่สัญญาติ อาทิ การจัดตั้งกองทุนเพื่อการส่งเสริมสุขภาพหรือการศึกษา โดยผู้สนใจทั่วไปและภาคเอกชนร่วมสนับสนุน

2. ด้านการศึกษาวิจัย

2.1 ควรมีการศึกษาปัญหาคุณภาพชีวิตของพระภิกษุสงฆ์และสามเณร ไร่รัฐ ไร่สัญญาติ

2.2 ควรมีการศึกษาพระภิกษุสงฆ์และสามเณร ไร่รัฐ ไร่สัญญาติกับความมั่นคงของพระพุทธศาสนา

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากการศึกษาในครั้งนี้ ข้อมูลพบว่า พระภิกษุสงฆ์และสามเณร ไร่รัฐ ไร่สัญญาติ พบปัญหา เช่น ที่อยู่อาศัย ความมั่นคงในการดำรงชีวิตประจำวัน เข้าถึงการศึกษา คุณภาพชีวิตที่ไม่ดี โดยเฉพาะ การเข้าถึงสิทธิการบริการด้านสาธารณสุข ไม่มีสิทธิประกันสุขภาพหรือการครอบคลุมการส่งเสริมสุขภาพ ดังนี้

1. พระภิกษุสงฆ์และสามเณร ไร่รัฐ ไร่สัญญาติ ยังขาดความมั่นคงของความเป็นนักบวช การไม่มีสถานะทำให้การเป็นนักบวชในพระพุทธศาสนาไม่ได้รับการรับรองจากคณะสงฆ์ เช่น การไม่ออกใบรับรองการบวช การออกหนังสือสุทธิ เพื่อเป็นเอกสารแสดงตัวตนของความเป็นพระสงฆ์ สามเณร

2. การเข้าถึงการบริการสาธารณสุขของพระภิกษุสงฆ์และสามเณร ไร่รัฐ ไร่สัญญาติ พบปัญหา ที่อยู่อาศัย ความมั่นคงในการดำรงชีวิตประจำวัน การรักษาพยาบาล การเข้าถึงการศึกษา คุณภาพชีวิตที่ไม่ดี

3. การเข้าถึงสิทธิการบริการด้านสาธารณสุข ไม่มีสิทธิประกันสุขภาพใดๆ หรือการครอบคลุมการส่งเสริมสุขภาพ การรักษาพยาบาล การฟื้นฟูการควบคุมและการป้องกันโรค

4. ภาระค่าใช้จ่ายการรักษาพยาบาลเมื่อเจ็บป่วยสูง บางคนไปโรงพยาบาลไม่มีเอกสารยืนยันตัวตน

5. คณะสงฆ์ควรจัดให้มีกองทุนในการดูแลสุขภาพพระภิกษุสงฆ์และสามเณร ไร่รัฐ ไร่สัญญาติที่ยังไม่เข้าถึงการรักษาพยาบาล

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงมหาดไทย. (2565). หนังสือสั่งการ ที่ มท 0309.1/ว 5784 ลว. 30 กันยายน 2562. เข้าถึงได้จาก https://www.bora.dopa.go.th/images/snbt/book/62/mt03091_v5784.pdf?fbclid=IwAR3UyQDKBt8ORcWCw3_CK-4IzdWLNyUjCDptARNqa6gENK2zT4swSODfFqgQ
- พระมหาประพนธ์ สิริปัญโญ และคณะ. (2563). สิทธิและเสรีภาพของพระภิกษุสงฆ์ในกฎหมายไทย. วารสารมหาจุฬานาครธรรม, 7(11), 409-423.
- ศิวินุช สร้อยทอง และคณะ. (2562). การจัดการความยุติธรรมเกี่ยวกับสถานะบุคคลตามกฎหมาย: กรณีศึกษา พระเณรแห่งวัดสวนดอก จังหวัดเชียงใหม่. วารสารมหาวิทยาลัยพายัพ, 29(2), 34-46.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. (2565). ชักซ้อมความเข้าใจเกี่ยวกับแนวทางการจัดการศึกษาให้แก่ นักเรียน นักศึกษา ที่ไม่มีหลักฐานทะเบียนราษฎรหรือไม่มีสัญชาติไทย และแก้ไขปัญหาสถานะบุคคลของเด็กนักเรียน นักศึกษา ที่มีเลขประจำตัวขึ้นต้นด้วยตัวอักษร G ให้เป็นเลขประจำตัวประชาชน 13 หลัก. เข้าถึงได้จาก <https://supportspb3.thai.ac/client-upload/supportspb3/download/.pdf>

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี. (2565). *สถิติบุคลากรและศาสนสถานทางศาสนาในประเทศไทย*. เข้าถึงได้จาก http://ittdashboard.nso.go.th/preview.php?id_project=56

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2565). *คำอธิบายสรุปสาระสำคัญ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505*. เข้าถึงได้จาก <https://www.onab.go.th/th/content/category/detail/id/486/iid/5837>

Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607-610.

**บทบาทของรัฐต่อการแก้ไขปัญหาการระบาดของโรคโควิด-19
ในชุมชนศรีสวัสดิ์ ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม***
**The Role of Government Sector in Resolving the Outbreak of
Covid-19 in Srisawat Community Talad Sub-District,
Mueang District, Maha Sarakham Province**

พระปัญญวัฒน์ คุตตลีโล (อโนราช), ปัญญา คล้ายเดช และไพฑูรย์ มาเมือง
Phra Punyawat Cuttasilo (Anorach), Panya Klaydesh and Phaitoon Mamuangt
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand
Corresponding Author, E-mail: panya.klay@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสถานการณ์แก้ไขปัญหาการระบาดของโรคโควิด-19 2) ศึกษาบทบาทของรัฐต่อการแก้ไขปัญหาการระบาดของโรค และ 3) นำเสนอแนวทางการพัฒนาบทบาทของรัฐต่อการแก้ไขปัญหาการระบาดของโรคโควิด-19 ด้วยการประยุกต์ตามหลักพุทธธรรม เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการวิจัยเชิงเอกสาร และการวิจัยภาคสนาม โดยการสำรวจพื้นที่ การสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 25 คน โดยใช้แบบสำรวจและแบบสัมภาษณ์ และนำมาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1. สถานการณ์แก้ไขปัญหาการระบาดของโรคโควิด-19 ในชุมชน ภาครัฐได้ออกมาตรการต่างๆ เพื่อป้องกันและควบคุมไม่ให้เกิดการแพร่ระบาดไปในวงกว้าง คำสั่งออกให้ภาคประชาชนปฏิบัติตามซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่คุ้นเคยกับวิถีชีวิตโดยปกติ จึงทำให้เกิดปัญหาอื่นตามมา

2. บทบาทของรัฐต่อการแก้ไขปัญหาการระบาดของโรค มี 3 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านการป้องกันและควบคุมการระบาดของโรค รัฐบาลสั่งการเป็นนโยบายลงมา ประกาศเป็นโรคภัยร้ายแรงควบคุม กฎหมาย คำสั่ง จังหวัดตั้งคณะกรรมการสั่งการลงไปยังหน่วยงานต่างๆ บูรณาการร่วมกัน เจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติงาน ลงพื้นที่ 2) ด้านการแพทย์และสาธารณสุข รัฐบาลมอบนโยบายจัดตั้งภาคีเครือข่าย รัฐบาลเข้ามามีบทบาท

*ได้รับบทความ: 29 เมษายน 2566; แก้ไขบทความ: 25 สิงหาคม 2566; ตอรับตีพิมพ์: 30 สิงหาคม 2566

Received: April 29, 2023; Revised: August 25, 2023; Accepted: August 30, 2023

ในด้านภาระค่าใช้จ่ายของประชาชนในการรักษาพยาบาล และที่เด่นชัดที่สุดคือการจัดสรรวัคซีนแก่ประชาชนทุกคนอย่างพอเพียงและไม่มีค่าใช้จ่าย และ 3) ด้านการช่วยเหลือเยียวยา ภาครัฐออกมาตรการดูแลช่วยเหลือเยียวยาประชาชนมาหลายโครงการ ทั้งในส่วนของนโยบายของรัฐบาลสู่ประชาชนโดยตรงและรัฐบาลส่งมอบนโยบายลงมาทางหน่วยงานภาครัฐ

3. แนวทางการพัฒนาบทบาทของรัฐต่อการแก้ไขปัญหาการระบาดของโรคโควิด-19 ด้วยการประยุกต์ตามหลักพุทธธรรม ผู้วิจัยจึงได้นำหลักสังคหวัตถุ 4 มาประยุกต์ ดังนี้ ด้านทาน ด้านปิยวาจา ด้านอัตถจริยา และด้านสมานัตตตา

คำสำคัญ: บทบาทของรัฐ; การแก้ไขปัญหา; การระบาดของโรคโควิด-19

Abstract

The objectives of the research were to study the situation of resolving the outbreak of COVID-19, to study the role of the Government Sector on resolving the outbreak of COVID-19 and to present the way to develop the role of the Government Sector in solving the outbreak of COVID-19 by applying to the principles of Buddhaddhamma. The research methodology was the qualitative method. The data study was made from documents. The field data were collected by observation and in-dept interview from 25 key informants by means of in-dept interview.

The results of the research were as follows:

1. The situation of resolving the outbreak of COVID-19 in Srisawat community. The Government Sector gave policies to people to follow strictly in order to urgently stop the spread of COVID-19. The Government Sector issued many measures to prevent and cease the wide spread of COVID-19 and many orders were issued for people to follow and practice in the ways that were not familiar with normal lives of the people. Therefore, it caused many problems effecting.

2. The role of Government Sector in resolving the breakout of COVID-19 were divided into 3 sides as follows: 1) For preventing and ceasing the spread of COVID-19, the Government Sector issued the policies, proclaimed COVID-19 as a fatal disease to be controlled and enacted laws and orders. 2) For treatment and public health, the Government Sector had the policy to set the supplying networks of vaccine. The Government Sector supported and paid for medicine for the people, provided all treating services, especially

supplied enough free vaccine to the people. 3) For relief, the Government Sector had many policies to relief and help the people directly from the Government Sector and indirectly from other offices.

3. The development of Government Sector role in resolving the outbreak of COVID-19 by applying to the principles of Sangahavattthu as follows: For Dana Piyavaca Atthacaruya and Samanattata.

Keywords: The role of Government Sector; Resolving; Outbreak of COVID-19

1. บทนำ

การระบาดของโรคโควิด-19 เป็นสถานการณ์วิกฤติที่มีจุดเริ่มต้นของการแพร่ระบาดขึ้นในเดือน ธันวาคม 2562 โดยพบครั้งแรกในนครอู่ฮั่นเมืองหลวงของมณฑลหูเป่ย์ ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน จนกระทั่งองค์การอนามัยโลก (WHO) ยกย่องให้เป็นภาวะการระบาดใหญ่ทั่วโลก (อภิวติ อินทเจริญ และคณะ, 2564, หน้า 20) สร้างผลกระทบอย่างมากไปทั่วโลก สร้างความตื่นตระหนกหวาดกลัว ส่งผลกระทบต่อสุขภาพร่างกายและจิตใจ และยังส่งผลกระทบทางสภาพสังคมและเศรษฐกิจ ผลจาก สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ได้สร้างบาดแผลและผลกระทบแก่ผู้คนมากมาย โดยเฉพาะ ในด้านเศรษฐกิจที่ตกต่ำลง ด้านสังคมก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำในสังคมเพิ่มขึ้น คริวเรือนยากจนและกลุ่ม ผู้เปราะบางต้องเผชิญกับความยากลำบากในชีวิตมากขึ้น (สมชาย ปรีชาศิลป์กุล, 2564, หน้า 2)

รัฐบาลมีอำนาจในการบริหารประเทศตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มีบทบาทหน้าที่ในการปกป้อง คุ้มครอง ดูแล แก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับประชาชนคนไทยและกับประเทศไทย (รัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560, 2560, หน้า 14) ดังคำที่ว่า “บำบัดทุกข์ บำรุงสุข” ที่ถือว่า เป็นปรัชญา อุดมการณ์ของกระทรวงมหาดไทย ที่หน่วยงานภาครัฐจนถึงรัฐบาลยึดถือปฏิบัติสืบต่อกันมา รัฐบาลเองก็ไม่ได้นิ่งนอนใจ โดยกระทรวงสาธารณสุขจึงได้ออกประกาศกำหนดให้โรคโควิด-19 เป็นโรค ติดต่อนันตราย และยังประกาศใช้พระราชบัญญัติโรคติดต่อ พ.ศ. 2558 โดยใช้อำนาจประกาศมาตรการ ออกมาเป็นกฎ ระเบียบ คำสั่ง เป็นเสมือนกฎหมายที่ประชาชนทุกคนต้องปฏิบัติตามอย่างเข้มงวด คือ มาตรการป้องกันและควบคุมการระบาดของโรคที่มาพร้อมกับความไม่สะดวกสบาย ไม่คุ้นเคยของ ประชาชน กระทั่งต่อการดำรงชีวิตของประชาชนทุกกลุ่มวัย ทำให้ดำรงชีวิตอยู่ด้วยความยากลำบาก จึงทำให้มีปัญหาด้านอื่นๆ ตามมาอีกมากมาย ทั้งในด้านสุขภาพ เศรษฐกิจและสังคม (วลัยพร รัตนเศรษฐ์ และคณะ, 2563, หน้า 72) บทบาทของรัฐบาลเฉพาะในพื้นที่ชุมชนศรีสวัสดิ์ หน่วยงานภาครัฐบูรณาการ ร่วมกันตามมาตรการเฝ้าระวังป้องกันและควบคุมโรคโควิด-19 จังหวัดมหาสารคาม แบ่งเป็นด้านต่างๆ ดังนี้ 1) ด้านมาตรการป้องกันและควบคุมการระบาดของโรค 2) ด้านมาตรการด้านการแพทย์และ

สาธารณสุข 3) ด้านมาตรการช่วยเหลือเยียวยา (คณะกรรมการโรคติดต่อจังหวัดมหาสารคาม, 2563, หน้า 1) สำหรับจังหวัดมหาสารคามนั้นถือเป็นจังหวัดที่มีความสำคัญด้านการศึกษาของภาคอีสาน มีฉายาอีกว่า “ตักสิลานคร” หรือเมืองแห่งการศึกษา มีสถาบันการศึกษาที่มีคุณภาพและระดับสูงสุดอยู่หลายแห่งและมีมากที่สุดแห่งหนึ่งเป็นอันดับต้นๆ ของประเทศ ในพื้นที่ชุมชนศรีสวัสดิ์นั้น ถือว่าเป็นชุมชนเศรษฐกิจที่มีความสำคัญของจังหวัดมหาสารคาม เนื่องจากมีสถานศึกษาอยู่ในพื้นที่หลายแห่งด้วยกัน โดยมีทั้งมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม มหาวิทยาลัยมหาสารคาม (เขตพื้นที่ในเมือง) และยังมีโรงเรียนต่างๆ เศรษฐกิจสังคมในชุมชนศรีสวัสดิ์จึงยึดโยงกับกลุ่มการศึกษาเป็นหลัก การที่ภาครัฐได้ใช้อำนาจในการควบคุมป้องกันการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 โดยการออกคำสั่งให้ปิดสถานศึกษา ร้านค้า สถานบริการ สถานที่ซึ่งมีโอกาสเสี่ยงต่อการแพร่ระบาดนั้น ย่อมสร้างผลกระทบ สร้างความลำบากให้กับประชาชนในชุมชนศรีสวัสดิ์เป็นอย่างยิ่ง

ในพื้นที่ชุมชนศรีสวัสดิ์นั้นยังมีหอพัก อพาทเมนต์ โรงแรม อาคารพาณิชย์ ที่รองรับการให้บริการสำหรับนักเรียน นิสิต นักศึกษา อีกเป็นจำนวนมากที่ได้รับผลกระทบจากมาตรการของทางภาครัฐให้เว้นระยะห่างทางสังคม งดการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา ทำการเรียนการสอนในระบบออนไลน์ จึงไม่มีผู้มาใช้บริการเช่าพัก ส่งผลกระทบไปถึงค่าใช้จ่ายประจำที่ยังคงต้องชำระกับทางธนาคาร ไม่สามารถชำระได้ตามเวลาที่กำหนด ส่งผลให้ถูกยึดทรัพย์สินไปขายทอดตลาดเป็นจำนวนมาก ห้องแถวอาคารพาณิชย์ก็ประสบภาวะการณ์เช่นเดียวกัน เรียกได้ว่าวิกฤตินี้ได้ส่งผลกระทบกันไปในทุกๆ อาชีพ กล่าวได้ว่าภาคประชาชนก็ได้ปฏิบัติตามคำสั่งการควบคุมป้องกันการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 จากทางภาครัฐอย่างเคร่งครัด แต่ผลลัพธ์กลับไม่เป็นไปอย่างที่คาดหวัง ยังคงมีผู้ติดเชื้อรายวันเพิ่มขึ้นมาอย่างน่าตกใจ และผลอีกอย่างก็ตามมาก็คือ ความบอบซ้ำทางด้านจิตใจและร่างกายของประชาชนที่ต้องต่อสู้กับโรคร้าย และยังต้องต่อสู้ดิ้นรนเพื่อความอยู่รอดของตนเองและครอบครัวด้วย

จากข้อมูลที่ได้กล่าวถึงข้างต้น ผู้วิจัยจึงได้เลือกที่จะทำวิจัยเรื่อง บทบาทของรัฐต่อการแก้ไขปัญหาการระบาดของโรคโควิด-19 ในชุมชนศรีสวัสดิ์ ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้ จะสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการกำหนดรูปแบบ วางแผน และกำหนดวิธีที่เหมาะสมของภาครัฐในการช่วยเหลือเยียวยาผลกระทบที่เกิดจากการระบาดของโรคโควิด-19 ทั้งทางร่างกายและจิตใจให้แก่ประชาชนได้อย่างตรงตามสภาพความเป็นจริง และสามารถนำไปเพื่อเป็นต้นแบบในการเรียนรู้ของพื้นที่อื่นๆ ต่อไปได้ในอนาคต

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์แก้ไขปัญหาการระบาดของโรคโควิด-19 ในชุมชนศรีสวัสดิ์ ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

2. เพื่อศึกษาบทบาทของรัฐต่อการแก้ไขปัญหาการระบาดของโรคโควิด-19 ในชุมชนศรีสวัสดิ์ ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม
3. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาบทบาทของรัฐต่อการแก้ไขปัญหาการระบาดของโรคโควิด-19 ในชุมชนศรีสวัสดิ์ ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ด้วยการประยุกต์ตามหลักพุทธธรรม

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการวิจัยภาคสนาม (Field Research) การเก็บข้อมูลจากการสำรวจ (Survey) การเก็บข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ในพื้นที่ชุมชนศรีสวัสดิ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ บุคคลทั่วไป นักวิชาการ ผู้ทรงคุณวุฒิและบุคลากรภาครัฐที่มีบทบาทหน้าที่เกี่ยวข้องต่อการแก้ไขปัญหาการระบาดของโรคโควิด-19 ในชุมชนศรีสวัสดิ์ โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ประกอบด้วย ประชาชน นักวิชาการ ผู้ทรงคุณวุฒิในชุมชนศรีสวัสดิ์ จำนวน 18 คน และบุคลากรภาครัฐที่มีบทบาทหน้าที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาการระบาดของโรคโควิด-19 จำนวน 7 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 25 คน โดยใช้แบบสำรวจและแบบสัมภาษณ์ ซึ่งผู้ให้ข้อมูลมีความหลากหลาย อยู่ในพื้นที่จริง รวมถึงบุคลากรภาครัฐที่ได้เข้ามามีบทบาทในการแก้ไขปัญหาในพื้นที่จริง ทำให้ได้รับข้อมูลที่ถูกต้อง ชัดเจน และตรงกับประเด็นที่ต้องการศึกษา หลังจากนั้นนำมาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา และนำเสนอในรูปของความเรียง

4. สรุปผลการวิจัย

ในการวิจัยเกี่ยวกับบทบาทของรัฐต่อการแก้ไขปัญหาการระบาดของโรคโควิด-19 ในชุมชนศรีสวัสดิ์ ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. สถานการณ์แก้ไขปัญหาการระบาดของโรคโควิด-19 ในชุมชนศรีสวัสดิ์ ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม มีดังนี้ เริ่มต้นที่เห็นได้อย่างชัดเจนในปี 2563 ภาครัฐได้ออกนโยบายให้ประชาชนได้ปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัดเพื่อที่จะควบคุมการระบาดให้ได้โดยเร็ว ภาคประชาชนก็สนองตอบต่อมาตรการของภาครัฐด้วยเช่นกัน ที่เห็นได้อย่างเด่นชัดก็มีมาตรการ D M H T A ด้านการแพทย์และสาธารณสุข ที่เด่นชัดก็จะเป็นในเรื่องของวัคซีน ประชาชนได้รับวัคซีนอย่างเพียงพอและทั่วถึง ด้านการช่วยเหลือเยียวยา ถือว่ายังขาดความชัดเจนในด้านนี้ โครงการช่วยเหลือเยียวยาจากทางภาครัฐเข้าถึงได้ยาก แทบจะไม่มีความช่วยเหลือเยียวยาใดๆ ในชุมชน

ผลกระทบของประชาชนในสถานการณ์การแพร่ระบาด พบว่า ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ ประชาชนมีรายได้ลดลง การใช้จ่ายใช้สอยเพิ่มขึ้น ตกงาน ภาระหนี้สินในระบบและหนี้สินนอกระบบมากขึ้น เงินออมลดลง มีผลกระทบต่อผู้มีรายได้น้อยและกลุ่มเปราะบางเป็นอย่างมาก ผู้ประกอบการก็ต้องแบก

รับภาระค่าใช้จ่ายที่สูงขึ้นสวนทางกับรายได้ที่ลดลง ถึงแม้ภาครัฐจะเริ่มผ่อนคลามาตรการลงผลกระทบก็ยังคงอยู่

2. บทบาทของรัฐต่อการแก้ไขปัญหาการระบาดของโรคโควิด-19 ในชุมชนศรีสวัสดิ์ ตำบลตลาดอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม โดยแบ่งออกเป็น 3 ด้าน พบว่า 1) ด้านการป้องกันและควบคุมการระบาดของโรค หน่วยงานภาครัฐรับนโยบายจากรัฐบาล รัฐบาลสั่งการเป็นนโยบายลงมา ประกาศเป็นโรคภัยร้ายแรงควบคุม และมีกฎหมาย คำสั่ง จังหวัดก็จะตั้งกรรมการควบคุมและป้องกันโรคติดต่อ แล้วสั่งการลงไปยังหน่วยงานต่างๆ ซึ่งถือว่าเป็นกฎหมาย ใครฝ่าฝืนมีความผิด หน่วยงานรัฐบูรณาการร่วมกัน 2) ด้านการแพทย์และสาธารณสุข รัฐบาลมอบนโยบายการสร้างภูมิคุ้มกันในตัวขึ้น จัดตั้งภาคีเครือข่าย มีการเฝ้าระวังกลุ่มเสี่ยงผ่านเครือข่ายอาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน (อสม.) ประธานชุมชน ลงพื้นที่ ออกปฏิบัติงานฉีดวัคซีน จัดตั้งโรงพยาบาลสนามและศูนย์พักคอย รัฐบาลเข้ามามีบทบาทในด้านภาระค่าใช้จ่ายของประชาชนในการรักษาพยาบาลผู้ป่วยโควิด-19 ค่ายารักษา บริหารจัดการโรงพยาบาลสนาม ศูนย์พักคอยไม่ให้ประชาชนมีภาระค่าใช้จ่าย และที่เด่นชัดที่สุดคือการที่รัฐบาลจัดสรรวัคซีนแก่ประชาชนทุกคนอย่างพอเพียงและไม่มีค่าใช้จ่ายใดๆ รณรงค์ให้ประชาชนเข้ารับการฉีดวัคซีนเป็นวาระแห่งชาติ มีการประชาสัมพันธ์ในทุกช่องทางการสื่อสารของหน่วยงานภาครัฐ และ 3) ด้านการช่วยเหลือเยียวยา การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ในประเทศไทยมีความรุนแรงมาโดยตลอด ภาครัฐจึงได้ออกมาตรการดูแลช่วยเหลือเยียวยาประชาชนมาหลากหลายโครงการ ทั้งในส่วนของนโยบายของรัฐบาลสู่ประชาชนโดยตรงและรัฐบาลสั่งมอบนโยบายลงมาทางหน่วยงานภาครัฐ แต่ก็จะมีบุคคลบางกลุ่มที่ไม่ได้รับการเยียวยาเข้าไม่ถึงโครงการของทางภาครัฐ และบางกลุ่มที่สามารถเยียวยาตนเองได้

จากการที่ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ พบว่า ภาครัฐยังขาดความชัดเจนในหลายๆ เรื่อง โดยเฉพาะมาตรการกับประชาชน การสื่อสาร ยังไม่ชัดเจน จนเกิดความสับสนของประชาชน ภาครัฐควรจัดทำระบบข้อมูลข่าวสารให้ชัดเจน เพิ่มความกระชับ ถูกต้อง รวดเร็ว การควบคุมและป้องกันโรคจะได้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น การบริหารจัดการเรื่องวัคซีนทำให้ประชาชนเกิดความหวาดระแวงไม่มั่นใจในประสิทธิภาพของวัคซีน ประชาชนเกิดการตั้งคำถามถึงความโปร่งใสในการจัดสรรวัคซีนของรัฐบาล ทำให้ประชาชนบางส่วนไม่กล้าที่จะเข้ารับวัคซีนที่ภาครัฐจัดสรรให้ บุคคลที่มีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดีก็ต้องการวัคซีนทางเลือก โครงการต่างๆ รัฐบาลออกมาช่วยเหลือเยียวยา ประชาชนแทบไม่ได้รับประโยชน์จากโครงการเหล่านี้เลย หรืออาจจะมียางโครงการที่ได้แต่ก็ยังไม่ทั่วถึง รัฐบาลควรที่จะจัดทำโครงการส่งเสริมอาชีพให้กับกลุ่มผู้ที่ได้รับผลกระทบที่ยั่งยืน การแจกเงินเป็นเพียงแค่การซื้อเวลา เมื่อเงินหมดก็เข้าสู่สถานการณ์ที่ยากลำบากเช่นเดิม ภาครัฐควรลงมาดูภาคประชาชน สสำรวจ สอบถามความต้องการที่แท้จริงของประชาชน สสำรวจว่าควรจะมีเยียวาด้านใด ด้านจิตใจ ด้านรายได้ ด้านสังคม ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนนั้นมีไม่เพียงแค่ปัญหาโรคระบาดโควิด-19 แต่สิ่งที่ได้พบจากการลงพื้นที่ยังมีปัญหาเรื่องของความเหลื่อมล้ำซึ่งเป็นปัญหา

เชิงโครงสร้างที่เป็นปัญหาใหญ่ในระดับประเทศ ปัญหาเชิงโครงสร้างของประเทศไทยยังมีอีกมากมายหลายอย่าง ปัญหาเรื่องความเหลื่อมล้ำ โอกาสทางสังคมไม่เหมือนกัน ฉะนั้นนโยบายหลักของรัฐที่ควรจะทำคือ อันดับแรกคือลดความเหลื่อมล้ำ ทั้งเรื่องของรายได้ เรื่องของสาธารณสุข เรื่องของการศึกษา และเรื่องของโอกาสทางสังคม

3. แนวทางการพัฒนาบทบาทของรัฐต่อการแก้ไขปัญหาการระบาดของโรคโควิด-19 ในชุมชนศรีสวัสดิ์ ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม โดยประยุกต์ตามหลักสังคหัตถุธรรม ดังนี้ 1 ด้านทาน ด้านการช่วยเหลือเยียวยา การให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลต่อประชาชนด้วยวัตถุสิ่งของปัจจัยทั้ง 4 ช่วยเหลือสงเคราะห์ตามกำลังความสามารถ 2 ด้านปิยวาจา ด้านการให้ข้อมูลข่าวสารอันเป็นประโยชน์ ข้อมูลข่าวสารตามความเป็นจริง ประชาสัมพันธ์และนำข้อปฏิบัติต่างๆ ประสานประโยชน์กับประชาชนด้วยความจริงใจ 3 ด้านอัตถจริยา ด้านการให้ความช่วยเหลือบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ทางสังคม อำนวยความสะดวก การบริการประชาชนผู้ที่ได้รับความเดือดร้อน และ 4 ด้านสมานัตตตา ด้านการวางตัวได้เสมอต้นเสมอปลาย เสมอภาคกับทุกคน มีความยุติธรรม ไม่เอารัดเอาเปรียบ ร่วมสุขร่วมทุกข์ร่วมรับรู้ปัญหาและร่วมแก้ปัญหาเพื่อประโยชน์ของสังคม

5. อภิปรายผลการวิจัย

ในการวิจัยเกี่ยวกับบทบาทของรัฐต่อการแก้ไขปัญหาการระบาดของโรคโควิด-19 ในชุมชนศรีสวัสดิ์ ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

1. สถานการณ์แก้ไขปัญหาการระบาดของโรคโควิด-19 ในชุมชนศรีสวัสดิ์ ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม อภิปรายผลได้ว่า เมื่อการระบาดของโรคโควิด-19 เข้ามาในชุมชนศรีสวัสดิ์ได้สร้างความวิตกกังวลให้กับประชาชนในชุมชนเป็นอย่างยิ่ง เกิดเป็นความทุกข์ ความไม่สบายกายไม่สบายใจ โดยมีการระบาดของโรคโควิด-19 เป็นเหตุแห่งทุกข์ ความน่ากลัวและเป็นสิ่งที่อันตรายของโรคนี้คือไม่สามารถทราบได้ว่าตนเองหรือใครบ้างติดเชื้อเนื่องจากไม่แสดงอาการจึงเป็นพาหะของโรคและยังคงใช้ชีวิตตามปกติ ทำให้เชื้อโรคแพร่ระบาดต่อไปยังผู้อื่นโดยไม่รู้ตัว จนในที่สุดการควบคุมโรคกระทำได้ยาก รัฐบาลมีอำนาจในการบริหารประเทศตามรัฐธรรมนูญ มีบทบาทหน้าที่ในการปกป้อง ค้ำครอง ดูแล แก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับประชาชนคนไทยและกับประเทศไทย รัฐบาลจึงได้ออกประกาศกำหนดให้โรคโควิด-19 เป็นโรคติดต่ออันตราย และยังประกาศใช้พระราชบัญญัติโรคติดต่อ พ.ศ. 2558 เพื่อที่จะเป็นหนทางสู่การดับทุกข์ให้ประชาชน ประกาศมาตรการออกมาเป็นกฎ ระเบียบ คำสั่ง ประชาชนทุกคนต้องปฏิบัติตามอย่างเข้มงวด คือ มาตรการป้องกันและควบคุมการระบาดของโรค ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่คุ้นเคยกับวิถีชีวิตโดยปกติของประชาชน ดำรงชีวิตอยู่ด้วยความยากลำบาก ปัญหาด้านอื่นๆ ตามมาอีกมากมาย ถึงแม้ภาครัฐผ่อนคลายมาตรการลงผลกระทบก็ยังคงอยู่ ไม่ว่าจะเป็นผลกระทบด้านเศรษฐกิจ ผลกระทบด้าน

สุขภาพ ผลกระทบด้านสังคม ผลกระทบที่ตามมาเหล่านี้เกิดเป็นทุกข้ออย่างใหม่ต่อประชาชน โดยมีเหตุแห่งทุกข์มาจากมาตรการป้องกันและควบคุมการระบาดของโรค เมื่อมีปัญหอย่างใหม่ขึ้นมารัฐบาลก็ได้ออกมาตรการช่วยเหลือเยียวยาเพื่อที่จะแก้ปัญหาที่ทุกข์ให้กับประชาชน ซึ่งเป็นการแก้ปัญหาที่ปลายเหตุ และจะเกิดปัญหาใหม่เป็นทุกข้ออย่างใหม่ขึ้นมา วนเป็นวัฏจักรอยู่อย่างนี้ไป รัฐบาลควรนำบทเรียนในครั้งนี้นำไปวิเคราะห์ ควรแก้ปัญหาให้ถูกจุด ให้แก้ที่ต้นเหตุ ให้แก้ที่โครงสร้าง เมื่อมีทุกข้ออย่างใหม่เข้ามาก็จะทำให้เกิดการดับทุกข์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับงานของสุพัตรา รุ่งรัตน์ และคณะ (2562) ได้ศึกษา ผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมจากสถานการณ์โควิด-19 ของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองยะลา จังหวัดยะลา พบว่า ผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง แนวทางในการแก้ปัญหาผลกระทบทางเศรษฐกิจ โดยการช่วยเหลือเงินเยียวยา การส่งเสริมสร้างอาชีพ การใช้มาตรการช่วยเหลือเกี่ยวกับค่าครองชีพ

2. บทบาทของรัฐต่อการแก้ไขปัญหาการระบาดของโรคโควิด-19 ในชุมชนศรีสวัสดิ์ ตำบลตลาดอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม 1) ด้านการป้องกันและควบคุมการระบาดของโรค หน่วยงานภาครัฐรับนโยบายจากรัฐบาล รัฐบาลสั่งการเป็นนโยบายลงมา ประกาศเป็นโรคร้ายแรงควบคุม และมีกฎหมายคำสั่ง จังหวัดก็จะตั้งกรรมการควบคุมและป้องกันโรคติดต่อ แล้วสั่งการลงไปยังหน่วยงานต่างๆ ซึ่งถือว่าเป็นกฎหมาย 2) ด้านการแพทย์และสาธารณสุข รัฐบาลมอบนโยบายการสร้างภูมิคุ้มกันต้านทานในวัคซีน จัดตั้งภาคีเครือข่าย ขับเคลื่อนนโยบายอย่างเต็มรูปแบบ บริหารจัดการโรงพยาบาลสนาม ศูนย์พักคอยไม่ให้ประชาชนมีภาระค่าใช้จ่าย รัฐบาลจัดสรรวัคซีนแก่ประชาชนทุกคนอย่างพอเพียง 3) ด้านการช่วยเหลือเยียวยา การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ในประเทศไทยมีความรุนแรงมาโดยตลอด ภาครัฐจึงได้ออกมาตรการดูแลช่วยเหลือเยียวยาประชาชนมาหลากหลายโครงการ ทั้งในส่วนของนโยบายของรัฐบาลสู่ประชาชนโดยตรงและรัฐบาลสั่งมอบนโยบายลงมาทางหน่วยงานภาครัฐ แต่ก็จะมีบุคคลบางกลุ่มที่ไม่ได้รับการเยียวยาและเข้าไม่ถึงโครงการของทางภาครัฐ และบางกลุ่มที่สามารถเยียวยาตนเองได้โดยไม่ต้องพึ่งพาภาครัฐ หน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ที่มีบทบาทในการเข้ามาช่วยเหลือเยียวยา มีการแจกถุงยังชีพ แจกข้าวสารอาหารแห้ง แจกข้าวกล่อง ในช่วงที่มีการระบาดหนัก ปิดสถานที่เสี่ยง แจกอุปกรณ์ในการป้องกัน และยังมีการช่วยเหลือเยียวยาของแต่ละหน่วยงาน ภาคเอกชน ประชาชน นำสิ่งของมาช่วยบริจาค ซึ่งสอดคล้องกับงานของรัฐบาล เสนารา (2562) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนต่อมาตรการควบคุมโรคโควิด-19 ในอำเภอกุเวียง จังหวัดขอนแก่น พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนต่อมาตรการควบคุมโรคโควิด-19 ในอำเภอกุเวียง จังหวัดขอนแก่น อยู่ในระดับมาก 3 ด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านการดำเนินงาน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ด้านการตัดสินใจและด้านการติดตามและประเมินผล ตามลำดับ

3. แนวทางการพัฒนาบทบาทของรัฐต่อการแก้ไขปัญหาการระบาดของโรคโควิด-19 ในชุมชน ศรีสวัสดิ์ ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ด้วยการประยุกต์ตามหลักพุทธธรรม 1) ด้านทาน รัฐควรให้โดยมีความจริงใจในการแก้ไขปัญหาให้ในสิ่งที่ดีที่สุดแก่ประชาชน ให้ในสิ่งที่ประชาชนร้องขอ หรือต้องการอย่างแท้จริง ให้โดยไม่มีผลประโยชน์แอบแฝง 2) ด้านปิยวาจา รัฐควรให้ข้อมูลข่าวสารด้วยความจริงใจ ด้วยความหวังดีและเปี่ยมด้วยความรักความเมตตา ชัดเจน รวดเร็ว แม่นยำ เชื่อถือได้ ให้ข้อมูลเกี่ยวกับวัคซีนด้วยข้อเท็จจริงอย่างตรงไปตรงมา โปร่งใส ตรวจสอบได้ และอย่างต่อเนื่อง 3) ด้านอัตถจริยา รัฐควรแก้ปัญหาด้วยความจริงใจ ไม่มุ่งเน้นหาแต่ผลประโยชน์แอบแฝงหรือมุ่งเน้นในทางการเมืองมากเกินไป พิจารณาไตร่ตรองถึงความเดือดร้อนของประชาชน 4) ด้านสมานัตตตา บริหารจัดการแก้ปัญหาอย่างเสมอภาค ไม่ทำตัว 2 มาตรฐาน อันจะทำให้สังคมมีความเหลื่อมล้ำยิ่งขึ้นไปอีก ทำให้เท่าเทียมกัน ร่วมกันแก้ปัญหาร่วมกับประชาชนไปตลอด วางตัวเสมอต้นเสมอปลาย ยึดหลักยุติธรรม จริงใจ เสียสละ สม่ำเสมอ ซึ่งสอดคล้องกับงานของพระชินกร สุจิตโต (2562) ได้ศึกษา การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการสื่อสารทางการเมืองสำหรับประชาชนจังหวัดพระนครศรีอยุธยาตามหลักสังคหวัตถุ 4 พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านสมานัตตตา (การวางตน สม่ำเสมอ) มีระดับความคิดเห็นสูงที่สุด

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 รัฐควรมีนโยบายสนับสนุนงบประมาณในการแก้ไขปัญหาการระบาดของโรคโควิด-19 มีการเฝ้าระวัง เพิ่มองค์ความรู้ เตรียมแผนไว้รองรับกับสถานการณ์การระบาดของโรคติดต่อในอนาคต

1.2 รัฐควรมีนโยบายส่งเสริมบทบาทของรัฐต่อการแก้ไขปัญหาการระบาดของโรคโควิด-19 ส่งเสริมให้ประชาชนสนับสนุนการทำงานของหน่วยงานภาครัฐในการแก้ไขปัญหาที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

1.3 การประยุกต์ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การสร้างชุมชนพอเพียงการออกแบบชุมชนให้เป็นแกนในการรับมือกับภัยที่อาจเกิดขึ้นส่งเสริมให้ประชาชนพึ่งตนเองได้ตามแนวหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง รัฐบาลควรมีโครงการส่งเสริมอาชีพให้กับกลุ่มผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการระบาดของโรคโควิด-19 อย่างยั่งยืน

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทของรัฐต่อการแก้ไขปัญหาการระบาดของโรคโควิด-19

2.2 ควรศึกษาเปรียบเทียบบทบาทของรัฐต่อการแก้ไขปัญหาการระบาดของโรคโควิด-19 ในชุมชนเมืองและในชุมชนชนบท เพื่อให้ได้องค์ความรู้ครอบคลุมยิ่งขึ้น

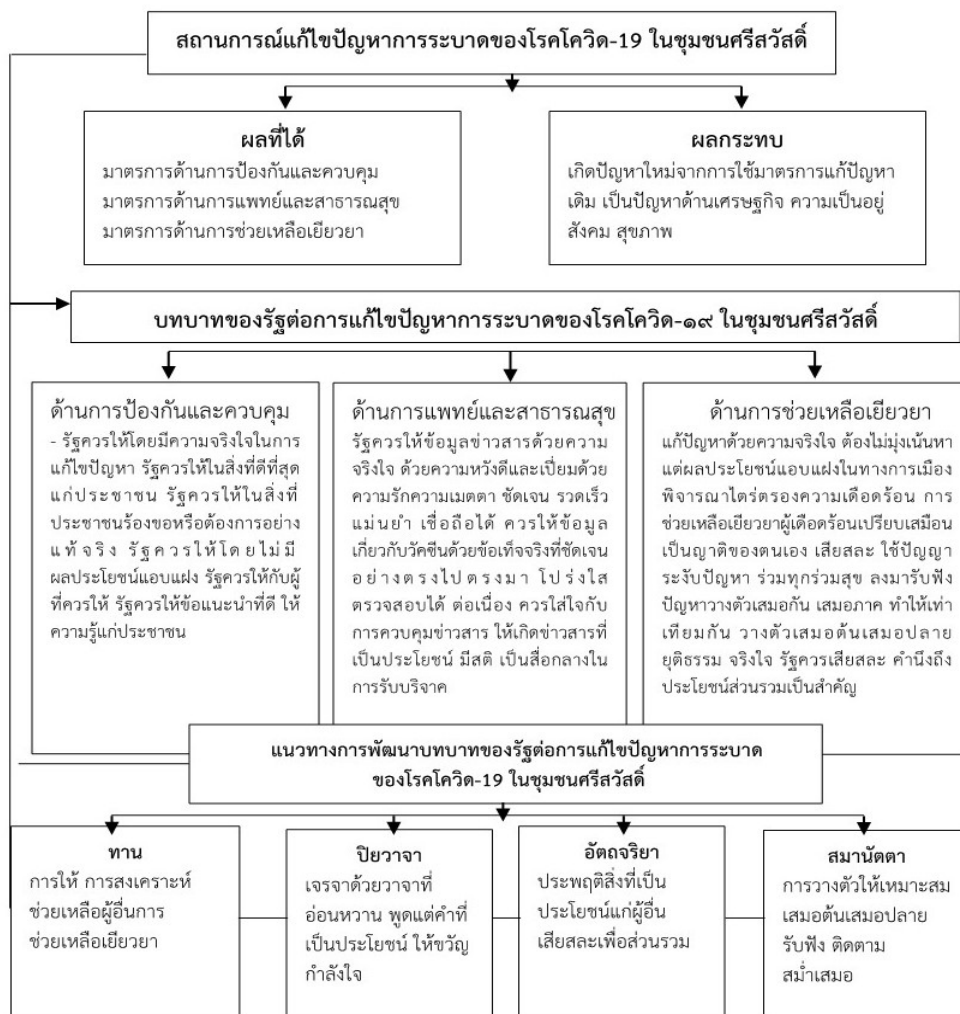
2.3 ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับความคิดเห็นของประชาชนต่อบทบาทของรัฐต่อการแก้ไข ปัญหาการระบาดของโรคโควิด-19

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากการศึกษาเรื่องบทบาทของรัฐต่อการแก้ไขปัญหาการระบาดของโรคโควิด-19 ในชุมชน ศรีสวัสดิ์ ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ผู้วิจัยสังเคราะห์ได้จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ สังเกต สำนวณ รายละเอียดดังนี้ 1) เมื่อการระบาดของโรคโควิด-19 เข้ามาในชุมชนศรีสวัสดิ์ ได้สร้างความวิตกกังวลให้กับประชาชนในชุมชนเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากกลัวว่าจะติดเชื้อ เกิดเป็นความทุกข์ (ทุกข์) ความไม่สบายกายไม่สบายใจ โดยมีการระบาดของโรคโควิด-19 เป็นเหตุแห่งทุกข์ (สมุทัย) รัฐบาลมีอำนาจในการบริหารประเทศตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้ระบุไว้ ย่อมต้องมีบทบาทหน้าที่ในการปกป้องคุ้มครอง ดูแล แก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับประชาชนคนไทยและกับประเทศไทย รัฐบาลเองก็ไม่ได้นิ่งนอนใจ พยายามศึกษาหาแนวทาง วิธีการ เพื่อที่จะได้เป็นแนวทางในการออกมาตรการป้องกันและควบคุมการระบาดของโรคไม่ให้มีการขยายออกไปเป็นวงกว้าง โดยมีความหวังในการระงับการระบาดของโรคได้อย่างเด็ดขาด เป็นเป้าหมายสูงสุดในการดับทุกข์ให้ประชาชน (นิโรธ) รัฐบาลจึงได้ออกประกาศกำหนดให้โรคโควิด-19 เป็นโรคติดต่ออันตราย และยังประกาศใช้พระราชบัญญัติโรคติดต่อ พ.ศ. 2558 เพื่อที่จะเป็นแนวทางสู่การดับทุกข์ให้ประชาชน โดยใช้อำนาจประกาศมาตรการออกมาเป็นกฎ ระเบียบ คำสั่ง เป็นเสมือนกฎหมายที่ประชาชนทุกคนต้องปฏิบัติตามอย่างเข้มงวด คือ มาตรการป้องกันและควบคุมการระบาดของโรค (มรรค) ได้แก่ มาตรการอยู่บ้าน หยุดเชื้อ เพื่อชาติ หลักปฏิบัติ D M H T A ห้ามการรวมกลุ่ม สั่งปิดสถานที่ต่างๆ ที่มีโอกาสเสี่ยงต่อการแพร่ระบาด โรงเรียนและสถานศึกษางดการเรียนการสอนในสถานที่งดจัดกิจกรรมทางสังคม งดการรวมกลุ่ม จัดระเบียบผู้ประกอบการ สวมหน้ากากอนามัยทุกครั้งเมื่อออกจากที่พักอาศัย จนถึงหนักที่สุดคือสั่งปิดหมู่บ้าน ห้ามประชาชนออกจากบ้าน ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่คุ้นเคยกับวิถีชีวิตโดยปกติของประชาชน ดำรงชีวิตอยู่ด้วยความยากลำบาก จึงทำให้เกิดปัญหาอื่นตามมาอีก ไม่แต่เพียงปัญหาของโรคโควิด-19 ยังมีปัญหาด้านอื่นๆ ตามมาอีกมากมาย 2) ผลกระทบที่ตามมาก็คือ ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ ประชาชนมีรายได้ลดลง การใช้จ่ายใช้สอยเพิ่มขึ้น ตกงาน ภาระหนี้สินในระบบและหนี้สินนอกระบบมากขึ้น เงินออมลดลง มีผลกระทบต่อผู้มีรายได้น้อยและกลุ่มเปราะบางเป็นอย่างมาก ผู้ประกอบการก็ต้องแบกรับภาระค่าใช้จ่ายที่สูงขึ้นสวนทางกับรายได้ที่ลดลง นิสิตนักศึกษาไม่เข้ามาในพื้นที่ ทำให้ระบบเศรษฐกิจในชุมชนศรีสวัสดิ์ได้รับความเสียหายเป็นอย่างมาก ถึงแม้ภาครัฐจะเริ่มผ่อนคลายมาตรการลงผลกระทบก็ยังคงอยู่ ไม่ว่าจะเป็นการลดลงของรายได้ รายจ่ายสูงขึ้น การตกงานขาดรายได้ การเป็นหนี้ ทำให้สัดส่วนของรายจ่ายต่อรายได้ของครัวเรือนสูงกว่าก่อนหน้านี้ที่จะมีมาตรการควบคุมการระบาดของโควิด-19 จึงทำให้ภาระหนี้ของประชาชนสูงขึ้น ผลกระทบด้านสุขภาพกายและสุขภาพจิต สมาชิกในครัวเรือนมีการป้องกันการติดเชื้อและดูแลสุขภาพเพิ่มขึ้น มีความเครียดและวิตกกังวลเพิ่มขึ้น

ผลกระทบด้านสังคม งดการเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชน งดการพบปะกับเพื่อนบ้านหรือคนในชุมชน ผลกระทบด้านการศึกษา พบว่า นักเรียน/นักศึกษาต้องเรียนออนไลน์ ทำให้ผู้ปกครองมีค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการศึกษาเพิ่ม 3) ผลกระทบที่ตามมาเหล่านี้เกิดเป็นทุกข้ออย่างใหม่ต่อประชาชน โดยมีเหตุแห่งทุกข์มาจากมาตรการป้องกันและควบคุมการระบาดของโรคของรัฐบาล เมื่อมีปัญหอย่างใหม่ขึ้นมารัฐบาลก็ได้ออกมาตราการช่วยเหลือเยียวยาเพื่อที่จะแก้ปัญหาด้ทุกขี้ให้กับประชาชน ซึ่งเป็นการแก้ปัญหาที่ปลายเหตุ และจะเกิดปัญหาใหม่ เป็นทุกข้ออย่างใหม่ขึ้นมาอีก หมุนวนเป็นวัฏจักรอยู่อย่างนี้ รัฐบาลควรนำบทเรียนในครั้งนี้ไปวิเคราะห์ ควรแก้ปัญหาให้ถูกจุด ให้แก้ที่ต้นเหตุ ให้แก้ที่โครงสร้าง เมื่อมีทุกข้ออย่างใหม่เข้ามาก็จะทำให้เกิดการด้ทุกขี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสามารถนำมาสรุปเพื่อไปใช้ประโยชน์ได้จริง ดังต่อไปนี้

เอกสารอ้างอิง

- คณะกรรมการโรคติดต่อจังหวัดมหาสารคาม. (2563). *ประกาศคณะกรรมการโรคติดต่อจังหวัดมหาสารคาม เรื่อง มาตรการเฝ้าระวังป้องกันและควบคุมโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 หรือโรคโควิด-19 จังหวัดมหาสารคาม*. มหาสารคาม: คณะกรรมการโรคติดต่อจังหวัดมหาสารคาม.
- พระชินกร สุจิตโต (ทองดี). (2564). *การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการสื่อสารทางการเมืองสำหรับประชาชนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา*. (ดุชนิพนธ์ปรัชญาดุชนิพนธ์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- รัฐกุล เสนารา. (2563). *การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนต่อมาตรการควบคุมโรคโควิด-19 ในอำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น*. (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. (2560, 6 เมษายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 134 ตอนที่ 40ก, หน้า 14-17.
- วลัยพร รัตนเศรษฐ์ และคณะ. (2563). บทบาทของภาครัฐในการบริหารจัดการกับการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19. *วารสารบริหารและสังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 4(2), 71-87.
- สมชาย ปรีชาศิลป์กุล. (2564). *การเมืองและรัฐไทยในการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19*. *วารสารพัฒนศาสตร์*, 4(1), 1-11.
- สุพัทธา รุ่งรัตน์ และคณะ. (2563). *ผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมจากสถานการณ์โควิด-19 ของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองยะลา จังหวัดยะลา*. (รายงานการวิจัย). ยะลา: มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.
- อภิวดี อินทเจริญ และคณะ. (2564). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองคองหงส์ จังหวัดสงขลา*. *วารสารสภาการสาธารณสุขชุมชน*, 3(2), 19-30.

การพัฒนากิจกรรมการปรับพฤติกรรมเชิงจริยธรรมด้านความมีวินัยในตนเอง
ทักษะชีวิต และความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองของนักศึกษา
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย*

The Development of Behavior Adjustment Activities in Ethics in
the Areas of Self-Organization, Life Skills, and Self-Valuing of
The Students at Mahamakut Buddhist University

มนตรี รอดแก้ว, อาทิตย์ ชูชัย, วินยู ธาอธวงษ์, พระมหาไทยน้อย สलगสิงห์ และอาทิตย์ แสงเจวณ
Montri Lodgaew, Artit Choochai, Winyoo Thaothawong, Phramaha Thainoi Salangsing
and Artit Saengchawek
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Mahamakut Buddhist University, Thailand

Corresponding Author, E-mail: vic32@windowslive.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการพัฒนากิจกรรมการปรับพฤติกรรมเชิงจริยธรรมด้านความมีวินัยในตนเอง ทักษะชีวิต และความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองของนักศึกษา 2) เปรียบเทียบพฤติกรรมเชิงจริยธรรมด้านความมีวินัยในตนเอง และความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง หลังการพัฒนากิจกรรมที่มีเพศ คณะสังคมศาสตร์ และชั้นปี 3) ศึกษาข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนากิจกรรมการปรับพฤติกรรมเชิงจริยธรรม เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักศึกษาคณะสังคมศาสตร์ จำนวน 97 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบวัดความพึงพอใจ แบบวัดความมีวินัยในตนเอง แบบวัดทักษะชีวิต และแบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเอง จำนวน 90 ข้อ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบสมมติฐานด้วยการทดสอบค่าที (t-test แบบ Independent Samples) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (F-test แบบ One-way ANOVA) และทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่แบบ (LSD) และวิเคราะห์เชิงพรรณนา

*ได้รับบทความ: 27 เมษายน 2566; แก้ไขบทความ: 21 สิงหาคม 2566; ตอรับตีพิมพ์: 25 สิงหาคม 2566

Received: April 27, 2023; Revised: August 21, 2023; Accepted: August 25, 2023

ผลการวิจัยพบว่า

1. การปฏิบัติตามแผนการพัฒนานักกิจกรรมการปรับพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักศึกษาที่ได้เข้าร่วมกิจกรรม ครบ 3 วัน และผ่านการประเมิน จำนวน 97 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 100
2. การพัฒนานักกิจกรรมการปรับพฤติกรรมเชิงจริยธรรมด้านความมีวินัยในตนเอง ทักษะชีวิต ความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง และมีความพึงพอใจของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยภาพรวม และรายด้านอยู่ในระดับมาก
3. ผลการเปรียบเทียบนักศึกษาที่มีเพศต่างกัน มีการปรับพฤติกรรมเชิงจริยธรรมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นักศึกษาที่มีคณะสังคมศาสตร์ต่างกัน จำแนกตามภาคปกติและภาคพิเศษต่างกัน โดยรวม และรายด้านมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน นักศึกษาที่มีชั้นปีต่างกัน มีการปรับพฤติกรรมเชิงจริยธรรมแตกต่างกัน โดยรวมมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้ง

คำสำคัญ: พฤติกรรมจริยธรรม; ความมีวินัย; ทักษะชีวิต; คุณค่าในตนเอง

Abstract

This research was aimed to: 1) study the activities developing ethical behaviour adjustment on self-disciplinary, life skills and self-awareness realization of students, 2) compare ethical behavioural on self-disciplinary and sense of self-worthiness after attending the activities classified in sex, Faculty of Social Sciences and year classes, 3) study suggestions guiding to develop activities for behavioral adjustment of ethnicity on Self-disciplinary, life skills, satisfaction and self-awareness realization of students. This was a mixed method research with research sample consisting 97 students, in the second semester of year 2022. The research instruments consisted of 90-item Satisfactory Assessment, Life Skills Assessment, and Self-awareness Realization Assessment. The statistics used in the research were Frequency, Percentage, Mean, Standard Deviation (S.D.), Independent Sampling t-test, One-way ANOVA F-test, The Least Significant Difference (LSD), and Descriptive Analysis.

The research results was found that:

1. By following the activity development plan on ethical behaviour adjustment of 97 students participating the activities for three days, most could pass scores at 100 percent.

2. The activities developing ethical behaviour adjustment on self-disciplinary, life skills, satisfaction, and self-awareness realisation showed their scores were statistical significant at 0.5 when catagorized in gender, but in overall showed no difference.

3. The comparative study resulted the different sexes showing ethical behaviour adjustment at statistical significance .05. Students of different Faculty of Social Sciences classified as normal curriculum and special one appeared different in overall aspect, but indifferent on individual aspect. Students of different years showed different ethical behavioural adjustment in overall at statistical significance .01 in accordance with the hypothesis assigned.

Keywords: Ethical Behavior; Self-Disciplinary; Life-Skills; Self-Awareness Realisation

1. บทนำ

มหาวิทยาลัยเป็นสถาบันการศึกษาชั้นสูงที่มีพันธกิจหลักคือ งานสอน เพื่อถ่ายทอดความรู้ งานวิจัย งานบริการวิชาการแก่สังคม และงานถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้ที่มีความสมดุลทั้งด้านความรู้ ความคิดความสามารถ ความดีงาม และความรับผิดชอบต่อสังคม รวมทั้งเข้าใจตนเองและปรับตัวเข้ากับผู้อื่น อยู่ในสังคมได้อย่างมีคุณค่า เป็นการต่อยอดการศึกษาเพื่อให้ผู้เรียนมีพัฒนาการที่ดีขึ้น องค์ประกอบที่สำคัญในการจัดการศึกษา ได้แก่ หลักสูตร ผู้สอน ผู้เรียน หลักสูตรเป็นแนวทางในการจัดการศึกษา ที่ให้ความรู้และทักษะทางวิชาชีพ สามารถถ่ายทอดมรดกวัฒนธรรมปลูกฝังเจตคติ ค่านิยม และเสริมสร้างความเจริญให้แก่ผู้เรียน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543, หน้า 115-123) ดังนั้นการจัดหลักสูตรในระดับอุดมศึกษา จึงต้องจัดให้มีความสอดคล้องกับความมุ่งหมายของการศึกษา เพื่อที่จะสร้างกำลังคนไปประกอบการทำงานอาชีพหรือศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น มหาวิทยาลัยจึงไม่ใช่แค่ผลิตบัณฑิตให้มีความรู้ ทักษะทางวิชาชีพเท่านั้น แต่ต้องเป็นบัณฑิตที่มีคุณธรรม จริยธรรม ตามวิชาชีพ และทำงานร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข (ไพฑูรย์ สินลารัตน์, 2549, หน้า 1) พร้อมทั้งความสามารถด้านทักษะการดำเนินชีวิต เพื่อให้บุคคลนั้นสามารถดำรงตนอยู่ในสังคม สมควรแก่อัตภาพ มีส่วนช่วยเหลือสร้างสรรค์สังคมได้อย่างเหมาะสม เป็นแบบอย่างที่ดีของผู้ที่ได้ชื่อว่าได้รับการศึกษามาอย่างดี (มาณี ไชยธีรานุวัตรศิริ, 2543, หน้า 1) การที่บุคคลจะดำรงชีวิตให้อยู่ในสังคมอย่างมีความสุขจะต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจสังคม และความเจริญก้าวหน้าของยุคโลกาภิวัตน์ในขณะนั้น อย่างมีวิจรณญาณและรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง โดยที่การศึกษาเป็นกระบวนการสำคัญในการพัฒนาคนสู่สังคม การจัดการศึกษาจึงต้องให้ความรู้คู่กับจริยธรรมและคุณธรรม หรือส่งเสริมความเจริญทางด้านวัตถุโดยไม่

ละเลยความเจริญทางด้านจิตใจของคนในสังคมด้วย (สำนักงานคณะกรรมการศึกษาแห่งชาติ, 2543, หน้า 6)

การพัฒนากิจกรรมให้เกิดความมีวินัยในตนเอง นำไปสู่การเห็นคุณค่าในตนเอง เป็นการเสริมสร้างความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองว่ามีความสัมพันธ์สอดคล้องกันกับการสร้างความมั่นใจในตนเอง โดยพยายามนึกถึงความสำเร็จในวันข้างหน้าของชีวิต ซึ่งสามารถนำมาวิเคราะห์หาแนวทางในการเสริมสร้างความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง ได้ดังนี้ 1) การจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศที่ผ่อนคลาย การให้การยอมรับด้วยการรับฟังความคิดเห็น มีการเสริมแรงให้กำลังใจ และการให้ข้อมูลย้อนกลับทางบวก สามารถช่วยให้เกิดกำลังใจและเห็นคุณค่าในตนเอง 2) จัดกิจกรรมเพื่อให้โอกาสเรียนรู้ร่วมกัน และร่วมกันคิด ร่วมกันแก้ปัญหาเพื่อให้โอกาสคิดด้วยเหตุผลอย่างอิสระ และสามารถประสบความสำเร็จในการคิดแก้ปัญหา เพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจในตนเอง หรือเห็นคุณค่าในตนเองได้ 3) เปิดโอกาสให้แต่ละคนแสดงความคิดเห็น เป็นการสะท้อนความคิด และค่านิยมของตนเพื่อให้เกิดการยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น และเข้าใจในความคิดเห็นและค่านิยมของผู้อื่น 4) มีการคาดหวังถึงวันข้างหน้าหรือตั้งเป้าหมาย เพื่อเสริมสร้างความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง นอกจากนี้การระลึกถึงงานที่ทำสำเร็จแล้วจะเป็นการชื่นชมตนเองและให้กำลังใจตนเอง 5) มีการวิเคราะห์ให้ข้อมูลย้อนกลับจากการแก้ปัญหา ร่วมกัน ช่วยให้เกิดการเสนอแนะให้ด้วยเหตุผล ทำให้เกิดการยอมรับสภาพตามความเป็นจริง กล่าวได้ว่าการเสริมสร้างความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง จะช่วยให้เกิดความตระหนัก และการยอมรับความสำเร็จและความล้มเหลวของตน (เกียรติวรรณ งามตยกุล, 2553, หน้า 4)

เนื่องจากสภาพสังคมไทยปัจจุบันเข้าสู่กระแสโลกไร้พรมแดน เทคโนโลยี ตามกระแสแห่งความเปลี่ยนแปลง ก่อให้เกิดผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของบุคคลในทุกๆ ด้านอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เกิดการเปลี่ยนแปลงความคิด การแต่งกาย การดำรงชีวิตในสังคม การใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือย เป็นไปตามกระแส การเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ทำให้เกิดปัญหาที่ตามมาคือ แหล่งอบายมุขสิ่งชั่วร้ายลามกอนาจาร การทะเลาะวิวาท โจรกรรม อาชญากรรม และปัญหายาเสพติดอย่างแพร่หลายโดยเฉพาะด้านคุณธรรมและจริยธรรมเยาวชนขาดคุณธรรมและจริยธรรม เกิดความเชื่อโชคลางของขลัง ฟังไสยศาสตร์ รอดลบันดาล ขาดระเบียบวินัยในตนเองในการอยู่ร่วมกันในสังคมตลอดจนการใช้ทรัพยากรธรรมชาติไม่ถูกต้องและเหมาะสม ขาดความสมดุลในระบบเชิงนิเวศทางธรรมชาติเยาวชนเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนมากกว่าส่วนรวม ขาดความสามัคคีร่วมมือกันสังคมประสบปัญหาและทวีความรุนแรงมากขึ้นทุกด้าน ทั้งนี้เป็นผลสืบเนื่องมาจากการพัฒนาประเทศที่มุ่งเน้นสู่วิวัฒนาการของเทคโนโลยีและความเจริญเติบโตทางวัตถุที่ก้าวหน้าอย่างรวดเร็วโดยไม่คำนึงถึงการพัฒนาด้านจิตใจ ให้เยาวชนเป็นผู้มีคุณธรรม และจริยธรรม (ประมวล รุจนเสรี, 2540, หน้า 96-98) และปัญหาด้านคุณธรรมจริยธรรมเป็นเรื่องที่ได้รับการกล่าวถึงกันมาก เมื่อใดก็ตามที่สภาพสังคมเกิดความสับสนวุ่นวาย ขาดความสงบสุขอันเนื่องมาจากความประพฤติหรือการปฏิบัติที่ไม่เหมาะสมของสมาชิกบางคน บางกลุ่มในสังคม ก็จะมีการวิเคราะห์วิจารณ์กล่าวโทษกันว่า เป็นเพราะคนในปัจจุบัน

ขาดคุณธรรมจริยธรรม หรือด้อยจริยธรรม (ศีลธรรม โพนะทา, 2538, หน้า 1) ในการพัฒนากิจกรรมเพื่อให้เกิดทักษะชีวิต ความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง โดย อรุณรสมิ์ บำรุงจิตร์ (2550) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการเปรียบเทียบทักษะชีวิต ความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณและความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้รับการสอนตามรูปแบบการสอนโดยการเรียนรู้ ร่วมกันกับการสอนโดยวิธีปกติ พบว่า นักเรียนที่เรียนตามรูปแบบการสอนโดยการเรียนรู้ร่วมกัน มีทักษะชีวิตความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองหลังเรียน เพิ่มขึ้นจากก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากสาระสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนากิจกรรมการปรับพฤติกรรมเชิงจริยธรรมด้านความมีวินัยในตนเอง ทักษะชีวิต และความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองของ นักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ซึ่งนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย จะสำเร็จการศึกษา จะต้องเป็นผู้มีพฤติกรรมทางจริยธรรม พร้อมทั้งมีความรู้ ความสามารถ มีวุฒิภาวะเป็นผู้นำของสังคม ที่จะเป็พลังสำคัญในการผลักดันชุมชน สังคม ในการส่งเสริมพฤติกรรมจริยธรรม เพื่อเป็นประโยชน์ต่อชุมชน สังคม และประเทศชาติต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาและวัดระดับความพึงพอใจในการพัฒนากิจกรรมการปรับพฤติกรรมเชิงจริยธรรมด้านความมีวินัยในตนเอง ทักษะชีวิต และความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบพฤติกรรมเชิงจริยธรรมด้านความมีวินัยในตนเอง และความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง ที่มีเพศ คณะสังคมศาสตร์ และชั้นปีแตกต่างกัน
3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนากิจกรรมการปรับพฤติกรรมเชิงจริยธรรมด้านความมีวินัยในตนเอง ทักษะชีวิต และความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mix Methods Research) ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักศึกษาคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 130 รูป/คน ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 97 คน โดยกำหนดตามกลุ่มตัวอย่างตามตารางเครซี่ และมอร์แกน (Krejcie and Morgan) (บุญชม ศรีสะอาด, 2554, หน้า 43) ใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยใช้ตารางเลขสุ่ม

2. ด้านสถานที่ ได้แก่ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลสนับทึบ อำเภอน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และห้องเรียน ข ปราจีนบุรี

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มี 4 ชนิด ได้แก่ 1) แบบวัดความมีวินัยในตนเอง 2) แบบวัดทักษะชีวิต 3) แบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเอง 4) แบบสอบถามวัดความพึงพอใจ

4. การสร้างและการหาคุณภาพของเครื่องมือ

4.1 การสร้างแบบวัดความมีวินัยในตนเอง แบบวัดทักษะชีวิต และแบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเอง ของผู้เข้าร่วมการพัฒนากิจกรรมการปรับพฤติกรรมเชิงจริยธรรม ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างและพัฒนาตามขั้นตอน ดังนี้

4.1.1 ศึกษาการสร้างแบบวัดจากตำราการวัดผลทางการศึกษา

4.1.2 สร้างแบบวัดความมีวินัยในตนเอง ทั้ง 5 ด้าน ประกอบด้วย (1) มีความซื่อสัตย์ (2) มีความรับผิดชอบ (3) ความมีระเบียบและปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ทางสังคม (4) มีความเคารพในสิทธิของผู้อื่น (5) ความเชื่อมั่นในตนเอง จำนวน 30 ข้อ สร้างแบบวัดทักษะชีวิต ทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ (1) ความสำเร็จ (2) การสร้างสัมพันธภาพและการสื่อสาร (3) การตัดสินใจและแก้ปัญหา จำนวน 20 ข้อ และแบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเอง ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านตนเอง (2) ด้านครอบครัว (3) ด้านสังคม (4) ด้านกลุ่มเพื่อน จำนวน 20 ข้อ เป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามวิธีการของลิเคิร์ต (Likert) (บุญชม ศรีสะอาด, 2554, หน้า 82-83)

4.1.3 นำแบบวัดที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้น ได้แก่ แบบวัดความมีวินัยในตนเอง จำนวน 30 ข้อ แบบวัดทักษะชีวิต จำนวน 20 ข้อ แบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเอง จำนวน 20 ข้อ เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญเพื่อพิจารณาความเหมาะสมของภาษาแล้วนำไปปรับปรุงแก้ไข

4.1.4 นำแบบวัดที่สร้างขึ้นเสนอผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 ท่าน เพื่อพิจารณาความถูกต้องทางภาษาความตรงตามโครงสร้าง และความสอดคล้องเชิงพฤติกรรม เพื่อหาเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยหาค่า Index of congruence (IOC) ตามหลักเกณฑ์ ดังนี้

+1 หมายถึง เห็นด้วย เป็นข้อที่นำไปใช้ได้

0 หมายถึง ไม่แน่ใจ เป็นข้อที่ต้องปรับปรุงแก้ไขหรือตัดออก

-1 หมายถึง ไม่เห็นด้วย เป็นข้อที่นำไปใช้ไม่ได้ ควรตัดออกหรือปรับปรุงแก้ไข

ใหม่หมดโดยถือเกณฑ์ประเมินในแต่ละข้อมีค่าตั้งแต่ 0.60 ขึ้นไป

4.1.5 นำแบบวัดฉบับสมบูรณ์ เพื่อใช้ในการสอบถามวัดทักษะชีวิต วัดการเห็นคุณค่าในตนเอง ของผู้เข้าร่วมการพัฒนากิจกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดเพื่อนำไปทดลองใช้ (Try-Out) ผู้เข้าร่วมการพัฒนากิจกรรม จำนวน 30 คน ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง หลักสูตร 3 วัน แล้วนำผลการทดลอง

มาหาคุณภาพของแบบวัด

4.1.6 นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ หาคุณภาพของแบบวัด จากการทดลองไปใช้วิเคราะห์ หาค่าอำนาจจำแนกโดยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างง่ายของเพียร์สัน (Pearson product moment correlation coefficient) หรือ Item Total Correlation นำข้อมูลที่มีค่าสัมพัทธ์ทางบวกไปเทียบกับค่าวิกฤติ ($\alpha = 0.05$) โดยใช้เกณฑ์ที่มีค่าตั้งแต่ 0.20-1.00 เป็นข้อที่นำไปใช้ได้และมีข้อ ซึ่งแบบวัดที่ได้นำไปทำการวัดทุกข้อมีค่าอำนาจจำแนกอยู่ในระหว่างเกณฑ์ใช้เป็นแบบวัดจริงทั้งหมด ได้แก่ แบบวัดความมีวินัยในตนเอง จำนวน 30 ข้อ มีค่าอำนาจจำแนกระหว่าง .457-.840 แบบวัดทักษะชีวิต จำนวน 20 ข้อ มีค่าอำนาจจำแนกระหว่าง .635-.839 แบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเอง จำนวน 20 ข้อ มีค่าอำนาจจำแนกระหว่าง .629-.844

4.1.7 นำแบบวัดมาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น โดยใช้สัมประสิทธิ์แอลฟา (α) (Alpha Coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach) แบบวัดความมีวินัยในตนเอง มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .971 แบบวัดทักษะชีวิต มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .961 และแบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเอง มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .962

4.1.8 จัดพิมพ์แบบวัดที่ตรวจสอบคุณภาพแล้วจำนวน 70 ข้อ เป็นแบบวัดฉบับจริง เพื่อนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

5.2 แบบสอบถามวัดความพึงพอใจ

5.2.1 ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความพึงพอใจ

5.2.2 ศึกษารูปแบบและโครงสร้างแบบสอบถามของการวิจัย ตามแนวคิดของประวิทย์ เจริญธรรม (2551, หน้า 121-131)

5.2.3 ดำเนินการสร้างแบบสอบถาม กำหนดขอบข่ายที่ต้องถาม กำหนดขอบเขตเนื้อหา แบบสอบถาม ซึ่งมีขั้นตอน ดังนี้ (1) สร้างแบบสอบถามตามกรอบที่กำหนด จากนั้นนำแบบสอบถามที่ได้ ไปตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ของแบบสอบถาม ได้นำเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน (2) นำแบบสอบถามที่สร้างไปปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์และนำเสนออาจารย์ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน เพื่อพิจารณาตรวจสอบความสอดคล้องระหว่าง ข้อคำถามกับจุดประสงค์ (IOC: Index of item objective congruence) มีค่าความสอดคล้องระหว่าง .60-1.00 จึงสามารถนำไปใช้ได้ (3) นำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จแล้วไปทดลองใช้ (Try Out) กับผู้เข้าร่วมการพัฒนากิจกรรม ที่ไม่ใช่กลุ่ม ตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นรายด้าน และทั้งฉบับ โดยใช้สัมประสิทธิ์แอลฟา (α) (Alpha Coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach) มีค่าอำนาจจำแนกระหว่าง .626-.819 โดยมี ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .962 (4) จัดทำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล จากกลุ่มตัวอย่างต่อไป

6. การวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้ 1) วิเคราะห์แบบวัดความมีวินัยในตนเอง แบบวัดทักษะชีวิตและแบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเอง จะเป็นลักษณะมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) เป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด 2) แบบสอบถามวัดความพึงพอใจในการจัดกิจกรรม และการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับเพศ คณะสังคมศาสตร์ ชั้นปี โดยหาความถี่ และค่าร้อยละ 3) วิเคราะห์การพัฒนากิจกรรมการปรับปรุงพฤติกรรมเชิงจริยธรรมด้านความมีวินัยในตนเอง ทักษะชีวิต และความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และนำมาเทียบกับค่าเฉลี่ย 5 ระดับ (บุญชม ศรีสะอาด, 2554, หน้า 116) 4) วิเคราะห์การเปรียบเทียบการพัฒนากิจกรรมการปรับปรุงพฤติกรรมเชิงจริยธรรมด้านความมีวินัยในตนเอง ทักษะชีวิต และความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย จำแนกตามเพศ และคณะสังคมศาสตร์ โดยการทดสอบค่าที่ (t-test) จำแนกตามชั้นปี โดยการทดสอบความแปรปรวนทางเดียว ใช้สถิติ F-Test (One-Way ANOVA) เมื่อพบมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทำการทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่โดยใช้คำสั่ง LSD และ 5) วิเคราะห์เกี่ยวกับแนวทางในการส่งเสริม การพัฒนากิจกรรมการปรับปรุงพฤติกรรมเชิงจริยธรรมด้านความมีวินัยในตนเอง ทักษะชีวิต และความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยหาความถี่ ร้อยละ และวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis)

4. สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่องการพัฒนา กิจกรรมการปรับปรุงพฤติกรรมเชิงจริยธรรมด้านความมีวินัยในตนเอง ทักษะชีวิต และความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย มีดังนี้

1. การปฏิบัติตามแผนการพัฒนากิจกรรมการปรับปรุงพฤติกรรมเชิงจริยธรรมด้านความมีวินัยในตนเอง ทักษะชีวิต และความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ครบ 3 วัน จำนวน 97 คน คิดเป็นร้อยละ 100.0 แยกตามผลการประเมินหลังการพัฒนากิจกรรมผ่านการประเมิน จำนวน 97 คน คิดเป็นร้อยละ 100.0

2. ความมีวินัยในตนเอง ในการพัฒนากิจกรรมการปรับปรุงพฤติกรรมเชิงจริยธรรมด้านความมีวินัยในตนเอง ของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และรายด้านอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีความคิดเห็นสูงสุด คือด้านความเชื่อมั่นในตนเอง รองลงมาคือด้านการเคารพสิทธิของผู้อื่น ส่วนด้านที่มีความพึงพอใจต่ำสุด คือด้านความรับผิดชอบ

3. ทักษะชีวิตหลังการพัฒนา กิจกรรมการปรับปรุงพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยภาพรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยข้อที่มี

ความคิดเห็นสูงสุด คือท่านมีความคิดอย่างรอบคอบก่อนตัดสินใจในการกระทำคราวต่อไป โดยไม่ใส่ใจเรื่องที่ไม่ดี รองลงมาคือท่านมีความสามารถในการทำงานจนสำเร็จ เมื่อได้รับมอบหมายจากอาจารย์ ส่วนข้อที่มีความคิดเห็นต่ำสุด คือท่านมีความสามารถคาดการณ์ถึงสิ่งที่จะเกิดขึ้นจากการเลือกวิธีแก้ปัญหาต่างๆ ได้

4. ความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองหลังการพัฒนากิจกรรมการปรับพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยภาพรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยข้อที่มีความคิดเห็นสูงสุด คือข้าพเจ้าปฏิบัติตามกฎระเบียบของกิจกรรมการปรับพฤติกรรมเชิงจริยธรรมด้านความมีวินัยในตนเอง รองลงมาคือ ข้าพเจ้าภูมิใจกับกิจกรรมในชั้นเรียนที่ตนเองทำที่มหาวิทยาลัยร่วมกับเพื่อนๆ ส่วนข้อที่มีความคิดเห็นต่ำสุด คือ ข้าพเจ้าเป็นคนสำคัญของครอบครัว

5. ความพึงพอใจในการพัฒนากิจกรรมการปรับพฤติกรรมเชิงจริยธรรมด้านความมีวินัยในตนเอง ทักษะชีวิต และความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และรายด้าน มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีความพึงพอใจสูงสุด คือ ด้านรูปแบบของกิจกรรม รองลงมาคือ ด้านบรรลุมิติประสงค์ และด้านวิทยากร ส่วนด้านที่มีความพึงพอใจต่ำสุด คือด้านอาคารสถานที่

ตารางที่ 1 ผลการเปรียบเทียบความมีวินัยในตนเอง ทักษะชีวิต ความพึงพอใจ และความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง หลังการพัฒนากิจกรรมการปรับพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย จำแนกตามเพศ โดยภาพรวม

การพัฒนากิจกรรมการปรับพฤติกรรมเชิงจริยธรรม	ชาย		หญิง		t	p-value
	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.		
1. ความพึงพอใจ	4.17	0.17	4.21	0.15	-1.105	.713
2. ความมีวินัยในตนเอง	4.23	0.23	3.92	0.41	4.552**	.000
3. ทักษะชีวิต	3.65	0.18	3.65	0.17	.018	.651
4. ความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง	4.11	0.13	4.14	0.14	-.945	.942
รวม	4.04	0.10	3.98	0.13	2.566*	.016

** $p \leq .01$, * $p \leq .05$

จากตารางที่ 1 พบว่า ผลการเปรียบเทียบความมีวินัยในตนเอง ทักษะชีวิต ความพึงพอใจ และความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง หลังการพัฒนากิจกรรมการปรับพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย จำแนกตามเพศ โดยภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบความมีวินัยในตนเอง ทักษะชีวิต ความพึงพอใจ และความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง หลังการพัฒนานักกิจกรรมการปรับพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย จำแนกตามคณะสังคมศาสตร์ โดยภาพรวม

การพัฒนานักกิจกรรมการปรับพฤติกรรม เชิงจริยธรรม คณะสังคมศาสตร์	ภาคเช้า		ภาคปกติ		t	p-value
	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.		
1. ความพึงพอใจ	4.24	0.11	4.16	0.17	2.250	.113
2. ความมีวินัยในตนเอง	4.07	0.39	4.09	0.35	-.239	.454
3. ทักษะชีวิต	3.67	0.18	3.64	0.18	.829	.896
4. ความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง	4.08	0.13	4.15	0.13	-2.426	.869
รวม	4.02	0.13	4.01	0.11	.210	.596

** $p \leq .01$, * $p \leq .05$

จากตารางที่ 2 พบว่า ผลการเปรียบเทียบความมีวินัยในตนเอง ทักษะชีวิต ความพึงพอใจและ
ความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง หลังการพัฒนานักกิจกรรมการปรับพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย จำแนกตามคณะสังคมศาสตร์ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการพัฒนานักกิจกรรมการปรับพฤติกรรมเชิงจริยธรรมด้านความมีวินัยในตนเอง ทักษะชีวิต ความพึงพอใจ และความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย จำแนกตามชั้นปีที่ศึกษา โดยรวม

การพัฒนานักกิจกรรมการปรับพฤติกรรม เชิงจริยธรรม	แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	p-value
รวม	ระหว่างกลุ่ม	3	.254	.085	6.634	.000**
	ภายในกลุ่ม	93	1.185	.013		
	รวม	96	1.438			

** $p \leq .01$

จากตารางที่ 3 พบว่า ผลการเปรียบเทียบความมีวินัยในตนเอง ทักษะชีวิต การเห็นคุณค่าในตนเอง และความพึงพอใจในการพัฒนานักกิจกรรมการปรับพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัย

มหาวิทยาลัย จำแนกตามชั้นปี โดยรวมมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

6. แนวทางการพัฒนากิจกรรมการปรับพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย โดยรวม ปรากฏผลดังนี้ ควรเพิ่มรูปแบบของกิจกรรมการพัฒนาพฤติกรรมเชิงจริยธรรม ความมีวินัยในตนเอง ทักษะชีวิต และความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง ให้มีความชัดเจน

5. อภิปรายผลการวิจัย

1. การพัฒนากิจกรรมการปรับพฤติกรรมเชิงจริยธรรมด้านความมีวินัยในตนเอง ทักษะชีวิต และความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย พบว่า มีการปฏิบัติตามแผนการพัฒนากิจกรรม ครบ 3 วัน จำนวน 97 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 100 ผลการปฏิบัติ นักศึกษามีความมีวินัยในตนเอง ทักษะชีวิต และความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า รูปแบบของกิจกรรมการปรับพฤติกรรมเชิงจริยธรรม มีความสอดคล้องกัน มีความเหมาะสมกับการพัฒนาดังกล่าว ทำให้ผู้เข้าร่วมมีความใส่ใจในกิจกรรมมากขึ้น มีขั้นตอนที่ชัดเจน และมีระเบียบในการปฏิบัติในการพัฒนากิจกรรม สอดคล้องกับงานวิจัยของสุจิตรา ตรีรัตนกุล (2562) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์สำหรับส่งเสริมกรอบความคิด ด้านเขาวนปัญญาของนักศึกษาระดับอาชีวศึกษา พบว่า กิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์มีความเหมาะสมในระดับมาก

2. นักศึกษาที่มีเพศต่างกันมีการพัฒนากิจกรรมการปรับพฤติกรรมเชิงจริยธรรมด้านความมีวินัยในตนเอง ทักษะชีวิตแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อจำแนกตามคณะสังคมศาสตร์ แบ่งเป็นภาคปกติ และภาคพิเศษ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อจำแนกตามชั้นปี โดยรวมมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้เนื่องมาจากปัจจัยส่วนบุคคลที่มีเพศ มีความคิดเห็นต่อความมีวินัยในตนเอง ความพึงพอใจ และความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง โดยมีการฝึกฝน อบรมทำให้มีความรู้ ความสามารถ และมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ซึ่งจะส่งผลต่อพฤติกรรมดีในสังคม ทำให้มีความเป็นอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ชั้นปีที่ศึกษาต่างกัน หมายถึงมีระดับการศึกษาเป็นตัวแปรในการพัฒนาทักษะชีวิตในตัวบุคคล อันเนื่องมาจากมีความมีวินัยในตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสุมิตร สุวรรณ และคณะ (2563, หน้า 206-227) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรมคณะศึกษาศาสตร์และพัฒนศาสตร์มหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์ พบว่า ผลการประเมินและการพัฒนา พฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรม กลุ่มผู้บริหาร และกลุ่มบุคลากรโรงเรียนสาธิต มีการพัฒนาพฤติกรรม คุณธรรมจริยธรรมในภาพรวมดีขึ้น อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01

3. ผลการเปรียบเทียบความมีวินัยในตนเอง ทักษะชีวิต การเห็นคุณค่าในตนเอง และความพึงพอใจ ในการพัฒนากิจกรรมการปรับพฤติกรรมเชิงจริยธรรมด้านความมีวินัยในตนเอง ทักษะชีวิต ความพึงพอใจ และความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย จำแนกตามชั้นปี โดยรวมมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยนักศึกษาชั้นปีที่ 1-4 มีความมีวินัยในตนเองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งนี้ อันเนื่องมาจากคุณลักษณะของความมีวินัยในตนเอง ทักษะชีวิต การเห็นคุณค่าในตนเอง และความพึงพอใจ ที่มีชั้นปีที่ศึกษาของนักศึกษาในแต่ละชั้นปี ที่เข้าร่วมกิจกรรมมีความแตกต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัย ของสุมิตร สุวรรณ และคณะ (2563, หน้า 206-227) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาพฤติกรรมคุณธรรม จริยธรรม คณะศึกษาศาสตร์และพัฒนศาสตร์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ พบว่า กลุ่มบุคลากรคณะศึกษาศาสตร์ และพัฒนศาสตร์กลุ่มนิสิต และกลุ่ม นักเรียนโรงเรียนสาธิต มีการพัฒนาพฤติกรรมคุณธรรม จริยธรรมในภาพรวมไม่ดีขึ้น อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 และอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 ตามลำดับ

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 สถานศึกษาควรมีการสำเร็จพฤติกรรมกลุ่มเสี่ยง ในแต่ละปีการศึกษา เพื่อให้ทราบปัญหา นำไปการพัฒนาสถานศึกษาที่ยั่งยืน

1.2 สถานศึกษาควรสำรวจจำนวนนักศึกษาที่มีพฤติกรรมทางจริยธรรมที่ดี และควรมีแนวทางส่งเสริมพฤติกรรมดังกล่าว และสนับสนุนทุนการศึกษา

1.3 สถานศึกษาควรมีแนวทางการแก้ไขปัญหาทางจริยธรรมอย่างเป็นรูปธรรม ที่สามารถแก้ไขได้จริง และนำไปพัฒนานักศึกษาที่มีคุณภาพ

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาแนวทางในการแก้ปัญหาเกี่ยวกับพฤติกรรมเชิงจริยธรรม ด้านความมีวินัยในตนเอง ทักษะชีวิต และความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

2.2 ควรทำการศึกษาเชิงคุณภาพในประเด็นที่เกี่ยวกับพฤติกรรมเชิงจริยธรรม ด้านความมีวินัยในตนเอง ทักษะชีวิต และความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ในแต่ละวิทยาเขต โดยใช้การสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

2.3 ควรทำการศึกษาวิจัยวัดผลพฤติกรรมเชิงจริยธรรมด้านความมีวินัยในตนเอง ทักษะชีวิต และความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ในแต่ละปีการศึกษา เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

2.4 ควรทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนากิจกรรมการปรับพฤติกรรมเชิงจริยธรรมด้านความมีวินัยในตนเอง ทักษะชีวิต และความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองของนักศึกษาในเขตพื้นที่อื่นๆ

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

ในการพัฒนากิจกรรมการปรับพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลสนับทึบ อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และห้องเรียน ข ปราจีนบุรี ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 97 รูป/คน โดยการจัดกิจกรรมเป็นเวลา 2 วัน ผ่านกระบวนการอบรม การปฏิบัติกิจกรรมร่วมกัน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน พร้อมทั้งมีการนำเสนอชิ้นงาน เพื่อการนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งผลการพัฒนากิจกรรมการปรับพฤติกรรมเชิงจริยธรรม พบว่า

นักศึกษาที่ได้เข้าร่วมกิจกรรม ครบ 3 วัน จำนวน 97 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 100 และผลการประเมินหลังการพัฒนา กิจกรรมการปรับพฤติกรรมเชิงจริยธรรม ผ่านการประเมิน จำนวน 97 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 100 นักศึกษามีความพึงพอใจ โดยภาพรวม และรายด้านอยู่ในระดับมาก มีความมีวินัยในตนเอง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และรายด้าน อยู่ในระดับมาก มีทักษะชีวิตหลังการพัฒนา กิจกรรมการปรับพฤติกรรมเชิงจริยธรรม โดยภาพรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก และมีความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง โดยภาพรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ที่แสดงไว้ในแผนภาพที่ 1 ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- เกียรติวรรณ อมาตยกุล. (2553). *สอนให้เป็นอัจฉริยะตามแนวทางนีโอฮิวแมนนิส*. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2554). *การวิจัยเบื้องต้น*. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- ประมวล รุจนเสรี. (2540). *การช่วยเหลือประชาชนในสภาวะเศรษฐกิจถดถอย*. กรุงเทพฯ: พิมพ์ลักษณ์.
- ประวิต เอราวรรณ์. (2551). *วิจัยการศึกษาเบื้องต้น*. มหาสารคาม: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ไพฑูรย์ สินลารัตน์. (2549). *นวัตกรรมการจัดหลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไปในมหาวิทยาลัยไทย*. (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มาณี ไชยธีรานุวัตรศิริ. (2543). *ห่อพิภพกับการพัฒนานิสิตนักศึกษาระดับอุดมศึกษา*. (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย.
- ศีลธรรม โพนะทา. (2538). *การศึกษาพฤติกรรมที่เป็นปัญหาด้านคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนบ้านดงสวนพัฒนา กลุ่มโรงเรียนภูพาน สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอคำม่วง สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์ ปีการศึกษา 2538*. (รายงานการวิจัย). กาฬสินธุ์: โรงเรียนบ้านดงสวนพัฒนา.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2543). *รูปแบบและภารกิจอุดมศึกษา*. กรุงเทพฯ: วัฒนาพานิช.
- สุจิตรา ตรีรัตนกุล. (2562). *การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์สำหรับส่งเสริมกรอบความคิดด้านเขาวนปัญญาของนักศึกษาระดับอาชีวศึกษา*. (วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต). ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สุมิตร สุวรรณ และคณะ. (2563). *การพัฒนาพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรม คณะศึกษาศาสตร์ และพัฒนาศาสตร์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. วารสารการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 10(3), 206-227.
- อรุณรสมิ์ บำรุงจิตร. (2550). *การเปรียบเทียบทักษะชีวิต ความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณและความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้รับการสอนตามรูปแบบการสอนโดยการเรียนรู้ร่วมกันกับการสอนโดยวิธีปกติ*. (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ทักษะการบริหารสถานศึกษาขนาดเล็กในศตวรรษที่ 21 ตามหลักพละ 4
ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4*

The Administrative Skills of Small Educational Institutions of
school Administrators in the 21st Century According to The Four
Bala of Administrators Under the Office of Khon Kaen Primary
Educational Service Area 4

ธัญพวณัฐ ลีชมภู, สัมฤทธิ์ กางเพ็ง, ทวี สรณะคำ¹ และณฐาพัชร วรพงศ์พัชร²

Thanlawanat Seechomphoo, Samrit Kangpheng, Tawee Sranamkam

and Ntapat Woraphongphat

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น¹

สถาบันเทคโนโลยีภาคตะวันออกแห่งสุวรรณภูมิ²

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus, Thailand

Eastern Institute of Technology Suvarnabhumi, Thailand

Corresponding Author, E-mail: 6405205054@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาทักษะการบริหารสถานศึกษาขนาดเล็กในศตวรรษที่ 21 ตามหลักพละ 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 และ 2) เสนอแนวทางการพัฒนาทักษะการบริหารสถานศึกษาขนาดเล็กในศตวรรษที่ 21 ตามหลักพละ 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 โดยใช้วิธีวิจัยแบบผสมผสานวิธี กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารสถานศึกษาขนาดเล็กในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 จำนวน 92 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามที่มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.97 และแบบสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่

*ได้รับบทความ: 15 มีนาคม 2566; แก้ไขบทความ: 30 สิงหาคม 2566; ตอรับตีพิมพ์: 30 สิงหาคม 2566

Received: March 15, 2023; Revised: August 30, 2023; Accepted: August 30, 2023

คำร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า

1. ทักษะการบริหารสถานศึกษาขนาดเล็กในศตวรรษที่ 21 ตามหลักพละ 4 โดยภาพรวม มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือ ทักษะการทำงานเป็นทีม รองลงมา คือ ทักษะการใช้เทคโนโลยี ทักษะการสื่อสาร และทักษะการตัดสินใจ ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีการปฏิบัติน้อยสุด คือ ทักษะการแก้ปัญหา

2. แนวทางการพัฒนาทักษะการบริหารสถานศึกษาขนาดเล็กในศตวรรษที่ 21 ตามหลักพละ 4 ที่สำคัญ มีดังนี้ 1) ทักษะการทำงานเป็นทีม ควรมอบหมายงานให้ปฏิบัติตามความรู้ความสามารถและเปิดโอกาสให้ครูแลกเปลี่ยนเรียนรู้ นำเสนอผลงานหรือแสดงความสามารถ 2) ทักษะการใช้เทคโนโลยี ควรมีความรู้ความสามารถในการจัดหาเทคโนโลยีมาประยุกต์ในการบริหารงานต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม 3) ทักษะการสื่อสาร ควรสร้างความเข้าใจและมอบหมายงานเป็นลายลักษณ์อักษรให้ชัดเจน และประสานหน่วยงานอื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ 4) ทักษะการตัดสินใจ ควรบริหารจัดการความขัดแย้งในสถานศึกษา โดยเปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วม และใช้หลักประชาธิปไตยในการตัดสินใจ และ 5) ทักษะการแก้ปัญหา ควรให้ผู้ร่วมงานทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาต่างๆ

คำสำคัญ: ทักษะการบริหารสถานศึกษา; หลักพละ 4; สถานศึกษาขนาดเล็ก

Abstract

The purposes of this research were: 1) to study the administrative skills of small educational institutions in the 21st Century according to the Four Bala of administrators under the Office of Khon Kaen Primary Educational Service Area 4; and 2) to propose the guideline for developing the administrative skills of small educational institutions in the 21st Century according to the Four Bala of administrators under the Office of Khon Kaen Primary Educational Service Area 4. This study was carried out by means of mixed-method research. The sample group included 92 administrators of small educational institutions under the Office of Khon Kaen Primary Educational Service Area 4. The research tools were a questionnaire with a reliability of 0.975 and an interview. Statistics used in data analysis were: frequency, percentage, mean, and standard deviation.

The research results were as follows:

1. The overall administrative of small educational institutions in the 21st Century, according to the Four Bala of administrators under the Office of Khon Kaen Primary

Educational Service Area 4 were statistically rated at a high level of practice. The most practical aspect was teamwork skills, followed by technology skills, communication skills, and decision-making skills, respectively. The aspect with the lowest performance was problem-solving skills.

2. The important guideline for developing the administrative skills of small educational institutions in the 21st Century, according to the Four Bala is communication skills: the administrators should create understanding, assignments should be written, and coordinating with other agencies should be effectively made. Regarding decision-making skills: conflict management in schools should be managed by allowing teachers to participate and using democratic principles in decision-making. Regarding problem-solving skills: all parties should be encouraged to participate in solving problems. In terms of teamwork skills: tasks should be assigned to comply with knowledge and competence and provide opportunities for teachers to exchange knowledge and present work or talents. Regarding technology skills: the administrators should have knowledge and ability to provide technology to apply in various management tasks appropriately.

Keywords: The Administrative Skills; The Four Bala; Small Educational Institution

1. บทนำ

สถานการณ์ของโลกในศตวรรษที่ 21 มีการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลกระทบต่อองค์การ และพลเมืองโลกหลายด้านได้ ทั้งความผันผวนทางเศรษฐกิจ การเข้าสู่สังคมสูงวัยของโลก การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและนวัตกรรมที่รวดเร็ว การปรวนแปรของสภาพภูมิอากาศ ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ภัยพิบัติทางธรรมชาติของโลกมีแนวโน้มเกิดความรุนแรงมากขึ้นและผลกระทบอื่นๆ อีกมากมาย (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560) ทำให้องค์การทั้งภาครัฐและเอกชนต่างได้รับผลกระทบ จึงต้องมีการปรับเปลี่ยนให้อยู่รอด และมีความเหมาะสมกับสถานการณ์ดังกล่าว ผู้บริหารในฐานะผู้นำองค์การจำเป็นต้องปฏิรูปตนเอง และการเปลี่ยนแปลงองค์การครั้งใหญ่ เพื่อนำพาไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายที่ต้องการโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญที่จะต้องบริหารจัดการทรัพยากรทางการศึกษา ให้เกิดประสิทธิภาพและความสมดุล เพื่อให้บริหารจัดการศึกษาบรรลุผลสำเร็จ การพัฒนาคุณภาพผู้บริหารสถานศึกษาที่สอดคล้องกับการพัฒนาสู่ศตวรรษที่ 21 เป็นการสร้างผู้บริหารยุคใหม่ที่มีบทบาทในการเสริมสร้างให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ มีระบบกระบวนการผลิตและพัฒนาผู้เรียน และบุคลากรทางการศึกษาที่มีคุณภาพมาตรฐานเหมาะสมกับ

การเป็นวิชาชีพ สามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีคุณภาพมาตรฐาน ในขณะที่เดียวกันสามารถพัฒนาตนเองและแสวงหาความรู้อย่างต่อเนื่อง

สถานศึกษาจึงต้องมีความตื่นตัวและเตรียมพร้อมในการจัดการเรียนรู้เพื่อเตรียมความพร้อมให้นักเรียน มีทักษะสำหรับการออกไปดำรงชีวิตในโลกในศตวรรษที่ 21 ซึ่งส่งผลให้มีการเปลี่ยนแปลงการจัดการเรียนรู้เพื่อเด็กในศตวรรษที่ 21 สถานศึกษาและบุคลากรทางการศึกษาในปัจจุบัน มีความพร้อมที่จะรับมือต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นแล้วหรือไม่ ครูมีความรู้และทักษะพร้อมที่จะนำเทคโนโลยีมาพัฒนาการเรียนการสอนหรือไม่ ผู้บริหารโรงเรียนมีความเข้าใจเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงและพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงหรือไม่ ผู้บริหารระดับนโยบายมีความใส่ใจต่อการเปลี่ยนแปลงหรือยัง (Churches, 2021) กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงห้องเรียน ครู หลักสูตร และการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 นั้น ยังไม่เพียงพอกับการเปลี่ยนแปลงที่เป็นไปอย่างรวดเร็ว สิ่งสำคัญที่ต้องมีการเปลี่ยนแปลงด้วย คือ ศาสตร์การสอน (Pedagogy) ที่ต้องสะท้อนถึงวิธีการเรียนรู้ของนักเรียนสะท้อนถึงโลกที่พวกเขาจะต้องเดินทางเข้าไปในอนาคต

การจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 สถานศึกษาจะต้องพัฒนาผู้เรียนทั้งในด้านความรู้ความสามารถด้านต่างๆ ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมทักษะชีวิตและอาชีพ ทักษะด้านสารสนเทศสื่อและเทคโนโลยี ซึ่งผู้บริหารจะต้องรู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลง พัฒนาตนเองคิดหายุทธศาสตร์ในการบริหารจัดการใหม่ๆ ปรับเปลี่ยนรูปแบบการทำงานให้มีความสำคัญกับความสัมพันธ์ของผู้ปฏิบัติงานในองค์กรและนอกองค์กร ให้ความสำคัญต่อวัฒนธรรมองค์กรที่มุ่งผลลัพธ์ ใส่ใจในเรื่องของศาสตร์ทางการสอนที่เหมาะสม และต้องเข้ามารับบทบาทในการเร่งปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดการเรียนการสอนของครู ปรับเปลี่ยนเนื้อหาตามหลักสูตรควบคู่ไปกับการพัฒนาทักษะใหม่ๆ ให้กับครูผู้สอนส่งเสริมให้มีการนำเทคโนโลยีมาเพื่อพัฒนาคุณภาพทางการศึกษาให้สูงขึ้น รวมทั้งปรับบทบาทในการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถและมีทักษะทัดเทียมที่เป็นที่ยอมรับของชาติอื่นและสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความ (สมหมาย อ่าตอนกลอย, 2556, หน้า 1-7)

ทักษะยุคใหม่เป็นลักษณะที่สำคัญของการเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพ ผู้บริหารสถานศึกษาซึ่งเป็นผู้นำจึงเป็นอย่างยิ่งที่ต้องได้รับการพัฒนาทักษะที่จำเป็นและสำคัญต่อการบริหารจัดการสถานศึกษาและการบริหารตนเองอย่างต่อเนื่อง เพื่อนำไปสู่การบริหารงานให้มีประสิทธิภาพ ทักษะสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วยทักษะดังนี้ การคิดวิเคราะห์และการคิดสร้างสรรค์ การแก้ปัญหาการสื่อสารการทำงานเป็นทีม เทคโนโลยีดิจิทัลการตลาดมัลติมีเดีย และคุณธรรมจริยธรรม (ชัยยนต์ เพาพาน, 2559, หน้า 301-313)

จากข้อมูลแสดงให้เห็นว่า โรงเรียนขนาดเล็กส่วนใหญ่มีปัญหาที่สำคัญ คือนักเรียนจากโรงเรียนขนาดเล็กมีคุณภาพค่อนข้างต่ำ เมื่อเปรียบเทียบกับโรงเรียนขนาดอื่นๆ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะโรงเรียนขนาดเล็ก

ขาดความพร้อมด้านปัจจัย เช่น มีครูไม่ครบชั้นเรียน ขาดแคลนสื่อการเรียนการสอนและวัสดุอุปกรณ์ โดยเฉพาะสื่อและเทคโนโลยีที่มีราคาแพง เป็นต้น ดังนั้นจะเห็นได้ว่า การที่จะขับเคลื่อนการศึกษาให้สามารถส่งเสริมผู้เรียนให้มีทักษะตามศตวรรษที่ 21 ได้นั้น ยังคงเป็นอุปสรรคเนื่องจากปัญหาความขาดแคลนสิ่งอำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนรู้ด้านต่างๆ และปัญหาการบริหารจัดการที่ส่งผลให้เกิดประสิทธิภาพทันโลกปัจจุบัน ผู้บริหารสถานศึกษาจึงควรที่จะมีความพร้อมสำหรับการเป็นผู้บริหารในศตวรรษที่ 21

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจ ศึกษาทักษะการบริหารสถานศึกษาขนาดเล็กในศตวรรษที่ 21 ตามหลักพละ 4 มี 4 ประการ ได้แก่ ปัญญาพละ วิริยพละ อนุรักษ์พละ สังคหพละ ซึ่งเป็นหลักธรรมแห่งความสำเร็จที่จะนำไปสู่เป้าหมายและความสำเร็จในการบริหาร ผู้บริหารนำมาประยุกต์ใช้กับสถานศึกษา จะเป็นประโยชน์ต่อผู้บริหารสถานศึกษาขนาดเล็ก หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และนำผลการวิจัยไปใช้เพื่อวางแผนการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาขนาดเล็ก เพื่อเป็นข้อมูลสารสนเทศในการวางแผนพัฒนาและปรับปรุงทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาขนาดเล็กต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาทักษะการบริหารสถานศึกษาขนาดเล็กในศตวรรษที่ 21 ตามหลักพละ 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4
2. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาทักษะการบริหารสถานศึกษาขนาดเล็กในศตวรรษที่ 21 ตามหลักพละ 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยวิธีวิทยาแบบผสม (Mixed Method Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Method Research) โดยการใช้แบบสอบถาม และใช้แบบสัมภาษณ์ เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์ และผสมในเชิงการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive analysis) และด้วยวิธีการทางสถิติ (Statistics Analysis)

1. ประชากร/กลุ่มตัวอย่าง และกลุ่มเป้าหมาย ดังนี้ 1) ประชากร ที่ใช้ในการศึกษารั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 จำนวน 120 โรงเรียน ประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียนละ 1 คน รวมทั้งหมด 120 คน 2) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาขนาดเล็ก ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 ปีการศึกษา 2565 ซึ่งกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan,

1970, pp. 607-610) ที่ระดับความเชื่อมั่น ร้อยละ 95 ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 92 คน และทำการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) และ 3) กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 5 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling)

2. เครื่องมือการวิจัยครั้งนี้ใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสม (Mixed Method Research) ซึ่งใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และใช้แบบสัมภาษณ์ในการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีรายละเอียดของเครื่องมือทั้งสองประเภท ดังนี้

2.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) เกี่ยวกับทักษะการบริหารสถานศึกษาขนาดเล็กในศตวรรษที่ 21 ตามหลักพละ 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) แบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) แบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้ 1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะคำถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) ประกอบด้วย ตำแหน่ง ประสบการณ์ในการทำงาน และระดับการศึกษา 2) เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับทักษะการบริหารสถานศึกษาขนาดเล็กในศตวรรษที่ 21 ตามหลักพละ 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 ซึ่งมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) มี 5 ระดับตามวิธีของ ลิเคิร์ท (Likert) และ 3) เป็นแบบสอบถามปลายเปิดเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนา ด้านทักษะการบริหารสถานศึกษาขนาดเล็กในศตวรรษที่ 21 ตามหลักพละ 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4

2.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้เครื่องมือเป็นแบบสัมภาษณ์ (Interviews) เกี่ยวกับ ทักษะการบริหารสถานศึกษาขนาดเล็กในศตวรรษที่ 21 ตามหลักพละ 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 มีลักษณะเป็นแบบสอบถามแบบปลายเปิด (Open-ended Questionnaire) แบ่งเป็น 2 ตอน ดังนี้ 1) สภาพทั่วไปโดยถามในประเด็นต่อไปนี้คือ ชื่อ ผู้ให้สัมภาษณ์ ตำแหน่ง ประสบการณ์การทำงาน และระดับการศึกษา และ 2) เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structure Interview) ชนิดปลายเปิด มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทักษะการบริหารสถานศึกษาขนาดเล็กในศตวรรษที่ 21 ตามหลักพละ 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 จำนวน 5 ด้าน ประกอบด้วย 1) ทักษะการสื่อสาร 2) ทักษะการตัดสินใจ 3) ทักษะการแก้ปัญหา 4) ทักษะการทำงานเป็นทีม และ 5) ทักษะการใช้เทคโนโลยี

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้ 1) ขออนุญาตจากสำนักงานศูนย์บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการรวบรวมข้อมูล 2) ส่งหนังสือถึงผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น

เขต 4 เพื่อขอความอนุเคราะห์ประชาสัมพันธ์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลกับผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 3) ผู้วิจัยเก็บข้อมูลโดยการนำเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาช่วยเพื่ออำนวยความสะดวก ซึ่งสอดคล้องกับสภาพการบริหารจัดการ โดยใช้ Google Form ในการเก็บรวบรวมข้อมูลของงานวิจัยต่อไป 4) ผู้วิจัยเก็บข้อมูลตามแบบสัมภาษณ์ จากผู้ให้ข้อมูลหลัก ซึ่งเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 5 คน 5) แบบตอบสัมภาษณ์ที่ได้มาจัดทำข้อมูลโดยการตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของแบบสัมภาษณ์แต่ละชุดบูรณาการกับแบบสอบถามในส่วนเกี่ยวข้องเพื่อนำเสนอตามวัตถุประสงค์การวิจัยต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูลนำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์แล้วนำมาจัดเรียงลำดับแบบสอบถาม แล้วประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปดังนี้ 1) วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับตำแหน่ง ประสบการณ์ในการทำงาน และระดับการศึกษา โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) และหาค่าร้อยละ (Percentage) 2) วิเคราะห์ทักษะการบริหารสถานศึกษาขนาดเล็กในศตวรรษที่ 21 ตามหลักพละ 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 โดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และนำค่าเฉลี่ยมาแปลความหมายตามเกณฑ์ และ 3) วิเคราะห์การพัฒนาแนวทางพัฒนาด้านทักษะการบริหารสถานศึกษาขนาดเล็กในศตวรรษที่ 21 ตามหลักพละ 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4

4. สรุปผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ตีจากการตอบแบบสอบถามของกลุ่มตัวอย่าง สามารถสรุปผลการวิจัยดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของทักษะการบริหารสถานศึกษาขนาดเล็กในศตวรรษที่ 21 ตามหลักพละ 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 โดยรวมและรายด้าน พบว่า ทักษะการบริหารสถานศึกษาขนาดเล็กในศตวรรษที่ 21 ตามหลักพละ 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวม มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.68$, S.D. = 0.69) เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือ ทักษะการทำงานเป็นทีม ตามหลักพละ 4 ($\bar{x} = 3.92$, S.D. = 0.77) รองลงมา คือ ทักษะการใช้เทคโนโลยี ตามหลักพละ 4 และทักษะการสื่อสาร ตามหลักพละ 4 ($\bar{x} = 3.90$, S.D. = 0.44) และ ทักษะการตัดสินใจ ตามหลักพละ 4 ($\bar{x} = 3.89$, S.D. = 0.74) ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีการปฏิบัติต่ำสุด คือ ทักษะการแก้ปัญหา ตามหลักพละ 4 ($\bar{x} = 3.84$, S.D. = 0.74)

2. แนวทางการพัฒนาทักษะการบริหารสถานศึกษาขนาดเล็กในศตวรรษที่ 21 ตามหลักพละ 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 ในแต่ละด้าน

มีดังนี้ 1) ด้านทักษะการสื่อสาร ผู้บริหารควรมีความสามารถในการสร้างความเข้าใจระหว่าง ผู้ร่วมงานเกี่ยวกับข้อมูลข่าวสารได้อย่างถูกต้อง มีความสามารถมอบหมายงานเป็นลายลักษณ์อักษรให้ผู้ร่วมงานสามารถปฏิบัติตามได้อย่างถูกต้อง มีความสามารถในการสื่อความหมายด้วยคำพูด เขียนสั่งการที่ชัดเจนเข้าใจง่าย มีความสามารถสื่อสารได้อย่างชัดเจน 2) ด้านทักษะการตัดสินใจ ผู้บริหารมีความสามารถในการยุติความขัดแย้งในสถานศึกษาได้อย่างเหมาะสม รู้จักเปิดโอกาสให้ผู้ร่วมงานมีส่วนร่วมในการตัดสินใจแก้ปัญหการทำงาน รู้จักใช้หลักประชาธิปไตยในการตัดสินใจแก้ปัญหาต่างๆ ภายในสถานศึกษา 3) ด้านทักษะการแก้ปัญหา ผู้บริหารมีความสามารถให้ผู้ร่วมงานทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง มีความสามารถในการเลือกแนวทางในการแก้ปัญหาเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่าย เลือกแนวทางในการแก้ปัญหาได้อย่างรวดเร็ว มีความสามารถประมาณการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าอย่างฉับไวและถูกต้องตามข้อมูลที่แท้จริง 4) ด้านทักษะการทำงานเป็นทีม ผู้บริหารรู้จักบุคคลมอบหมายงานให้ทีมงานทำงานด้วยความเหมาะสมกับความสามารถของทีมงาน รู้จักและเข้าใจบุคลากรให้โอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้ นำเสนอผลงานหรือแสดงความสามารถ เข้าใจบุคลากร สามารถชักจูง โน้มน้าวให้รวมทีมกันปฏิบัติงานให้แก่สถานศึกษาอย่างเต็มความสามารถ และ 5) ด้านทักษะการใช้เทคโนโลยี ผู้บริหารมีความรู้ความสามารถในการจัดหาเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการบริหารด้านต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม รู้จักและปฏิบัติตามจุดมุ่งหมายในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีจัดทำข้อมูลสารสนเทศของสถานศึกษาได้ถูกต้องและเป็นปัจจุบัน

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยที่ได้ มีประเด็นที่ควรนำมาอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

ทักษะการบริหารสถานศึกษาขนาดเล็กในศตวรรษที่ 21 ตามหลักพละ 4 ของผู้บริหาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือ ทักษะการทำงานเป็นทีม ตามหลักพละ 4 รองลงมา คือ ทักษะการใช้เทคโนโลยี ตามหลักพละ 4 และทักษะการสื่อสาร ตามหลักพละ 4 และทักษะการตัดสินใจ ตามหลักพละ 4 ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีการปฏิบัติต่ำสุด คือ ทักษะการแก้ปัญหา ตามหลักพละ 4 ตามลำดับ ซึ่งเป็นไปตามหลักพละ 4 ที่ พระณัฏ วทมน (2552) กล่าวว่า หลักการครองตน ครองคน และครองงาน โดยมุ่งเน้นให้ผู้ผู้นำเกิดการพัฒนาตน การพัฒนาคน และการพัฒนาระบบงานให้มีคุณภาพที่สมบูรณ์แบบทั้งสองด้านคือคุณภาพด้านจิตใจและคุณภาพด้านความสามารถ สอดคล้องกับงานวิจัยของชัยยนต์ เพาพาน (2559, หน้า 301-313) ได้ศึกษาผู้บริหารสถานศึกษายุคใหม่ในศตวรรษที่ 21 พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นกลไกสำคัญและเป็นตัวแปรสำคัญในด้านการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพและมีอิทธิพลสูงสุดต่อคุณภาพของผลลัพธ์ที่เกิดจากการบริหาร ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาในยุคใหม่ใน

ศตวรรษที่ 21 จึงต้องมีคุณลักษณะโดดเด่นเหมาะสม มีความรู้เชิงทฤษฎี ทักษะ บทบาทหน้าที่ คุณธรรม และประสบการณ์ทางการบริหารการศึกษายุคใหม่ เพื่อนำพาสถานศึกษาให้ประสบผลสำเร็จ สามารถสนองต่อการแข่งขัน และทันสมัยเหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงของโลก และสอดคล้องกับงานวิจัยของปีทมา ประทุมสุวรรณ (2562, หน้า 145-146) ได้ทำการวิจัยเรื่องทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ส่งผลต่อประสิทธิผลโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 พบว่า ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ทักษะการทำงานเป็นทีม ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะการตัดสินใจ ทักษะการใช้เทคโนโลยี ทักษะการสื่อสาร และทักษะการกระตุ้นใจ

ทักษะการสื่อสาร ตามหลักพละ 4 โดยภาพรวม มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือ มีความสามารถในการสื่อความหมายด้วยคำพูด เขียนสั่งการที่ชัดเจน เข้าใจง่าย รองลงมา คือมีความสามารถสื่อสารได้อย่างชัดเจน เข้าใจง่าย ทำให้ผู้ร่วมงานสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างถูกต้อง ส่วนข้อที่มีการปฏิบัติต่ำสุด คือความสามารถในการสร้างความเข้าใจระหว่างผู้ร่วมงานเกี่ยวกับข้อมูลข่าวสารได้อย่างถูกต้อง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการสื่อความหมายด้วยคำพูด เขียนสั่งการที่ชัดเจน เป็นการติดต่อสื่อสาร เป็นการสื่อความหมายเกี่ยวกับข้อมูลข่าวสาร ความรู้สึก ความคิดเห็นจากบุคคลหนึ่งไปยังบุคคลหนึ่ง ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยความเข้าใจ หรือกระบวนการที่ผู้ส่งสาร ได้ส่งข้อมูลข่าวสารไปยังผู้รับสาร ซึ่งจะทำให้เกิดการถ่ายทอดความหมายและการทำความเข้าใจความหมาย หรือการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างผู้ส่งสารกับผู้รับสารสอดคล้องกับศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ (2550, หน้า 361-367) ที่กล่าวว่า การติดต่อสื่อสาร เป็นการสื่อความหมายเกี่ยวกับข้อมูลข่าวสาร ความรู้สึก ความคิดเห็นจากบุคคลหนึ่งไปยังบุคคลหนึ่ง ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยความเข้าใจ หรือกระบวนการที่ผู้ส่งสาร ได้ส่งข้อมูลข่าวสารไปยังผู้รับสาร ซึ่งจะทำให้เกิดการถ่ายทอดความหมายและการทำความเข้าใจความหมาย หรือการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างผู้ส่งสารกับผู้รับสาร ทั้งนี้ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาศรัณญ อุทโยโร (ปีนอคา) (2561, หน้า 107) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำตามหลักพละ 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 พบว่า ภาวะผู้นำตามหลักพละ 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก และเมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือด้านภาวะผู้นำตาม หลักสังคพละ รองลงมาคือ ด้านภาวะผู้นำตามหลักวิริยพละ และด้านภาวะผู้นำตามหลักอนวัชชพละ ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือด้านภาวะผู้นำตามหลักปัญญาพละ

ทักษะการตัดสินใจ ตามหลักพละ 4 โดยภาพรวม มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือ มีความรู้ความสามารถในการใช้ข้อมูลสารสนเทศที่ถูกต้องใน

การตัดสินใจในการบริหารสถานศึกษา รองลงมา คือ รู้จักเปิดโอกาสให้ผู้ร่วมงานมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ แก้ปัญหาการทำงาน และมีความสามารถในการกำหนดเป้าหมายในสถานศึกษาเพื่อใช้เวลาอย่างคุ้มค่า และเกิดประโยชน์สูงสุด ส่วนข้อที่มีการปฏิบัติต่ำสุด คือ รู้จักเปิดโอกาสให้ผู้ร่วมงานมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ แก้ปัญหาการทำงาน ทั้งนี้เนื่องมาจากการที่ผู้บริหารสามารถตัดสินใจและสั่งการในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง การวินิจฉัยสั่งการหรือการตัดสินใจเป็นเรื่องที่มีความสำคัญมากเพราะการวินิจฉัยสั่งการจะเป็นการเลือกทางเลือกดำเนินการที่ดีที่สุด ในบรรดาทางเลือกหลายๆ ทาง สอดคล้องกับสมคิด บางโม (2555, หน้า 175) ที่กล่าวถึงการตัดสินใจ หมายถึง การตัดสินใจเลือก ทางปฏิบัติซึ่งมีหลายทางเป็นแนวปฏิบัติไปสู่เป้าหมาย ที่วางไว้การตัดสินใจนี้อาจเป็นการตัดสินใจที่จะกระทำการสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือหลายสิ่งหลายอย่าง เพื่อความสำเร็จตรงตามที่ตั้งเป้าหมายไว้ ในทางปฏิบัติการตัดสินใจมักเกี่ยวข้องกับปัญหาที่ยุ่ยากสลับซับซ้อนและมีวิธีการแก้ปัญหาให้ วินิจฉัย มากกว่าหนึ่งทางเสมอ ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของผู้วินิจฉัยปัญหาว่าจะเลือกสั่งการปฏิบัติ โดยวิธีใด จึงจะบรรลุเป้าหมายอย่างดีที่สุดและบังเกิดผลประโยชน์สูงสุดแก่องค์กรนั้น

ทักษะการแก้ปัญหา ตามหลักพละ 4 โดยภาพรวม มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากและเมื่อจำแนกเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือ มีความสามารถในการวิเคราะห์ข้อมูลหรือหลักฐานเพื่อใช้เป็นแนวทางในการแก้ปัญหา รองลงมา คือ มีความสามารถใช้ข้อมูลและเหตุผลที่เหมาะสมในการแก้ปัญหา ส่วนข้อที่มีการปฏิบัติต่ำสุด คือ มีความสามารถประมาณการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าอย่างฉับไวและถูกต้องตามข้อมูลที่แท้จริง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากความสามารถในการวิเคราะห์ข้อมูลหรือหลักฐานเพื่อใช้เป็นแนวทางในการแก้ปัญหาเป็นขั้นตอนสำคัญในการประเมินทางเลือกในการแก้ปัญหา สามารถหาทางแก้ปัญหาและวางแผนแก้ปัญหาได้อย่างถูกต้อง สอดคล้องกับ Miller (1998, p. 1) ได้ให้ความหมายของทักษะการแก้ปัญหาว่า หมายถึงความสามารถในการคิดอย่างเป็นนามธรรมที่จะนำไปสู่การแก้ปัญหา การวางแผนในอนาคตและการมองหาความช่วยเหลือจากบุคคลอื่นๆ

ทักษะการทำงานเป็นทีม ตามหลักพละ 4 โดยภาพรวม มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก และเมื่อจำแนกเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือ มีความเข้าใจบุคลากร สามารถชักจูง โน้มน้าวให้รวมทีมกันปฏิบัติงานให้แก่สถานศึกษาอย่างเต็มความสามารถ รองลงมา คือ เข้าใจจุดมุ่งหมายและสามารถกระตุ้นให้ทีมงานร่วมกันปฏิบัติงานให้ได้ตามเกณฑ์มาตรฐาน ส่วนข้อที่มีการปฏิบัติต่ำสุด คือ มีรู้จักและเข้าใจบุคลากรให้โอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้ นำเสนอผลงานหรือแสดงความสามารถ ทั้งนี้เนื่องมาจากความเข้าใจบุคลากร สามารถชักจูง โน้มน้าวให้รวมทีมกันปฏิบัติงานให้แก่สถานศึกษาอย่างเต็มความสามารถ ผู้บริหารต้องมีทักษะในการวางแผนร่วมกัน กำหนดบทบาทของสมาชิกในการปฏิบัติงานอย่างเต็มความสามารถ มีการติดต่อประสานงานและมีการตัดสินใจร่วมกัน การที่ผู้บริหารสามารถพูดชักจูงหรือโน้มน้าวให้ผู้ร่วมปฏิบัติงานโดยรวมทีมกันปฏิบัติงานให้แก่สถานศึกษาสอดคล้องกับการวิจัยของปัทมา

ประทุมสุวรรณ (2562, หน้า 145-146) ได้ทำการวิจัยเรื่องทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ส่งผลต่อประสิทธิผลโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 พบว่า ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ทักษะการทำงานเป็นทีม ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะการตัดสินใจ ทักษะการใช้เทคโนโลยี ทักษะการสื่อสาร และทักษะการกระตุ้นจิตใจ

ทักษะการใช้เทคโนโลยี ตามหลักพละ 4 โดยภาพรวม มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก และเมื่อจำแนกเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือ มีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีวิเคราะห์สภาพชุมชน เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการบริหารงาน รองลงมา มีความรู้ความสามารถในการจัดหาเทคโนโลยีมาประยุกต์ในการบริหารด้านต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม ส่วนข้อที่มีการปฏิบัติต่ำสุด คือ รู้จักชุมชนและสามารถใช้เทคโนโลยีติดต่อสื่อสาร ประสานงานระหว่างโรงเรียนกับชุมชน หรือหน่วยงานอื่น ได้อย่างรวดเร็ว ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้บริหารแสดงความสามารถในการนำการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นใช้เทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสม และมีประสิทธิภาพในการบริหารสถานศึกษานั้นเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้บริหารยุคใหม่ต้องเรียนรู้เพื่อให้เกิดประโยชน์ในทางปฏิบัติ ทั้งส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลที่สูงขึ้น สอดคล้องกับการวิจัยของพระราชวุฒิ ปณณาวชิโร (เพชรโพธิ์) (2561, หน้า 95) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล ตามหลักสัปปุริสธรรม 7 โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น พบว่า สภาพการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลตามหลักสัปปุริสธรรม 7 พบว่า โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก และเมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ คือ ด้านการบริหารงานทั่วไปในยุคดิจิทัลตามหลักสัปปุริสธรรม 7 รองลงมา คือ ด้านการบริหารงานงบประมาณในยุคดิจิทัลตามหลักสัปปุริสธรรม 7 และด้านการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านการบริหารงานวิชาการในยุคดิจิทัลตามหลักสัปปุริสธรรม 7

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะระดับนโยบายสำหรับเขตพื้นที่การศึกษา

1.1 เขตพื้นที่การศึกษา ควรมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย แนวทางในการพัฒนาทักษะการบริหารสถานศึกษาขนาดเล็กในศตวรรษที่ 21 ตามหลักพละ 4 ในด้านที่ส่งผลต่อประสิทธิผลโรงเรียน ทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ทักษะการใช้เทคโนโลยี ทักษะการทำงานเป็นทีม ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะการตัดสินใจ และทักษะการสื่อสาร เพื่อส่งเสริมให้ผู้บริหารมีทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 รวมถึงมีความรู้ความสามารถในการบริหารสถานศึกษาและส่งผลต่อประสิทธิผลโรงเรียนต่อไป

1.2 เขตพื้นที่การศึกษา ควรให้ความสำคัญในการนิเทศ ติดตาม การดำเนินงานเกี่ยวกับการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอเพื่อเป็นการกำกับ ติดตามการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษา

2. ข้อเสนอแนะระดับปฏิบัติสำหรับสถานศึกษา

2.1 ทักษะการสื่อสาร ตามหลักผล 4 จากผลการวิจัยพบว่า ข้อที่มีการปฏิบัติต่ำสุด คือ ความสามารถในการสร้างความเข้าใจระหว่างผู้ร่วมงานเกี่ยวกับข้อมูลข่าวสารได้อย่างถูกต้อง ผู้บริหารจำเป็นต้องอาศัยความเข้าใจ หรือกระบวนการที่ผู้ส่งสาร ได้ส่งข้อมูลข่าวสารไปยังผู้รับสาร ซึ่งจะทำให้เกิดการถ่ายทอดความหมายและการทำความเข้าใจความหมาย หรือการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างผู้ส่งสารกับผู้รับสาร

2.2 ด้านทักษะการตัดสินใจ ตามหลักผล 4 จากผลการวิจัยพบว่า ข้อที่มีการปฏิบัติต่ำสุด คือ รู้จักเปิดโอกาสให้ผู้ร่วมงานมีส่วนร่วมในการตัดสินใจแก้ปัญหาการทำงาน ผู้บริหารควรวินิจฉัยปัญหาว่าจะเลือกสั่งการปฏิบัติ โดยวิธีใด จึงจะบรรลุเป้าหมายอย่างดีที่สุดและบังเกิดผลประโยชน์สูงสุดแก่องค์กรนั้น

2.3 ด้านทักษะการแก้ปัญหา ตามหลักผล 4 จากผลการวิจัยพบว่า ข้อที่มี การปฏิบัติต่ำสุด คือ มีความสามารถประมาณการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าอย่างฉับไวและถูกต้องตามข้อมูลที่เป็นจริง ฉะนั้น ผู้บริหารควรวิเคราะห์สถานการณ์ การประติษฐ์คำตอบ การพิจารณาผลพวงและค้นหาวิธีการที่เหมาะสม

2.4 ด้านทักษะการทำงานเป็นทีม ตามหลักผล 4 จากผลการวิจัยพบว่า ข้อที่มีการปฏิบัติต่ำสุด คือ มีรู้จักและเข้าใจบุคลากรให้โอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้ นำเสนอผลงานหรือแสดงความสามารถ ฉะนั้นผู้บริหารควรร่วมมือร่วมใจประสานงาน ร่วมกันวางแผนติดต่อสื่อสาร และทำงานร่วมกันด้วยความสัมพันธ์อันดีต่อกัน ไว้วางใจกัน สามารถทำงานในฐานะตัวแทนคนหนึ่งอย่างเต็มความสามารถ

2.5 ด้านทักษะการใช้เทคโนโลยี ตามหลักผล 4 จากผลการวิจัยพบว่า ข้อที่มี การปฏิบัติต่ำสุด คือ รู้จักชุมชนและสามารถใช้เทคโนโลยีติดต่อสื่อสาร ประสานงานระหว่างโรงเรียนกับชุมชนหรือหน่วยงานอื่นได้อย่างรวดเร็ว ฉะนั้นผู้บริหารควรจัดหาและใช้เทคโนโลยีได้อย่างเหมาะสม การจัดและพัฒนาระบบฐานข้อมูลทั้งการบริหารและการเรียนการสอนการสร้างเครือข่ายบริหารจัดการข้อมูลที่เหมาะสมกับการใช้งานส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลที่สูงขึ้นในการดำเนินการเพื่อบรรลุตามวัตถุประสงค์

3. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับทักษะการบริหารสถานศึกษาขนาดเล็กในศตวรรษที่ 21 ตามหลักผล 4 และหลักธรรมอื่นๆ ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพราะจะทำให้ได้ข้อมูลที่มีความหลากหลายและรอบด้าน เพื่อใช้เป็นแนวทางในพัฒนาทักษะการบริหารของผู้บริหารให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น

3.2 ศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับการนิเทศติดตามการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา วิธีการบริหารจัดการ แนวคิดและการปฏิบัติงานว่าเป็นไปตามเป้าหมายหรือไม่

3.3 การทำวิจัยเกี่ยวกับทักษะการสื่อสาร ตามหลักผล 4 ทักษะการตัดสินใจ ตามหลักผล 4 ทักษะการแก้ปัญหา ตามหลักผล 4 ทักษะการทำงานเป็นทีม ตามหลักผล 4 และทักษะการใช้เทคโนโลยี ตามหลักผล 4 เพื่อแก้ปัญหาและเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 และเขตอื่นๆ ต่อไป

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

การวิจัยเรื่อง ทักษะการบริหารสถานศึกษาขนาดเล็กในศตวรรษที่ 21 ตามหลักผล 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 ผู้วิจัยสรุปเป็นองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย 5 ด้าน ดังต่อไปนี้ 1) ด้านทักษะการสื่อสาร ผู้บริหารควรมีความสามารถในการสร้างความเข้าใจระหว่างผู้ร่วมงานเกี่ยวกับข้อมูลข่าวสารได้อย่างถูกต้อง มีความสามารถมอบหมายงานเป็นลายลักษณ์อักษรให้ผู้ร่วมงานสามารถปฏิบัติตามได้อย่างถูกต้อง 2) ด้านทักษะการตัดสินใจ ผู้บริหารมีความสามารถในการยุติความขัดแย้งในสถานศึกษาได้อย่างเหมาะสม รู้จักเปิดโอกาสให้ผู้ร่วมงานมีส่วนร่วมในการตัดสินใจแก้ปัญหาการทำงาน รู้จักใช้หลักประชาธิปไตยในการตัดสินใจแก้ปัญหาต่างๆ ภายในสถานศึกษา 3) ด้านทักษะการแก้ปัญหา ผู้บริหารมีความสามารถให้ผู้ร่วมงานทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง มีความสามารถในการเลือกแนวทางในการแก้ปัญหาเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่าย 4) ด้านทักษะการทำงานเป็นทีม ผู้บริหารรู้จักบุคคลมอบหมายงานให้ทีมงานทำด้วยความเหมาะสมกับความสามารถของทีมงานมีความเข้าใจบุคคลสามารถสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานให้แก่ทีมงาน 5) ด้านทักษะการใช้เทคโนโลยี ผู้บริหารมีความรู้ความสามารถในการจัดหาเทคโนโลยีมาประยุกต์ในการบริหารด้านต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม รายละเอียดดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- ชัยยนต์ เพาพาน. (2559). ผู้บริหารสถานศึกษายุคใหม่ในศตวรรษที่ 21. *การประชุมวิชาการระดับชาติครูศาสตร์ ครั้งที่ 1 การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่นสู่ประชาคมอาเซียน: ทิศทางใหม่ในศตวรรษที่ 21, 28 กรกฎาคม 2559*, (หน้า 301-313). ภาพสินธุ์: มหาวิทยาลัยภาพสินธุ์.
- ปัทมา ประทุมสุวรรณ. (2562). *ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต). สุราษฎร์ธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.

พระถนัด วทณโน (บุตรสวัสดิ์). (2552). *การวิเคราะห์คุณสมบัติของผู้นำตามหลักสัปปริสธรรม 7*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาศรีณญ อุทยวโร (ปันอำคา). (2561). *ภาวะผู้นำตามหลักพละ 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระราชวุฒ ปลูกญาวิโร (เพชรไพร). (2561). *การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลตามหลักสัปปริสธรรม 7 พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. (2550). *การจัดการและพฤติกรรมองค์กร*. กรุงเทพฯ: วีระฟิล์ม และไซเท็กซ์. สมคิด บางโม. (2555). *องค์กรและการจัดการ*. กรุงเทพฯ: วิทย์พัฒน์.

สมหมาย อ้าดอนกลอย. (2556). บทบาทผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21. *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม*, 7(1), 1-7.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564)*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี.

Churches Andrew. (2021). *Century Pedagogy*. Retrieved from <http://edorigami.edublogs.org/2008/08/16/21st-century-pedagogy>

Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607-610.

Miller, D. (1998). *Enhancing Adolescent Competence: Strategies for Classroom Management*. Washington: An International Thomson Publishing Company.

การศึกษาวิเคราะห์การส่งเสริมสุขภาพจิตของผู้สูงอายุชาวตำบลสะอาดสมบูรณ์
อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด ตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาท^{*}
An Analysis Study of Elderly's Mental Health Promotion of
Sa-At Somboon Sub-District People, Muang Roi Et District, Roi Et
Province According to Theravada Buddhist Philosophy

พระณัฐพงศ์ กวีวิโส (กลางประพันธ์), พระเทพวชิรวิมล และพระครูลีลลิตาธิคุณ
Phra Nattapong Kaviwangso (Klangprapan), Phrathepvatchiravimon
and Phrakhru Silasarathikhun
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด
Mahamakut Buddhist University, Roi Et Campus, Thailand
Corresponding Author, E-mail: phranattapongklang@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัญหาด้านสุขภาพจิตของผู้สูงอายุชาวตำบลสะอาดสมบูรณ์ 2) ศึกษาหลักพุทธปรัชญาเถรวาทที่สัมพันธ์กับการดูแลสุขภาพจิต 3) วิเคราะห์การส่งเสริมสุขภาพจิตของผู้สูงอายุชาวตำบลสะอาดสมบูรณ์ อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ กลุ่มผู้สูงอายุหญิงและชาย ตำบลสะอาดสมบูรณ์ รวมทั้งสิ้นจำนวน 36 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก แล้วนำเสนอผลการวิจัยด้วยวิธีการวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพปัญหาของผู้สูงอายุคือ มีความวิตก กังวล ผู้สูงอายุจะรู้สึกเครียดง่าย ปัญหาการนอนมักจะตื่นกลางดึกบ่อยๆ หรือตื่นเช้ามิด แล้วหลับต่ออีกไม่ได้ อาจนอนตอนกลางวันบ้าง โรคทางกายหลายโรคอาจเป็นปัญหารบกวนการนอนได้ทำให้เสียสุขภาพจิตที่ดี
2. หลักพุทธปรัชญาเถรวาทที่สัมพันธ์กับการส่งเสริมสุขภาพจิต ตามหลักพุทธธรรมแล้ว ใช้หลักกตัญญูตเวทิตาธรรม แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่ให้ความอุปการะ

^{*}ได้รับบทความ: 28 มิถุนายน 2566; แก้ไขบทความ: 28 สิงหาคม 2566; ตอรับตีพิมพ์: 30 สิงหาคม 2566
Received: June 28, 2023; Revised: August 28, 2023; Accepted: August 30, 2023

ที่เรียกว่า “บุพการีชน” กับบุคคลที่ได้รับความอุปการะ ที่เรียกว่า “กตัญญูกตเวทีชน” กตัญญู หมายถึง การรู้จักระลึกถึงบุญคุณที่บุพพการีชนได้กระทำแล้วต่อตน กตเวที หมายถึง การตอบแทนบุญคุณท่าน ผู้เป็นบุพการีชนของตน

3. ผู้สูงอายุนำหลักพุทธธรรมมาใช้และจัดการอารมณ์เพื่อให้เกิดความสงบทางใจ ผ่านกิจกรรมต่างๆ เช่น ฝึกสติ ฝึกสมาธิ บริหารจิตอย่างสม่ำเสมอ จากการศึกษาพบว่าจะมีผลต่อสุขภาพมาก และนอนหลับได้ดี มีระเบียบวิธีช่วยให้ผู้มีสุขภาพจิตปกติมีความงอกงามและพัฒนาการที่สูงขึ้น จนเข้าสู่ภาวะของความดับทุกข์โดยสิ้นเชิง

คำสำคัญ: ผู้สูงอายุ; หลักพุทธปรัชญาเถรวาท

Abstract

The objectives of this research were: 1) to study the mental health problems of the Sa-at-somboon sub-district elderly, 2) to study Theravada Buddhist philosophy related to mental health care, and 3) to analyze the mental health promotion of the Sa-at-somboon sub-district elderly. Mueang Roi Et District Roi Et Province as action research the main informants were female and male elderly groups. Clean Sub-district there were 36 people in total. The tools used for data collection were in-depth interviews. The research results were then presented using a descriptive analysis method.

The results of the research were as follows:

1. The problem condition of the elderly is anxiety and worry. The elderly are easily stressed. Sleep problems often waking up in the middle of the night or waking early in the morning and can't sleep anymore may sleep during the day many physical ailments can interfere with sleep and negatively affect your mental well-being.

2. The Theravada Buddhist philosophy related to mental health promotion according to Buddhist principles use the principle of gratitude Refers to the relationship between the sponsoring person. The so-called "ascendant" with a person who has been sponsored called "gratitude" Gratitude means knowing and remembering the merits that the ancestors have done to them their ancestors.

3. The elderly use Buddhist principles and manage their emotions to achieve peace of mind. Through various activities such as mindfulness training, meditation practice, mental management regularly from the study it was found that it would have a great

effect on health, and sleep well there are methods to help people with normal mental health grow and develop higher until entering into a state of total cessation of suffering.

Keywords: Elderly's; Theravada Buddhist Philosophy

1. บทนำ

“ผู้สูงอายุ” ภาพในมโนสำนึกเราเกือบทุกคนจะนึกถึงบุคคลที่มีสภาวะของสังขารที่ร่วงโรย มีริ้วรอยแห่งวัย และตรงข้ามกับสภาวะทางกายภาพที่รับรู้ได้เมื่อเทียบกับเด็กและวัยรุ่น พิจารณาถึงข้อมูลเชิงประจักษ์ในช่วง 50 ปีที่ผ่านมา สถานการณ์ด้านประชากรของประเทศไทย มีสัดส่วนของประชากรสูงอายุเพิ่มอย่างรวดเร็ว ประกอบกับข้อมูลประชากรสูงอายุไทย จากการคาดประมาณประชากรในปี พ.ศ. 2564 ประเทศไทยได้เข้าสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ (complete aged society) แล้ว การมีอายุที่ยืนยาวขึ้นยังผลให้อัตราการเกิดและอัตราการตายลดลง ปรากฏการณ์นี้ตามมาด้วยความท้าทายในประเด็นคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นภาวะสุขภาพที่ถดถอยลงตามวัย การเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรัง และการอยู่ในภาวะทุพพลภาพหรือมีข้อจำกัดในการดำเนินกิจกรรมประจำวัน (สุริรัตน์ ณ วิเชียร, 2561, หน้า 36-50)

ในปัจจุบันหลายฝ่ายต่างตระหนักถึงความสำคัญต่อการพัฒนาผู้สูงอายุในหลากหลายมิติ ดังประจักษ์พยานต่างๆ ที่ชี้ให้เห็นความสำคัญซึ่งถูกกำหนดเป็นวาระแห่งชาติ ไม่ว่าจะเป็นแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545-2564) ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 1 พ.ศ. 2552 (คณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ, 2553) ตลอดจน พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 (ฉบับแก้ไข พ.ศ. 2553) เป็นต้น (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2554, หน้า 63) และการตกอยู่ในภาวะความยากจนในสัดส่วนที่สูงกว่าประชากรวัยอื่น แม้ว่าไม่ใช่เรื่องใหม่ หากแต่การพัฒนาผู้สูงอายุที่ผ่านมา และผลจากการประเมินผลการดำเนินงานตามแผนผู้สูงอายุแห่งชาติทั้งสองรอบ ต่างชี้ให้เห็นว่า ยังคงไม่สำเร็จตามเป้าประสงค์ที่วางไว้อย่างน่าพอใจในบางด้าน (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, 2559) ยิ่งไปกว่านั้น คณะกรรมการปฏิรูปกฎหมาย ได้เล็งเห็นความสำคัญว่า แม้จะมีกฎหมายมารับรองสิทธิให้แก่ผู้สูงอายุ ดังพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 แล้วก็ตาม “คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ” มีความสำคัญมากจนต้องนำขึ้นตราเป็นกฎหมายในร่าง พ.ร.บ. ใหม่ฉบับนี้ การส่งเสริมสุขภาพจิตของผู้สูงอายุ (mental health promotion of the elderly) เป็นประเด็นที่มีบทบาทสำคัญในแง่ความผาสุกของมนุษย์ ซึ่งมีสุขภาพจิตที่ดีเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับสวัสดิการมนุษย์และความสุข เป็นเรื่องที่มีพัฒนาการทางแนวคิดและทฤษฎีมาช้านาน สามารถนับได้ตั้งแต่มาสโลว์ ได้เสนอแนวคิดทฤษฎีลำดับขั้นของความต้องการ (Maslow, 1970) และต่อมานักวิชาการได้ศึกษาค้นคว้าและพัฒนาขอบข่ายความรู้กว้างขวางออกไปตามแนวคิดและกระบวนทัศน์ที่ผู้ศึกษาใช้ค้นคว้าและอธิบาย

ไม่ว่าจะเป็นมุมมองที่มองสุขภาพจิตที่ดีซึ่ง หมายถึง ความต้องการขั้นพื้นฐาน ซึ่งเป็นการมองคุณภาพชีวิตในมิติเดียว ไปจนถึงการมองในลักษณะพหุมิติ อันได้แก่ ความสุข (happiness) และการอยู่ดีมีสุข (well-being) ตลอดจนแนวคิดแบบแยกส่วน (reductionism) และแนวคิดแบบองค์รวม (holism) และแนวคิดแบบอภิมาน (meta-theory approach) ซึ่งมองคุณภาพชีวิตนั้นประกอบด้วยองค์ประกอบแบบวัตถุพิสัย (objective domain) และจิตพิสัย (subjective domain) คุณภาพชีวิต คือ การรับรู้ของแต่ละบุคคลต่อสถานะในชีวิตของตน ภายใต้บริบทของวัฒนธรรมและความหมายของระบบในสังคมที่พวกเขาอาศัยอยู่ ทั้งยังมีความลึกลับและแตกต่างที่ขึ้นอยู่กับบริบทอีกด้วย (ดวงฤดี ลาสุขะ, 2552, หน้า 43)

ผู้สูงอายุที่มีปัญหาด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการเจ็บป่วยเรื้อรัง ซึ่งเป็นโรคที่รักษาไม่หายขาด และมีอาการกำเริบของโรคเป็นระยะๆ ก่อให้เกิดผลกระทบโดยตรงต่อผู้ป่วยและครอบครัวการรักษา โดยเฉพาะในรายที่เจ็บป่วยเรื้อรัง สภาพปัญหาที่ไม่สามารถกลับคืนสู่สภาวะปกติ ได้ส่งผลให้สุขภาพจิต มีความเครียด ห่อเหี่ยว เบื่อหน่ายในชีวิตที่ต้องอยู่กับโรคเรื้อรังต่อการดำเนินชีวิต ต้องพึ่งพาผู้อื่น การดำเนินชีวิตที่ดีจากประเด็นปัญหาดังกล่าว ทำให้มีผู้หันมาสนใจปัญหา โดยวิธีการแก้ปัญหา ประการหนึ่ง คือ การนำหลักพุทธธรรม อันได้แก่หลักคำสอนของพระพุทธเจ้าหรือแนวคิดทาง พระพุทธศาสนาเป็นหลักในการดำเนินชีวิต เพราะหลักการดำเนินชีวิตในทางพระพุทธศาสนา มีหลักคำสอนที่เหมาะสมในแต่ละช่วงวัยของบุคคล รูปแบบของการปฏิบัติธรรม คือ ฝึกการเจริญสติและสมาธิและรูปแบบของการให้ทานในด้านต่างๆ เป็นต้น เพื่อให้บุตรหลานหรือภักษณมิตรที่ เคารพรักซึ่งกันและกันได้แสดงความนอบน้อมและความกตัญญูทวนเวียนต่อผู้อาวุโส เพื่อส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้มีสุขภาพจิตดีใช้ชีวิตที่เหลืออยู่อย่างมีคุณค่าด้วยความรัก ความเมตตา และความปรารถนาดีในวิถีแห่งพุทธธรรม (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2545, หน้า 273)

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาด้านสุขภาพจิตของผู้สูงอายุชาวตำบลสะอาดสมบูรณ์ อำเภอมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด
2. เพื่อศึกษาหลักพุทธปรัชญาเถรวาทที่สัมพันธ์กับการส่งเสริมสุขภาพจิต
3. เพื่อวิเคราะห์การส่งเสริมสุขภาพจิตของผู้สูงอายุชาวตำบลสะอาดสมบูรณ์ อำเภอมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด ตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาท

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ จึงมีความสนใจที่จะศึกษาถึงหลักการและแนวทางการประยุกต์ใช้ การพัฒนาสุขภาพจิตของผู้สูงอายุตามหลักพุทธปรัชญาและวิธีการปฏิบัติธรรมในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ ตำบลสะอาดสมบูรณ์ อำเภอมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด มีขั้นตอนดังนี้

1. ขอบเขตด้านเอกสาร โดยการศึกษาเอกสารปฐมภูมิ คือ พระไตรปิฎก ฉบับภาษาไทย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539 และเอกสารทุติยภูมิ คือ หนังสือ เอกสารทางวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา ศึกษาสภาพปัญหาด้านสุขภาพจิตของผู้สูงอายุชาวตำบลสะอาดสมบูรณ์ อำเภอมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด ศึกษาหลักพุทธปรัชญาเถรวาทที่สัมพันธ์กับการส่งเสริมสุขภาพจิต วิเคราะห์การส่งเสริมสุขภาพจิตของผู้สูงอายุชาวตำบลสะอาดสมบูรณ์ อำเภอมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด ตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาท

3. ขอบเขตด้านประชากร/กลุ่มเป้าหมาย ผู้วิจัยได้กำหนดประชากรและกลุ่มเป้าหมายในเขตพื้นที่ ตำบลสะอาดสมบูรณ์ อำเภอมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด ที่เลือกพื้นที่นี้เพราะเป็นกลุ่มเป้าหมายที่ใกล้เป็นตำบลบ้านเกิดของผู้วิจัยเอง และผู้ให้ข้อมูลสำหรับการวิจัยเข้าถึงได้ง่าย เป็นต้น

4. ขอบเขตด้านกลุ่มผู้ให้ข้อมูล มีขั้นตอนในการเลือกกลุ่มตัวอย่างและวิธีการหากกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้ 1) วิเคราะห์วัตถุประสงค์ของการวิจัยให้เข้าใจอย่างแจ่มชัดว่าต้องการศึกษาอะไร ประชากรที่จะศึกษาคืออะไร กลุ่มตัวอย่างมีลักษณะเป็นเช่นไร จะทำการสัมภาษณ์อย่างไร และนำผลที่ได้จากการสัมภาษณ์ไปใช้ทำอะไร 2) ควรทราบประชากรเป้าหมายว่ามีลักษณะอย่างไร ต้องให้คำจำกัดความของประชากรว่าหมายถึงใคร มีลักษณะเช่นไร และมีขอบเขตเพียงใด เช่น ในการสำรวจความคิด 3) กำหนดกรอบตัวอย่างที่เป็นประชากรที่ศึกษาซึ่งจะใช้ในการเลือกกลุ่มตัวอย่าง กรอบตัวอย่างที่ดีจะต้องมีข้อมูลที่เป็นปัจจุบันหรือเป็นกรอบที่ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเวลาและงบประมาณที่มีอยู่ 4) ทราบประชากรกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมกับการวิจัย วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างที่ถูกต้องนำมาวางแผนในการเลือกกลุ่มตัวอย่างเพื่อให้ได้ตัวแทนที่ดีของประชากรเป้าหมาย และสามารถนำผลการวิจัยนั้นไปสรุปอ้างอิงแทนประชากรกลุ่มตัวอย่างได้ ในขั้นนี้ผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างกลุ่มนี้ โดยวิธีการใดๆ ที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ประชากร/กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) กลุ่มประชากรที่นำมาศึกษาในครั้งนี้ถือว่าเป็นบุคคลที่มีความรู้ ความเข้าใจ ความเป็นมา ความสำคัญ และเป็นผู้ที่อาศัยในพื้นที่ ที่มีการส่งเสริมสุขภาพจิตของผู้สูงอายุชาวตำบลสะอาดสมบูรณ์ อำเภอมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด ตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาท โดยกำหนดเลือกเอาผู้มีความเกี่ยวข้องและมีความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพจิต ดังนี้ 1) พระสงฆ์ จำนวน 5 รูป 2) นักวิชาการ จำนวน 2 คน 3) ประชาชนชาวบ้าน จำนวน 2 คน 4) ผู้นำชุมชน จำนวน 7 คน และ 5) ชาวบ้านทั่วไป จำนวน 20 คน รวมประชากร จำนวน 36 รูป/คน

4. สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ดังนี้

1. สภาพปัญหาการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุตำบลสะอาดสมบูรณ์แบ่งออกเป็น 2 ด้านคือ

1) ปัญหาด้านจิตใจ คือ อาการเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์ที่รวดเร็ว อาจมีหลากหลายอารมณ์ใน 1 วัน โดยอาจรู้สึกเศร้า รู้สึกมีความสุข หรืออาจร้องไห้โดยไม่มีสาเหตุ โดยการเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์นี้อาจเกิดขึ้นได้ตามธรรมชาติ หรือเกี่ยวข้องกับอาการเจ็บป่วย ความเปลี่ยนแปลงภายในร่างกาย ความผิดปกติของระดับฮอร์โมนในร่างกาย ความเครียด การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในชีวิต ภาวะเครียด วิตกกังวล ผู้สูงอายุจะรู้สึกเครียดง่าย เนื่องจากปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ได้ยาก ความสามารถและประสิทธิภาพลดลง มักแสดงออกเป็นความกลัว ขาดความเชื่อมั่นในตัวเอง ย้ำคดีย้ำทำ นอนไม่หลับ เหนงาว่าเหว่ ท้อแท้ ความวิตกกังวลอาจแสดงออกทางร่างกาย เช่น ปวดศีรษะ ท้องเสีย ท้องผูก เบื่ออาหาร อาหารไม่ย่อย ปวดตึงกล้ามเนื้อมือเท้าเย็น ใจสั่น เหงื่อออกตามมือ เป็นต้น แสดงออกด้านพฤติกรรม เช่น จู้จี้ ขี้บ่น มีเรื่องขัดแย้งกับผู้อื่นบ่อยครั้งแยกตัวจากสังคม เก็บตัว โรคซึมเศร้าในผู้สูงอายุ เป็นการเจ็บป่วยทางจิตใจชนิดหนึ่งเมื่อเกิดขึ้น จะทำให้ผู้สูงอายุไม่มีความสุข หดหู่ เบื่อหน่ายสิ่งต่างๆ รอบตัว มองโลกในแง่ร้าย ชอบอยู่เงียบๆ ตามลำพัง รู้สึกชีวิตสิ้นหวัง มองว่าตนไม่มีคุณค่า บางรายมีอาการตรงกันข้าม หงุดหงิด โมโหง่าย เอาแต่ใจตนเอง น้อยใจง่าย ทะเลาะกับลูกหลานบ่อยครั้ง อาการทางจิตใจส่งผลให้เกิดอาการทางร่างกาย เช่น นอนไม่หลับ นอนมากเกินปกติ อ่อนเพลีย ไม่สดชื่น เบื่ออาหาร ชอบพูดเรื่องเศร้าๆ ในรายที่มีอาการรุนแรงอาจมีความคิดทำร้ายตนเองได้

วิธีแก้ปัญหา คือ (1) ให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุ เช่น คอยซักถามเรื่องสุขภาพและความเป็นอยู่ ชวนคุย เล่าเรื่องสนุกๆ ให้ท่านฟัง หากิจกรรมให้ผู้สูงอายุทำ เป็นสิ่งที่ทำแล้วเพลิดเพลิน สิ่งที่ท่านชอบและสนใจที่จะทำ (2) หมั่นทำกิจกรรมร่วมกัน เพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์ในครอบครัว กระตุ้นให้ผู้สูงอายุรู้สึกว่าตนเองเป็นที่ปรึกษาของบุคคลในครอบครัวได้ อย่าทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกว่าเขาเป็นผู้ที่ทำให้คุณต้องแบกภาระเหนื่อยยากในการดูแลหมั่นสังเกตความผิดปกติ และควรสอบถามสาเหตุที่ทำให้ผู้สูงอายุเกิดความวิตกกังวล พุดคุย และรับฟัง แลกเปลี่ยนวิธีแก้ไขปัญหาร่วมกัน ไม่ควรให้ผู้สูงอายุเก็บปัญหาหรือความไม่สบายใจไว้เพียงลำพัง (3) ให้ผู้สูงอายุพบปะกับบุคคลที่ชอบหรือคุ้นเคย เช่น ลูกหลาน เพื่อนหรือเพื่อนบ้าน (4) ชวนสวดมนต์ ปฏิบัติธรรม รักษาศีล 5 ฝึกสมาธิ ปรับเปลี่ยนบรรยากาศให้ผู้สูงอายุรู้สึกสดชื่น หลีกเลียงเหตุการณ์ที่ทำให้เกิดความกระตือรือร้นใจ ความสุขของผู้สูงวัยเกิดขึ้นได้ด้วยความรัก ความเข้าใจของผู้ดูแลและคนใกล้ชิด ลูกหลานจึงควรมองการแสดงออกของผู้สูงอายุหรือปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยทัศนคติเชิงบวก จะช่วยให้เรารู้สาเหตุและค้นพบทางแก้ปัญหาที่เหมาะสม สำหรับตัวผู้สูงอายุเอง ควรปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลงนั้นเพื่อให้ชีวิตมีความสุข

ด้านร่างกายของผู้สูงอายุ แบ่งออกเป็น 4 ด้านดังนี้ (1) ด้านกลุ่มอาการเมแทบอลิก (Metabolic Syndrome) เช่น ความดันโลหิตสูง เบาหวานและไขมันในเลือดสูง ภาวะอ้วน วิธีแก้ปัญหา ทานอาหารที่มีประโยชน์ หมั่นออกกำลังกาย พบแพทย์และทานยาตามแพทย์สั่งอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ (2) ด้านปัญหา ระบบประสาท และสมอง สมองจะฝ่อลง ตามอายุที่มากขึ้น ซึ่งแสดงอาการได้หลายอย่าง เช่น ความจำไม่ดี อารมณ์แปรปรวน ซึมเศร้า นิสัยเปลี่ยนไป การเคลื่อนไหวไม่ดี การทรงตัวไม่ดี หูตึง มองไม่ชัดเจน เป็นต้น

วิธีแก้ปัญหาควรปรึกษาแพทย์เพื่อประเมินอาการและรับการรักษา แม้ว่าภาวะความจำเสื่อม จะไม่สามารถรักษาให้หายได้ แต่ก็มีวิธีที่จะช่วยชะลอการดำเนินไปของโรคได้ อาทิ การทำกิจกรรมต่างๆ ที่กระตุ้นสมอง เช่น ทำงานหรือทำงานบ้านเท่าที่ทำได้ เข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมกับครอบครัวและเพื่อนๆ อ่านหนังสือ เล่นเกม ออกกำลังกาย เป็นต้น (3) ด้านปัญหาระบบทางเดินอาหารและระบบขับถ่าย มีปัญหา ฟันหลุดร่วงตามวัย ทำให้รับประทานอาหารไม่ค่อยได้ ลิ้นรับรสได้น้อยลง จึงเบื่ออาหาร ภาวะอาหาร ไม่ค่อยย่อย ท้องผูก ทำให้อึดเร็ว พบปัญหาท้องผูกได้ง่าย วิธีแก้ปัญหา ปรึกษาแพทย์เพื่อตรวจหาสาเหตุที่แก้ไข ได้ตรวจสุขภาพฟันเป็นประจำ จัดมื้ออาหารให้รับประทานร่วมกับผู้อื่น เช่น ครอบครัว เพื่อนฝูง จัดเตรียม อาหารที่คำเล็ก ย่อยง่าย และมีความหลากหลาย ปรึกษาแพทย์เพื่อทบทวนยาที่อาจทำให้เบื่ออาหารได้ ปรึกษาแพทย์เพื่อขอคำแนะนำเรื่องการรับประทานอาหารเสริมทางการแพทย์ประเภทขงหรือพร้อมดื่ม เพื่อเพิ่มพลังงาน (4) ด้านปัญหากระดูกและข้อเสื่อม ใช้งานข้อมากเกินไป เช่น แม่บ้านมีภาวะกระดูกบาง และการเสื่อมของข้อ จากการที่ต้องทำความสะอาด ต้องใช้มือบ่อยๆ กลุ่มอาการผู้สูงอายุ เป็นปัญหา สุขภาพที่พบได้บ่อย และพบเฉพาะในผู้สูงอายุ เช่น การหกล้ม เดินลำบาก ปัสสาวะเล็ดราด นอนไม่หลับ ซึมเศร้า มวลกล้ามเนื้อพร่อง ฯลฯ ซึ่งเกิดได้จากหลายสาเหตุ วิธีแก้ปัญหาคควรได้รับการตรวจความหนาแน่นมวลกระดูก (bone mineral density หรือ BMD) ซึ่งจะบ่งบอกถึงความหนาบางของมวลกระดูกเมื่อ เทียบกับค่ามวลกระดูกที่ปกติในผู้ใหญ่ทั่วไป ควรตรวจระดับวิตามินดีในเลือดร่วมด้วย เนื่องจากวิตามินดี ช่วยในการดูดซึมแคลเซียมที่รับประทาน หากพบว่ามีระดับที่ต่ำ ควรรับประทานวิตามินดีเสริม ควรได้รับ แคลเซียมจากอาหารหรือยาอย่างน้อย 1,000 มิลลิกรัมต่อวัน ออกกำลังกายประเภทลงน้ำหนัก เช่น เดิน วิ่ง ยกน้ำหนักเบาๆ หากได้รับการวินิจฉัยว่ามีภาวะกระดูกพรุน ควรรับการรักษาเพื่อป้องกันและลดความ เสี่ยงต่อการเกิดกระดูกแตกหรือหัก เป็นต้น

2. หลักพุทธปรัชญาเถรวาทที่สัมพันธ์กับการส่งเสริมสุขภาพจิต หลักพุทธจริยศาสตร์ที่ใช้กับจิต คือ สติและสัมปชัญญะ ในความหมายระลึกได้ความทรงจำและความไม่ประมาทสติสัมปชัญญะจึงมีขอบเขต ความรับผิดชอบกว้างขวางที่สุดในพระวินัยสติ คือความรู้ตัวว่า สิ่งที่เกิดขึ้น สิ่งที่ทำรวมถึงสิ่งที่คิด แสดงออกมาแบบใด มีความรู้เท่าทันในสิ่งนั้นๆ หากมีการคิดที่ไม่ดี จะสามารถหักห้ามเอาไว้ไม่ให้พูดหรือทำในสิ่งที่

ไม่ดีตามมาได้ ส่วนสติในอดีตที่ผ่านมา คือ การหวนคำนึงถึงสิ่งเก่าๆ ที่เคยทำลงไปในวันที่ผ่านมา เมื่อคิดได้ด้วยสติแล้ว สติจะช่วยขับเคลื่อนให้จิตใจสั่งตนเองไว้ว่าจะไม่ทำในสิ่งที่ไม่ดีเหมือนในครั้งก่อนอีก แต่จะหาหนทางปรับปรุงแก้ไขในการกระทำเสียใหม่โดยใช้วันที่ผ่านมาเป็นบทเรียน สำหรับสติ ในอนาคตนั้น เป็นการคำนึงถึงสิ่งที่ยังไม่เกิดขึ้น หากเป็นไปได้ในลักษณะที่ไกลเกินตัว ไกลจากความจริงคือคิดโดยปราศจากสติแล้วนั้น สิ่งที่ดีอยู่คือความเพ้อฝัน หาสาระแก่นสารไม่ได้แต่หากระลึกว่าวันข้างหน้าเรายังไม่ได้ทำอะไรใดๆ ลงไปในวันนี้ เราก็จะหาหนทางทำสิ่งเหล่านั้นในวันต่อไป

หลักพุทธจริยศาสตร์ที่ใช้กับกาย คือ โภชนะมัตตัญญูตา หมายถึง ความเป็นผู้รู้จักประมาณในการบริโภคอาหารความเป็นผู้รู้จักประมาณในการแสวงหาและรู้จักประมาณการใช้จ่ายอย่างพอเหมาะในที่นี้ยังหมายถึง ความรู้จักประมาณในการใช้สอยปัจจัย 4 คือ เครื่องนุ่งห่ม อาหาร ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค จากพระสูตรที่ยกมาข้างต้น แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของโภชนะมัตตัญญูตา หรือการรู้จักประมาณในการบริโภคและแสดงให้เห็นถึงหลักธรรมที่เกี่ยวข้องและสนับสนุน คือการรู้จักพิจารณาโดยแยบคายก่อนการบริโภค

หลักพุทธจริยศาสตร์ที่ใช้กับจิตและกาย คือ หลักโยนิโสมนสิการในพระพุทธศาสนา โยนิโสมนสิการเป็นกระบวนการคิดเป็นวิธีการที่ให้ผู้คนมีหลักการและวิธีการคิดที่ก่อให้เกิดประโยชน์เพื่อให้ง่ายต่อการนำไปใช้ในกระบวนการสอนขอใช้ในความหมายง่ายๆ ว่า โยนิโสมนสิการ คือ กระบวนการคิดหาสาเหตุ หรือกระบวนการพิจารณาหาเหตุเป็นการใช้ความคิดอย่างถูกวิธีเมื่อเทียบในกระบวนการพัฒนาปัญญาโยนิโสมนสิการอยู่ในระดับที่เหนือศรัทธาเพราะเป็นขั้นที่เริ่มใช้ความคิดของตนเองเป็นอิสระ ส่วนในระบบการศึกษาอบรมโยนิโสมนสิการเป็นการฝึกการใช้ความคิดให้รู้จักคิดอย่างถูกวิธี คิดอย่างมีระเบียบ รู้จักคิดวิเคราะห์ไม่มองเห็นสิ่งต่างๆ อย่างตื้นๆ ผิวเผิน เป็นขั้นสำคัญในการสร้างปัญญาที่บริสุทธิ์เป็นอิสระ ทำให้ทุกคนช่วยตนเองได้และนำไปสู่จุดหมายของพุทธธรรมอย่างแท้จริง กัลยาณมิตรในพระพุทธศาสนาคุณสมบัติของมิตรดีหรือมิตรแท้ คือท่านที่คบหรือเข้าหาแล้วจะเป็นเหตุให้เกิดความดีงามและความเจริญได้แก่ เป็นที่รักเป็นที่พอใจ เป็นที่เคารพ เป็นที่ยกย่อง เป็นนักพูด เป็นผู้อดทนต่อถ้อยคำ เป็นผู้พูดถ้อยคำลึกซึ้งได้ และไม่ชักนำในฐานะ ไม่แนะนำในเรื่องเหลวไหลหรือชักจูงไปในทางเสื่อมเสีย

หลักพุทธธรรมทางปรัชญาที่สอดคล้องกับการแก้ปัญหาด้านการส่งเสริมสุขภาพจิตของจิตใจของผู้สูงอายุ บ้านสงยาง ตำบลสะอาดสมบูรณ์ อำเภอร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด ใช้หลักธรรมที่เป็นเครื่องวัดและสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพจิตทั้งทางร่างกายและจิตใจคือ หลักภาวนา 4 อันหมายถึง กายภาวนา สิลภาวนา จิตตภาวนาและปัญญภาวนา ทางด้านร่างกาย ได้แก่ 1) กายภาวนา โดยเฉพาะในด้านพฤติกรรมดำรงชีวิตเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น คือ นอกจากผู้สูงอายุจะดูแลสุขภาพร่างกายหรือสุขอนามัยแบบเฉพาะตนด้วยวิธีการใช้การทำงานเพื่อสาธารณกุศลหรืองานจิตอาสาเป็นการออกกำลังกาย รวมถึงการรับประทานอาหารปลอดภัยจากสารเคมีและดำรงชีวิตที่เรียบง่ายพอเพียง หลักเลี้ยง

การดื่มสุราและการเที่ยวเตร่ยามค่ำคืนหรือไปในสถานที่อันเป็นอโคจร อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี มีอากาศที่บริสุทธิ์ยอมรับสภาพความจริงของสังขารตามกฎพระไตรลักษณ์ มีผลทำให้สุขภาพกายสดใสแข็งแรง และ 2) สีสถาวนา ด้วยวิธีการของผู้สูงอายุทุกคน ดำรงตนอยู่ในกรอบของศีล 5 อันดีงาม เป็นอุบาสกอุบาสิกาที่ดีไม่คิดเบียดเบียนผู้อื่นให้เสียหาย มีวัฒนธรรมการทำความดีร่วมกันเป็นสามัคคีธรรม มีการอนุโมทนาบุญและอุทิศผลบุญช่วยเหลือกันทุกวัน ดังคำกล่าวที่ว่า “ความคุ้นเคยในธรรมเป็นญาติอย่างยิ่ง” มีผลทำให้เป็นผู้ปลูกและส่งเสริมสุขบนหัวใจคนและสัตว์ทั่วโลก ให้มีแต่ความอบอุ่นไม่เป็นที่ระแวงสงสัย ทางด้านจิตใจ ได้แก่ 1) จิตตภาวนา คือการพัฒนาจิต หมายถึงการฝึกจิตฝึกใจ การที่จะพัฒนาจิตฝึกจิตฝึกใจได้นั้นต้องลงมือทำเอง ปฏิบัติเองสำคัญที่สุด คือตัวเราเอง มีผลทำให้ผู้สูงอายุมีจิตใจที่สงบเย็นขึ้นมีความโลภ ความโกรธน้อยลงมีความสุขใจมากขึ้นโดยเฉพาะทุกครั้งที่ได้ทำบุญ และมีจิตใจงามชอบช่วยเหลือผู้อื่นอยู่เสมอ มีหลักยึดเหนี่ยวจิตใจคือพระรัตนตรัย มีความสุขและความภาคภูมิใจ และ 2) ปัญญาภาวนาการเจริญปัญญา พัฒนาปัญญา การฝึกอบรมปัญญา ให้รู้ เข้าใจ สิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง รู้เท่าทันเห็นโลก และชีวิตตามสภาวะ สามารถทำจิตใจให้เป็นอิสระ ทำตนให้บริสุทธิ์จากกิเลสปลดพ้นจากความทุกข์แก้ไขปัญญาที่เกิดขึ้นได้ด้วยปัญญา

ซึ่งมีผลให้เกิดความรู้ความเข้าใจในสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริงเห็นรูปรูปนามเป็นไตรลักษณ์คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ละความยึดมั่นถือมั่นในตัวตน และรู้จักปล่อยวางในโลกธรรมทั้งหลาย อันเป็นอุเบกขาธรรมหรือที่เรียกว่าตายก่อนตาย หรือตายอย่างมีคุณค่านอกจากนี้ผู้สูงอายุทุกคนยังมีเป้าหมายสูงสุดในการดำรงชีวิตตามหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา คือ การเข้าถึงพระนิพพาน ซึ่งในที่นี้หมายถึงการกำจัดโรคทางใจ อันหมายถึง การละความเห็นแก่ตัว การละความโลภ ความโกรธและความหลงให้เบาบางและหมดสิ้นไปตามฐานะและภาวะของตนในฐานะคฤหัสถ์

3. การส่งเสริมสุขภาพจิตของผู้สูงอายุชาวตำบลสะอาดสมบูรณ์ อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด ตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาท พบว่า ไตรลักษณ์ 3 ประการอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสุขภาพกาย จิต และวิธีการส่งเสริมสุขภาพจิตผู้สูงอายุ เพื่อการเสริมสร้างสุขภาพจิตผู้สูงอายุและเพื่อทดสอบผลกระทบของการเสริมสร้างสุขภาพจิต ผู้สูงอายุด้วยการปฏิบัติธรรม ผู้วิจัยได้นำเสนอผลของการปฏิบัติธรรมในระยะสั้นเป็นเวลา 7 วัน พบว่า สามารถช่วยให้ผู้สูงอายุมีจิตพยาธิวิหยาตลงใน 3 ด้านจาก 9 ด้าน ได้แก่ อาการย่ำคิดย่ำทำ ความไวในสัมพันธภาพระหว่างบุคคล และอาการซึมเศร้า ซึ่งเป็นระดับอาการที่ไม่รุนแรง แสดงถึงการ ปฏิบัติธรรมที่มีการอบรมอย่างถูกวิธีและผู้อบรมมีความเชี่ยวชาญอย่างแท้จริง แม้เพียง ระยะสั้นก็สามารถให้ผลดีต่อสุขภาพจิต ส่วนจิตพยาธิวิหยาตที่เหลืออีก 6 ด้าน ได้แก่ อาการทางร่างกาย อาการซึมเศร้า ความรู้สึกไม่เป็นมิตร อาการกลัวกังวล ความคิดหวาดระแวง และอาการโรคจิต อาการเหล่านี้มีตั้งแต่ในระดับที่ไม่รุนแรงไปจนถึงระดับอาการที่มากขึ้น ผลจากการทดสอบ แบบทดสอบสุขภาพจิต พบว่ากลุ่มตัวอย่างผู้ปฏิบัติธรรมในระยะยาวมากกว่า 1 ปีขึ้นไป และปฏิบัติต่อเนื่อง มีจิตพยาธิ

วิทยาทั้ง 9 ด้านลดลงเมื่อเปรียบเทียบกับผู้ไม่ปฏิบัติธรรมอย่างเห็นได้ชัด ทางพระพุทธศาสนายืนยันถึงสาเหตุว่าการใช้หลักธรรมและปฏิบัติธรรมที่ให้ ผลดียิ่งขึ้นและยั่งยืนต่อสุขภาพจิต คือการปฏิบัติระยะยาว ด้วยจิตจดจ่อและแนบชิด การปฏิบัติเพียง ชั่วโมงชั่วคราวสามารถกำจัดกิเลสได้เพียงบางเวลา ทำให้สมาธิมีกำลังมาก จิตใจสงบ ตั้งมั่น ถ้าเมื่อใดขาดสติหรือไม่มีการ กำหนดรู้กิเลสก็กลับเข้าสู่จิตใจได้อีกการเจริญสติปัฏฐาน 4 ก็คือการเจริญวิปัสสนากรรมฐาน อารมณ์ของวิปัสสนากรรมฐาน ได้แก่ รูปกับนาม กิเลสเป็นต้นเหตุของความทุกข์ทั้งกายและใจ อันได้แก่ โลภะ โทสะ โมหะ การดับของกิเลสก็อยู่ที่รูปกับนาม การปฏิบัติธรรม ติดต่อกันภายใน 7 วัน 1 เดือน เป็นต้น

การปฏิบัติธรรมจึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับสุขภาพจิต เพราะเป็นวิธีป้องกัน ความแปรปรวนทางจิตที่สำคัญอย่างหนึ่ง องค์ความรู้จากการศึกษาครั้งนี้เป็นไปดังที่ตั้งสมมติฐานไว้ คือ สุขภาพจิตผู้สูงวัยไทย หลังการนำหลักไตรลักษณ์ 3 ประการ คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา และฝึกวิปัสสนากรรมฐานดีกว่าก่อนได้ รับการฝึก กระบวนการฝึก วิปัสสนากรรมฐานมีผลต่อการเสริมสร้างสุขภาพจิตผู้สูงวัย และระยะเวลาในการปฏิบัติธรรมต่างกันให้ผลดีต่อสุขภาพจิตต่างกัน เป็นต้น

5. อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาวิเคราะห์เรื่อง การส่งเสริมสุขภาพจิตของผู้สูงอายุชาวตำบลสะอาดสมบูรณ์ อำเภอมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด ตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาท ผู้วิจัยได้พบประเด็นที่น่าสนใจหลายประเด็น จึงนำประเด็นเหล่านั้นมาเพื่อการอภิปรายผลดังนี้

1. ผู้สูงอายุชาวตำบลสะอาดสมบูรณ์ส่วนใหญ่ชาวไทยอีสานแต่ดั้งเดิม คือเป็นผู้มีสายเลือดสืบสานตามแบบชาวอีสานโดยแท้ จึงเป็นผู้หวงแหนในจารีตประเพณีและวัฒนธรรม สิ่งทั้งหลายทั้งปวงเหล่านี้ได้หล่อหลอมให้ผู้สูงอายุในตำบลสะอาดสมบูรณ์เป็นผู้มีอารมณ์ดี จิตใจเบิกบาน ดูแลมีความสุข คนต่างถิ่นมักเรียกขานผู้สูงอายุชาวตำบลสะอาดสมบูรณ์ว่าเป็นคนวัยทอง คือ เป็นคนมีวัยงามหรืองดงาม ซึ่งสอดคล้องกับประสพ รัตนกร ที่กล่าวว่า “วัยสูงอายุ” อาจเรียกว่า วัยงาม หรือวัยวัฒนา ต่างประเทศใช้คำว่า Golden Age ในสังคมสมัยใหม่ มักใช้อยู่เกณฑ์ในการกำหนดความหมายของผู้สูงอายุ ซึ่งก็แตกต่างกันไปในแต่ละสังคม เช่น มาเลเซีย อาฟริกา กำหนด 55 ปี สวีเดน เดนมาร์ก กำหนด 70 ปี สหรัฐอเมริกา 65 ปี ซึ่งตัวเลขอายุเหล่านี้ คือ เกณฑ์อายุปลดเกษียณของแต่ละประเทศนั่นเอง

2. ผู้สูงอายุชาวตำบลสะอาดสมบูรณ์เป็นผู้มีความพึงพอใจในชีวิตของตน แม้จะมีอายุมากแล้วก็ตาม แต่เป็นผู้มีความสามารถในการครองตน ครองคน ครองงาน และสิ่งอื่นๆ ได้อีกมากมาย ซึ่งก่อให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนเป็นอย่างมาก ซึ่งมีความสัมพันธ์กับนพมาศ แซ่เลี้ยว กล่าวได้สรุปรวบรวมคุณภาพชีวิตว่า การศึกษาคุณภาพชีวิต ส่วนใหญ่นิยมศึกษาในแง่ความพึงพอใจในชีวิตของบุคคล คุณภาพชีวิตที่ดีจึงหมายถึง ความพึงพอใจในชีวิตของบุคคล หรือ ความรู้สึกเป็นสุข (well-being) ทั้งในด้านร่างกาย จิตใจ

อารมณ์และสังคม การวัดคุณภาพชีวิต ของบุคคล ใช้การวัดผลของกระบวนการพิจารณาตัดสินใจเกี่ยวกับลักษณะต่างๆ ในการดำเนิน ชีวิตของบุคคล โดยใช้เกณฑ์ที่ บุคคลกำหนดขึ้นเอง (หรืออาจเรียกได้ว่าเป็น ความพึงพอใจในชีวิต) เมื่อเปรียบเทียบ เกณฑ์ดังกล่าว กับสถานการณ์ในชีวิตประจำวันของตน แล้วรับรู้ว่ามีระดับใกล้เคียงกันมากเท่าใด บุคคลก็จะมี ความพึงพอใจในชีวิตมากเท่านั้น

3. การส่งเสริมสุขภาพจิตของผู้สูงอายุให้ได้ผลดีนั้น นอกจากจะใช้หลักพุทธปรัชญาเถรวาทแล้วยังมีส่วนสัมพันธ์กับหลักการอื่นหรือเหตุปัจจัยอื่นประกอบหรือมีส่วนช่วยสนับสนุนอีกทางหนึ่งซึ่งเรียกว่า สุขภาวะด้านอารมณ์อีกด้วย ซึ่งมีความสอดคล้องกับสัพพัญญู บัญญัติ ผู้ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในท้องถิ่นโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง (ระยะที่ 1) พบว่า 1) ระดับคุณภาพชีวิต ผู้สูงอายุในภาพรวมอยู่ในระดับ ค่อนข้างมาก โดยด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลเป็นอันดับแรก รองลงมาคือ ด้านการรวมกลุ่มทางสังคม ด้านสภาพอารมณ์ที่ดี และด้านสภาพร่างกายที่ดีตามลำดับ ในขณะที่ด้านสภาพความเป็นอยู่ที่ดี และด้านการตัดสินใจด้วย ตนเองมีระดับคุณภาพชีวิตในระดับ ปานกลาง 2) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิต พบว่าด้านสภาพอารมณ์ที่ดี มีปัจจัยที่เกี่ยวข้องได้แก่ ปัจจัยด้านความว้าเหว อ้างว้าง และปัจจัยด้านความสุขกาย สบายใจ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล มีปัจจัยที่เกี่ยวข้องได้แก่ ปัจจัยด้านปฏิสัมพันธ์ใน ครอบครัว มิตรสหายและเพื่อนบ้าน

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

หลังจากที่ผู้วิจัยได้ศึกษาวิจัยเรื่องนี้สำเร็จแล้ว ทำให้ผู้วิจัยมองเห็นว่าเรื่องเกี่ยวกับสุขภาพจิตของผู้สูงอายุเป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างมากต่อทุกคนในสังคม ทั้งในระดับครอบครัว หมู่บ้าน และชุมชนทุกระดับ โดยเฉพาะในระดับองค์กรหรือหน่วยงานที่มีบทบาทและหน้าในการบริหารจัดการและดูแลคนในสังคม หน่วยงานหรือองค์กรที่อยู่ใกล้ตัวมากที่สุด ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) โดยที่หน่วยงานหรือองค์กรนี้สามารถนำเรื่องผู้สูงอายุไปเป็นนโยบายได้ 2 ประการ คือ

- 1.1 ลดเหตุปัจจัยที่ไม่ดีอันจะก่อให้เกิดปัญหาด้านสุขภาพจิตแก่ผู้สูงอายุ
- 1.2 เพิ่มเหตุปัจจัยที่ดีอันจะไม่ก่อให้เกิดปัญหาด้านสุขภาพจิตแก่ผู้สูงอายุ

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาวิเคราะห์เหตุปัจจัยทางพุทธศาสนาที่มีส่วนส่งเสริมและสนับสนุนให้มีสุขภาพจิตดีของคนวัยทำงานชาวตำบลสะอาดสมบูรณ์ อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด

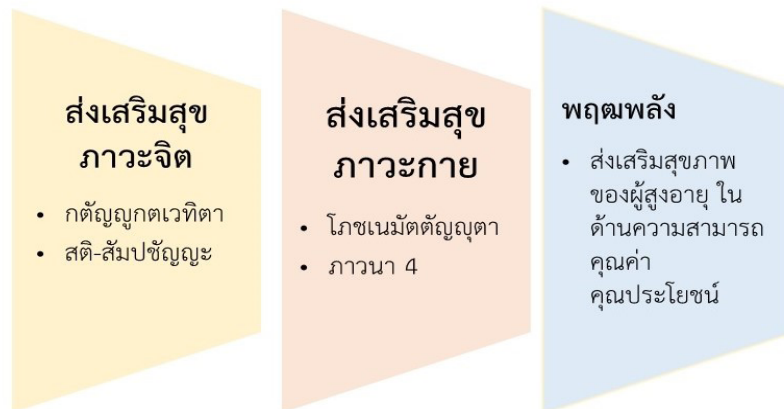
2.2 ควรมีการศึกษาวิจัยเรื่องการใช้กิจกรรมทางพุทธศาสนาสู่การเสริมสร้างสุขภาพจิตของผู้สูงอายุชาวตำบลสะอาดสมบูรณ์ อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากการวิจัยเรื่องการศึกษาวิเคราะห์การส่งเสริมสุขภาพจิตของผู้สูงอายุชาวตำบลสะอาดสมบูรณ์ อำเภอมือร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย คือ

นำเอาหลักพุทธจริยศาสตร์ที่กล่าวมาข้างต้นคือ หลักกตัญญูกตเวทิตาธรรม สติและสัมปชัญญะ โภชนะมัตตัญญูตา หลักภาวนา 4 (กายภาวนา สีสภาวนา จิตตภาวนาและปัญญาภาวนา) มาส่งเสริมสุขภาพจิตของผู้สูงอายุพัฒนาฝึกทำจิตใจให้สดชื่นแจ่มใส มองโลกในแง่ดี ฝึกเป็นคนสุขุมรอบคอบไม่ใจร้อน โกรธง่าย ไม่เอาใจจริงเอาใจกับทุกอย่างจนเกินไป ไม่หวั่นไหวง่าย ไม่ควรหมกมุ่นกับเรื่องไร้สาระ เสริมสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น ไม่ว่าจะเป็นครอบครัว หรือเพื่อนฝูง สังคมล้อมรอบเรา เปิดใจความรู้สึกรักของตนเอง และเข้าใจถึงจิตใจของผู้อื่น รู้จักใช้เวลาตนเอง และคนสำคัญในชีวิต ให้มีเวลา กิจกรรม ในการเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันดูแลรักษาสุขภาพทั้งกายและจิตใจให้แข็งแรงอยู่เสมอ ออกกำลังกายเป็นประจำ รับประทานอาหาร ที่มีประโยชน์ พักผ่อนให้เพียงพอ จะทำให้มีจิตใจที่สบายขึ้น เรียนรู้วิธีเข้าใจอารมณ์ของตนเอง มุ่งเน้นจัดการความคิดในเชิงบวก เพื่อที่จะได้เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างกับจิตที่จะเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุให้เกิด “พุดมพลัง”

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2554). *ความมั่นคงของมนุษย์ประเทศไทย ปี 2553*.

กรุงเทพฯ: กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.

ดวงฤดี ลาสุชะ. (2552). *การพัฒนาคุณภาพชีวิต*. กรุงเทพฯ: เกษมการพิมพ์.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2545). *สยามสามไตร*. กรุงเทพฯ: พิมพ์สวย.

สำนักงานกองทุนสนับสนุน การส่งเสริมสุขภาพจิต และวิทยาลัยประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

(2559). รายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุไทย. เข้าถึงได้จาก <https://thaitgri.org/?wpdmprom&paged=28>

สุริรัตน์ ณ วิเชียร. (2561). ผลของดนตรีบำบัดต่อคุณภาพการนอนหลับในผู้สูงอายุ. *วารสารสภาการพยาบาล*, 33(3), 36-50.

Maslow, A. H. (1970). *Motivation and Personality*. New York: Harper and Row.

การพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้รายวิชาความเป็นครูวิชาชีพเพื่อส่งเสริม
ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และเจตคติต่อวิชาชีพครูของนักศึกษา
สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ในจังหวัดสุพรรณบุรี*

The Development of Learning Management Model Professional
Teacher Subject to Facilitate Critical Thinking Skills and Attitudes
toward The Teaching Profession of Bunditpatanasilpa Institute
Students in Suphanburi Province

ขวัญใจ พิมพ์พิมล

Kwanjai Pimpimon

วิทยาลัยช่างศิลป์สุพรรณบุรี

Suphanburi College of Fine Arts, Thailand

E-mail: arjarnkwanjai@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สร้างและพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้รายวิชาความเป็นครูวิชาชีพ 2) ศึกษาประสิทธิผลของแบบการจัดการเรียนรู้รายวิชาความเป็นครูวิชาชีพ ดังนี้ (1) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังการใช้รูปแบบ (2) เปรียบเทียบผลการทดสอบทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณก่อนและหลังการใช้รูปแบบ (3) เปรียบเทียบเจตคติที่มีต่อวิชาชีพครูก่อนและหลังการใช้รูปแบบ (4) ประเมินความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อรูปแบบ ประชากรที่ใช้เป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 1 สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ในจังหวัดสุพรรณบุรี ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 50 คน เครื่องมือที่ใช้ประกอบด้วย รูปแบบการจัดการเรียนรู้ แบบประเมินความสอดคล้องของรูปแบบ แผนการจัดการเรียนรู้ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แบบทดสอบวัดทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ มาตรฐาน เจตคติต่อวิชาชีพครู และแบบสอบถามความพึงพอใจ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติที่แบบไม่อิสระ และการวิเคราะห์เนื้อหา

*ได้รับบทความ: 7 มิถุนายน 2566; แก้ไขบทความ: 21 สิงหาคม 2566; ตอรับตีพิมพ์: 30 สิงหาคม 2566

Received: June 7, 2023; Revised: August 21, 2023; Accepted: August 30, 2023

ผลการวิจัยพบว่า

1. รูปแบบการจัดการเรียนรู้รายวิชาความเป็นครูวิชาชีพ มุ่งองค์ประกอบที่พัฒนาขึ้น 8 องค์ประกอบ รูปแบบการจัดการเรียนรู้ COTAE Model ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน มีค่าประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ เท่ากับ 84.46/83.30
2. ประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้รายวิชาความเป็นครูวิชาชีพ มีดังนี้ 1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาที่เรียนโดยใช้รูปแบบก่อนและหลังเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) ผลการทดสอบทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาที่เรียนโดยใช้รูปแบบก่อนและหลังเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) ผลการเปรียบเทียบระดับเจตคติที่มีต่อวิชาชีพครูของนักศึกษาที่เรียนโดยใช้รูปแบบก่อนและหลังเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 4) ความพึงพอใจของนักศึกษาหลังการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้รายวิชาความเป็นครูวิชาชีพ โดยภาพรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ($\mu = 4.57$, $\sigma = 0.28$)

คำสำคัญ: รูปแบบการจัดการเรียนรู้; การคิดอย่างมีวิจารณญาณ; เจตคติต่อวิชาชีพครู

Abstract

The purpose of this research are: 1) to create and develop a learning management model for professional teacher training course; and 2) to evaluate the effectiveness of this model, with the following specific measurements: (1) to compare learning achievement results before and after the implementation of the model; (2) to compare the results of a test measuring critical thinking skills before and after the implementation of the model; (3) to compare attitudes towards the teaching profession before and after the implementation of the model; and (4) to assess student satisfaction with the model. The study population consists of 50 first-year students at Bunditpatanasilpa Institute in Suphanburi Province, who are studying in the first semester of the academic year 2022. The research tools used include the learning management model, the assessment form of model congruence, the learning management plan, the learning achievement test, the critical thinking skills test, the attitude measurement towards the teaching profession, and the satisfaction survey. Data analysis will be conducted by calculating means, standard deviations, T-Test dependent, and content analysis.

The research results were as follows:

1. The model of the course of professional teacher training includes eight components and the COTAE Model of learning management model consists of five steps. The effectiveness of the learning management model is 84.46/83.30.

2. The effectiveness of the model of professional teacher training is as follows:
1) The learning achievement outcomes of students who used the model were significantly different before and after learning at a statistical level of .05. 2) The results of the test on critical thinking skills of students who used the model were significantly different before and after learning at a statistical level of .05. 3) The comparison of the attitude level of students who used the model was significantly different before and after learning at a statistical level of .05. 4) The overall satisfaction of students after using the model was at the highest level ($\mu = 4.57$, $\sigma = 0.28$).

Keywords: Learning Management Model; Critical Thinking; Attitude toward Teaching Profession

1. บทนำ

กระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกเพื่อให้ทันต่อการเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 ที่คนทั้งโลกต้องปรับตัวไปตามสถานะของเศรษฐกิจ และสังคมเพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง และสามารถแข่งขันกับนานาชาติอารยประเทศได้ การศึกษาจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้เราทุกคนสามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงของกระแสเหล่านี้ แต่ละประเทศจึงมีความหวังให้การศึกษาเป็นเครื่องช่วยเพื่อเตรียมเยาวชนสู่โลกที่มีการแข่งขันทางเศรษฐกิจและสังคมค่อนข้างสูง เพื่อให้เยาวชนสามารถดำเนินชีวิตอยู่ได้ และยังเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้า การศึกษาแบบดั้งเดิมที่อยู่บนข้อเท็จจริง ทั้งในเรื่องการจดจำ ทักษะพื้นฐาน และการทดสอบ จึงยังไม่เพียงพอสำหรับการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ในศตวรรษที่ 21 ปัจจุบันพบว่า ระบบการศึกษาของประเทศฟินแลนด์ และสิงคโปร์ กำลังให้ความสำคัญกับความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนในประเทศของตน (Trilling & Fadel, 2009, p. 57)

ทักษะในศตวรรษที่ 21 คือ การเรียนรู้ 3R x 8C 3R คือ Reading (อ่านออก), (W) Riting (เขียนได้), และ (A) Rithematics (คิดเลขเป็น) 8C ได้แก่ Critical Thinking and Problem Solving (ทักษะด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และทักษะในการแก้ปัญหา) Creativity and Innovation (ทักษะด้านการสร้างสรรค์ และนวัตกรรม) Cross-cultural Understanding (ทักษะด้านความเข้าใจความต่างวัฒนธรรมต่างกระบวนทัศน์) Collaboration, Teamwork and Leadership (ทักษะด้านความร่วมมือ การทำงาน

เป็นทีม และภาวะผู้นำ) Communications, Information, and Media Literacy (ทักษะด้านการสื่อสาร สารสนเทศ และรู้เท่าทันสื่อ) Computing and ICT Literacy (ทักษะด้านคอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยี สารสนเทศและการสื่อสาร) Career and Learning Skills (ทักษะอาชีพ และทักษะการเรียนรู้) และ Compassion (ความดี ความเมตตา กรุณา วินัย คุณธรรม จริยธรรม) (วิจารณ์ พานิช, 2555, หน้า 16) จะเห็นได้ว่า ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ เป็นทักษะสำคัญของมนุษย์ในศตวรรษที่ 21 หากแต่ สำหรับประเด็นที่สำคัญสำหรับผู้สอนคือ การแสวงหาวิธีการออกแบบการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนเกิด การพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ อย่างต่อเนื่องได้อย่างไร มิใช่เพียงแค้อยู่ในชั้นเรียนเท่านั้น แต่ควรเป็นคุณลักษณะที่เกิดเป็นนิสัยถาวรจนทำให้ผู้เรียนสามารถนำทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณไป ใช้แก้ปัญหาในสถานการณ์ต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ การจัดการเรียนรู้ที่สำคัญสำหรับสภาพสังคมที่ กำลังจะเปลี่ยนแปลงไปสู่ยุคโลกอนาคต หรือที่เราเรียกว่า ยุคศตวรรษที่ 21 ควรจะเน้นการกระตุ้นให้ผู้เรียน ได้เกิดการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง มิใช่ครูเป็นผู้ป้อนความรู้ต่างๆ ให้กับผู้เรียนแต่เพียงฝ่ายเดียว

หน่วยงานการศึกษา สังกัดสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม มีพันธกิจหลักในการ ผลิตบัณฑิต ตามหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต (4 ปี) ซึ่งเป็นการจัดการศึกษาภายใต้ข้อบังคับคุรุสภาว่า ด้วยมาตรฐานวิชาชีพ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562 มาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพ ข้อ 6 (ก) มาตรฐาน ความรู้ ต้องมีความรอบรู้และเข้าใจในเรื่อง ดังต่อไปนี้ (1) การเปลี่ยนแปลงบริบทของโลก สังคม และแนวคิด ของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (2) จิตวิทยาพัฒนาการ จิตวิทยาการศึกษา และจิตวิทยาให้คำปรึกษา ในการวิเคราะห์และพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ (3) เนื้อหาวิชาที่สอน หลักสูตร ศาสตร์การสอนและ เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ (4) การวัด ประเมินผลการเรียนรู้ และการวิจัยเพื่อแก้ปัญหาและ พัฒนาผู้เรียน (5) การใช้ภาษาไทย ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษา และ (6) การออกแบบและการดำเนินการเกี่ยวกับงานประกันคุณภาพการศึกษา ซึ่งวิทยาลัยนาฏศิลป์และ วิทยาลัยช่างศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม ได้กำหนดให้รายวิชา 300-21001 ความเป็นครูวิชาชีพ เป็นรายวิชาในหมวดวิชาตามมาตรฐานวิชาชีพครูดังกล่าว

คุณลักษณะครูที่ดีต้องมีทั้งความรู้ความสามารถตามแนวคิดและทฤษฎีในการสอนและทักษะเป็น นักจัดการที่ดี มีจรรยาบรรณวิชาชีพครู และมีความสุขทั้งประโยชน์ตนและประโยชน์ผู้อื่นในการปฏิบัติ งานเป็นแม่พิมพ์ของชาติที่ดี และเป็นต้นแบบแก่ศิษย์อย่างภาคภูมิใจในอาชีพครูของตนเอง ด้วยจิต วิญญาณแห่งความเป็นครูของชาติ (มาโนช ทัฬหยาภรณ์, 2564, หน้า 18) การที่ผู้เรียนหลักสูตรศึกษา ศาสตรบัณฑิตควรมีเจตคติต่อวิชาชีพครู เพราะเมื่อบุคคลเกิดเจตคติที่ดีต่องานที่ตนเองทำอยู่ ย่อมทำให้ ตนเองมีความสุข และตั้งใจในการทำงานของตนเองอย่างดีที่สุด การศึกษาเจตคติของผู้เรียนวิชาชีพครูตาม จรรยาบรรณวิชาชีพ จึงเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง อีกทั้งเป็นแนวทางในการปลูกฝังเจตคติที่ดีแก่ผู้เรียน รวมทั้งผู้เรียนได้รับรู้เจตคติต่อวิชาชีพของตนเองให้สามารถประพฤติตน และปฏิบัติงานได้อย่างมีความสุข

ผู้วิจัยจึงได้นำมาตรวจวัดเจตคติต่อวิชาชีพครูของชญารัตน์ บุญพุดผิง (2561, หน้า 270) ซึ่งสร้างครอบคลุมองค์ประกอบของเจตคติทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านปัญญา ด้านความรู้สึก และด้านพฤติกรรม โดยกำหนดพฤติกรรมที่ต้องการวัดให้สอดคล้องตามจรรยาบรรณวิชาชีพครู ประกอบด้วย จรรยาบรรณต่อตนเอง จรรยาบรรณต่อวิชาชีพ จรรยาบรรณต่อผู้รับบริการ จรรยาบรรณต่อผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ และจรรยาบรรณต่อสังคม

การจัดการศึกษาของสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ในจังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งมีสถานศึกษาจำนวน 2 แห่ง คือ วิทยาลัยนาฏศิลปสุพรรณบุรี และวิทยาลัยช่างศิลปสุพรรณบุรี โดยในปีการศึกษา 2563 วิทยาลัยช่างศิลปสุพรรณบุรี ได้เริ่มเปิดสอนในระดับปริญญาตรี ตามหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิตเป็นปีแรก ดังนั้นเพื่อให้การจัดการศึกษามี ประสิทธิภาพสูงสุดจึงมีการร่วมมือกันทั้งด้านทรัพยากร และกำลังคน ผู้วิจัยในฐานะที่เป็นผู้บริหาร และเป็นผู้สอนในรายวิชาความเป็นครูวิชาชีพของสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ในจังหวัดสุพรรณบุรี จึงสนใจในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้รายวิชาความเป็นครูวิชาชีพ เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และเจตคติต่อวิชาชีพครู ของนักศึกษาสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ในจังหวัดสุพรรณบุรี เพราะการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียนทั้ง 2 กลุ่มที่มีพื้นฐานความรู้ และความถนัดต่อการเรียนที่แตกต่างกัน ผู้สอนจึงต้องหาวิธีการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพทำให้ผู้เรียนมีพัฒนาการที่เจริญงอกงามทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์สังคม และสติปัญญา เพื่อนำผลที่ได้ไปพัฒนาทักษะกระบวนการคิดอย่างมี วิจารณญาณอันเป็นพื้นฐานต่อการเสริมสร้างความสามารถในการแก้ปัญหาเชิงสถานการณ์ในการใช้ชีวิต ยุคศตวรรษที่ 21 และเตรียมพร้อมในการส่งเสริม หรือปลูกฝังให้ผู้เรียนมีเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพ รวมทั้งช่วยให้ข้อมูลกับผู้เรียนในการเตรียมความพร้อมให้กับตนเอง สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตให้ประสบความสำเร็จ ให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีความสุข

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสร้างและพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้รายวิชาความเป็นครูวิชาชีพ เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และเจตคติต่อวิชาชีพครูของนักศึกษาสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ในจังหวัดสุพรรณบุรี

2. เพื่อศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้รายวิชาความเป็นครูวิชาชีพของนักศึกษาสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ในจังหวัดสุพรรณบุรี ดังนี้

2.1 เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาก่อนและหลังการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้รายวิชาความเป็นครูวิชาชีพของนักศึกษาสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ในจังหวัดสุพรรณบุรี

2.2 เปรียบเทียบผลการทดสอบทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาก่อนและหลังการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้รายวิชาความเป็นครูวิชาชีพของนักศึกษาสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ในจังหวัด

สุพรรณบุรี

2.3 เปรียบเทียบเจตคติที่มีต่อวิชาชีพครูก่อนและหลังการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ รายวิชาความเป็นครูวิชาชีพของนักศึกษาสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ในจังหวัดสุพรรณบุรี

2.4 ประเมินความพึงพอใจของนักศึกษาสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ในจังหวัดสุพรรณบุรี ที่มีต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้รายวิชาความเป็นครูวิชาชีพ

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ใช้วิธีการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ผู้วิจัยได้กำหนด ขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยไว้ 3 ขั้นตอน โดยมีรายละเอียดดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 วิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน

วัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานสำหรับการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ รายวิชาความเป็นครูวิชาชีพ เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และเจตคติต่อวิชาชีพครู ของ นักศึกษาสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ในจังหวัดสุพรรณบุรี

วิธีดำเนินการ ดังนี้ 1) วิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน เอกสาร ตำราความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับองค์ประกอบ การจัดการเรียนรู้ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการวัดและประเมินผล เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการ กำหนดกรอบโครงสร้างของแบบสัมภาษณ์ และ 2) สร้างแบบสัมภาษณ์ เพื่อสัมภาษณ์คณาจารย์ที่สอน ในกลุ่มวิชาชีพครู และผู้สอนรายวิชาความเป็นครูวิชาชีพ สัมภาษณ์เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ ข้อมูลสภาพ ที่คาดหวังต่อการจัดการเรียนรู้ และสภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้ เพื่อเป็นพื้นฐานในการสร้าง และ พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้รายวิชาความเป็นครูวิชาชีพ เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และเจตคติต่อวิชาชีพครู ของนักศึกษาสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ในจังหวัดสุพรรณบุรี

เครื่องมือที่ใช้ในขั้นนี้ ได้แก่ 1) แบบวิเคราะห์เอกสาร จำนวน 1 ฉบับ สำหรับการวิเคราะห์เอกสาร แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และเจตคติต่อ วิชาชีพครู 2) แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง เพื่อสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ คณาจารย์ที่สอนในกลุ่มวิชาชีพครู และผู้สอนในรายวิชาความเป็นครูวิชาชีพ

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาและหาประสิทธิภาพรูปแบบการจัดการเรียนรู้

วัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนาและหาคุณภาพประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้รายวิชาความเป็นครูวิชาชีพ เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และเจตคติต่อวิชาชีพครู ของนักศึกษาสถาบัน บัณฑิตพัฒนศิลป์ในจังหวัดสุพรรณบุรี

วิธีดำเนินการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้รายวิชาความเป็นครูวิชาชีพ เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และเจตคติต่อวิชาชีพครู ของนักศึกษาศาสนาบัณฑิตพัฒนศิลป์ในจังหวัดสุพรรณบุรี มีรายละเอียดดังนี้ 1) พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้รายวิชาความเป็นครูวิชาชีพ เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และเจตคติต่อวิชาชีพครู ของนักศึกษาศาสนาบัณฑิตพัฒนศิลป์ในจังหวัดสุพรรณบุรี จากการวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลจากขั้นตอนที่ 1 2) พัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ แบบประเมินความสามารถในการเรียนรู้ (ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ) เจตคติต่อวิชาชีพครู และความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้รายวิชาความเป็นครูวิชาชีพ เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และเจตคติต่อวิชาชีพครู ของนักศึกษาศาสนาบัณฑิตพัฒนศิลป์ในจังหวัดสุพรรณบุรี

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้รายวิชาความเป็นครูวิชาชีพ เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และเจตคติต่อวิชาชีพครู ของนักศึกษาศาสนาบัณฑิตพัฒนศิลป์ในจังหวัดสุพรรณบุรี มีดังนี้ 1) ร่างรูปแบบการจัดการเรียนรู้รายวิชาความเป็นครูวิชาชีพ เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และเจตคติต่อวิชาชีพครู ของนักศึกษาศาสนาบัณฑิตพัฒนศิลป์ในจังหวัดสุพรรณบุรี และ 2) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ แบบประเมินความสามารถในการเรียนรู้ (ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ) เจตคติต่อวิชาชีพครู และความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้รายวิชาความเป็นครูวิชาชีพ เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และเจตคติต่อวิชาชีพครูของนักศึกษาศาสนาบัณฑิตพัฒนศิลป์ในจังหวัดสุพรรณบุรี

ขั้นตอนที่ 3 การทดสอบประสิทธิผลรูปแบบการจัดการเรียนรู้

วัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาประสิทธิผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้รายวิชาความเป็นครูวิชาชีพ เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และเจตคติต่อวิชาชีพครู ของนักศึกษาศาสนาบัณฑิตพัฒนศิลป์ในจังหวัดสุพรรณบุรี

ขอบเขตของการวิจัย ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตในการวิจัยดังต่อไปนี้ 1) ประชากรที่ใช้ในการวิจัย เป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ศาสนาบัณฑิตพัฒนศิลป์ในจังหวัดสุพรรณบุรี ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 50 คน 2) ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย (1) ตัวแปรอิสระ (Independent Variable) คือ รูปแบบการจัดการเรียนรู้รายวิชาความเป็นครูวิชาชีพ เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และเจตคติต่อวิชาชีพครู ของนักศึกษาศาสนาบัณฑิตพัฒนศิลป์ในจังหวัดสุพรรณบุรี และ (2) ตัวแปรตาม (Dependent Variable) ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ เจตคติต่อวิชาชีพครู และความพึงพอใจที่มีต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้ 3) เนื้อหา รายวิชา 300-21001 ความเป็นครูวิชาชีพ ของศาสนาบัณฑิตพัฒนศิลป์ และ 4) ระยะเวลา ที่ใช้ในการดำเนินการตามรูปแบบการจัดการ

เรียนรู้รายวิชาความเป็นครูวิชาชีพ เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และเจตคติต่อวิชาชีพครู ของนักศึกษาศาสนาบัณฑิตพัฒนศิลป์ในจังหวัดสุพรรณบุรี เวลาที่ใช้สอนสัปดาห์ละ 1 ครั้งๆ ละ 4 ชั่วโมง รวม 12 สัปดาห์ จำนวน 48 ชั่วโมง โดยมีแผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 7 แผน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มี 2 ประเภท คือ เครื่องมือจัดทำ และเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวม ข้อมูล ดังนี้ 1) เครื่องมือจัดทำ ได้แก่ รูปแบบการจัดการเรียนรู้รายวิชาความเป็นครูวิชาชีพ เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และเจตคติต่อวิชาชีพครู และแผนการจัดการเรียนรู้ 2) เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แบบทดสอบวัดทักษะการคิดอย่างมี วิจารณญาณ แบบสอบถามเจตคติต่อวิชาชีพครู และแบบสอบถามความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อ รูปแบบการจัดการเรียนรู้

4. สรุปผลการวิจัย

ในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้รายวิชาความเป็นครูวิชาชีพ เพื่อส่งเสริมทักษะการคิด อย่างมีวิจารณญาณ และเจตคติต่อวิชาชีพครูของนักศึกษาศาสนาบัณฑิตพัฒนศิลป์ในจังหวัดสุพรรณบุรี ผู้วิจัยสามารถสรุปตามวัตถุประสงค์ดังนี้

1. รูปแบบการจัดการเรียนรู้รายวิชาความเป็นครูวิชาชีพ เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดอย่างมี วิจารณญาณ และเจตคติต่อวิชาชีพครู ของนักศึกษาศาสนาบัณฑิตพัฒนศิลป์ในจังหวัดสุพรรณบุรี มีองค์ ประกอบที่พัฒนาขึ้น 8 องค์ประกอบ คือ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) กระบวนการจัดการเรียนรู้ 4) สารหลัก 5) ระบบสังคม 6) หลักการตอบสนอง 7) สิ่งสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ และ 8) เงื่อนไขใน การนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปใช้ และรูปแบบการจัดการเรียนรู้ COTAE Model ประกอบด้วย 5 ขั้น ตอน ดังนี้ ประกอบด้วย ขั้นที่ 1 ขั้นตรวจสอบความรู้เดิม (Check Prior Knowledge: C) ขั้นที่ 2 ขั้น กำหนดวัตถุประสงค์หรือเป้าหมาย (Objective: O) ขั้นที่ 3 ขั้นคิดสร้างความรู้ (Think Knowledge: T) ขั้นที่ 4 ขั้นการประยุกต์ใช้ทักษะการคิด (Applying Thinking Skill: A) และขั้นที่ 5 ขั้นประเมินผล (Evaluation : E) ค่าประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ เท่ากับ 84.46/83.30

2. ประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้รายวิชาความเป็นครูวิชาชีพ เพื่อส่งเสริมทักษะการ คิดอย่างมีวิจารณญาณ และเจตคติต่อวิชาชีพครู ของนักศึกษาศาสนาบัณฑิตพัฒนศิลป์ในจังหวัด สุพรรณบุรี มีดังต่อไปนี้ 1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาที่เรียนโดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ รายวิชาความเป็นครูวิชาชีพ ก่อนเรียนและหลังเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน 2) ผลการทดสอบทักษะการคิดอย่างมี วิจารณญาณของนักศึกษาที่เรียนโดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้รายวิชาความเป็นครูวิชาชีพ ก่อนเรียน และหลังเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยผลการทดสอบทักษะการคิดอย่างมี

วิจารณ์ญาณหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน 3) ผลการเปรียบเทียบระดับเจตคติที่มีต่อวิชาชีพครูของนักศึกษาที่เรียนโดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้รายวิชาความเป็นครูวิชาชีพ ก่อนเรียนและหลังเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยผลการเปรียบเทียบระดับเจตคติที่มีต่อวิชาชีพครูหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน 4) ความพึงพอใจของนักศึกษาหลังการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้รายวิชาความเป็นครูวิชาชีพ โดยภาพรวม มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ($\mu = 4.57$, $\sigma = 0.28$)

5. อภิปรายผลการวิจัย

ในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้รายวิชาความเป็นครูวิชาชีพ เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ และเจตคติต่อวิชาชีพครู ของนักศึกษาสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ในจังหวัดสุพรรณบุรี ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลการวิจัยดังนี้

1. รูปแบบการจัดการเรียนรู้รายวิชาความเป็นครูวิชาชีพ เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ และเจตคติต่อวิชาชีพครู ของนักศึกษาสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ในจังหวัดสุพรรณบุรี มีองค์ประกอบที่พัฒนาขึ้น 8 องค์ประกอบ คือ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) กระบวนการจัดการเรียนรู้ 4) สารหลัก 5) ระบบสังคม 6) หลักการตอบสนอง 7) สิ่งสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ และ 8) เงื่อนไขในการนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปใช้ และรูปแบบการจัดการเรียนรู้ COTAE Model ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นที่ 1 ขั้นตรวจสอบความรู้เดิม (Check Prior Knowledge: C) ขั้นที่ 2 ขั้นกำหนดวัตถุประสงค์หรือเป้าหมาย (Objective: O) ขั้นที่ 3 ขั้นคิดสร้างความรู้ (Think Knowledge: T) ขั้นที่ 4 ขั้นการประยุกต์ใช้ทักษะการคิด (Applying Thinking Skill: A) และขั้นที่ 5 ขั้นประเมินผล (Evaluation: E) ค่าประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ เท่ากับ 84.46/83.30 เมื่อเทียบกับเกณฑ์ 80/80 แสดงว่าประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด ทั้งนี้เนื่องจากการศึกษาข้อมูลพื้นฐานจากเอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ และรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ดำเนินการใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ร่วมกับการออกแบบระบบการเรียนการสอนตามแนวคิดแอตตี (ADDIE model) แบบจำลองการออกแบบการเรียนการสอนเชิงระบบของดิกค์ แครีย์ และแครีย์ (Dick, Carey and Carey, 2005, pp. 1-8) และรูปแบบการจัดการเรียนการสอนของ จอยซ์และเวลล์ (Joyce and Weil, 2009, p. 9) ทั้งยังมีการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ ผ่านการประเมินคุณภาพและตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมด้านต่างๆ จากผู้เชี่ยวชาญหาประสิทธิภาพ โดยทำการทดลองในแต่ละขั้นตอน ได้ทำการปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาตามผลที่ปรากฏ สอดคล้องกับแนวคิดของทิตนา แชมมณี (2557, หน้า 221-222) ที่กล่าวว่า การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่จะให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามเป้าหมายที่กำหนดได้นั้น สิ่งสำคัญคือต้องมีการจัดองค์ประกอบต่างๆ ของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ให้เป็นระบบโดยคำนึงถึงทฤษฎีและหลักการที่เกี่ยวข้อง รวมถึงต้องมีการจัดองค์ประกอบต่างๆ

ของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ให้มีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกัน เพื่อนำไปสู่เป้าหมายที่ต้องการ สอดคล้องกับงานวิจัยของอารยา ช่ออึ้งชัย (2553, หน้า 159) ได้ศึกษาการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดแก้ปัญหาอย่างมีวิจารณญาณกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ได้รูปแบบการเรียนการสอนมีชื่อเรียกว่า “PLOASE Mod” โดยมี 8 องค์ประกอบ ดังนี้ หลักการ วัตถุประสงค์ กระบวนการเรียนการสอน สาระหลัก สิ่งส่งเสริมการเรียนรู้ ระบบสังคม หลักการตอบสนอง และสิ่งสนับสนุน มีรูปแบบการเรียนการสอน 6 ขั้นตอนคือ 1) ขั้นเตรียมความพร้อมและกระตุ้นจิตใจในการเรียน 2) ขั้นเรียนรู้กระบวนการคิดโดยฝึกปฏิบัติ 3) ขั้นจัดระเบียบความรู้ 4) ขั้นประยุกต์ใช้กระบวนการคิด 5) ขั้นสรุป และ 6) ขั้นประเมินผล ค่าประสิทธิภาพของรูปแบบการสอนเท่ากับ 86.00/87.67 สอดคล้องกับงานวิจัยของจิระ ดีช่วย (2564, หน้า 5) ได้พัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามทฤษฎีคอนสตรัคติวิซึมร่วมกับการคิดอย่างมีวิจารณญาณเพื่อเสริมสร้างมโนทัศน์ ทางชีววิทยาและความสามารถในการสร้างองค์ความรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการเรียนการสอน มี 8 องค์ประกอบ คือ หลักการ วัตถุประสงค์ กระบวนการเรียนการสอน หลักการตอบสนอง ระบบสังคม สิ่งสนับสนุน สารความรู้ และสิ่งส่งเสริมการเรียนรู้ กระบวนการเรียนการสอนมี 5 ขั้นตอนประกอบด้วย ขั้นตรวจสอบความรู้เดิม ขั้นให้ความรู้และทักษะพื้นฐาน ขั้นสร้างมโนทัศน์และฝึกทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ขั้นแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และขั้นตรวจสอบความรู้ความเข้าใจ สอดคล้องกับงานวิจัยของสุชีลา สวัสดิ์ (2560, หน้า 133) ซึ่งได้พัฒนารูปแบบการจัด การเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดเชิงวิจารณ์ญาณในรายวิชาภาษาและวัฒนธรรมสำหรับครูของนักศึกษาชั้นปีที่ 3 คณะศึกษาศาสตร์ สถาบันการพลศึกษา วิทยาเขตมหาสารคาม พบว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้มีขั้นตอนการจัดกิจกรรม 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 ขั้น กระตุ้นความสนใจ จากทักษะชีวิต (Life skills) ขั้นตอนที่ 2 ขั้นกำหนดวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของการคิด (Objectives) ขั้นตอนที่ 3 ขั้นเห็นคุณค่า (Value) ขั้นตอนที่ 4 ขั้นการประเมินผล (Evaluation) มีคะแนนประสิทธิภาพเท่ากับ 89.38/92.14 แสดงให้เห็นว่ามีประสิทธิภาพผ่านเกณฑ์ 80/80 ตามที่กำหนด และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของพนม จองเฉลิมชัย (2563, หน้า 171) ศึกษาการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์สำหรับนักศึกษาวิชาชีพครู ผลการวิจัยพบว่า 1) องค์ประกอบ ของทักษะการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์สำหรับนักศึกษาวิชาชีพครู ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ คือ ความสามารถในการแก้ปัญหา ความคิดสร้างสรรค์ และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ กระบวนการจัดการเรียนรู้มี 5 ขั้นตอน คือ ค้นหาปัญหา สร้างแนวทางการแก้ปัญหา วางแผนและลงมือปฏิบัติ สร้างความรู้ และประยุกต์ใช้แก้ปัญหาในชีวิตจริงอย่างสร้างสรรค์และมีประสิทธิภาพเท่ากับ 75.99/78.81 ซึ่งมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้

2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาที่เรียนโดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้รายวิชาความเป็นครูวิชาชีพ เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และเจตคติต่อวิชาชีพครู ของนักศึกษาสถาบัน

บัณฑิตพัฒนศิลป์ในจังหวัดสุพรรณบุรี ก่อนเรียนและหลังเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากรูปแบบการจัดการเรียนรู้รายวิชาความเป็นครูวิชาชีพ ได้มีการพัฒนาส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ฝึกคิด วิเคราะห์ แสวงหาข้อมูล มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาความเป็นครูวิชาชีพ กิจกรรมท้ายบท ซึ่งเป็นเครื่องมือการเก็บข้อมูล ได้ดำเนินการสร้างตามหลักวิชาการ ผ่านกระบวนการวิเคราะห์หลักสูตร การตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ ทดลองและวิเคราะห์หาค่าความยากง่าย ค่าอำนาจจำแนกและค่าความเชื่อมั่น จึงมีประสิทธิภาพที่เหมาะสม สอดคล้องกับสกุลการ สังข์ทอง (2562, หน้า 186) ได้กล่าวว่า การใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ และมีขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ที่เป็นระบบ ยังส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนสูงขึ้นด้วย สอดคล้องกับงานวิจัยของอารยา ช่ออั้งชัย (2553, หน้า 188) ได้ศึกษาการพัฒนาแบบเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดแก้ปัญหาอย่างมีวิจารณญาณกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดแก้ปัญหาอย่างมีวิจารณญาณกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของวิเชียร ภคพามงคลชัย (2559, หน้า 98) ได้ศึกษาการพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ เรื่อง เศรษฐศาสตร์มหภาค ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้การวิจัยเป็นฐานของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง เศรษฐศาสตร์มหภาค ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 หลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้การวิจัยเป็นฐานสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ผลการทดสอบทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาที่เรียนโดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้รายวิชาความเป็นครูวิชาชีพ เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และเจตคติต่อวิชาชีพครู ของนักศึกษาสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ในจังหวัดสุพรรณบุรี ก่อนเรียนและหลังเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยผลการทดสอบทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน ทั้งนี้เนื่องจากแบบทดสอบวัดทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณตามหลักโยนิโสมนสิการ อันเป็นลักษณะการคิดตามหลักพุทธศาสนาของนักศึกษาที่พอ่งลักษณ์ จิตต์การุญ (2547, หน้า 249) เป็นผู้สร้างขึ้น และ อัครินทร์ ทองขาว (2561, หน้า 9) เป็นผู้นำแบบวัดการคิดอย่างมีวิจารณญาณตามหลักโยนิโสมนสิการ ไปใช้ ซึ่งแบบวัดการคิดอย่างมีวิจารณญาณตามหลักโยนิโสมนสิการมีขั้นตอนการสร้างและการพัฒนาที่ชัดเจน ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) มีการหาคุณภาพของแบบทดสอบ โดยมีการทดสอบ จำนวน 3 ครั้ง อีกทั้งมีการกำหนดเกณฑ์สำหรับเปรียบเทียบผลจากการวิเคราะห์ลักษณะการคิดอย่างมีวิจารณญาณตามหลักโยนิโสมนสิการของนักศึกษาอีกด้วย สอดคล้องกับงานวิจัยของปณิตา วรรณพิรุณ (2555, หน้า 152-164) ได้พัฒนารูปแบบการเรียนบนเว็บแบบผสมผสาน

โดยใช้ปัญหาเป็นหลักเพื่อการพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณ พบว่า เมื่อเรียนด้วยรูปแบบที่พัฒนาขึ้น นิสิตปริญญาบัณฑิตที่เรียนตามรูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นมีคะแนนความคิดอย่างมีวิจารณญาณ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สอดคล้องกับงานวิจัยของสุชีลา สวัสดิ์ (2560, หน้า 133) ได้พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดเชิงวิจารณ์ญาณใน รายวิชาภาษาและวัฒนธรรมสำหรับครูของนักศึกษาชั้นปีที่ 3 คณะศึกษาศาสตร์ สถาบันการพลศึกษา วิทยาเขตมหาสารคาม พบว่า หลังการเรียนแล้ว กลุ่มทดลองมีคะแนนการคิดอย่างมีวิจารณญาณสูงกว่า ก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และกลุ่มทดลองมีคะแนนสูงกว่ากลุ่มควบคุม อย่างมีนัย สำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4. ผลการเปรียบเทียบระดับเจตคติที่มีต่อวิชาชีพครูของนักศึกษาที่เรียนโดยใช้รูปแบบการจัดการ เรียนรู้รายวิชาความเป็นครูวิชาชีพ เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและเจตคติ ต่อวิชาชีพครู ของนักศึกษาสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ในจังหวัดสุพรรณบุรี ก่อนเรียนและหลังเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัย สำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยผลการเปรียบเทียบระดับเจตคติที่มีต่อวิชาชีพครูหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน ทั้งนี้เนื่องจาก การพัฒนามาตรวัดเจตคติต่อวิชาชีพครูของชญารัตน์ บุญพุดิกร (2561, หน้า 270) เริ่มต้นด้วยการกำหนดจุดมุ่งหมายของการสร้างมาตรวัด และโครงสร้างคุณลักษณะของเจตคติต่อวิชาชีพ ครู กำหนดนิยามเชิงปฏิบัติการ กำหนดรูปแบบของมาตรวัด กำหนดคุณลักษณะที่ต้องการวัดให้สอดคล้อง ตามจรรยาบรรณของวิชาชีพครู ทั้ง 5 ด้าน (ราชกิจจานุเบกษา. 2556, หน้า 72-74) ประกอบด้วย 1) จรรยาบรรณต่อตนเอง 2) จรรยาบรรณต่อวิชาชีพ 3) จรรยาบรรณต่อผู้รับบริการ 4) จรรยาบรรณต่อ ผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ และ 5) จรรยาบรรณต่อสังคม อีกทั้งการนำมาตรวัดเจตคติต่อวิชาชีพครูมาใช้กับ นักศึกษาสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ซึ่งมีเป้าหมายในการประกอบอาชีพเมื่อสำเร็จการศึกษา คือ ครู จึงทำให้นักศึกษามีความสนใจ และมีเจตคติต่อวิชาชีพครูโดยภาพรวมอยู่ในระดับมีเจตคติที่ดี สอดคล้อง กับงานวิจัยของจิตตริ จิตแจ้ง และจิตเจริญ ศรขวัญ (2562, หน้า 23-36) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อเจตคติ วิชาชีพครูของนักศึกษาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัด ปทุมธานี พบว่า ระดับเจตคติต่อวิชาชีพครูของนักศึกษาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดปทุมธานี ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยเลขคณิตอยู่ในระดับมากที่สุด และสอดคล้อง กับงานวิจัยของอภิชาติ ไจอารีย์ (2558) ได้ศึกษาเจตคติต่อวิชาชีพครูเกษตรของนิสิตฝึกสอน สาขาวิชาการ จัดการเรียนรู้ สาขาเกษตรและสิ่งแวดล้อมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์และพัฒนศาสตร์ มหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์ พบว่า นิสิตครูเกษตร มีเจตคติต่อวิชาชีพครูเกษตรก่อนและหลังการฝึกสอนอยู่ในระดับดี เมื่อเปรียบเทียบเจตคติต่อวิชาชีพครูเกษตรก่อนและหลังการฝึกสอน พบว่า มีความแตกต่างกันที่ระดับ นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

5. ความพึงพอใจของนักศึกษาหลังการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้รายวิชาความเป็นครูวิชาชีพ เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและเจตคติต่อวิชาชีพครูของนักศึกษาสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ในจังหวัดสุพรรณบุรี โดยภาพรวม มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ($\mu = 4.57$, $\sigma = 0.28$) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด ทุกด้าน โดยเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ รองลงมา คือ ด้านประโยชน์ของรูปแบบการเรียนรู้ ลำดับที่ 3 คือ ด้านอาจารย์ผู้สอน และด้านวัดและประเมินผล ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากรูปแบบการสอนที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น ส่งผลให้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ซึ่งเป็นการเรียนเนื้อหาจากง่ายไปหายาก และการจัดการเรียนรู้รายวิชาความเป็นครูวิชาชีพได้มีการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกคิด วิเคราะห์ แสวงหาข้อมูล มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันในทุกขั้นตอนของการจัดการเรียนรู้ ขึ้นตรวจสอบความรู้เดิม ขึ้นกำหนดวัตถุประสงค์หรือเป้าหมาย ขึ้นคิดสร้างความรู้ ขึ้นการประยุกต์ใช้ทักษะการคิด และขึ้นประเมินผล โดยผู้สอนร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้เรียน ดังที่ เอกพงษ์ ใจสมหวัง (2565, หน้า 73 อ้างถึงใน พรณี ชูทัยเจนจิต, 2545, หน้า 261-263) กล่าวว่า สภาพแวดล้อมในชั้นเรียนที่จะนำไปสู่ความสำเร็จในการจัดการเรียนรู้คือ สภาพแวดล้อมที่ทำนาย เป็นบรรยากาศที่ครูกระตุ้นให้กำลังใจนักเรียนเพื่อให้ประสบผลสำเร็จในการทำงาน จนส่งผลให้ผู้เรียน รู้สึกมีความสุขในการทำกิจกรรมทุกขั้นตอนของการจัดการเรียนรู้ด้วยการสอนสอดคล้องกับงานวิจัยของอารยา ช่ออึ้งชัย (2553, หน้า 159) ได้ศึกษาการพัฒนา รูปแบบการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดแก้ปัญหาอย่างมีวิจารณญาณกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 พบว่า ผู้เรียนมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการเรียนรู้โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของเอกพงษ์ ใจสมหวัง (2565, หน้า 69) ได้ทำวิจัยเรื่อง การศึกษาผลสัมฤทธิ์การอ่านอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่ จัดการเรียนรู้ด้วยการสอนอ่านแบบเน้นมโนทัศน์ (CORI) ร่วมกับกลวิธีเอสคิวพีทูอาร์เอส (SQP2RS) นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยการสอนอ่าน แบบเน้นมโนทัศน์ (CORI) ร่วมกับกลวิธีเอสคิวพีทูอาร์เอส (SQP2RS) โดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ผลการพัฒนา รูปแบบการจัดการเรียนรู้รายวิชาความเป็นครูวิชาชีพ เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และเจตคติต่อวิชาชีพครูมีประสิทธิภาพ ผู้สอนจึงควรนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมและประยุกต์ใช้ในการเรียนรู้ในชั้นเรียนแบบปกติและในรายวิชาอื่นๆ

1.2 ผลการวิจัยการคิดอย่างมีวิจารณญาณก่อนและหลังเรียนโดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ผู้สอนจึงควรนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นไปใช้เพื่อพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ผู้สอนควรมีความเชื่อว่าการคิดอย่างมีวิจารณญาณสามารถพัฒนาได้ ควรกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดทักษะการคิด และเน้นให้ผู้เรียนได้ฝึกการตัดสินใจแก้ปัญหาอย่างมีเหตุผลให้มากขึ้น

1.3 ผลการวิจัยเจตคติที่มีต่อวิชาชีพครูของผู้เรียนก่อนและหลังการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ มีความแตกต่างกันในทุกด้าน และหลังเรียนผู้เรียนมีเจตคติต่อวิชาชีพครูอยู่ในระดับดี ถึงดีมาก ซึ่งเป็นการแสดงถึงแนวโน้มของระดับเจตคติเพิ่มขึ้นเมื่อเทียบกับคะแนนก่อนการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบ ผู้สอนควรมีการตรวจสอบเจตคติของผู้เรียนที่มีต่อวิชาชีพครูก่อนเรียนด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้ เพราะผู้เรียนเลือกเรียนด้วยหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต ผู้สอนจึงต้องมีหน้าที่ในการพัฒนาเจตคติของผู้เรียน

1.4 ผลการวิจัย ความพึงพอใจหลังการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียนอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้ผู้เรียนได้ฝึกคิด วิเคราะห์ แสวงหาข้อมูล มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันในทุกขั้นตอนของการจัดการเรียนรู้ ขั้นตรวจสอบความรู้เดิม ขั้นกำหนดวัตถุประสงค์หรือเป้าหมาย ขั้นคิดสร้างความรู้ ขั้นการประยุกต์ใช้ทักษะการคิด และขั้นประเมินผล โดยผู้สอนร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้เรียน สำหรับผู้สอนที่นำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปใช้ จึงควรจัดกิจกรรมตามขั้นตอนที่กำหนดไว้อย่างเคร่งครัด และให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง ผู้สอนเป็นผู้อำนวยความสะดวก คอยช่วยเหลือผู้เรียน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้รายวิชาความเป็นครูวิชาชีพ เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และเจตคติต่อวิชาชีพครู ของนักศึกษาสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ในจังหวัดสุพรรณบุรี ควรมีการพัฒนาทักษะการคิดด้านการคิดสร้างสรรค์ การคิดแก้ปัญหา การคิดสะท้อน ควบคู่กับนำรูปแบบที่ได้ไปใช้กับการจัดการเรียนรู้ในรายวิชาอื่นๆ เช่น จิตวิทยาสำหรับครู การพัฒนาหลักสูตรภาษาเพื่อการสื่อสาร เป็นต้น

2.2 ควรมีการวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการจัดการเรียนรู้ให้ครอบคลุมทักษะในศตวรรษที่ 21 เช่น ทักษะด้านเทคโนโลยี ทักษะการสื่อสาร ทักษะการทำงานเป็นทีม ทักษะการคิดสร้างสรรค์

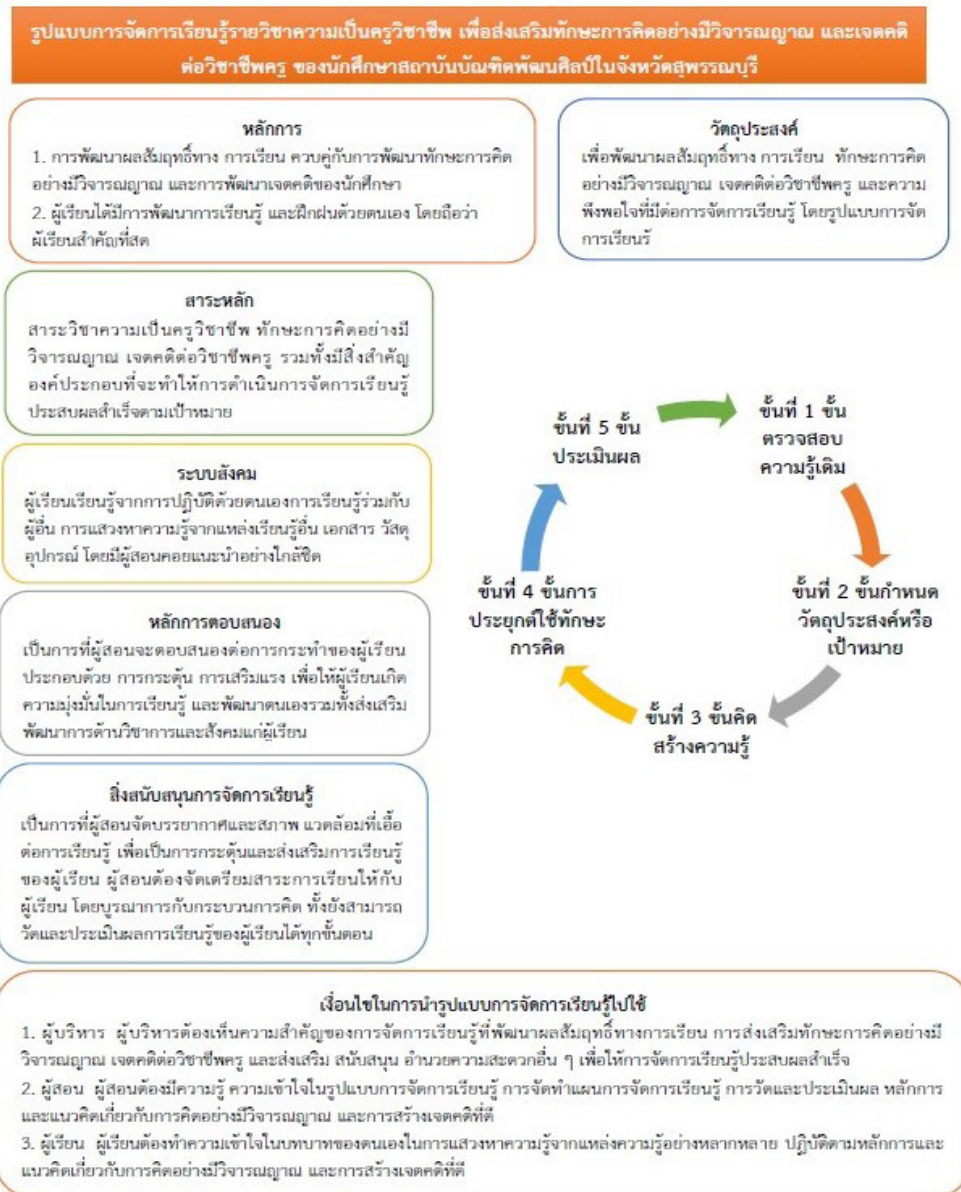
2.3 ควรมีการวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการพัฒนาวิชาชีพครูเพื่อส่งเสริมให้ครูมีสมรรถนะในการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ โดยใช้สื่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง เช่น การใช้ E-Book, Google Classroom และเสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียน

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้รายวิชาความเป็นครูวิชาชีพ เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และเจตคติต่อวิชาชีพครู ของนักศึกษาสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ในจังหวัดสุพรรณบุรี ได้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ในรายวิชาความเป็นครูวิชาชีพ เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และเจตคติต่อวิชาชีพครู ของนักศึกษาสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ในจังหวัดสุพรรณบุรี มีองค์ประกอบที่พัฒนาขึ้น 8 องค์ประกอบ คือ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) กระบวนการจัดการเรียนรู้ 4) สารหลัก 5) ระบบสังคม 6) หลักการตอบสนอง 7) สิ่งสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ 8) เงื่อนไขในการนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปใช้ และรูปแบบการจัดการเรียนรู้ COTAE Model ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้ ประกอบด้วย ขั้นที่ 1 ขั้นตรวจสอบความรู้เดิม (Check Prior Knowledge: C) ขั้นที่ 2 ขั้นกำหนดวัตถุประสงค์หรือเป้าหมาย (Objective: O) ขั้นที่ 3 ขั้นคิดสร้างความรู้ (Think Knowledge: T) ขั้นที่ 4 ขั้นการประยุกต์ใช้ทักษะการคิด (Applying Thinking Skill: A) ขั้นที่ 5 ขั้นประเมินผล (Evaluation: E) ค่าประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ เท่ากับ 84.46/83.30

สรุปองค์ความรู้ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ พร้อมทั้งส่งเสริมทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และเจตคติต่อวิชาชีพครู ดังแผนภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- ข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยจรรยาบรรณของวิชาชีพ พ.ศ. 2556. (2556, 4 ตุลาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 130 ตอนที่ 130ง, หน้า 72-74.
- จิตตรี จิตแจ้ง และจิตเจริญ ศรีขวัญ. (2562). ปัจจัยที่ส่งผลต่อเจตคติวิชาชีพครูของนักศึกษาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์จังหวัดปทุมธานี. วารสารบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์, 13(1), 23-36.
- จิระ ดีช่วย. (2554). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามทฤษฎีคอนสตรัคติวิซึ่มร่วมกับการคิดอย่างมีวิจารณญาณเพื่อเสริมสร้างมโนทัศน์ทางชีววิทยาและความสามารถในการสร้างองค์ความรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4. เข้าถึงได้จาก <http://backoffice.thaiedresearch.org>
- ชญารัตน์ บุญพุฒิก. (2561). การพัฒนามาตรวัดเจตคติต่อวิชาชีพครูตามโมเดลการตอบสนองข้อสอบแบบพหุมิติ: การทดสอบปรับเหมาะแบบพหุมิติตัวด้วยคอมพิวเตอร์. (ดุชนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ทิตนา แคมมณี. (2557). ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. (พิมพ์ครั้งที่ 18). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปณิดา วรรณพิรุณ. (2555). การพัฒนารูปแบบการเรียนแบบผสมผสานโดยใช้เครื่องมือทางปัญญาเพื่อพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ. วารสารวิทยบริการ, 23(2), 152-164.
- ผ่องลักษณ์ จิตต์การุญ. (2547). การสืบสอบลักษณะการคิดวิจารณ์ตามหลักโยนิโสมนสิการของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏ. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พนม จองเฉลิมชัย. (2563). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์สำหรับนักศึกษาวิชาชีพครู. (ปริญญานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- มานิช หัทธามาศย์. (2564). คุณลักษณะครูของโรงเรียนในสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัล. วารสารบรรลพการศึกษามนุษยสังคมศาสตร์, 2(2), 18-24.
- วิจารณ์ พานิช. (2555). วิธีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสดศรีสฤษดิ์วงศ์.
- วิเชียร ภาความงคลชัย. (2559). การพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ เรื่อง เศรษฐศาสตร์มหภาคด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้การวิจัยเป็นฐานของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

- สกุลการ สังข์ทอง. (2562). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบ MECCA เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย. (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สุชีลา สวัสดิ์. (2560). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดเชิงวิจารณ์ญาณในรายวิชาภาษาและวัฒนธรรมสำหรับครูของนักศึกษาชั้นปีที่ 3 คณะศึกษาศาสตร์ สถาบันการพลศึกษา วิทยาเขตมหาสารคาม. มหาสารคาม: สถาบันการพลศึกษา วิทยาเขตมหาสารคาม.
- อภิชาติ ใจอารีย์. (2558). เจตคติต่อวิชาชีพครูเกษียณของนิสิตฝึกสอน สาขาวิชาจัดการเรียนรู้ สาขาเกษตรและสิ่งแวดล้อมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์และพัฒนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน.
- อัครินทร์ ทองขาว. (2561). การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้แบบร่วมมือที่มีการจัดกิจกรรมแบบย้อนกลับเพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณโดยใช้เครือข่ายสังคมสำหรับนักศึกษาปริญญาตรี. (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- อารยา ช่ออั้งชัย. (2553). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดแก้ปัญหาอย่างมีวิจารณญาณกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5. (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- เอกพงษ์ ใจสมหวัง. (2565). การศึกษาผลสัมฤทธิ์การอ่านอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่จัดการเรียนรู้ด้วยการสอนอ่านแบบเน้นมโนทัศน์ (CORI) ร่วมกับกลวิธีเอสคิวพีทูอาร์เอส (SQP2RS). (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- Dick, W., Carey L. and Carey, J. O. (2005). *The Systematic Design of Instruction*. (5th ed.). New York: Addison-Wesley, Longman.
- Joyce, B. and Weil. (2009). *Models of teaching*. (8th ed.). Boston, ma.: Pearson.
- Trilling, B. & Fadel, C. (2009). *21st century skills: learning for life in our times*. San Francisco: Jossey-Bass.

การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลตามหลักไตรสิกขาของผู้บริหารสถานศึกษา
ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา จังหวัดขอนแก่น*
Educational Institution Administration in the Digital Age According
to the Trisikkhā Principles of Educational Institution Administrators
under the Secondary Educational Service Area Office, Khon Kaen

พระพิทักษ์ จันทโร, พระฮอนด้า วาตสุทธิ, สัมฤทธิ์ กางเพ็ง¹ และสำเร็จ ยुरชัย²

Phra Pitak Chantharo, Phra Honda Vadasuddo, Samrit Kangpheng and Samrej Yurachai

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น¹

มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ²

Mahachulalongkornrajavidyalaya, Khon Kaen Campus, Thailand

North Eastern University, Thailand

Corresponding Author, E-mail: 6405205033@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา 2) เปรียบเทียบสภาพการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามเพศ อายุ ตำแหน่งหน้าที่ ภูมิการศึกษา และประสบการณ์ทำงาน และ 3) เสนอแนวทางการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลตามหลักไตรสิกขาของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา จังหวัดขอนแก่น ใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสมผสานวิธี กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารและครูผู้สอน จำนวน 343 คน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 6 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ กึ่งโครงสร้าง โดยใช้สถิติวิเคราะห์ข้อมูลหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1. การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก และเมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก

*ได้รับบทความ: 15 มีนาคม 2566; แก้ไขบทความ: 25 พฤษภาคม 2566; ตอรับตีพิมพ์: 21 สิงหาคม 2566

Received: March 15, 2023; Revised: May 25, 2023; Accepted: August 21, 2023

ทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือด้านการบริหารงานทั่วไป รองลงมา คือ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารงานงบประมาณตามลำดับ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการบริหารงานวิชาการ

2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในสถานศึกษา จำแนกตามเพศ อายุ ตำแหน่งหน้าที่ ระดับการศึกษา และระยะเวลาทำงานต่างกันมีความคิดเห็นต่อสภาพการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลแตกต่างกัน

3. แนวทางการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลตามหลักไตรสิกขาของผู้บริหารสถานศึกษา ได้แก่ ด้านการบริหารงานวิชาการ ใช้หลักอภิปัญญาเพื่อให้เกิดความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ พัฒนาให้ดีขึ้น สร้างองค์ความรู้ใหม่ ด้านการบริหารงานงบประมาณ ใช้หลักอภิสีลเพื่อให้ถูกกฎระเบียบปฏิบัติ ความสุจริตของผู้ปฏิบัติงานในหน้าที่ ด้านการบริหารงานบุคคล ใช้หลักอภิจิตเพื่อให้เกิดความมุ่งมั่นในงานรับผิดชอบ ความแน่วแน่ ไม่พองพ้อ สุขภาพจิตที่ดี และด้านการบริหารงานทั่วไป ใช้หลักอภิสีลเพื่อให้มีระเบียบวินัยในการทำหน้าที่รับผิดชอบกับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด

คำสำคัญ: การบริหารสถานศึกษา; ยุคดิจิทัล; หลักไตรสิกขา

Abstract

The purposes of this research were: 1) to study the condition of educational institution administration in the digital age of educational institution administrators; 2) to compare the condition of educational institution administration in the digital age of educational institution administrators classified by gender, age, position, educational background, and work experiences and 3) to propose educational institution administration guidelines in the digital age according to the Trisikkhā principle for educational institution administrators under the Secondary Educational Service Area Office, Khon Kaen. This study was carried out by means of a mixed research method. The sample group consisted of 343 administrators and teachers and six key informants. The research tools were a questionnaire and a semi-structured interview. the statistics used to analyze the data were: frequency, percentage, mean, standard deviation, and content analysis.

The research results were as follows:

1. The school administration in the digital age of school administrators was statistically rated at a high level overall. The aspect with the highest mean was general administration, followed by personnel administration, budget administration, and academic administration.

2. Based on the comparison of the opinion of the administrators and teachers, classified by gender, age, position, educational background, and work experiences, the opinion of educational institution administration in the digital age of school administrators was different.

3. The educational institution administration guidelines in the digital age, according to the Trisikkhā principle, were that in terms of academic administration, the Adhipaṭṭhā should be used to create initiatives, creativity, improvement, and new knowledge. In terms of budget administration, Adhisīla should be used to comply with the regulations and integrity of the workers on duties. In terms of personnel administration, Adhicitta should be used to create a commitment to work with responsibility, determination, focus, and good mental health. In terms of general administration, Adhisīla should be used to have discipline in performing duties with all relevant sectors for maximum efficiency and effectiveness.

Keywords: School Administration; Digital Age; Trisikkhā Principle

1. บทนำ

ปัจจุบันโลกก้าวเข้าสู่ยุคสังคมดิจิทัลที่เทคโนโลยีดิจิทัลไม่ได้เป็นเพียงเครื่องมือ สนับสนุนการทำงานดังที่ผ่านมาอีกต่อไป หากแต่จะหลอมรวมเข้ากับวิถีชีวิตอย่างแท้จริง และจะเปลี่ยนโครงสร้างทางสังคมหรือรูปแบบกิจกรรม รวมทั้งปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ไปอย่าง ดังเห็นได้จากความแพร่หลายของสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) ซึ่งเป็นรูปแบบการสื่อสารข้อมูล ที่มีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง โดยมีรูปแบบ การสื่อสารที่หลากหลายและเพิ่มมากขึ้น เช่น การใช้งานอินเทอร์เน็ต และสมาร์ทโฟน ตั้งแต่ ปีค.ศ. 2021 เป็นต้นมา เทคโนโลยีดิจิทัล (Digital Technologies) และสื่อดิจิทัล ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในชีวิตประจำวันของผู้คน และส่งผลต่อ ความสัมพันธ์ระหว่างคนในครอบครัว สังคม การใช้กิจกรรม การทำงาน การศึกษา และธุรกิจ การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวข้างต้นทำให้การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลเป็นการบริหารการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา และการบริหารเทคโนโลยีสำหรับ สถานศึกษาไปพร้อมกัน ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงที่ไม่สามารถหยุดยั้งได้ รวมทั้งมีการนิเทศ ติดตาม ส่งเสริมการใช้ เทคโนโลยีดิจิทัลให้สอดคล้องกับนโยบาย และเป้าหมายที่ครอบคลุมภารกิจของสถานศึกษา ประเด็นสำคัญในการบริหารการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา ได้แก่ การสร้างวัฒนธรรมสถานศึกษาที่เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลง การจัดการความรู้ในสถานศึกษา ยุคดิจิทัล และการทำงานอย่าง

เป็นเครือข่าย ส่วนการบริหารเทคโนโลยีสำหรับสถานศึกษา ได้แก่ การยอมรับเทคโนโลยี นวัตกรรมและการเปลี่ยนแปลง รวมทั้งการเข้าถึงเทคโนโลยีโดยผู้บริหารสถานศึกษาที่มีสมรรถนะในการเชื่อมโยงความคิด และความรู้ให้กับผู้เรียนที่เป็นกลุ่มคนที่เกิดในยุคดิจิทัล ในขณะที่ครูและผู้บริหารสถานศึกษาเป็นกลุ่มคนที่อพยพเข้ามาสู่ยุค ดิจิทัล ให้บรรลุเป้าหมายสำคัญของการศึกษาคือ คนไทยทุกคนได้รับการศึกษาและเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ ดำรงชีวิตอย่างเป็นสุข ประสบความสำเร็จในการทำงาน ส่งผลต่อการพัฒนาชุมชน สังคม และประเทศชาติสามารถแข่งขันกับนานาชาติ ประเทศ โดยรักษาเอกลักษณ์ศิลปวัฒนธรรม รวมทั้งคุณธรรม จริยธรรมตามหลักศาสนาอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคดิจิทัล

การเปลี่ยนแปลงพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร การขยายโครงข่ายอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงรวมทั้งการที่คนเกือบทุกคนต่างมีเครื่องใช้ในชีวิตประจำวันที่สามารถประมวลผลนำเสนอได้เสมือนคอมพิวเตอร์ตั้งโต๊ะ ดังที่ กล่าวแล้ว ยังมีการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมทั้งภายนอกและภายในสถานศึกษาหรือเรียกว่า ยุคดิจิทัล (Digital Age) นั้นเอง ซึ่งต่างจากบริหารในยุคดั้งเดิมที่มีเพียงคอมพิวเตอร์ธรรมดาไม่สามารถออนไลน์ได้ทั่วโลกกระบวนที่ใช้ในการบริหารยังไม่มีการพัฒนา บทบาทสำคัญสำหรับการบริหารสถานศึกษาจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ปรับเปลี่ยนสู่ยุคดิจิทัล ผู้วิจัยได้มองเห็นการเปลี่ยนแปลงจึงมีความสนใจที่จะทำการวิจัย การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล เป็นผู้ที่รับเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ยุคดิจิทัลมีความคุ้นเคยกับสื่อและเทคโนโลยียุคดิจิทัล โดยที่ผู้บริหารสถานศึกษามีภารกิจสำคัญในการบริหารงานทั้งทางด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป ซึ่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546) ได้กำหนดให้กระทรวงกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาในเรื่องดังกล่าว สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาโดยตรง สถานศึกษาจึงมีอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ การบริหาร ด้านวิชาการ งบประมาณ บริหารงานบุคคลและบริหารทั่วไป เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ด้านการศึกษามาตรฐาน การศึกษาแห่งชาติ ในขณะที่เดียวกันต้องให้เกิดผลสัมฤทธิ์สอดคล้องกับบริบทของชุมชนที่สถานศึกษาตั้งอยู่ โดยสถานศึกษาแต่ละแห่งต้องกำหนดเป้าหมายของตนเองในการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นทั้งคนดี คนเก่ง และคนมีความสุข ณ ระดับใด ผู้วิจัยได้นำเอาตามมาตรฐาน การศึกษาแห่งชาตินี้ มาบูรณาการเข้ากับหลักไตรสิกขา เพื่อให้เกิดผลตามเป้าหมายของสถานศึกษา

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัย จึงมีความสนใจที่จะศึกษาการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลตามหลักไตรสิกขาของผู้บริหารสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา จังหวัดขอนแก่น อันจะนำไปสู่การพัฒนาสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ และก่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพทางการศึกษาอย่างยั่งยืนต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา จังหวัดขอนแก่น
2. เพื่อเปรียบเทียบผลความคิดเห็นการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา จังหวัดขอนแก่น จำแนกตามเพศ อายุ ตำแหน่งหน้าที่ วุฒิการศึกษา และประสบการณ์ทำงาน
3. เพื่อเสนอแนวทางการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลตามหลักไตรสิกขาของผู้บริหารสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา จังหวัดขอนแก่น

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Research) เป็นการวิจัยผสมระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) กับการวิจัยการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน ในสถานศึกษามัธยมศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา จังหวัดขอนแก่น ปีการศึกษา 2565 รวมทั้งสิ้นจำนวน 3,206 คน เพื่อให้ได้ข้อมูลการบริหารของฝ่ายบริหารและครูผู้สอนว่ามีความเห็นต่อการบริหารในยุคดิจิทัลอย่างไร ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 343 คน ตามตารางเครจซี่ และมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970, pp. 607-610) ส่วนกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในสถานศึกษามัธยมศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา จังหวัดขอนแก่น จำนวน 6 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสม (Mixed Method Research) ซึ่งใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และใช้แบบสัมภาษณ์ในการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีรายละเอียดของเครื่องมือทั้งสองประเภท ดังนี้

- 1) การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) แบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ และ
- 2) การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้เครื่องมือเป็นแบบสัมภาษณ์ (Interviews) จำนวน 6 คน ซึ่งใช้หลักการสนทนากลุ่มในการเก็บข้อมูล

4. สรุปผลการวิจัย

1. สภาพการการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา จังหวัดขอนแก่น พบว่า โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก และเมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือด้านการบริหารงาน

ทั่วไป รองลงมา คือ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารงานงบประมาณ ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการบริหารงานวิชาการ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ดังนี้

1.1 ด้านงานวิชาการ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดอันดับที่ 1 คือ มีการใช้เทคโนโลยีการสื่อสารที่ทันสมัยในการแนะแนวได้อย่างเหมาะสม คุ่มค่า และเกิดประโยชน์สูงสุด อันดับที่ 2 คือ มีการส่งเสริมชุมชน ให้เข้าถึงการบริการวิชาการที่ทันสมัยเพื่อพัฒนาอาชีพอย่างเหมาะสม อันดับที่ 3 มีการประสานความร่วมมือโดยการใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์เพื่อพัฒนาการบริหารงานวิชาการกับสถานศึกษาอื่น ส่วนอันดับที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ มีการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้ทันสมัยสามารถตอบสนองความต้องการของผู้เรียน

1.2 ด้านการบริหารงานบริหารงบประมาณ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดอันดับที่ 1 การติดตามและรายงานการใช้งบประมาณโดยใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์สมัยใหม่ให้ความถูกต้องแม่นยำ อันดับที่ 2 คือการจัดทำนโยบายและแผนงบประมาณอย่างเหมาะสม คุ่มค่า และเกิดประโยชน์สูงสุด อันดับที่ 3 คือการจัดหาผลประโยชน์จากทรัพย์สินให้ถูกต้องตามระเบียบเพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้เกิดประโยชน์สูงสุด อันดับที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การพัฒนาระบบเบิกจ่ายโดยใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยเพื่อเพิ่มความแม่นยำและแม่นยำในการจัดเก็บเงิน

1.3 ด้านบริหารงานบุคคล มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่าด้านข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดอันดับที่ 1 การพัฒนาการประเมินวิทยฐานะครูและการใช้ข้อมูลและระบบสารสนเทศที่ทันสมัยอย่างเหมาะสมสำหรับบุคลากรทางการศึกษาให้เกิดประโยชน์สูงสุด อันดับที่ 2 คือการส่งเสริมวินัย คุณธรรม จริยธรรมของผู้บริหารและครูด้วยการพัฒนาตนเองให้สอดคล้องกับยุคสมัยปัจจุบัน อันดับที่ 3 คือการใช้หลักการและกฎเกณฑ์ที่ต้องควบคู่กับหลักศีลธรรมในการลงโทษทางวินัยและการลงโทษ อันดับที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ การสร้างระบบบริหารงานบุคคลโดยใช้สื่อเกี่ยวกับอัตรากำลังครูและบุคลากรทางการศึกษา

1.4 ด้านบริหารงานทั่วไปที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดอันดับที่ 1 ด้านการส่งเสริมให้มีระบบการควบคุมภายในที่ทันสมัยเพื่อพัฒนาสถานศึกษาสู่สากล อันดับที่ 2 คือการบริหารสถานศึกษาตามนโยบายและแผนโดยใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยส่งเสริมการดำเนินงาน อันดับที่ 3 คือการพัฒนาการศึกษาให้ทันสมัยและระบบเครือข่ายสารสนเทศเพื่อส่งเสริมความร่วมมือกับสถานศึกษาอื่น อันดับที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ พัฒนาการประชาสัมพันธ์การจัดการศึกษาเพื่อให้ผู้ปกครอง ชุมชน และสังคมเข้าถึงแหล่งข้อมูลได้อย่างรวดเร็ว

2. การเปรียบเทียบผลความคิดเห็นการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา จังหวัดขอนแก่น จำแนกตามระดับการศึกษา เพศ อายุ ประเภทตำแหน่งและระยะเวลาปฏิบัติงาน พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีวุฒิปริญญาตรีมีแนวปฏิบัติอยู่

ในระดับมาก คือ มีความคิดเห็นด้านการบริหารทั่วไปมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านการบริหารงานวิชาการ และด้านการบริหารงานบุคคลต่ำที่สุด ผู้บริหารระดับปริญญาโทมีความคิดเห็นสูงสุดในการบริหารงานวิชาการ รองลงมาคือ การบริหารงบประมาณ และต่ำสุดในการบริหารงานบุคคล ผู้บริหารระดับปริญญาเอกมีแนวปฏิบัติในระดับสูงทั้งสี่ด้าน

เมื่อจำแนกตามเพศ ผู้บริหารชาย มีแนวปฏิบัติสูงเป็นอันดับ 1 ด้านบริหารวิชาการ ส่วนอีก 3 ด้านคือ บริหารงานทั่วไป การบริหารงบประมาณ การบริหารงานบุคคล เท่ากัน ผู้บริหารหญิงมีแนวปฏิบัติอยู่ในระดับสูงเป็นอันดับ 1 ในการบริหารงานทั่วไป รองลงมาคือ การบริหารงานวิชาการ การบริหารงบประมาณ และต่ำสุดในการบริหารงานบุคคล

เมื่อจำแนกตามอายุ ผู้บริหารที่มีอายุไม่เกิน 25 ปี มีความคิดเห็นด้านการบริหารงบประมาณมากที่สุด รองลงมาคือ การบริหารงานบุคคล การบริหารงานวิชาการ และการบริหารงานทั่วไป ต่ำสุด ผู้บริหารที่มีอายุระหว่าง 25-35 ปี มีความคิดเห็นมากที่สุดในการบริหารงานวิชาการ รองลงมาคือ การบริหารงานทั่วไป การบริหารงบประมาณ และต่ำสุด คือ การบริหารงานบุคคล ผู้บริหารที่มีอายุระหว่าง 36-45 ปี มีความคิดเห็นสูงสุด คือ การบริหารงานทั่วไป รองลงมาคือ การบริหารงานวิชาการ การบริหารงบประมาณ และต่ำสุดในการบริหารงานบุคคล ผู้บริหารที่มีอายุระหว่าง 46-55 ปี มีความคิดเห็นสูงสุดในการบริหารงานทั่วไป รองลงมาคือ การบริหารงานวิชาการ การบริหารงานบุคคล และน้อยที่สุดในการบริหารงานงบประมาณ ผู้บริหารที่มีอายุมากกว่า 55 ปี มีความคิดเห็นมากที่สุดในการบริหารงานวิชาการ รองลงมาคือ การบริหารงานทั่วไป การบริหารงบประมาณ และต่ำสุดในการบริหารงานบุคคล

เมื่อจำแนกตามประเภทตำแหน่งผู้บริหารมีความคิดเห็นสูงสุดในการบริหารงานวิชาการ ความคิดเห็นสูงสุดในการบริหารงานทั่วไป รองลงมาคือ การบริหารงานวิชาการ การบริหารงบประมาณ และต่ำสุดในการบริหารงานบุคคล

เมื่อจำแนกตามระยะเวลาการทำงาน ผู้บริหารที่มีอายุน้อยกว่า 5 ปี มีความคิดเห็นด้านการบริหารงบประมาณมากที่สุด รองลงมาคือ การบริหารงานบุคคล การบริหารงานวิชาการ และการบริหารงานทั่วไป ต่ำสุด ผู้บริหารที่มีอายุนาน 5-10 ปี มีความคิดเห็นสูงสุดในการบริหารงานวิชาการ รองลงมาคือ การบริหารงานทั่วไป การบริหารงบประมาณ และต่ำสุดในการบริหารงานบุคคล ผู้บริหารที่มีอายุนานตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป มีความคิดเห็นสูงสุดในการบริหารงานทั่วไป รองลงมาคือ การบริหารงานวิชาการ การบริหารงบประมาณ และต่ำสุดในการบริหารงานบุคคล แนวทางการจัดการศึกษาในยุคดิจิทัลสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาจังหวัดขอนแก่น

สาเหตุที่ทำให้มีความคิดเห็นแตกต่างกัน ตามช่วงระยะเวลาการทำงาน เพศ ตำแหน่ง มาจากการผ่านเวลาประสบการณ์ที่ไม่เหมือนกัน ปัญหาที่เคยเผชิญในแต่ละคนไม่เหมือนกัน

3. แนวทางการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขา

ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา จังหวัดขอนแก่น ในแต่ละด้าน เป็นดังนี้

3.1 แนวทางการบริหารวิชาการในยุคดิจิทัลเข้ากับหลักไตรสิกขา จะเข้ากับหลักอริยปัญญามากที่สุด คือ ความฉลาดทางอารมณ์ ความเก่ง ริเริ่ม สร้างสรรค์ แก้ปัญหาได้ พัฒนาให้ดีขึ้น สร้างองค์ความรู้ใหม่ นวัตกรรมและการวิจัย เรื่องของสติปัญญา มาบูรณาการกับการบริหารวิชาการได้ในระดับมาก การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้ทันสมัยสามารถตอบสนองความต้องการของผู้เรียน การจัดการเรียนการสอนโดยใช้สื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัยสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของโลก การพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศของสถานศึกษา ให้ผู้ปกครอง ชุมชน และสังคม สามารถเข้าถึงได้ทุกที่ ทุกเวลา การทำให้เกิดปัญญาและความเจริญงอกงามด้านสติปัญญาแก่นักเรียน คณะครูและสังคมอื่นด้วย สามารถนำเอาหลักอริยปัญญามาพัฒนาหลักสูตรคุณภาพการศึกษาได้

3.2 แนวทางการบริหารด้านงบประมาณในยุคดิจิทัลบูรณาการเข้ากับหลักไตรสิกขาจะใช้หลักอริสัจ 4 มากที่สุด อริสัจ หมายถึง กฎระเบียบปฏิบัติ หน้าที่รับผิดชอบ ความมีวินัย สติควบคุมทางกาย วาจา ความสุจริตของผู้ปฏิบัติงานในหน้าที่ ซึ่งตรงกับการบริหาร การรายงานผลการบริหารการเงินโดยใช้ระบบคอมพิวเตอร์อย่างเป็นระบบถูกต้องสามารถตรวจสอบได้ เรื่องของระเบียบการใช้จ่ายงบประมาณเป็นไปตามข้อบังคับ กฎระเบียบราชการ ตรวจสอบได้ นำมาบูรณาการกับหลักอริสัจได้ในระดับมาก ทำให้เกิดความโปร่งใส มีการตรวจสอบติดตามและรายงานการใช้งบประมาณ โดยใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ที่ทันสมัย เพื่อความถูกต้องและแม่นยำ มีการจัดหาผลประโยชน์จากทรัพย์สินอย่างถูกต้องตามระเบียบเพื่อนำไปพัฒนาสถานศึกษาให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการใช้จ่ายงบประมาณเพราะอาศัยหลักธรรมคืออริสัจรองลงมาคือหลักอริจิต หมายถึง ความตั้งมั่นในงานรับผิดชอบ ความแน่วแน่ ความตั้งใจทำหน้าที่ไม่ฟุ้งซ่าน สุขภาพจิตที่ดี จิตใจร่าเริง แจ่มใสไม่มีอารมณ์ขุ่นมัวจากนิเวศการทำงานจิตไม่หวั่นไหวต่อการทุจริตงบประมาณของโรงเรียน

3.3 แนวทางการบริหารด้านงานบุคคลในยุคดิจิทัลบูรณาการเข้ากับหลักไตรสิกขาจะใช้หลักอริจิต มากที่สุด อริจิต คือ ความตั้งมั่นในงานรับผิดชอบ ความแน่วแน่ ความตั้งใจทำหน้าที่ไม่ฟุ้งซ่าน สุขภาพจิตที่ดี จิตใจร่าเริง แจ่มใสไม่มีอารมณ์ขุ่นมัวจากโดยส่งเสริมวินัย คุณธรรมและจริยธรรมของผู้บริหาร และครูผู้สอน โดยการพัฒนาตนเองให้เข้ากับยุคปัจจุบัน ส่งเสริมการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้บริหารครูผู้สอน และบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษา ส่งเสริมพัฒนาระบบบริหารงานบุคคลโดยใช้หลักคุณธรรมอย่างเหมาะสมและทันสมัย และใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์เพื่อการเลื่อนขั้นเงินเดือนด้วยความเหมาะสมและถูกต้องตามหลักคุณธรรมจริยธรรม

3.4 แนวทางการบริหารงานทั่วไปในยุคดิจิทัลบูรณาการเข้ากับหลักไตรสิกขาจะใช้หลักอริสัจ มากที่สุด คือ กฎระเบียบปฏิบัติ ความสุจริต การมีระเบียบความมีวินัยในการดูแลอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อมที่ทันสมัยเหมาะสมในการจัดการเรียนการสอน คำนึง และเกิดประโยชน์สูงสุด การทำหน้าที่

รับผิดชอบประสานงานราชการกับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องโดยใช้เทคโนโลยีการสื่อสารที่ทันสมัยสามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลข่าวสารได้อย่างรวดเร็ว พัฒนาระบบการรับนักเรียน การจัดทำสำมะโนผู้เรียน โดยใช้ระบบเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ที่ทันสมัย การจัดระบบการบริหารองค์กร ด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัยให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด ส่งเสริมพัฒนาระบบเครือข่ายการศึกษาและข้อมูลสารสนเทศที่ทันสมัย เพื่อส่งเสริมการทำงานร่วมกับสถานศึกษาอื่น

5. อภิปรายผลการวิจัย

ระดับการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา จังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะว่า กระทรวงศึกษาธิการได้มีงบประมาณในการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารภายในสถานศึกษาทั่วประเทศ ในด้านผู้บริหารและครู มีการอบรมพัฒนาศักยภาพการบริหารและศึกษาต่อการบริหารมากขึ้นและราคาอุปกรณ์สารสนเทศก็ไม่แพงมาก ครู นักเรียน ผู้บริหาร ผู้ปกครองจึงสามารถชื่อนำมาใช้ได้ง่ายขึ้น จึงทำให้ระดับการใช้งานทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านงานวิชาการ มีการเรียนออนไลน์ ประกาศผลสอบออนไลน์ นักเรียน ผู้ปกครองสามารถ ใช้งานง่ายและได้อย่างรวดเร็ว ด้านการบริหารงานงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล นักเรียนสมัครเรียนออนไลน์ ติดต่อครู ผู้ปกครองประสานงานกับโรงเรียนได้ง่ายและสะดวกมากขึ้น และด้านการบริหารงานทั่วไป ผู้บริหารและครูสามารถดูแลความปลอดภัยของโรงเรียนผ่านกล้องดิจิทัล ดังนั้น การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลของสถานศึกษามัธยมศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา จังหวัดขอนแก่น จึงอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของศศิตา เพลินจิตร (2558) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตประถมศึกษานครปฐม เขต 1 พบว่า ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตประถมศึกษานครปฐม เขต 1 ในภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ยังสอดคล้องกับจุฑามาส จันทรมณี (2562) ได้ทำวิจัยเรื่อง บทบาทของผู้บริหารในการพัฒนาบุคลากรยุคดิจิทัลของโรงเรียนมัธยมศึกษาในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3 พบว่า โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า บทบาทการพัฒนาครูด้านการใช้แหล่งเรียนรู้และเครือข่ายการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากเป็นอันดับสูงสุด รองลงมาคือ บทบาทการพัฒนาครูด้านการใช้เครือข่ายการเรียนรู้ส่วนบุคคล และบทบาทการพัฒนาครูให้มีความรู้ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านบทบาทการพัฒนาครูด้านการสร้างความเข้าใจในเทคโนโลยียุคดิจิทัล มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ยังสอดคล้องกับภคพร เลิกนอก (2563, หน้า 150-166) ได้ทำวิจัยเรื่อง การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การ

ศึกษาเปรียบเทียบสถานศึกษาในเขต 4 พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 ภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกด้าน ยังสอดคล้องกับพระอนันต์ ธมมวิริโย (นามทอง) และคณะ (2564, หน้า 263-276) ได้ทำการวิจัยเรื่องการบริหารงานวิชาการในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 พบว่า การบริหารงานวิชาการในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่าโดยรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก อรุณี นพทองคุณ (2558) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาบทบาทการบริหารงานสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจะเข้เขต พบว่า บทบาทการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจะเข้เขต โดยรวมอยู่ในระดับมาก

6. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะและข้อค้นพบ (Fact Findings) จากการวิจัยและการอภิปรายผลแล้วมีข้อควรปรับปรุงในการบริหารงานวิชาการซึ่งมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด โดยมีข้อเสนอแนะในการดำเนินการ ได้แก่ พัฒนาระบบการบริหารงานวิชาการและปรับปรุงระบบคุณธรรมในโรงเรียน นอกจากนี้ ผลการวิจัยเสนอแนะว่า ควรมีการศึกษาวิจัยเพิ่มเติมเพื่อขยายขอบเขตการวิจัยให้ครอบคลุมพื้นที่กว้างขึ้น เช่น ภาคตะวันออกเฉียงเหนือทั้งหมด สามารถสรุปผลโดยแบ่งเป็น 2 ระดับดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้เชิงปฏิบัติการ ผู้บริหารโรงเรียนควรพัฒนาระบบการบริหารฝ่ายวิชาการซึ่งมีค่าต่ำที่สุด ให้นักเรียนสามารถเรียนรู้วิชาการต่างๆ ผ่านระบบอินเตอร์เน็ตให้มากกว่านี้เพื่อสอดคล้องกับความต้องการเรียนของผู้เรียนยุคศตวรรษที่ 21 ที่ผู้เรียนสามารถเรียนรู้จากระบบวิชาการของโรงเรียนพร้อมทั้งพัฒนาระบบคุณธรรม ศีลธรรม หลักไตรสิกขา ในโรงเรียน และครูได้มีส่วนร่วมด้วยในการพัฒนาระบบการศึกษา

2. ข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัยต่อไป ให้ลงไปศึกษาวิจัยโดยขยายพื้นที่วิจัยให้กว้างขึ้นไปอาจจะเป็นภาคตะวันออกเฉียงเหนือทั้งหมด เช่น การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือขยายจากสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา จังหวัดขอนแก่น เป็นภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

การวิจัยเรื่อง การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา จังหวัดขอนแก่น ผู้วิจัยได้รับองค์ความรู้สามารถ

สรุปได้ดังนี้

1. ได้รับความรู้ด้านสภาพการบริหารภารกิจทั้ง 4 ฝ่าย ของโรงเรียน เริ่มต้นการศึกษาข้อมูลจากหนังสือ วารสาร อินเทอร์เน็ต และบุคลากรทางการศึกษา ในระหว่างที่ศึกษาข้อมูลทำให้ได้ความรู้ว่าการบริหารภารกิจทั้ง 4 ฝ่ายที่โรงเรียนในพื้นที่จะต้องมีและบริหารเหมือนกันหมด ภายใต้ระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการ มีข้อกำหนด บังคับ กฎระเบียบเหมือนกัน

2. ได้รับความรู้เรื่องการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลที่เรียก digital age management ว่ามีความแตกต่างจากยุคดั้งเดิมอย่างไร ผู้วิจัยเห็นความแตกต่างของการบริหารยุคดั้งเดิมได้ชัดเจนมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็น ผู้บริหาร ครูผู้สอน นักเรียน ผู้ปกครอง สามารถเข้าถึงระบบสารสนเทศของสถานศึกษา และสามารถใช้งานได้ ถ้าเป็นในยุคดั้งเดิมนั้นจะไม่สามารถเข้าถึงได้ทั่วไป ทำให้เห็นว่า เราก้าวมาถึงยุคดิจิทัลอย่างชัดเจน

3. ได้รับความรู้เรื่องหลักไตรสิกขาเพิ่มขึ้น เมื่อศึกษาหลักไตรสิกขาที่สามารถนำมาใช้กับการบริหารนั้นมีความแตกต่างจากหลักคิดโดยทั่วไป เช่น อธิศีล หมายถึง กฎระเบียบปฏิบัติ หน้าที่รับผิดชอบ ความมีวินัย สติควบคุม ทางกายวาจา ความสุจริต ของผู้ปฏิบัติงานในหน้าที่ อธิจิต หมายถึง ความตั้งใจในงานรับผิดชอบ ความแน่วแน่ ความตั้งใจทำหน้าที่ ไม่ฟุ้งซ่าน สุขภาพจิตที่ดี จิตใจร่าเริง แจ่มใสไม่มีอารมณ์ขุ่นมัวจากนิเวศน์ อธิปัญญา หมายถึง ความฉลาดทางอารมณ์ ความเก่ง ริเริ่ม สร้างสรรค์ แก้ปัญหาได้ พัฒนาให้ดีขึ้น สร้างองค์ความรู้ใหม่ นวัตกรรมและการวิจัย เอาหลักที่ดูจากพระไตรปิฎกหรือหนังสือธรรมะโดยทั่วไป จะทำให้เห็นว่า หลักไตรสิกขานั้นไม่สามารถเข้ากับการบริหารได้เลย ฉะนั้น องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ก็ทำให้มีความเข้าใจว่า หลักไตรสิกขาสามารถนำมาใช้ในการบริหารได้เช่นกัน

4. ได้รับองค์ความรู้คือ การบริหารกลุ่มโรงเรียน (บริบทของโรงเรียนในพื้นที่การบริหารในสำนักงานเขตการศึกษามัธยมศึกษา จังหวัดขอนแก่น) ว่ามีการจัดการให้พื้นที่ในจังหวัดขอนแก่น มีกลุ่มโรงเรียนเรียกว่า สหวิทยาเขต แต่ละเขต มีประธานกลุ่ม มีโรงเรียนภายในกลุ่ม กลุ่มละ 10 โรงเรียน เพื่อช่วยเหลือในด้านการแลกเปลี่ยนวิชาการภายในกลุ่มและความร่วมมือด้านอื่นๆ ภายในกลุ่มโรงเรียน รายละเอียดตามภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2552 แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2 พุทธศักราช 2545. กรุงเทพฯ: ศรุสภา.
- จุฑามาส จันทรมณี. (2562). บทบาทของผู้บริหารในการพัฒนาบุคลากรยุคดิจิทัลของโรงเรียนมัธยมศึกษา ในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- พระอนันต์ ธมมวิริโย (นามทอง) และคณะ. (2564). การบริหารงานวิชาการในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1. *Journal of Modern Learning Development*, 6(1), 263-276.
- ภคพร เลิกนอก. (2563). การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4. *วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณ์*, 7(2), 150-166.
- ศศิตา เพลินจิต. (2558). ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตประถมศึกษานครปฐม เขต 1. (การค้นคว้าอิสระครุศาสตรมหาบัณฑิต). กาญจนบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี.

อรุณี ทองนพคุณ. (2558). การศึกษาบทบาทการบริหารงานสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต). จันทบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.

Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607-610.

การวิเคราะห์การบริโภคที่เกินพอดีของมนุษย์ในสังคมไทยปัจจุบัน ด้วยหลักพุทธปรัชญาเถรวาท*

An Analysis of Excessive Consumption of Humans in Thai Society Today with Theravada Buddhist Philosophy

พระอริการวสันต์ วรสุทธิ (ดาน้ำคำ), พระมหาสากล สุภรเมธี และโสวิทย์ บำรุงภักดิ์
Phraathikan Wasan Warasatto (Danamkam), Phramaha Sakol Subharamethi
and Sowit Bumrungphak
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด
Mahamakut Buddhist University, Roi Et Campus, Thailand
Corresponding Author, E-mail: wsantdanakha@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัญหาบริโภคที่เกินความพอดีของมนุษย์ในสังคมไทยในปัจจุบัน 2) ศึกษาหลักพุทธปรัชญาเถรวาทที่ส่งเสริมการบริโภคที่พอดีของมนุษย์ 3) ศึกษาวิเคราะห์การบริโภคที่พอดีของมนุษย์ในสังคมไทยปัจจุบัน ด้วยหลักพุทธปรัชญาเถรวาท ซึ่งเป็นวิจัยเชิงเอกสาร โดยศึกษาจากพระไตรปิฎก อรรถกถา หนังสือ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วนำเสนอผลการวิจัยด้วยการพรรณนาเชิงวิเคราะห์แบบอุปนัย

ผลการวิจัยพบว่า

1. มนุษย์ในสังคมไทยสภาพปัญหาปัจจุบันมีการบริโภค การใช้สอยสินค้าเพื่อการดำรงชีวิตและเพื่อให้มีกำลังในการทำงานที่เกินพอดีต่อชีวิตของแต่ละคน เช่น การทานอาหารในเวลากลางคืน การดื่มเหล้า เบียร์และสิ่งมีเมาอื่นๆ และขาดการไตร่ตรอง ใคร่ครวญ พิจารณาการบริโภคอาหารและเครื่องดื่ม ซึ่งเป็นเหตุให้คนไทยเกิดโรคทางกาย เช่น โรคความดัน โรคเบาหวาน โรคอ้วน เป็นต้น
2. ส่วนหลักพุทธปรัชญาเถรวาทหรือเรียกอีกชื่อว่า หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่มีส่วนส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการบริโภคที่พอดีและพอควรต่อการดำรงชีวิตของคนไทย ได้แก่ หลักความระลึกรู้เท่าทันก่อนการบริโภคอาหารและเครื่องดื่ม (สติสัมปชัญญะ) รู้จักประมาณการในการบริโภคอาหาร

*ได้รับบทความ: 25 มิถุนายน 2566; แก้ไขบทความ: 28 สิงหาคม 2566; ตอรับตีพิมพ์: 30 สิงหาคม 2566
Received: June 25, 2023; Revised: August 28, 2023; Accepted: August 30, 2023

(โภชนมัตตัญญูตา) และคิดในใจอย่างแยบยลมีเหตุผล (โยนิโสมนสิการ)

3. เมื่อนำหลักพุทธปรัชญาเถรวาทไปวิเคราะห์การบริโภคที่เกินพอดีของมนุษย์ในสังคมไทยในปัจจุบัน ทำให้ทราบว่า มนุษย์บริโภคเกินความพอดี จะระลึกรู้ว่าการบริโภคที่กำลังหิวกระหายอยากรับประทานอย่างเต็มที่ หรือนึกขึ้นได้จนรู้ตัวว่า ไม่ควรรับประทานอาหารและเครื่องดื่มที่เกินความพอดีของร่างกาย หากใครมีจิตนึกคิดรู้เท่าทัน รู้จักการบริโภคแต่พอดี โดยเอาหลักสติสัมปชัญญะ รู้จักประมาณการในการบริโภคอาหาร โภชนมัตตัญญูตา และคิดในใจอย่างแยบยลมีเหตุผล โยนิโสมนสิการ มาประพจน์ปฏิบัติ จึงจะได้รับประโยชน์ทางโภชนาการอย่างแท้จริง

คำสำคัญ: การบริโภคที่เกินความดี; หลักพุทธปรัชญาเถรวาท; การส่งเสริมการบริโภค

Abstract

This research the objectives were to 1) study the problem of excess consumption of humans in Thai society at present, 2) study the principles of Theravada Buddhist philosophy promoting moderate consumption of human beings, and 3) study and analyze the moderate consumption of humans in modern Thai society as well. Theravada Buddhist Philosophy which is documentary research by studying from the Tripitaka, commentaries, books, documents and related researches Then present the research results with an inductive analytical description.

The results of research found that:

1. Humans in Thai society, in the present condition, have a consumption problem, which is the use of goods for living and for having the power to work that is more than suitable for each person's life, such as eating at night, drinking alcohol, beer and other things. other intoxication and lack of deliberate consideration of food and drink consumption which causes Thai people to have physical diseases such as hypertension, diabetes, obesity, etc.

2. The Theravada Buddhist Philosophy, also known as Buddhist principles Which contributes to promoting and supporting the consumption that is moderate and moderate to the lives of Thai people, including the principle of consciousness before consuming food and beverages (Consciousness) Know the estimates in food consumption. (Phochanemattanyuta) and think ingeniously and rationally (Yonisomanasikan).

3. When applying Theravada Buddhist philosophy to analyzing the excess consumption of humans in Thai society today, it shows that humans consume more than their moderation. Will realize the symptoms of the mind that is hungry and thirsty, wanting to consume to the fullest or remember until he realizes that do not consume food and beverages that are too much for your body. If anyone has a conscience know how to consume, but in moderation by taking the principle of consciousness knowing food consumption estimates Phochanemattanyuta and thought rationally in his mind Yonisomanasikan to behave to receive true nutritional benefits.

Keywords: Excessive Consumption; Theravada Buddhist Philosophy; Consumption Promotion

1. บทนำ

ปัจจุบันลัทธิการบริโภควัตถุนิยม ได้ฝังรากลึกลงในวิถีชีวิตของผู้คนในสังคมไทย เสมือนหนึ่งเป็นปัจจัย ถ้าใครไม่ใช้ก็ถือว่าตกยุค ไม่ทันสมัย ซึ่งรูปแบบรูปทรงของสินค้าที่ประดิษฐ์คิดค้นขึ้นมาได้สร้างความพึงพอใจอย่างสูงสุด โดยสามารถจะต้องสัมผัสได้ถึงความมีตัวตน มีสีสัน โฉมเฉี่ยวดูทันสมัย บ่งบอกถึงรสนิยมที่หรูหรา ชีวิตที่ภูมิฐาน และสร้างความภาคภูมิใจแก่ผู้เป็นเจ้าของได้อย่างลงตัว จนไม่อาจจะปฏิเสธว่าไม่มีความต้องการจะบริโภคสินค้านั้น ทั้งกลุ่มคนที่มีอำนาจซื้อ และไม่มี ดังนั้น ระบบเศรษฐกิจทุนนิยมจึงเจริญเติบโตอยู่บนพื้นฐานความอ่อนแอทางจิตใจของคนไทยผู้บริโภคไม่ว่ายุคสมัยใด ปัญหาหนึ่งซึ่งเกิดขึ้นเสมอก็คือ เรื่องของการบริโภคเกินพอดี แม้ในสมัยพุทธกาล พระราชาคือ พระเจ้าปเสนทิโกศลก็ทรงบริโภคเกินพอดีทำให้ ทรงอึดอัด มีอาการอาหารไม่ย่อยจนพระเสโทไหล ราชบุรุษต้องยื่นประคองทั้งสองข้างพัดวีอยู่ แต่ก็ยังไม่อาจบรรเทาได้พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ให้คาถา ซึ่งพระเจ้าปเสนทิโกศลก็ได้สั่งให้มหาดเล็กเรียนไว้ คือ จำไว้แล้วให้กล่าวในเวลาทีพระเจ้าปเสนทิโกศลเสวยพระกระยาหาร โดยให้คำจ้ำในกรกล่าวคาถานี้ ถึงวันละ 100 กหาปณะ แก่มหาดเล็กนั้น คาถาซึ่งมาในพระสูตรชื่อ “โตนปากสูตร” มีอยู่ว่า “มนุษย์ผู้มีสติอยู่ทุกเมื่อ รู้จักประมาณในโภชนาที่ได้มีย่อมมีเวทนาเบาบาง เขาย่อมแก่ช้า อายุยืน” (โตนปากสูตร พระไตรปิฎก ฉบับหลวง เล่มที่ 15 ข้อที่ 364-367, หน้า 103-104)

พระพุทธองค์ได้ให้ความสำคัญกับการอุปโภค บริโภคจึงได้ยกการรู้จักพอประมาณขึ้นแสดงไว้ในโอวาทปาติโมกข์ที่แสดงในวันจาตุรงคสันนิบาต อันเป็นวันแสดงโอวาทปาติโมกข์แก่ภิกษุ 1,250 รูป ที่มาประชุมกันโดยมิได้นัดหมายซึ่งในบทโอวาทปาติโมกข์ตอนหนึ่งว่า “มตตญญตา จ ภตตสมิ ความเป็นผู้รู้จักประมาณในอาหาร” นี้ แสดงให้เห็นว่าพระพุทธองค์ได้ให้ความสำคัญกับการบริโภค จึงได้ตรัสแก่ภิกษุทั้ง 1,250 รูป ที่มาประชุมกันที่พระพุทธองค์แสดงในวันนั้นก็เพื่อเป็นนโยบายให้กับภิกษุสงฆ์ผู้จำพรรษาออก

ไปประกาศหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาให้ปวงชน กล่าวโดยทั่วไปคือ “ความสุขที่เกิดจากการมีทรัพย์ ความสุขที่เกิดจากการสามารถจับจ่ายใช้สอยได้ ความสุขที่เกิดจากการไม่ตกเป็นหนี้เป็นสินใครมุงเน้น การได้ ความสุขที่เกิดจากการทำงานที่ปราศจากโทษ การดำรงชีวิตเป็นหลักธรรมชั้นเลิศ คือ สัมมาอาชีวะ การเลี้ยงชีวิตในทางที่ชอบธรรมเป็นสำคัญ การงานที่ปราศจากโทษจึงกำหนดเอาที่การกระทำนั้นจะต้อง ไม่เบียดเบียนตนและคนอื่นให้เดือดร้อนจะต้องวางตนบนพื้นฐานความถูกต้องทางกฎหมายและศีลธรรม พระองค์ทรงให้ความสำคัญในการพิจารณาอาหารด้วยการใช้ปัญญาพิจารณาทุกครั้งดังพุทธพจน์ตอนหนึ่ง ว่า พระอริยสาวกในพระธรรมวินัยพิจารณาโดยแยบคายแล้วจึงกลืนกินอาหาร ไม่ใช่เพื่อเล่น ไม่ใช่เพื่อ มัวเมา ไม่ใช่เพื่อประดับ ไม่ใช่เพื่อตกแต่งแต่กลืนกินอาหาร เพียงเพื่อความดำรงอยู่ได้แห่งกายนี้ เพื่อให้กาย นี้เป็นไปได้เพื่อกำจัดความเบียดเบียน เพื่ออนุเคราะห์พรหมจรรย์ด้วยคิดเห็นว่า “เราจักกำจัดเวทนาเก่า และจักไม่ให้เวทนาใหม่เกิดขึ้น ความดำเนินไปแห่งกายความไม่มีโทษ และการอยู่ผาสุกจักมีแก่เรา” (ม.ม. 13/24/27)

การใช้หลักพิจารณาอาหารเป็นการฝึกใช้ปัญญา รู้จักแยกแยะระหว่างคุณค่าแท้กับคุณค่าเทียม เมื่อเรากินอาหารเพื่อคุณค่าแท้ เพื่อหล่อเลี้ยงชีวิต เพื่อสุขภาพดีเพื่อความพอดีจึงเป็นประโยชน์ทั้งต่อการ พัฒนาชีวิตของตน การอยู่ร่วมกัน ในสังคม และการรักษาสภาพแวดล้อมไปด้วย (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2541, หน้า 192-193) พระพุทธเจ้าก็ไม่ทรงประสงค์ให้ฆราวาสปฏิบัติข้อปฏิบัติของบรรพชิต ทั้งหมด และทรงไม่ประสงค์ให้ฆราวาสมีความเป็นอยู่อย่างบรรพชิตโดยเคร่งครัด และพระองค์ทรงไม่ได้ แสดงเพื่อกำจัดอาสวะเฉพาะในภพหน้าแต่ทรงแสดงเพื่อปิดกั้นอาสวะทั้งในปัจจุบันและกำจัดอาสวะใน ภพหน้าด้วย (พระมหาปรีชา บุญศรีตัน, 2564, หน้า 52) หลักพุทธศาสนา ต้องรู้จักความพอประมาณใน เบื้องต้น เช่น การบริโภคอาหารการใช้หลักพิจารณาอาหารเป็นการฝึกให้มีปัญญา เพื่อสุขภาพดีกินเพื่อ ความพอดีจึงเป็นประโยชน์ทั้งต่อการพัฒนาชีวิตของตน การอยู่ร่วมกัน ในสังคม และการรักษาสภาพ แวดล้อมไปด้วย (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2541, หน้า 192-193)

กล่าวได้ว่า แนวคิดการบริโภคตามหลักคำสอนทาง พระพุทธศาสนา ให้ความสำคัญแก่การบริโภค ในลักษณะพอประมาณ ด้วยการใช้ปัญญาพิจารณาในการบริโภค ถือเป็นหลักปฏิบัติตนในการดำเนินชีวิต แบบสายกลาง คือ มัชฌิมาปฏิปทา พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึง การบริโภคหรือการกิน มีความหมายทั้งสองฝ่ายคือ สำหรับการกิน หมายถึง การได้อาหารมาเพิ่มเติมเสริมซ่อมส่วนขาดแคลน แต่สำหรับคนกิน หมายถึง การได้เสพสออร่อยโดยตามปกติความหิวเป็นสัญญาณบอกความต้องการ ของร่างกายเมื่อกินพอดีกับความหิวก็พอดีกับความต้องการของร่างกายแต่เมื่อกินด้วยต้นหาความอร่อย บางคราวก็น้อยไปบางคราวก็มากไป แร่งร่ำที่กำหนดพฤติกรรมในการกินคือความหิวและต้นหาแต่ความ จริงยังมีแร่งร่ำอีกอย่างหนึ่งที่สามารถเข้ามาร่วมกำหนดพฤติกรรมนี้ด้วยคือ ฉันทะความไฝ่ธรรมหรือ ใฝ่ดี ฉันทะ หมายถึง ความต้องการภาวะดีงามที่มีคุณค่าเป็นคุณประโยชน์ต่อชีวิตอย่างแท้จริงได้แก่สุขภาพ

ความอยู่สบายความไม่มีโรคความคล่องแคล่วในการกระทำกิจความไม่มีโรค เป็นต้น (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2525), หน้า 501-503)

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึงการบริโภคที่มุ่งให้บุคคลในสังคมใช้ปัญญาในการแสวงหาและใช้ทรัพยากรร่วมกันในสังคม จำเป็นต้องบริหารจัดการของใช้บริโภคให้พอเพียง เริ่มจากพัฒนาตนตามหลักพระพุทธศาสนา ต้องรู้จักความพอประมาณในเบื้องต้น เช่น การบริโภคอาหารการใช้หลักพิจารณาอาหารเป็นการฝึกให้มีปัญญารู้จักแยกแยะระหว่างคุณค่าแท้กับคุณค่าเทียม เมื่อเรากินอาหารเพื่อคุณค่าแท้คือเพื่อหล่อเลี้ยงชีวิต เพื่อความพอดีจึงเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาชีวิตของตน การอยู่ร่วมกันในสังคม และการรักษาสภาพแวดล้อมไปด้วย (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2541, หน้า 192-193)

พระไพศาล วิสาโล (2566) กล่าวว่าในสังคมแบบดั้งเดิม สิ่งที่คุณบริโภคนั้น มักเป็นสิ่งจำเป็นพื้นฐานสำหรับชีวิต ได้แก่ ปัจจัย 4 แต่สังคมไทยปัจจุบัน สิ่งที่คุณส่วนใหญ่บริโภค มักเป็นสิ่งอำนวยความสะดวกให้เกิดความเพลิดเพลินหรือความหรรษาความฟุ้งเฟ้อจะเห็นได้ว่าเงินและวัตถุล้ำค่ามีความสำคัญอย่างมากต่อวิถีชีวิตของคุณคนในสังคมบริโภค รากเหง้าของวิถีชีวิตดังกล่าวก็คือ ความเชื่อว่า ความสุขนั้นจะได้มาด้วยการบริโภค ยิ่งบริโภคหรือมีวัตถุล้ำค่ามากเท่าไรก็ยิ่งมีความสุขมากเท่านั้น ด้วยเหตุนี้การแสวงหาเงินตราและครอบครองวัตถุล้ำค่าให้ได้มากที่สุด จึงเป็นจุดหมายสูงสุดของคุณคนในสังคมบริโภค

ดังนั้น ผู้วิจัยอยากให้คนไทยในสังคมสภาพปัจจุบัน มีความเป็นอยู่ที่ดีในการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข ไม่บริโภคจนเกินความพอดี หรือใช้จ่ายใช้สอยอะไรก็ใช้หลักธรรมของพุทธองค์ เข้ามาเตือนสติอยู่เสมอ เช่น หลักสติสัมปชัญญะ หลักโภชนมัตตัญญูตา หลักโยนิโสมนสิการ มาประพาดปฏิบัติ จึงจะได้รับประโยชน์สุขในการครองชีพ และมีคุณค่าทางโภชนาการอย่างแท้จริง เป็นต้น

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการบริโภคที่เกินพอดีของมนุษย์ในสังคมไทยปัจจุบัน
2. เพื่อศึกษาหลักพุทธปรัชญาเถรวาทที่ส่งเสริมการบริโภคที่พอดีของมนุษย์
3. เพื่อศึกษาการวิเคราะห์การบริโภคที่เกินพอดีของมนุษย์ในสังคมไทยด้วยหลักพุทธปรัชญาเถรวาท

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎก และเอกสารทุติยภูมิ ได้แก่ หนังสือ ตำรา เอกสารวิชาการบทความ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและข้อมูลจากเว็บไซต์ ใน 3 ประเด็นดังนี้ 1)

สภาพปัญหาการบริโภคที่เกินพอดีของมนุษย์ในสังคมไทยปัจจุบัน 2) หลักพุทธปรัชญาเถรวาทที่ส่งเสริมการบริโภคที่พอดีของมนุษย์ 3) การบริโภคที่เกินพอดีของมนุษย์ในสังคมไทยด้วยหลัก

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการทางการวิจัยหรือวิธีการวิจัยสำคัญที่เรียกว่า การวิเคราะห์ (Analysis) ซึ่งประกอบด้วย 1) การตีความ (Interpretation) 2) การใช้เหตุผล (Reasoning) และ 3) การให้เหตุผล (Arguing)

การสังเคราะห์ข้อมูล เมื่อผู้วิจัยได้ทำการวิจัยตามระเบียบวิธีวิจัยอย่างครบถ้วนแล้ว ในขั้นตอนสุดท้ายผู้วิจัยจึงได้สังเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดออกมาเป็นองค์ความรู้ใหม่ (New knowledge) ผลิตกเป็นหลักฐานใหม่ (New evidence) และเขียนรายงานการวิจัย เพื่อเสนอขออนุมัติจบการศึกษาของหลักสูตร

4. สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาวิจัยเรื่องการวิเคราะห์การบริโภคที่เกินพอดีของมนุษย์ในสังคมไทยปัจจุบันด้วยหลักพุทธปรัชญาเถรวาท โดยได้ทำการวิจัยตามระเบียบวิธีวิจัยอย่างครบถ้วนแล้ว ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า 1) สภาพปัญหาการบริโภคที่เกินพอดีของมนุษย์ในสังคมไทยปัจจุบัน การบริโภคในยุคโลกาภิวัตน์ เป็นการบริโภคตามกระแสค่านิยม บริโภคเพื่อตอบสนองความต้องการจนเกินความจำเป็นของตนเอง 2) หลงตามกระแสค่านิยม เพราะเชื่อว่าถ้าได้บริโภคตามความต้องการนั้นแล้วจะดีไ้ และทันสมัยอยู่เสมอ การใช้จ่ายทรัพย์เพื่อบริโภคนั้นถ้าไม่มีการวางแผนในการใช้จ่ายให้ดีแล้วย่อมประสบปัญหาในการดำเนินชีวิตเพราะจะทำให้ทรัพย์ที่มีอยู่ไม่พอต่อการใช้จ่าย ปัญหาหนี้สินก็จะตามมา อาจทำให้เกิดความขัดแย้งหรือครอบครัวแตกแยก บางครั้งอาจถึงกับคิดสั้นก่ออาชญากรรมหรือทำร้ายตัวเองได้ เพราะเครียดกับหนี้สินท่วมหัว อันเกิดจากการบริโภคที่ขาดสติสัมปชัญญะ

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า การนำเอาหลักพุทธปรัชญาเถรวาทที่ส่งเสริมการบริโภคที่พอดีของมนุษย์ พบว่า การบริโภคตามแนวพระพุทธศาสนา เป็นการบริโภคโดยใช้ปัญญาในการพิจารณาให้รู้จักการบริโภคที่เป็นประโยชน์อย่างแท้จริง เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์ให้มีความสมบูรณ์ ดังนี้ 1) สติสัมปชัญญะ คือ รู้ตัวอยู่เสมอเป็นตัวควบคุมตนเองในความหมายระลึกได้ความทรงจำและความไม่ประมาทสติสัมปชัญญะจึงมีขอบเขตความรับผิดชอบกว้างขวางที่สุดในพระวินัยสดี คือความรู้ตัวว่า สิ่งที่เกิด สิ่งที่ทำรวมถึงสิ่งที่คิด แสดงออกมาแบบใด มีความรู้เท่าทันในสิ่งนั้นๆ หากมีการคิดที่ไม่ดีจะสามารถหักห้ามเอาไว้ไม่ให้พูดหรือทำในสิ่งที่ไม่ดีตามมาได้ คำนึงถึงสิ่งที่ยังไม่เกิดขึ้น หากเป็นไปในลักษณะที่ไกลเกินตัว ไกลจากความจริงคือคิดโดยปราศจากสติแล้วนั้น สิ่งที่คิดอยู่คือความเพ้อฝัน หาสาระแก่นสารไม่ได้แต่หากเราระลึกว่าวันข้างหน้าเรายังไม่ได้ทำอะไรๆ ลงไปในวันนี้ เราก็จะหาหนทางทำสิ่ง

เหล่านั้นในวันต่อไป 2) โภชนะมัตตัญญูตา คือ ความเป็นผู้รู้จักประมาณในการบริโภคอาหาร รู้จักประมาณในการกิน คือ กินเพื่อหล่อเลี้ยงร่างกายให้ชีวิตเป็นอยู่ได้ผาสุก มิใช่เพื่อสนุกสนานมัวเมาแสวงหาความสุขที่ถูกต้อง ใช้หลักพุทธธรรม มาเจริญปัญญาโดยการคิดแบบ 3) โยนิโสมนสิการ คือ การพิจารณาในการบริโภค หมายถึง การคิดพิจารณาอย่างละเอียด ถี่ถ้วนและลึกซึ้งก่อนตัดสินใจบริโภคจนเกินความพอดี อย่าให้อิทธิพลของบริโภคนิยม มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงต่อพฤติกรรมการเสพบริโภคในสังคมไทย แนวคิดค่านิยม วิธีการบริโภคในสังคม ในการเสพสุขจากสิ่งบริโภครอบกายด้วยการอาศัยเทคโนโลยีที่เจริญก้าวหน้า เพื่อตอบสนองความต้องการ พร่ำพร้อมด้วยสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เห็นคุณค่าเงินเหนือคุณค่าความเป็นมนุษย์ แต่ความอยากได้อะไรก็อยากมีอยากบริโภคมิได้ลดลงก็หาวิธีซื้อเงินผ่อนบ้างกู้หนี้ยืมสินบ้าง เพราะวัตถุนิยมที่มนุษย์บริโภคอยู่เป็นประจำถือเป็นตัวล่อลึงวิถีชีวิตหรือวัฒนธรรมของมนุษย์ด้วย และ 4) คุณค่าแท้ คุณค่าเทียม สามารถปฏิบัติได้ด้วยตนเอง โดยไม่ต้องไปสมทาน (รับ) กับพระสงฆ์ที่วัดก็ได้เพราะคุณค่าของศีล คือการเว้นขาด (เวรมณี) ด้วยเจตนาตนเอง แม้ว่าอยู่ที่ใด ในป่าหรือที่บ้านก็สามารถมีศีลได้ทั้งนี้เพื่อแสดงให้เห็นความเป็นสากลของศีลที่ประพฤติเมื่อใด ที่ไหน ก็มีคุณค่าแท้เช่นเดียวกัน คือ ความตั้งใจจริงที่จะงดเว้นจากการประพฤติผิดทางกาย และวาจา คุณค่าหรือวัตถุประสงค์เท่ากันกับไปรับจากพระสงฆ์ที่วัด นี่คือนิยามคุณค่าแท้ของศีล

ส่วนคุณค่าเทียม เช่น การนุ่งขาวห่มขาวเข้าวัด เป็นเพียงคุณค่าเทียม ที่เสริมให้เข้ากับบรรยากาศ เพราะการนุ่งขาวห่มขาวอย่างเดียว ไม่ได้หมายความว่า ผู้นั้นจะมีศีล หรือเป็นผู้เว้นขาดจากการประพฤติผิดทางกายและวาจาไม่ ในทางตรงกันข้ามผู้นุ่งขาวห่มขาวอาจจะฆ่าสัตว์ เช่น ยุง มด แมลง หรือนินทาคนอื่นก็ได้

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่าเมื่อนำหลักพุทธปรัชญาเถรวาทไปวิเคราะห์การบริโภคที่เกินพอดีของมนุษย์ในสังคมไทยในปัจจุบัน ทำให้ทราบว่ามนุษย์บริโภคเกินความพอดี จะรู้อาการของจิตที่กำลังหิวกระหายอยากรับประทานอย่างเต็มที่ หรือนึกขึ้นได้จนรู้ตัวว่า ไม่ควรรับประทานอาหารและเครื่องดื่มที่เกินความพอดีของร่างกาย หากใครมีจิตนึกคิดรู้เท่าทัน ก็รู้จักการบริโภคแต่พอดี โดยเอาหลักสติสัมปชัญญะ รู้จักประมาณการในการบริโภคอาหาร โภชนะมัตตัญญูตา และคิดในใจอย่างแยบยลมีเหตุผล โยนิโสมนสิการ มาประพฤติปฏิบัติ จึงจะได้รับประโยชน์ทางโภชนาการอย่างแท้จริง

การบริโภคที่เกินพอดีของมนุษย์ในสังคมไทยด้วยหลักพุทธปรัชญาเถรวาท พบว่า การขาดการยั้งคิดในการเสพบริโภค ตามหลักพระพุทธศาสนา อาหารเป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญมากในการเจริญเติบโตต่อพัฒนาการของมนุษย์ทั้งในด้านของร่างกายและจิตใจ เมื่อบริโภคอาหารเข้าไป อาหารย่อมนำมาซึ่งผล 3 ประการ คือ บรรเทาความหิวเก่า ป้องกันความหิวใหม่ และทำให้ร่างกายมีกำลังสามารถ ประกอบกิจการงานอันเป็นหน้าที่ของตนได้ ทั้งทำให้ร่างกายเจริญเติบโต หากขาดอาหาร ชีวิตของมนุษย์และสัตว์จะดำรงอยู่ไม่ได้ เพราะสัตว์ทั้งหลายดำรงชีวิตอยู่ได้ด้วยอาหาร การบริโภคอาหารตามหลักของความพอดี

พอประมาณนั้นเป็นปัจจัยสำคัญยิ่งในการดำรงชีวิต แต่เมื่อมีตัณหา เข้ามารวมอยู่ด้วย เพราะการบริโภคที่เพียงเพื่อสนองตัณหาทำให้คนจำนวนไม่น้อยยอมทำผิดศีลธรรม เป็นชนวนนำไปสู่การบริโภคที่ไม่เหมาะสม ไม่ควร เป็นทุกข์ ให้โทษ เข้ามาแทนที่ของคุณประโยชน์ที่ควรจะได้รับพฤติกรรมบริโภคที่ไม่พอดีทั้งหลาย เมื่อจะประมวลเหตุแล้วมาจากตัณหาเป็นปัจจัยหลัก เพราะด้วยตัณหาแล้วคนไม่หิวก็สามารถบริโภคได้และการบริโภคที่แฝงด้วยค่านิยมที่เป็นคุณค่าเสริม เมื่อมองในแง่ของการบริโภคเช่นนี้ยังไม่ใช่เป้าหมายของการบริโภคตามหลักพระพุทธศาสนา

การขาดการใช้ปัญญาในการบริโภควิ่งตามกระแสสิ่งที่ตนไม่ได้ผลิตเป็นค่านิยมใช้เงินเพื่อให้บรรลุความต้องการ มีความคิดและความเชื่อว่าความสุขนั้นอยู่กับการบริโภคทั้งของราคาแพง สินค้าแบรนด์เนมหรือการกินอาหารที่มีราคาสูงเกิน การนำหลักแนวความคิดแบบโยนิโสมนสิการนั้นมาใช้ เป็นแนวคิดอยู่ในหลักพุทธปัญญาอันเป็นหลักธรรมที่ทำให้เกิดปัญญาจากการน้อมนำไปปฏิบัติ รวมไปถึงการประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต การทำงานก็จะทำให้เป็นคนที่มีเหตุผลและมีเหตุผลและนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ มนุษย์ผู้มีสติปัญญาจะไม่ปล่อยให้กระบวนการคิดดำเนินไปเรื่อยๆ เองแต่จะใช้ สติสัมปชัญญะมาช่วยกลั่นกรองกระแสของกระบวนการความคิดนั้น ไม่ให้ตกไปอยู่ภายใต้ตัณหาที่ คอยบงการให้กระทำการสิ่งต่างๆ

การนำหลักโยนิโสมนสิการมาใช้ทำให้มนุษย์ผู้มีสติปัญญาจะไม่ปล่อยให้กระบวนการคิดดำเนินไปเรื่อยๆ เองแต่จะใช้ สติสัมปชัญญะมาช่วยกลั่นกรองกระแสของกระบวนการความคิดนั้น ไม่ให้ตกไปอยู่ภายใต้ตัณหาที่ คอยบงการให้กระทำการสิ่งต่างๆ โดยขาดการพิจารณาไตร่ตรองที่ดีการคิดแบบโยนิโสมนสิการจึงเป็นการนำเอาหลักการของโยนิโสมนสิการมาใช้ในทางปฏิบัติเพื่อเป็นการสกัดหรือบรรเทาไม่ให้เกิดการทำชั่วหรือตัณหาที่คอยเหนี่ยวรั้งใจให้คิดไปการทำให้เกิดผลประโยชน์ต่อตนเอง โดยไม่คำนึงถึงผู้อื่นหรือเป็นการนำเอาหลักโยนิโสมนสิการมาเป็นตัวจำกัด ไม่ให้เกิดความคิดที่จะทำชั่วนั้นให้หายไปในที่สุด

5. อภิปรายผลการวิจัย

การวิเคราะห์การบริโภคที่เกินพอดีของมนุษย์ในสังคมไทยปัจจุบันด้วยหลักพุทธปรัชญาเถรวาท มีประเด็นที่สำคัญหลายประเด็น ที่ผู้วิจัยจะนำมาอภิปรายผลดังนี้

1. พฤติกรรมการบริโภควัตถุนิยมพฤติกรรมการบริโภควัตถุนิยม ได้ซึมซับวิถีชีวิตของคนในสังคมไทยทุกระดับชั้น ไม่ว่าจะเป็นเสื้อผ้า กระเป๋า รองเท้า เครื่องอุปโภค บริโภคต่างๆ ขยายผ่านออนไลน์เสมือนหนึ่งเป็นปัจจัยที่หาได้ง่าย ยิ่งสมัยปัจจุบัน มีสื่อโซเชียลที่ทันสมัย สามารถซื้อของออนไลน์ได้ง่าย มีบริการเก็บเงินปลายทางด้วยสะดวกสบายแก่ผู้บริโภค

2. พฤติกรรมการบริโภคอาหาร สังคมไทยในปัจจุบันมีร้านอาหารต่างๆ มากมาย เช่น ร้านอาหารหมูกระทะ ร้านอาหารพิซซ่า ร้านอาหารกาแฟ เป็นต้น ร้านอาหารเหล่านี้ทุกคนต้องเคยไปใช้บริการเพราะทำให้รู้สึกว่าตัวเอง โก้ หูร ดูดี มีระดับ ถ้าใครไม่ไปถือว่าตกยุคเป็นคนไม่ทันสมัย ซึ่งเป็นพฤติกรรมของคนไทยยุคปัจจุบัน

3. กระแสบริโภคนิยม คนไทยในยุคปัจจุบันมักจะบริโภคนิยมตามกระแส เช่น ดาราใช้กระเป๋า ยี่ห้ออะไร ต้องไปหาซื้อมาให้ได้ หรือยูทูบเบอร์ (Youtuber) พาไปชม ชิม ช้อป ร้านไหนดังๆ ก็พากันแห่กันไปกินร้านนั้นตามกระแสนิยม เช่น ร้านอาหารตามสั่ง ร้านส้มตำ ร้านยำ ร้านกาแฟ เป็นต้น ไปตาม กระแสบริโภคนิยม

ประเด็นพฤติกรรมการบริโภควัตถุนิยม (สินค้าฟุ่มเฟือย) เกินความพอดี ซึ่งสอดคล้องกับพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) (2541) ได้กล่าวไว้ในหนังสือการพัฒนาที่ยั่งยืน ความว่า การบริโภคที่มุ่งให้บุคคลในสังคมใช้ปัญญาในการแสวงหาและใช้ทรัพยากรร่วมกันในสังคม จำเป็นต้องบริหารจัดการของใช้บริโภคให้พอเพียง เริ่มจากพัฒนาตนตามหลักพระพุทธศาสนา ต้องรู้จักความพอประมาณในเบื้องต้น เช่น การบริโภคอาหารการใช้หลักพิจารณาอาหารเป็นการฝึกให้ปัญญารู้จักแยกแยะระหว่างคุณค่าแท้กับคุณค่าเทียม เมื่อเรากินอาหารเพื่อคุณค่าแท้คือเพื่อหล่อเลี้ยงชีวิต เพื่อสุขภาพดีกินเพื่อความพอดีจึงเป็นประโยชน์ ทั้งต่อการพัฒนาชีวิตของตน การอยู่ร่วมกันในสังคม และการรักษาสภาพแวดล้อมไปด้วยพฤติกรรมการบริโภคอาหารมีความสัมพันธ์ไปถึงเรื่องเกี่ยวกับการหา และการทำอาหารก่อนที่จะเอามารับประทานว่า ได้วัสดุนั้นมาจากไหน วิธีใด ใช้วิธีการใดในการรักษาหรือเพิ่มพูนคุณค่าทางโภชนาการได้ดีที่สุด วิธีใดทำลายหรือลดคุณค่าทางโภชนาการ พฤติกรรมการบริโภคอาหารไม่ใช่พฤติกรรมธรรมชาติเอกเทศส่วนบุคคลที่จะทำได้โดยเสรีตามอำเภอใจ แต่เป็นการกระทำทางสังคม และวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับผู้อื่นเสมอ จึงต้องเป็นไปตามรูปแบบและกฎเกณฑ์ที่กลุ่มนั้นกำหนดไว้ ซึ่งสอดคล้องกับพระไพศาล วิสาโล (2566) กล่าวไว้ในหนังสือจริยธรรมการบริโภคในพุทธศาสนาเถรวาท ความว่า “ในสังคมแบบดั้งเดิม สิ่งที่คุณบริโภคนั้นมักเป็นสิ่งจำเป็นพื้นฐานสำหรับชีวิต ได้แก่ ปัจจัย 4 แต่สังคมไทยปัจจุบัน สิ่งที่คุณส่วนใหญ่บริโภคความสุกนั้นจะได้มากก็ด้วยการบริโภค ยิ่ง บริโภคหรือมีวัตถุดิบเสพมากเท่าไรก็ยิ่ง มีความสุขมากเท่านั้น ด้วยเหตุนี้การแสวงหาเงินตราและครอบครองวัตถุดิบเสพให้ได้มากที่สุด จึงเป็นจุดหมายสูงสุดของผู้คนในสังคมบริโภค

พฤติกรรมการบริโภคอาหารหรือบริโภคนิสัยเป็นพฤติกรรมของบุคคลที่กระทำด้วยความคิด ความรู้สึก ความชอบ ความเคยชินเกี่ยวกับการรับประทานอาหารที่ทำอยู่เป็นประจำ เพื่อสนองความต้องการของตนเอง และสังคมวัฒนธรรม ได้แก่ ชนิดของอาหาร การเลือกรับประทานอาหารและจำนวนมือของอาหารที่รับประทานในแต่ละวัน ปัญหาโภชนาการต่ำกว่ามาตรฐาน ปัญหาการขาดสารอาหารบางอย่างหรือการได้รับสารพิษปนเปื้อนมากับอาหาร ซึ่งสอดคล้องกับแสง นิลนามะ (2551) ผู้ศึกษาวิจัยเรื่องจริยธรรมการบริโภคในพุทธศาสนาเถรวาท พบว่า การเสพบริโภคใช้สอยปัจจัยที่สุจริตจะสำเร็จประโยชน์ได้ด้วยการแสวงหาที่สุจริต แต่สิ่งเสพบริโภคใช้สอยที่ได้มาด้วยความไม่บริสุทธิ์ถือเป็นมลทิน แม้จะพิจารณาการบริโภคทั้ง 3 ระยะคือก่อนบริโภคขณะบริโภคและหลังบริโภคนั้นถือว่า การเสพบริโภคใช้สอยที่ได้มาด้วยความไม่บริสุทธิ์นั้น มีผลต่อผู้บริโภคในทางจิตใจ ดังนั้น พระพุทธองค์ทรงย้ำให้ผู้เสพบริโภคใช้สอย

ปัจจัย 4 ตระหนักในการบริโภคใช้สอยเลี้ยงชีพโดยสุจริต (สัมมาอาชีวะ) กระแสบริโภคนิยมที่สื่อต่างๆ ทั้งโทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ต่างๆ โหมโฆษณาสินค้าเพื่อกระตุ้นการบริโภค ทำให้เกิดการบริโภคที่เกินพอดี ยิ่งโดยเฉพาะยุคดิจิทัลก็มีอิทธิพลต่อสังคมไทยในปัจจุบันเป็นอย่างมากที่ทำให้ผู้คนในสังคมมีค่านิยมในการนับถือเงินเนื่องจากเงินสามารถซื้อทุกอย่างทุกอย่างที่ต้องการได้ การหาเงินแม้จำเป็นสิ่งสำคัญ แต่การรู้จักใช้เงินมีความสำคัญกว่า อาหาร (Food) เป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญอย่างยิ่งของสิ่งมีชีวิตทั้งหลายในการดำรงชีวิตอยู่เพื่อจุดมุ่งหมายอันสูงสุดของแต่ละบุคคลที่ได้กำหนดเอาไว้ เช่น มนุษย์ทุกๆ ไป บริโภคอาหารเพื่อระงับความหิวกระหาย เพื่อให้มีพลังในการทำงาน แม้กระทั่งพุทธบริษัทเองก็บริโภคอาหารเพื่อจะได้พลังกายพลังความคิดในการปฏิบัติธรรมให้เข้าถึงจุดหมายอันสูงสุด คือ การบรรลุพระนิพพาน

ผลกระทบจากการกินอาหาร ปัญหาด้านสุขภาพของคนปัจจุบัน นอกจากจะมีสาเหตุมาจากปัจจัยภายในอย่างเช่นความบกพร่องของยีนส์หรือเป็นเพราะกรรมพันธุ์แล้วอีกสาเหตุหนึ่งก็คือมาจากปัจจัยภายนอก เช่น อาหารและสภาพแวดล้อมที่อาศัยอยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งอาหาร กล่าวได้ว่า โรคภัยไข้เจ็บต่างๆ ปัญหาด้านสุขภาพ เช่น โรคเบาหวาน มะเร็ง โรคกระเพาะอาหารอักเสบ ท้องเสีย ท้องอืด แม้กระทั่งโรคอ้วน ซึ่งเหมือนกับพระสนั่น ธมมวิชิโย (วงศ์สมบูรณ์) (2549) ผู้ศึกษาวิจัยเรื่อง ศึกษาเปรียบเทียบเรื่องการใช้เศรษฐศาสตร์แนวพุทธกับลัทธิบริโภคนิยม: ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนเทศบาลตำบลอุโมงค์ อำเภอมือง จังหวัดลำพูน พบว่า การบริโภค ตามหลักเศรษฐศาสตร์แนวพุทธ หมายถึง การใช้สินค้าและบริการ บำบัดความต้องการเพื่อให้ได้รับความพึงพอใจ โดยเกิดคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น หมายความว่า การบริโภคจะต้องมีจุดหมาย ว่าบริโภคเพื่ออะไร พฤติกรรมการบริโภค มีจุดเริ่มต้นจากเจตนา ความคิดและความตั้งใจทำ ถ้ามีความคิดที่ถูกพฤติกรรมที่ตามมาก็ถูกไปด้วย ดังนั้น การบริโภคที่ถูกต้องย่อมก่อประโยชน์และคุณค่ามาสู่ชีวิตทั้งส่วนตนและสังคม

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

1.1 รูปแบบการวิเคราะห์การบริโภคที่เกินพอดีของมนุษย์ในสังคมไทยปัจจุบันที่ปรากฏในช่องทางการสื่อสารออนไลน์ในเฟซบุ๊ก (Facebook) ยูทูบ (Youtube) เว็บไซต์ (Website) ในเวลาที่เผยแพร่ นั้นควรมีเชิงอรรถของเอกสารนั้นๆ และมีแหล่งอ้างอิงของพุทธธรรมนั้น เพื่อให้เกิดสามารถตรวจสอบที่มาว่าเป็นข้อมูลเท็จ ข้อมูลจริง เพื่อให้เกิดความเลื่อมใสของศรัทธาและผู้ค้นหาว่าได้ข้อมูลที่จริงจากพระไตรปิฎก เล่มไหน หน้าไหน

1.2 กรมการศาสนาและสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ หรือมหาเถรสมาคมตลอดจนหน่วยงานองค์กรต่างๆ ควรให้ความสนใจและมีความตระหนักในเรื่อง การวิเคราะห์การบริโภคที่เกินพอดีของมนุษย์ในสังคมไทยปัจจุบันให้มีคุณธรรมและจริยธรรม และควรเน้นอบรมบุคลากรทั้งพระภิกษุสงฆ์

และอุบาสก อุบาสิกา ให้มีความรู้ในเรื่องการวิเคราะห์การบริโภคที่เกินพอดีของมนุษย์ในสังคมไทยปัจจุบัน และนำไปใช้งานให้มีประสิทธิภาพ และให้เกิดความเหมาะสมกับพุทธบริษัท 4 ให้เข้าถึงหลักธรรมพระพุทธศาสนาและน้อมนำไปปฏิบัติเพื่อให้พ้นจากความทุกข์

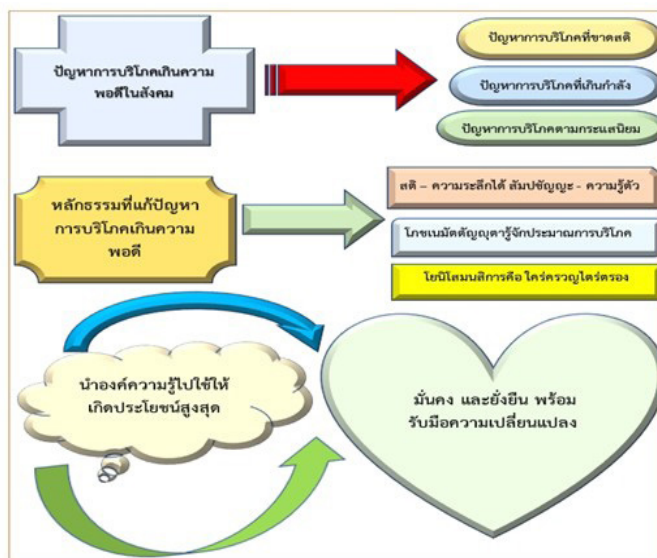
2. ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีศึกษาวิจัยเรื่องการวิเคราะห์การบริโภคพืชผักสมุนไพรทางไกลโรคตามแนวประโยชน์นิยมในทางจริยศาสตร์

2.2 ควรศึกษาเปรียบเทียบการบริโภคข้าวเหนียวกับข้าวเจ้าให้มีสุขภาพดี ตามหลักพุทธจริยศาสตร์

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัยทำให้ทราบสภาพปัญหาบริโภคที่เกินความพอดีของคนในสังคมไทยปัจจุบัน ทำให้เข้าใจในหลักพุทธปรัชญาเถรวาทที่ส่งเสริมการบริโภคที่พอดีของมนุษย์ ได้ความรู้เกี่ยวกับการบริโภคที่พอดีของคนในสังคมไทยปัจจุบันตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาท เมื่อเจอปัญหาแล้วมีสติสัมปชัญญะ รู้จักนำหลักพุทธธรรมมาปรับใช้ในชีวิตประจำวัน หลักโภชนมัตตัญญูตา รู้จักประมาณตนในการบริโภค หลักโยนิโสมนสิการ ใคร่ครวญไตร่ตรองดีแล้ว นำองค์ความรู้ไปใช้ในการดำรงชีวิตให้เกิดประโยชน์สูงสุด เป็นต้น

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2525). *พุทธธรรมฉบับปรับปรุงและขยายความ*. กรุงเทพฯ: คณะธรรมจริยธรรมและธรรมสถาน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2541). *การพัฒนาที่ยั่งยืน*. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: มูลนิธิโกมลคีมทอง.
- พระไพศาล วิสาโล. (2566). *ทำความเข้าใจบริโภคนิยม: คู่ปรับของเศรษฐกิจพอเพียง*. เข้าถึงได้จาก <http://www.visalo.org/article/budKarnsermsang.html>
- พระมหาปรีชา บุญศรีตัน. (2564). *พุทธจริยธรรมกับการบริโภคอาหาร: ศึกษาเฉพาะกรณีเกณฑ์ทางจริยธรรมการบริโภคอาหารของนักศึกษามรรพพทธ ในมหาวิทยาลัยของรัฐ*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- พระสนั่น ธมฺมวิชิโย (วงศ์สมบุญณ). (2549). *ศึกษาเปรียบเทียบเรื่องการใช้เศรษฐกิจศาสตร์แนวพุทธกับลัทธิบริโภคนิยม: ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนเทศบาลตำบลอุโมงค์ อำเภอมือง จังหวัดลำพูน*. (วิทยานิพนธ์ศาสตรมหาบัณฑิต). นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- แสวง นิลนามะ. (2551). *จริยธรรมการบริโภคในพุทธศาสนาเถรวาท*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล
ของผู้บริหารโรงเรียนราชประชานุเคราะห์
สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*
A Study of Factors Affecting the Administrative Success According
to the Principles of Good Governance of Administrators of
Rajaprajanukroh School Under the Northeast Special
Education Bureau

ดัตลียา ยารังสี, พระครูปลัดบุญช่วย โชติวิโส, สัมฤทธิ์ กางเพ็ง¹ และณฐาพัชร วรพงศ์พัชร²
Cuttaleeya Yarungsee, Phrakhrupalad Boonchuay Chotivungso, Samrit Kangpheng
and Ntapat Worapongpat
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น¹
สถาบันเทคโนโลยีภาคตะวันออกเฉียงเหนือแห่งสุวรรณภูมิ²
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus, Thailand
Eastern Institute of Technology Suvarnabhumi, Thailand
Corresponding Author, E-mail: 6405205016@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 2) เปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ จำแนกตามสถานภาพ วุฒิการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน 3) ศึกษาแนวทางการพัฒนาและส่งเสริมการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ เป็นการวิจัยแบบผสม กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 317 คน ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน โดยใช้ตารางสำเร็จรูปของ Krejcie and Morgan กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถาม

*ได้รับบทความ: 12 มีนาคม 2566; แก้ไขบทความ: 13 พฤษภาคม 2566; ตอรับตีพิมพ์: 30 สิงหาคม 2566
Received: March 12, 2023; Revised: May 13, 2023; Accepted: August 30, 2023

และแบบสัมภาษณ์ มีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.98 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ F-test

ผลการวิจัยพบว่า

1. การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.46$) รายด้านที่มีระดับปฏิบัติสูงสุด คือ ปัจจัยด้านโรงเรียน ปัจจัยด้านผู้บริหาร และปัจจัยด้านครู ตามลำดับ
 2. เปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ จำแนกตามสถานภาพ วุฒิการศึกษาและประสบการณ์การทำงาน พบว่า ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ
 3. แนวทางการส่งเสริมและพัฒนการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหาร ได้แก่ 1) หลักนิติธรรม ปฏิบัติตามกฎหมายระเบียบ ข้อบังคับ อย่างเคร่งครัด 2) หลักคุณธรรม ยึดมั่นในคุณธรรมและจริยธรรม มีจริงใจ เห็นใจผู้ใต้บังคับบัญชา 3) หลักความโปร่งใส มีความซื่อสัตย์สุจริต สามารถตรวจสอบและติดตามผลสำเร็จของการบริหารได้ 4) หลักความมีส่วนร่วม ควรรับฟังความคิดเห็นและประชุมชี้แจงต่อผู้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจและการดำเนินงาน 5) หลักความรับผิดชอบ ตระหนักในสิทธิหน้าที่ ความรับผิดชอบต่อสังคม 6) หลักความคุ้มค่า คำนึงถึงผลประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวมในการบริหารจัดการ
- คำสำคัญ:** ปัจจัยความสำเร็จ; การบริหารงาน; หลักธรรมาภิบาล

Abstract

The objectives of this research were: 1) to study the factors affecting success in administration according to good governance principles of the administrators of Rajaprachanukroh School 2) to comparatively the factors affecting success in administration according to good governance principles of the administrators of Rajaprachanukroh School classified by status, educational background, and work experience; 3) to study the guideline for development and promotion of administration according to the principles of good governance of Rajaprachanukroh school administrators. This study was carried out by means of mixed-method research. The sample group consisted of 317 school administrators and teachers, obtained by using Krejcie and Morgan's ready-made tables. Set the sample size. Stratified sampling. The research tools were a questionnaire and an interview form. The reliability value of the entire questionnaire was 0.98. The quantitative data were analyzed using percentage, mean, and standard deviation.

The research results were as follows:

1. The factors affecting success in administration according to good governance principles of the administrators of Rajaprachanukroh School under the Northeast Special Education Bureau were at a high level in an overall perspective. The aspect with the highest practice was the school factors, followed by factors of administrators and teachers, respectively.
2. The comparison of the factors affecting success in administration according to good governance principles of the administrators of Rajaprachanukroh School under the Northeast Special Education Bureau classified by status, educational background, and work experience did not show any statistically significant difference.
3. The guideline for the development and promotion of administration according to the principles of good governance of Rajaprachanukroh school administrators under the Northeast Special Education Bureau is that as follows (1) the rule of laws: strictly comply with the rules and regulations; (2) ethics: adherence to morality and ethics, sincerity and sympathy for subordinates; (3) transparency: to be honest and be able to check and follow up the success of the administration; (4) participation: they should listen to opinions and hold a meeting to clarify with the participants in decision-making and operations; (5) accountability: be aware of the rights and duties, and social responsibility; (6) value for money: take into account the maximum benefit to the public in management.

Keywords: Successful factors; Administration; Good Governance

1. บทนำ

ผู้บริหารสถานศึกษาเมื่อได้นำเอาหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในสถานศึกษา ควบคู่กับการบริหารทรัพยากรการศึกษา ถือว่าเป็นสถานศึกษาที่มีคุณธรรมมีคุณภาพดีเยี่ยม ทั้งทางด้านการศึกษาและทางด้านการประพฤติดนของผู้บริหารและของบุคลากรในโรงเรียน และเป็นที่เคารพยกย่องจากบุคคลภายนอกอีกด้วย โดยเฉพาะผู้ปกครองนักเรียน เมื่อเห็นบุตรหลานที่จบจากโรงเรียนนี้มีความรู้ดี มีความประพฤติดี ย่อมสรรเสริญว่าเป็นโรงเรียนที่สร้างบุคลากรให้เป็นคนดี และการจัดการศึกษาที่มีอยู่ในโรงเรียนนั้นๆ ควรนำหลักธรรมาภิบาลมาประยุกต์ใช้กับการศึกษาด้วย เพื่อเป็นการปลูกจิตสำนึกให้แก่บุคลากรในโรงเรียนและนักเรียน พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2)

พ.ศ. 2545 มาตรา 6 ว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ซึ่งการเป็นผู้นำทางการศึกษาจำเป็นต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ การเป็นคนดีและคนเก่ง คงไม่เพียงพอ เพราะในการบริหารจัดการยังจำเป็นต้องอาศัยความรู้ ความสามารถความมุ่งมั่นตั้งใจ ความขยัน อดทน ซื่อสัตย์ ประหยัด ตรงต่อเวลา มีความรับผิดชอบ กล้าคิด กล้าทำ มีกัลยาณมิตร สามารถตัดสินใจอย่างชาญฉลาด ใช้คุณธรรมเป็นเครื่องชี้นำอาชีพพัฒนาตนเองอยู่เสมอ อีกทั้งต้องยึดถือและปฏิบัติตามจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพโดยเคร่งครัด (พระมหาวิญญู สิริภทฺโท (แช่มสายทอง), 2561, หน้า 194-203)

การปฏิรูปการศึกษาและนโยบายของรัฐบาลมีวัตถุประสงค์ต้องการพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมที่ยึดหลักคุณธรรมนำความรู้และใช้ระบบการจัดการศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคนให้มีคุณธรรมเป็นพื้นฐานในกระบวนการเรียนรู้โดยการร่วมมือกันทั้งสถาบันครอบครัว ชุมชนสถาบันทางศาสนาและสถานศึกษาอย่างบูรณาการโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้บริหารสถานศึกษาและผู้บริหารการศึกษาที่จะเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาวิสัย คุณธรรม จริยธรรม และพัฒนาทักษะในระดับสถานศึกษารวมทั้งสามารถปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมให้แก่เด็กและเยาวชนจนสามารถนำไปปฏิบัติจนเป็นวิถีชีวิตได้ (พระราชบัญญัติมาตรฐานทางจริยธรรม พ.ศ. 2562, 2562)

ผู้บริหารต้องมีหลักในการดำเนินงานที่เหมาะสมอันจะส่งผลให้ผู้ร่วมงาน หรือผู้ใต้บังคับบัญชาเกิดความเลื่อมใสศรัทธาตั้งใจปฏิบัติงานให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย การดำเนินงานจะประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์มากน้อยเพียงใดย่อมขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้บริหารในการนำหลักการบริหารมาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลเป็นแนวทางสำคัญ โดยยึดหลักสำคัญพื้นฐาน 6 ประการ คือ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า (ถวิลวดี บุรีกุล, 2561, หน้า 19)

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมีความต้องการที่จะศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนราชประชานุเคราะห์สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เนื่องจาก ผู้บริหารโรงเรียนนั้นเป็นผู้ที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการจัดการศึกษาภายในโรงเรียนและยังเป็นผู้ที่สำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมภายในองค์กรให้แก่ครู บุคลากรทางการศึกษา และนักเรียน (พระมหาวิญญู สิริภทฺโท (แช่มสายทอง), 2563 , หน้า 242-253)

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

2. เพื่อเปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำแนกตามสถานภาพ วุฒิการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน

3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาและส่งเสริมการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยวิธีวิทยาแบบผสม (Mixed Methodology Research) ด้วยเทคนิควิธีการเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ดังนี้

1. ประชากร/กลุ่มตัวอย่าง และกลุ่มเป้าหมาย

1.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรที่ใช้ คือ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนในโรงเรียนกลุ่มสถานศึกษาในโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 885 คน โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่างได้มาจากตารางสำเร็จรูปของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie and Morgan, 1970, pp. 607-610 อ้างถึงใน บุญชุม ศรีสะอาด, 2535, หน้า 43) กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง (Sample size) การได้มาของกลุ่มตัวอย่าง ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified sampling) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 317 คน ซึ่งจำแนกเป็น ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 50 คน และครูผู้สอน จำนวน 267 คน

1.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ประชากรที่ใช้คือ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนในโรงเรียนกลุ่มสถานศึกษาในโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 10 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) ทั้งนี้โดยเลือกจากผู้ที่มีความเชี่ยวชาญและมีประสบการณ์สูง

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านเนื้อหาและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล ของผู้บริหารโรงเรียนราชประชานุเคราะห์สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผู้วิจัยใช้หลักธรรมาภิบาลจำนวน 6 หลัก ได้แก่ 1) หลักนิติธรรม 2) หลักคุณธรรม 3) หลักความโปร่งใส 4) หลักความมีส่วนร่วม 5) หลักความรับผิดชอบ 6) หลักความคุ้มค่า

3. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะคำถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) จำแนกตามสถานภาพ วุฒิการศึกษา

ศึกษาและประสบการณ์การทำงาน ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ โดยใช้แบบสอบถามชนิดเลือกตอบ ซึ่งมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประเมินค่า (Numerical Rating Scale) มี 5 ระดับตามวิธีของลิเคิร์ท (Likert) ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามปลายเปิดเพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ แบ่งเป็น 2 ตอน 1) ข้อมูลส่วนตัวของผู้ให้สัมภาษณ์ และ 2) เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structure interview)

4. การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือวิจัย ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้ 1) นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อให้คำแนะนำในการปรับปรุงแก้ไข และให้ความเห็นชอบ 2) นำแบบสอบถามจากอาจารย์ที่ปรึกษามาปรับปรุงแก้ไขให้ถูกต้องสมบูรณ์และจัดทำแบบที่แก้ไขแล้วนำเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน เพื่อพิจารณาตรวจสอบความถูกต้องและประเมินคุณภาพของแบบสอบถามเพื่อหาค่า Index of consistency (IOC) ตามหลักเกณฑ์ประเมินในแต่ละข้อ มีค่าตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป การวิจัยครั้งนี้มีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.60-1.00 3) นำแบบสอบถามจากผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงแก้ไขตามผลการประเมินหรือข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ จัดทำเป็นฉบับสมบูรณ์ให้มีจำนวน 51 ข้อ และเนื้อหาที่สอดคล้องตรงกับเรื่องที่วิจัย 4) นำแบบสอบถามที่ได้แก้ไขเป็นสมบูรณ์แล้วไปทดลองใช้ (Try out) กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน เพื่อนำผลไปวิเคราะห์ข้อมูลตามโปรแกรมสำเร็จรูปต่อไป 5) นำผลจากการทดลองใช้ไปวิเคราะห์หาค่าอำนาจจำแนกโดยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์สหพันธ์อย่างง่ายของเพียร์สัน (Person product moment correlation coefficient) หรือวิธี Item total correlation นำข้อที่มีค่าสหสัมพันธ์ทางบวกไปเทียบกับค่าวิกฤติ ($\alpha = 0.05$) โดยใช้เกณฑ์มีค่าตั้งแต่ 0.20-1.00 เป็นข้อที่นำไปใช้ได้ ซึ่งมีค่าอำนาจจำแนกระหว่าง 0.46-0.90 6) นำแบบสอบถามในข้อที่มีค่าอำนาจจำแนกตามเกณฑ์ที่ใช้ได้ไปหาค่าความเชื่อมั่นเป็นรายด้านและโดยภาพรวมตามวิธีการของครอนบาค (Cronbach) เพื่อหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (Alpha-Coefficient) โดยใช้เกณฑ์ตั้งแต่ 0.75 ขึ้นไป ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.98 7) นำแบบสอบถามที่มีค่าความเชื่อมั่นตามเกณฑ์ที่กำหนดมาจัดทำเป็นฉบับสมบูรณ์ ที่พร้อมนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมต่อไป

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามระเบียบแนวทางการปฏิบัติดังนี้ แบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสัมภาษณ์ตามขั้นตอนดังนี้คือ 1) ผู้วิจัยขอหนังสือจากผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น เพื่อขอเชิญผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมภาษณ์ 2) นำหนังสือขอเชิญผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมภาษณ์และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยไปมอบให้ผู้ทรงคุณวุฒิด้วยตนเอง

โดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิเป็นผู้กำหนดวัน เวลา และสถานที่ในการให้สัมภาษณ์ 3) เก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ มาวิเคราะห์โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท มีผู้ตอบแบบสอบถามสัมภาษณ์จำนวน 10 คน และแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสอบถามตามขั้นตอนดังต่อไปนี้ 1) ขอนหนังสือจากสำนักงานศูนย์บัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตขอนแก่น เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการรวบรวมข้อมูล 2) ส่งหนังสือถึงผู้ซึ่งขอความอนุเคราะห์ไปยังผู้อำนวยการโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ ภาควิชาออกเฉียงเหนือ ในการเก็บรวบรวมข้อมูลกับผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ 3) ผู้วิจัยเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามออนไลน์ โดยใช้ Google Form เพื่อสร้าง คิวอาร์โค้ด (QR Code) ให้พร้อมที่จะนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลของงานวิจัยต่อไป มีผู้ตอบแบบสอบถามออนไลน์ จำนวน 317 คน

6. การวิเคราะห์ข้อมูล นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์แล้วนำมาจัดเรียงลำดับแบบสอบถาม แล้วประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปมาดำเนินการดังนี้ 1) วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพ ประสบการณ์ในการทำงาน และระดับการศึกษา โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) และหาค่าร้อยละ (Percentage) 2) การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนราชประชานุเคราะห์สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ภาควิชาออกเฉียงเหนือ สถิติที่ใช้คือค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) 3) เปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล จำแนกตาม สถานภาพ วุฒิการศึกษาและประสบการณ์การทำงาน สถิติที่ใช้คือ สถิติทดสอบที่ F-test (Analysis of Variance) เพิ่มเติม 4) วิเคราะห์การศึกษาแนวทางในการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนราชประชานุเคราะห์สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ภาควิชาออกเฉียงเหนือ

4. สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนราชประชานุเคราะห์สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษภาควิชาออกเฉียงเหนือ สามารถสรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนราชประชานุเคราะห์สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ภาควิชาออกเฉียงเหนือ

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จโดยรวมในการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล

ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการบริหารงาน		ระดับปฏิบัติ		
		$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
1. ปัจจัยด้านผู้บริหาร	1.1 ด้านพฤติกรรมผู้นำของผู้บริหาร	4.43	0.63	มาก
	1.2 ด้านวิสัยทัศน์ของผู้บริหาร	4.44	0.61	มาก
	รวม	4.44	0.62	มาก
2. ปัจจัยด้านครู	2.1 ด้านคุณภาพการสอนของครู	4.47	0.50	มาก
	2.2 ด้านความพึงพอใจในการทำงานของครู	4.50	0.47	มาก
	2.3 ด้านการสนับสนุนทางสังคมของครู	4.36	0.69	มาก
	รวม	4.44	0.55	มาก
3. ปัจจัยด้านโรงเรียน	3.1 ด้านสภาพแวดล้อม	4.70	0.49	มากที่สุด
	3.2 ด้านวัฒนธรรมสถานศึกษา	4.35	0.70	มาก
	รวม	4.53	0.60	มากที่สุด
รวม		4.46	0.58	มาก

ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.46$, S.D. = 0.58) และรายด้านที่มีระดับปฏิบัติสูงสุด คือปัจจัยด้านโรงเรียน ($\bar{x} = 4.53$, S.D. = 0.60) รองลงมาปัจจัยด้านผู้บริหาร ($\bar{x} = 4.44$, S.D. = 0.62) และปัจจัยด้านครู ($\bar{x} = 4.44$, S.D. = 0.55) ตามลำดับ

2. การศึกษาการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนราชประชานุเคราะห์สังกัดสำนักงานบริหารงานการศึกษาพิเศษ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล

การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล	ระดับปฏิบัติ		
	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านหลักนิติธรรม	4.34	0.64	มาก
2. ด้านหลักคุณธรรม	4.55	0.66	มากที่สุด

การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล	ระดับปฏิบัติ		
	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
3. ด้านหลักความโปร่งใส	4.54	0.60	มากที่สุด
4. ด้านหลักความมีส่วนร่วม	4.41	0.71	มาก
5. ด้านหลักความรับผิดชอบ	4.64	0.55	มากที่สุด
6. ด้านหลักความคุ้มค่า	4.48	0.58	มาก
รวม	4.49	0.62	มาก

ผลการวิจัยพบว่า การศึกษาการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.49$, S.D. = 0.62) เมื่อพิจารณาแต่ละด้านโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ หลักความรับผิดชอบ ($\bar{x} = 4.64$, S.D. = 0.55) หลักคุณธรรม ($\bar{x} = 4.55$, S.D. = 0.66) หลักความโปร่งใส ($\bar{x} = 4.54$, S.D. = 0.60) หลักความคุ้มค่า ($\bar{x} = 4.48$, S.D. = 0.58) หลักความมีส่วนร่วม ($\bar{x} = 4.41$, S.D. = 0.71) และหลักนิติธรรม ($\bar{x} = 4.34$, S.D. = 0.64) ตามลำดับ

3. เปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ จำแนกตามสถานภาพ วุฒิการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน พบว่าไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

4. วิเคราะห์การศึกษาแนวทางการส่งเสริมและพัฒนาการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษาและครู เพื่อทราบแนวทางการปฏิบัติและนำไปประยุกต์ใช้ในการบริหารการศึกษา ในสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารการศึกษาศึกษาพิเศษ ดังนี้ 1) ด้านหลักนิติธรรม พบว่า ผู้บริหารต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบ ข้อบังคับ ตามกฎหมายในการบริหารราชการด้วยความเป็นธรรม อย่างเคร่งครัด นำไปใช้ด้วยความเป็นธรรม ไม่เลือกปฏิบัติ 2) หลักคุณธรรม พบว่า ผู้บริหารควรยึดมั่นในคุณธรรมและจริยธรรม มีความซื่อสัตย์ จริงใจ เข้าใจและมีเห็นใจผู้ใต้บังคับบัญชา ยึดมั่นถือมั่นในสิ่งที่ดีงาม ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี 3) หลักความโปร่งใส พบว่า ผู้บริหารต้องมีความซื่อสัตย์สุจริต สามารถตรวจสอบและติดตามผลสำเร็จของการบริหารได้ โดยเฉพาะในด้านการใช้งบประมาณในโรงเรียนและการพิจารณาความดีความชอบ 4) หลักความมีส่วนร่วม พบว่า ผู้บริหารควรรับฟังความคิดเห็นและประชุมชี้แจงต่อบุคลากรและผู้มีส่วนร่วมทุกครั้ง ในการตัดสินใจ การแก้ปัญหาและการดำเนินงานความมีส่วนร่วมในการทำงาน เหมือนการทำงานเป็นทีมอย่างมีประสิทธิภาพ 5) หลักความรับผิดชอบ พบว่า ผู้บริหารควรตระหนักในสิทธิหน้าที่ ความสำนึก ในความรับผิดชอบต่อสังคมการใส่ใจต่อปัญหาของนักเรียน ครู และโรงเรียน มีกระตือรือร้นในการแก้ปัญหา 6) หลักความคุ้มค่า ผู้บริหารควร

คำนึงถึงผลประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวม ในการบริหารจัดการและใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด มาบริหารจัดการให้คุ้มค่า ทั้งในด้านคุณภาพของความเป็นอยู่และการพัฒนานักเรียน ครู บุคลากร อาคารสถานที่ ไปพร้อมๆ กัน

5. อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนราชประชานุเคราะห์สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.46$) และรายด้านที่มีระดับปฏิบัติสูงสุด คือ ปัจจัยด้านโรงเรียน รองลงมาคือ ปัจจัยด้านผู้บริหาร และปัจจัยด้านครู ตามลำดับ สอดคล้องกับงานวิจัยของเพ็ญพรรณ เครากระโทก, สมศรี ทองนุช และสุเมธ งามกนก (2563, หน้า 58-70) ได้ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จในการบริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 2 พบว่า ปัจจัยด้านครูผู้สอน ปัจจัยด้านโรงเรียน และปัจจัยด้านผู้บริหารมีส่งผลกระทบต่อความสำเร็จในการบริหารโรงเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

2. การศึกษาการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาแต่ละด้านโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ หลักความรับผิดชอบ หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักความคุ้มค่า หลักความมีส่วนร่วม และหลักนิติธรรม ตามลำดับ สอดคล้องกับงานวิจัยของดาวริกา อักษรถึง (2557, หน้า 3-13) ได้ศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างระดับปัจจัยความสำเร็จกับระดับความสำเร็จของการนำหลักธรรมาภิบาลไปปฏิบัติขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นการศึกษา เทศบาลนครหาดใหญ่ พบว่า ระดับปัจจัยความสำเร็จของการนำหลักธรรมาภิบาล ไปปฏิบัติขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อยู่ในระดับมาก ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก คือ หลักนิติธรรม หลักความคุ้มค่า หลักการมีส่วนร่วม หลักความโปร่งใส หลักความรับผิดชอบ อยู่ในระดับมาก ส่วนหลักคุณธรรมอยู่ใน ระดับปานกลาง และระดับปัจจัยความสำเร็จของการนำหลักธรรมาภิบาลไปปฏิบัติของเทศบาลนครหาดใหญ่มีความสัมพันธ์ในทางบวกกับระดับความสำเร็จของการ นำหลักธรรมาภิบาลไปปฏิบัติของเทศบาลนครหาดใหญ่ทุกด้าน

3. เปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ จำแนกตามสถานภาพ วุฒิการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน 1) ผลการเปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการบริหารงานของผู้บริหาร จำแนกตามสถานภาพ วุฒิการศึกษาและประสบการณ์การทำงานพบว่าไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สอดคล้องกับงานวิจัย

ของสันติ เลิศไกร และนันทิชา หาสนทรี (2563, หน้า 975-988) ได้ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จของการพัฒนาระบบบริหารตามเกณฑ์รางวัลคุณภาพ การบริหารจัดการภาครัฐ 4.0 ของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ผลการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของบุคลากร จำแนกตามข้อมูลส่วนบุคคลของประชาชน พบว่า บุคลากรภายในองค์กรที่มีอายุ ประเภท ตำแหน่ง และระยะเวลาในการปฏิบัติงานที่ต่างกัน มีระดับความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน และ 2) ผลการเปรียบเทียบการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียน จำแนกตามตำแหน่ง วุฒิการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน พบว่าไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สอดคล้องกับงานวิจัยของพระสมุห์วิเชียร จิตตสโร, เจ้าอธิการบุญช่วย โชติวิโส และสุนทร สายคำ (2563, หน้า 92-102) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานอำเภอพยุหะภูมิพิสัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

4. วิเคราะห์การศึกษาแนวทางการส่งเสริมและพัฒนากิจการงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษาและครู เพื่อทราบแนวทางการปฏิบัติและนำไปประยุกต์ใช้ในการบริหารการศึกษา ในสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ดังนี้ 1) หลักนิติธรรม ปฏิบัติตามกฎหมายระเบียบ ข้อบังคับ อย่างเคร่งครัด 2) หลักคุณธรรม ยึดมั่นในคุณธรรมและจริยธรรม มีจริงใจ เห็นใจผู้ใต้บังคับบัญชา 3) หลักความโปร่งใส มีความซื่อสัตย์สุจริต สามารถตรวจสอบและติดตามผลสำเร็จของการบริหารได้ 4) หลักความมีส่วนร่วม ควรรับฟังความคิดเห็นและประชุมชี้แจงต่อผู้มีส่วนร่วม ในการตัดสินใจและการดำเนินงาน 5) หลักความรับผิดชอบ ตระหนักในสิทธิหน้าที่ ความรับผิดชอบต่อสังคม 6) หลักความคุ้มค่า คำนึงถึงผลประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวม ในการบริหารจัดการ สอดคล้องกับงานวิจัยของพงษ์กฤตย์ นามปพนอังกูร และคณะ (2564, หน้า 1-14) ได้ศึกษาเกี่ยวกับธรรมาภิบาล: หัวใจของการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 พบว่า การบริหารสถานศึกษาหากนำหลักธรรมาภิบาลไปปรับใช้ให้สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา จะทำให้การบริหารงานนั้นสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี เพราะหลักธรรมาภิบาลประกอบด้วย 1) หลักนิติธรรมผู้บริหารจะต้องยึดหลักความถูกต้อง ตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ วินัย และจรรยาบรรณ 2) หลักคุณธรรมผู้บริหารจะต้องยึดหลักความเหมาะสม คือ รู้จักคิด พูด ทำ กิจการงาน และปฏิบัติงานได้เหมาะสม ถูกกาลเทศะ 3) หลักความโปร่งใสผู้บริหารจะต้องยึดหลักความบริสุทธิ์ คือ มีการวินิจฉัย สั่งการ กระทำกิจการงาน ด้วยความบริสุทธิ์ใจ โปร่งใส 4) หลักการมีส่วนร่วมผู้บริหารจะต้องให้ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับการจัดการศึกษา มีส่วนร่วมดำเนินการจัดการศึกษา 5) หลักความรับผิดชอบต่อผู้บริหารจะต้องให้ผู้ที่มีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดการศึกษาได้ตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อส่วนรวมในการจัดการศึกษา และ 6) หลักความคุ้มค่า ผู้บริหารจะต้องใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ในการดำเนินการกับทรัพยากรทางการศึกษาอย่างคุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด ซึ่งทั้งหกหลักการนี้จะบูรณาการอยู่ในการบริหารงานของสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สำหรับการแก้ไขปัญหการบริหารงานภายในสถานศึกษาได้อีกด้วย และนำไปสู่จุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ คือ การทำให้ผู้เรียนเป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุข

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะระดับนโยบาย

1.1 สำหรับสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ควรกำหนดนโยบายและแนวทางการพัฒนาการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล เพื่อให้การบริหารงานเกิดความสำเร็จและมีประสิทธิภาพชัดเจน

1.2 ควรนำผลการศึกษานี้ ในข้อที่มีระดับปฏิบัติเป็นอันดับสุดท้ายของแต่ละด้านในการบริหารตามหลักธรรมาภิบาล ไปเป็นข้อมูลในการวางแผนการบริหารการศึกษาในสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ เพื่อศึกษาสาเหตุที่มีระดับปฏิบัติต่ำและพัฒนาให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

2.1 จากการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก และรายด้านที่มีระดับปฏิบัติสูงสุด คือ ปัจจัยด้านโรงเรียน รองลงมาปัจจัยด้านผู้บริหาร และปัจจัยด้านครู ควรนำมาปรับใช้ในการบริหารสถานศึกษาเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการบริหารสถานศึกษาต่อไป

2.2 จากการศึกษาการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาแต่ละด้านโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ หลักความรับผิดชอบ หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักความคุ้มค่า หลักความมีส่วนร่วม และหลักนิติธรรม ควรนำด้านดังกล่าวมาปรับใช้ในการบริหารสถานศึกษา เพื่อส่งเสริมและพัฒนการบริหารสถานศึกษาโดยคำนึงถึงหลักธรรมาภิบาล ทำให้สถานศึกษาดำเนินไปได้อย่างเป็นระบบ และมีประสิทธิภาพ

2.3 ควรนำผลการศึกษาเป็นข้อมูลสารสนเทศแก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับสถานศึกษา เพื่อเป็นแนวทางในการวางแผนการบริหารการศึกษาที่บูรณาการกับหลักธรรมาภิบาล เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการบริหารการศึกษามากที่สุด

3. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

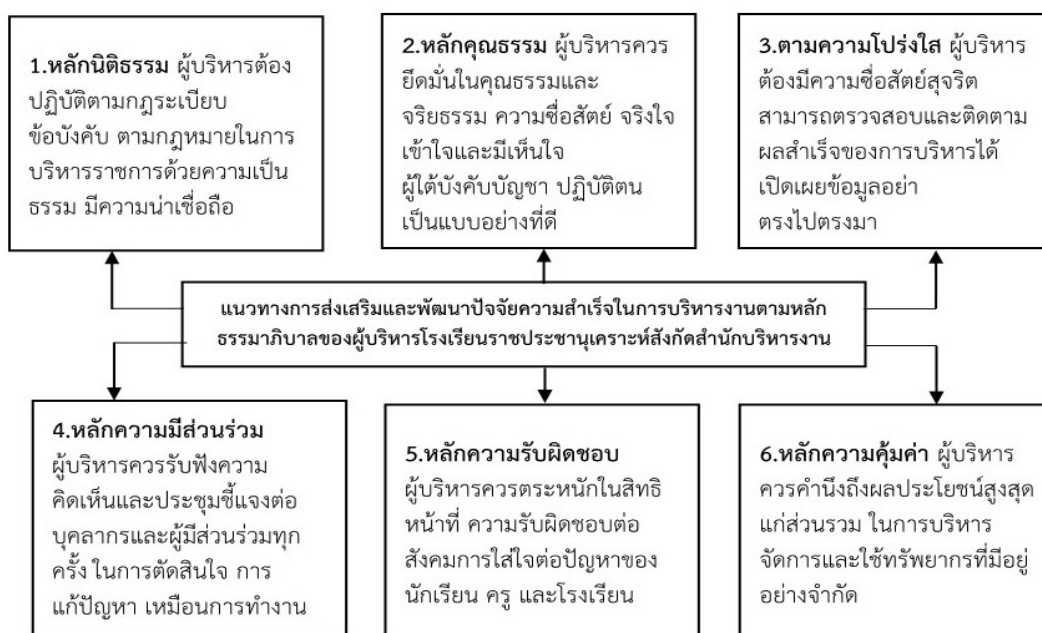
3.1 ควรมีการศึกษการใช้หลักธรรมาภิบาลในระดับสำนักการบริหารงานการศึกษาพิเศษ หรือสถานศึกษาในสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ

3.2 ควรมีการศึกษาผลลัพธ์ที่เกิดจากการใช้หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทราบถึงปัจจัยความสำเร็จในการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คือ ปัจจัยด้านผู้บริหาร ปัจจัยด้านครู ปัจจัยด้านโรงเรียน โดยการใช้หลักธรรมาภิบาลมาาร่วมด้วย ผู้วิจัยจึงได้ประมวลความรู้ที่ทำการศึกษาและข้อเสนอแนะจากการสัมภาษณ์เป็นองค์ความรู้จากการวิจัย ดังแผนภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- ดาวริกา อักษรถึง. (2557). ความสัมพันธ์ระหว่างระดับปัจจัยความสำเร็จกับระดับความสำเร็จของการนำหลักธรรมาภิบาลไปปฏิบัติขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกรณีศึกษา: เทศบาลนครหาดใหญ่. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา*, 9(2), 3-13.
- ถวิลวดี บุรีกุล. (2561). *หลักธรรมาภิบาลจากแนวคิดสู่การปฏิบัติในสังคมไทย*. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2553). *การวิจัยเบื้องต้น*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.

- พงษ์กฤตย์ นามปพนอังกูร และคณะ. (2564). ธรรมนูญ: หัวใจของการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21. *วารสารบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม*, 16(1), 1-14.
- พระมหาวิทย์ สิริภทฺโท (เข้มสายทอง). (2561). การบริหารโรงเรียนตามแนวศัพทราชธรรมกับหลักธรรมนูญ. *วารสารบัณฑิตศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย*, 16(2), 194-203.
- พระมหาวิทย์ สิริภทฺโท (เข้มสายทอง) และคณะ. (2563). รูปแบบการพัฒนาการบริหารตามหลักธรรมนูญที่มีประสิทธิภาพสำหรับโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา. *วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์*, 7(3), 242-253.
- พระราชบัญญัติมาตรฐานทางจริยธรรม พ.ศ. 2562. (2562, 16 เมษายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 136 ตอน 50, หน้า 1-10.
- พระสมุห์วิเชียร จิตตสโร, เจ้าอธิการบุญช่วย โชติวิโส และสุนทร สายคำ. (2563). การบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมนูญในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานอำเภอพยุหะคีรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2. *Journal of Modern Learning Development*, 5(4), 92-102.
- เพ็ญพรรณ เครากระโทก, สมศรี ทองนุช และสุเมธ งามนก. (2563). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 2. *Journal of Graduate School*, 17(87), 58-70.
- สันติ เลิศไกร และนันทิชา หาสุทรี. (2563). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการพัฒนาระบบบริหารตามเกณฑ์รางวัลคุณภาพ การบริหารจัดการภาครัฐ 4.0 ของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. *การประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 11 Global Goals, Local Actions: Looking Back and Moving Forward 2020*, 27 มีนาคม 2563, (หน้า 975-988). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

การพัฒนาชุดการสอน เรื่อง ภัยพิบัติทางธรรมชาติร่วมกับระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ (GIS) โดยใช้وریยสี่จ 4 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4
โรงเรียนพิศาลปณณวิทยา*

The Development of the Teaching Package on Natural Disasters in Conjunction with the Geographic Information System (Gis) By Using the Four Noble Truths for the Fourth High School Students at Pisanpunawittaya School

จรัญญา จันดา, ปาณจิตร์ สุกุมลย์, นิรัช เรืองแสน¹ และอังคณา ตุงคะสมิต²

Jaranya Janda, Panjitr Sukumal, Niraj Ruangsarn and Angkana Tungkasamit

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น¹

มหาวิทยาลัยขอนแก่น²

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus, Thailand

Khon Kaen University, Thailand

Corresponding Author, E-mail: riamkitty334@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการจัดการเรียนรู้ 2) พัฒนาชุดการสอน 3) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน 4) ศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อการใช้ชุดการสอน เรื่อง ภัยพิบัติทางธรรมชาติ ร่วมกับระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ (GIS) โดยใช้وریยสี่จ 4 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4/1 โรงเรียนพิศาลปณณวิทยา จำนวน 23 คน โดยอาศัยการเลือกแบบสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple random sampling) โดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยสุ่ม ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงทดลอง แบบ True Control Group Pretest-Posttest Design สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบสมมติฐาน (t-test dependent sample)

*ได้รับบทความ: 28 เมษายน 2566; แก้ไขบทความ: 15 สิงหาคม 2566; ตอรับตีพิมพ์: 26 สิงหาคม 2566

Received: April 28, 2023; Revised: August 15, 2023; Accepted: August 26, 2023

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพการจัดการเรียนรู้ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนพิศาลปัญญวิทยา โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 4.34$, S.D. = 0.12) ด้านการใช้สื่อประกอบการเรียนการสอนที่หลากหลายช่วยกระตุ้นความสนใจของผู้เรียนอยู่ในระดับที่น้อยที่สุด ($\bar{x} = 1.02$, S.D. = 0.14)
2. ผลการพัฒนาชุดการสอน คะแนนแบบฝึกหัดระหว่างใช้ชุดการสอน เรื่อง ภัยพิบัติทางธรรมชาติร่วมกับระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ (GIS) โดยใช้ปริยสัจ 4 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนพิศาลปัญญวิทยา มีการพัฒนาขึ้นตามลำดับโดยผลการพัฒนาชุดการสอน (E_1/E_2) เท่ากับ 90.00/82.07 ซึ่งถือว่าสูงกว่าเกณฑ์ 80/80
3. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน จากการทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของคะแนนก่อนเรียนและหลังเรียน ปรากฏว่า ค่าเฉลี่ยของคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05
4. ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อชุดการสอน เรื่อง ภัยพิบัติทางธรรมชาติร่วมกับระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ (GIS) โดยใช้ปริยสัจ 4 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนพิศาลปัญญวิทยา โดยภาพรวมอยู่ในระดับพึงพอใจมาก ($\bar{x} = 4.34$, S.D. = 0.12)

คำสำคัญ: ชุดการสอน; ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์; ปริยสัจ 4

Abstract

The objectives of this research were: 1) to study the state of learning management, 2) to develop a teaching package, 3) to compare students' learning achievements, and 4) to study their satisfaction with the use of a teaching package on natural disasters in conjunction with Geographic Information System (GIS) by using the Four Noble Truths for the fourth high school students at Pisanpunawittaya School, Ban Wa Subdistrict, Mueang District, Khon Kaen Province. The sample group used in this research were 23 students in Grade 4/1 of Pisanpunawittaya School selected by simple random sampling using the classroom as a random unit. The experimental research model was the True Control Group Pretest-Posttest Design. The statistics used to analyze the data were: percentage, mean, standard deviation, and t-test (dependent samples).

The research results were as follows:

1. The overall condition of learning management of the fourth-grade high school students at Pisanpunawittaya School was statistically rated at a moderate level ($\bar{x} = 4.34$,

S.D. = 0.12). The use of a variety of instructional media to stimulate learners' interest was rated at the lowest level ($\bar{x}$ = 1.02, S.D. = 0.14).

2. The results of the development of teaching packages: the practice scores during using the teaching package on natural disasters in conjunction with the Geographic Information System (GIS) by using the Four Noble Truths for the fourth-grade high school students at Pisanpunawittaya School are developed sequentially. The result of the teaching package development (E_1/E_2) was 90.00/82.07, which was considered higher than the 80/80 set criterion.

3. The achievement before and after learning: from testing the differences between the mean scores before and after learning, it was found that the mean score after learning was higher than before learning at a statistically significant level of 0.05.

4. The satisfaction of the students with the teaching package on natural disasters in conjunction with the Geographic Information System (GIS) by using the Four Noble Truths was rated at a very satisfied level ($\bar{x}$ = 4.34, S.D. = 0.12).

Keywords: Learning Package; The Geographic Information System (GIS); Four Noble Truth

1. บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้บัญญัติในเรื่องแนวทางการจัดการศึกษา ไว้ว่าการจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้ และพัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุดในกระบวนการเรียนรู้ ต้องจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียนคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลของแต่ละระดับการศึกษา และพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เก่ง ดี มีสุข (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546, หน้า 16) สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่ได้กำหนดจุดมุ่งหมายมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข โดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญบนพื้นฐานความเชื่อว่า ทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ในสาระภูมิศาสตร์เป็นศาสตร์ที่เกี่ยวข้องทั้งวิทยาศาสตร์ และสังคมศึกษา สามารถบูรณาการกับศาสตร์อื่นๆ เช่น ประวัติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และคณิตศาสตร์ ในด้านของสาระภูมิศาสตร์ จากการศึกษาปัจจุบันถึงแม้ว่าทุกหน่วยงานทุกองค์กรทั้งในภาครัฐและภาคเอกชน จะหันมาให้ความสำคัญกับเทคโนโลยี แต่ก็ยังมีหน่วยงานที่รู้จักระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (Geographic Information System: GIS) และให้ความสำคัญกับระบบนี้ค่อนข้างน้อย

ซึ่งระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (GIS) จะชี้ให้เห็นสภาพพื้นที่จริงได้ เป็นระบบที่น่าสนใจและนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2560, หน้า 15) ด้วยโรงเรียนพิศาลปทุมณวิทยา บริหารจัดการห้องเรียนแต่ละห้องมีผู้เรียนคละกันทั้งเก่งและอ่อน ผู้เรียนแต่ละคนมีความแตกต่างกัน จึงทำให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องที่เรียนแตกต่างกัน ครูผู้สอนต้องหาวิธีการสอนหลายๆ อย่างเพื่อทำให้ผู้เรียนสนใจและมีเจตคติที่ดีต่อกลุ่มสาระสังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม ด้วยการนำเอาวิธีการสอนมาให้ใช้เหมาะสมกับลักษณะวิชา ซึ่งจะเป็นสิ่งที่ทำให้การเรียนการสอนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นกว่าเดิม สำหรับการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาสังคมศึกษาของนักเรียนโรงเรียนพิศาลปทุมณวิทยา ยังพบว่า มีปัญหาเนื่องจากขาดสื่อการเรียนการสอนที่เหมาะสมและสร้างความสนใจของนักเรียน ดังนั้นผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนจะเพิ่มขึ้นเมื่อแก้ปัญหาดังกล่าวด้วยการพัฒนาชุดการสอน ซึ่งประกอบไปด้วยแผนการจัดการเรียนรู้ แบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน แบบฝึกหัด โดยจัดกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกับระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ (GIS) โดยใช้وریสัจ 4 เป็นการนำเอาชุดการสอนที่มีสื่อประสม และมีความสัมพันธ์สอดคล้องกับเนื้อหาวิชาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในแต่ละหน่วย เพื่อถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์แก่นักเรียน ช่วยให้นักเรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเรียนรู้มีประสิทธิภาพและดึงดูดความสนใจของผู้เรียน เพราะการสอนโดยใช้وریสัจ 4 มาแก้ปัญหาในภัยพิบัติทางธรรมชาติ ซึ่งเป็นกระบวนการที่ให้ผู้เรียนได้พยายามแสวงหาความรู้ ค้นหาวิธีการแก้ไขปัญหาต่างๆ โดยนำเอาลำดับขั้นทั้ง 4 ของوریสัจในศาสนาพุทธมาใช้เป็นแนวทางแก้ไขปัญหาของตนเอง ซึ่งประกอบด้วย ทุกข์ สมุทัย นิโรธ และมรรค โดยเทคนิควิธีการสอนนี้ทำให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้า แสวงหาความรู้ด้วยตนเอง และชุดการสอนนี้ทำให้ผู้เรียนมองเห็นสภาพพื้นที่จริงของภัยพิบัติทางธรรมชาติ ในอดีตจนถึงปัจจุบัน

ด้วยสาเหตุและปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาในเรื่อง การพัฒนาชุดการสอน เรื่อง ภัยพิบัติทางธรรมชาติ ร่วมกับระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ (GIS) โดยใช้وریสัจ 4 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนพิศาลปทุมณวิทยา โดยเน้นระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ และใช้เครื่องมือ Google Earth เพื่อเป็นประโยชน์ในการได้มาซึ่งพื้นที่เกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติ เพื่อให้นักเรียนได้ฝึกทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านชุดการสอน พร้อมทั้งครูและโรงเรียนได้แนวทางในการพัฒนาชุดการสอนและแนวทางในการจัดแบบ Active learning โดยใช้กิจกรรมระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ (GIS)

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการจัดการเรียนรู้ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนพิศาลปทุมณวิทยา
2. เพื่อพัฒนาชุดการสอน เรื่อง ภัยพิบัติทางธรรมชาติร่วมกับระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ (GIS) โดยใช้وریสัจ 4 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนพิศาลปทุมณวิทยา ให้มีประสิทธิภาพ

ตามเกณฑ์ 80/80

3. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียนของนักเรียน โดยใช้ชุดการสอน เรื่อง ภัยพิบัติทางธรรมชาติร่วมกับระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ (GIS) โดยใช้ปริยสัจ 4 สำหรับนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนพิศาลปัญญวิทยา

4. เพื่อศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อการใช้ชุดการสอน เรื่อง ภัยพิบัติทางธรรมชาติร่วมกับระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ (GIS) โดยใช้ปริยสัจ 4 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนพิศาลปัญญวิทยา

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงทดลอง แบบ True Control Group Pretest-Posttest Design มีขั้นตอนดังนี้

ตารางที่ 1 แบบแผนการทดลอง True Control Group Pretest-Posttest Design

Ex	R	T_1	X	T_2
Co	R	T_1	-	T_2

R แทน การจัดการดำเนินการแบบสุ่ม

T_1 แทน การวัดผลก่อนการทดลอง (Pre-test)

X แทน การจัดการกระทำตามการทดลอง

T_2 แทน การวัดผลหลังการทดลอง (Post-test)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนพิศาลปัญญวิทยา ตำบลบ้านหว้า อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น จำนวน 2 ห้อง รวมทั้งหมด 51 คนที่กำลังศึกษาในปีการศึกษา 2565 ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 23 คน โดยอาศัยการเลือกแบบสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple random sampling) โดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยสุ่ม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นการให้ชุดการสอนที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้น แบ่งออกเป็น ดังนี้

1. แบบสอบถามสภาพการจัดการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นเอง โดยมีเนื้อหาครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ และเนื้อหาจากแนวคิดตามที่ต้องการศึกษา โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไป ได้แก่ เพศ อายุ ตอนที่ 2 แบบสอบถามสภาพการจัดการเรียนรู้สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนพิศาลปัญญวิทยา แบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) มี 5 ระดับ การแปลความหมายของคะแนนเพื่อรวมคะแนนของแต่ละคน แล้วนำมาเปรียบเทียบ

กับเกณฑ์ และตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามแบบปลายเปิดเกี่ยวกับข้อเสนอแนะและแนวทางแก้ไขปัญหาสภาพการจัดการเรียนรู้ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนพิศาลปัญญวิทยา

2. แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีสัง 4 ร่วมกับระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ (GIS) เรื่อง ภัยพิบัติทางธรรมชาติ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง 2560) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โดยแบ่งเนื้อหาเป็น 4 แผนการจัดการเรียนรู้ โดยใช้เวลาในการทดลองรวม 8 ชั่วโมง ได้แก่ 1) แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 ภัยพิบัติทางธรรมชาติทางธรณีภาค 2 ชั่วโมง 2) แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 ภัยพิบัติทางธรรมชาติทางบรรยากาศ 2 ชั่วโมง 3) แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 ภัยพิบัติทางธรรมชาติทางอุทกภาค 2 ชั่วโมง 4) แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4 ภัยพิบัติทางธรรมชาติทางชีวภาค 2 ชั่วโมง

3. แบบฝึกหัด ใช้ในวัดผลระหว่างแผนการจัดการเรียนรู้ของชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 เรื่อง ภัยพิบัติทางธรรมชาติ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โดยแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 เป็นแบบอัตนัย 4 ข้อ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 เป็นแบบอัตนัย 12 ข้อ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 เป็นแบบอัตนัย 4 ข้อ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4 เป็นแบบอัตนัย 4 ข้อ

4. แบบทดสอบก่อนเรียน (Pre-test) และหลังเรียน (Post-test) ของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 เรื่อง ภัยพิบัติทางธรรมชาติ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จำนวน 4 หน่วย หน่วยละ 10 ข้อ คะแนนเต็ม 10 คะแนน เวลา 10 นาที โดยเป็นแบบปรนัย แบบเลือกตอบ 4 ตัวเลือก 10 ข้อ ข้อละ 1 คะแนน

5. แบบสอบถามความพึงพอใจผู้วิจัยได้สร้างขึ้นมาเอง โดยมีเนื้อหาครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ และเนื้อหาจากแนวคิดตามที่ต้องการศึกษา โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไป ได้แก่ เพศ อายุ ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามความพึงพอใจในการพัฒนาชุดการสอน เรื่อง ภัยพิบัติทางธรรมชาติ ร่วมกับระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ (GIS) โดยใช้วิธีสัง 4 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนพิศาลปัญญวิทยา แบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) มี 5 ระดับ การแปลความหมายของคะแนนเพื่อรวมคะแนนของแต่ละคน แล้วนำมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์และ ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามแบบปลายเปิดเกี่ยวกับข้อเสนอแนะและแนวทางแก้ไขปัญหายุ่งเกี่ยวกับการพัฒนาชุดการสอน เรื่อง ภัยพิบัติทางธรรมชาติ ร่วมกับระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ (GIS) โดยใช้วิธีสัง 4 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนพิศาลปัญญวิทยา

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้นำเครื่องมือที่ผ่านการปรับปรุงแก้ไขตามกระบวนการแล้วนำไปทดลองกับกลุ่มเป้าหมายที่ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) โดยผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการทดลองด้วยตนเอง ซึ่งมีขั้นตอนการเก็บรวบรวมดังนี้ 1) ชี้แจงจุดประสงค์ในการทดลอง ทำการสังเกตพฤติกรรมการสอนของผู้เรียน และเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองกับนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง พร้อมทั้งบอก

วิธีในการวัดและประเมินผลให้นักเรียนทราบ 2) ลักษณะชุดการสอน ที่สร้างขึ้นกับนักเรียนกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งประกอบด้วยจำนวน 4 แผน ใช้ระยะเวลา 8 ชั่วโมง และใช้แบบฝึกหัดทดสอบในแต่ละแผน 3) ดำเนินการทดลองโดยใช้ชุดการสอน โดยแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 เป็นแบบอัตนัย 4 ข้อ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 เป็นแบบอัตนัย 12 ข้อ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 เป็นแบบอัตนัย 4 ข้อ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4 เป็นแบบอัตนัย 4 ข้อ และแบบทดสอบก่อนเรียน (Pre-test) และหลังเรียน (Post-test) ของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 เรื่อง ภัยพิบัติทางธรรมชาติ จำนวน 4 หน่วย หน่วยละ 10 ข้อ คะแนนเต็ม 10 คะแนน เวลา 10 นาที โดยเป็นแบบปรนัย แบบเลือกตอบ 4 ตัวเลือก 10 ข้อ ข้อละ 1 คะแนน ซึ่งในแต่ละแผนใช้ลำดับขั้นตอนการสอนโดยวิธี 4 4) หลังสิ้นสุดการสอน ผู้ศึกษาทำการทดสอบหลังเรียน (Post-test) ด้วยแบบทดสอบชุดเดียวกับการทดสอบก่อนเรียน 5) ให้นักเรียนทำแบบสอบถามความพึงพอใจ

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และการทดสอบสมมติฐาน (t-test dependent sample) หาค่าแบบสอบถามสภาพการจัดการเรียนรู้ที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.60 ถึง 1.00 และหาค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ ที่มีค่าตั้งแต่ 0.78-0.88 หากคุณภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ ที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.60 ถึง 1.00 หาค่าแบบทดสอบ ที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.60-1.00 หาค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ ที่มีค่าตั้งแต่ 0.88-0.98 นำแบบทดสอบมาวิเคราะห์ข้อสอบเป็นรายข้อหาค่าความยากง่าย (P) หาค่าอำนาจจำแนก (r) แล้วคัดเลือกแบบทดสอบที่มีค่าความยากง่าย (P) 0.30-0.80 และมีค่าอำนาจจำแนก (r) ทางบวก 0.20-0.70 หาค่าแบบฝึกหัด ที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.60-1.00 หาค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ ที่มีค่าตั้งแต่ 0.88-0.98 นำแบบทดสอบมาวิเคราะห์ข้อสอบเป็นรายข้อหาค่าความยากง่าย (P) หาค่าอำนาจจำแนก (r) แล้วคัดเลือกแบบทดสอบที่มีค่าความยากง่าย (P) 0.20-0.80 และมีค่าอำนาจจำแนก (r) ทางบวก 0.20-0.60 หาค่าแบบสอบถามความพึงพอใจ ที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.60 ถึง 1.00 และหาค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ ที่มีค่าตั้งแต่ 0.79-0.86

4. สรุปผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์การพัฒนาชุดการสอน เรื่อง การพัฒนาชุดการสอน เรื่อง ภัยพิบัติทางธรรมชาติ ร่วมกับระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ (GIS) โดยใช้วิธี 4 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนพิศาลปัญญวิทยา ดังต่อไปนี้

1. ผลการวิเคราะห์สภาพการจัดการเรียนรู้ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนพิศาลปัญญวิทยา พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 4.34$, S.D. = 0.12) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติสูงที่สุด คือ ด้านมอบหมายงานให้ผู้เรียนได้ทำแบบฝึกหัดหรืองานเพิ่มเติม ($\bar{x} = 4.94$, S.D. = 0.24) รองลงมา คือ ด้านการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ซักถาม และแสดงออกในชั่วโมงเรียน ($\bar{x} = 4.80$, S.D. = 0.45) ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน

ฝึกให้ผู้เรียนทำงานทั้งแบบคนเดียวและเป็นกลุ่ม ($\bar{x} = 4.71$, S.D. = 0.67) และด้านที่ค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านการใช้สื่อประกอบการเรียนการสอนที่หลากหลายช่วยกระตุ้นความสนใจของผู้เรียนได้ ($\bar{x} = 1.02$, S.D. = 0.14) ข้อเสนอแนะและแนวทางแก้ไขปัญหาสภาพการจัดการเรียนรู้ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 4 โรงเรียนพิศาลปัญญวิทยา คือ ครูเลือกใช้สื่อไม่หลากหลาย ขาดการกระตุ้นความสนใจของผู้เรียน ครูยังไม่ออกแบบการจัดการเรียนรู้แบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ครูควรปรับปรุงแผนการจัดการเรียนรู้ที่มีความทันสมัยมากยิ่งขึ้น และควรมีการประเมินผู้เรียนเพื่อจะได้รู้ประสิทธิภาพของนักเรียนแต่ละคนในการเรียนรู้

2. ผลการพัฒนาชุดการสอน พบว่า คะแนนแบบฝึกหัดระหว่างใช้ชุดการสอน เรื่อง ภัยพิบัติทางธรรมชาติ ร่วมกับระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ (GIS) โดยใช้วิธีสัจ 4 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 4 โรงเรียนพิศาลปัญญวิทยา มีการพัฒนาขึ้นตามลำดับโดยผลการพัฒนาชุดการสอน (E_1/E_2) เท่ากับ 90.00/82.07 ในแบบฝึกหัดที่ 1 ($\bar{x} = 13.26$, S.D. = 1.69) แบบฝึกหัดที่ 2 ($\bar{x} = 13.48$, S.D. = 0.45) แบบฝึกหัดที่ 3 ($\bar{x} = 13.57$, S.D. = 0.84) แบบฝึกหัดที่ 4 ($\bar{x} = 13.70$, S.D. = 0.51) สูงกว่าเกณฑ์ 80/80

3. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน พบว่า นักเรียนมีค่าเฉลี่ยร้อยละของคะแนน ก่อนเรียน เท่ากับ 24.87 และค่าเฉลี่ยร้อยละของคะแนนหลังเรียนเท่ากับ 32.83 แสดงว่า คะแนนเฉลี่ย หลังเรียนสูงกว่าคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียน และจากการทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของคะแนน ก่อนเรียนและหลังเรียน ปรากฏว่า ค่าเฉลี่ยของคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.05

4. ผลการวิเคราะห์ระดับความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อชุดการสอน เรื่อง ภัยพิบัติทางธรรมชาติร่วมกับระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ (GIS) โดยใช้วิธีสัจ 4 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 4 โรงเรียนพิศาลปัญญวิทยา พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับ พึงพอใจมาก ($\bar{x} = 4.34$, S.D. = 0.12) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับ พึงพอใจมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติสูงที่สุด คือ ด้านเนื้อหาที่สอนทันสมัยนำไปใช้ได้จริง ($\bar{x} = 4.52$, S.D. = 0.67) รองลงมา คือ ด้านสื่อการสอนมีความน่าสนใจ ($\bar{x} = 4.48$, S.D. = 0.67) ด้านครูส่งเสริมให้นักเรียนค้นคว้าหาความรู้จากอินเทอร์เน็ตหรือ แหล่งเรียนรู้อื่นๆ ($\bar{x} = 4.43$, S.D. = 0.51) และ ด้านที่ค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ด้านการจัดบรรยากาศห้องเรียนเอื้อต่อการเรียนการสอน ($\bar{x} = 4.00$, S.D. = 0.30) ข้อเสนอแนะ/แนวทางเกี่ยวกับชุดการสอน เรื่อง ภัยพิบัติทางธรรมชาติ ร่วมกับระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ (GIS) โดยใช้วิธีสัจ 4 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนพิศาลปัญญวิทยา ที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย ในการทดสอบ จำนวน 23 คน ข้อมูลจากข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในแบบสอบถามความพึงพอใจ คือ สื่อและการสอนสร้างความสนใจในการเรียนมากขึ้น มีรูปภาพ วิดีโอ สร้างความน่าสนใจในการเรียนรู้เป็นอย่างมากให้กับนักเรียน ส่งผลให้นักเรียนมีความสุขในการเรียน และสามารถนำไปปรับใช้กับชีวิตประจำวันได้

5. อภิปรายผลการวิจัย

ในการวิจัยการพัฒนาชุดการสอน เรื่อง ภัยพิบัติทางธรรมชาติร่วมกับระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ (GIS) โดยใช้วิธีสัจ 4 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนพิศาลปัญญวิทยา ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์สภาพการจัดการเรียนรู้ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนพิศาลปัญญวิทยา พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่ค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ด้านการใช้สื่อประกอบการเรียนการสอนที่หลากหลายช่วยกระตุ้นความสนใจของผู้เรียนได้ เนื่องจากครูเลือกใช้สื่อไม่หลากหลาย ขาดการกระตุ้นความสนใจของผู้เรียน ครูยังไม่ออกแบบการจัดการเรียนรู้แบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ครูควรปรับปรุงแผนการจัดการเรียนรู้ที่มีความทันสมัยมากยิ่งขึ้น และควรมีการประเมินผู้เรียนเพื่อจะได้รู้ประสิทธิภาพของนักเรียนแต่ละคนในการเรียนรู้ ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ Romiszowski ที่ได้กล่าวไว้ว่าในการเลือกสื่อการสอนนั้นมีปัจจัยหลายอย่างที่มีผลต่อการเลือกสื่อที่จำเป็นต้องนำมาพิจารณา ปัจจัยเหล่านั้น ได้แก่ วิธีการสอน แผนการจัดการเรียนรู้ ลักษณะของผู้เรียน ผู้สอน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของสุจินต์ ใจกระจ่าง (2556) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องสภาพการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยรามคำแหง ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ ความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับสภาพการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยรามคำแหงอยู่ในระดับปานกลาง ยกเว้นข้อกิจกรรมการเรียนการสอนกระตุ้นให้นักเรียนได้คิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ พบว่า อยู่ในระดับมาก

2. ผลการพัฒนาชุดการสอน พบว่า คะแนนแบบฝึกหัดระหว่างใช้ชุดการสอน เรื่อง ภัยพิบัติทางธรรมชาติ ร่วมกับระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ (GIS) โดยใช้วิธีสัจ 4 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนพิศาลปัญญวิทยา มีการพัฒนาขึ้นตามลำดับโดยการพัฒนาชุดการสอน E_1 มีคะแนนรวมเฉลี่ยอยู่ที่ 54.00 คะแนนจาก คะแนนเต็ม 60 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 90.00 และ E_2 มีคะแนนรวมเฉลี่ยอยู่ที่ 32.83 คะแนนจาก คะแนนเต็ม 40 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 82.07 ในแบบฝึกหัดที่ 1 นักเรียนได้คะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ 13.26 คะแนน จากคะแนนเต็ม 15 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 88.41 ผ่านเกณฑ์ระดับร้อยละ 80 แบบฝึกหัดที่ 2 นักเรียนได้คะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ 13.48 คะแนน จากคะแนนเต็ม 15 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 89.86 ผ่านเกณฑ์ระดับร้อยละ 80 แบบฝึกหัดที่ 3 นักเรียนได้คะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ 13.57 คะแนน จากคะแนนเต็ม 15 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 90.43 ผ่านเกณฑ์ระดับร้อยละ 80 และแบบฝึกหัดที่ 4 นักเรียนได้คะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ 13.70 คะแนน จากคะแนนเต็ม 15 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 91.30 ผ่านเกณฑ์ระดับร้อยละ 80 โดยทั้ง 4 แบบฝึกหัด ผ่านเกณฑ์ระดับร้อยละ 80 ตามที่กำหนดไว้ เนื่องจากนักเรียนได้ฝึกทักษะการเรียนรู้ ศึกษา ค้นคว้า เรียนรู้ด้วยตนเอง ผ่านชุดการสอน เรื่อง ภัยพิบัติทางธรรมชาติร่วมกับระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ (GIS) โดยใช้วิธีสัจ 4 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนพิศาลปัญญวิทยา และได้พัฒนาพฤติกรรมในการเรียนรู้ ทำให้เกิดการศึกษาเรียนรู้และ

พัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียนเพิ่มขึ้นเป็นลำดับขั้น ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับผลการวิจัยของ บวรภัก รุจิเวชนันท์ (2561, หน้า 190-203) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาชุดการสอนเทคนิคการปฏิบัติ ทромโบนเบื้องต้นแบบฝึกซ้อมเพื่อพัฒนาการปฏิบัติ Tromboเบื้องต้น มีเนื้อหาทั้งหมดแบ่งออกเป็น รายชั่วโมง รวม 12 ชั่วโมง มีหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติ Tromboเบื้องต้นใน 4 ด้าน คือ การพัฒนา คุณภาพเสียง การเล่น Lip Slur การเล่น Scale และการปฏิบัติบทเพลงสั้นในการทดสอบการปฏิบัติ พบว่าคะแนนพัฒนาการปฏิบัติ Tromboของนักเรียนมีการพัฒนาดีขึ้นในทุกหัวข้อ โดยนักเรียนมีทักษะ การพัฒนาคุณภาพเสียงที่ดีที่สุด รองลงมาคือ ทักษะการเล่น Scale ทักษะการเล่น Lip Slur มีการพัฒนา ดีขึ้นเป็นลำดับที่ 3 และทักษะการปฏิบัติบทเพลงมีการพัฒนาดีขึ้นเป็นลำดับที่ 4 จากการศึกษาความคิด เห็นของนักเรียนที่ใช้แบบฝึกซ้อมในชุดการสอนที่ได้พัฒนาขึ้น พบว่า นักเรียนสามารถทำความเข้าใจหลัก การในการปฏิบัติ Tromboจากแบบฝึกซ้อมได้ดีและเนื้อหาของแบบฝึกซ้อมไม่ซับซ้อนหรือยากเกินไปผล การทดสอบประสิทธิภาพของชุดการสอนปฏิบัติ Tromboระดับต้นที่พัฒนาขึ้นพบว่าสามารถช่วยให้นักเรียนกลุ่มตัวอย่างพัฒนาการปฏิบัติ Tromboเบื้องต้นให้ดีขึ้นได้และเนื้อหาของชุดการสอนมีความ เหมาะสมกับระดับของนักเรียน

3. ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน เรื่อง ภัยพิบัติทางธรรมชาติ ร่วมกับ ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ (GIS) โดยใช้وریสัจ 4 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนพิศาล ปุณณวิทยา พบว่า นักเรียนมีค่าเฉลี่ยร้อยละของคะแนนก่อนเรียน เท่ากับ 24.87 และค่าเฉลี่ยร้อยละของ คะแนนหลังเรียนเท่ากับ 32.83 แสดงว่า คะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียน และจาก การทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของคะแนนก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยคะแนน t-test dependent sample ปรากฏว่า ค่าเฉลี่ยของคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.05 ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับผลการวิจัยของมัสยา แสนสม (2560) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 4 โดยสอนแบบอริยสัจ 4 มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ของ นักเรียนที่ได้รับการ สอนแบบอริยสัจ 4 2) เพื่อศึกษาความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ของ นักเรียนที่ได้รับการสอนแบบอริยสัจ 4 พบว่า 1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ของนักเรียนที่ได้รับ การสอนแบบอริยสัจ 4 หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 2) ความสามารถ ในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียน ที่ได้รับการสอนแบบอริยสัจ 4 หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และสอดคล้องกับผลการวิจัยของมนตรี กรมท่ามา (2562) ได้ศึกษา วิจัยเรื่องผลการพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์โดยใช้รูปแบบการสอนอริยสัจ 4 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 4 โรงเรียนท่านางแนววิทยายน จังหวัดขอนแก่น พบว่า 1) ทักษะการแก้ปัญหาของนักเรียน จากการ

จัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการสอนอริยสัจ 4 นักเรียนร้อยละ 73.17 มีผลการพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาผ่านเกณฑ์ร้อยละ 72.52 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ คือนักเรียนร้อยละ 70 มีผลการพัฒนา ทักษะการแก้ปัญหาร้อยละ 70 ขึ้นไป 2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนจากการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการสอนอริยสัจ 4 นักเรียนร้อยละ 70.73 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนผ่านเกณฑ์ร้อยละ 74.71 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ คือนักเรียนร้อยละ 70 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนร้อยละ 70 ขึ้นไป สอดคล้องกับ Meek ได้ทำการวิจัยเรื่อง การเปรียบเทียบวิธีสอนแบบใช้ชุดการสอนกับสอนแบบธรรมดา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจากการใช้ชุดการสอนและวิธีสอนแบบธรรมดา สำหรับสอนนักศึกษาครู พบว่า วิธีสอนโดยใช้ชุดการสอนมีประสิทธิภาพสูงกว่าการสอนด้วยวิธีแบบธรรมดามากอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.1 สอดคล้องกับ Albert & Billingsley (2022) ได้ศึกษาผลการสอนการใช้กลยุทธ์และระเบียบตนเองเพื่อพัฒนาการเขียนอย่างสร้างสรรค์ของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษโดยใช้ชุดการสอน ผลการนำชุดการสอนไปใช้ปรากฏว่านักเรียนสามารถเขียนเนื้อเรื่องได้ยาวขึ้น สามารถใช้คำได้สละสลวยเพิ่มมากขึ้น สามารถเพิ่มเนื้อเรื่องพื้นฐานได้มากขึ้นและสามารถเขียนเนื้อเรื่องที่มีคุณภาพมากขึ้น

4. ผลการวิเคราะห์ระดับความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อชุดการสอน เรื่อง ภัยพิบัติทางธรรมชาติร่วมกับระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ (GIS) โดยใช้อริยสัจ 4 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนพิศาลปัญญวิทยา โดยภาพรวมอยู่ในระดับพึงพอใจมาก เหตุผลที่ระดับความพึงพอใจของนักเรียนอยู่ในระดับพึงพอใจมาก เนื่องมาจากด้านเนื้อหาที่สอนทันสมัยนำไปใช้ได้จริง โดยใช้การจัดการเรียนรู้สมัยใหม่ไม่จำกัดนักเรียนให้เรียนรู้แต่เพียงในหนังสือ และฟังจากครูเท่านั้น แต่เปิดโอกาสให้นักเรียนสามารถเรียนรู้ได้ผ่านทางอินเทอร์เน็ตที่เป็นแหล่งความรู้ที่ใหญ่ ทั้งยังมีความสะดวกและน่าสนใจมากกว่านักเรียนได้ส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมได้ศึกษาด้วยตนเองทั้งการศึกษาในสิ่งที่ตนเองสนใจ การเรียนรู้ในรูปแบบกลุ่มมีการศึกษาพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระอธิการมาวิน จันทมโม (อ้วนจิ) (2561) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาชุดการสอน สาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสนา และวัฒนธรรมโดยใช้พุทธวิธีการสอน เรื่อง เบญจศีลเบญจธรรมนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านผึ้งวิทยาคม จังหวัดนครพนม พบว่า 1) การพัฒนาชุดการสอน โดยใช้พุทธวิธีการสอน พบว่า นักเรียนมีความรู้พื้นฐาน เกี่ยวกับเบญจศีลเบญจธรรม จากการทำแบบทดสอบก่อนเรียน นักเรียนมีความเข้าใจในหลักเบญจศีลเบญจธรรมพอปานกลาง และเมื่อได้ทดสอบหลังจากที่ได้ทำการเรียนการสอนแล้ว พบว่า นักเรียนมีความรู้และความเข้าใจในหลักเบญจศีลเบญจธรรมมากยิ่งขึ้น สามารถตอบแบบทดสอบ อธิบายหรือบรรยายในหลักธรรมได้เป็นอย่างดี 2) หลังจากที่ผ่านมาการจัดการเรียนการสอนแล้ว ทำให้ทราบถึงความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ชุดการจัดการเรียนรู้โดยพุทธวิธีการสอน เรื่อง เบญจศีลเบญจธรรม โดยภาพรวม พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากทุกๆ ด้านเมื่อเรียงลำดับตามความพึงพอใจแล้ว นักเรียนมีความพึงพอใจเกี่ยวกับ กิจกรรมการเรียนการสอน เนื้อหาสาระ

เข้าใจง่าย และการวัดและประเมินผล อยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับขวัญชนก นัยเจริญ (2564, หน้า 1-13) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาชุดการเรียนรู้ตามรูปแบบการเรียนการสอนแบบตกผลึกเพื่อส่งเสริมความสามารถในการวิจารณ์วรรณกรรมของนักศึกษาระดับปริญญาตรี นักศึกษาสาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยราชภัฏ จำนวน 55 คน ระยะเวลาในการทดลอง 6 สัปดาห์ เครื่องมือที่ใช้ในการทดลองเป็นชุดการเรียนรู้ตามรูปแบบการเรียนการสอนแบบตกผลึกและเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล ได้แก่ แบบวัดความสามารถในการวิจารณ์วรรณกรรม และแบบวัดความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อชุดการเรียนรู้ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบค่าที พบว่า 1) ชุดการเรียนรู้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 2) ความสามารถในการวิจารณ์วรรณกรรมของนักศึกษาหลังเรียนสูงกว่า ก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 3) นักศึกษามีความพึงพอใจต่อชุดการเรียนรู้ระดับมากที่สุด สอดคล้องกับ McColeman (1975) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างชุดการสอนกับความชอบในการเรียนวิชาสังคมศึกษา จำนวน 24 ห้องเรียน โดยแบ่งนักศึกษออกเป็นกลุ่มควบคุม 1 กลุ่ม และกลุ่มทดลอง 2 กลุ่ม กลุ่มทดลองแยกเป็นกลุ่มที่เรียนด้วยชุดการสอนและเรียนด้วยชุดการสอนประกอบการอภิปรายกลุ่มย่อย พบว่า ความชอบในการเรียนวิชาสังคมศึกษาของกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญและในกลุ่มทดลอง นักศึกษาชอบเรียนแบบใช้ชุดการสอนประกอบการอภิปรายกลุ่มย่อยมากกว่า สอดคล้องกับ Olson (1975) ได้ทำการวิจัยเรื่องผลของการใช้ชุดการสอนในการศึกษาแผนใหม่ที่ใช้เป็นโครงการเริ่มทดลองสำหรับโรงเรียนในเขตคานาวันในรัฐเวอร์จิเนียตะวันตก ประเทศสหรัฐอเมริกา พบว่า การศึกษาที่ใช้ชุดการสอนให้ผลดีกว่าการสอนโดยไม่ใช้ชุดการสอน

ข้อเสนอแนะ/แนวทางเกี่ยวกับชุดการสอน เรื่อง ภัยพิบัติทางธรรมชาติร่วมกับระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ (GIS) โดยใช้อริยสัจ 4 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนพิศาลปัญญวิทยาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ในการทดสอบ จำนวน 23 คน ข้อมูลจากข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในแบบสอบถามความพึงพอใจ คือ สื่อและการสอนสร้างความสนใจในการเรียนมากขึ้น มีรูปภาพ วิดีโอ สร้างความน่าสนใจในการเรียนรู้เป็นอย่างมากให้กับนักเรียน ส่งผลให้นักเรียนมีความสุขในการเรียน และสามารถนำไปปรับใช้กับชีวิตประจำวันได้

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 สถานศึกษาควรส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ในรูปแบบใหม่ ให้มีการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่มีผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง มีการเรียนที่นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นแสดงความเป็นตัวของตัวเองออกมา

1.2 สถานศึกษาควรลดภาระงานอื่น ที่ไม่เกี่ยวข้องกับงานสอนของครู เพื่อให้ครูได้มีเวลาในการเตรียมเนื้อหา สื่อ และรูปแบบการสอนใหม่เพื่อพัฒนานักเรียน

2. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

2.1 จากงานวิจัยมีกิจกรรมการเรียนรู้ที่ใช้อินเทอร์เน็ตเป็นหลัก ดังนั้นครูผู้สอนควรเตรียมอินเทอร์เน็ตให้พร้อมต่อการเรียนการสอน เพื่อความสนุกและต่อเนื่องในการทำกิจกรรมการเรียนรู้ต่างๆ

2.2 จากผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนโดยใช้ชุดการสอน พบว่านักเรียนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับพึงพอใจมาก ครูจึงควรนำชุดการสอนไปใช้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ จะทำให้นักเรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจ มีทักษะในการใช้ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ (GIS) ที่สูงขึ้น

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ (GIS) ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา โรงเรียนสังกัดอื่นๆ ด้วย

3.2 ควรพัฒนาการเรียนในสาระการเรียนรู้อื่นๆ เช่น สาระพระพุทธศาสนา คือ การวาดเส้นทางเผยแพร่พระพุทธศาสนาผ่านระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ (GIS)

3.3 ควรมีการติดตามผลอย่างต่อเนื่องในเรื่องการเรียนการสอนในระยะยาวหลังจากที่สำเร็จสิ้นการทดลองสอนไปแล้วในแต่ละครั้ง เพื่อดูว่าการเรียนการสอนของนักเรียนที่ได้รับการเรียนการสอนไปแล้วยังคงอยู่กับนักเรียนมากน้อยอย่างไร

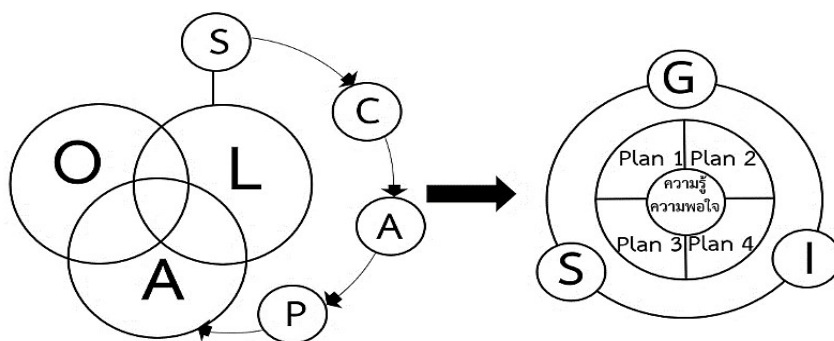
7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

การพัฒนาชุดการสอนเรื่อง ภัยพิบัติทางธรรมชาติร่วมกับระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ (GIS) โดยใช้รายสัปดาห์ 4 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนพิศาลปัญญวิทยา นักเรียนได้ฝึกทักษะการเรียนรู้ ศึกษา ค้นคว้า เรียนรู้ด้วยตนเอง ผ่านชุดการสอน เรื่อง ภัยพิบัติทางธรรมชาติร่วมกับระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ (GIS) โดยใช้รายสัปดาห์ 4 และได้พัฒนาพฤติกรรมในการเรียนรู้ ส่งเสริมให้ผู้เรียนเก่ง ดี มีสุข ตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ โดย เก่งคือผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์มีการเรียนสูงขึ้น มีความรู้ความสามารถศึกษาหาความรู้ได้ด้วยตัวเอง เป็นผู้ที่ใฝ่รู้ใฝ่เรียนดี คือ มีพฤติกรรมทั้งในและนอกชั้นเรียนที่ดี อยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม ทำงานเป็นทีม และยอมรับกฎและกติกา เคารพกฎหมาย เป็นพลเมืองที่ดีของสังคม และมีสุข คือ เป็นผู้มีสุขภาพจิตที่ดี มีความสุขในการดำเนินชีวิต มีความสุขรับมือกับอารมณ์ รับมือกับแรงกดดันได้ และปรับตัวเข้ากับสังคมได้ ครูได้ชุดการสอน เรื่อง ภัยพิบัติทางธรรมชาติร่วมกับระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ (GIS) โดยใช้รายสัปดาห์ 4 หรือเป็นตัวอย่างในการพัฒนาชุดการสอนต่อไปได้ โรงเรียนได้แนวทางในการพัฒนาชุดการสอน และแนวทางในการจัดแบบ Active learning โดยใช้กิจกรรมระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ (GIS) OLA ประกอบด้วย O = Objective คือ การกำหนดวัตถุประสงค์

L = Learning คือ การจัดการเรียนรู้ A = Assessment คือ การประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียน

SCAP ประกอบด้วย Searching for a problem คือ ขั้นทุกข์ (การศึกษาปัญหา) Analyzing the causes คือ ขั้นสมุทัย (การวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา) Setting the aim คือ ขั้นนิโรธ (การเลือกแนวทางปฏิบัติเพื่อหาสาเหตุของปัญหา) Finding the path คือ ขั้นมรรค (การสรุปผลและกำหนดแนวทางปฏิบัติ) ชุดการสอน เรื่อง ภัยพิบัติทางธรรมชาติ ร่วมกับระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ (GIS) โดยใช้ อริยสัจ 4 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนพิศาลปัญญวิทยา นั้นได้พัฒนาชุดการสอนที่ สอดคล้องกับมาตรฐาน/ตัวชี้วัด และนำหลักอริยสัจ 4 หรือ SCAP มาพัฒนาการจัดการเรียนรู้ ซึ่งขับเคลื่อนด้วยระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ (GIS) ในแผนการจัดการเรียนรู้ทั้ง 4 แผน ซึ่งแบ่งเนื้อหาออกเป็น 4 หน่วย ได้แก่ หน่วยที่ 1 ภัยพิบัติธรรมชาติทางธรณีภาค หน่วยที่ 2 ภัยพิบัติธรรมชาติทางบรรยากาศ หน่วยที่ 3 ภัยพิบัติธรรมชาติทางอุทกภาค และหน่วยที่ 4 ภัยพิบัติธรรมชาติทางชีวภาค มาพัฒนาให้ผู้เรียนมีความรู้ ฝึกการปฏิบัติและมีเจตคติที่ดีเพิ่มขึ้น

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. (ฉบับที่ 2). แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2545. กรุงเทพฯ: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- ขวัญชนก นัยจรรย์. (2564). การพัฒนาชุดการเรียนรู้รูปแบบการเรียนการสอนแบบตกผลึกเพื่อส่งเสริมความสามารถในการวิจารณ์วรรณกรรมของนักศึกษาระดับปริญญาตรี. *วารสารครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 49(3), 1-13.
- บวรภัค รุจิเวชนันท์. (2561). การพัฒนาชุดการสอนเทคนิคการปฏิบัติทรมโบนเบื้องต้น แบบฝึกซ้อมเพื่อพัฒนาการปฏิบัติทรมโบนเบื้องต้น. *วารสารศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 10(1), 190-203.

- พระอธิการมาวิน จนทมโม (อ้วนจี). (2561). การพัฒนาชุดการสอนสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมโดยใช้พุทธวิธีการสอน เรื่อง เบญจศีลเบญจธรรม นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านผึ้งวิทยาคม จังหวัดนครพนม. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มนตรี กรมท่ามา. (2562). การพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กลุ่มการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์ โดยใช้รูปแบบการสอนอริยสัจ 4 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนท่าม่วงแนววิทยายน จังหวัดขอนแก่น. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- มัสยา แสนสม. (2560). การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โดยสอนแบบอริยสัจ 4. (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2560). ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง สาระภูมิศาสตร์ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และแนวการจัดกิจกรรมการเรียนรู้. กรุงเทพฯ: ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สุจินต์ ใจกระจ่าง. (2556). สภาพการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยรามคำแหง. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- Albert, L. R. & Billingsley, F. L. F. (2022). *Using Strategy Instruction and Self-Regulation to Improve Gifted Students' Creative Writing*. Retrieved from <https://shorturl.asia/BYvuj>
- McColeman, J. W. (1975). Relationship between the use of instructional media package: Group activities and the preferences of student toward the school study course. *Dissertation Abstracts International*, 36(1), 109-A.
- Meek, E. B. (1972). Learning package versus conventional methods of instruction. *Dissertation Abstracts International*, 33(8), 4296-A.
- Olson, J. (1975). The effect of learning packages on the continuous progress education pilot program in the Wanawha Country West Virginia School. *Dissertation Abstracts International*, 34(4), 1590-A.

คุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษ ที่ 21 ตามหลักพละ 4
ของสถานศึกษา สังกัดมูลนิธิธรรมิกชนเพื่อคนตาบอดในประเทศไทย
ในพระบรมราชูปถัมภ์*

The Characteristics of Educational Institution Administrators in
21ST Century According to the Four Bala of Educational Institutions
under the Dhammikajana Foundation for the Blind in Thailand
under the Royal Patronage of His Majesty the King

วินัย อินเสมียน, สัมฤทธิ์ กางเพ็ง และสุนทร สายคำ

Winai Insamian, Samrit Kangpheng and Sunthon Saikham

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Mahachulalongkornrajavidyalaya, Khon Kaen Campus, Thailand

Corresponding Author, E-mail: 6405205045@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาคุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ตามหลักพละ 4 ของสถานศึกษา สังกัดมูลนิธิธรรมิกชนเพื่อคนตาบอดในประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ 2) ศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ตามหลักพละ 4 ของสถานศึกษา สังกัดมูลนิธิธรรมิกชนเพื่อคนตาบอดในประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ โดยใช้วิธีวิจัยแบบผสมผสานวิธี กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารระดับสูง ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน รวมทั้งหมด 96 คน และสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 6 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ตารางเครจซี่และมอร์แกน ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 โดยการเลือกแบบเจาะจง สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า

1. คุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ตามหลักพละ 4 โดยภาพรวมและรายด้าน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีการปฏิบัติระดับมากที่สุด คือ ด้านการเป็นต้นแบบที่ดี และด้าน

*ได้รับบทความ: 7 มีนาคม 2566; แก้ไขบทความ: 20 สิงหาคม 2566; ตอรับตีพิมพ์: 30 สิงหาคม 2566

Received: March 7, 2023; Revised: August 20, 2023; Accepted: August 30, 2023

ที่มีการปฏิบัติระดับน้อยที่สุด คือ ด้านการเป็นนักริเริ่มสร้างสรรค์และประกอบการ

2. แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ตามหลักพละ 4 มีแนวทางดังนี้ ด้านการมีวิสัยทัศน์ ควรมีความรู้ มีประสบการณ์ทางการบริหารการศึกษายุคใหม่ ด้านความสามารถทางวิชาการ การสื่อสาร และเทคโนโลยี ควรมีความรู้ความสามารถและถ่ายทอดให้ผู้ใต้บังคับบัญชาได้ ด้านการเป็นนักริเริ่มสร้างสรรค์และประกอบการ ควรมีความคิดสร้างสรรค์ คิดนอกกรอบในสิ่งใหม่ ด้านนักสร้างพลังและแรงบันดาลใจเชิงบวก สามารถโน้มน้าวใจ เป็นผู้ฟังที่ดี และให้ข้อเสนอแนะแก่บุคลากรได้ ด้านการเป็นตัวอย่างที่ดี ควรมีตัวอย่างที่ดีให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเรียนรู้และนำมาปฏิบัติได้ ด้านการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ ส่งเสริมให้เรียนรู้และแก้ปัญหาร่วมกัน

คำสำคัญ: คุณลักษณะ; ผู้บริหารสถานศึกษา; ศตวรรษที่ 21; หลักพละ 4

Abstract

The objectives of this research were: 1) to study the characteristics of educational institution administrators in the 21st century according to the Four Bala of educational institutions under the Dhammikajana Foundation for the Blind in Thailand under the Royal Patronage of His Majesty the King; 2) to study the development guidelines for educational institution administrators' characteristics in the 21st century, according to the Four Bala of educational institutions under the Dhammikajana Foundation for the Blind in Thailand under the Royal Patronage of His Majesty the King. This study was carried out by means of mixed-method research. The sample group selected by using Krejcie and Morgan's method at the 95% confidence level and purposive sampling. Statistics used in data analysis were: frequency, percentage, mean, and standard deviation.

The research results were as follows:

1. The characteristics of educational institution administrators in the 21st century according to the Four Bala in overall and aspect perspectives, were statistically rated at a high level of practice. The most practical aspect was being a good role model, and the aspect that had the lowest level of practice was being creative and entrepreneurial.

2. The development guidelines for educational institution administrators' characteristics in the 21st century, according to the Four Bala were that in terms of vision, theoretical knowledge, skills, roles and responsibilities, experience in modern educational administration should be developed. In terms of academic, communication, and technology

competence, knowledge and competence to pass on to subordinates with potential should be created. In the aspect of being an innovator and an entrepreneur, administrators should be creative, think outside the box, and, create new things. In the aspect of positive motivators, the administrators should have the ability to convince, be good listeners, and have good suggestions for personnel. In terms of being a good model, they should be an example of the development for subordinates to learn and implement. Regarding the construction of a learning community, they should encourage the use of learning methods together to determine the solutions to the problem.

Keywords: Characteristic; Administrator; The 21st Century; The Four Bala

1. บทนำ

จากการประกาศใช้พระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551 เพื่อจัดให้คนพิการมีสิทธิและโอกาสได้รับการบริการและความช่วยเหลือทางการศึกษาเป็นพิเศษตั้งแต่แรกเกิดหรือพบความพิการ ดังนั้น เพื่อให้การบริการและการให้ความช่วยเหลือแก่คนพิการในด้านการศึกษาเป็นไปอย่างทั่วถึงทุกระบบและทุกระดับการศึกษา ซึ่งถือว่าเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนไทยทุกคน โดยในมาตรา 3 ในพระราชบัญญัตินี้ “คนพิการ” หมายความว่า บุคคลซึ่งมีข้อจำกัดในการปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวันหรือเข้าไปมีส่วนร่วมทางสังคม เนื่องจากมีความบกพร่องทางการเห็น การได้ยิน การเคลื่อนไหว การสื่อสาร จิตใจอารมณ์ พฤติกรรม สติปัญญา การเรียนรู้ หรือความบกพร่องอื่นๆ ซึ่งการให้การศึกษาต่อคนพิการนั้นอาจจัดทำได้หลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นจัดให้มีการเรียนร่วมคือ การจัดให้คนพิการได้เข้าศึกษาในระบบการศึกษาทั่วไปทุกระดับและหลากหลายรูปแบบ รวมถึงการจัดการศึกษาให้สามารถรองรับการเรียนการสอนสำหรับคนทุกกลุ่มรวมทั้งคนพิการ การจัดศูนย์การศึกษาพิเศษคือ จัดให้มีสถานศึกษาของรัฐที่จัดการศึกษานอกระบบ หรือตามอัธยาศัยแก่คนพิการ ตั้งแต่แรกเกิดหรือแรกพบความพิการจนตลอดชีวิต (ราชกิจจานุเบกษา, 2551)

และอีกรูปแบบของการจัดการศึกษา คือองค์กรเอกชนไม่ว่าจะเป็นองค์กรของคนพิการหรือองค์กรเพื่อคนพิการ ได้จัดตั้งโรงเรียนเฉพาะความพิการขึ้นมาสำหรับพัฒนาทางการศึกษาให้คนพิการแต่ละประเภท ในส่วนของคนพิการทางการเห็นนั้นมีองค์กรหลายองค์กรที่ริเริ่มและพัฒนาทางด้านการศึกษาองค์กรเพื่อคนพิการทางการเห็นที่สำคัญในปัจจุบันคือ “มูลนิธิธรรมิกชนเพื่อคนตาบอดในประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์” มูลนิธิธรรมิกชนเพื่อคนตาบอดในประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ เริ่มต้นเมื่อ พ.ศ. 2521 ก่อตั้งขึ้นโดย ดร.ประหยัด ภูหนองโอง (ครูตาบอด) ปี พ.ศ. 2526 ได้รับอนุมัติการจดทะเบียนถูกต้องตามกฎหมายเป็นมูลนิธิธรรมิกชนเพื่อคนตาบอดในประเทศไทย ในเดือนมิถุนายน ปี พ.ศ. 2527

ได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 ทรงรับมูลนิธิไว้ในพระบรมราชูปถัมภ์ จากนั้นจึงได้เปลี่ยนชื่อเป็น “มูลนิธิธรรมิกชนเพื่อคนตาบอดในประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์” ปัจจุบันมีสถานศึกษาในสังกัดถึง 10 แห่ง จากสถานศึกษาของคนพิการทางการเห็นทั้งประเทศจำนวน 16 แห่ง ได้มีส่วนพัฒนาทางการศึกษาให้คนพิการทางการเห็นให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นตามศักยภาพของแต่ละบุคคลมาระยะเวลามากกว่า 40 ปี

จากการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างก้าวกระโดดในด้านต่างๆ อย่างรวดเร็ว ทั้งด้านความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและนวัตกรรมรวมถึงสภาวะการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 ซึ่งมีผลกระทบไปทั่วโลกในขณะนี้ รวมทั้งมีผลกระทบทางด้านการศึกษาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ในท่ามกลางสถานการณ์ที่ท้าทายและมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วนี้ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีความรู้ความสามารถรวมถึงมีคุณลักษณะที่สอดคล้องกับสภาพการณ์ในยุคศตวรรษที่ 21 อีกทั้งผู้บริหารควรจะต้องเป็นแบบอย่างที่ดี มีการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ามาบูรณาการด้วยเพื่อใช้เป็นหลักยึดของจิตใจ ซึ่งนับว่าเป็นหลักสำคัญที่จะสามารถนำพาสถานศึกษาให้ก้าวผ่านในทุกสถานการณ์ได้เป็นอย่างดี (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560) นอกจากนี้ จากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวมีผลต่อคุณลักษณะสำคัญของผู้นำ 3 ประการ คือ ความเชื่อมั่นในตนเอง (Self-Confidence) ความซื่อสัตย์มั่นคงต่อหลักการ (Integrity) และพลังขับเคลื่อนตนเอง (Drive) โดยความเชื่อมั่นในตนเองเป็นภาวะพร้อมที่บุคคลมีอยู่ในการตัดสินใจ การแสดงความคิดเห็น และการปฏิบัติงานของตนเอง ความเชื่อมั่นในตนเองเกิดจากการที่บุคคลตระหนักว่าตนเองมีความเฉลียวฉลาดมีความรู้ความสามารถในการกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่เผชิญหน้าท้าทายอยู่ ผู้นำที่มีความเชื่อมั่นในตนเองจะรับรู้ภาพลักษณ์เชิงบวกของตนและเมื่อแสดงความสามารถให้ประจักษ์ต่อสาธารณะแล้ว และส่งเสริมให้ผู้ตามมีความเชื่อมั่นในตัวผู้นำด้วย ผู้บริหารสถานศึกษาจึงจำเป็นต้องพัฒนาตนเองให้มีทัศนคติแบบสากล (Global Mindset) ซึ่งเป็นการมองภาพในมุมกว้างไม่ได้จำกัดแค่เฉพาะความรู้ในประเทศ แต่ต้องรู้ให้เท่าทันโลกที่พัฒนาไปอย่างรวดเร็ว โดยพิจารณาข้อมูลจากหลากหลายแหล่ง แล้วนำไปคิดวิเคราะห์เพื่อให้เข้าใจความเป็นไปของโลก ซึ่งทัศนคติแบบสากลนี้ถือเป็นหนึ่งในทักษะที่สำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งโดยเฉพาะคนที่เป็ผู้นำเพื่อก้าวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคใหม่ ซึ่งประกอบด้วย 3 มิติ ได้แก่ มิติความรู้ความเข้าใจ (Cognitive Dimension) มิติทางจิตวิทยา (Psychological Dimension) และมิติทางสังคม (Social Dimension) (Daft, 2022, p. 115) ดังนั้น คุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 จึงเป็นกลไกสำคัญ และเป็นตัวแปรที่จะนำไปสู่ความสำเร็จในการบริหารจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ และมีประสิทธิภาพต่อผลลัพธ์การบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งมี 5 องค์ประกอบหลัก คือ การเป็นผู้นำที่ฟังประสงค์ การมีวิสัยทัศน์ การมีมนุษยสัมพันธ์ ความสัมพันธ์กับงาน และความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม (กุลจิรา

รักษนร, 2563, หน้า 328-344) สอดคล้องกับสมหมาย อำดอนกลอย (2556, หน้า 1-7) ที่ให้แนวคิดว่าจะต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถบริหารตน บริหารคน และบริหารงาน ควรประกอบด้วยคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษา 6 ด้านคือ 1) การมีวิสัยทัศน์ 2) ความสามารถทางวิชาการ การสื่อสาร และเทคโนโลยี การ 3) เป็นนักริเริ่มสร้างสรรค์และประกอบการ 4) นักสร้างพลังและแรงบันดาลใจเชิงบวก 5) ตัวแบบที่ดี 6) การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ และสาคร มหาหิงค์ และคณะ (2565, หน้า 62-75) ที่กล่าวว่า คุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัลเป็นปัจจัยสำคัญในการบริหารสถานศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล ประกอบด้วย ด้านการมีวิสัยทัศน์ ด้านการสื่อสาร ด้านการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ และด้านการเป็นพลเมืองในยุคดิจิทัล เป็นต้น

ในยุคที่มีการแข่งขันสูงหลักธรรมสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาที่จะนำมาใช้บูรณาการนั้นมีมากมายหลายหลักธรรม ซึ่งหลักธรรมที่ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 คือ ”หลักพละ 4” ซึ่งในสมัยพุทธกาลพระบรมศาสดาได้ทรงแสดงธรรมโปรดเหล่าพระภิกษุสงฆ์เรื่องพละ 4 ตามหลักฐานที่ปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎก หมวดพระสุตตันตปิฎก อังคุตรนิกาย นวกนิบาต ในหัวข้อ “พลสูตร” ว่าด้วยกำลัง 4 ประการ เพื่อให้สาวกของพระองค์ทราบว่ามีกำลังทั้ง 4 ประการนี้มีลักษณะอย่างไร ผลที่ได้จากการปฏิบัติตามแนวทางนี้จะจะเป็นเช่นใด ก่อให้เกิดประโยชน์อย่างไร โดยผู้วิจัยจะนำมากล่าวถึงสาระสำคัญ ไว้ดังนี้ หลักพละ 4 หมายถึง หลักการที่จะทำให้เกิดพลังคุณธรรม 4 ประการ ที่เกิดจากการประพฤติปฏิบัติดีในการดำเนินชีวิตหรือประกอบอาชีพการงาน ส่งผลให้เกิดความมั่นใจในการกระทำของตนเอง ซึ่งจะเกิดประสิทธิผลในด้านการทำงานแก่ตนเอง เพื่อนร่วมงาน ผู้ใต้บังคับบัญชา และคนรอบข้าง ประกอบด้วย 1) ปัญญาพละ คือ กำลังความรู้หรือความฉลาด 2) วิริยะพละ คือ กำลังความเพียรหรือความขยัน 3) อดวิชชพละ คือ กำลังงานที่ไม่มีโทษหรือความสุจริต 4) สังคหพละ คือ กำลังสงเคราะห์ หรือมนุษยสัมพันธ์ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) สอดคล้องกับพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) (2546) กล่าวว่า พละ 4 ธรรมอันเป็นกำลังที่เกิดจากคุณธรรมความประพฤติปฏิบัติที่เป็นหลักประกันของชีวิต ซึ่งทำให้เกิดความมั่นใจในตนเอง ไม่หวาดหวั่นกลัวภัย และพระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) (2549) กล่าวว่า ธรรมะสำหรับนักบริหารแบบธรรมาธิปไตยที่ใช้ทั้งพระเดชและพระคุณ ซึ่งทำให้ได้ทั้งน้ำใจคนและได้ผลงานยึดธรรมเป็นหลักในการบริหารที่เรียกว่า พละ 4

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญและสนใจที่จะศึกษาคุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ตามหลักพละ 4 ของสถานศึกษาสังกัดมูลนิธิการศึกษาเพื่อคนตาบอดในประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ โดยมุ่งหวังว่าข้อมูลและผลการวิจัยที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ จะเป็นประโยชน์ในการนำไปปรับปรุงหรือพัฒนาการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารและการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในสังกัดมูลนิธิการศึกษาเพื่อคนตาบอดในประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาคุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ตามหลักพละ 4 ของสถานศึกษา สังกัดมูลนิธิธรรมิกชนเพื่อคนตาบอดในประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ตามหลักพละ 4 ของสถานศึกษา สังกัดมูลนิธิธรรมิกชนเพื่อคนตาบอดในประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Method Research) แบบผสมผสาน (Convergent Design) เป็นการออกแบบการวิจัยโดยมีการดำเนินการวิจัยทั้งการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพพร้อมๆ กันมีลำดับความสำคัญเท่าๆ กัน ผู้วิจัยจะแยกการเก็บรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลออกจากกัน แล้วจะนำข้อมูลทั้งสองชุดใช้ในการตีความหมายในลักษณะของการผสมผสานระหว่างข้อมูลทั้งสองชุดเพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย (Creswell, 2015 อ้างถึงใน สัมฤทธิ์ กางเพ็ง และคณะ, 2565, หน้า 66-85) ดังนี้

1. การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้การวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารระดับสูง 5 คน ผู้บริหารสถานศึกษา 10 คน และครูสังกัดมูลนิธิธรรมิกชนเพื่อคนตาบอดในประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ 113 รวมทั้งหมด 128 คน กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง ใช้ตารางเครชีและมอร์แกน (Krejcie and Morgan, 1970, pp. 607-610) ได้กลุ่มตัวอย่าง 96 คน โดยวิธีเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากผู้บริหารระดับสูง 4 คน ผู้บริหารสถานศึกษา 8 คน และสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) จากครู 84 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามออนไลน์ (Online Questionnaire) โดยใช้ Google Form และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพื้นฐาน

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิจัยแบบพหุกรณีศึกษา (Multiple Case Study Research) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ทั้งหมด 33 คน ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้บริหารระดับสูงมูลนิธิธรรมิกชนเพื่อคนตาบอดในประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ จำนวน 3 คน ได้แก่ ผู้อำนวยการมูลนิธิฯ รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ และรองผู้อำนวยการฝ่ายกิจการพิเศษ และกรณีศึกษาสถานศึกษา 3 แห่ง ได้แก่ โรงเรียนการศึกษาคนตาบอดนครราชสีมา โรงเรียนการศึกษาคนตาบอดร้อยเอ็ด และวิทยาลัยอาชีวศึกษาคนตาบอดขอนแก่น โดยสถานศึกษาแต่ละแห่งมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนละ 1 คน โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และครูผู้สอนโรงเรียนละ 10 คน จากแบบสอบถามปลายเปิด และการสังเกตจดบันทึก วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยวิธีการสร้างข้อสรุปจากข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามปลายเปิด การสัมภาษณ์

และการสังเกตจดบันทึก ด้วยการวิเคราะห์คำหลัก (Domain Analysis) ซึ่งเป็นการจัดกลุ่มคำชุดหนึ่งให้อยู่ร่วมกันโดยอาศัยลักษณะความสัมพันธ์บางอย่างของคำแต่ละคำที่นำมาใช้จัดกลุ่ม และการวิเคราะห์ส่วนประกอบ (Component Analysis)

4. สรุปผลการวิจัย

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาคุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ตามหลักพละ 4 ของสถานศึกษาสังกัดมูลนิธิธรรมิกชนเพื่อคนตาบอดในประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ ทั้งการวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพมาสรุปผลการวิจัยได้ดังต่อไปนี้

1. คุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ตามหลักพละ 4 ของสถานศึกษาสังกัดมูลนิธิธรรมิกชนเพื่อคนตาบอดในประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ โดยภาพรวม และรายด้านมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.00$, S.D. = 0.52) โดยด้านที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือ ด้านการเป็นต้นแบบที่ดีตามหลักพละ 4 ($\bar{x} = 4.15$, S.D. = 0.54) รองลงมา ได้แก่ ด้านการมีวิสัยทัศน์ตามหลักพละ 4 ($\bar{x} = 4.03$, S.D. = 0.59) ด้านความสามารถทางวิชาการ การสื่อสาร และเทคโนโลยีตามหลักพละ 4 ($\bar{x} = 4.00$, S.D. = 0.55) ด้านการเป็นนักสร้างพลังและแรงบันดาลใจเชิงบวกตามหลักพละ 4 ($\bar{x} = 4.00$, S.D. = 0.57) ด้านการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ตามหลักพละ 4 ($\bar{x} = 3.95$, S.D. = 0.57) และด้านการเป็นนักริเริ่มสร้างสรรค์และประกอบการตามหลักพละ 4 ($\bar{x} = 3.89$, S.D. = 0.56) ตามลำดับ

2. แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ตามหลักพละ 4 มีแนวทางที่สำคัญ ในแต่ละด้าน ดังนี้ 1) ด้านการมีวิสัยทัศน์ ควรมีความรู้มีประสบการณ์ทางการบริหาร การศึกษายุคใหม่ 2) ด้านความสามารถทางวิชาการ การสื่อสาร และเทคโนโลยี ควรมีความรู้ความสามารถ และถ่ายทอดให้ผู้ใต้บังคับบัญชาได้ 3) ด้านการเป็นนักริเริ่มสร้างสรรค์และประกอบการ ควรมีความคิดสร้างสรรค์ คิดนอกกรอบในสิ่งใหม่ 4) ด้านนักสร้างพลังและแรงบันดาลใจเชิงบวก สามารถโน้มน้าวใจเป็นผู้นำที่ดี และให้ข้อเสนอแนะแก่บุคลากรได้ 5) ด้านการเป็นต้นแบบที่ดี ควรเป็นตัวอย่างที่ดีให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเรียนรู้และนำมาปฏิบัติได้ 6) ด้านการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ส่งเสริมให้เรียนรู้และแก้ปัญหาร่วมกัน

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยคุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ตามหลักพละ 4 ของสถานศึกษาสังกัดมูลนิธิธรรมิกชนเพื่อคนตาบอดในประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ มีประเด็นที่ควรนำมาอภิปรายผลดังนี้

1. ด้านการมีวิสัยทัศน์ตามหลักพละ 4 โดยภาพรวมและรายข้อมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือ มีความมุ่งมั่นและเห็นถึงความสำคัญของความซื่อสัตย์สุจริต ตรงไปตรงมา

ในการปฏิบัติตามหน้าที่ (วิริยะพละ) ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากวิสัยทัศน์เป็นภาพความสำเร็จที่สำคัญที่สุดในองค์การที่ผู้นำจะต้องให้ความสำคัญและเอาใจใส่ทั้งในด้านการสร้าง การสื่อสาร การจูงใจให้เกิดพลังร่วมในการนำวิสัยทัศน์สู่การปฏิบัติให้บรรลุผล สอดคล้องกับแนวคิดของ Toastmaster (2013); Remer (2010); Davis (2013); กุลจิรา รักษนคร (2563, หน้า 328-344) ที่ให้ทัศนะไว้สอดคล้องกันว่า วิสัยทัศน์ถือเป็นองค์ประกอบหรือภาพความสำเร็จขององค์การที่ผู้นำจะต้องเอาใจใส่ทั้งในการสร้างวิสัยทัศน์ การเผยแพร่/สื่อสาร การนำเสนอ การจูงใจ การสร้างพลังร่วม การทำงานเป็นทีม การนำวิสัยทัศน์ไปปฏิบัติ การปฏิบัติตนเป็นแบบอย่าง และไม่ยึดมั่นถือมั่นในตนเอง และสอดคล้องกับงานวิจัยของชยาภรณ์ จันโท และหิรัญ ประสารการ (2560, หน้า 304-320) ที่พบว่า คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดพังงา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ในขณะที่ข้อที่มีการปฏิบัติต่ำสุด คือ มีความใจกว้างเปิดโอกาสให้ครูมีเสรีภาพในการคิดและแสดงความคิดเห็น สนับสนุนและพัฒนาผู้อื่นให้เป็นผู้นำ (สังคหพละ) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าธรรมชาติและวัฒนธรรมของผู้เรียนในสถานศึกษาไม่ปกติเหมือนสถานศึกษาทั่วไปที่อาจมีความเป็นส่วนตัวสูงและในขณะเดียวกันการสั่งงานของผู้บริหารยังให้ความสำคัญกับระบบการบังคับบัญชา จึงอาจทำให้ผู้บริหารสถานศึกษาละเลยหรือให้ความสำคัญในเรื่องนี้ไม่มากนัก อย่างไรก็ตามผู้บริหารสถานศึกษาควรมีกิจกรรมหรือเวทีให้ครูได้มีโอกาสคิดแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันมากขึ้น เช่น กิจกรรมชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เป็นต้น

2. ด้านความสามารถทางวิชาการ การสื่อสาร และเทคโนโลยีตามหลักพละ 4 โดยภาพรวมและรายข้อ พบว่า ส่วนใหญ่มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก โรงเรียนมีแผนงาน/โครงการหรือกิจกรรมส่งเสริมการใช้สื่อเทคโนโลยีทางการศึกษาโดยให้ครูและผู้บริหารสถานศึกษาเข้าอบรมทางออนไลน์ และนำไปใช้ในการบริหารจัดการหรือการเรียนการสอน สอดคล้องกับผลการวิจัยของธงชัย เจนโกศล (2557) ที่พบว่า คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษามีอาชีพตามความคิดเห็นของครูผู้สอน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และผลการวิจัยของพรทิพย์ สุขเอียด (2562) ที่พบว่า คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสงขลา เขต 3 ตามทัศนะของครู โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเป็นที่น่าสนใจว่าข้อที่มีการปฏิบัติต่ำสุด คือ มีการสำรวจสภาพปัญหา วางแผนพัฒนาปรับปรุงการใช้เทคโนโลยีเพื่อปรับระบบการทำงานให้ทันสมัยและเป็นไปตามระเบียบขององค์กร (อนวัชพละ) ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากสถานศึกษาได้เริ่มใช้เทคโนโลยีในระบบการทำงานในปัจจุบันมีอายุการใช้งานยังไม่มากจึงทำให้ยังไม่จำเป็นต้องมีแผนการปรับปรุงหรือใช้เทคโนโลยีอย่างเป็นระบบ อย่างไรก็ตามในการศึกษาต่อไปผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการวางแผนสำรวจสภาพปัญหา วางแผนพัฒนาปรับปรุงการใช้เทคโนโลยีเพื่อปรับระบบการทำงานให้ทันสมัยและเป็นไปตามระเบียบขององค์กร

3. ด้านการเป็นนักริเริ่มสร้างสรรค์และประกอบการตามหลักพละ 4 โดยภาพรวมและรายข้อ พบว่า ส่วนใหญ่มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือ มีวิธีการสื่อสารและทำความเข้าใจ

เข้าใจให้แต่ละฝ่ายในสถานศึกษาสามารถดำเนินแนวทางตามกรอบที่สถานศึกษากำหนดได้ตามเป้าหมาย (สังคหผล) ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากสถานศึกษาได้มีการประชุมชี้แจงนโยบายโดยส่งเสริมสนับสนุนให้มีการสร้างนวัตกรรมการเรียนการสอนของครูและส่งเสริมให้ครูเผยแพร่ผลงานผ่านระบบออนไลน์ และวารสารทางวิชาการ นอกจากนี้ ยังส่งเสริมสนับสนุนงบประมาณบางส่วนสนับสนุนการสร้างนวัตกรรมของครู สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Waston (2000) ที่พบว่า ผู้นำในภาคเอกชนรับรู้ถึงความสำคัญอย่างมากเกี่ยวกับกระแสโลกาภิวัตน์ การมีวิสัยทัศน์ การทำงานเป็นทีม ความสามารถในการเรียนรู้ ทักษะการสอน การเจรจาต่อรอง ทักษะระหว่างบุคคลจริยธรรม ทักษะของการเป็นผู้ประกอบการ การแก้ปัญหา ความคิดริเริ่ม ความอดทน การใช้เทคโนโลยีและการตื่นตัว กับกระแสโลกาภิวัตน์ เป็นความสามารถที่สำคัญของผู้นำ การปรับวิธีการลดขนาดกำลังคนในการทำงานและยอมรับในความหลากหลายของสังคมที่มีความสำคัญ ด้วยเช่นกัน นอกจากนี้ ผู้นำให้ความสำคัญในการที่จะผลักดันให้วิสัยทัศน์มีการนำไปปฏิบัติขยายแนวคิดสู่บริบทโลกอย่างมีประสิทธิภาพโดยพิจารณาเห็นความสำคัญ ของโปรแกรมการพัฒนาภาวะผู้นำ ควรเน้นการพัฒนาศักยภาพผู้นำที่มุ่งสอนอนาคตอย่างมีวิสัยทัศน์ในโลกาภิวัตน์และความสามารถในการดำเนินอื่นๆ เช่น การติดต่อสื่อสารการทำงานเป็นทีม เพื่อการก้าวเข้าสู่ภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ส่วนข้อที่มีการปฏิบัติต่ำสุด คือ มีความสามารถในการคิดนอกกรอบและมีแนวทางที่สามารถนำมาส่งเสริมให้องค์กรมีการพัฒนาในแนวทางที่ถูกต้อง (อนวัชขผล) ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้บริหารยังเคยชินกับสภาพการทำงานเดิมๆ ที่ยังรอรับฟังและปฏิบัติตามแนวนโยบายของหน่วยงานต้นสังกัด ประกอบกับสถานศึกษาเป็นเอกชนจะต้องให้ความสำคัญกับแนวนโยบายของต้นสังกัดจึงทำให้ค่าเฉลี่ยการดำเนินงานในประเด็นนี้ต่ำกว่าทุกด้าน อย่างไรก็ตามผู้บริหารสถานศึกษาควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาในประเด็นนี้ให้มากยิ่งขึ้น

4. ด้านการเป็นนักสร้างพลังและแรงบันดาลใจเชิงบวกตามหลักผล 4 โดยภาพรวมรายชื่อพบว่า ส่วนใหญ่มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุด มีมนุษย์สัมพันธ์ที่ดี มีการส่งเสริมและสร้างแรงกระตุ้นในการปฏิบัติงานให้กับบุคลากรในองค์กร (สังคหผล) ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากบริบทการทำงานของผู้บริหารสถานศึกษาและครูในสถานศึกษาต้องใช้ความพยายามอย่างสูงในการทำงานเพื่อให้บรรลุและตอบสนองเป้าประสงค์ของสถานศึกษาจึงจำเป็นต้องสร้างแรงบันดาลใจและเสริมสร้างหรือกระตุ้นให้การทำงานขับเคลื่อนไปด้วยดีจำเป็นต้องอาศัยทักษะหรือมนุษย์สัมพันธ์ที่เพื่อให้ครูเกิดการมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ในการทำงาน สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Aydin (2012) ที่ศึกษาพฤติกรรมภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงจะช่วยให้ผู้บริหารโรงเรียน มีทัศนคติที่จะส่งผลให้โรงเรียนเดินไปข้างหน้า มีลักษณะที่สำคัญ ซึ่งมีอิทธิพลต่ออุดมคติ หมายถึงพฤติกรรมของผู้นำและผู้ตามที่อ้างเหตุผลเกี่ยวกับการเป็นผู้นำ แรงจูงใจที่สร้างแรงบันดาลใจ หมายถึง วิธีการที่ผู้นำการเปลี่ยนแปลงกระตุ้นและสร้างแรงบันดาลใจคนรอบข้างพวกเขา พิจารณาเป็นรายบุคคลที่เป็นตัวแทนของความพยายามอย่างต่อเนื่องของผู้นำในการรักษาแต่ละคนเป็นคนพิเศษและ

ทำหน้าที่เป็นผู้ให้คำปรึกษาที่พยายามที่จะพัฒนาศักยภาพของพวกเขา สุดท้ายการกระตุ้นทางปัญญาเป็นความพยายามของผู้ผู้นำในการกระตุ้นการติดตามเป็นนวัตกรรม และความคิดสร้างสรรค์ในการกำหนดปัญหาและแก้พวกเขาในรูปแบบใหม่จะพิจารณาว่า ผู้บริหารที่แสดงให้เห็นถึงลักษณะที่สำคัญเหล่านี้ของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีผลต่อความพึงพอใจของครูและประสิทธิภาพที่ดีขึ้น ดังนั้น การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์ที่จะค้นพบระดับของพฤติกรรมภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่แสดงให้เห็นถึงผู้บริหารโรงเรียนในโรงเรียนในระหว่างการปฏิบัติในการบริหารของพวกเขาในชีวิตประจำวัน ผลการศึกษาพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนแสดงให้เห็นถึงระดับสูงของลักษณะของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในแง่ของอิทธิพลที่เงียบสงบ แรงจูงใจ แรงบันดาลใจ การพิจารณาเป็นรายบุคคล และพฤติกรรมกระตุ้นทางปัญญา อย่างไรก็ตาม ปรากฏการณ์ที่ต้องให้ความสำคัญในการดำเนินงานมากยิ่งขึ้น คือ มีความมุ่งมั่นในการค้นหาวิธีการที่จะนำพาทีมงานให้ทำงานอย่างมีความสุขเพื่อลดปัญหาความขัดแย้งในองค์กร (วิริยะพละ) เนื่องจากมีค่าเฉลี่ยในการดำเนินงานต่ำกว่าทุกประเด็นในด้านนี้

5. ด้านการเป็นต้นแบบที่ดีตามหลักผล 4 โดยภาพรวมและรายชื่อ พบว่า ส่วนใหญ่มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือ มีความประพฤติดี ปฏิบัติตนอยู่ในกรอบแห่งจรรยาบรรณวิชาชีพ ยึดมั่นในหลักประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (ปัญญาพละ) (วิริยะพละ) ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากบริบทของหน่วยงานต้นสังกัดได้มีนโยบายพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมผู้บริหารสถานศึกษาทุกปี จึงทำให้ผู้บริหารสถานศึกษาได้ให้ความสำคัญกับการประพฤติปฏิบัติตนตามกรอบของจรรยาบรรณวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ หน่วยงานต้นสังกัดยังได้ส่งเสริมให้ผู้บริหารสถานศึกษาอบรมพัฒนาภาวะผู้นำสถานศึกษายุคดิจิทัลควบคู่ไปด้วย สอดคล้องกับผลวิจัยของชีวสาธน์ กิ่งแก้ว (2564) พบว่า คุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 โดยภาพรวมและรายด้านมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับ Ibrahim (2015) พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเป็นรูปแบบที่มีความถี่สูงสุด รองลงมา ได้แก่ ผู้นำแบบแลกเปลี่ยน ส่วนรูปแบบอื่น ไม่มีการตอบสนอง และพบว่า แบบของภาวะผู้นำมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับประสิทธิผลของผู้บริหารแบบภาวะผู้นำมีความสัมพันธ์เชิงบวกสอดคล้องกับเพศสภาพ และขนาดโรงเรียน จากการศึกษารายงานการวิจัยที่กล่าวมานั้น พบว่า ผู้บริหารมีจุดเด่นตรงที่ต้นแบบของควมมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล มีระเบียบเรียบร้อย ละเอียดยึดมั่นในเรื่องธุรกรรมทางการเงิน สามารถสอนงานให้กับทีมงานโดยยินดีแบ่งปันความสำเร็จ และประสบการณ์ มีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง สามารถรักษาสมดุลคุณภาพงานและชีวิตส่วนตัว การจัดสรรแบ่งปันเวลาให้กับครอบครัว และเวลาให้กับงาน มีผลงานที่เชื่อถือได้ มีการเตรียมตัวอย่างดีในการเข้าสู่ตำแหน่งผู้บริหารและภาวะผู้นำของผู้บริหารมีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อประสิทธิผลของโรงเรียน อย่างไรก็ตาม ยังมีประเด็นสำคัญที่ผู้บริหารสถานศึกษาควรตระหนักคือ ความตั้งใจที่จะปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ รู้จักวางตัวให้เหมาะสม จนสามารถที่จะเป็นแบบอย่างให้ผู้ร่วมงานได้ (วิริยะพละ) ซึ่งมีค่าเฉลี่ยต่ำ

สุดกว่าทุกข้อ

6. ด้านการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ตามหลักพละ 4 โดยภาพรวมและรายข้อ พบว่า ส่วนใหญ่ มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก และได้มีการกำกับและติดตามประเมินผลการทำงานให้ดำเนินไปตามแผนอย่างต่อเนื่อง โดยยึดหลักของความเที่ยงธรรมและสุจริตใจต่อกัน (อนวัชพละ) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพเป็นอีกนโยบายหนึ่งที่สำคัญที่ต้นสังกัดพยายามผลักดันให้สถานศึกษาให้ความสำคัญและนำไปปฏิบัติโดยหน่วยงานต้นสังกัดได้มีนโยบายในการกำกับติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ควบคู่ไปกับการพัฒนาตนเองของครู สอดคล้องกับผลการวิจัยของสุริพร พันยุโดด (2560, หน้า 34-40) ศึกษาวิจัยเรื่องคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการจัดการความรู้ในสถานศึกษาสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 พบว่า คุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา ทั้งภาพรวมและรายด้านมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายละเอียดในรายข้อจะเห็นว่าข้อที่มีการปฏิบัติต่ำสุด คือ มีการให้รางวัล ให้การชมเชยต่อหน่วยงานหรือองค์กรที่ร่วมให้สถานศึกษามีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน ในการเรียนรู้ร่วมกัน (สังคหพละ) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าหน่วยงานต้นสังกัดเอง ไม่ได้มีแผนงาน/โครงการหรือกิจกรรมสนับสนุนอย่างเป็นระบบมีเพียงการแจ้งแนวปฏิบัติไว้อย่างกว้างๆ จึงทำให้สถานศึกษาอาจละเลยให้ความสำคัญในส่วนนี้ค่อนข้างน้อย อย่างไรก็ตาม ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีกิจกรรมเสริมสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานสำหรับบุคคลที่มีการพัฒนาวิชาชีพได้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งอาจเป็นเกียรติบัตร หรือจัดเวทีนำเสนอผลงานทางวิชาการเกี่ยวกับนวัตกรรมการเรียนการสอนของครู เพื่อยกย่องเชิดชูเกียรติซึ่งเป็นแรงกระตุ้นสำคัญที่สนับสนุนหรือส่งเสริมให้ครูมีการพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย และการนำผลวิจัยไปใช้

1.1 มูลนิธิธรรมิกชนเพื่อคนตาบอดในประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ ควรกำหนดนโยบาย แนวทางในการพัฒนาคุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ตามหลักพละ 4 ในด้านที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพโรงเรียนทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ ด้านการมีวิสัยทัศน์ ด้านความสามารถทางวิชาการ การสื่อสาร และเทคโนโลยี ด้านการเป็นนักริเริ่มสร้างสรรค์และประกอบการ ด้านการเป็นนักสร้างพลัง และแรงบันดาลใจเชิงบวก ด้านการเป็นต้นแบบที่ดี และด้านการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้

1.2 มูลนิธิธรรมิกชนเพื่อคนตาบอดในประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ ควรให้ความสำคัญในการนิเทศ ติดตามการดำเนินงานเกี่ยวกับการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง และสม่ำเสมอเพื่อเป็นการกำกับ ติดตามการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษา

2. ข้อเสนอแนะระดับปฏิบัติสำหรับสถานศึกษา

2.1 ด้านการมีวิสัยทัศน์ตามหลักผละ 4 ผู้บริหารควรมีความรู้เชิงทฤษฎี ทักษะ บทบาทหน้าที่คุณธรรมและประสิทธิภาพทางการบริหารการศึกษายุคใหม่

2.2 ด้านความสามารถทางวิชาการ การสื่อสาร และเทคโนโลยีตามหลักผละ 4 ผู้บริหารควรพัฒนาความสามารถทางวิชาการ การสื่อสาร และเทคโนโลยี ตลอดจนสามารถนำความรู้ที่มีนั้นมาถ่ายทอดและส่งต่อผู้ใต้บังคับบัญชาเพื่อการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ

2.3 ด้านการเป็นนักริเริ่มสร้างสรรค์และประกอบการตามหลักผละ 4 ผู้บริหารสถานศึกษาควรพัฒนาความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ คิดนอกกรอบ เพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ และจะต้องเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงเพื่อนำพาสถานศึกษาสู่ความสำเร็จตามที่กำหนด

2.4 ด้านการเป็นนักสร้างพลังและแรงบันดาลใจเชิงบวกตามหลักผละ 4 ผู้บริหารควรมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และมีการโน้มน้าวใจให้แก่บุคลากรในองค์กร เป็นผู้รับฟังที่ดี และเป็นผู้ให้ข้อเสนอแนะที่ดีแก่บุคลากรหรือผู้ใต้บังคับบัญชาขององค์กรนั้นๆ

2.5 ด้านการเป็นตัวอย่างที่ดีตามหลักผละ 4 ผู้บริหารควรเป็นตัวอย่างที่ดีและเหมาะสมเป็นตัวอย่างในการสร้างการพัฒนาให้ผู้ใต้บังคับบัญชาสามารถเรียนรู้และนำมาทำปฏิบัติเป็นแบบอย่างประพฤติตนอยู่ในกรอบแห่งจรรยาบรรณวิชาชีพ ยึดมั่นในหลักประชาธิปไตยมีความรับผิดชอบต่อนตนเอง หน้าที่การงาน ผู้ร่วมงานและองค์กร ปฏิบัติตนตามบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ใช้ความรู้ความสามารถจนเป็นที่น่าเชื่อถือและไว้วางใจ ได้รับการยอมรับและยกย่องจากสังคมเป็นผู้ประพฤติตนอยู่ในศีลธรรมและจริยธรรมที่ดีงาม

2.6 ด้านการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ตามหลักผละ 4 ผู้บริหารควรเปิดรับสิ่งใหม่จากภายนอกเข้ามาปรับปรุงในองค์การอย่างสม่ำเสมอ กระตุ้นให้ทุกคนได้ทำงานอย่างอิสระในขอบเขตของงานตนที่มีความรู้ความชำนาญ กระตุ้นให้ผู้ปฏิบัติตามแสดงความคิดและเหตุผลเสริมแรงจูงใจให้เกิดความรู้สึกท้าทายต่อการคิดค้นสิ่งใหม่ เปิดโอกาสให้ผู้ตามได้แสดงความคิดเห็นทำงานเป็นกลุ่มเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในองค์กร

3. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรมีการศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ที่ในด้านที่ค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการเป็นนักริเริ่มสร้างสรรค์และประกอบการเพื่อใช้เป็นแนวทางในพัฒนาคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีคุณภาพ

3.2 ควรมีการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ตามหลักผละ 4 ในแต่ละด้าน

3.3 ควรศึกษาคุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 จากการรับรู้หรือมุมมองของบุคคลหลายๆ ฝ่าย เช่น คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครองของนักเรียน เป็นต้น

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากการวิจัยเรื่อง คุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ตามหลักพละ 4 ของสถานศึกษาสังกัดมูลนิธิธรรมิกชนเพื่อคนตาบอดในประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ ผู้วิจัยได้ศึกษาวิเคราะห์จากแนวคิด ทฤษฎีจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง จากผลการวิจัยเชิงปริมาณจากแบบสอบถามออนไลน์ การวิจัยเชิงคุณภาพแบบพหุกรณีศึกษา การสัมภาษณ์เชิงลึก แบบสอบถามปลายเปิด จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญและการสังเกตจดบันทึก สรุปเป็นองค์ความรู้ที่ได้รับดังแสดงในภาพ ดังนี้ 1) สี่เหลี่ยมในสุด เป็นสิ่งที่ผู้วิจัยได้ตั้งเป้าประสงค์ไว้เป็นข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัย คือ คุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ตามหลักพละ 4 ของสถานศึกษาสังกัดมูลนิธิธรรมิกชนเพื่อคนตาบอดในประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ 2) สี่เหลี่ยมชั้นที่ 2 คุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของสถานศึกษาสังกัดมูลนิธิธรรมิกชนเพื่อคนตาบอดในประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ 6 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านการมีวิสัยทัศน์ (2) ด้านความสามารถทางวิชาการ การสื่อสาร และเทคโนโลยี (3) ด้านการเป็นนักริเริ่มสร้างสรรค์และประกอบการ (4) ด้านนักสร้างพลังและแรงบันดาลใจเชิงบวก (5) ด้านเป็นต้นแบบที่ดี (6) ด้านการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ และ 3) สี่เหลี่ยมชั้นที่ 3 หลักพุทธธรรมที่นำมาบูรณาการ คือ หลักพละ 4 ประกอบด้วย (1) ปัญญาพละ กำลังความรู้ มีปัญญารอบรู้เท่าทัน รู้คน รู้ตน และรู้งาน (2) วิริยพละ ดำเนินงานด้วยการวางแผนปฏิบัติงาน ตรวจสอบแก้ไข ปรับปรุงงานอยู่เสมอ (3) อนวัชพละ กำลังความสุจริตประพฤติดี ประพฤติชอบด้วยการกระทำ การพูด และการคิดในสิ่งที่ถูกต้องดีงาม (4) สังคหพละ กำลังการสงเคราะห์การยึดเหนี่ยวน้ำใจคน และประสานหมู่ชนไว้ในสามัคคี ดังภาพ

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- กุลจิรา รักชนกร. (2563). คุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21. *Journal of Modern Learning Development*, 5(3), 328-344.
- ชยาภรณ์ จันโท และหิรัญ ประสารการ. (2560). การศึกษาคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพังงา. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต*, 13(1), 304-320.
- ชีวสาธน์ กิ่งแก้ว. (2564). คุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อขวัญในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1. เข้าถึงได้จาก <http://thesis.ruu.ac.th/frontend/view/678#>
- ธงชัย เจนโกศล. (2557). คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพตามความคิดเห็นของครูผู้สอนในโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดกาญจนบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 8. (การค้นคว้าอิสระครุศาสตรมหาบัณฑิต). กาญจนบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี.
- พรทิพย์ สุขเอียด. (2562). คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารตามทัศนะของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3. (สารนิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). สงขลา: มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2549). *พุทธวิธีการบริหาร*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2546). *ธรรมานุญชีวิตพุทธจริยธรรมเพื่อชีวิตที่ดีงาม*. (พิมพ์ครั้งที่ 57). กรุงเทพฯ: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- พระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551. (2551, 5 กุมภาพันธ์). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 125 ตอนที่ 28ก, หน้า 1-13.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมหมาย อ้าดอนกลอย. (2556). บทบาทผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21. *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม*, 7(1), 1-7.
- สัมฤทธิ์ กางเพ็ง และคณะ. (2565). การวิจัยแบบผสมผสานวิธี: กระบวนทัศน์การวิจัยในศตวรรษที่ 21. *วารสารครุศาสตร์ปัญญา*, 1(3), 66-85.
- สาคร มหาหงษ์ และคณะ. (2565). คุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล. *วารสารครุศาสตร์ปัญญา*, 1(4), 62-75.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560-2564*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

สุริพร พันยุโธด. (2560). คุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการจัดการความรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2. *Journal of Thai Interdisciplinary Research*, 11(4), 34-40.

Aydin, B. (2012). Transformational Leadership Behaviors of School Principals: A Qualitative Research Based on Teachers Perceptions. *International Online Journal of Educational Sciences*, 4(3), 581-591.

Daft, R. L. (2022). *Management*. (14th ed). Boston: Cengage Learning.

Ibrahim, A. T. (2015). Strategy Types and Small Firms' Performance an Empirical Investigation. *Journal of Small Business Strategy*, 4(1), 13-22.

Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607-610.

Remer. (2010). *Words of Wisdom: Keys to Success in the scripps National spelling Bee* by Scott. Retrieved from http://kayleadershipacademy.com/2013/04/effectiveLeadership-skillsclear-vision/Skills_for_21st_century.html

Toastmaster. (2013). *Must have leadership skills for the 21st century*. Retrieved from [http://westsidetoastmasters.com/articleReference/musthave leadership](http://westsidetoastmasters.com/articleReference/musthave%20leadership)

Waston, S. H. (2000). *Leadership requirements in the 21th century: The perceptions of Canadian private sector leaders*. Retrieved from <https://digitalcommons.andrews.edu/dissertations/>

การบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่ประสบความสำเร็จ:
กรณีศึกษา ศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดมงคลวราราม
อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต*

The Successful Management of a Buddhist Sunday Center:
A Case Study of the Buddhist Sunday Center at Wat Mongkhon
Wararam, Thalang District, Phuket Province

จันทนา ลิทธิพันธ์, รัตนา ดวงแก้ว และชูชาติ พ่วงสมจิตร์

Jantana Sittipan, Ratana Daungkaew and Choochat Phuangsomjit

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

Sukhothai Thammathirat Open University, Thailand

Corresponding Author, E-mail: jantana.sitt@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ถอดบทเรียนการบริหารจัดการศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม และ 2) ศึกษาแนวทางการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดมงคลวราราม กรณีศึกษา คือ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดมงคลวราราม เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้บริหารศูนย์ คณะกรรมการบริหารศูนย์ ครู นักเรียน ผู้นำชุมชน และผู้ปกครอง จำนวน 25 คน เครื่องมือการวิจัย ได้แก่ แบบบันทึกเอกสาร แบบสัมภาษณ์ชนิดกึ่งโครงสร้าง และแนวคำถามการสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา และตรวจสอบคุณภาพข้อมูลด้วยการตรวจสอบแบบสามเส้า

ผลการวิจัยพบว่า

1. ถอดบทเรียนการบริหารจัดการศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดมงคลวราราม พบว่า ศูนย์ได้บริหารจัดการศึกษาจนประสบความสำเร็จ ประกอบด้วย 1) ด้านสภาพแวดล้อม ได้แก่ การเตรียมตัวรับสถานการณ์โลกในศตวรรษที่ 21 บริบทชุมชนเอื้อต่อการบริหารจัดการ นโยบายและกฎระเบียบชัดเจน ภาครัฐและเครือข่ายส่งเสริมสนับสนุน การกำกับติดตามคุณภาพการจัดการศึกษามี

*ได้รับบทความ: 12 พฤษภาคม 2566; แก้ไขบทความ: 22 สิงหาคม 2566; ตอรับตีพิมพ์: 25 สิงหาคม 2566

มาตรฐาน 2) ด้านปัจจัยนำเข้า ได้แก่ โครงสร้างการบริหารมีความชัดเจน ภาวะผู้บริหารมีความเข้มแข็ง คณะกรรมการมีวิสัยทัศน์ ครุมีคุณสมบัติที่เหมาะสม หลักสูตรมีมาตรฐาน และสภาพแวดล้อมเอื้อต่อการเรียนรู้ 3) ด้านกระบวนการดำเนินการ ได้แก่ การกำหนดมาตรฐานศูนย์มีประสิทธิภาพ การจัดการเรียนการสอนและการวัดประเมินผลสนองความต้องการของผู้เรียนและชุมชน การนิเทศกำกับติดตามเน้นการมีส่วนร่วม ผู้ปกครองและชุมชนมีความเข้มแข็ง และ 4) ด้านผลผลิตของการบริหารจัดการ ได้แก่ คุณภาพผู้เรียนได้มาตรฐาน การสอนของครูสอดคล้องตามจรรยาบรรณวิชาชีพครู และความสัมพันธ์ระหว่างศูนย์กับผู้ปกครองและชุมชนมีความเข้มแข็ง

2. แนวทางการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดมงคลวราราม พบว่า ศูนย์ควรมีแนวทางการบริหารจัดการ ดังนี้ 1) พัฒนาโครงสร้างบริหารให้มีความยืดหยุ่น 2) เน้นภาวะผู้นำแบบบูรณาการ 3) พัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะชีวิตที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง 4) ระดมทรัพยากรให้เพียงพอและเหมาะสม 5) สนับสนุนให้ครูนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ และ 6) เสริมสร้างความสัมพันธ์กับเครือข่ายของศูนย์อย่างทั่วถึง

คำสำคัญ: แนวทางการบริหารจัดการศึกษา; ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์; การถอดบทเรียน วัดมงคลวราราม

Abstract

The purposes of this research are: 1) to study the Effective Management for the Buddhist Sunday Center, Manglawararam Temple, and 2) to study the Management Process of Buddhist Sunday Center, Manglawararam Temple. A case study was Buddhist Sunday Center, Manglawararam Temple, Thalang District, Phuket Province. This research is Qualitative Research. Key informants were a center director, a board of administrator, teachers, students, community leaders, parents and guardians totalling 25 persons. The research instruments were recording form, semi-structured Interview, focus group discussion, analyzing content analysis and examination data quality with data triangulation.

The research result founded that:

1. Studying the Effective Management for the Buddhist Sunday Center, Manglawararam Temple, the elements of the effective management of the centers were composed of five factors as follows: 1) The environment which are preparing the center for the rapid change of the twenty-first century. And a well management of the community are supported by rules, clear policies, supportive government sectors and networks and

conducting to reach the standard of education. 2) Input factors which are a clear organizational structure, strong leadership of administrator, clear vision of the administrative board, qualified teachers, standardize educational curriculum and well environment to encourage learning. 3) The procedures which are identifying effective standardized center, education management system, and evaluating the learning outcomes that supports needs of learners and communities. And also the evaluation in learning based on the participation of learners, parents and guardians. 4) The outcomes of management system which are the standardized learners, teachers based on code of ethics of teaching profession. The last, 5) The strong relationship among the center, parents, guardians and communities.

2. Studying the Management Process of Buddhist Sunday Center, Manglawararam Temple, The educational management strategies are 1) The administrative structure must be flexible, 2) The leadership must be integrated, 3) The learner should be educated and developed the essential skills for the globalization, 4) Learning sources must adiquated and reasonable, 5) Teachers should be more encouraged to use of technology and information technology to support effective learning and teaching, 6) The relationship between the center and networks must be widely covered.

Keywords: Educational Management Strategies; The Buddhist Sunday Center; Lesson Learned and Mangklararam Temple

1. บทนำ

กระแสการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและรุนแรงในโลกยุคโลกาภิวัตน์ อันเนื่องมาจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีดิจิทัลได้ส่งผลกระทบต่อสังคมในทุกด้านอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ด้วยเหตุนี้ รัฐจึงได้ออกกฎหมาย และนโยบายหลากหลายฉบับเพื่อเป็นแนวทางให้กระทรวงต่างๆ นำไปปฏิบัติให้เป็นรูปธรรม โดยมีเป้าหมายร่วมกัน คือ การสร้างภูมิคุ้มกันให้คนไทยสามารถอยู่ได้อย่างสมดุล และยั่งยืนกับสภาพเศรษฐกิจ สังคม และสภาพแวดล้อมที่ปรับเปลี่ยนตลอดเวลา มีความผันผวน มีความไม่แน่นอนสูง สลับซับซ้อน และคลุมเครือ ซึ่งยากแก่การคาดการณ์ต่อสภาพการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต อันเป็นสถานการณ์ของโลกที่รับรู้กันโดยทั่วไปว่า VUCA World (ชูชาติ พ่วงสมจิตร, 2562) สำหรับด้านการจัดการศึกษา ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2560 ได้กำหนดทิศทางของการศึกษาไว้ว่า การศึกษาทั้งปวงต้องมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีวินัย ภูมิใจในชาติ สามารถเชี่ยวชาญได้ตามความ

ถนัดของตน และมีความรับผิดชอบต่อครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ และยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561-2580 ได้กำหนดเป้าหมายการพัฒนาประเทศ ไว้ว่า “ประเทศชาติมั่นคงประชาชนมีความสุข เศรษฐกิจพัฒนาอย่างต่อเนื่อง สังคมเป็นธรรม ฐานทรัพยากรธรรมชาติยั่งยืน” โดยยกระดับศักยภาพของประเทศในหลากหลายมิติ พัฒนาคนในทุกมิติและในทุกช่วงวัยให้เป็นคนดี เก่ง และมีคุณภาพ สร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม สร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และมีภาครัฐของประชาชนเพื่อประชาชนและประโยชน์ส่วนรวม (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2551) ดังนั้น ในการจัดการศึกษาในยุคปัจจุบันทุกภาคส่วนจะต้องร่วมกันบูรณาการดำเนินงาน มุ่งสู่เป้าหมายก่อให้เกิด “ความรู้คู่คุณธรรม” ควบคู่กันไป

ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ หรือ ศพอ. จึงเป็นองค์กรทางพระพุทธศาสนาที่พระสงฆ์ ได้จัดตั้งขึ้นภายใต้การดูแลรับผิดชอบของกรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม เป็นการจัดการศึกษาสงเคราะห์นอกระบบและตามอัธยาศัยให้แก่ประชาชนทั่วไป โดยมีเป้าหมายหลัก ได้แก่ เด็กและเยาวชนที่กำลังอยู่ในวัยเรียนได้รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์และนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ตลอดจนสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างสงบสุข ทั้งนี้วัตถุประสงค์ของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ได้แก่ 1) เพื่ออบรมให้เด็กและเยาวชน มีความรู้ในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาสมกับเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี 2) เพื่อเสริมความรู้ และปลูกฝังศีลธรรม วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของชาติไทยแก่เด็กและเยาวชน 3) เพื่อให้เด็กและเยาวชนรู้จักปฏิบัติตนในสังคม และรู้จักดำเนินชีวิตตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาโดยถูกต้อง 4) เพื่อหาโอกาสฝึกฝนให้เด็กและเยาวชนเป็นผู้มีใจกว้าง รู้จักบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมมากขึ้น และ 5) เพื่อให้ความรู้ทางพระพุทธศาสนาภาคภาษาอังกฤษแก่เด็กและเยาวชน โดยมีบทบาทหน้าที่สำคัญ 3 ประการ คือ เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชน เป็นศูนย์กลางจัดกิจกรรมของชุมชน และเป็นศูนย์กลางส่งเสริมอาชีพของชุมชน นอกจากนี้รัฐยังสนับสนุนให้มูลนิธิ สมาคม สถานศึกษา หรือหน่วยงานของรัฐ จัดตั้งศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนา วันอาทิตย์ขึ้นเพื่อสร้างแหล่งให้การศึกษา อบรม ปลูกฝังศีลธรรม วัฒนธรรม และประเพณีอันดีงามของไทยแก่เด็กและเยาวชนอีกด้วย โดยปัจจุบันมีศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ทั่วประเทศจำนวน 3,262 แห่ง (กรมการศาสนา, กระทรวงวัฒนธรรม, 2554)

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจถอดบทเรียนการบริหารจัดการศึกษาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดมงคลวราราม อำเภอถลุง จังหวัดภูเก็ต ซึ่งเป็นศูนย์การเรียนรู้ที่อยู่ในเขตพื้นที่ตำบลสาคร อำเภอถลุง จังหวัดภูเก็ต สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย เนื่องจากการดำเนินการที่ผ่านมาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดมงคลวรารามแห่งนี้ พบว่า ประสบความสำเร็จในการบริหารจัดการหลายๆ ด้าน ดังจะเห็นได้จากผลงานเชิงประจักษ์ ทั้งด้านคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนที่ได้มาตรฐานตามที่หลักสูตรสถานศึกษากำหนด คุณภาพการสอนของครูที่สอดคล้องตามจรรยาบรรณวิชาชีพครู และการ

ยึดหลักการบริหารแบบมีส่วนร่วมที่เน้นความร่วมมือระหว่างบ้าน วัด (ศพอ.) และโรงเรียน ตามโครงการชุมชนคุณธรรมน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ขับเคลื่อนด้วยพลัง “บวร” วัดมงคลวราราม ซึ่งมีผู้นำภาคประชาชน ชุมชน และผู้เกี่ยวข้อง ร่วมขับเคลื่อนการดำเนินงานในพื้นที่ด้วยความเข้มแข็ง โดยศูนย์ได้บูรณาการการทำงานร่วมกับหน่วยงานต่างๆ เพื่อการจัดการศึกษาตามแนวทางของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และได้ดำเนินโครงการหรือกิจกรรมของวัดและชุมชน อาทิ กิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา การเข้าวัดวันธรรมสวนะ งานกฐิน ผ้าป่า กิจกรรมเทศกาล งานประเพณี โดยเฉพาะการจัดกิจกรรม การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ถือเป็นกิจกรรมที่มีความโดดเด่นหรือจุดแข็งของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์แห่งนี้ ซึ่งเยาวชนสามารถใช้เป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ และค้นคว้าองค์ความรู้ทั้งด้านการศึกษา ศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม ได้ตลอดเวลา

การศึกษาวิจัยการบริหารจัดการศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่ประสบความสำเร็จกรณีศึกษาศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดมงคลวราราม ด้วยการถอดบทเรียนในครั้งนี้ ผลการวิจัยจะช่วยให้ผู้บริหารและคณะกรรมการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดมงคลวรารามได้เรียนรู้การใช้ภาวะผู้นำและความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการศูนย์อย่างมีประสิทธิภาพ และมีแนวทางพัฒนาการบริหารจัดการศูนย์ให้ก้าวหน้าเป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนดอย่างยั่งยืน และบุคลากรของศูนย์ได้เรียนรู้การทำงานอย่างมืออาชีพเพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน ซึ่งจะทำให้ศูนย์เป็นที่ยอมรับของผู้ปกครองและชุมชนอย่างยั่งยืน ตลอดจนได้ตัวแบบการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่มีคุณภาพและศักยภาพเพื่อเป็นแนวทางการบริหารจัดการ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์อื่นๆ ต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อถอดบทเรียนการบริหารจัดการศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดมงคลวราราม อำเภอดง จังหวัดภูเก็ต
2. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะแนวทางการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดมงคลวราราม อำเภอดง จังหวัดภูเก็ต

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

1. กรณีศึกษาและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดมงคลวราราม อำเภอดง จังหวัดภูเก็ต โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญมี 5 กลุ่ม รวมทั้งสิ้น 25 คน ได้แก่ ผู้บริหารศูนย์ จำนวน 1 คน คณะกรรมการบริหารศูนย์ จำนวน 4 คน ครูประจำศึกษาศูนย์ จำนวน 8 คน ผู้นำชุมชนและ

ผู้ปกครอง จำนวน 8 คน และนักเรียน จำนวน 4 คน โดยใช้การเลือกแบบเจาะจง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมีจำนวน 3 ฉบับ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ชนิดกึ่งโครงสร้างสำหรับผู้บริหารและคณะกรรมการบริหารศูนย์ แนวคำถามการสนทนากลุ่มสำหรับกลุ่มครู กลุ่มผู้นำชุมชนและผู้ปกครอง และกลุ่มนักเรียน และแบบบันทึกเอกสาร โดยเครื่องมือการวิจัยได้รับการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาจากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 คน

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลใน 3 ลักษณะ ได้แก่ 1) การสัมภาษณ์เชิงลึกโดยใช้แบบสัมภาษณ์ชนิดกึ่งโครงสร้าง เป็นรายบุคคลเพื่อถอดบทเรียนเกี่ยวกับการบริหารจัดการศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม ปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อความสำเร็จของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม รวมทั้งข้อเสนอแนะแนวทางการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ให้ประสบความสำเร็จ โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้บริหารศูนย์พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และคณะกรรมการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ตามวันเวลา และสถานที่ที่กำหนด 2) การสนทนากลุ่ม โดยใช้แนวการสนทนากลุ่มตามที่กำหนด ผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มครูผู้สอน กลุ่มผู้นำชุมชนและผู้ปกครอง และกลุ่มนักเรียน โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลการสนทนากลุ่ม ตามวันเวลา และสถานที่ที่กำหนด และ 3) ศึกษาข้อมูลจากเอกสารรายงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม ตลอดช่วงระยะเวลาที่เก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้แบบบันทึกเอกสาร

4. การตรวจสอบและวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ตรวจสอบข้อมูลเชิงคุณภาพแบบสามเส้า โดยตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากข้อคำถามเดิมแต่แหล่งผู้ให้ข้อมูลที่ต่างกัน และตรวจสอบจากวิธีการรวบรวมข้อมูลที่ต่างกัน และได้วิเคราะห์ข้อมูล

4. สรุปผลการวิจัย

ผลการถอดบทเรียนการบริหารจัดการศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดมงคลวราราม พบว่า

1. สภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมให้การบริหารจัดการศพอ. วัดมงคลวราราม ประสบความสำเร็จปรากฏดังนี้ 1) ศูนย์มีการเตรียมตัวรับสถานการณ์โลกในศตวรรษที่ 21 โดยพบว่า ศูนย์ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาในศตวรรษที่ 21 โดยปรับแนวทางการบริหารงานให้ทันกับการเปลี่ยนแปลง และการเตรียมพร้อมผู้เรียนให้มีทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 2) บริบทชุมชนเอื้อต่อการบริหารจัดการ โดยพบว่า บริบทของศูนย์มีจุดเด่นหลายประการที่เอื้อต่อการบริหารจัดการ ได้แก่ เป็นศูนย์รวมความรักความศรัทธาในพระพุทธศาสนาของประชาชน เป็นอุทยานการศึกษา เป็นแหล่งการเรียนรู้ทางวนศาสตร์ มีแหล่งวัฒนธรรมประเพณีหลากหลายที่สืบทอดกันมานับร้อยปี และมีแหล่งท่องเที่ยวทั้งทางธรรมชาติและ

เชิงเกษตร 3) นโยบาย กฎ และระเบียบต่างๆ มีความชัดเจน โดยพบว่า นโยบายกฎระเบียบของศูนย์ เป็นไปตามกฎระเบียบของกรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม และสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล คือ เพื่อการพัฒนาคนทุกช่วงวัยโดยการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยเฉพาะการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ตลอดจนพัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็กและเยาวชน 4) บทบาทภาครัฐและเครือข่ายส่งเสริมสนับสนุนการบริหารจัดการ โดยพบว่า หน่วยงานภาครัฐในท้องถิ่นและชุมชนได้ให้การสนับสนุนทรัพยากรที่จำเป็นและหรือเงินทุนในรอบปีงบประมาณอย่างสม่ำเสมอ อีกทั้งศูนย์แห่งนี้มีโครงการชุมชนคุณธรรมน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงขับเคลื่อนด้วยพลังบวร ซึ่งชุมชนได้ร่วมมือกันขับเคลื่อนโครงการจนประสบความสำเร็จตามนโยบายของหน่วยงานต้นสังกัด และ 5) การกำกับติดตามคุณภาพการจัดการศึกษาของศูนย์มีมาตรฐาน โดยพบว่า ศูนย์ได้ปฏิบัติตามมติของคณะสงฆ์ตามที่มหาเถรสมาคมได้กำหนดแนวทางการดำเนินงานให้เป็นศูนย์ที่มีศักยภาพและมีมาตรฐาน และได้รับการกำกับติดตามคุณภาพการจัดการศึกษาของศูนย์จากหน่วยงานต้นสังกัดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้มาตรฐานคุณภาพตามที่กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม และกระทรวงศึกษาธิการกำหนด

2. ปัจจัยนำเข้าที่สนับสนุนให้การบริหารจัดการ ศพอ.วัดมงคลวราราม ประสบความสำเร็จ ปรากฏดังนี้ 1) โครงสร้างการบริหารศูนย์มีความชัดเจน โดยพบว่า โครงสร้างการบริหารศูนย์เป็นไปตามแนวทางและหลักเกณฑ์ตามที่กรมการศาสนา กำหนด โดยเป็นรูปแบบคณะกรรมการบริหารที่มีความชัดเจนครบทุกองค์ประกอบ อีกทั้งได้มีแนวทางการบริหารงานโดยยึดหลักการบริหารแบบมีส่วนร่วมด้วยพลังบวร หรือ บ้าน วัด โรงเรียน/ส่วนราชการ 2) ภาวะผู้นำของผู้บริหารศูนย์มีประสิทธิภาพ โดยพบว่า เจ้าอาวาสวัดมงคลวรารามซึ่งเป็นผู้บริหารศูนย์เป็นผู้นำเชิงจริยธรรมที่มีคุณลักษณะและความสามารถ นำพาองค์กรให้บรรลุเป้าหมายของการจัดการศึกษา โดยใช้หลักการบริหารแบบมีส่วนร่วมในการวางแผน ปฏิบัติงาน ตลอดจนกำกับติดตามการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ 3) คณะกรรมการบริหารมีวิสัยทัศน์เพื่อการเปลี่ยนแปลง โดยพบว่า คณะกรรมการบริหารศูนย์มีวิสัยทัศน์พร้อมที่จะบริหารจัดการศูนย์ให้ทันกับบริบทสังคมที่เปลี่ยนไป และให้ความสำคัญกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ (IT) ในการปฏิบัติงานและการจัดการเรียนการสอน รวมทั้งมีบทบาทเชื่อมโยงความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชนและผู้ปกครองเพื่อทำกิจกรรมที่นำไปสู่การพัฒนาชุมชน 4) ครูและบุคลากรอื่นมีคุณสมบัติที่เหมาะสม โดยเฉพาะครูผู้สอนได้ผ่านกระบวนการคัดเลือกจากคณะกรรมการบริหารศูนย์ ที่เป็นไปตามคุณสมบัติและหลักเกณฑ์ตามความเหมาะสมของตำแหน่งที่รับสมัครด้วยความยุติธรรม 5) การได้รับงบประมาณสนับสนุนการบริหารงาน โดยพบว่า ศูนย์ได้งบประมาณจากกรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม เป็นงบปกติประจำปี แต่ก็เพียงพอเฉพาะในการบริหารจัดการการดำเนินงานทั่วไป นอกจากนี้ยังได้รับการสนับสนุนงบประมาณสนับสนุนบางส่วนมาจากองค์การบริหารส่วนตำบลสาคร และจากผู้บริหารของศูนย์ได้เสียสละเงินส่วนตัวเพื่อการบริหารกิจกรรมของศูนย์มีความสะดวกและคล่องตัว 6) หลักสูตรสถานศึกษาของศูนย์มีมาตรฐานตามที่

กำหนด โดยพบว่า ศูนย์ได้กำหนดจัดชั้นเรียนและหลักสูตรการเรียนการสอนตามที่กรมศาสนา กระทรวงวัฒนธรรมกำหนด และมีแนวทางการจัดกิจกรรมคุณธรรมและจริยธรรมที่เป็นประโยชน์ทั้งต่อครู นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน 7) สภาพแวดล้อมการเรียนรู้เอื้อต่อการบริหารจัดการเรียนรู้ โดยพบว่า สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ของศูนย์มุ่งเน้นเรื่องการส่งเสริมให้เด็ก เยาวชน และประชาชนมีคุณธรรมและจริยธรรมที่น้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในชีวิตประจำวัน และ 8) ข้อมูลสารสนเทศมีความครอบคลุมในทุกมิติ โดยพบว่า ข้อมูลสารสนเทศของศูนย์มีบริบทของสภาพแวดล้อมทั้งมิติทางสังคม มิติทางเศรษฐกิจ มิติการปกครอง มิติสาธารณสุข และมิติสิ่งแวดล้อม โดยศูนย์ได้นำข้อมูลเหล่านี้มาใช้ในการประกอบบริหารจัดการเรียนการสอน

3. กระบวนการดำเนินการบริหารจัดการ ศพอ. วัดมงคลวราราม ให้ประสบความสำเร็จ ปรากฏดังนี้ 1) การกำหนดมาตรฐานของศูนย์มีประสิทธิภาพ โดยพบว่า คณะกรรมการศูนย์ดำเนินการบริหารจัดการศูนย์ตามมาตรฐานของหน่วยงานต้นสังกัดที่ได้กำหนดไว้ ทั้งนี้ได้มีการปรับให้เหมาะสมกับบริบทของศูนย์และชุมชน เพื่อให้เป็นที่ยอมรับของสังคมและเอื้ออำนวยประโยชน์ต่อชุมชน 2) ผู้บริหารบริหารจัดการศูนย์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยพบว่า ผู้บริหารศูนย์สามารถบริหารงานทั่วไป บริหารงานวิชาการ และงานกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนด้านพระพุทธศาสนาและคุณธรรมจริยธรรม ทั้งนี้ผู้บริหารศูนย์ได้ใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์เพื่อให้การบริหารจัดการศูนย์บรรลุเป้าหมายที่กำหนดตามมาตรฐานการศึกษาของหน่วยงานต้นสังกัด 3) การจัดการเรียนการสอนและการวัดประเมินผลของศูนย์มีความยืดหยุ่นและสนองความต้องการของผู้เรียนและชุมชน โดยพบว่า ศูนย์ได้ดำเนินการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรของสถานศึกษาที่มีความสอดคล้องกับหลักสูตรที่กรมการศาสนากำหนด และมุ่งเน้นให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน 4) กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนส่งเสริมคุณภาพของผู้เรียน โดยพบว่า ศูนย์มีกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่ผู้เรียนสามารถเลือกศึกษาเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายในชุมชน ซึ่งเป็นแหล่งเรียนรู้ที่เกิดจากชุมชนของวัดมงคลวรารามได้สร้างเป็นต้นแบบด้านการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และเป็นแหล่งแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อถ่ายทอดให้กับชุมชนอื่นๆ ได้เข้ามาศึกษาดูงานทั้งในด้านวิถีชีวิตและวิถีการประกอบอาชีพ 5) การนิเทศกำกับติดตามการเรียนการสอนเน้นการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชน โดยพบว่า คณะกรรมการศูนย์และผู้นำชุมชน พร้อมด้วยกรรมการวัดมีการประชุมร่วมกันเป็นประจำทุกเดือนเพื่อกำกับติดตามการดำเนินงานทั้งเรื่องการเรียนการสอน และกิจกรรมอื่นๆ 6) การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชนในการบริหารจัดการของศูนย์มีความเข้มแข็ง โดยพบว่า ศูนย์ใช้หลักการบริหารแบบมีส่วนร่วมระหว่างบ้าน วัดมงคลวราราม และโรงเรียนที่เรียกว่า พลังบวร และศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เป็นกลไกสำคัญในการสร้างชุมชนคุณธรรมน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงขับเคลื่อนด้วยพลังบวร และมีบทบาทในการสร้างเยาวชนให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคมและสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

4. ผลผลิตของการบริหารจัดการ ศพอ.วัดมงคลวราราม ที่ประสบความสำเร็จ ปรากฏดังนี้ 1) คุณภาพผู้เรียนได้มาตรฐานตามที่หลักสูตรสถานศึกษากำหนด โดยพบว่า คุณภาพผู้เรียนมีสถิติเป็นที่น่าพอใจ และอยู่ในเกณฑ์ที่ดี นักเรียนสามารถสอบได้นักธรรมชั้นตรี เกินครึ่ง ส่งผลให้มีจำนวนผู้สมัครเข้ามาเรียนเพิ่มมากขึ้น ซึ่งสร้างความภาคภูมิใจให้กับผู้ปกครอง โรงเรียน และชุมชน 2) คุณภาพการสอนของครู สอดคล้องตามจรรยาบรรณวิชาชีพครู โดยพบว่า ครูผู้สอนอุทิศตน เสียสละเวลาส่วนตัว มีบุคลิกภาพที่ดี และมีความมุ่งมั่นให้การเรียนการสอนและการจัดกิจกรรมของศูนย์ เนื่องจากครูที่มาทำการสอนในศูนย์นั้นต้องผ่านการคัดเลือก โดยคณะกรรมการของศูนย์มีเกณฑ์ที่ตั้งไว้ในกาคัดเลือก และนำไปสู่การพัฒนาผู้เรียนให้มีผลการเรียนที่มีคุณภาพได้มาตรฐาน 3) ความสัมพันธ์ระหว่าง ศพอ.วัดมงคลวรารามกับผู้ปกครองและชุมชนมีความเข้มแข็ง โดยพบว่า ศูนย์มีความสัมพันธ์อันดีกับผู้ปกครองและชุมชนในการทำกิจกรรมร่วมกัน และได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี ช่วยเติมความสามารถและศักยภาพให้กับผู้ปกครองและชุมชน และสร้างความผูกพันระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน ได้อย่างเข้มแข็ง

ผลการศึกษาข้อเสนอแนะแนวทางการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดมงคลวราราม พบว่า

1. ปัจจัยนำเข้าที่สนับสนุนการบริหารจัดการ ศพอ.วัดมงคลวราราม มีข้อเสนอแนะดังนี้ (1) โครงสร้างบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม ควรมีความยืดหยุ่นให้มากยิ่งขึ้น แต่อย่างไรก็ตามศูนย์สามารถปรับเพิ่มหรือลดบางฝ่ายโดยเฉพาะ ตัวบุคลากรให้เหมาะสมกับบริบทของศูนย์ที่ต้องปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับสภาพการปฏิบัติงานที่แท้จริงของศูนย์ และสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง (2) ภาวะผู้นำของผู้บริหารศูนย์ควรเน้นภาวะผู้นำแบบบูรณาการ พบว่า ผู้บริหารศูนย์ต้องมีทัศนคติที่พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง มีความเป็นผู้นำในหลากหลายมิติ อาทิ การบริหารจัดการทั่วไป การบริหารด้านวิชาการ และความเป็นผู้นำทางด้านคุณธรรมจริยธรรม ที่ใช้ทั้งความรู้ ความสามารถ ประสิทธิภาพ และคุณธรรมเป็นเครื่องมือในการตัดสินใจบริหารงาน และเป็นผู้บริหารที่ให้ความสำคัญกับการบริหารแบบมีส่วนร่วม (3) การบริหารจัดการครู และบุคลากรอื่นควรมีความชัดเจนทั้งในเรื่องคุณภาพ และปริมาณของครู พบว่า ศูนย์มีการกำหนดวิธีปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับบุคลากรเพื่อให้บุคลากร มีความเข้าใจในการทำงานตั้งแต่ก่อนที่บุคลากรจะเริ่มปฏิบัติงาน อีกทั้งครู และบุคลากรได้รับ การพัฒนาอย่างสม่ำเสมอจนมีความรู้ความสามารถในเรื่องของการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ (4) การบริหารจัดการด้านผู้เรียนควรเน้นความเท่าเทียมกันโดยไม่มีการแบ่งแยก พบว่า จำนวนนักเรียนที่เข้ารับการศึกษาคควรอยู่ในเกณฑ์ที่เหมาะสม ยึดคุณภาพเป็นหลัก ไม่เน้นปริมาณอย่างเดียว และส่งเสริมให้โรงเรียนพานักเรียนมาทำกิจกรรมที่วัดเพื่อให้มีทักษะชีวิต ที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงก็จะทำให้นักเรียนรู้สึกว่าได้ร่วมกิจกรรมกับศูนย์อย่างเสมอภาค (5) ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม ควรระดมทรัพยากรการศึกษาให้เพียงพอ และเหมาะสม พบว่า แม้ว่าศูนย์จะได้รับงบ

ประมาณจากกรมการศาสนา เป็นงบประมาณประจำปี อย่างไรก็ตามงบประมาณที่ได้รับยังมีความจำกัด และเป็นอุปสรรคต่อการบริหารจัดการศูนย์ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดต่อผู้เรียน ซึ่งคณะผู้บริหารศูนย์ควรมีการรณรงค์ ในการจัดหางบประมาณเพิ่มเติมเพื่อนำมาสนับสนุนการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น (6) ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม ควรสนับสนุนสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ โดยนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ พบว่า สภาพแวดล้อมภายในศูนย์สะอาด ปราศจากสิ่งเสพติด อบายมุข สิ่งมอมเมาทุกชนิด สงบ ร่มรื่น เรียบง่าย ใกล้ชิดธรรมชาติ มีแหล่งเรียนรู้หลากหลายเอื้อต่อการจัดการเรียนรู้ แต่พบว่าสิ่งที่ต้องปรับปรุง คือ การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ซึ่งจะช่วยส่งเสริมให้ครูได้แลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน และเป็นแนวทางให้ศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษาได้ดีขึ้น (7) ข้อมูลสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการศึกษาของ ศพอ.วัดมงคลวราราม ควรมีการดำเนินการที่ทันสมัยโดยใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่มีประสิทธิภาพ พบว่า ศูนย์ต้องมีการพัฒนาระบบ Network ที่มีระบบ Wifi ในการเชื่อมต่ออุปกรณ์มือถือเพื่อจะได้ใช้ประโยชน์ในทุกพื้นที่ภายในศูนย์อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้เครื่องคอมพิวเตอร์ควรหาเพิ่มเติมให้เหมาะสมกับจำนวนนักเรียนที่เพิ่มขึ้นทุกปี

2. กระบวนการบริหารจัดการ ศพอ.วัดมงคลวราราม ปรากฏดังนี้ (1) ภารกิจของผู้บริหารศูนย์ด้านวิชาการควรดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพ และบรรลุเป้าหมายของการจัดการศึกษาตามหลักสูตรที่กำหนด พบว่า ผู้บริหารศูนย์มีภารกิจ ที่ค่อนข้างมาก และหลากหลายตำแหน่งที่ดำรงอยู่ แต่มีภารกิจสำคัญคือ การบริหารจัดการศูนย์ ให้บรรลุเป้าหมายของการจัดการศึกษาตามหลักสูตรที่กำหนด เพื่อที่จะได้บริหารจัดการงานวิชาการของศูนย์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลสูงสุด (2) การจัดการเรียนการสอน และการวัดประเมินผลต้องปฏิบัติตามระเบียบกฎเกณฑ์ข้อบังคับ และมาตรฐานการจัดการศึกษาของกรมการศาสนา พบว่า การจัดการเรียนการสอน และการวัดประเมินผลของศูนย์จำเป็นต้องปฏิบัติตามหลักสูตรสถานศึกษาตามที่กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรมกำหนด และต้องดำเนินการตามระเบียบกรมการศาสนาว่าด้วยศูนย์พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ พ.ศ. 2550 เพื่อให้การเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เกิดประสิทธิผลในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมแก่เยาวชน และประชาชนในชุมชน (3) กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนต้องปฏิบัติตามระเบียบกฎเกณฑ์ข้อบังคับ และมาตรฐานการจัดการศึกษาของกรมการศาสนาอย่างมีประสิทธิภาพ พบว่า แนวการบริหาร ศพอ.วัดมงคลวราราม ในด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนต้องดำเนินการตามระเบียบกฎเกณฑ์ข้อบังคับ และมาตรฐานการจัดการศึกษาของกรมการศาสนา พร้อมทั้งส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้รู้งาน สืบสานวัฒนธรรมไทย และเป็นแหล่งพัฒนาคุณภาพชีวิตต่อไปในอนาคต (4) การนิเทศกำกับติดตามควรดำเนินงานอย่างเป็นระบบ โดยเน้นการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้อง และหน่วยงานต้นสังกัด พบว่า ศพอ.วัดมงคลวราราม มีกระบวนการนิเทศกำกับติดตามการจัดการศึกษาอย่างเป็นระบบ อย่างไรก็ตามผลของการนิเทศกำกับติดตามต้องนำมาใช้ในการ

ปรับปรุงแก้ไขการจัดการเรียนการสอน รวมถึงการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ของนักเรียนให้มีความเหมาะสมตามเกณฑ์มาตรฐานการประเมินของหน่วยงานต้นสังกัด (5) การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง และชุมชนควรได้รับการส่งเสริม และสนับสนุนอย่างทั่วถึง พบว่า ศพอ.วัดมงคลวราราม มีแนวทางการบริหาร โดยเน้นการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง และชุมชน ทำให้เกิดการประสานความร่วมมือระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน แต่จากข้อมูลพบว่า การมีส่วนร่วมส่งเสริม และสนับสนุนการจัดการศึกษาของศูนย์โดยหน่วยงานภายนอกทั้งระดับเขตพื้นที่การศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังมีความจำกัด

3. ปัจจัยผลผลิตของการบริหารจัดการ ศพอ.วัดมงคลวราราม ปรากฏดังนี้ (1) ด้านผู้เรียนควรเน้นการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม และทักษะชีวิตที่เหมาะสมสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก พบว่า ผู้เรียนยังมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในวิชาสามัญผู้เรียนจากโรงเรียนภายนอกไม่ได้ ดังนั้น ศพอ.วัดมงคลวราราม ควรช่วยสอนเสริมวิชาสามัญ แต่ควรให้ความสำคัญกับวิชาเลือกพิเศษอื่นที่เน้นคุณธรรมจริยธรรม และทักษะชีวิตตามความสนใจของผู้เรียน และความเหมาะสมของท้องถิ่น รวมทั้งส่งเสริม และสนับสนุนความรู้ทางเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อให้เด็กมีความพร้อมในการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น (2) ด้านครูผู้สอนควรเพิ่มประสิทธิภาพของการจัดการเรียนการสอนโดยการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้อย่างมากขึ้น พบว่า การบริหารของศพอ.วัดมงคลวราราม ยังคงต้องมีการปรับปรุงหรือพัฒนาให้ดีขึ้นในเรื่องการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการเรียนการสอน คณะครู ส่วนใหญ่แม้ว่าจะพึงพอใจในการบริหารงานวิชาการของศูนย์ที่มีการสนับสนุนให้นำสื่อการสอนสมัยใหม่มาใช้ในการจัดการเรียนการสอน แต่ครูก็ยังต้องการเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศให้ทันการเปลี่ยนแปลง และ (3) ด้านความสัมพันธ์ระหว่าง บ้าน วัด โรงเรียน ควรได้รับการเสริมสร้างให้มีความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน พบว่า แนวทางการบริหารจัดการ ศพอ.วัดมงคลวราราม มีความโดดเด่น เพราะได้ใช้หลักการบริหารของพลังบวร ซึ่งเป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่าง บ้าน วัด โรงเรียนในการขับเคลื่อนให้ ศพอ. วัดมงคลวราราม ซึ่งสะท้อนว่า การบริหารจัดการศึกษาตามหลักพลังบวรของ ศพอ.วัดมงคลวราราม ควรได้รับการพัฒนา และธำรงรักษาให้มีความมั่นคงสืบไป

5. อภิปรายผลการวิจัย

สามารถอภิปรายผลการถอดบทเรียนการบริหารจัดการศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม ได้ดังนี้

1. ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม ได้บริหารจัดการศึกษา จนประสบความสำเร็จเป็นที่ยอมรับเชิงประจักษ์ของผู้ปกครอง และชุมชน โดยเฉพาะบรรลุเป้าหมายของหน่วยงานต้นสังกัด คือ กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม ที่กำหนดให้การจัดการศึกษาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เป็นการจัดการศึกษาสงเคราะห์ นอกกระบบ และตามอัธยาศัยให้แก่ประชาชนทั่วไป

โดยมีเป้าหมายหลัก ได้แก่ เด็ก และเยาวชนที่กำลังอยู่ในวัยเรียนเพื่อให้รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ และนำหลักคำสอน ทางพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ตลอดจนสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่น ได้อย่างสงบสุข (กรมการศาสนา, กระทรวงวัฒนธรรม, 2554) ทั้งนี้เป็นเพราะ ศพอ. วัดมงคลวราราม มีการบริหารจัดการศึกษาอย่างเป็นระบบ และสอดคล้องกับการบริหารองค์การตามทฤษฎีเชิงระบบแบบเปิด ซึ่ง Lunenburg and Ornstein (2012 อ้างถึงใน รัตนา ดวงแก้ว, 2557) ได้เสนอว่า การบริหารองค์การ ให้ประสบความสำเร็จต้องมองว่า สถานศึกษาในฐานะองค์การเป็นระบบหนึ่งที่ประกอบด้วยชุดของ องค์ประกอบ 5 ประการที่สัมพันธ์กันอย่างเป็นเอกภาพ เพื่อไปสู่จุดมุ่งหมายขององค์การร่วมกัน ได้แก่ ปัจจัยนำเข้า กระบวนการเปลี่ยนแปลง ผลลัพธ์ ข้อมูลย้อนกลับ และสภาพแวดล้อม โดยองค์ประกอบ เหล่านี้ ต้องประสานสัมพันธ์กันอย่างเป็นเหตุเป็นผลเพื่อให้เกิดผลลัพธ์ตามที่สถานศึกษามุ่งหวัง ซึ่งในกรณี ของ ศพอ.วัดมงคลวราราม จากการถอดบทเรียน พบว่า การทำงานที่ประสานอย่างเป็นเหตุเป็นผลของ องค์ประกอบทั้ง 5 ประการ ทำให้ได้ผลลัพธ์ตามเป้าหมายที่กำหนดอย่างต่อเนื่อง และเป็นที่ยอมรับอย่าง กว้างขวางของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการศึกษาของศูนย์ ได้แก่ 1) คุณภาพผู้เรียนได้มาตรฐานตามที่ หลักสูตรสถานศึกษากำหนด ซึ่งจะเห็นได้ว่า สถิติจำนวนนักเรียนที่ประสงค์จะเข้ามาเรียนที่ศูนย์แห่งนี้มี เพิ่มขึ้นและอยู่ในเกณฑ์ที่ดี นักเรียนสามารถสอบได้นักธรรมชั้นตรีเกินครึ่ง และสามารถต่อยอดสอบนัก ธรรมชั้นโท และชั้นเอกต่อไปได้ ซึ่งสร้างความภาคภูมิใจให้กับผู้ปกครอง โรงเรียน และชุมชน 2) คุณภาพ การสอนของครูสอดคล้องตามจรรยาบรรณวิชาชีพครู โดยพบว่า ครูผู้สอนอุทิศตน เสียสละเวลาส่วนตัว มีบุคลิกภาพที่ดี และมีความมุ่งมั่นให้การเรียนการสอนและการจัดกิจกรรมของศูนย์ พร้อมทั้งได้พัฒนา ตนเองอย่างต่อเนื่องเพื่อนำไปสู่การพัฒนาผู้เรียนให้มีผลการเรียนที่มีคุณภาพได้มาตรฐาน และ3) ความ สัมพันธ์ระหว่าง ศพอ.วัดมงคลวรารามกับผู้ปกครอง และชุมชนมีความเข้มแข็ง โดยพบว่า ศูนย์ ผู้ปกครอง และชุมชนมีความสัมพันธ์ และร่วมทำกิจกรรมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งศูนย์ช่วยเติม ความสามารถ และศักยภาพให้กับผู้ปกครองและชุมชนทั้งด้านความรู้ คุณธรรม และวิชาชีพ จนได้รับการ คัดเลือก และจัดตั้งเป็นชุมชนคุณธรรมวัดมงคลวราราม ซึ่งผลลัพธ์ดังกล่าวนี้สะท้อนให้เห็นว่า ศพอ. วัดมงคลวราราม ได้บรรลุบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบสำคัญ 3 ประการ ตามที่หน่วยงานต้นสังกัดกำหนด คือ เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชน เป็นศูนย์กลางจัดกิจกรรมของชุมชน และเป็นศูนย์กลางส่งเสริม อาชีพของชุมชน (กรมการศาสนา, กระทรวงวัฒนธรรม, 2554)

2. เมื่อพิจารณาเฉพาะองค์ประกอบที่สำคัญของการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนา วันอาทิตย์วัดมงคลวราราม ที่ส่งผลให้ศูนย์ประสบความสำเร็จ ดังนี้

2.1 ด้านสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมให้การบริหารจัดการ ศพอ.วัดมงคลวรารามประสบความสำเร็จ จากผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบของชุมชนเอื้อต่อการบริหารจัดการของศูนย์เป็นอย่างมาก และ มีความโดดเด่น เนื่องจากเป็นบริบทที่เป็นศูนย์รวมความรัก และศรัทธาในพระพุทธศาสนาของประชาชน

รวมทั้งคนในชุมชน และยังเป็นแหล่งเรียนรู้พื้นที่ สีเขียว เป็นอุทยานการศึกษา เป็นแหล่งการเรียนรู้ทาง วนศาสตร์ สถานที่บรรยากาศร่มรื่น เป็นแหล่งเรียนรู้ทางด้านวิชาการ และวิชาชีพที่หลากหลาย อีกทั้ง ศูนย์ยังมีภาครัฐ และเครือข่ายที่ส่งเสริมสนับสนุนการบริหารจัดการศึกษาอย่างต่อเนื่อง ดังจะเห็นได้จากการ ให้การสนับสนุนทรัพยากรที่จำเป็นหรืองบประมาณซึ่งมีจำนวนไม่มากนักและอาจเป็นอุปสรรค ต่อการพัฒนาการบริหารจัดการทางวิชาการ ทำให้ศูนย์มีงบประมาณเพิ่มขึ้นแม้จะไม่มากนัก เพื่อนำมา สนับสนุนการบริหารจัดการของศูนย์ให้มีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ พบว่า เครือข่ายของศูนย์ยังได้ร่วมมือ กันขับเคลื่อนโครงการชุมชนคุณธรรมน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงขับเคลื่อนด้วยพลังบวร ซึ่งเป็นนโยบายของหน่วยงานต้นสังกัด โดยส่งเสริมการใช้หลักการ 3 ประการ คือ บ้าน วัด และโรงเรียน ในการบริหารจัดการศูนย์จนประสบความสำเร็จ เหตุที่เป็นเช่นนี้ เป็นเพราะว่าผู้บริหาร และกรรมการ บริหารศูนย์ได้ให้ความสำคัญกับชุมชน และผู้ปกครองเป็นศูนย์กลาง และใช้หลักการทำงานแบบสาม ประสาน คือ บ้าน วัด โรงเรียน เพื่อร่วมกันกระทำกิจกรรมอย่างยั่งยืน โดยศูนย์เข้าไปทำกิจกรรม ดูแล ช่วยเหลืออำนวยความสะดวกแก่ชุมชน เพื่อให้เป็นไปตามนโยบายของกรมการศาสนาที่ได้กำหนดบทบาท หน้าที่ของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ 3 ประการ คือ เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชน เป็นศูนย์กลางจัดกิจกรรมของชุมชน และเป็นศูนย์กลางส่งเสริมอาชีพของชุมชน (กรมการศาสนา, กระทรวง วัฒนธรรม, 2554)

2.2 ด้านปัจจัยนำเข้าที่สนับสนุนให้การบริหารจัดการ ศพอ.วัดมงคลวราราม ประสบความสำเร็จ จากผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำของผู้บริหารเป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่ง ที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการ ศูนย์ให้ประสบความสำเร็จ เหตุที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารศูนย์มีลักษณะของผู้นำแบบ บุรณาการ ได้แก่ การเป็นผู้นำเชิงจริยธรรมที่มีความสามารถในการบริหารจัดการศึกษา โดยใช้หลัก คุณธรรมจริยธรรมในการบริหารแบบมีส่วนร่วม ทั้งในการวางแผนปฏิบัติงาน ตลอดจนการกำกับติดตาม การดำเนินงานอย่างเป็นระบบ ได้เปิดโอกาสให้ผู้นำชุมชนและผู้ปกครองได้แสดงความคิดเห็นเพื่อ ร่วมพัฒนา การจัดการเรียนการสอนของศูนย์ให้ทันการเปลี่ยนแปลง นอกจากนี้ยังแสดงภาวะผู้นำการ เปลี่ยนแปลง และภาวะผู้นำการเรียนการสอน โดยมีวิสัยทัศน์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้เรียนให้มี ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ดังที่ผู้บริหารได้กล่าวว่า “ทักษะที่สำคัญดังกล่าที่เราควรหันมาให้ความสำคัญ เช่น การปรับตัว การคิดเป็นระบบ การสร้างสรรค์ การแก้ไขปัญหา และการทำงานร่วมกับ คนอื่น ซึ่งเป็นทักษะที่นำไปใช้ได้ ในสถานการณ์ ที่แตกต่างกัน” อีกทั้งท่านได้ย้ำถึงการเรียนรู้ของผู้เรียนเพื่อให้ครู ได้นำสู่การปฏิบัติว่า “ต้องให้เด็กเป็นเจ้าของการเรียนรู้ โดยที่การเรียนการสอนวิธีใดก็ได้ หรือว่าทำให้เด็ก รู้สึกเป็นเจ้าของการเรียนรู้ โดยให้เขามีส่วนร่วมกับการเรียนรู้นั้นอย่างเต็มที่ ไม่ใช่แค่ว่านั่งอยู่เฉยๆ” จึงเห็นได้ว่า ผู้บริหารของ ศพอ.วัดมงคลวราราม ได้ใช้ภาวะผู้นำแบบบุรณาการ คือ ประกอบด้วย ภาวะ ผู้นำเชิงจริยธรรม ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง และภาวะผู้นำการเรียนการสอน

2.3 ด้านกระบวนการดำเนินการที่สนับสนุนให้การบริหารจัดการ ศพอ.วัดมงคลวราราม ประสบความสำเร็จ จากผลการวิจัยพบว่า ศพอ. วัดมงคลวราราม มีการกำหนดมาตรฐานศูนย์ที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นไปตามมาตรฐานของหน่วยงานต้นสังกัด คือ กรมการศาสนาที่ได้กำหนดไว้ และศูนย์ได้ใช้เป็นกรอบในการประเมิน และพัฒนาตนเองเพื่อให้ได้มาตรฐาน ทั้งมาตรฐานด้านการเรียนรู้ และมาตรฐานด้านการบริหารจัดการศูนย์ซึ่งพิจารณาใน 3 ด้าน คือ ด้านการจัดสภาพแวดล้อมในการเรียนการสอน ด้านการมีส่วนร่วม และด้านการสร้างเครือข่าย ซึ่งพบว่า ผู้บริหารศูนย์ได้ใช้ทั้งศาสตร์ และศิลป์ เพื่อให้การบริหารจัดการศูนย์บรรลุเป้าหมายที่กำหนดตามมาตรฐานการศึกษาที่หน่วยงานต้นสังกัดกำหนดไว้ ดังเช่น การจัดการเรียนการสอน และการวัดประเมินผลของศพอ.วัดมงคลวราราม ได้จัดตามหลักสูตรสถานศึกษาเพื่อให้ได้มาตรฐานด้านการเรียนรู้ แต่ทั้งนี้ได้ยืดหยุ่นให้เหมาะสมกับบริบท และความต้องการของนักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน โดยมุ่งเน้นให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการการศึกษาตามหลักของ “พลังบวร” ซึ่งเป็นไปตามเจตนารมณ์ของหน่วยงานต้นสังกัด คือ กรมการศาสนา อีกทั้งศูนย์ได้มีกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่ช่วยส่งเสริมคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนทั้งด้านทักษะชีวิตและคุณธรรม จริยธรรม โดยใช้แหล่งเรียนรู้ต่างๆ ในชุมชนประกอบการจัดกิจกรรม อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยได้ชี้ให้เห็นว่า หลักสูตรของศพอ.วัดมงคลวรารามยังไม่ทันสมัย โดยพบว่า หลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนการสอนยังเป็นเนื้อหาแบบเดิมๆ ไม่ได้ปรับเนื้อหาให้สอดคล้องกับสถานการณ์ของโลกที่เปลี่ยนไป

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ควรวางแผน ปรับปรุง พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้ทันสมัย และเหมาะสมกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะการจัดหาสื่อเทคโนโลยีดิจิทัลประกอบการเรียนการสอนที่มีคุณภาพ ได้มาตรฐาน และมีจำนวนเพียงพอต่อความต้องการของผู้เรียน

1.2 ควรส่งเสริม และสนับสนุนการพัฒนาครูให้ทันการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะเรื่องการใช้เทคโนโลยี และสารสนเทศในการจัดการเรียนการสอน โดยส่งครูเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนที่จำเป็น และทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21

1.3 ควรสร้างสรรค์กิจกรรมการพัฒนาผู้เรียนใหม่ๆ ที่สอดคล้องกับทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และเหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา และสนองความต้องการของชุมชนในพื้นที่

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

2.1 ควรนำเสนอผลงานที่ได้รับรางวัลเป็นที่ประจักษ์ในด้านต่างๆ แก่สังคมโดยประชาสัมพันธ์ให้หน่วยงานภายนอกที่เป็นระดับเขตพื้นที่การศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ได้รับรู้และเห็นความสำคัญ และพร้อมที่จะร่วมสนับสนุนช่วยเหลือในด้านต่างๆ

2.2 ควรจัดสรรงบประมาณอย่างเพียงพอ และเหมาะสมตามโครงการ กิจกรรม และงานของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในแต่ละแห่ง โดยเฉพาะศูนย์ที่มีผลงานโดดเด่นเชิงประจักษ์ ควรได้รับการจัดสรรงบประมาณเพิ่มขึ้น

2.3 ควรมีมาตรการเสริมสร้างขวัญ และกำลังใจทั้งผู้บริหารและครูที่ปฏิบัติการสอนในศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ด้วยการพิจารณาจัดสรรทุนการศึกษาเรียนต่อของผู้บริหารและครูผู้สอน รวมทั้งสนับสนุนในเรื่องวัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอน และสื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัยให้เพียงพอ

2.4 ควรจัดประชุมทางวิชาการเพื่อเป็นเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และเผยแพร่ผลงานเกี่ยวกับการบริหารจัดการศึกษาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งในระดับบุคคล และหน่วยงาน เพื่อเป็นการสร้างเครือข่าย และการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรมีการวิจัยแบบผสมวิธีที่ใช้ทั้งการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งเสริม หรือปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนกับศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ทั้งในเขตเมืองและเขตชนบท

3.2 ควรมีการวิจัยเปรียบเทียบศูนย์พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในเขตเมือง และเขตชนบท และนำผลมาศึกษาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค เพื่อพัฒนารูปแบบ และแนวทางบริหารจัดการที่ประสบความสำเร็จ

3.3 ควรมีวิจัยเชิงปฏิบัติการ โดยให้คณะกรรมการบริหาร ครูผู้สอน นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชนได้ร่วมกันศึกษาปัญหา และดำเนินการพัฒนาการบริหารจัดการศึกษาของศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เพื่อให้เกิดผลเป็นรูปธรรม

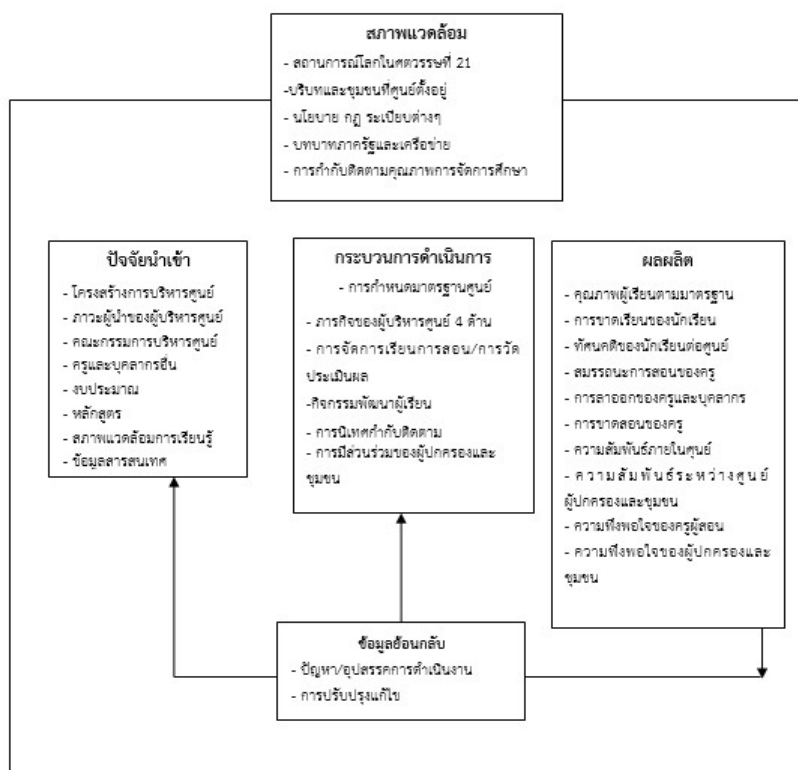
3.4 ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพเกี่ยวกับปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศึกษาของศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นต้นแบบในการมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิภาพ

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

ในการวิจัยการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่ประสบความสำเร็จ: กรณีศึกษาศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดมงคลวราราม อำเภอกลาง จังหวัดภูเก็ต สามารถสรุปเป็นองค์ความรู้ได้ดังนี้ 1) มีข้อมูลสภาพแวดล้อม ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลผลิต และข้อมูลย้อนกลับ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ความสามารถ มีพฤติกรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ ตามมาตรฐานศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ 2) มีข้อมูลสารสนเทศที่ช่วยให้ผู้บริหารและคณะกรรมการบริหารมีวิธี

การหรือแนวปฏิบัติในการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นดังภาพ

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

กรมการศาสนา, กระทรวงวัฒนธรรม. (2554). *แนวทางในการดำเนินงานโครงการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ปีงบประมาณ 2554*. กรุงเทพฯ: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

ชูชาติ พ่วงสมจิตร. (2562). หน่วยที่ 8 ผู้นำกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษายุคใหม่. ใน *ประมวลสาระชุดวิชา การพัฒนาทักษะและประสบการณ์วิชาชีพสำหรับผู้นำทางการศึกษา หน่วยที่ 8-15*. นนทบุรี: สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

รัตนา ดวงแก้ว. (2557). หน่วยที่ 11 การพัฒนาคุณภาพการศึกษา. ใน *ประมวลสาระชุดวิชา นโยบายการวางแผน และการพัฒนาคุณภาพการศึกษา หน่วยที่ 11-15*. นนทบุรี: สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2551). *ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561-2580 ฉบับประกาศราชกิจจานุเบกษา*. เข้าถึงได้จาก <https://drive.google.com/file/d/1XSBMp8OCsawJqECOB-XZLB91-cRrNsEV/view>

แนวทางการบริหารจัดการแก้ปัญหาอบายมุขตามหลักปธาน 4
ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5*

The Guidelines for The Management of Solving the Vices Problems
According to The Four Padhāna in Educational Institutions Under
the Office of Khon Kaen Primary Educational Service Area 5

ณัฐกร สนน้อย, สัมฤทธิ์ กางเพ็ง, พระฮอนด้า วาตสโท¹ และสำเร็จ ยुरชัย²

Nattakorn Sonnoi, Samrit Kangpheng, Phra Honda Vadasuddo and Samrej Yurachai

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น¹

มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ²

Mahachulalongkornrajavidyalaya, Khon Kaen Campus, Thailand

North Eastern University, Thailand

Corresponding Author, E-mail: 6405205048@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัญหาด้านอบายมุขในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 2) เสนอแนวทางการบริหารจัดการแก้ปัญหาอบายมุขตามหลักปธาน 4 ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 ใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสมผสานวิธี กลุ่มตัวอย่างคือผู้บริหาร และครู รวม 332 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพปัญหาด้านอบายมุขในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยด้านที่มีระดับสภาพปัญหาสูงที่สุดคือ ด้านการบริหารจัดการ รองลงมาคือ ด้านการเฝ้าระวัง และด้านการรักษา ตามลำดับ

*ได้รับบทความ: 13 มีนาคม 2566; แก้ไขบทความ: 21 สิงหาคม 2566; ตอรับตีพิมพ์: 30 สิงหาคม 2566

Received: March 13, 2023; Revised: August 21, 2023; Accepted: August 30, 2023

2. แนวทางการบริหารจัดการแก้ปัญหาอบายมุขตามหลักปธาน 4 ในสถานศึกษาสังกัดเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 ด้านการป้องกัน เพื่อยระวังอบายมุขทุกประเภท จัดทำป้ายในการเตือนภัย จัดกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ให้นักเรียนเพื่อไม่ให้ยุ่งเกี่ยวกับสิ่งเสพติด ด้านการค้นหา สร้างระบบคัดกรองนักเรียนที่มีประสิทธิภาพสามารถแยกกลุ่มนักเรียนออกเป็นกลุ่มแต่ละประเภทได้อย่างชัดเจน ด้านการรักษา ควรจัดกิจกรรมกีฬาและดนตรีรวมถึงกิจกรรมนันทนาการต่างๆ เพื่อให้นักเรียนได้ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุขสิ่งเสพติด ประสานงานต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องช่วยเหลือด้านการบำบัด ด้านการเฝ้าระวัง เพื่อยระวังรักษาชื่อเสียงพฤติกรรมของนักเรียนที่ไม่พึงประสงค์ที่เกี่ยวข้องกับอบายมุข ด้านการบริหารจัดการ สร้างกลุ่มเครือข่ายระหว่างโรงเรียนกับชุมชนและวัดเพื่อช่วยกันดูแลสอดส่องในรูปแบบกิจกรรมต่างๆ กำหนดนโยบายสถานศึกษาเป็นเขตปลอดอบายมุขชัดเจนเป็นลายลักษณ์อักษรหรือสัญลักษณ์ทั่วโรงเรียน กำกับติดตามและประเมินผลเรื่องอบายมุขในสถานศึกษาอย่างสม่ำเสมอ

คำสำคัญ: แนวทางการบริหารจัดการ; อบายมุข; หลักปธาน 4

Abstract

The objectives of this research were: 1) to study the condition of the problem of vices in educational institutions under the Office of Khon Kaen Primary Educational Service Area 5; 2) to propose a management approach to solve vices according to the Four Padhāna in educational institutions under the Office of Khon Kaen Primary Educational Service Area 5. This study was carried out by means of mixed-method research. The sample group consisted of 332 administrators and teachers. The research tools were: a questionnaire and q semi-structured interview. The statistics used in analyzing the obtained data were: Mean, Standard Deviation, and Content Analysis.

The research results were as follows:

1. The overall condition of the problem of vices in educational institutions under the Office of Khon Kaen Primary Educational Service Area 5 was statistically rated at the highest level. The aspect with the highest mean level of problems was management, followed by surveillance and treatment.
2. The management approach to solve vices according to the Four Padhāna in educational institutions under the Office of Khon Kaen Primary Educational Service Area

5 is that in terms of defense, administrators should be careful of all kinds of vices, make warning signs and organize creative activities for students to avoid addiction. On the search side, an effective student screening system should be created to separate each type of student group. On the treatment side, sports and music activities should be organized, as well as various recreational activities so that students can use their free time to benefit, not get involved with drugs. The relevant agencies should be coordinated to help with additional therapy. In terms of surveillance, the unwanted behavior of students regarding vices should be diligently monitored. Regarding management, network groups between schools, communities, and temples should be created to help monitor each other in various activities and set up a policy to be a vice-free zone written or symbolized throughout the school with regularly supervising, monitoring, and evaluating vices in educational institutions.

Keywords: The Guidelines for The Management; The Vices Problems; Four Padhāna

1. บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2545 และฉบับที่ 3 พ.ศ. 2553 มาตรา 6 การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545) จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า สภาพแวดล้อมสถานศึกษานั้นมีความสำคัญยิ่งเพราะสถานศึกษาคือสถานที่ในการสร้างคนยกระดับให้เป็นมนุษย์ที่มีสำนึกบนเส้นทางที่ดี เป็นแหล่งบ่มเพาะคุณธรรมความรู้ที่ถูกต้อง ดังนั้นการนำหลักธรรมปธาน 4 และกรอบการดำเนินงานโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติด และอบายมุข 5 ด้าน คือ 1) ด้านการป้องกัน 2) ด้านการค้นหา 3) ด้านการรักษา 4) ด้านการเฝ้าระวัง และ 5) ด้านการบริหารจัดการ เข้ามาในการช่วยผู้ที่มีโอกาสได้ศึกษาค้นคว้างานวิจัยนี้สามารถนำไปปฏิบัติใช้ในการยึดเหนี่ยวจิตใจ มีสติ ในการใช้ชีวิตประจำวัน และเข้าใจปัจจัยสาเหตุของการกระทำผิดของเยาวชนในสังคมไทยปัจจุบัน ว่าเกิดจากสภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลง เช่น อิทธิพลจากเพื่อน ปัญหาครอบครัว ปัญหาของตัวเอง ช่วงเวลาที่เกิดภาวะเครียด ค่านิยมที่ผิดเกี่ยวกับการใช้สารเสพติด และสื่อต่างๆ (พระอธิการสุพิศ ทรงจิตร และคณะ, 2562, หน้า 47-62) สู่ทุกคนที่มีส่วนเกี่ยวข้องในวงการการศึกษาในทุกบทบาทโดยเฉพาะนักเรียนไม่ใช่เพียงแค่บุคลากรเท่านั้น หากทุกฝ่ายร่วมแรงร่วมใจกันแก้ไขปัญหาอบายมุขในสถานศึกษา ย่อมส่งผลต่อนักเรียนที่ทำการสอนให้มีแนวทางที่ดีในการเป็นคน

คือรู้จักสิ่งใดเหมาะสมสิ่งใดเป็นสิ่งที่ดีต่อไป ทั้งยังสามารถหาแนวทางป้องกันสิ่งที่ไม่ดีเกี่ยวกับอบายมุขไม่ให้เกิดแก่นักเรียนในสถานศึกษาได้อีกด้วย โดยบุคคลากรต้องเป็นแบบอย่างที่ดีในเรื่องอบายมุขให้ชัดเจน ตามมาตราการระเบียบของการเป็นข้าราชการที่ดีเพื่อสร้างสภาพแวดล้อมที่ดีให้นักเรียนต่อไปเช่นกัน เพราะเราปฏิเสธไม่ได้ว่าปัญหายาเสพติดในนักเรียนเกิดจากอบายมุขตั้งแต่ระดับเล็กๆ ไปหาอบายมุขระดับใหญ่ ไม่ว่าอบายมุขนั้นจะเกิดจากหลายปัจจัยที่สำคัญที่อยากจะแก้ไขแค่ไหนก็ตาม

เนื่องจากปัญหาอบายมุขในเขตพื้นที่การศึกษาแต่ละเขตในปัจจุบันยังไม่มีเปลี่ยนแปลง ในด้านการบริหารการจัดการที่เข้มแข็งจากในสถานศึกษา และยังคงเป็นปัญหาต่อเนื่องที่เป็นปัญหาดังแต่อดีตจนถึงปัจจุบันซึ่งนับว่าถือเป็นสภาพปัญหาระดับนโยบาย และถือเป็นค่านิยมใหม่ที่จะถูกปรับปรุงเปลี่ยนแปลงแก้ไขให้เข้ากับยุคสมัย และหากยังคงไว้ซึ่งปัญหาเดิมไม่หาทางศึกษาแนวทางการแก้ไข ก็นับว่าถือเป็นเรื่องที่ไม่เหมาะสมอย่างยิ่งในวงการการศึกษาไทยที่เข้าสู่สมัยใหม่ในยุคปัจจุบัน โดยจะมีการจัดทำวิจัยเพื่อศึกษาสภาพปัญหาและแนวบริหารจัดการแก้ไขภายใต้หลักธรรมปธาน 4 ได้แก่ 1) สังวรปธาน คือ เพียรระวังไม่ให้ความชั่วเกิด ขึ้นในจิต 2) ภาวนาปธาน คือ เพียรให้คุณความ ดีเกิดขึ้น ในจิต 3) ปหานปธาน คือ เพียรละความ ชั่วที่เกิดขึ้นแล้ว และ 4) ออนุรักษนาปธาน คือ เพียรรักษา คุณความ ดีที่เกิดขึ้นแล้วไม่ให้เสื่อม ที่หมายถึงหลักธรรมความเพียรชอบหรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่าสัมมปปธาน 4 (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2526) หรือในบางสูตรเรียกว่า ปธาน 4 คือมีความเพียร 4 ประการ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลธรรมและกรอบการดำเนินงานโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติด และอบายมุข 5 ด้าน คือ 1) ด้านการป้องกัน 2) ด้านการ ค้นหา 3) ด้านการรักษา 4) ด้านการเฝ้าระวัง และ 5) ด้านการบริหารจัดการ โดยเน้นไปในการศึกษา ปัญหาโดยตรงจากการศึกษาการบริหารจัดการของครูผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและผู้บริหารสถานศึกษาเกี่ยวกับการแก้ปัญหามุขตามในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5

ด้วยเหตุนี้ การศึกษาสภาพปัญหาด้านอบายมุขในสถานศึกษานั้นถือว่าสำคัญมาก ผู้บริหารสถาน ศึกษาจะต้องทราบสภาพปัญหาและหาแนวทางในการแก้ไขที่ถูกต้อง มุ่งเน้นการนำหลักคุณธรรมมาใช้ในการแก้ปัญหาด้านอบายมุขในสถานศึกษาที่ตัวเองบริหารอยู่ให้เกิดผลสัมฤทธิ์สูงสุดอย่างมีประสิทธิภาพ เปลี่ยนแนวคิดค่านิยมสร้างสภาพแวดล้อมใหม่ให้เหมาะสมต่อสถานศึกษาอย่างแท้จริงเพื่อประโยชน์ของ นักเรียนผู้เป็นเยาวชนและเป็นอนาคตของชาติ ทางผู้วิจัยให้ความสนใจโดยมุ่งเน้นหาแนวทางการแก้ไข โดยใช้หลักธรรมปธาน 4 และกรอบการดำเนินงานโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติด และอบายมุข 5 ด้าน เป็นแนวทางในการศึกษาสภาพปัญหาและวิธีแก้ปัญหามุขที่ถูกต้องเหมาะสมต่อไปเพื่อเป็นประโยชน์ ต่อสังคมไทยด้านการศึกษาและเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาด้านอบายมุขในสถานศึกษายุคปัจจุบัน

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาด้านอบายมุขในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5
2. เพื่อเสนอแนวทางการบริหารจัดการแก้ปัญหาอบายมุขตามหลักปธาน 4 ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารจัดการแก้ปัญหาอบายมุขตามหลักปธาน 4 ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา และครูในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 ทั้งหมด 2,447 คน แบ่งเป็น ผู้บริหารสถานศึกษา 193 คน และครู 1,810 คน ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 332 คน จำแนกเป็นผู้บริหารโรงเรียน 26 คน และครู 306 คน โดยผู้วิจัยกำหนดขนาดตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของ Krejcie and Morgan กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง (Sample size) ส่วนกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อหาแนวทางการบริหารจัดการแก้ปัญหาอบายมุขภายในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 ผู้อำนวยการที่มีประสบการณ์ในการจัดทำโครงการด้านอบายมุขในสถานศึกษา จำนวน 4 คน และพระอาจารย์ที่มีคุณวุฒิระดับคุณูปถัมภ์ด้านหลักธรรมอีก 1 รูป รวมทั้งหมด 5 รูป/คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสม (Mixed Method Research) ซึ่งใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และใช้แบบสัมภาษณ์ในการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีรายละเอียดของเครื่องมือทั้งสองประเภท ดังนี้ 1) การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) เกี่ยวกับสภาพปัญหาอบายมุขในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) แบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) และ 2) การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้เครื่องมือเป็นแบบสัมภาษณ์ (Interviews) เป็นการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (In-Depth Interview) เป็นแบบสัมภาษณ์ใช้กับการสัมภาษณ์ที่มีการกำหนดโครงสร้างแนวทางการบริหารจัดการแก้ปัญหาอบายมุขตามหลักปธาน 4 ในสถานศึกษา มีลักษณะเป็นแบบสอบถามแบบปลายเปิด (Open ended Questionnaire)

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลแล้วนำข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์ โดยมีขั้นตอนดังนี้ 1) การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม คือ ผู้วิจัยนำการรวบรวม

ข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปซึ่งวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามตามขั้นตอนดังนี้ (1) วิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพทั่วไปจากตอบแบบสอบถามตามวัตถุประสงค์การทำวิจัยเพื่อเรียบเรียงสรุปแนวความคิดของกลุ่มผู้ตอบแบบสอบถาม (2) วิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นตามแนวทางการแนวทางการบริหารจัดการแก้ปัญหาอบายมุขตามหลักปธาน 4 ในสถานศึกษา นำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยหาค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยแปลผลตามแบบมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ และแปลความหมายของค่าเฉลี่ยของผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามช่วงเวลาของค่าเฉลี่ย ดังนี้ (1) ค่าเฉลี่ย 4.50-5.00 หมายถึง มีระดับความคิดเห็นในระดับ มากที่สุด (2) ค่าเฉลี่ย 3.50-4.49 หมายถึง มีระดับความคิดเห็นในระดับมาก (3) ค่าเฉลี่ย 3.50-3.49 หมายถึง มีระดับความคิดเห็นในระดับปานกลาง (4) ค่าเฉลี่ย 1.50-2.49 หมายถึง มีระดับความคิดเห็นในระดับน้อย (5) ค่าเฉลี่ย 1.00-1.49 หมายถึง มีระดับความคิดเห็นในระดับน้อยที่สุด 3) การวิเคราะห์ข้อมูลของสถานภาพทั่วไปด้านสภาพปัญหา แนวทางป้องกันและข้อเสนอแนะแนวทางการแนวทางการบริหารจัดการแก้ปัญหาอบายมุขตามหลักปธาน 4 ในสถานศึกษา 4) วิเคราะห์ข้อเสนอแนะความคิดเห็นตามแนวทางการแนวทางการบริหารจัดการแก้ปัญหาอบายมุขตามหลักปธาน 4 ในสถานศึกษา โดยใช้วิธีแจกแจงความถี่ 5) การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ คือ รวบรวมคำตอบและข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญมาวิเคราะห์ สังเคราะห์เนื้อหา และเรียบเรียงให้มีความสละสลวย รัดกุม เข้าใจง่ายและแยกออกเป็นแต่ละด้านตามลำดับโดยใช้วิธีแจกแจงความถี่ และร้อยละ และ 6) วิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากแบบสอบถามปลายเปิด และการสัมภาษณ์ โดยการแจกแจงความถี่ และหาค่าร้อยละ

4. สรุปผลการวิจัย

1. สภาพปัญหาอบายมุขในสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 พิจารณาเป็นรายด้านดังนี้

1.1 ด้านการป้องกัน โดยภาพรวมและรายข้อสภาพปัญหาอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีปัญหาสูงสุด 3 อันดับแรก คือ โรงเรียนจัดทำเครื่องหมายแสดงเขตปลอดบุหรี่และเขตปลอดแอลกอฮอล์ (สังวรปธาน เพียรระวัง) รองลงมาคือ โรงเรียนให้ความรู้แก่นักเรียนเกี่ยวกับระเบียบข้อบังคับของสถานศึกษาที่ (สังวรปธาน เพียรระวัง) และโรงเรียนจัดกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์เพื่อป้องกันยาเสพติด แอลกอฮอล์ สื่อดมกอนาจาร การพนัน การทะเลาะวิวาท (สังวรปธาน เพียรระวัง) ($\bar{x} = 4.62$, S.D. = 0.50)

1.2 ด้านการค้นหา โดยภาพรวมและรายข้อสภาพปัญหาอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีปัญหาสูงสุด 3 อันดับแรก คือ ครูมีการชี้แจงทำความเข้าใจต่อนักเรียน ผู้ปกครองก่อนดำเนินการคัดกรองนักเรียน (สังวรปธาน เพียรระวัง) รองลงมาคือ โรงเรียนให้ความรู้แก่นักเรียนเกี่ยวกับระเบียบข้อบังคับของสถานศึกษา (สังวรปธาน เพียรระวัง) และครูสำรวจข้อมูลการสูบบุหรี่และการดื่มแอลกอฮอล์ในสถานศึกษา เช่น จำนวน

ผู้สูบ ผู้ดื่ม ความต้องการเลิก การพบเห็น การละเมิดการขาย การสูบบุหรี่และการดื่มแอลกอฮอล์ (สังวรปธาน เพียรระวัง) ($\bar{x} = 4.66$, S.D. = 0.50)

1.3 ด้านการรักษา โดยภาพรวมและรายข้อมีสภาพปัญหาอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีปัญหาสูงสุด 3 อันดับแรก คือ ครูจัดกิจกรรมนันทนาการด้านดนตรี กีฬา ศิลปะ วัฒนธรรม ให้แก่นักเรียนเพื่อเป็นการสร้างกิจกรรมลดความเสี่ยงด้านอบายมุขในสถานศึกษา (ภาวนาปธาน เพียรเจริญ) รองลงมาคือ ครูมีการติดตาม ประเมินผล และรายงานผลการแก้ปัญหาอย่างต่อเนื่อง (อนรรักขนาปธาน เพียรรักษา) และครูดูแลเอาใจใส่นักเรียนที่มีปัญหาโดยการบำบัดรักษา หรือส่งต่อหน่วยงานสังกัดกระทรวงสาธารณสุข หรือหน่วยงานอื่นเข้าสู่ระบบบริการอยู่ต่อเนื่อง (อนรรักขนาปธาน เพียรรักษา) ($\bar{x} = 4.69$, S.D. = 0.64)

1.4 ด้านการเฝ้าระวัง โดยภาพรวมและรายข้อมีสภาพปัญหาอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีปัญหาสูงสุด 3 อันดับแรก คือ โรงเรียนสร้างค่านิยมการไม่สูบบุหรี่และไม่ดื่มแอลกอฮอล์ในช่องทางที่หลากหลาย (สังวรปธานเพียรระวัง) รองลงมาคือ โรงเรียนไม่รับสนับสนุนใดๆ จากผู้ผลิตหรือผู้นำเข้าผลิตภัณฑ์ยาสูบและเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ (สังวรปธาน เพียรระวัง) และโรงเรียนสอดแทรกเรื่องโทษพิษภัย ผลกระทบของบุหรี่และแอลกอฮอล์ในรายวิชาและกิจกรรมต่างๆ ทั้งในและ นอกหลักสูตร (สังวรปธาน เพียรระวัง) ($\bar{x} = 4.72$, S.D. = 0.43)

1.5 ด้านการบริหารจัดการ โดยภาพรวมและรายข้อมีสภาพปัญหาอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีปัญหาสูงสุด 3 อันดับแรก คือ ผู้บริหารร่วมมือกับผู้นำชุมชนกำหนดนโยบายสนับสนุนการดำเนินงาน “บ้าน โรงเรียน และชุมชนปลอดบุหรี่และปลอดแอลกอฮอล์” เช่น จัดให้มีเครือข่ายการประสานงานระหว่างนักเรียน/ครู/อาจารย์/ผู้ปกครอง/ผู้นำท้องถิ่น/ผู้นำชุมชนและผู้นำด้านศาสนา (ภาวนาปธาน เพียรเจริญ) รองลงมาคือ ผู้บริหารจัดทำหลักสูตรบูรณาการการสอนในเรื่องเพศศึกษา ศิลธรรม คุณธรรม จริยธรรมที่ดี และเหมาะสมในทางสังคมให้กับนักเรียน (อนรรักขนาปธาน เพียรรักษา) และผู้บริหารจัดกิจกรรมและเสริมสร้างค่านิยม ปลุกฝังคุณธรรมจริยธรรมที่ดีงามให้กับนักเรียนเพื่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม (อนรรักขนาปธาน เพียรรักษา) ($\bar{x} = 4.77$, S.D. = 0.44)

2. แนวทางการบริหารจัดการแก้ปัญหาอบายมุขตามหลักปธาน 4 ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 ดังนี้

2.1 ด้านการป้องกัน คือ 1) โรงเรียนต้องมีการจัดทำป้ายในการเตือนภัยจากอบายมุขทุกประเภทไม่ว่าจะเป็นบุหรี่หรือยาเสพติดทั่วบริเวณโรงเรียน 2) โรงเรียนต้องมีการอธิบายย้ำถึงกฎระเบียบวินัยที่ถูกต้องแก่นักเรียนอย่างสม่ำเสมอทุกชั้นเรียนในคาบโฮมรูมและกิจกรรมหน้าเสาธง และ 3) โรงเรียนควรจัดกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ให้แก่นักเรียนเพื่อไม่ให้ยุ่งเกี่ยวกับสิ่งเสพติดอบายมุขต่างๆ

2.2 ด้านการค้นหา คือ 1) ครูประจำชั้นต้องมีการคัดกรองนักเรียนอย่างเป็นระบบแยกกลุ่มประเภทนักเรียนออกเป็นกลุ่มๆ 2) ครูต้องประสานผู้ปกครองเพื่ออธิบายวิธีการคัดกรองนักเรียนให้เข้าใจ

ร่วมกัน และ 3) ครูต้องสำรวจเก็บข้อมูลนักเรียนที่ใช้สิ่งเสพติดหรืออบายมุขชนิดต่างๆในสถานศึกษา

2.3 ด้านการรักษา คือ 1) ครูควรจัดกิจกรรมกีฬาและดนตรีรวมถึงกิจกรรมนันทนาการต่างๆเพื่อให้นักเรียนได้ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุขสิ่งเสพติด 2) ครูต้องติดตามการแก้ปัญหาอย่างต่อเนื่องและมีการรายงานผลต่อผู้บริหาร และ 3) ครูต้องเอาใจใส่นักเรียนที่มีปัญหาและประสานงานต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้มีส่วนร่วมในการช่วยเหลือด้านการบำบัด

2.4 ด้านการเฝ้าระวัง คือ 1) โรงเรียนต้องปลูกฝังวิสัยทัศน์ที่ดีแก่นักเรียนเพื่อให้เห็นโทษภัยของอบายมุขในสถานศึกษาในหลากหลายรูปแบบ 2) โรงเรียนจะต้องไม่รับการส่งเสริมใดๆ จากสินค้าที่เกี่ยวข้องกับอบายมุขทุกประเภท และ 3) โรงเรียนควรบูรณาการเนื้อหาเกี่ยวกับพิษภัยของอบายมุขในรายวิชาต่างๆและมีการสร้างกิจกรรมต่างๆหลายรูปแบบ

2.5 ด้านการบริหารจัดการ ที่สำคัญ คือ 1) ผู้บริหารโรงเรียนควรร่วมมือกับชุมชนโดยประสานกลุ่มผู้นำชุมชนต่างๆรวมถึงผู้ปกครอง สร้างกลุ่มเครือข่ายระหว่างโรงเรียนกับชุมชน 2) ผู้บริหารควรจัดให้มีกิจกรรมสร้างค่านิยมด้านคุณธรรมจริยธรรมรวมถึงสอดแทรกหลักสูตรด้าน ศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม ให้แก่นักเรียน และ 3) ผู้บริหารต้องทำนโยบายสถานศึกษาเป็นเขตปลอดอบายมุขทุกชนิดชัดเจนเป็นลายลักษณ์อักษรหรือสัญลักษณ์ทั่วโรงเรียน

5. อภิปรายผลการวิจัย

สภาพปัญหาอบายมุขในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 โดยภาพรวมแต่ละด้านอยู่ในระดับมากที่สุด โดยด้านที่มีสภาพปัญหามากที่สุดคือด้านการบริหารจัดการ ทั้งนี้เนื่องจากปัญหาด้านการบริหารจัดการถือเป็นหัวใจหลักในการจัดการแก้ไขปัญหาทุกรูปแบบในสถานศึกษา ผลการวิจัยพบว่าการบริหารจัดการมีระดับสภาพปัญหาสูงที่สุดในเรื่องของการร่วมมือกันแก้ปัญหาระหว่างผู้บริหารกับชุมชนและการประสานงานกันระหว่างโรงเรียนและผู้ปกครองรวมถึงหน่วยงานต่างๆ ในชุมชนที่เกี่ยวข้อง เหตุผลที่เป็นเช่นนั้นเพราะสถานศึกษาตระหนักหรือให้ความสำคัญกับการร่วมมือประสานงานแก้ไขปัญหาอบายมุขที่เกิดขึ้นกับชุมชนและหน่วยงานรอบข้างค่อนข้างน้อย และขาดระบบที่ชัดเจน ทำให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับการป้องกันอบายมุขในสถานศึกษานั้นไม่มีความเป็นรูปธรรม อีกทั้งสถานศึกษาแต่ละแห่งยังมีความพร้อมในการป้องกันแก้ไขที่แตกต่างกันออกไป เมื่อเกิดปัญหาขึ้นสถานศึกษาแต่ละแห่งมีการบริหารจัดการแก้ปัญหาที่มีข้อจำกัดต่างกัน มีการประสานงานกับชุมชนรอบรอกเพื่อขอความร่วมมือสร้างกลุ่มเครือข่ายร่วมกันไม่มากพอเท่าที่ควร และการจัดการประสานงานระหว่างครูและผู้ปกครองก็มีความเข้าใจไม่ตรงกันตามสภาพบริบทสถานศึกษาแต่ละแห่ง ดังนั้น แนวทางการบริหารจัดการแก้ปัญหาอบายมุขในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น

เขต 5 ด้านการบริหารจัดการ ผู้บริหารโรงเรียนควรให้ความสำคัญและตระหนักในร่วมมือกับชุมชน โดยประสานกลุ่มผู้นำชุมชนต่างๆ รวมถึงผู้ปกครองพูดคุยทำความเข้าใจถึงปัญหาอย่างแท้จริง สร้างกลุ่มเครือข่ายระหว่างโรงเรียนกับชุมชนและวัดเพื่อช่วยกันดูแลสอดส่องในรูปแบบกิจกรรมต่างๆ ให้ผู้ปกครองและชุมชนรวมถึงหน่วยงานรอบนอกได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการแก้ปัญหาาร่วมกัน ทำให้เกิดระบบงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ

ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสมาพร ลีภัยรัตน์ (2563, หน้า 170-183) ได้ทำวิจัยเพื่อการประเมินโครงการสถานศึกษาสีขาว ปลอดภัย เสพติดและอบายมุข โรงเรียนอนุบาลเมืองอุทัยธานี ผลการวิจัยพบว่า การสร้างความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครองในการแก้ปัญหาการเข้าไปเกี่ยวข้องกับอบายมุขของนักเรียน การวิเคราะห์ปัญหาของนักเรียนรายบุคคลที่นำไปสู่การแก้ไขปัญหาระดับบุคคลได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของอรทัย ธารแก้ว (2562, หน้า 33-47) การพัฒนาแนวทางการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24 พบว่า โดยเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรกคือ ด้านระบบสนับสนุนจากชุมชนและเครือข่ายการทำงาน ด้านระบบเฝ้าระวังและด้านระบบบริหารจัดการส่วนสภาพที่พึงประสงค์การดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา ผลงานวิจัยของธีรพงษ์ ชูพันธุ์ (2563, หน้า 263-273) การพัฒนาแนวทางการดำเนินงานสถานศึกษาสีขาว ปลอดภัย เสพติดและอบายมุข สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23 พบว่า ด้านการบริหารจัดการ ร่วมประชุมเพื่อกำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์ และส่งเสริมให้ชุมชน มีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก จากผลการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้สามารถนำมาเป็นข้อมูลพื้นฐานในการดำเนินงานสถานศึกษาสีขาวปลอดภัย เสพติดและอบายมุขในสถานศึกษาอื่นๆ

นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของเชิดพงษ์ งอกनावัง และทัชชวัฒน์ เหล่าสุวรรณ (2565, หน้า 265-276) ได้ทำวิจัยศึกษาผลการดำเนินงานตามโครงการสถานศึกษาสีขาว ปลอดภัย เสพติดและอบายมุข ในโรงเรียนแก้งคร้อวิทยา อำเภอแก้งคร้อ จังหวัดชัยภูมิ พบว่า 1) โรงเรียนควรกำหนดนโยบายให้ชัดเจน 2) ผู้บริหารจะต้องสามารถระดมความร่วมมืออย่างเพียงพอในการดำเนินงานจากชุมชน ยาเสพติด และอบายมุขอย่างต่อเนื่อง และงานวิจัยของชานนท์ คันธฤทธ (2564, หน้า 1-12) ได้ศึกษาแนวทางการลดพฤติกรรมกระทำความผิดคดียาเสพติดของเด็กและเยาวชนไทยในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า การป้องกันปัญหายาเสพติดในชุมชนได้แก่ มีการจัดแหล่งอบายมุขแหล่งมั่วสุมและแหล่งจำหน่ายยาเสพติดในชุมชนการสร้างกิจกรรมเสริมสร้างสำหรับเด็ก-เยาวชนในชุมชนการจัดที่ให้คำปรึกษาและแนะแนวเมื่อเด็ก-เยาวชนมีปัญหาด้านการพัฒนาเศรษฐกิจในชุมชน และการพัฒนาสังคมในชุมชน

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ผู้บริหารโรงเรียนควรดำเนินนโยบายให้สถานศึกษาประสานความร่วมมือกับผู้นำชุมชน รวมถึงผู้ปกครอง สร้างกลุ่มกิจกรรมเครือข่ายเพื่อช่วยกันแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ

1.2 ผู้บริหารควรดำเนินนโยบายสถานศึกษาเป็นเขตปลอดอบายมุขทุกชนิดให้ชัดเจนเป็นลายลักษณ์อักษร

1.3 ผู้บริหารควรจัดทำนโยบาย ยุทธศาสตร์ แผนปฏิบัติการเพื่อเป็นกลไกในการขับเคลื่อน การป้องกันและแก้ปัญหาอบายมุข

2. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการนำผลการวิจัยไปใช้

2.1 สถานศึกษาควรมีการคัดกรองนักเรียนตามมาตรการเกี่ยวกับอบายมุขทุกรูปแบบและ นิเทศ กำกับ ติดตามและประเมินผลเพื่อเป็นกลไกในการควบคุมคุณภาพในการแก้ปัญหาอบายมุขและ สารเสพติดอยู่เป็นประจำ

2.2 ผู้บริหารควรมีการส่งเสริม สนับสนุน พัฒนาบุคลากรในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อ สร้างภูมิคุ้มกันอบายมุขและประสานความร่วมมือจากหน่วยงานเครือข่ายให้ร่วมกันช่วยเหลือ

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรศึกษาแนวทางการแก้ปัญหาเพิ่มเติมจากหน่วยงานต่างของทางภาครัฐ ในการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหอบายมุข สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 5 จังหวัดขอนแก่น เพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างถ่องแท้เกี่ยวกับสภาพปัญหามากยิ่งขึ้น

3.2 ควรวิจัยแบบผสมผสานวิจัยเกี่ยวกับแนวทางการบริหารจัดการแก้ปัญหาอบายมุข ในสถานศึกษา

3.3 ควรวิจัยและพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการแก้ปัญหาอบายมุขตามหลักปธาน 4 ในสถานศึกษา

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

องค์ความรู้จากการวิจัยครั้งนี้ เป็นผลจากศึกษาเอกสาร ข้อมูลจากแบบสอบถามและผลการ สัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวทางการบริหารจัดการแก้ปัญหาอบายมุขตามหลักปธาน 4 ในสถานศึกษาสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากอนแก่น เขต 5 แบ่งเป็น 5 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านการป้องกัน พบว่า โรงเรียนควรมีการจัดทำป้ายในการเตือนภัยจากอบายมุขทุกประเภท และโรงเรียนต้องมีการอธิบาย ย้ำถึงกฎระเบียบวินัยที่ถูกต้องแก่นักเรียนอย่างสม่ำเสมอ 2) ด้านการค้นหา ครูประจำชั้นควรมีการคัดกรอง นักเรียนอย่างเป็นระบบแยกกลุ่มประเภทนักเรียนครูต้องประสานผู้ปกครองเพื่ออธิบายวิธีการคัดกรอง

นักเรียนให้เข้าใจร่วมกัน และครูต้องสำรวจเก็บข้อมูลนักเรียนที่ใช้สิ่งเสพติดหรืออบายมุขชนิดต่างๆ ในสถานศึกษา 3) ด้านการรักษา ควรจัดกิจกรรมกีฬาและดนตรีรวมถึงกิจกรรมนันทนาการต่างๆ เพื่อให้ นักเรียนได้ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุขสิ่งเสพติด ครูต้องติดตามการแก้ปัญหาอย่างต่อเนื่องและมีการรายงานผลต่อผู้บริหาร และครูต้องเอาใจใส่นักเรียนที่มีปัญหาและประสานงานต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้มีส่วนร่วมในการช่วยเหลือด้านการบำบัด 4) ด้านการเฝ้าระวัง โรงเรียนควรปลูกฝังวิถีทัศน์ที่ดีแก่นักเรียนเพื่อให้เห็นโทษภัยของอบายมุขในสถานศึกษาในกิจกรรมหลากหลายรูปแบบโรงเรียนจะต้องไม่รับการส่งเสริมใดๆ จากสินค้าที่เกี่ยวข้องกับอบายมุขทุกประเภท ประเภท โรงเรียนควรบูรณาการเนื้อหาเกี่ยวกับพิษภัยของอบายมุขในรายวิชาต่างๆ และมีการสร้างกิจกรรมต่างๆ หลากรูปแบบ และครูต้องเฝ้าระวังไม่ให้มีการขายสินค้าที่เกี่ยวข้องกับอบายมุขทุกประเภท และการใช้สิ่งเสพติดแบบต่างๆ และ 5) ด้านการบริหารจัดการ ผู้บริหารโรงเรียนควรร่วมมือกับชุมชนโดยประสานกลุ่มผู้นำชุมชนต่างๆ รวมถึงผู้ปกครอง สร้างกลุ่มเครือข่ายระหว่างโรงเรียนกับชุมชนและวัดเพื่อช่วยกันดูแลสอดส่องในรูปแบบกิจกรรมต่างๆ และผู้บริหารควรจัดให้มีกิจกรรมสร้างค่านิยมด้านคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนเพื่อให้เกิดพฤติกรรมที่ดีที่มีความเหมาะสมรวมถึงสอดแทรกหลักสูตรด้าน ศีลธรรม คุณธรรมจริยธรรม ผู้วิจัยสามารถสรุปเป็นองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยดังภาพนี้

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2545). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2)*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- ชานนท์ คันธฤทธ. (2564). แนวทางการลดพฤติกรรมการกระทำความผิดคดียาเสพติดของเด็กและเยาวชนไทยในเขตกรุงเทพมหานคร. *วารสารวิชาการสถาบันเทคโนโลยีแห่งสุวรรณภูมิ*, 7(1), 1-12.
- เชิดพงษ์ อภินาวัน และทัชชวดี เหล่าสุวรรณ. (2565). ผลการดำเนินงานตามโครงการสถานศึกษาสีขาว ปลอดภัยและอบายมุขในโรงเรียนแก้งคร้อวิทยา อำเภอแก้งคร้อ จังหวัดชัยภูมิ. *วารสาร Journal of MCU Ubon Review*, 6(1), 265-276.
- ธีรพงษ์ ชูพันธุ์. (2563). การพัฒนาแนวทางการดำเนินงานสถานศึกษาสีขาวปลอดภัยและอบายมุข สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา. *วารสารการบริหารการศึกษาและภาวะผู้นำ*, 8(32), 263-273.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2562). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 18). กรุงเทพฯ: เพิ่มทรัพย์การพิมพ์.
- พระอธิการสุพิศ ทรงจิตร และคณะ. (2562). การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการบำบัดและลดปัญหาการกระทำผิดซ้ำของเยาวชนติดยาเสพติด: กรณีศึกษา วัดโนนสูงวนาราม ตำบลโนนสูง อำเภอชุมพวง จังหวัดศรีสะเกษ. *วารสารบัณฑิตสาเกตปริทรรศน์*, 4(2), 47-62.
- มหาวิทยาลัยนครราชสีมา. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยนครราชสีมา*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยนครราชสีมา.
- สมาพร ลีภัยรัตน์. (2563). การประเมินโครงการสถานศึกษาสีขาว ปลอดภัยและอบายมุขโรงเรียนอนุบาลเมืองอุทัยธานี. *วารสารการบริหารนิติบุคคลและนวัตกรรมท้องถิ่น*, 6(2), 170-183.
- อรทัย ธารแก้ว. (2562). การพัฒนาแนวทางการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24. *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร*, 16(72), 33-47.

ปัจจัยคัดสรรที่ส่งผลต่อการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 1*

Selected Factors Affecting Educational Quality Assurance Operations of Schools under Nonthaburi Primary Educational Service Area Office 1

จิราภรณ์ มณีนิล, โสภนา สุตสมบุญ และฐิติกรณ ยาวิชัย จารึกศิลป์

Jiraporn Maneenil, Sopana Sudsomboon and Thitikorn Yawichai Jarueksil

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

Sukhothai Thammathirat Open University, Thailand

Corresponding Author, E-mail: jirapornmaneetil@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ วัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัจจัยคัดสรรที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา 2) ศึกษาการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา 3) ศึกษาปัจจัยคัดสรรที่ส่งผลต่อการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 1 ประจำปีการศึกษา 2565 จำนวน 297 คน ได้มาโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของเครจซ์และมอร์แกน จากนั้นสุ่มแบบแบ่งชั้นตามขนาดสถานศึกษา และจากนั้นสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน

ผลการวิจัยพบว่า

1. ปัจจัยคัดสรรที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก
2. การดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด
3. ปัจจัยคัดสรรที่ส่งผลต่อการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ได้แก่ นโยบายการบริหารและการปฏิบัติ ภาวะผู้นำของผู้บริหารและลักษณะของสภาพแวดล้อม โดยปัจจัย

*ได้รับบทความ: 22 พฤศจิกายน 2565; แก้ไขบทความ: 28 สิงหาคม 2566; ตอรับตีพิมพ์: 30 สิงหาคม 2566

ทั้งหมดสามารถร่วมกันทำนายหรือร่วมอธิบายความแปรปรวนของการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ได้ร้อยละ 62 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: ปัจจัยคัดสรร; ผลการดำเนินงาน; การประกันคุณภาพการศึกษา

Abstract

This research has The objectives were to 1) study selective factors related to educational quality assurance operations of educational institutions, 2) study educational quality assurance operations of educational institutions, and 3) study selective factors affecting educational quality assurance operations of educational institutions. is a quantitative research. The sample group consisted of 297 teachers in schools under the Office of Nonthaburi Primary Educational Service Area 1 for the academic year 2022, obtained by using Krejcie & Morgan ready-made tables then stratified random sampling by school size and then simple random sampling. The research tools were the rating scale questionnaire. The statistics used in data analysis were percentage, mean, standard deviation and stepwise multiple regression analysis.

The research results were as follows:

1. Selected factors related to educational quality assurance operations of educational institutions Overall, it was at a high level.
2. Educational Quality Assurance Operations of Educational Institutions Overall, it was at the highest level.
3. Selected factors affecting educational quality assurance operations of educational institutions, namely administrative policies and practices. Executive Leadership and nature of the environment All factors can together predict or explain the variance of educational quality assurance operations of educational institutions at 62 percent with a statistical significance at the .05 level.

Keywords: Selection Factors; Performance; Educational Quality Assurance

1. บทนำ

การศึกษาเป็นกระบวนการที่ทำให้คนมีความรู้และคุณสมบัติต่างๆ ที่ช่วยให้คนนั้นอยู่รอดในโลกได้เป็นประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว และสังคมส่วนรวม สืบเนื่องจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

พุทธศักราช 2560 มาตรา 54 ได้กำหนดให้รัฐต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงระดับมัธยมศึกษา โดยสถานศึกษามีอิสระในการกำหนดแนวคิด ปรัชญา และวิสัยทัศน์ของการจัดการศึกษา ให้เป็นอัตลักษณ์และสอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาและตามความถนัดของผู้เรียน หน่วยงานต้นสังกัดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องมีการสนับสนุน กำกับ ติดตาม ประเมิน และพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา โดยมุ่งเน้นความรับผิดชอบต่อที่ตรวจสอบได้ (ธีระพงษ์ สมเภาใหญ่ และคณะ, 2563)

ตามพระราชบัญญัติการศึกษา พุทธศักราช 2542 หมวดที่ 6 และตามประกาศกฎกระทรวง การประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ. 2561 ข้อ 3 กำหนดไว้ว่าให้สถานศึกษาแต่ละแห่งจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา โดยการกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาให้เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษาแต่ละระดับ และประเภทการศึกษาที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการประกาศกำหนด (กระทรวงศึกษาธิการ, 2561) โดยการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนระดับอนุบาลจนถึงระดับมัธยมศึกษา มีการดำเนินงาน 8 ประการ ได้แก่ 1) กำหนดมาตรฐานของสถานศึกษา 2) จัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษาที่มุ่งคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา 3) จัดระบบบริหารและสารสนเทศ 4) ดำเนินงานตามแผน 5) ติดตามตรวจสอบคุณภาพการศึกษา 6) ประเมินคุณภาพภายใน 7) จัดทำรายงานประจำปี เสนอบุคคล และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และ 8) มีการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่องจนเป็นวัฒนธรรมของสถานศึกษาที่ยั่งยืน (กนกกาญจน์ ศรีสุรินทร์ และวิมลมาศ รัตน์, 2559, หน้า 836-844; รวีวรรณ คุณเที่ยง และคณะ, 2564)

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานประกันคุณภาพในสถานศึกษาตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงมัธยมศึกษา พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษามีหลายปัจจัย เช่น ด้านสภาพแวดล้อมทางสังคม ด้านลักษณะองค์การ ด้านการติดต่อสื่อสาร ด้านสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ ด้านภาวะผู้นำของผู้บริหาร ด้านการใช้ทรัพยากรเพื่อการเรียนการสอน ด้านงบประมาณ ด้านบุคลากร ด้านการใช้เทคโนโลยี ด้านการจูงใจ ด้านการมีส่วนร่วม ด้านนโยบายและการปฏิบัติ ด้านการบริหารจัดการ และด้านวัฒนธรรมองค์กร (Rahmania et al., 2020; Sampul et al., 2020; เจนจบ หาญกลับ และสุภัทรา เอื้อวงศ์, 2559, หน้า 123-134; ยุทธนา อินต๊ะวงศ์ และโสภา อำนวยรัตน์, 2563, หน้า 1-15; ชูติมา ทาสุนทร และคณะ, 2564, หน้า 999-1012)

สถานศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 1 ที่รายงานประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนปี 2564 นั้น พบว่า มีการจัดส่งเล่มรายงานให้กับสำนักงานตรวจสอบคุณภาพภายในของสถานศึกษา ตามเวลาที่กำหนด คิดเป็นร้อยละ 50 มีสาเหตุจาก การไม่มีส่วนร่วมของบุคลากรภายในสถานศึกษา ขาดกระบวนการทำงานเป็นทีมที่มุ่งไปในทิศทางเดียวกัน และมีโรงเรียนบางส่วนที่ข้อมูลในเล่มรายงานยังไม่ถูกต้องและครบถ้วน ตามกระทรวงศึกษาธิการกำหนด มีสาเหตุจากการไม่เข้าใจและไม่เต็มใจทำ กระบวนการบริหารงานประกันคุณภาพยังขาดระบบที่ดี (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 1, 2564)

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยคัดสรรที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1
2. เพื่อศึกษาการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1
3. เพื่อศึกษาปัจจัยคัดสรรที่ส่งผลต่อการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้เครื่องมือในการวิจัยเป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยคัดสรรที่ส่งผลต่อการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 ผู้วิจัยได้ดำเนินการ ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูในสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานีเขต 1 ประจำปีการศึกษา 2565 จำนวน 1,339 คน ได้กลุ่มโดยกำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970 อ้างถึงใน บุญชม ศรีสะอาด, 2560, หน้า 43) ได้จำนวน 297 คน จากนั้นผู้วิจัยได้ใช้การสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) โดยใช้ขนาดสถานศึกษาเป็นเกณฑ์ในการแบ่งหลังจากนั้นสุ่มอย่างง่าย
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ตอน ประกอบด้วย ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) ได้แก่ เพศ อายุ บทบาทที่เกี่ยวข้องในการประกันคุณภาพของสถานศึกษา และขนาดสถานศึกษา ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยคัดสรรที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงานประกันคุณภาพของสถานศึกษา มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) ตามวิธีของลิเคิร์ต (Likert) มี 5 ระดับ และตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับการดำเนินงานประกันคุณภาพ มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) ตามวิธีของลิเคิร์ต (Likert) มี 5 ระดับ
3. การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ มีขั้นตอนดังนี้ 1) ศึกษาเอกสารแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรที่จะศึกษาเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม 2) สร้างแบบสอบถามฉบับร่างแล้วนำไปปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อตรวจแก้ไขให้สอดคล้องกับการศึกษาครั้งนี้ 3) นำแบบสอบถาม

ที่ได้รับการตรวจสอบจากอาจารย์ที่ปรึกษามาปรับปรุงแล้วนำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน พิจารณาตรวจสอบความตรงของเนื้อหา ได้ค่า IOC ระหว่าง 0.60 ถึง 1.00 4) นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขไปทดลองใช้กับกลุ่มที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง และหาค่าความเที่ยงของแบบสอบถาม โดยใช้วิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบัคของปัจจัยทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ด้านภาวะผู้นำของผู้บริหาร ด้านลักษณะขององค์กร ด้านลักษณะของสภาพแวดล้อม ด้านบุคลากร และด้านนโยบายการบริหารและการปฏิบัติ มีค่าความเที่ยงเท่ากับ .91 .81 .84 .81 และ .92 ตามลำดับและการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษามีค่าความเที่ยงเท่ากับ .97 5) หลังจากนั้นปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้เกิดความถูกต้องและน่าเชื่อถือ และ 6) นำแบบสอบถามที่สมบูรณ์ไปดำเนินการเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามในรูปแบบออนไลน์กับครูในสถานศึกษา เก็บข้อมูลกลับมาภายใน 2 สัปดาห์ได้จำนวนทั้งสิ้น 297 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยมีการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้ 1) ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยใช้ความถี่ และร้อยละ 2) ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยคัดสรรที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษา วิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3) ข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษา วิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 4) ปัจจัยคัดสรรที่ส่งผลต่อการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา วิเคราะห์โดยใช้การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน

6. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน

4. สรุปผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปแบบตารางและการอธิบายประกอบ ดังต่อไปนี้

1. ปัจจัยคัดสรรที่เกี่ยวข้องกับความผูกพันต่อองค์กรของครูในสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านลักษณะขององค์กร อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนด้านอื่นๆ อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านภาวะผู้นำของผู้บริหาร ด้านลักษณะของสภาพแวดล้อม ด้านนโยบายการบริหารและการปฏิบัติ และด้านบุคลากร ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของปัจจัยคัดสรรที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวรี เขต 1 โดยภาพรวม

ปัจจัย	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
1. ด้านภาวะผู้นำของผู้บริหาร	4.49	0.51	มาก
2. ด้านลักษณะขององค์กร	4.51	0.50	มากที่สุด
3. ด้านลักษณะของสภาพแวดล้อม	4.46	0.53	มาก
4. ด้านบุคลากร	4.45	0.50	มาก
5. ด้านนโยบายการบริหารและการปฏิบัติ	4.46	0.51	มาก
รวมเฉลี่ย	4.47	0.46	มาก

2. การดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวรี เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็น พบว่า อยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด โดยประเด็นที่อยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ การจัดให้มีการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง ด้านการจัดทำรายงานประจำปี ด้านการกำหนดมาตรฐานการศึกษา ด้านการดำเนินงานตามแผนพัฒนาการจัดการศึกษา ตามลำดับส่วนประเด็นที่อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านการจัดระบบบริหารและสารสนเทศ ด้านการจัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษา ด้านการจัดให้มีการประเมินคุณภาพภายใน และด้านการจัดให้มีการติดตามตรวจสอบคุณภาพการศึกษา ตามลำดับ ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวรี เขต 1 โดยภาพรวม

การดำเนินงานประกันคุณภาพ	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
1. การกำหนดมาตรฐานการศึกษา	4.51	0.56	มากที่สุด
2. การจัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษา	4.48	0.52	มาก
3. การจัดระบบบริหารและสารสนเทศ	4.49	0.54	มาก
4. การดำเนินงานตามแผนพัฒนาการจัดการศึกษา	4.50	0.53	มากที่สุด
5. การจัดให้มีการติดตามตรวจสอบคุณภาพการศึกษา	4.47	0.57	มาก

การดำเนินงานประกันคุณภาพ	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
6. การจัดให้มีการประเมินคุณภาพภายใน	4.48	0.56	มาก
7. การจัดทำรายงานประจำปี	4.51	0.54	มากที่สุด
8. การจัดให้มีการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง	4.52	0.54	มากที่สุด
รวมเฉลี่ย	4.50	0.48	มากที่สุด

3. ปัจจัยคัดสรรที่ส่งผลต่อการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1 พบว่า มีปัจจัย 3 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นตามสมมติฐาน โดยแต่ละปัจจัยมีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยมาตรฐาน (β) เรียงตามลำดับดังนี้ ด้านนโยบายการบริหาร และการปฏิบัติ (X_5) เท่ากับ .440 ปัจจัยด้านภาวะผู้นำของผู้บริหาร (X_1) เท่ากับ .283 และปัจจัยด้านลักษณะของสภาพแวดล้อม (X_3) เท่ากับ .139 และทั้ง 3 ปัจจัยดังกล่าวร่วมกันทำนายหรือร่วมอธิบายความแปรปรวนของการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ได้ร้อยละ 62 ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยคะแนนดิบ (B) และค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยคะแนนมาตรฐาน (β) ของปัจจัยคัดสรรที่ส่งผลต่อการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของสัมประสิทธิ์สมการถดถอย (ES.b) และการทดสอบนัยสำคัญของค่าสัมประสิทธิ์ถดถอย

ตัวแปร	คะแนนดิบ		คะแนนมาตรฐาน	t	p-values
	B	Std.error	β		
X_5	.415	.055	.440	7.569	.000
X_1	.268	.058	.283	4.629	.000
X_3	.127	.063	.139	2.005	.000
a (Constant)	.874	.166	-	5.265	.046
R = .790 Std.error = .299 F = 161.769 R ² = .624 Adjusted R ² = .620 a = .874					

** p < .05

จากผลการวิเคราะห์สามารถนำตัวแปรปัจจัยคัดสรรที่ส่งผลต่อการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1 ได้ดังต่อไปนี้

$$\text{รูปคะแนนดิบ } Y1' = .874 + .415(X_5) + .268(X1) + .127(X_3)$$

$$\text{รูปคะแนนมาตรฐาน } Z1 = .440(X_5) + .283(X1) + .139(X_3)$$

5. อภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัยสามารถอธิบายผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ปัจจัยคัดสรรที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานในการประกัน คุณภาพภายในสถานศึกษาในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะสถานศึกษาในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 มีนโยบายในการดำเนินงานประกันคุณภาพที่ชัดเจน ผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดเห็นความสำคัญของนโยบาย มีความเพียงพอและเหมาะสมทั้งด้านทรัพยากร บุคลากร ด้านกายภาพ และการสนับสนุนจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของสถานศึกษา อีกทั้งสถานศึกษามีการวางโครงสร้างของสถานศึกษา ที่ตรงตามความสามารถของบุคลากร สอดคล้องกับวิจัยของเมธาพันธ์ กระสังข์สรสินี (2563) ที่พบว่า ระดับปัจจัยสำคัญการบริหารที่ส่งผลต่อการประกันคุณภาพภายนอกสถานศึกษาอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับชัชวาล แก้วใจ และคณะ (2563) ที่พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาเอกชน ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษา เอกชนในกรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

2. การดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 พบว่า ในภาพรวมมีระดับการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะสถานศึกษา มีการกำหนดเป้าหมาย วิสัยทัศน์ และพันธกิจไว้อย่างชัดเจน สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา ความต้องการของชุมชน ท้องถิ่น วัตถุประสงค์ของแผนการศึกษาแห่งชาติ นโยบายของรัฐบาลและของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มีการประชุมปฏิบัติการปรับปรุงนโยบายของสถานศึกษา ที่พัฒนาสู่ประชาคมอาเซียน และมาตรฐานสากล จัดหาและพัฒนาสื่อ และจัดแหล่งเรียนรู้ เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนส่งเสริมและพัฒนาครูของสถานศึกษา มีมาตรฐานการประกันคุณภาพการศึกษา อย่างมีส่วนร่วมกับชุมชน ตามจุดเน้นของโรงเรียน บุคลากรและผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการวางแผนปรับปรุง และพัฒนาร่วมรับผิดชอบต่อผลการจัดการศึกษาใช้ระบบวงจรคุณภาพ PDCA ในการบริหารจัดการ มีการติดตามตรวจสอบประเมินผลมีการปรับปรุงพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง ปีการศึกษาละ 3 ครั้ง มีโครงการส่งเสริมพัฒนาครูทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพการทำงาน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1, 2564) สอดคล้องกับผลการวิจัยของกมลทิพย์ ไชยวุฒิ (2561) ที่พบว่า สภาพการดำเนินงานตามระบบประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาโดยภาพ รวมมีประสิทธิภาพการบริหารจัดการสถานศึกษาอยู่ในระดับมาก สำหรับด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ได้แก่ ด้านการกำหนด

มาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา ส่วนด้านการดำเนินงานตามแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด และสอดคล้องกับผลการวิจัยของศรีธัญญา วันลักษณ์ และพัชรา เดชโสม (2564, หน้า 138-150) ที่พบว่า การดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก

3. ปัจจัยคัดสรรที่ส่งผลต่อการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 1 จากการศึกษาวิจัยเรื่องปัจจัยคัดสรรที่ส่งผลต่อการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 1 พบว่า ปัจจัยด้านนโยบายการบริหารและการปฏิบัติ ด้านภาวะผู้นำของผู้บริหาร และด้านลักษณะของสภาพแวดล้อม ส่งผลต่อการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 1 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้มีประเด็นที่น่าสนใจนำมาอภิปราย ดังนี้

3.1 ปัจจัยด้านนโยบายการบริหารและการปฏิบัติ ส่งผลต่อการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา อันดับ 1 อาจเป็นเพราะในการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ถูกกำหนดให้เป็นภาระงานของสถานศึกษา โดยระบุ หลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษาให้เป็นไปตามกฎกระทรวง (มาตรา 47 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545) และตามประกาศกฎกระทรวง การประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ. 2561 ที่ให้หน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษาจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา และให้ถือว่าการประกันคุณภาพภายในเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษาที่สถานศึกษาต้อง ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยจัดทำรายงานประจำปีเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และเปิดเผยต่อสาธารณชน เป็นกระบวนการที่นำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาและเพื่อรองรับการประกันคุณภาพภายนอก จัดให้มีสำนักงานรับรอง มาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา ทำหน้าที่พัฒนาเกณฑ์ วิธีการประเมินคุณภาพภายนอกและประเมินผลการจัดการศึกษาของสถานศึกษา เพื่อตรวจสอบคุณภาพของสถานศึกษา ซึ่งสถานศึกษาทุกแห่งจะต้องได้รับการประเมินคุณภาพภายนอกอย่างน้อย 1 ครั้งในทุก 5 ปี และเสนอผลการประเมินต่อ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสาธารณชน สอดคล้องกับวิจัยของชรอภ แก้วใจ และคณะ (2563) ที่พบว่า ปัจจัยด้านนโยบายการบริหาร และการปฏิบัติ ร่วมกันทำนายการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาเอกชนได้ร้อยละ 98.10 ระดับนัยสำคัญ .05 โดยสถานศึกษา มีการการวิเคราะห์ วางแผน กำหนดตัวชี้วัด ด้านงบประมาณ ทรัพยากร บุคคล ในการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ

3.2 ปัจจัยด้านภาวะผู้นำของผู้บริหาร ส่งผลต่อการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา อาจเป็นเพราะผู้บริหารมีส่วยสำคัญในการดำเนินงานให้สถานศึกษามีวิสัยทัศน์ในการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษา สามารถสั่งการและมอบหมายงาน ตัดสินใจเกี่ยวกับการประกัน

คุณภาพการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ และประพัตตินเป็นแบบอย่างที่ดี ทั้งนี้ภาวะผู้นำของผู้บริหารมีความสำคัญต่อการปรับกระบวนการทำงานเพื่อให้บรรลุประสิทธิผลของสถานศึกษา แล้วผู้บริหารยังต้องให้ความสนใจต่อบุคลากรในสถานศึกษาด้วย ภาวะผู้นำนั้นถือเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งสำหรับผู้บริหารในการที่จะนำพาสถานศึกษาให้ประสบความสำเร็จได้ ผู้บริหารต้องเป็นผู้นำในการบริหารจัดการ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ถือเป็นหน้าที่ของผู้บริหารที่จะต้องให้ความเชื่อมั่นเพื่อให้การยอมรับ อันจะนำไปสู่ความไว้วางใจระหว่างกันผู้นำจะต้องเน้นเรื่องการสื่อสารความเข้าใจให้ชัดเจนและมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของเทวิน เกษเกษ และหิรัญ ประสารการ (2560, หน้า 276-292) ที่พบว่า ปัจจัยด้านภาวะผู้นำมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาในภาพรวมและรายด้าน อย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ .439 โดยผู้บริหารสถานศึกษาต้องทำหน้าที่ประสานสร้างความสัมพันธ์กับบุคลากรภายในสถานศึกษาและภายนอกสถานศึกษา ผู้บริหารต้องให้การสนับสนุนและเอื้ออำนวยให้บุคลากรปฏิบัติงานประกันคุณภาพการศึกษาอย่างเต็มศักยภาพ

3.3 ปัจจัยด้านลักษณะของสภาพแวดล้อม ส่งผลต่อการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา อาจเป็นเพราะผู้บริหาร ครู และบุคลากร มีเจตคติที่ดีต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา สามารถเรียนรู้และเข้าใจเกี่ยวกับข้อกำหนด และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษา อย่างจริงจังสถานศึกษามีความพร้อมด้านกายภาพที่เอื้อต่อการพัฒนาการประกันคุณภาพ มีการจัดสรรทรัพยากรที่เพียงพอ ประชาชนและชุมชนที่อยู่ในเขตบริการของโรงเรียนมีทัศนคติค่านิยมและเชื่อมั่นศรัทธาในมาตรฐานคุณภาพการศึกษา มีความเข้าใจในวัตถุประสงค์และเป้าหมายของโรงเรียนพร้อมที่จะเข้ามามีส่วนร่วมพัฒนาคุณภาพการศึกษา สอดคล้องกับงานวิจัยของเจนจบ หาญกลับ และคณะ (2559, หน้า 123-134) ที่พบว่า ปัจจัยด้านลักษณะของสภาพแวดล้อม ส่งผลให้การดำเนินการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาเอกชนประสบความสำเร็จได้ร้อยละ 69.50 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยสถานศึกษามีสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกที่เอื้อต่อการพัฒนาการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษา ส่งผลต่อการปฏิบัติงานเพื่อให้เกิดคุณภาพการศึกษา

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 สถานศึกษาควรส่งเสริมให้ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียในการบริหารสถานศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการประกันคุณภาพ

1.2 สถานศึกษาควรส่งเสริมให้มีกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจและเจตคติที่ดีเพื่อให้บุคลากรสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.3 สถานศึกษาควรให้จัดให้มีการติดตามตรวจสอบความก้าวหน้าของการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง กำหนดผู้รับผิดชอบ ในการติดตามตรวจสอบคุณภาพ การศึกษาอย่างชัดเจน ส่งเสริมให้ใช้วิธีการหรือเครื่องมือในการติดตามตรวจสอบที่หลากหลายและเหมาะสม

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

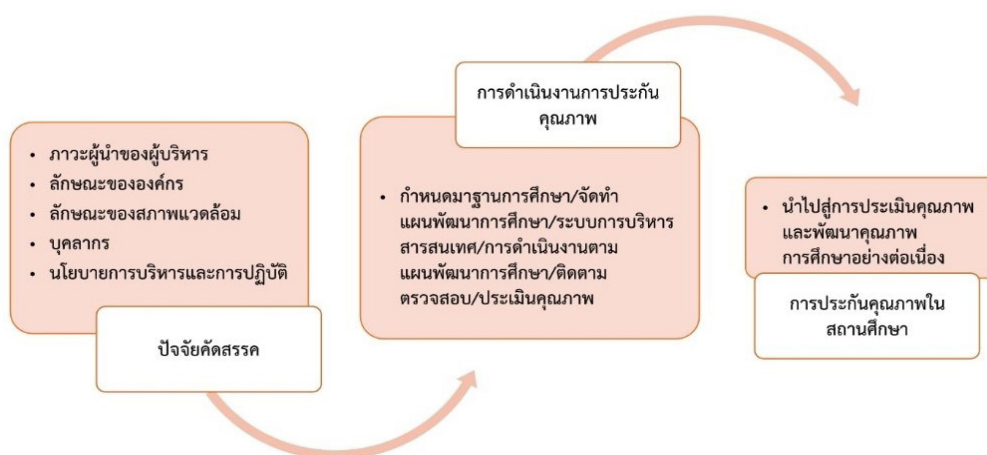
2.1 ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารบุคคลกับการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1

2.2 ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาบุคลากรเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ

2.3 ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการติดตามผลการดำเนินงานประกันคุณภาพ การศึกษาของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากการทำวิจัยในครั้งนี้ ได้ข้อมูลสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษา และการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ของครูในสถาน ศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา สามารถนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาการ ดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาให้เกิดขึ้นกับสถานศึกษาได้ชัดเจนและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น สามารถนำผลการวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษา กำหนดเป็น นโยบายเพื่อจัดอบรมพัฒนาผู้บริหาร ครู บุคลากร ในสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ดังภาพ

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- กนกกาญจน์ ศรีสุรินทร์ และวิมลมาศ รัตน์ะ. (2559). ปัจจัยส่งผลกระทบต่อความสำเร็จของการประกันคุณภาพ การศึกษาภายในระดับคณะวิชามหาวิทยาลัยราชธานี. *การประชุมวิชาการและเสนอผลงานวิจัย ระดับชาติ ครั้งที่ 3 ก้าวสู่ทศวรรษที่ 2: บูรณาการงานวิจัยใช้องค์ความรู้สู่ความยั่งยืน*, 17 มิถุนายน 2559, (หน้า 836-844). นครราชสีมา: วิทยาลัยนครราชสีมา
- กนกกาญจน์ ศรีสุรินทร์, ศุภชัย จันทรงาม และวิมลมาศ รัตน์ะ. (2559). ปัจจัยส่งผลกระทบต่อความสำเร็จของ การประกันคุณภาพการศึกษาภายในระดับคณะวิชา มหาวิทยาลัยราชธานี. *การประชุมวิชาการ และเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ครั้งที่ 3 ก้าวสู่ทศวรรษที่ 2: บูรณาการงานวิจัยใช้องค์ความรู้สู่ความ ยั่งยืน*, 17 มิถุนายน 2559, (หน้า 836-844). นครราชสีมา: วิทยาลัยนครราชสีมา.
- กมลทิพย์ ไชยวุฒิ. (2561). การดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 1. (การค้นคว้าอิสระการศึกษามหาบัณฑิต). พะเยา: มหาวิทยาลัยพะเยา.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2561). *แนวทางการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษา*. กรุงเทพฯ: เอ็น. เอ. รัตน์ะเทรตตั้ง.
- เจนจบ หาญกลับ และสุภัทรา เอื้อวงศ์. (2559). ปัจจัยสู่ความสำเร็จในการดำเนินการประกันคุณภาพ ภายในของ โรงเรียนเอกชนเขตกรุงเทพมหานคร. *วารสารวิชาการศึกษาศาสตร์ ศรีนครินทรวิโรฒ*, 17(2), 123-134.
- ชธภพ แก้วใจ และคณะ. (2563). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาเอกชน ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชนใน กรุงเทพมหานคร. *การประชุมวิชาการนำเสนอผลงานวิจัย (Symposium) ระดับบัณฑิตศึกษา ครั้งที่ 12*, 12 มีนาคม 2563, (หน้า 261-269). อุบลราชธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- ชุตินา ทาสุนทร และคณะ. (2564). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในของ สถาบันเทคโนโลยีปทุมวัน. *วารสารสหวิทยาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 4(3), 999-1012.
- เทวัน เจาเศษ และหิรัญ ประสารการ. (2560). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานการประกันคุณภาพการ ศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดกระบี่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 13. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต*, 13(2), 276-292.
- ธีระพงษ์ สมเขาใหญ่ และคณะ. (2561). รูปแบบการประกันคุณภาพการศึกษาตามประกาศกฎกระทรวง พ.ศ. 2561 ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1. *วารสาร มจร.อุบลปริทรรศน์*, 5(1), 308-319.

- บุญชม ศรีสะอาด. (2560). *การวิจัยเบื้องต้น*. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- เมธาพันธ์ กระสังข์สรสิริ. (2563). ปัจจัยสำคัญการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการประกันคุณภาพภายนอกสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). สุรินทร์: มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.
- ยุทธนา อินตะวงศ์ และโสภา อำนวยรัตน์. (2563). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารงานประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา สังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดเชียงราย. *ศึกษาศาสตร์สารมหาวิทยาลัยเชียงใหม่*, 4(2), 1-15.
- รวีวรรณ คุณเที่ยง และคณะ. (2564). การศึกษาพฤติกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้การดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาผ่านระบบออนไลน์ของสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์. *วารสารศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยศิลปากร*, 19(1), 282-300.
- ศรัญญา วันลักษณ์ และพัชรา เดชโฮม. (2564). การดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา โรงเรียนคลองหนองใหญ่ (ทองคำ ปานขำอนุสรณ์) สำนักงานเขตบางแค กรุงเทพมหานคร. *วารสารวิจัยรำไพพรรณี*, 15(2), 138-150.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 1. (2564). *ข้อมูลพื้นฐานโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 1*. นนทบุรี: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 1.
- Rahmania, I., et al. (2020). Implementation of internal quality guarantee system to Increase the quality of education in junior high school 21 malang. *Budapest International Research and Critics in Linguistics and Education (BirLE) Journal*, 3(1), 421-432.

การพัฒนาเอกสารประกอบการสอนรายวิชาจริยธรรมและทักษะชีวิต
ในการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี
มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง*

The Development of Instructional Document of Ethic and Life Skills
Subject in Blended Learning Management for Undergraduate at
Muban Chom Bueng Rajabhat University

สมคิด ดวงจักร์

Somkid Duangchak

มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง

Muban Chom Bueng Rajabhat University, Thailand

E-mail: somkid08@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความต้องการการใช้เอกสารประกอบการสอนรายวิชาจริยธรรมและทักษะชีวิตในการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน 2) หาประสิทธิภาพของการใช้เอกสารประกอบการสอนรายวิชาจริยธรรมและทักษะชีวิตในการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน 3) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ก่อนเรียนและหลังเรียนการใช้เอกสารประกอบการสอนรายวิชาจริยธรรมและทักษะชีวิตในการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน และ 4) ศึกษาความพึงพอใจการใช้เอกสารประกอบการสอนรายวิชาจริยธรรมและทักษะชีวิตในการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน เป็นการวิจัยเชิงทดลอง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึงที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชาจริยธรรมและทักษะชีวิตในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 30 คน สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าที่ ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพ มีการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1. นักศึกษามีความต้องการในการใช้เอกสารประกอบการสอนรายวิชาจริยธรรมและทักษะชีวิต ได้แก่ ด้านบริบททั่วไป ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านปัจจัยกระบวนการ ด้านปัจจัยผลลัพธ์ ความสมบูรณ์ของ

*ได้รับบทความ: 17 เมษายน 2566; แก้ไขบทความ: 14 สิงหาคม 2566; ตอรับตีพิมพ์: 30 สิงหาคม 2566

Received: April 17, 2023; Revised: August 14, 2023; Accepted: August 30, 2023

เอกสาร ทักษะการสื่อสารของผู้สอนและทักษะการสื่อสารของนักศึกษา

2. ประสิทธิภาพของการใช้เอกสารประกอบการสอนรายวิชาจริยธรรมและทักษะชีวิตในการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานที่สร้างขึ้นมีประสิทธิภาพ 82.35/91.95 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ 80/80

3. นักศึกษาที่ได้เรียนรู้โดยใช้เอกสารประกอบการสอนรายวิชาจริยธรรมและทักษะชีวิตในการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานมีผลสัมฤทธิ์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

4. ความพึงพอใจของนักศึกษาในการใช้เอกสารประกอบการสอนรายวิชาจริยธรรมและทักษะชีวิตในการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานอยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน; วิชาจริยธรรมและทักษะชีวิต

Abstract

The purposes of this research were to : 1) study the needs of Instructional document usage of ethic and life skills subject in Blended learning management 2) study the efficiency of Instructional document usage of ethic and life skills subject in Blended learning management 3) compare learning achievements before and after learning of Instructional document usage of ethic and life skills subject in Blended learning management and 4) study undergraduates' satisfaction towards usage of Instructional document usage of ethic and life skills subject in Blended learning management .The studied samples consisted of 30 undergraduates at Muban Chom Bueng Rajabhat University in the first semester of academic year 2565. The mean, standard deviation, and t-test for dependent sample were used for quantitative data analysis and content analysis for qualitative data.

The result of this research as follows:

1. Undergraduates have the needs in Instructional document usage of ethic and life skills subject in Blended learning management including general contexts, input factors, process factors, output factors, completeness of document and communication skills of instructors and students.

2. The efficiency of score of created exercise was 82.35/91.95 which was in accordance with the criteria of 80/80.

3. The undergraduates' achievement score of the posttest in Instructional document usage of ethic and life skills subject in Blended learning management was considerably higher than that of the pretest at a significance level of .05.

4. The satisfaction level of the under graduates' towards the Instructional document usage of ethic and life skills subject in Blended learning management was at a high level.

Keywords: Blended Learning; Ethic and Life Skills

1. บทนำ

ปัจจุบันปัญหาเรื่องคุณธรรมจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาได้เพิ่มความหนักใจให้ผู้บริหาร ครูอาจารย์ และผู้ปกครองเป็นอย่างมาก สภาพพฤติกรรมนักศึกษาโดยทั่วไปที่ก่อความไม่สบายใจแก่ครูอาจารย์ มีอยู่หลายรูปแบบ ตั้งแต่เรื่องเล็กน้อยไปจนถึงเรื่องใหญ่ เช่น การไม่ตั้งใจเรียน การหนีเรียน การแต่งตัวไม่สุภาพ การรวมตัวกันเป็นกลุ่ม ทำทางที่ไม่สุภาพและไม่เหมาะสมในที่ต่างๆ การพกพาอาวุธและยกพวกเข้าชกต่อยกัน การต้อนรับน้องใหม่ด้วยวิธีทารุณและโหดร้ายต่างๆ การแสดงความรักต่อกันระหว่างนักศึกษาชายหญิงในลักษณะที่ไม่เหมาะสม จากสภาพดังกล่าวแสดงถึงการขาดคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาอย่างน่าเป็นห่วง สมควรที่ผู้มีหน้าที่ให้การศึกษาหรือผู้ใหญ่ทุกคนในสังคมจะได้รับการแนวทางแก้ไขปัญหาเหล่านี้ให้บรรเทาเบาบางลงให้ได้โดยเร็ว (จักรพันธ์ จันทรเจริญ, 2551) ทั้งนี้แนวทางการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมที่พึงประสงค์ของนักศึกษาผ่าน สถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาของไทยจะให้ผลดีที่สุดเนื่องจากสถาบันการศึกษาจะใกล้ชิดกับนักศึกษาในวัยเรียนมากที่สุด และสามารถปลูกฝังหรือส่งเสริมให้นักศึกษาในหลายแนวทาง ได้แก่ การสอนแบบสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม การจัดกิจกรรมหรือจัดโครงการเพื่อส่งเสริมหรือปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมทั้งภายในมหาวิทยาลัยและร่วมกับหน่วยงานภายนอกมหาวิทยาลัย การทำตัวให้เป็นแบบอย่างที่ดีของอาจารย์และผู้บริหารของมหาวิทยาลัยในด้านคุณธรรมจริยธรรมแก่นักศึกษา (รุ่งนภา ตั้งจิตเจริญกุล และคณะ, 2560) และด้วยแนวความคิดการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมดังกล่าว สถาบันการศึกษาส่วนใหญ่จึงได้จัดทำรายวิชาจริยธรรมและทักษะชีวิตขึ้นเพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการปลูกฝังและส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ด้านการจัดการเรียนรู้ในรายวิชาจริยธรรมและทักษะชีวิตในช่วงก่อนโควิด 19 จะจัดระบบในชั้นเรียน แต่ในช่วงที่มีการระบาดของโควิด 19 มหาวิทยาลัยต่างๆ ก็ได้นำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ในระบบออนไลน์ที่หลากหลายรูปแบบ เช่น การจัดการเรียนการสอนออนไลน์โดยใช้ โปรแกรมต่างๆ เช่น Microsoft teams, google classroom, google meet, zoom meeting เป็นต้น ในห้วงเวลาดังกล่าว หากจะมีการจัดการสอนในห้องเรียนก็เป็นเฉพาะในบางรายวิชาที่จำเป็นจริงๆ เท่านั้น แต่ต้องมีการจัดการสอนแบบเว้นระยะห่างที่เคร่งครัด ซึ่งต้องมีการขออนุญาตมหาวิทยาลัยเป็นรายวิชาๆ ไป รูปแบบการสอนจะระบบการสอนแบบออนไลน์ (online) และในชั้นเรียน (onsite) จากการศึกษาด้วยการสอนในสถานการณ์โควิด 19 ของสถาบันเทคโนโลยีไทย-ญี่ปุ่น แสดงให้เห็นว่า มีการใช้ทั้งการสอนทั้งไลฟ์สดและ

แบบคลิปสอนในรูปแบบออนไลน์ มีปัญหาหลายประเด็นด้วยกัน คือ การสอนแบบออนไลน์มีปัญหาในด้านความมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนและผู้สอน (รุ่งอรุณ กระแสร์สินธุ์ และคณะ, 2564, หน้า 237-252) และมีปัญหาที่สำคัญคือบทเรียนของอาจารย์ใช้ในการสอนออนไลน์ไม่ดึงดูดใจผู้เรียน เนื้อหาและบทเรียนในการจัดการเรียนการสอนออนไลน์มีการวางแผนและจัดรูปแบบการสอนยังไม่เหมาะสมกับเนื้อหา ของรายวิชา และรูปแบบของการวัดผลและประเมินผลไม่สอดคล้องกับการจัดการเรียนการสอนแบบออนไลน์ (มนัสนันท์ หัตถศักดิ์ และปิยวัฒน์ ดิลกสัมพันธ์, 2564) นอกจากนี้ ปัญหาการสอนในระบบออนไลน์ได้มีปัญหาในด้านเครือข่ายและเทคโนโลยี ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่เป็นปัญหามากที่สุดในการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ สรุปคือ มีปัญหาด้านสื่อเทคโนโลยีและเครือข่ายอินเทอร์เน็ต และปัญหาด้านความพร้อมของผู้เรียน และการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน (นรินทร์ นนทมาลย์ และคณะ, 2564, หน้า 61-73) แต่ก็ยังมีข้อดี คือเป็นวิธีการถ่ายทอดเนื้อหา รูปภาพ วิดีโอ การใช้สื่อหลายๆ ประเภท (Multimedia) ร่วมกับการสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นผ่านอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ และเทคโนโลยี สมัยใหม่เพื่อให้ผู้เรียนได้เข้าถึงแหล่งเรียนรู้ที่มีความหลากหลาย ทันสมัย สามารถเรียนรู้ด้วยตนเองได้ตามความต้องการ ซึ่งการเรียนการสอนแบบออนไลน์มีความจำเป็นมากในปัจจุบัน เนื่องจากการเรียนรู้ ในศตวรรษที่ 21 ผู้เรียนจำเป็นต้องมีทักษะทางด้านการสื่อสาร การใช้คอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศ การรู้เท่าทันสื่อ เพื่อส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Care, 2018) อีกทั้งการเรียนการสอนออนไลน์มีความยืดหยุ่นในเรื่องของเวลาและสถานที่ในการเรียน (สมักรสมร ภักดีเทวา และเอกนถน บางท่าไม้, 2564, หน้า 1-18) ดังนั้นรูปแบบการสอนแบบผสมผสานระหว่างการเรียนรู้ในระบบชั้นเรียนกับการเรียนแบบออนไลน์จึงเป็นเรื่องที่หลายๆ มหาวิทยาลัยได้ดำเนินการในช่วงหลังการระบาดของโควิด 19 เป็นต้นมา

การเรียนรู้แบบผสมผสาน (Blended Learning) คือ การผสมผสานของระบบการเรียนรู้ กล่าวคือเป็นระบบการผสมผสานระหว่างนักศึกษา กับนักศึกษาในการจัดการเรียนรู้ แบบออนไลน์กับการเรียนในห้องเรียน โดยมีองค์ประกอบที่สำคัญคือ การจัดการเรียนรู้ในระบบออนไลน์ และการจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียน มีขั้นตอนที่สำคัญคือ 1) การวิเคราะห์และการวางแผนการจัดการเรียนรู้ 2) การออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสม 3) การพัฒนาและการจัดการการเรียนรู้แบบผสมผสาน และ 4) การประเมินผล การเรียนรู้ กล่าวได้ว่า เป็นระบบการเรียนรู้ที่ช่วยในการสนับสนุนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตัวเองผ่านการแนะนำของผู้สอน โดยผู้เรียนสามารถค้นคว้าหัวข้อที่ตนเองยังไม่เข้าใจหรือมีความสนใจมากเป็นพิเศษ ได้อย่างรวดเร็วผ่านสื่อการสอนออนไลน์โดยไม่ต้องรู้สึกกดดันเหมือนการเรียนรู้พร้อมกันกับผู้เรียนคนอื่นๆ นอกจากนี้จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถปรับแต่งความเร็วในการเรียนให้เหมาะกับตัวเองแล้ว การเรียนรู้แบบผสมผสานยังส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักการเชื่อมโยงความรู้จากการศึกษาแหล่งเรียนรู้ภายนอกอีกด้วย ดังนั้นสื่อออนไลน์ที่ผู้สอนต้องมีการพัฒนาขึ้นเพื่อใช้ในการจัดการเรียนรู้ในระบบผสมผสานและนำมาใช้ในการเรียนรู้ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ได้แก่ เอกสารประกอบการสอนหรือเอกสารคำสอน ซึ่งเป็นผลงาน

ทางวิชาการประเภทหนึ่งแต่มีความสำคัญต่อการศึกษาตามหลักสูตรระดับอุดมศึกษา ในฐานะเป็นเครื่องมือการเรียนรู้ทั้งการเรียนการสอนในชั้นเรียนและการศึกษาด้วยตนเองของนักศึกษาและผู้สนใจทั่วไป การเขียนเอกสารประกอบการสอนโดยทั่วไปมีหลักการเขียนเช่นเดียวกับการเขียนผลงานทางวิชาการประเภทตำราหรือ หนังสือ แต่แตกต่างกันในเรื่องขอบข่ายของเนื้อหา คือ ยึดคำอธิบายรายวิชาเป็นหลักและรูปแบบ ซึ่งมีแผนการเรียนรู้และกิจกรรมประกอบ จึงสรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้หลังการยุติของโควิด 19 ระบบการเรียนรู้แบบผสมผสาน จัดเป็นระบบที่มีความเหมาะสมกับสถานการณ์ของการจัดการเรียนรู้ระบบหนึ่ง โดยที่ระบบดังกล่าว เป็นพัฒนาการที่ต่อยอดจากการจัดการเรียนการสอนออนไลน์โดยเน้นปฏิสัมพันธ์ระหว่างการจัดการเรียนรู้ให้มีมากขึ้น มีการจัดการเรียนในชั้นเรียนปกติผสมผสานกับการเรียนออนไลน์ ซึ่งการเรียนในชั้นเรียนแบบปกติจะช่วยเสริมความเข้าใจในเนื้อหาที่ออนไลน์ไม่สามารถอธิบายได้ หรือนำกระบวนการจัดการเรียนการสอนแบบผสมผสานนี้ไปจัดการเรียนการสอนในลักษณะห้องเรียนกลับด้าน (Flip Classroom) เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ตามบริบทที่ได้ออกแบบการจัดการเรียนรู้ของผู้สอน นอกจากนี้ยังมีการเพิ่มเติมสื่อทางสังคม (Social Media) หรือเครือข่ายสังคมออนไลน์ (Social Network) เพื่อสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี (สมัครสมร ภักดีเทวา และเอกนถน บางท่าไม้, 2564, หน้า 1-18) ประการสำคัญในการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานได้ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (Tong, Uyen, and Ngan, 2022, pp. 1-14; Alsalhi et al., 2021, pp. 1-14)

จากสภาพปัญหาและความสำคัญของระบบการเรียนรู้แบบผสมผสาน และความสำคัญของการใช้เอกสารประกอบการสอนทั้งที่เป็นรูปเล่มและเอกสารอิเล็กทรอนิกส์หรือรูปแบบอื่นๆ ในฐานะที่ผู้วิจัยเป็นผู้สอนรายวิชาจริยธรรมและทักษะชีวิตในมหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง จึงมีความสนใจต่อการพัฒนาเอกสารประกอบการสอนในการเรียนรู้แบบผสมผสานที่เหมาะสมขึ้นเพื่อนำไปใช้ในการแก้ปัญหาการเรียนรู้ของนักศึกษาโดยออกแบบการสอนทั้งในชั้นเรียนและในระบบออนไลน์ผสมผสานกันให้สามารถเข้าถึงนักศึกษาได้ง่ายและไม่จำกัดเวลา สถานที่ และเพื่อช่วยให้นักศึกษามีผลสัมฤทธิ์ในการเรียนที่สูงขึ้น อีกทั้งยังเป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้ในรายวิชาอื่นๆ ในมหาวิทยาลัยต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความต้องการการใช้เอกสารประกอบการสอนรายวิชาจริยธรรมและทักษะชีวิตในการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง
2. เพื่อหาประสิทธิภาพของการใช้เอกสารประกอบการสอนรายวิชาจริยธรรมและทักษะชีวิตในการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง
3. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ก่อนเรียนและหลังเรียนการใช้เอกสารประกอบการสอนรายวิชาจริยธรรมและทักษะชีวิตในการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้าน

จอมบึง

4. เพื่อศึกษาความพึงพอใจการใช้เอกสารประกอบการสอนรายวิชาจริยธรรมและทักษะชีวิตในการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยในชั้นเรียน ในการดำเนินการวิจัยเรื่อง การพัฒนาเอกสารประกอบการสอนรายวิชาจริยธรรมและทักษะชีวิตในการเรียนรู้แบบผสมผสานของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึงครั้งนี้ ผู้วิจัยมีแนวทางการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ คือนักศึกษาที่ลงทะเบียนเรียนวิชาจริยธรรมและทักษะชีวิตในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 30 คน ใช้วิธีเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง โดยมีตัวแปรที่ศึกษา ประกอบด้วย การใช้เอกสารประกอบการสอนในการเรียนรู้แบบผสมผสาน ความต้องการประสิทธิภาพ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความพึงพอใจในการใช้เอกสารประกอบการสอนวิชาจริยธรรมและทักษะชีวิตในการเรียนรู้แบบผสมผสาน

2. เครื่องมือการวิจัย ประกอบด้วย 1) แบบสัมภาษณ์ด้านความต้องการ 2) เอกสารประกอบการสอนรายวิชาจริยธรรมและทักษะชีวิต 3) แบบทดสอบวัดความรู้เกี่ยวกับเนื้อหาวิชาจริยธรรมและทักษะชีวิต และ 4) แบบสอบถามความพึงพอใจเกี่ยวกับการใช้เอกสารประกอบการสอนในการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน เป็นแบบมาตรประมาณค่า 5 ระดับ

ผู้วิจัยมีขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือในการวิจัย ดังนี้

1. ศึกษาเอกสาร แนวคิดทฤษฎีต่างๆ และทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ หลักการ แนวคิดเกี่ยวกับความต้องการ ความพึงพอใจ การพัฒนาเอกสารประกอบการสอน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจากเอกสารทางวิชาการ ตำรา บทความ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ และวิทยานิพนธ์และดุขฎิณิพนธ์จากสถาบันการศึกษาต่างๆ รวมถึงฐานข้อมูลต่างๆ ที่ให้บริการบนเครือข่ายห้องสมุดในประเทศไทยและต่างประเทศ

2. สร้างแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (in depth interview) โดยผู้วิจัยได้มีการดำเนินการ ดังนี้

2.1 ประมวลความรู้ที่ได้จากการศึกษาเอกสาร แนวคิดทฤษฎีต่างๆ มากำหนดเป็นประเด็นคำถามนำในการสนทนากลุ่มเพื่อรวบรวมความต้องการ ด้านความสมบูรณ์ของเอกสารประกอบการสอนองค์ประกอบของเอกสารประกอบการสอน และแบบฝึกหัด

2.2 ตรวจสอบคุณภาพด้านความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน เพื่อพิจารณาทั้งในด้านเนื้อหาสาระ และโครงสร้างของคำถาม รูปแบบของแบบสอบถาม ตลอดจนภาษาที่ใช้และตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม โดยที่ผู้วิจัยได้หาค่า

ดัชนีความสอดคล้องตามวัตถุประสงครายข้อ (Index of Item-Objective Congruency : IOC) (ประคองกรรมสูตร, 2542, หน้า 108) ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องทุกข้อคำถามตามเกณฑ์ที่กำหนด คือ 1.00 (ตั้งแต่ 0.5 ถึง 1.0 ถือว่าข้อคำถามมีความเที่ยงตรง) โดยมีหลักเกณฑ์ ดังนี้

คะแนน +1 สำหรับข้อความที่แน่ใจว่าสอดคล้องกับวัตถุประสงค์

คะแนน 0 สำหรับข้อความที่ไม่แน่ใจว่าสอดคล้องกับวัตถุประสงค์

คะแนน -1 สำหรับข้อความที่แน่ใจว่าไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์

2.3 ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ และนำไปใช้ในการสนทนากลุ่ม

3. พัฒนาเอกสารประกอบการสอน มีแนวทางในการดำเนินการ ดังนี้

3.1 ศึกษาเอกสารแนวคิดทฤษฎีต่างๆ และทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับรายวิชาจริยธรรมและทักษะชีวิต จากเอกสารทางวิชาการ ตำรา บทความ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ วิทยานิพนธ์ และดุชนีนิพนธ์จากสถาบันการศึกษาต่างๆ รวมถึงฐานข้อมูลต่างๆ ที่ให้บริการบนเครือข่ายห้องสมุดในประเทศไทยและต่างประเทศ

3.2 ร่างเนื้อหาวิชาจริยธรรมและทักษะชีวิต โดยมีการวิเคราะห์คำอธิบายในรายวิชาของเนื้อหาที่กำหนดไว้ในหลักสูตรกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ สื่อการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับลักษณะและความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย

3.3 ผลิตเอกสารประกอบการสอนในการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานแบ่งเป็นหัวข้อย่อย โดยครอบคลุมเนื้อหาตามจุดประสงค์รายวิชา

3.4 ตรวจสอบคุณภาพด้านความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน เพื่อพิจารณาทั้งในด้านเนื้อหาสาระ และโครงสร้างของคำถาม รูปแบบของแบบสอบถาม ตลอดจนภาษาที่ใช้และตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม โดยที่ผู้วิจัยได้หาค่าดัชนีความสอดคล้องตามวัตถุประสงครายข้อ (Index of Item-Objective Congruency: IOC) (ประคองกรรมสูตร, 2542, หน้า 108) ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องทุกข้อคำถามตามเกณฑ์ที่กำหนด คือ 1.00 (ตั้งแต่ 0.5 ถึง 1.0 ถือว่าข้อคำถามมีความเที่ยงตรง) โดยมีหลักเกณฑ์ ดังนี้

คะแนน +1 สำหรับข้อความที่แน่ใจว่าสอดคล้องกับวัตถุประสงค์

คะแนน 0 สำหรับข้อความที่ไม่แน่ใจว่าสอดคล้องกับวัตถุประสงค์

คะแนน -1 สำหรับข้อความที่แน่ใจว่าไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์

3.5 ปรับปรุงเอกสารประกอบการสอนให้มีคุณภาพให้ถูกต้องสมบูรณ์ยิ่งขึ้นตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ และนำเอกสารประกอบการสอนไปทดลองใช้กับนักศึกษาสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ที่ไม่ใช่กลุ่มทดลอง จำนวน 30 คน โดยไม่มีการปรับปรุงในข้อคำถามใด

4. สร้างแบบทดสอบวัดความรู้ หรือแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน มีลักษณะเป็นแบบทดสอบ

คู่มือชนิดปรนัย 4 ตัวเลือก เป็นแบบทดสอบก่อนเรียน จำนวน 20 ข้อ และหลังการเรียนจำนวน 20 ข้อ ข้อละ 1 คะแนน เป็นคำถามเพื่อวัดความรู้ของนักศึกษา โดยผู้วิจัยมีหลักการสร้างแบบทดสอบ ดังนี้

4.1 ศึกษาเอกสารที่ใช้ประกอบการจัดการเรียนรู้ในด้านเนื้อหา วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาแบบทดสอบ

4.2 ทำการวิเคราะห์เนื้อหา และวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมของบทเรียนที่สร้างขึ้น เป็นแบบทดสอบ 4 ตัวเลือก

4.3 นำแบบทดสอบวัดความรู้ที่สร้างขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน ตรวจสอบและนำมาปรับปรุงแก้ไข และผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้กับนักศึกษาสาขา รัฐประศาสนศาสตร์ ที่ไม่ใช้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อนำผลคะแนนการทดสอบที่ได้มาวิเคราะห์ หาค่าความยากง่าย (Difficulty หรือ ค่า P) และค่าอำนาจจำแนก (Discrimination หรือ ค่า r) ของแบบทดสอบแต่ละข้อ ถ้าถูกต้องจะให้คะแนน 1 คะแนน ถ้าตอบผิดหรือไม่ตอบจะไม่ได้คะแนน (0 คะแนน) แล้วนำมาเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยเพื่อแบ่งกลุ่มสูงและกลุ่มต่ำ โดยใช้เทคนิค 50 เปอร์เซนต์ โดยแบบทดสอบที่ดีจะมีค่าความยากง่ายอยู่ระหว่าง 0.20-0.80 และมีค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.20-1.00

4.4 ทำการคัดเลือกข้อสอบที่ดี ที่มีค่าความยากง่ายอยู่ระหว่าง 0.20-0.80 และมีค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.20-1.00 มาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยวิธีคูเดอร์ ริชาร์ดสัน (Kuder-Richardson KR-20) แล้วนำแบบทดสอบที่มีคุณภาพแล้วไปเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่วางแผนไว้

4.5 สร้างแบบสอบถามความพึงพอใจ มีจำนวน 15 ข้อ ประกอบด้วยด้านลักษณะทั่วไปของเอกสาร ด้านความสมบูรณ์ของเอกสาร และด้านองค์ประกอบของเอกสาร มีการตรวจสอบคุณภาพด้าน ความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน เพื่อพิจารณาทั้งในด้านเนื้อหาสาระ และโครงสร้างของคำถาม รูปแบบของแบบสอบถาม ตลอดจนภาษาที่ใช้และตรวจสอบคุณภาพของ เครื่องมือ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม โดยที่ผู้วิจัยได้หาค่าดัชนีความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์ รายข้อ (Index of Item-Objective Congruency : IOC) (ประคอง กรณสูต, 2542, หน้า 108) ได้ค่าดัชนี ความสอดคล้องทุกข้อคำถามตามเกณฑ์ที่กำหนด (ตั้งแต่ 0.5 ถึง 1.0 ถือว่าข้อคำถามมีความเที่ยงตรง) โดยมีหลักเกณฑ์ ดังนี้

คะแนน +1 สำหรับข้อความที่แน่ใจว่าสอดคล้องกับสิ่งที่ต้องการวัด

คะแนน 0 สำหรับข้อความที่ไม่แน่ใจว่าสอดคล้องกับสิ่งที่ต้องการวัด

คะแนน -1 สำหรับข้อความที่แน่ใจว่าไม่สอดคล้องกับสิ่งที่ต้องการวัด

และผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้กับนักศึกษาสาขา รัฐประศาสนศาสตร์ จำนวน 30 คน ที่ไม่เป็นประชากรในการวิจัยเพื่อหาความเชื่อมั่นด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha coefficient) ของครอนบาค (Cronbach) โดยได้ค่าความเชื่อมั่น 0.85

เกณฑ์ในการวัดความพึงพอใจเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) 5 ระดับ ตามหลัก การของลิเคิร์ต (ชูศรี วงศ์รัตน์, 2549, หน้า 70) คือ

ระดับ 5 หมายถึง ระดับความคิดเห็นมากที่สุด

ระดับ 4 หมายถึง ระดับความคิดเห็นมาก

ระดับ 3 หมายถึง ระดับความคิดเห็นปานกลาง

ระดับ 2 หมายถึง ระดับความคิดเห็นน้อย

ระดับ 1 หมายถึง ระดับความต้องการน้อยที่สุด

การแปลค่าของข้อมูลค่าเฉลี่ย ผู้วิจัยได้แปลค่าและให้ความหมายของการแปลค่าหรือแปลผลของ ข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ ดังนี้

คะแนน 4.50 - 5.00 หมายถึง ระดับมากที่สุด

คะแนน 3.50 - 4.49 หมายถึง ระดับมาก

คะแนน 2.50 - 3.49 หมายถึง ระดับปานกลาง

คะแนน 1.50 - 2.49 หมายถึง ระดับน้อย

คะแนน 1.00 - 1.49 หมายถึง ระดับน้อยที่สุด

3. การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้แบบแผนการวิจัยแบบ One Group Pre-test Post-test Design โดยมีลักษณะการวิจัย ดังนี้

กลุ่ม	Pre-test	Treatment	Post-test
ทดลอง	T_1	X	T_2

T_1 หมายถึง การทดสอบระหว่างเรียน (Pre-test)

X หมายถึง การจัดการเรียนรู้โดยใช้เอกสารประกอบการสอน

T_2 หมายถึง การทดสอบหลังเรียน (Post-test)

ในการหาประสิทธิภาพตามเกณฑ์ E1/E2 มีขั้นตอนคือ ผู้วิจัยได้ทดสอบก่อนเรียน จำนวน 20 ข้อๆ ละ 1 คะแนน รวม 20 คะแนน และทดสอบหลังเรียน จำนวน 20 ข้อๆ ละ 1 คะแนน รวม 20 คะแนน และทำการคำนวณหาประสิทธิภาพ E1/E2 ตามเกณฑ์ 80/80

ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณนั้น ผู้วิจัยได้มีการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการใช้โปรแกรมสำเร็จรูป ทางสถิติเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์เสนอข้อมูลโดยนำข้อมูลที่ได้อามาหาความถี่ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ส่วน เบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบค่าที (Dependent t-test) และหาประสิทธิภาพของเอกสารประกอบการสอน

โดยใช้สูตร (E1/E2) ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis)

4. สรุปผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัย เรื่องการพัฒนาเอกสารประกอบการสอนรายวิชาจริยธรรมและทักษะชีวิตในการเรียนรู้แบบผสมผสาน สามารถสรุปได้ ดังนี้

1. นักศึกษามีความต้องการในด้านลักษณะทั่วไปของเอกสาร ด้านความสมบูรณ์ของเอกสาร และด้านองค์ประกอบของเอกสาร ดังต่อไปนี้

1.1 ด้านลักษณะทั่วไปของเอกสาร ประกอบด้วย การกำหนดเนื้อหา การใช้ภาษา การออกแบบเอกสารที่เหมาะสม มีรูปเล่ม ภาพประกอบ การนำเสนอ การกำหนดจุดประสงค์การสอน แผนการสอน แบบฝึกปฏิบัติพร้อมเฉลย และการประเมินผลที่เป็นไปตามหลักวิชาการ

1.2 ด้านความสมบูรณ์ของเอกสาร ประกอบด้วยเนื้อหาตรงกับความต้องการ เนื้อหาต้องเป็นปัจจุบัน สามารถปรับใช้กับชีวิตประจำวันได้ รูปเล่มของคู่มือกะทัดรัด น่าสนใจ น่าอ่าน เอกสารทั้งรูปเล่มและรูปอิเล็กทรอนิกส์ มีความถูกต้องเหมาะสม มีเนื้อหาถูกต้อง ชัดเจน เข้าใจง่าย การจัดลำดับเนื้อหา สอดคล้องเชื่อมโยงในทุกขั้นตอน ขนาด และรูปแบบตัวอักษรอ่านง่าย และเหมาะสม

1.3 ด้านองค์ประกอบของเอกสาร ประกอบด้วย มีการอ้างอิงถูกต้องตามหลักวิชาการ มีรูปแบบการพิมพ์ที่อ่านง่าย ลักษณะรูปเล่มที่ถูกต้องตามแบบวิชาการ และมีการ ปรับปรุง พัฒนาให้ทันสมัยอยู่เสมอ

ด้านความต้องการการใช้เอกสารประกอบการสอนรายวิชาจริยธรรมและทักษะชีวิตในการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง นักศึกษามีความต้องการด้านบริบททั่วไปเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมการจัดการเรียนรู้ทั้งในระบบออนไลน์และในระบบห้องเรียนที่เหมาะสม ด้านปัจจัยนำเข้าประกอบด้วยคุณลักษณะของผู้สอน คุณลักษณะของนักศึกษา และสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ ด้านปัจจัยกระบวนการประกอบด้วยระบบการบริหารจัดการเรียนการสอน และระบบการส่งเสริมและพัฒนาการศึกษา ส่วนปัจจัยผลลัพธ์ประกอบด้วยผลการเรียนรู้และความพึงพอใจของนักศึกษา ความสมบูรณ์ของเอกสารรูปเล่ม เอกสารอิเล็กทรอนิกส์ บทเรียนออนไลน์ และทักษะการสื่อสารของผู้สอนและนักศึกษา

2. ผลด้านประสิทธิภาพของเอกสารประกอบการสอนรายวิชาจริยธรรมและทักษะชีวิตในการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานที่สร้างขึ้นมีประสิทธิภาพ E1/E2 เท่ากับ 82.35/91.95 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ 80/80 ที่ตั้งไว้ แสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ประสิทธิภาพการใช้เอกสารประกอบการสอนในการเรียนรู้แบบผสมผสาน

จำนวน	ประสิทธิภาพของกระบวนการ	ประสิทธิภาพของผลลัพธ์	E1/E2	เกณฑ์ที่กำหนด
30	82.35	91.95	82.35/91.95	80/80

3. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาที่ได้รับการเรียนรู้โดยใช้เอกสารประกอบการสอนรายวิชาจริยธรรมและทักษะชีวิตในการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน มีผลสัมฤทธิ์ในการเรียนหลังการเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แสดงดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ระหว่างเรียนและหลังเรียนจากการใช้เอกสารประกอบการสอนในการเรียนรู้แบบผสมผสาน

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	t-test	sig
ระหว่างเรียน	30	16.47	1.00	-15.66	.000
หลังเรียน	30	18.39	.83		

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

4. ความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อการใช้เอกสารประกอบการสอนรายวิชาจริยธรรมและทักษะชีวิตในการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานอยู่ในระดับมาก แสดงดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับความพึงพอใจการใช้เอกสารประกอบการสอนในการเรียนรู้แบบผสมผสาน ในภาพรวม

ความพึงพอใจในภาพรวม	$\bar{x}$	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
ด้านลักษณะทั่วไปของเอกสาร	4.34	0.28	มาก
ด้านความสมบูรณ์ของเอกสาร	4.21	0.30	มาก
ด้านองค์ประกอบของเอกสาร	4.27	0.35	มาก
รวม	4.27	0.31	มาก

5. อภิปรายผลการวิจัย

ในการวิจัยการพัฒนาเอกสารประกอบการสอนรายวิชาจริยธรรมและทักษะชีวิตในการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

ด้านประสิทธิภาพของเอกสารประกอบการสอนรายวิชาจริยธรรมและทักษะชีวิตที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นพบว่า มีประสิทธิภาพ 82.35/91.95 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ 80/80 เพราะว่า เอกสารประกอบการสอนมีทั้งคู่มือและแบบฝึกหัดที่ทำให้นักศึกษาได้รับความรู้ ความเข้าใจ และมีทักษะในการใช้ในระดับหนึ่ง และทำให้เกิดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับระดับและความสามารถของนักศึกษา สอดคล้องกับการศึกษาของ เตชธรร บงศ์บุตร (2565, หน้า 50-65) ได้ทำการศึกษาเรื่องการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานเชิงรุก เรื่อง ความหลากหลายของสิ่งมีชีวิต สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ที่สรุปว่า แผนการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานเชิงรุก มีประสิทธิภาพของกระบวนการต่อประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E1/E2) มีค่าเท่ากับ 81.04/80.30 เป็นไปตามเกณฑ์ 80/80 ที่ตั้งไว้ และยังสนับสนุนแนวคิดของชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2554) ที่ว่าการทดสอบประสิทธิภาพ หมายถึง การนำสื่อหรือ ชุดการสอนไปทดสอบด้วยกระบวนการสองขั้นตอนคือ การทดสอบประสิทธิภาพใช้เบื้องต้น (try out) ไปและทดสอบประสิทธิภาพสอนจริง (trial run) เพื่อหาคุณภาพของสื่อตามขั้นตอนที่กำหนดใน 3 ประเด็น คือ การทำให้ผู้เรียนมีความรู้เพิ่มขึ้น การช่วยให้ผู้เรียนผ่านกระบวนการเรียน และทำแบบประเมินสุดท้ายได้ดี และการทำให้ผู้เรียนมีความพึงพอใจ นำผลที่ได้มาปรับปรุงแก้ไข ก่อนที่จะผลิตออกมาเผยแพร่เป็นจำนวนมาก และมีเนื้อหาหลักในด้านของการทดสอบประสิทธิภาพใช้เบื้องต้น เป็นการนำสื่อหรือชุดการสอนที่ผลิตขึ้นเป็นต้นแบบ (prototype) แล้วไปทดสอบประสิทธิภาพใช้ตามขั้นตอนที่กำหนดไว้ในแต่ละระบบเพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพของสื่อหรือชุดการสอนให้เท่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ และปรับปรุงจนถึงเกณฑ์ รวมถึงการทดสอบประสิทธิภาพการสอนจริง หลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด 16 ระบบการจัดการเรียนการสอนที่เป็นที่ต้องการของอาจารย์และนักศึกษา คือ ระบบการเรียนรู้แบบผสมผสานที่ผู้สอนต้องมีการปรับการเรียนการสอนคือการพัฒนาเอกสารการสอนให้สอดคล้องกับระบบดังกล่าว สอดคล้องกับงานวิจัยของ Minhas et al (2021, pp. 1-11) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่องการสร้างรูปแบบการเรียนรู้แบบผสมผสานที่มีประสิทธิภาพ: การรับรู้ของครูจากประเทศสหรัฐอเมริกาได้รับเอมิเรตส์ และสรุปว่า การจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานเป็นการพัฒนาบทบาทของการเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นชุมชนแห่งการปฏิบัติที่ไม่เป็นทางการ และเป็นเครื่องมือปรับปรุงประสิทธิภาพการศึกษา ในขณะที่สถานศึกษาต้องมีการพัฒนาระบบการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับสถานการณ์และความต้องการของสังคมให้การเรียนการสอนทุกระดับมีประสิทธิภาพมากกว่าเดิม มีการบูรณาการใน

การใช้ทั้งการเรียนรู้แบบเผชิญหน้า (face to face) และการเรียนรู้แบบออนไลน์ (online learning) สอดคล้องกับงานวิจัยของ Chan et al. (2022) ได้ทำการศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาหลักสูตรในระบบการเรียนรู้แบบผสมผสานด้านสังคมสงเคราะห์ในบริบทภาษาจีน ผลการศึกษาพบว่า ระบบการเรียนรู้แบบผสมผสานคือ มีการบูรณาการในการใช้ทั้งการเรียนรู้แบบเผชิญหน้า (face to face) และการเรียนรู้แบบเสมือนจริง (virtual learning) การออกแบบการเรียนรู้ต้องประกอบด้วยสื่อและกิจกรรมทั้งวิดีโอ ทัวร์เสมือนจริง เกมออนไลน์ และห้องเรียนอิเล็กทรอนิกส์ เป็นรูปแบบการเรียนการสอนที่แพร่หลายหลังการระบาดใหญ่ของโควิด 19

ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พบว่า เอกสารประกอบการสอนที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นมา เป็นไปตามสมมติฐานที่วางไว้ คือ นักศึกษาที่ลงทะเบียนเรียนโดยการเอกสารประกอบการสอนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน ซึ่งผลการวิจัยสอดคล้องกับงานวิจัยชุดีมา สัจจามันท์ และคณะ (2552, หน้า 98) ที่ได้ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนาชุดฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะบรรณารักษ์ห้องสมุด กันติชา แพงโสดา และสมทรง สิทธิ (2565, หน้า 27-37) ได้ทำการศึกษาเรื่องการพัฒนาความสามารถการออกแบบสื่อสิ่งพิมพ์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องหลักการออกแบบสื่ออย่างมืออาชีพ ด้วยวิธีการสอนแบบสาธิตร่วมกับบทเรียนออนไลน์ ของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง มีผลสรุปตรงกันว่า ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างนัยสำคัญทางสถิติ

ความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อการใช้เอกสารประกอบการสอนรายวิชาจริยธรรมและทักษะชีวิตในการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน พบว่า อยู่ในระดับมาก เนื่องจากมีความหลากหลายในการเรียน มีความยืดหยุ่นในการจัดการเรียนรู้ทั้งอาจารย์ผู้สอนและนักศึกษา สอดคล้องกับงานวิจัยของจรัสวัฒน์ ไตรรัตน์ (2555) ได้ทำการศึกษาเรื่องการพัฒนาชุดฝึกอบรมทางไกลการเขียนหนังสือราชการภาษาอังกฤษ โดยนักศึกษาสามารถศึกษาด้วยตนเอง อันประกอบด้วยเอกสารฝึกอบรมและซีดีคอมพิวเตอร์ช่วยสอน รวมถึงการฝึกฝนอย่างใกล้ชิดจากผู้อบรม จากผลการวิจัยนักศึกษามีความพึงพอใจต่อชุดฝึกอบรมทางไกล ซึ่งประกอบด้วยเอกสารการฝึกอบรมและซีดีคอมพิวเตอร์ช่วยสอนประกอบการฝึกอบรม มีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจที่ระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Tong, Uyen, and Ngan (2022, pp. 1-14) ได้สรุปแนวคิดของการเรียนรู้แบบผสมผสานว่า เป็นวิธีการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางที่รวมห้องเรียนแบบเห็นหน้ากันแบบดั้งเดิม (กิจกรรมการเรียนรู้แบบเผชิญหน้า) เข้ากับกิจกรรมอีเลิร์นนิ่ง (กิจกรรมการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง) มีอัตราส่วนระหว่างการเรียนรู้แบบตัวต่อตัวและออนไลน์โดยมีเครื่องมือการเรียนรู้ที่หลากหลาย คือมีเครื่องมืออีเลิร์นนิ่ง (e-learning) ใช้ในบทเรียน มีการจัดกิจกรรมการฝึกอบรม การนำเสนอ การเรียนรู้เพื่อความก้าวหน้า และกลุ่มสนทนาออนไลน์ จึงทำให้นักศึกษามีความพึงพอใจมากกว่ารูปแบบอื่น

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 เอกสารประกอบการสอนรายวิชา จริยธรรมและทักษะชีวิตที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นมาสามารถนำเอกสารที่เป็นรูปเล่มไปแจกให้กับนักศึกษาเพื่อนำไปศึกษาเนื้อหาทั้งในชั้นเรียนและเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง อีกทั้งสามารถจัดส่งไฟล์เอกสารให้กับนักศึกษาผ่านช่องทางต่างๆ ได้หลากหลาย นักศึกษาสามารถนำเนื้อหาบางบทไปปรับใช้ในการเรียนการสอนในรายวิชาอื่นๆ ได้

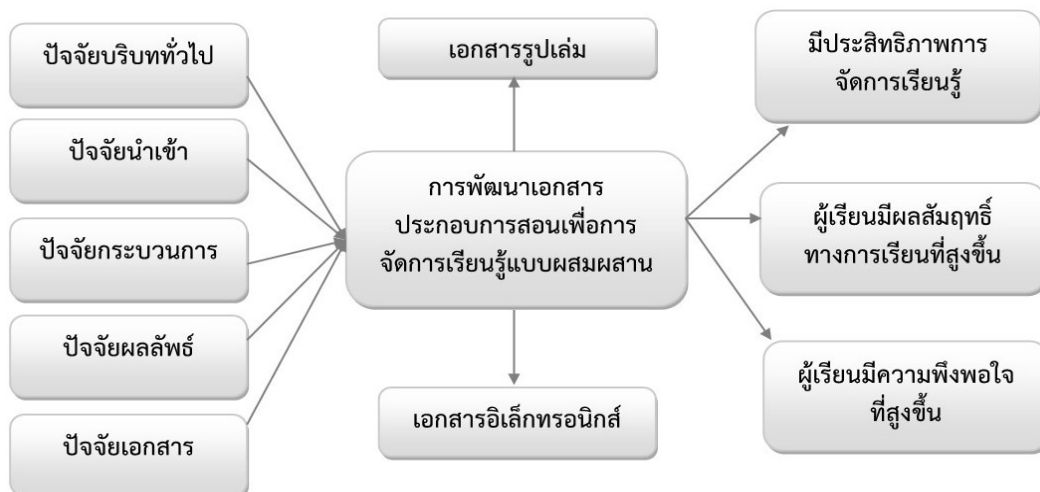
1.2 ผู้สอนสามารถนำผลการวิจัยเรื่องการพัฒนาเอกสารประกอบการสอนรายวิชา จริยธรรมและทักษะชีวิตในการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานไปประยุกต์ใช้ในรายวิชาที่ตนรับผิดชอบได้ โดยสร้างทั้งสื่อหลักคือ เอกสารที่เป็นรูปเล่ม เอกสารอิเล็กทรอนิกส์ และบทเรียนออนไลน์และสื่อประกอบอื่นๆ ที่จะช่วยให้นักศึกษาเข้าถึงข้อมูลได้ง่าย และควรมีกิจกรรมหลักตามคำอธิบายรายวิชาในระบบชั้นเรียนเพื่อการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมและทักษะชีวิตที่เด่นชัด

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรทำการวิจัยในประเด็นที่เกี่ยวกับการพัฒนาสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่เหมาะสมกับการเรียนการสอนในรูปแบบออนไลน์

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

ในการดำเนินการวิจัยเรื่อง การพัฒนาเอกสารประกอบการสอนรายวิชาจริยธรรมและทักษะชีวิตในการเรียนรู้แบบผสมผสาน ผู้วิจัยได้นำแนวคิดของสตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam's CIPP Model) มาประยุกต์ใช้เป็นปัจจัยในการพัฒนาเอกสารประกอบการสอนในรายวิชาจริยธรรมและทักษะชีวิต ในการเรียนรู้แบบผสมผสาน (Blended Learning) เมื่อได้เอกสารการสอนที่สมบูรณ์ จะทำให้มีเอกสารมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ในการจัดการเรียนรู้ อีกทั้งนักศึกษามีผลการเรียนและความพึงพอใจที่สูงขึ้นตามลำดับ โดยมีผังมโนทัศน์องค์ความรู้ที่ได้รับ ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- กันติชา แพงโสดา และสมทรง สิทธิ. (2565). การพัฒนาความสามารถการออกแบบสื่อสิ่งพิมพ์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง หลักการออกแบบสื่ออย่างมืออาชีพ ด้วยวิธีการสอนแบบสาธิตร่วมกับบทเรียนออนไลน์ของนักศึกษาในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง. วารสารสถาบันวิจัยพินิตกรรม, 9(2), 27-37.
- จรัสวัฒน์ ไตรรัตน์. (2555). การพัฒนาชุดฝึกอบรมทางไกลการเขียนหนังสือราชการภาษาอังกฤษ. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- จักรพันธ์ จันทรเจริญ. (2551). การพัฒนาการดำเนินงานเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาโรงเรียนเทคโนโลยีบริหารธุรกิจรักไทย. (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ชัยยงค์ พรหมวงศ์. (2554). การทดสอบประสิทธิภาพสื่อหรือชุดการสอน. เข้าถึงได้จาก <http://www.slideshare.net/hamidahprincess/ss-39686436>
- ชุติมา สัจจานันท์ และคณะ. (2552). การพัฒนาชุดการสอนเพื่อพัฒนาสมรรถนะบรรณารักษ์ห้องสมุดประชาชน. (รายงานการวิจัย). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ชูศรี วงศ์รัตน์. (2549). เทคนิคการเขียนเค้าโครงวิจัย:แนวทางสู่ความสำเร็จ. นนทบุรี: ไทเนรมิตกิตอินเตอร์ โพรแกรสซีฟ.

- เดชาร บงศ์บุตร. (2565). การศึกษาเรื่องการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานเชิงรุก เรื่อง ความหลากหลายของสิ่งมีชีวิต สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19). *คุรุสภาวิทยารักษ์: วารสารเพื่อการพัฒนาวิชาชีพครู*, 3(2), 50-65.
- นรินทร์ นนทมาลย์ และคณะ. (2564). การสำรวจปัญหาการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ ในหมวดวิชาศึกษาทั่วไปของนิสิต. *วารสารเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา*, 16(20), 61-73.
- ประคอง กรณสูตร. (2542). *สถิติเพื่อการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มนัสนันท์ หัตถศักดิ์ และปิยวัฒน์ ดิลกสัมพันธ์. (2564). การศึกษาสภาพปัญหา และความพึงพอใจในการเรียนรูปแบบออนไลน์ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด19) ของนิสิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ บางเขน. *วารสารวิจัยทางการศึกษา*, 16(1), 202-213.
- รุ่งนภา ตั้งจิตเรเจริญกุล และคณะ. (2560). การศึกษาแนวทางการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมที่พึงประสงค์ ของนักศึกษาระดับอุดมศึกษาไทย. *วารสารพฤติกรรมศาสตร์*, 23(1), 147-167.
- รุ่งอรุณ กระแสสินธุ์ และคณะ. (2564). ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการจัดการเรียนการสอนแบบออนไลน์ ของคณะบริหารธุรกิจ สถาบันเทคโนโลยีไทย-ญี่ปุ่น. *วารสารการบริหารนิเทศบุคคลและนวัตกรรมท้องถิ่น*, 7(8), 237-252.
- สมัครสมร รักดีเทวา และเอกนถน บางท่าไม้. (2564). การเรียนรู้ยุคใหม่กับการเรียนการสอนออนไลน์ในสถาบันอุดมศึกษา. *วารสารสุขโขทัยธรรมมาธิราช*, 34(1), 1-18.
- Alsathi, N. R., et al. (2021). Does Blended Learning Improve the Academic Achievement of Undergraduate Students in the Mathematics Course?: A Case Study in Higher Education. *EURASIA Journal of Mathematics, Science and Technology Education*, 17(4), 1-14.
- Care, E. (2018). *Twenty-first century skills: From theory to action*, In *Assessment and Teaching of 21st Century Skills*. Cham: Springer.
- Chan, T. M. S., et al. (2022). *Blueprint for Social Work Blended Learning Curriculum in the Chinese Context*. Retrieved from DOI: <https://doi.org/10.1177/10497315221137111>
- Minhas, W., et al. (2021). Establishing an Effective Blended Learning Model: Teacher Perceptions from the United Arab Emirates. *SAGE Open*, 11(4), 1-11.
- Tong, D. H., Uyen, B. P., and Ngan, L. K. (2022). The effectiveness of blended learning on students' academic achievement, self-study skills and learning attitudes: A quasi-experiment study in teaching the conventions for coordinates in the plane. *Heliyon*, 8(12), 1-14.

**การบริหารงานวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก
ด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม***
**A Small Secondary Administration on Academic Model
by Participatory Action Research**

เสกสรร พัทธกะทา และณัฐ รัตน์ศิรินิชกุล

Sexsan Pitaka and Nat Rattanasirinichakun

มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

Lampang Rajabhat University, Thailand

Corresponding Author, E-mail: sssss2513.@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัญหาการบริหารงานวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก และ 2) แนวทางการบริหารงานวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้บริหาร ครูผู้สอน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 17 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และกระบวนการสนทนากลุ่ม (Focus Group)

ผลการวิจัยพบว่า

1. ปัญหาการบริหารงานวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก พบว่า การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา รองลงมาคือ การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา
2. แนวทางการบริหารงานวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก พบว่า นำวงจรคุณภาพ PDCA มาเป็นกรอบในการดำเนินงานตามภาระงานที่ต้องได้รับการพัฒนาทั้ง 3 ข้อประกอบด้วย การวางแผนการดำเนินงาน สร้างความรู้ความเข้าใจให้ครูและบุคลากร มีระยะเวลาในการดำเนินงานที่ชัดเจน มีคู่มือในการดำเนินงาน รวมถึงกระบวนการทำงาน ที่อาศัยการมีส่วนร่วมของผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย ซึ่งต้องมีการมอบหมายภารกิจอย่างชัดเจน มีการตรวจสอบการดำเนินงาน นิเทศกำกับ ติดตามอย่างเป็นระบบ และมีผลการดำเนินไปปรับปรุง พัฒนาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไป

คำสำคัญ: โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก; การบริหารวิชาการ; แนวทางการบริหาร

*ได้รับบทความ: 18 กุมภาพันธ์ 2566; แก้ไขบทความ: 21 สิงหาคม 2566; ตอรับตีพิมพ์: 30 สิงหาคม 2566

Received: February 18, 2023; Revised: August 21, 2023; Accepted: August 30, 2023

Abstract

The purposes of this research were to 1) study the academic administration problems of small secondary schools and 2) guidelines for academic administration of small secondary schools as action research. The population in the research was 17 people namely administrators, teachers, committees of the basic education school, and experts. The research tools were 1) questionnaires, 2) interview forms, and 3) focus group.

The research results were as follows:

1. The problems of academic administration in small secondary schools found that the development of the school curriculum followed by the development of the learning process, development and use of technological media for education.
2. The guidelines for academic administration of small secondary schools found that the PDCA quality cycle was used as a framework for the implementation of all 3 tasks that had to be developed as follows: operational planning create knowledge and understanding for teachers and staff that were a clear operating time, an operating manual, including the work process that relies on the participation of stakeholders which requires a clear mission assignment, a systematic review of operations, supervision, follow-up, and has resulted for improvement continue to develop to be efficient and effective.

Keywords: Small-Sized Secondary Schools; Academic Administration; Management Guidelines

1. บทนำ

แผนยุทธศาสตร์พัฒนาโรงเรียนขนาดเล็ก สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา ขั้นพื้นฐานมีความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ซึ่งมุ่งพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ และการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม โรงเรียนขนาดเล็กโดยเฉพาะโรงเรียนมัธยมศึกษาในระดับตำบลเป็นโรงเรียนที่ดำเนินการจัดการเรียนรู้เพื่อตอบสนองนโยบายยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และแผนยุทธศาสตร์พัฒนาโรงเรียนขนาดเล็ก สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งในการดำเนินการตามแผนยุทธศาสตร์นั้นต้องคำนึงถึงความเปลี่ยนแปลงในสถานการณ์ของโลกในศตวรรษที่ 21 (ระหว่าง ค.ศ. 2001-2100) มีการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลกระทบต่อองค์กรและพลเมืองโลกหลายด้านซึ่งส่งผลกระทบต่อ การดำเนินชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปของพลเมืองโลกและประชาชนชาวไทย ทุกส่วนของสังคมจึงต้องมีการปรับเปลี่ยนให้อยู่รอด และมีความเหมาะสมกับสถานการณ์ดังกล่าว ผู้บริหารในฐานะผู้นำน้องค์กรจำต้อง

ปฏิรูปตนเอง และการเปลี่ยนแปลงองค์กรครั้งใหญ่เพื่อนำพาไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายที่ต้องการโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้บริหารสถานศึกษาที่มีบทบาทสำคัญที่จะต้องบริหารจัดการทรัพยากรทางการศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพ และความสมดุลเพื่อให้การบริหารจัดการการศึกษาบรรลุผลสำเร็จ เพื่อเป็นการรองรับนโยบายของรัฐบาล Thailand 4.0 ที่รัฐบาลกำหนดเพื่อใช้ขับเคลื่อนจากประเทศที่มีรายได้ปานกลางไปสู่ประเทศที่มีรายได้สูง ได้ส่งผลกระทบต่อการบริหารจัดการสถานศึกษาเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะโรงเรียนขนาดเล็ก (กระทรวงศึกษาธิการ, 2550)

จากรายงานการประเมินตนเองประจำปี SAR (Self Assessment Report) ของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กจังหวัดลำปางพบว่าปัญหาคุณภาพงานวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กจังหวัดลำปางไม่เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยเฉพาะด้านคุณภาพผู้เรียนซึ่งเป็นตัวชี้วัดที่เป็นรูปธรรมมากที่สุดจากผลการทดสอบแบบสุ่มตัวอย่างนักเรียน อายุ 15 ปี ตามโครงการ PISA (Programme for International Student Assessment) เป็นโปรแกรมการประเมินสมรรถนะนักเรียนมาตรฐานสากลของกลุ่มประเทศในองค์กรเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจ และการพัฒนา OECD (Organisation of Economic Co-operation and Development) ซึ่งทำการทดสอบใน 3 ด้านประกอบด้วย ด้านการอ่าน ด้านคณิตศาสตร์ และด้านวิทยาศาสตร์ ประเทศไทยได้คะแนนเฉลี่ยและอยู่ในลำดับที่ 57 จาก 80 ประเทศ และจากรายงานการประเมินตนเองประจำปี SAR (Self Assessment Report) ในห้วงเวลา 3 ปีย้อนหลัง (2561-2559) จังหวัดลำปางมีโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 35 จำนวน 30 โรงเรียน เป็นโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ 2 โรงเรียน ไม่มีโรงเรียนขนาดใหญ่ โรงเรียนขนาดกลาง 7 โรงเรียน และเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก 21 โรงเรียน จากรายงานการประเมินตนเองประจำปี SAR (Self Assessment Report) ของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กจังหวัดลำปางพบว่าปัญหาคุณภาพงานวิชาการเป็นปัญหาหลักของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กซึ่งมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามหลักสูตรสถานศึกษาไม่เป็นไปตามเป้าหมายของสถานศึกษาในกลุ่มสาระการเรียนรู้ วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ และภาษาอังกฤษ และจากผลการทดสอบระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และ 6 ในห้วงเวลา 3 ปีย้อนหลัง (2561-2559) ในระดับมัธยมศึกษาพบว่าในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กในจังหวัดลำปาง มีผลการทดสอบต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของระดับชาติในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กหลายแห่งได้พยายามแก้ปัญหาที่เผชิญอยู่เพื่อรักษาสภาพและการคงสภาพไว้ซึ่งต้องมีการดำเนินการอย่างจริงจังเพื่อให้การศึกษามีคุณภาพ โดยเฉพาะในด้านวิชาการ จากผลการทดสอบในระดับนานาชาติ ระดับประเทศ และระดับสถานศึกษาตามที่ได้กล่าวมาและข้อค้นพบจากรายงานการประเมินตนเองประจำปี SAR (Self Assessment Report) ว่าปัญหาคุณภาพงานวิชาการโรงเรียนขนาดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ ซึ่งสามารถสะท้อนให้เห็นถึงคุณภาพของการบริหารงานด้านวิชาการ ซึ่งหากพิจารณาจากความต้องการจำเป็นที่จัดลำดับความสำคัญของปัญหาที่เกี่ยวข้อง

และส่งผลกับการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน, การทดสอบระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) และการประเมินสมรรถนะนักเรียนสากล (PISA) ของนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก ไม่เป็นไปตามเป้าหมาย ตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษาและของระดับประเทศคือกระบวนการพัฒนาการเรียนของผู้เรียนสถานศึกษาเป็นหน่วยงานทางการศึกษาที่สำคัญ ผู้เรียนจะเป็นเช่นไรนั้นขึ้นอยู่กับ การปฏิบัติงานตามแนวทางของสถานศึกษา ปัจจุบันการบริหารงานในสถานศึกษาได้จัดรูปแบบการบริหารออกเป็น 4 ฝ่าย ได้แก่ ฝ่ายบริหารวิชาการ ฝ่ายบริหารงบประมาณ ฝ่ายบริหารบุคคล และฝ่ายบริหารทั่วไปและการที่ผู้เรียนจะประสบความสำเร็จทางการเรียนรู้นั้น การบริหารวิชาการจึงมีบทบาทสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะเป็นปัจจัยหลักในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เนื่องจากฝ่ายบริหารวิชาการมีหน้าที่ในการปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับผู้เรียนโดยตรง เนื่องจากการบริหารวิชาการเป็นการบริหารกิจกรรมทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับตัวผู้เรียนที่ดำเนินตามนโยบายของสถานศึกษา

จากที่กล่าวมาข้างต้น การบริหารงานวิชาการมีความสำคัญต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อเพิ่มศักยภาพของผู้เรียน ซึ่งสถานศึกษาใดจะประสบความสำเร็จได้นั้น คุณภาพของผู้เรียนเป็นเครื่องแสดงให้เห็นถึงความสำเร็จของการบริหารดังนั้นการพัฒนางานวิชาการจึงเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารสถานศึกษาหรือเป็นภารกิจหลักมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง และการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ผู้บริหารจะต้องให้ความสำคัญกับงานวิชาการ เข้าใจขอบเขตการดำเนินงานและภาระหน้าที่ ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีการสนับสนุนให้ครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้บรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตรแต่เมื่อมามองตามความเป็นจริงแล้วในสภาพปัจจุบันของการจัดการศึกษาไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของแผนยุทธศาสตร์ในระดับต่างๆ โดยเฉพาะในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก ซึ่งต้องมีการดำเนินการอย่างจริงจังเพื่อให้การศึกษามีคุณภาพในด้านวิชาการซึ่งจะส่งผลต่อคุณภาพของผู้เรียนในปัจจุบันโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กมักถูกตั้งคำถามเรื่องคุณภาพทางวิชาการ ประสิทธิภาพ และประสิทธิผลการบริหารจัดการ ดังที่กระทรวงศึกษาธิการมีแนวนโยบายควมรวม และยุบโรงเรียนขนาดเล็กอยู่เสมอด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงต้องการทราบปัญหาและหาแนวทางการบริหารงานวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก ด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมขึ้น

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาการบริหารงานวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กด้วยการวิจัย เชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม
2. เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารงานวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก ด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมครั้งนี้โดยอาศัยการทำงานร่วมกันระหว่าง คณะผู้วิจัย ครูและบุคลากร ทุกคนในโรงเรียนเวียงตาลพิทยาคม ปีการศึกษา 2563 อันประกอบด้วย ผู้อำนวยการโรงเรียนครูบุคลากร คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 17 คน ซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินการวิจัย 2 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาปัญหาการบริหารงานวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนจำนวน 1 คนข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาคณะกรรมการสถานศึกษาจำนวน 12 คนรวม 13 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามความคิดเห็นการจัดลำดับความสำคัญตามภารกิจงานกลุ่มงานบริหารวิชาการรอบภาระงานทั้งหมด 17 ภาระงานมีลักษณะเป็นแบบสอบถามแบบตรวจสอบรายการโดยใช้แบบมาตราส่วนประมาณค่า 6 ระดับ คือให้ความสำคัญเป็นอันดับแรกเป็นอันดับสองเป็นอันดับสามเป็นอันดับสี่เป็นอันดับรองลงไปไม่ได้เป็นภารกิจของสถานศึกษา และแบบสอบถามปลายเปิด (Open Ended) เสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) นำข้อมูลมาวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ได้ค่าระหว่าง 0.60-1.00 วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าความถี่ ร้อยละ และค่าเฉลี่ย โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้ 1) ความคิดเห็นเกี่ยวกับลำดับความสำคัญของการจัดลำดับความสำคัญตามภารกิจงานกลุ่มงานบริหารวิชาการ 2) ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและปัญหาวิธีดำเนินการแก้ปัญหาเพื่อพัฒนาข้อเสนอแนะแนวทางการบริหารงานวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาแนวทางการบริหารงานวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ 1 การยกร่างแนวทางการบริหารงานวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กด้วยการวิจัย เชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยนำผลการศึกษาจากวัตถุประสงค์ที่ 1 ซึ่งเป็นผลมาจากสภาพปัญหาและข้อเสนอแนะ มายกร่างแนวทางการบริหารงานวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กด้วยการวิจัย เชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ตามขอบเขตที่กำหนด ส่วนที่ 2 การตรวจสอบเพื่อยืนยันความเหมาะสมของแนวทางการบริหารงานวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กด้วยการวิจัย เชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม แนวทางการบริหารงานวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กของโรงเรียนเวียงตาลพิทยาคม ตำบลเวียงตาล อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดลำปาง โดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 4 คน ซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) โดยคัดเลือกจากผู้ที่มีความเชี่ยวชาญหรือมีประสบการณ์ทำงานด้านการบริหารด้านการบริหารการศึกษา การบริหารการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา ในการตรวจสอบเพื่อยืนยัน

ความเหมาะสมแนวทางการบริหารงานวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก โดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยนำข้อเสนอแนะต่างๆ ของผู้ทรงคุณวุฒิมาพิจารณานำมาปรับแก้ไข เพื่อนำมาจัดทำแนวทางการบริหารงานวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กของโรงเรียนเวียงตาลพิทยาคมตำบลเวียงตาลอำเภอห้างฉัตรจังหวัดลำปาง

4. สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยแบ่งออกเป็น 2 ตอน สรุปผลได้ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาปัญหาการบริหารงานวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของการวิจัยได้ดังนี้

1. ปัญหาที่สำคัญในการบริหารงานวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก โรงเรียนเวียงตาลพิทยาคม และควรได้รับการแก้ปัญหาเพื่อให้การบริหารงานวิชาการในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กมีคุณภาพ เรียงลำดับความสำคัญได้ดังนี้ 1) การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา 2) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ 3) การพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ตามลำดับ

จากการศึกษาพบว่า ปัญหาที่สำคัญที่สุดที่ต้องได้รับการพัฒนาโดยเร่งด่วน เพื่อให้การบริหารงานวิชาการในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กมีคุณภาพมีดังนี้

1.1 การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาในด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษานั้น พบว่า การที่จะพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้มีคุณภาพนั้น ผู้รับผิดชอบยังขาดความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับบริบทสถานศึกษา และการดำเนินงานไม่เป็นไปตามระยะเวลาที่กำหนด อีกทั้งสถานศึกษามีบุคลากรไม่เพียงพอกับปริมาณงานที่ต้องรับผิดชอบ ทำให้ต้องปฏิบัติงานหลายด้านรวมถึงภาระงานสอน ทำให้การบริหารงานเกิดความล่าช้า และขาดการติดตามผลการใช้หลักสูตรอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น ผู้รับผิดชอบในแต่ละด้านต้องมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องหลักสูตรสถานศึกษา และการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาต้องมีระยะเวลาที่ชัดเจน การพัฒนาหลักสูตรควรมีคู่มือในการปฏิบัติงาน การมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร มีการมอบหมายหน้าที่ที่ชัดเจน มีการนิเทศ กำกับ และติดตาม การดำเนินงานอย่างเป็นระบบ รวมถึง คำนิยามถึงบริบท ความต้องการจำเป็นของผู้เรียน สถานศึกษา ชุมชนท้องถิ่น และควรมีการประเมินผลการใช้หลักสูตรอย่างต่อเนื่อง เพื่อทราบถึงผลการปฏิบัติงาน รวมถึง ปัญหา อุปสรรคที่เกิดขึ้น เพื่อนำไปสู่การพัฒนาหลักสูตรที่มีคุณภาพต่อไป

1.2 การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ พบว่า นักเรียนยังขาดกระบวนการวิเคราะห์ปัญหาและครูผู้สอนยังขาดการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับหลักสูตรสถานศึกษา ดังนั้นการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ต้องมีความสอดคล้องกับหลักสูตรสถานศึกษา ผู้บริหาร

จะต้องมีความรู้ความเข้าใจในการกระบวนการเรียนรู้ และควรต้องใช้กระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลายทั้งด้านสื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัย รวมไปถึงการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

1.3 การพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาในการพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา พบว่า โรงเรียนยังขาดการใช้สื่อการเรียนรู้และเทคโนโลยีที่ทันสมัย เพื่อเสริมสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ของนักเรียน และครูยังไม่ได้รับการพัฒนาด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างทั่วถึง ดังนั้นการพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีการศึกษา จึงมีความสำคัญเพื่อเสริมสร้างบรรยากาศทางการเรียนรู้ให้มีความน่าสนใจ ผู้สอนสามารถใช้สื่อเพื่อสอนเนื้อหาใหม่ เพื่อสอนการคิดแก้ปัญหาส่งผลดีต่อการเรียนรู้ พัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ตอนที่ 2 ผลการศึกษาแนวทางการบริหารวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก ด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม แนวทางการบริหารวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก ด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม นั้น ผู้วิจัยใช้การสนทนากลุ่ม (Focus Group) และการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ PLC (Professional Learning Community) มีความเห็นว่า โรงเรียนควรมีการพัฒนาการดำเนินการใน 3 ภาระงาน ตามความสำคัญที่ต้องแก้ไขปัญหาเร่งด่วน เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก ในด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การพัฒนาสื่อและใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

ในการจัดทำแนวทางการพัฒนาการบริหารงานของสถานศึกษาเพื่อการแก้ไขปัญหาเร่งด่วนทั้ง 3 ภาระงานนั้น ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า ควรนำวงจรคุณภาพ PDCA (Plan-Do-Check-Act) หรือ วงจรเดมมิง (Deming Cycle) มาเป็นกรอบในการดำเนินงาน ซึ่งประกอบด้วย P-Plan คือ การวางแผนการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ โดยสถานศึกษาต้องสร้างความรู้ความเข้าใจให้ครูและบุคลากร มีระยะเวลาในการดำเนินงานที่ชัดเจน มีคู่มือในการดำเนินงานและการมอบหมายหน้าที่ความรับผิดชอบ เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้ปฏิบัติงาน สามารถปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง D-Do คือ ลงมือปฏิบัติตามแผน โดยครูและบุคลากรในสถานศึกษาจำเป็นต้องศึกษาข้อมูลและของสภาพงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อพัฒนาหลักสูตรการจัดการเรียนการสอน มีผู้ปฏิบัติงานที่ชัดเจนและเน้นการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานหรือโครงการต่างๆ สามารถปฏิบัติตามแผนงานที่กำหนดไว้ C-Check คือ การตรวจสอบวัดผลและประเมินผลว่าดีขึ้นหรือไม่ ในกระบวนการนี้ ควรมีการนิเทศกำกับ บันทึกผลการตรวจสอบ ปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้น พร้อมการติดตามอย่างเป็นระบบ และ A-ACT คือ การปรับปรุงกระบวนการดำเนินงาน ร่วมกันนำปัญหา อุปสรรคมาวิเคราะห์ หาแนวทางแก้ไข ดำเนินการแก้ไข บันทึกผลการพัฒนาปรับปรุง เปรียบเทียบผลกับเป้าหมาย

สรุปการประเมินผลปรับปรุง และนำข้อมูลไปปรับใช้เพื่อให้การดำเนินงานเกิดประสิทธิภาพสูงสุด การจัดสนทนากลุ่มในการตรวจสอบเพื่อยืนยันความเหมาะสมของแนวทางการบริหารวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก ด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการ

วิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยนำข้อเสนอแนะต่างๆ ของผู้ทรงคุณวุฒิมาพิจารณาดำเนินการ และปรับปรุงแก้ไข พบว่า แนวทางการบริหารวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก ด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยนำกระบวนการ PDCA (Plan-Do-Check-Act) หรือ วงจรเดมมิง (Deming Cycle) มาเป็นกรอบในการดำเนินงาน มีทั้งหมด 4 ขั้นตอน โดยแต่ละขั้นตอนประกอบด้วยแนวทาง ดังนี้

1. ขั้น P-Plan (การวางแผนการดำเนินงาน) แนวทางที่ 1 สถานศึกษาร่วมกันสำรวจสถานการณ์ปัจจุบันและบริบท สภาพแวดล้อม แล้ววิเคราะห์เนื้อหาความรู้ที่ทันสมัย มาพัฒนาหลักสูตรที่เตรียมผู้เรียนให้พร้อมที่จะไปดำรงชีวิตและปฏิบัติในสังคมนั้น แนวทางที่ 2 ร่วมกันวิเคราะห์และรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับผู้เรียน เพื่อพิจารณาความต้องการของผู้เรียนและพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน แนวทางที่ 3 สถานศึกษากำหนดวัตถุประสงค์ กำหนดขอบเขตและการวางแผน มาตรฐานการดำเนินงานในแต่ละภาระงาน วิธีการแก้ไขปัญหา การวางแผนจัดสรรทรัพยากรขั้นตอนและระยะเวลา การปฏิบัติงานเพื่อให้การดำเนินงานบรรลุเป้าหมาย แนวทางที่ 4 จัดลำดับความสำคัญของปัญหาที่ต้องแก้ไขเร่งด่วน แนวทางที่ 5 กำหนดคู่มือในการดำเนินงานเพื่อเป็นแนวทางให้ผู้ปฏิบัติงาน สามารถปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง

2. ขั้น D-DO (ลงมือปฏิบัติจริงตามแผน) แนวทางที่ 1 สร้างความรู้ความเข้าใจให้ครูและบุคลากรเกี่ยวกับการดำเนินงาน กำหนดผู้รับผิดชอบแต่ละภาระงาน และระยะเวลาในการดำเนินงานที่ชัดเจน แนวทางที่ 2 ผู้บริหารสถานศึกษามอบหมายให้ครูและบุคลากรในสถานศึกษาศึกษาข้อมูลและของสภาพงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อพัฒนาหลักสูตรการจัดการเรียนการสอนให้ดีขึ้น เน้นการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน และปฏิบัติขั้นตอนการดำเนินงานตามแผนที่กำหนดไว้ และแนวทางที่ 3 ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมให้บุคลากรเข้าร่วมการอบรมเพื่อพัฒนาความรู้ในการปฏิบัติงาน และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษา

3. ขั้น C-Check (การตรวจสอบวัดผล) แนวทางที่ 1 มีการตรวจสอบดำเนินงานเพื่อให้ทราบถึงปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น มีการพิจารณากระบวนการทำงานเป็นตอน แนวทางที่ 2 มีการนิเทศกำกับติดตามตรวจสอบ อย่างเป็นระบบ ควบคู่กับการดำเนินงานเป็นระยะ แนวทางที่ 3 นำผลการประเมินมาวิเคราะห์นำไปสู่การปรับปรุงแก้ไขให้สอดคล้องเหมาะสมกับสภาพบริบทของสถานศึกษาและความต้องการของผู้เรียน และแนวทางที่ 4 ปรับปรุงหรือออกแบบกระบวนการใหม่ เพื่อควบคุมตัวแปรที่เป็นสาเหตุของปัญหาไม่ให้เกิดขึ้นอีกครั้ง

4. ขั้น A-Act (การปรับปรุงกระบวนการ) แนวทางที่ 1 ประชุมผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการทำงาน มีส่วนร่วมในการประมวลและกลั่นกรองให้เข้าถึงความรู้แบ่งปันและแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ระหว่างหน่วยงานและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง แนวทางที่ 2 คัดเลือกวิธีการที่เหมาะสมนำไปปฏิบัติและกำหนดเป็นมาตรฐานเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาซ้ำในการปฏิบัติงานอีก แนวทางที่ 3 วิเคราะห์ผลสำเร็จของกิจกรรม

ต่างๆ และนำเสนอต่อสถานศึกษา แนวทางที่ 4 เพิ่มคุณภาพและประสิทธิภาพของการวางแผนการดำเนินงาน และถ้าผลงานบรรลุตามเป้าหมายแล้วให้พัฒนามาตรฐานให้สูงขึ้นในการดำเนินงานตามวงจร PDCA ในรอบใหม่ และแนวทางที่ 5 สร้างองค์ความรู้ใหม่ในการพัฒนาบริหารวิชาการและการจัดการให้เป็นระบบ

5. อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การบริหารงานวิชาการในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผู้วิจัยได้ขอค้นพบตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยซึ่งสามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการการศึกษาปัญหาการบริหารงานวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก ด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม จากผลการศึกษา การบริหารงานวิชาการในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กของโรงเรียนเวียงตาลพิทยาคม อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง ต้องพิจารณาและให้ความสำคัญในการะงานด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ และการพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาการพัฒนา โดยปัญหาหลัก ที่สำคัญควรได้รับการแก้ปัญหาเพื่อให้การบริหารงานวิชาการในโรงเรียน คือ การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาซึ่งผู้รับผิดชอบยังขาดความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับบริบทสถานศึกษา ครูผู้สอนต้องปฏิบัติงานหลายด้าน มีภาระงานจำนวนมากและการดำเนินงานไม่เป็นไปตามระยะเวลาที่กำหนด ขาดการประสานงานหน้าที่ ระหว่างหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตร และยังขาดการติดตามผลการใช้หลักสูตรอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับงานวิจัยของมยุรฉัตร เหล่าแคว (2555) ได้ศึกษาปัญหาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสตรีสิริเกศ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 28 พบว่า ปัญหาการบริหารวิชาการ ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจากการจัดอบรมให้ความรู้ครูผู้สอนไม่เพียงพอ และบุคลากรในชุมชนไม่มีความรู้เกี่ยวกับหลักสูตร รวมทั้งครูมีงานที่ต้องปฏิบัติมากทั้งงานสอนและงานอื่นที่ได้รับมอบหมาย

ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ เป็นปัญหาที่ควรได้รับการแก้ไข ในลำดับรองลงมา เนื่องจากนักเรียนยังขาดกระบวนการวิเคราะห์ปัญหาและครูผู้สอนยังขาดการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับหลักสูตรสถานศึกษา ดังนั้นผู้บริหารควรส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ด้านการคิดวิเคราะห์ และส่งเสริมให้ครูผู้สอนพัฒนาตนเองเพื่อความเป็นครูมืออาชีพด้วยการศึกษาหาความรู้ใหม่ๆ ในการจัดการเรียนรู้อย่างมาพัฒนาการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้ทันสมัย สอดคล้องกับหลักสูตรสถานศึกษาสอดคล้องกับงานวิจัยของกาญจนา ธิมาธนนันท์ (2555) ได้ศึกษา เรื่องแนวทางการบริหารงานวิชาการเพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการ เรียนกลุ่มเครือข่ายโรงเรียนบ้านวาริ อำเภอแม่สรวย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 2 พบว่า ควรส่งเสริมสนับสนุนครูและบุคลากรทางการศึกษาให้ได้รับองค์ความรู้ใหม่ๆ

โดยการเข้ารับการอบรมและศึกษาดูงานกับโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จ ส่งเสริมการสอนซ่อมเสริม โดยการหมุนเวียนตามสาระวิชา ส่งเสริมให้ครูจัดทำแผนการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ จัดการประชุมแลกเปลี่ยนประสบการณ์และเทคนิคการสอนของครูในกลุ่มเครือข่าย

ด้านการพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา เป็นปัญหาที่ควรได้รับการแก้ไขในลำดับถัดมา เนื่องจากโรงเรียนยังขาดการใช้สื่อการเรียนรู้และเทคโนโลยีที่ทันสมัย และครูยังไม่ได้รับการพัฒนาด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างทั่วถึง จึงควรดำเนินการพัฒนาเพื่อสร้างบรรยากาศการเรียนรู้และเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอน สอดคล้องกับงานวิจัยของนิลวรรณ วัฒนา (2556) ได้ศึกษา การศึกษาสภาพการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดชลบุรี ด้านการพัฒนา สื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีทางการศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก พบปัญหาครูขาดงบประมาณในการพัฒนาสื่อประกอบกับขาดความสามารถทางนวัตกรรมและเทคโนโลยี

ตอนที่ 2 แนวทางการบริหารวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก ด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม แนวทางการบริหารวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก ด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนเวียงตาลพิทยาคม อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง ตามภาระงานที่ต้องได้รับการพัฒนาทั้ง 3 ข้อ ประกอบด้วย ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ และการพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา เพื่อให้การดำเนินงานเกิดประสิทธิภาพ ควรมีการศึกษาวិเคราะห์ เอกสารหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน และวิเคราะห์บริบทของสถานศึกษาและสภาพ ชุมชน ท้องถิ่น และองค์ความรู้ต่างๆเพื่อสามารถนำมาสร้างแนวทางการบริหารงานที่เหมาะสม สถานศึกษาควร ส่งเสริมการสร้างความรู้ ความเข้าใจให้ครูและบุคลากรมีระยะเวลาในการดำเนินงานที่ชัดเจน มีคู่มือในการดำเนินงานโดยอาศัย การมีส่วนร่วมของผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย ซึ่งต้องมีการมอบหมายภารกิจอย่างชัดเจน มีการนิเทศกำกับ ติดตามอย่างเป็นระบบ และมีผลการดำเนินไปปรับปรุง พัฒนาให้มีประสิทธิภาพและ ประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของอาคม ยุพานิชย์ และสุรางคนา มัณยานนท์ (2565, หน้า 137-150) ควรส่งเสริมให้มีการประชุมวางแผนพัฒนาหลักสูตรอย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมให้ครูผู้สอนทำการเรียนการสอน โดยให้นำสื่อการเรียนการสอนมาใช้เพื่อให้เกิดความหลากหลายมากขึ้น และจัดทำระเบียบข้อปฏิบัติ เกี่ยวกับการวัดผลและประเมินผลของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับแนวปฏิบัติของสำนักงานเขตพื้นที่ ตามลำดับ และงานวิจัยของศิพร ละหารเพชร (2562) ได้ศึกษาเรื่อง ประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการ สถานศึกษาขนาดเล็กตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 พบว่า ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา คือ ส่งเสริมให้มีการประชุม วางแผน พัฒนาหลักสูตรอย่างต่อเนื่อง อบรมเกี่ยวกับการจัดทำหลักสูตร ส่งเสริมการจัดทำหลักสูตรให้เข้ากับบริบท ของสถานศึกษา และชุมชนควรมีการเชิญวิทยากรที่มีความเชี่ยวชาญมาให้ความรู้และเป็นพี่เลี้ยงให้กับ สถานศึกษาในการสร้างหลักสูตรสถานศึกษาจนสำเร็จ

จากแนวทางในการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก ที่ได้จากการสนทนากับ กระบวนการกลุ่ม (Focus Group) ผู้วิจัยสร้างแนวทางการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก ด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนเวียงตาลพิทยาคม อำเภอห้างฉัตร จังหวัด ลำปาง โดยใช้วงจรคุณภาพ PDCA (Plan-Do-Check-Act) เป็นกรอบในการดำเนินงาน ประกอบด้วย ขั้น P-Plan การวางแผนการดำเนินงาน ขั้น D-DO (ลงมือปฏิบัติจริงตามแผน) ขั้น C-Check (การตรวจสอบวัดผล) และขั้น A-Act (การปรับปรุงกระบวนการ) เพื่อให้การบริหารงานวิชาการเกิดประสิทธิภาพ และบรรลุเป้าหมายที่กำหนด สามารถพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพและยกระดับการเรียนรู้ในศตวรรษ ที่ 21 สอดคล้องกับงานวิจัยของธีรพงศ์ ทับอินทร์ (2558, หน้า 68-78) การใช้วงจรเดมมิ่ง (PDCA) ในการ บริหารงานวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษาเขต 42 ภาพรวมและรายด้านมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ทำให้นักเรียนมีความรู้ความสามารถมีคุณลักษณะต่างๆครบถ้วนตามหลักสูตรมาตรฐานการศึกษาสอดคล้องกับ ความต้องการของนักเรียน โรงเรียนมีทิศทางการจัดการศึกษาที่ชัดเจนตามมาตรฐานกลางที่กำหนด โดยมีระบบบริหารคุณภาพ มีการทำงานที่เป็นมาตรฐานจากความร่วมมือของบุคลากรทุกฝ่าย มีการแสดงความ รับผิดชอบในการจัดการศึกษาที่สามารถตรวจสอบได้อย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง ตลอดจนสถาน ศึกษาและหน่วยงานที่รับผู้จบการศึกษามีความมั่นใจและพึงพอใจในคุณภาพของผู้จบการศึกษา

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน ควรให้ความสำคัญกับการบริหาร งานวิชาการในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กจังหวัดลำปาง เพื่อส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทาง การเรียน ผลการ ทดสอบระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) สูงขึ้น

1.2 ผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กจังหวัดลำปาง ควรให้ความสำคัญกับ การบริหาร งานวิชาการเป็นภารกิจหลัก เพื่อส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และผลการทดสอบระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) สูงขึ้น

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

2.1 ผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก สามารถนำข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัยไปใช้เป็น ข้อมูลสารสนเทศในการบริหารวิชาการ เพื่อให้โรงเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้น มีผลการทดสอบ ระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) เป็นโรงเรียนดีที่มีคุณภาพต่อไป

2.2 ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา มีความรู้ความเข้าใจขอบข่ายการบริหารงาน วิชาการที่ส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และผลการทดสอบระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) และสามารถ นำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตนเองต่อไป

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

การวิจัย เรื่อง การบริหารงานวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมทำให้ได้รับองค์ความรู้สำหรับเป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา ในการบริหารงานวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก และเป็นแนวทางแนวทางการบริหารวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก ด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยนำกระบวนการ PDCA (Plan-Do-Check-Act) หรือ วงจรเดมมิง (Deming Cycle) มาเป็นกรอบในการดำเนินงาน มีทั้งหมด 4 ขั้นตอน โดยแต่ละขั้นตอนประกอบด้วยแนวทาง ดังนี้ 1) ขั้น P-Plan (การวางแผนการดำเนินงาน) คือ แนวทางที่ 1 สถานศึกษาร่วมกันสำรวจสถานการณ์ปัจจุบันและบริบท สภาพแวดล้อม แล้ววิเคราะห์เนื้อหาความรู้ที่ทันสมัย มาพัฒนาหลักสูตรที่เตรียมผู้เรียนให้พร้อมที่จะไปดำรงชีวิตและปฏิบัติในสังคมนั้นแนวทางที่ 2 ร่วมกันวิเคราะห์และรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับผู้เรียน เพื่อพิจารณาความต้องการของผู้เรียนและพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน แนวทางที่ 3 สถานศึกษากำหนดวัตถุประสงค์ กำหนดขอบเขตและการวางแผนเป้าหมาย มาตรฐานการดำเนินงานในแต่ละภาระงาน วิธีการแก้ไขปัญหา การวางแผนจัดสรรทรัพยากรขั้นตอนและระยะเวลาการปฏิบัติงานเพื่อให้การดำเนินงานบรรลุเป้าหมายแนวทางที่ 4 จัดลำดับความสำคัญของปัญหาที่ต้องแก้ไขเร่งด่วน และแนวทางที่ 5 กำหนดคู่มือในการดำเนินงานเพื่อเป็นแนวทางให้ผู้ปฏิบัติงาน สามารถปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง 2) ขั้น D-DO (ลงมือปฏิบัติจริงตามแผน) คือ แนวทางที่ 1 สร้างความรู้ความเข้าใจให้ครูและบุคลากร เกี่ยวกับการดำเนินงาน กำหนดผู้รับผิดชอบแต่ละภาระงาน และระยะเวลาในการดำเนินงานที่ชัดเจนแนวทางที่ 2 ผู้บริหารสถานศึกษามอบหมายให้ครูและบุคลากรในสถานศึกษาศึกษาข้อมูลและของสภาพงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อพัฒนาหลักสูตรการจัดการเรียนการสอนให้ดีขึ้น เน้นการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน และปฏิบัติขั้นตอนการดำเนินงานตามแผนที่กำหนดไว้และแนวทางที่ 3 ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมให้บุคลากรเข้าร่วมการอบรมเพื่อพัฒนาความรู้ในการปฏิบัติงาน และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษา 3) ขั้น C-Check (การตรวจสอบวัดผล) คือ แนวทางที่ 1 มีการตรวจสอบดำเนินงานเพื่อให้ทราบถึงปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น มีการพิจารณากระบวนการทำงานเป็นตอน แนวทางที่ 2 มีการนิเทศกำกับ ติดตามตรวจสอบ อย่างเป็นระบบ ควบคู่กับการดำเนินงานเป็นระยะแนวทางที่ 3 นำผลการประเมินมาวิเคราะห์นำไปสู่การปรับปรุงแก้ไขให้สอดคล้องเหมาะสมกับสภาพบริบทของสถานศึกษาและความต้องการของผู้เรียนและแนวทางที่ 4 ปรับปรุงหรือออกแบบกระบวนการใหม่ เพื่อควบคุมตัวแปรที่เป็นสาเหตุของปัญหาไม่ให้เกิดขึ้นอีกครั้ง 4) ขั้น A-Act (การปรับปรุงกระบวนการ) คือ แนวทางที่ 1 ประชุมผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการทำงาน มีส่วนร่วมในการประมวลและกลั่นกรองให้เข้าถึงความรู้แบ่งปันและแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ระหว่างหน่วยงานและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องแนวทางที่ 2 คัดเลือกวิธีการที่เหมาะสมนำไปปฏิบัติและกำหนดเป็นมาตรฐานเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาซ้ำในการปฏิบัติงานอีกแนวทางที่ 3 วิเคราะห์ผลสำเร็จของกิจกรรมต่างๆ และนำเสนอต่อสถานศึกษา

แนวทางที่ 4 เพิ่มคุณภาพและประสิทธิภาพของการวางแผนการดำเนินงาน และถ้าผลงานบรรลุตามเป้าหมายแล้วให้พัฒนามาตรฐานให้สูงขึ้นในการดำเนินงานตามวงจร PDCA ในรอบใหม่ และเพิ่มแนวทางที่ 5 สร้างองค์ความรู้ใหม่ในการพัฒนาบริหารวิชาการและการจัดการให้เป็นระบบ

**การบริหารงานวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก
ด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม**

ขั้น P-Plan (การวางแผนการดำเนินงาน)
แนวทางที่ 1 สถานศึกษาร่วมกันสำรวจสถานการณ์ปัจจุบันและบริบท สภาพแวดล้อม แล้ววิเคราะห์เนื้อหาความรู้ที่ทันสมัย มาพัฒนาหลักสูตรที่เตรียมผู้เรียนให้พร้อมที่จะไปดำรงชีวิตและปฏิบัติในสังคมนั้น
แนวทางที่ 2 ร่วมกันวิเคราะห์และรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับผู้เรียน เพื่อพิจารณาความต้องการของผู้เรียนและพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน
แนวทางที่ 3 สถานศึกษากำหนดวัตถุประสงค์ กำหนดขอบเขตและการวางแผนเป้าหมาย มาตรฐานการดำเนินงานในแต่ละภาระงาน วิธีการแก้ไขปัญห การวางแผนจัดสรรทรัพยากรขั้นตอนและระยะเวลาการปฏิบัติงานเพื่อให้การดำเนินงานบรรลุเป้าหมาย
แนวทางที่ 4 จัดลำดับความสำคัญของปัญหาที่ต้องแก้ไขเร่งด่วน
แนวทางที่ 5 กำหนดคู่มือในการดำเนินงานเพื่อเป็นแนวทางให้ผู้ปฏิบัติงาน สามารถปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง
ขั้น D-DO (ลงมือปฏิบัติจริงตามแผน)
แนวทางที่ 1 สร้างความรู้ความเข้าใจให้ครูและบุคลากร เกี่ยวกับการดำเนินงาน กำหนดผู้รับผิดชอบแต่ละภาระงาน และระยะเวลาในการดำเนินงานที่ชัดเจน
แนวทางที่ 2 ผู้บริหารสถานศึกษามอบหมายให้ครูและบุคลากรในสถานศึกษาศึกษาข้อมูลและของสภาพงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อพัฒนาหลักสูตรการจัดการเรียนการสอนให้ดีขึ้นเน้นการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน และปฏิบัติขั้นตอนการดำเนินงานตามแผนที่กำหนดไว้
แนวทางที่ 3 ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมให้บุคลากรเข้ารวมการอบรมเพื่อพัฒนาความรู้ในการปฏิบัติงานและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษา
ขั้น C-Check (การตรวจสอบวัดผล)
แนวทางที่ 1 มีการตรวจสอบดำเนินงานเพื่อให้ทราบถึงปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น มีการพิจารณากระบวนการทำงานเป็นตอน
แนวทางที่ 2 มีการนิเทศกำกับ ติดตามตรวจสอบ อย่างเป็นระบบ ควบคู่กับการดำเนินงานเป็นระยะ
แนวทางที่ 3 นำผลการประเมินมาวิเคราะห์นำไปสู่การปรับปรุงแก้ไขให้สอดคล้องเหมาะสมกับสภาพบริบทของสถานศึกษาและความต้องการของผู้เรียน
แนวทางที่ 4 ปรับปรุงหรือออกแบบกระบวนการใหม่เพื่อควบคุมตัวแปรที่เป็นสาเหตุของปัญหาไม่ให้เกิดขึ้นอีกครั้ง
ขั้น A-Act (การปรับปรุงกระบวนการ)
แนวทางที่ 1 ประชุมผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการทำงานมีส่วนร่วมในการประมวลและกลั่นกรอง ให้เข้าถึงความรู้ แบ่งปันและแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ระหว่างหน่วยงานและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง
แนวทางที่ 2 คัดเลือกวิธีการที่เหมาะสมนำไปปฏิบัติและกำหนดเป็นมาตรฐานเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาซ้ำในการปฏิบัติงานอีก
แนวทางที่ 3 วิเคราะห์ผลสำเร็จของกิจกรรมต่างๆ และนำเสนอต่อสถานศึกษา
แนวทางที่ 4 เพิ่มคุณภาพและประสิทธิภาพของการวางแผนการดำเนินงาน และถ้าผลงานบรรลุตามเป้าหมายแล้วให้พัฒนามาตรฐานให้สูงขึ้นในการดำเนินงานตามวงจร PDCA ในรอบใหม่
แนวทางที่ 5 สร้างองค์ความรู้ใหม่ในการพัฒนาบริหารวิชาการและการจัดการให้เป็นระบบ

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2550). *คู่มือการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นนิติบุคคล*. กรุงเทพฯ: ชุมชนการเกษตรแห่งประเทศไทย.
- _____. (2550). *แนวทางการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาให้คณะกรรมการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา*. กรุงเทพฯ: ชุมชนการเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กาญจนา ชีมาธนนท์. (2555). *แนวทางการบริหารงานวิชาการเพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มเครือข่ายโรงเรียนบ้านวารี อำเภอมะสอย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 2*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต). เชียงราย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.
- ธีรพงศ์ ทับอินทร์. (2558). การใช้วงจรเดมมิ่ง (พีดีซีเอ) ในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 42. *วารสารชุมชนวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา*, 9(2), 68-78.
- นิลวรรณ วัฒนา. (2556). *การศึกษาสภาพการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดชลบุรี*. (สารนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- มยุรฉัตร เหล่าแคว. (2555). *ปัญหาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสตรีสิริเกศ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 28*. (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต). ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ศิวพร ละหารเพชร. (2562). *ประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการสถานศึกษาขนาดเล็กตามความคิดของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต). สุราษฎร์ธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.
- อาคม ยุพานิชย์ และสุรางคนา มัณยานนท์. (2565). *การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขนาดเล็กในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1*. *วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร*, 2(1), 137-150.

การบริหารเวลาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานของโรงเรียน
สังกัดเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 5*

Time Management and School Effectiveness Administrators
under Nakhon Ratchasima Primary Educational Service Area 5

ภัทรวดี เก่งนา และกุลารบ บุริสาร

Pattarawadee Kengna and Kularb Purisarn

วิทยาลัยบัณฑิตเอเชีย

College of Asian Scholars, Thailand

Corresponding Author, E-mail: Kengna89@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการบริหารเวลาและประสิทธิผลการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียน 2) ศึกษาการบริหารเวลาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานของโรงเรียน 3) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารเวลาของผู้บริหารโรงเรียนกับประสิทธิผลการบริหารงานของโรงเรียน เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ กลุ่มตัวอย่างได้แก่ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน จำนวน 328 คน ได้จากการสุ่มโดยใช้ตาราง Krejcie & Morgan เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามที่มีค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยง 0.90 และได้ค่า IOC ที่มีค่าตั้งแต่ 0.80-1.00 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient) และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบมีขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis)

ผลการวิจัยพบว่า

1. ระดับการบริหารเวลาของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียน โดยภาพรวมทั้ง 6 ด้าน อยู่ในระดับมากที่สุดและระดับประสิทธิผลการบริหารงานของโรงเรียน โดยภาพรวมทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับมากที่สุด
2. ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างการบริหารเวลาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานของโรงเรียน ทุกด้านมีความสัมพันธ์ทางบวก และมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลาง อย่างมีนัยสำคัญทาง

*ได้รับบทความ: 6 กุมภาพันธ์ 2566; แก้ไขบทความ: 21 สิงหาคม 2566; ตอรับตีพิมพ์: 24 สิงหาคม 2566

Received: February 6, 2023; Revised: August 21, 2023; Accepted: August 24, 2023

สถิติที่ระดับ .01

3. การบริหารเวลาที่มีผลกระทบต่อประสิทธิผลของโรงเรียน มีจำนวน 2 ด้าน ได้แก่ ด้านการจัดลำดับของกิจกรรม และด้านการบริหารจัดการเวลาที่ไร้ประโยชน์ และได้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ .767 ซึ่งมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีค่าสัมประสิทธิ์การทำนายหรืออำนาจพยากรณ์ ร้อยละ 58.80

คำสำคัญ: การบริหารเวลา; ประสิทธิภาพของการบริหารงาน

Abstract

The purposes of this research were 1) to study time management and the effectiveness 2) to study the effects of time management on school administrators effectiveness 3) to study the relationship between time management of school administrators and School Administrative Effectiveness Under Nakhon Ratchasima Primary Educational Service Area 5. It is a Survey Research. The sample group consisted of 328 school administrators and teachers randomly obtained by using the Krejcie & Morgan table. The research tools were questionnaires with coefficients. The reliability was 0.90 and the IOC values were from 0.80 to 1.00. The statistics used to analyze the data were frequency, percentage, mean, standard deviation, Pearson's Product Moment Correlation Coefficient and Stepwise Multiple Regression Analysis.

The research result finds that:

1. The overall of 6 aspects is at the highest level and the level of effectiveness of school administration with the overall picture of 4 aspects being at the highest level.
2. The correlation coefficient between management looked at the return on all aspects of management, always positive and previously moderate, with statistical significance at the .01 level.
3. There were two aspects of time management that affected the school's effectiveness, namely the sequencing of activities, and useless time management and the multiple correlation coefficient was .767, which was statistically significant at the .01 level, with a predictive coefficient or predictive power of 58.80%.

Keywords: Time Management; Effectiveness of Management

1. บทนำ

เวลาเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อคนทุกคน เวลาเป็นทรัพยากรอย่างเดียวกับที่ทุกคนมีเท่ากัน เวลาให้โอกาสแก่ทุกคน เวลาที่มีค่ายิ่งกว่าเงินทองหรือมีค่าสำคัญยิ่งกว่าเงินทอง เพราะเงินทองที่สูญเสียไปก็สามารถหามาทดแทนใหม่ได้ แต่เวลาไม่สามารถมาทดแทนได้ (อินทรา หิรัญสาย 2560) ประโยชน์ในการบริหารเวลาที่ดีก็คือ การทำงานให้ฉลาดขึ้น เวลาเป็นสิ่งที่ทุกคนมีเท่ากันแต่ขึ้นอยู่กับใครจะบริหารจัดการเวลาให้ได้ดีกว่ากัน การบริหารเวลาจึงเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นสำหรับผู้บริหาร การบริหารเวลาให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุดทำให้สามารถดำเนินการกิจต่างๆ ได้ อย่างราบรื่นง่าย และมีเวลาเพียงพอที่จะบริหารจัดการสิ่งต่างๆ ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี เวลาเป็นทรัพยากรทางการบริหารที่มีอยู่อย่างจำกัด และเป็นสิ่งเดียวที่ไม่สามารถหาสิ่งหนึ่งสิ่งใดมาทดแทนได้

สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 5 ส่วนใหญ่เมื่อมีงานเข้ามาหรือเมื่อมีการดำเนินงานต่างๆ การปฏิบัติงานได้มีส่วนร่วมกันวางแผนการตั้งเป้าหมายในการปฏิบัติงานร่วมกัน โดยมีการประชุมปรึกษาหารือจะเห็นได้จากการประชุมคณะกรรมการดำเนินงานต่างๆ และมีการจัดลำดับความสำคัญของงานที่จะทำว่างานไหนควรดำเนินการก่อน เมื่อจัดลำดับความสำคัญของงานแล้ว มีการร่วมกันวางแผนการจัดสรรเวลาการให้ความสำคัญของงานมากขึ้นขึ้นอยู่กับความสำคัญและเวลาที่แตกต่างกันไป เมื่อมีการร่วมกันวางแผนแล้ว การปฏิบัติงาน การดำเนินงานจะเห็นได้จากผลของงานที่เกิด ถ้าสถานศึกษาแห่งใดได้มีการประชุมปรึกษาหารือ การวางแผน ในการตั้งเป้าหมาย มีการวางแผนการใช้เวลา มีการจัดลำดับความสำคัญของงาน มีการแบ่งเวลา การจัดสรรเวลา การมีเทคนิคในการจัดหรือลดตัวการที่ทำให้เสียเวลาและการติดตามผล การใช้เวลาจะส่งผลให้การดำเนินงานต่างๆ มีประสิทธิภาพตามที่ตั้งเป้าหมายไว้จะเห็นได้จากการมีการประชุม การออกคำสั่งการปฏิบัติงานร่วมกัน โดยบทบาทและหน้าที่ของผู้ปฏิบัติล้วนแต่ให้ความสำคัญในการบริหารงาน บริหารเวลาเพื่อให้งานและองค์กรมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลอยู่ในระดับที่น่าพอใจ จากประสบการณ์ในการปฏิบัติงานของผู้บริหารสามารถวัดได้จากผลของงานที่เกิด จึงมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงระบบการบริหาร ได้มีการปฏิบัติตามแนวทางการบริหารเวลาให้เป็นไปตามขั้นตอนตามระบบการปฏิบัติงาน จะมีทุกขั้นตอนของการใช้เวลาได้อย่างดี ซึ่งในการใช้กระบวนการหรือขั้นตอนจะแตกต่างกันไปตามทัศนคติ ความรู้ความสามารถ และทักษะของการบริหารของผู้บริหาร แต่ละคนมีความสัมพันธ์กันอย่างมากกับประสิทธิภาพของสถานศึกษา

ปัญหาส่วนใหญ่ในการบริหารเวลาหรือการใช้เวลาไม่มีประสิทธิภาพคือ การไม่รู้จักจัดลำดับความสำคัญของงาน การเสียเวลาด้วยการรอคอย การผัดวันประกันพรุ่ง การไม่มีเป้าหมายที่ชัดเจน การขาดวินัย การไม่มีการวางแผนการทำงาน ฯลฯ ยังมีนักวิชาการได้เสนอปัจจัยที่ทำให้ผู้บริหารเสียเวลาดังนี้ ปัจจัยแรกคือปัจจัยภายในหมายถึงเรื่องต่างๆ ที่เสียเวลาเพราะตัวผู้บริหารเอง ได้แก่ การขาดการระวังเรื่องการใช้เวลาไม่รู้ชี้แจงในคุณค่าของเวลา ขาดความรู้ความเข้าใจในองค์กร ขาดความรู้และทักษะการเป็นผู้บริหารและ

ผู้นำขาดความรู้และทักษะในการบริหารเวลา ขาดความรู้และทักษะในการมอบหมายงาน ผู้บริหารคนนั้นมักจะเคยชินกับการทำตัวยุ่งๆ กับงานตลอดเวลา แต่งานไม่สำเร็จและไม่อยากทำงานที่จัดไว้ในตารางปัจจัยที่สอง คือ ปัจจัยภายนอก หมายถึง เรื่องที่เกี่ยวกับเหตุการณ์ต่างๆ หรือบุคคลอื่นที่ทำให้เกิดการเสียเวลาแก่ผู้บริหาร ได้แก่ การประชุมบ่อยๆ โทรศัพท์มากเกินไป งานเอกสาร สายบังคับบัญชาที่มีหลายขั้นตอน ในองค์กร การรอการตัดสินใจของผู้อื่น การรอคอยข้อมูลข่าวสารจากผู้อื่น (สุทธิชัย ปัญญโรจน์ 2560)

ผู้บริหารสถานศึกษา คือ ผู้ที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อภารกิจของสถานศึกษา เพราะผู้บริหารคือผู้ที่จะใช้ทักษะความสามารถในการดึงศักยภาพของบุคลากรที่มีอยู่ออกมาใช้ได้อย่างไม่มีขีดจำกัด ศักยภาพของคนเปรียบเสมือนภูเขาน้ำแข็ง ศักยภาพที่เรามองเห็นเป็นเพียงบางส่วนของก้อนน้ำแข็งที่โผล่ขึ้นมาเหนือน้ำเป็นเพียงส่วนน้อยเท่านั้น แต่ศักยภาพที่ยังเหลืออยู่ในตัวคนนั้นเหมือนกับส่วนของภูเขาน้ำแข็งที่จมอยู่ใต้น้ำ ที่มีขนาดใหญ่กว่าส่วนที่อยู่เหนือน้ำมากมายหลายเท่า ฉะนั้นอาจกล่าวได้ว่าผู้บริหารคือสัญลักษณ์ที่บ่งชี้ถึงความรุ่งเรือง หรือล้มเหลวขององค์กรในอนาคต ซึ่งศักยภาพของผู้บริหารในการบริหารจัดการนำพาภารกิจขององค์กรไปสู่เป้าหมาย สามารถวัดได้จากความสามารถในการบริหารและประสิทธิผลที่เกิด เวลา กับ ประสิทธิภาพมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันโดยบทบาทภาระหน้าที่ในการบริหารงานสถานศึกษาของผู้บริหารนั้นประกอบด้วยงาน 4 งานหลัก ตามหลักการบริหารสถานศึกษาที่เป็นนิติบุคคลประกอบด้วย งานบริหารวิชาการ งานบริหารงบประมาณ งานบริหารบุคคล งานบริหารทั่วไป โดยงานทั้ง 4 งานจะเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน ให้ผู้บริหารได้ใช้ทักษะความสามารถในการบริหารจัดการให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียนและองค์กร

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการบริหารเวลาและประสิทธิผลการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 5
2. เพื่อศึกษาการบริหารเวลาที่มีผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 5
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารเวลาของผู้บริหารโรงเรียนกับประสิทธิผลการบริหารงานของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 5

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ซึ่งการวิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนได้ศึกษาและสังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและเอกสาร หลักการแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการบริหารเวลาของผู้บริหารโรงเรียนและกำหนดระเบียบวิธีและกระบวนการวิจัย ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่

ผู้อำนวยการหรือรักษาการ และข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 5 ซึ่งมีผู้บริหารและรักษาการจำนวน 213 คน ข้าราชการครูจำนวน 2,018 รวม 2,231 คน ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการโดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากการใช้ตารางประมาณขนาดตัวอย่างของ Krejcie & Morgan (1973) ได้กลุ่มตัวอย่าง 328 คน ประกอบด้วย ผู้อำนวยการสถานศึกษาและรักษาการในตำแหน่ง 164 คน และข้าราชการครู 164 คน การสร้างเครื่องมือ แบ่งเป็น 3 ตอน คือ ตอนที่ 1 สถานภาพของผู้ให้ข้อมูล มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (check List) ประกอบด้วย ระดับการศึกษาสูงสุด ตำแหน่งปัจจุบัน และประสบการณ์ในตำแหน่งปัจจุบัน ตอนที่ 2 การบริหารเวลาของผู้บริหารสถานศึกษา ตามแนวคิดของ Masterton (1997) ซึ่งประกอบด้วย 1) การวางแผน 2) การจัดลำดับของกิจกรรม 3) การบริหารจัดการเวลาที่ไร้ประโยชน์ 4) การรู้จักปฏิเสธ 5) การควบคุมงาน และ 6) การจัดทำปฏิทินงาน ตอนที่ 3 ประสิทธิภาพของสถานศึกษา ตามขอบข่ายการบริหารงานของสถานศึกษาสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ (2546) ซึ่งประกอบด้วย 1) การบริหารวิชาการ 2) การบริหารงบประมาณ 3) การบริหารงานบุคคล 4) การบริหารทั่วไปแบบสอบถามตอนที่ 2 และ 3 เป็นแบบสอบถามชนิดจัดลำดับคุณภาพ (Rating Scale) 5 ระดับ ตามแนวคิดของลิเคิร์ท (Likert, 1961) เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามมีค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยง 0.90 และได้ค่า IOC ที่มีค่าตั้งแต่ 0.60-1.00

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปโดยใช้สถิติดังนี้ 1) สถิติพื้นฐาน ได้แก่ (1) ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) (2) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) สถิติที่ใช้ในการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ 1) หาค่าความตรงเชิงเนื้อหาโดยวิธีการหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อความและเนื้อหาที่วัด (Index of Item-Objective Congruence: IOC) ด้วยวิธีหาค่าเฉลี่ยความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ 2) หาค่าอำนาจจำแนกรายข้อด้วยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation Coefficient) 3) หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับด้วยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α -Coefficient) ตามวิธีของ Cronbach สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน ได้แก่ (1) ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Product-Moment Correlation Coefficient) (2) การวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุคูณ (Multiple Regression Analysis)

4. สรุปผลการวิจัย

1. ศึกษาการบริหารเวลาและประสิทธิผลการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 5 พบว่า ระดับการบริหารเวลาของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียน สังกัดเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 5 โดยภาพรวมทั้ง 6 ด้าน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.57$, S.D. = 0.31) เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ย เป็นรายด้าน พบว่า ค่าเฉลี่ยสูงสุดตามลำดับ ได้แก่ ด้านด้านการวางแผน ($\bar{x} = 4.96$, S.D. = 0.08) และด้านการรู้จักปฏิเสธมีค่าเฉลี่ยเป็นอันดับสุดท้าย

($\bar{x} = 3.98$, S.D. = 0.81) ส่วนผลการวิเคราะห์ระดับประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครราชสีมา เขต 5 พบว่า ระดับประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครราชสีมา เขต 5 โดยภาพรวมทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.65$, S.D. = 0.19) เมื่อพิจารณา ค่าเฉลี่ยเป็นรายด้าน โดยเรียงจากค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่การบริหารงบประมาณ ($\bar{x} = 4.94$, S.D. = 0.05) รองลงมา ได้แก่การบริหารวิชาการ ($\bar{x} = 4.75$, S.D. = 0.20) และการบริหารงานบุคคล ($\bar{x} = 4.52$, S.D. = 0.29) สำหรับการบริหารทั่วไป มีค่าเฉลี่ยเป็นอันดับสุดท้าย ($\bar{x} = 4.42$, S.D. = 0.43) รายละเอียด ดังตารางที่ 1 และตารางที่ 2

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับการบริหารเวลาของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครราชสีมา เขต 5 โดยภาพรวม ดังนี้

การบริหารเวลาของผู้บริหารโรงเรียน	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{x}$	S.D.	แปลความ
1. ด้านการวางแผน	4.96	0.08	มากที่สุด
2. ด้านการจัดลำดับของกิจกรรม	4.58	0.41	มากที่สุด
3. ด้านการบริหารจัดการเวลาที่ไร้ประโยชน์	4.51	0.24	มากที่สุด
4. ด้านการรู้จักปฏิเสธ	3.98	0.81	มาก
5. ด้านการควบคุมงาน	4.82	0.20	มากที่สุด
6. ด้านการจัดทำปฏิทินงาน	4.74	0.28	มากที่สุด
รวม	4.57	0.31	มากที่สุด

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับและลำดับประสิทธิผลการบริหารงานของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครราชสีมา เขต 5 โดยภาพรวม ดังนี้

ระดับประสิทธิผลของโรงเรียน	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{x}$	S.D.	แปลความ
1. การบริหารวิชาการ	4.75	0.20	มากที่สุด
2. การบริหารงบประมาณ	4.94	0.05	มากที่สุด
3. การบริหารงานบุคคล	4.52	0.29	มากที่สุด

ระดับประสิทธิผลของโรงเรียน	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{x}$	S.D.	แปลความ
4. การบริหารทั่วไป	4.42	0.43	มาก
รวม	4.65	0.19	มากที่สุด

2. ศึกษาการบริหารเวลาซึ่งส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 5 พบว่า ทุกด้านมีความสัมพันธ์เป็นไปทางบวก มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 จำนวน 2 ตัว ตามลำดับ คือ ด้านการจัดลำดับของกิจกรรม และด้านการบริหารจัดการเวลาที่ไร้ประโยชน์ ส่วนตัวแปรต้นอีก 4 ตัว คือ ด้านการวางแผน ด้านการรู้จักปฏิเสธ ด้านการควบคุมงานเอกสารและด้านการจัดทำปฏิทินงาน ถูกคัดออกจากสมการ เนื่องจากทดสอบความสัมพันธ์แล้วไม่มีความสัมพันธ์เป็นทางเดียวกัน จึงแสดงให้เห็นว่า ตัวแปรต้นที่ดีและเหมาะสมที่สุด ที่จะทำให้สถานศึกษา ในพื้นที่ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 5 มีประสิทธิผลได้นั้นจะต้องประกอบด้วยตัวแปรต้นเพียง 2 ตัวเท่านั้น ส่วนค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยเมื่อนำตัวแปรต้นใส่เข้าไปในสมการจะมีค่าเปลี่ยนไปทำให้ค่าร้อยละของพยากรณ์เปลี่ยนไป โดยพบว่าเมื่อใส่ตัวแปรต้น คือ ด้านการจัดลำดับของกิจกรรม เพียงตัวเดียวเข้าไปในสมการถดถอย จะทำให้ค่าสัมประสิทธิ์พยากรณ์เกิดขึ้นร้อยละ 58.80 เมื่อใส่ตัวแปรต้นตัวสุดท้าย คือ ด้านการบริหารจัดการเวลาที่ไร้ประโยชน์ เพิ่มเข้าไปในสมการจะทำให้มีค่าสัมประสิทธิ์พยากรณ์ร้อยละ 60.50

3. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารเวลา กับประสิทธิผลการบริหารงานของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 5 พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างการบริหารเวลาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานของโรงเรียนทุกด้านมีความสัมพันธ์ทางบวก และมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลาง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเรียงตามลำดับการบริหารเวลา ได้ดังต่อไปนี้ คือ ด้านการจัดลำดับของกิจกรรม มีความสัมพันธ์ระหว่างประสิทธิผลการบริหารงานของโรงเรียน ในระดับที่สูงที่สุดอยู่ที่ ($r = .767$) หรือ 76.70 รองลงมาคือ ด้านการรู้จักปฏิเสธมีความสัมพันธ์ระหว่างประสิทธิผลการบริหารงานของโรงเรียนอยู่ที่ ($r = .677$) หรือ 67.70 และด้านการจัดทำปฏิทินงานมีความสัมพันธ์ระหว่างประสิทธิผลการบริหารงานของโรงเรียนเท่ากัน อยู่ที่ ($r = .629$) หรือ 62.90 ตามลำดับ สำหรับด้านการวางแผน มีความสัมพันธ์ระหว่างประสิทธิผลการบริหารงานของโรงเรียนในระดับที่ต่ำสุด อยู่ที่ ($r = .342$) หรือ 34.20 ดังปรากฏในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างการบริหารเวลากับประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 5

ตัวแปร	ด้านการวางแผน (X_1)	ด้านการจัดลำดับของกิจกรรม (X_2)	ด้านการบริหารจัดการเวลาที่ใช้ประโยชน์ (X_3)	ด้านการรู้จักปฏิเสธ (X_4)	ด้านการควบคุมงานเอกสาร (X_5)	ด้านการจัดทำปฏิทินงาน (X_6)	ประสิทธิผลของโรงเรียน (Y)
ด้านการวางแผน (X_1)	1.00						
ด้านการจัดลำดับของกิจกรรม (X_2)	.411**	1.00					
ด้านการบริหารจัดการเวลาที่ใช้ประโยชน์ (X_3)	.325**	.670**	1.00				
ด้านการรู้จักปฏิเสธ (X_4)	.394**	.877**	.643**	1.00			
ด้านการควบคุมงานเอกสาร (X_5)	.422**	.781**	.657**	.783**	1.00		
ด้านการจัดทำปฏิทินงาน (X_6)	.310**	.840**	.676**	.862**	.814**	1.00	
ประสิทธิผลของโรงเรียน (Y)	.342**	.767**	.416**	.677**	.612**	.629**	1.00

5. อภิปรายผลการวิจัย

1. การบริหารเวลาของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 5 จากผลการศึกษาวิจัยพบว่า โดยภาพรวมทั้ง 6 ด้าน อยู่ในระดับ มากที่สุด สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้เป็นเพราะการบริหารเวลาเป็นการจัดการเวลาให้มีประสิทธิภาพ และใช้เวลาอย่างคุ้มค่า ทำให้งานบรรลุเป้าหมายของสถานศึกษาการบริหารเวลาจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ผู้บริหารต้องคำนึงถึงก่อนที่จะดำเนินการใดๆ ทั้งนี้ เป็นเพราะงานบริหารนั้นมีความหลากหลายต้องการความรวดเร็ว ความชัดเจน ความถูกต้อง ความเป็นระเบียบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสำเร็จ ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะเกิดขึ้นต่อเมื่อผู้บริหาร รู้จักการบริหารเวลาอย่างมีประสิทธิภาพ อันจะก่อให้เกิดผลสำเร็จของงานที่มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของลัดดาวัลย์ บุญเลิศ (2554) ได้ศึกษา การวางแผนกลยุทธ์กับประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 4 พบว่า 1) การวางแผนกลยุทธ์ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 4 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละขั้นตอน พบว่า เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อยดังนี้การกำหนดปรัชญาความเชื่อขององค์กร การกำหนดวิสัยทัศน์ขององค์กรและการกำหนดพันธกิจส่วนอีก 6 ขั้นตอน อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณา

ในแต่ละขั้นตอน พบว่า เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ การกำหนดแผนปฏิบัติการ การกำหนดสิ่งแวดล้อมภายใน การกำหนดวัตถุประสงค์ การวิเคราะห์สิ่งแวดล้อมภายนอก การกำหนดยุทธศาสตร์ทางเลือก และการกำหนดนโยบาย 2) ประสิทธิภาพของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 4 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก พบว่ามี 2 ด้าน อยู่ในระดับมากที่สุด เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ ความพึงพอใจในงาน อัตราการออกกลางคันของนักเรียนและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน 3) ความสัมพันธ์ระหว่างการวางแผนกลยุทธ์กับประสิทธิภาพของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 4 ในภาพรวม มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และเมื่อพิจารณาความสัมพันธ์เป็นรายขั้นตอนและรายด้าน พบว่า การวางแผนกลยุทธ์ทุกขั้นตอนมีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพของโรงเรียนทุกด้านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ยกเว้นด้านอัตราการออกกลางคันของนักเรียน ไม่มีความสัมพันธ์กับการวางแผนกลยุทธ์ ส่วนประสิทธิภาพการบริหารงานของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 5 พบว่า 1) ด้านการบริหารวิชาการ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า โรงเรียนมีการวางแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามระบบการประกันคุณภาพการศึกษา และมีการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ เป้าหมาย และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ครูผู้สอนนำหลักสูตรไปใช้เป็นเครื่องมือในการจัดการเรียนการสอน โดยที่โรงเรียนมีการส่งเสริมให้ครูจัดทำแผนการเรียนรู้และจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 2) ด้านการบริหารงบประมาณ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารมีการประสานและมีการจัดทำแผนพัฒนาการศึกษาโดยกระบวนการวางแผนเชิงกลยุทธ์ แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณโดยแผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณซึ่งจัดสรรงบประมาณการเบิกจ่ายและการอนุมัติงบประมาณอย่างเป็นระบบ และสามารถตรวจสอบได้ 3) ด้านการบริหารงานบุคคล โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด

ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้บริหารมีการประสานงาน วินิจฉัย สั่งการโรงเรียน มีการจัดทำทะเบียนประวัติข้าราชการครูและบุคลากรในสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ ถูกต้องและเป็นปัจจุบัน มีการจัดบุคลากรให้ปฏิบัติหน้าที่ตามความรู้ความสามารถอย่างเหมาะสม และสนับสนุนข้าราชการครูและบุคลากรในสถานศึกษาให้มีการพัฒนาตนเองโดยการอบรมศึกษาดูงาน และศึกษาต่อ ฯลฯ โดยได้จัดระบบกำกับดูแลส่งเสริมให้ครูประพฤติปฏิบัติตามแบบแผนของทางราชการและจรรยาบรรณวิชาชีพ 4) ด้านการบริหารทั่วไป โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่ามีการแต่งตั้ง ย้าย โอนข้าราชการครูโดยพิจารณาตามข้อมูลและความจำเป็น และจัดระบบการดำเนินงานธุรการ โดยจัดทำแผนปฏิบัติงานที่เน้นการลดขั้นตอนการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพ มีระบบการประสานงานและพัฒนาเครือข่ายการศึกษา เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเครือข่ายการศึกษาและสถานศึกษา และจัดระบบการบริหารและพัฒนาองค์กรชัดเจนและครอบคลุมตามภารกิจสอดคล้องกับสภาพปัจจุบันและความต้องการเมื่อพิจารณาทั้ง 4 ด้าน

พบว่าสอดคล้องกับงานวิจัยของสุริดา หลังจิ (2556) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ ประสิทธิภาพและประสิทธิผลการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี พบว่า 1) การบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากและรายด้าน พบว่าทุกด้านอยู่ในระดับมาก 2) ประสิทธิภาพและประสิทธิผลการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา ภาพรวม พบว่าไม่แตกต่างกัน 3) ความสัมพันธ์ระหว่างประสิทธิภาพและประสิทธิผลการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาโดยภาพรวมมีความสัมพันธ์กันทางบวกอยู่ในระดับสูงมาก

2. การบริหารเวลาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 5 พบว่า การบริหารเวลาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานของโรงเรียน ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณจากตัวแปรต้นทั้งหมด 6 ตัวทุกด้านมีความสัมพันธ์เป็นไปทางบวก มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 จำนวน 2 ตัว ตามลำดับ คือ ด้านการจัดลำดับของกิจกรรมและด้านการบริหารจัดการเวลาที่ไร้ประโยชน์ แสดงให้เห็นว่า เมื่อผู้บริหารสถานศึกษาการบริหารเวลาในสถานศึกษา มีแนวโน้มค่อนข้างสูงที่จะทำให้มีประสิทธิผลการบริหารงานของโรงเรียนสูงตามไปด้วย และในทางกลับกัน ถ้าผู้บริหารสถานศึกษา มีการบริหารเวลาในโรงเรียนที่แสดงออกมาต่ำ ก็จะทำให้ประสิทธิผลการบริหารงานของโรงเรียนต่ำตามไปด้วย สอดคล้องกับวิจัยของเสวก สุขเชื้อ (2550) ได้ศึกษาการบริหารเวลาในการปฏิบัติภารกิจของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 3 พบว่า 1) การบริหารเวลาในการปฏิบัติภารกิจของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 3 ใน 4 ด้าน คือ การบริหารงานวิชาการ การบริหารงานงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารงานทั่วไปพบว่า ในภาพรวมและในรายด้านทุกด้าน มีการใช้เวลาในการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก 2) การเปรียบเทียบการบริหารเวลาในการปฏิบัติภารกิจของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 3 ไม่แตกต่างกันเมื่อจำแนกตามสถานภาพการปฏิบัติงานและวุฒิการศึกษาแต่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อจำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดของโรงเรียน

3. ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารเวลากับประสิทธิผลการบริหารงานของโรงเรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 5 พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างการบริหารเวลาของผู้บริหารโรงเรียนที่ส่งผล ต่อประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 5 ทุกด้านมีความสัมพันธ์ทางบวก และมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลาง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของประยงค์ ศรีโหม (2561) ได้ทำการวิจัย เรื่อง ปัจจัยทางการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการจัดการศึกษาของโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 พบว่า 1) ปัจจัยทางการบริหารของโรงเรียน โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก 2) ประสิทธิภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียน โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก 3) ปัจจัยทางการ

บริหารของโรงเรียนตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอน จำแนกตาม สถานภาพการดำรงตำแหน่ง ขนาดโรงเรียน และประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 4) ประสิทธิภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนตามความคิดเห็นของ ผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอน จำแนกตาม สถานภาพการดำรงตำแหน่ง ขนาดโรงเรียน และประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 5) ปัจจัยทางการบริหารของโรงเรียนกับประสิทธิภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียน โดยรวมพบว่า มีความสัมพันธ์ทางบวก อยู่ในระดับค่อนข้างสูงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 จากผลการวิจัยพบว่า การบริหารเวลาที่มีผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 5 มีความสัมพันธ์ทางบวกกับประสิทธิภาพของสถานศึกษา ดังนั้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 5 ต้องชี้ให้เห็นความสำคัญของการบริหารเวลา ที่ต้องบริหารจัดการศึกษาเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของสถานศึกษา รวมทั้งผู้บริหารศึกษาควรเพิ่มพูนความรู้และทักษะ มีการบริหารเวลาเพื่อสนับสนุนความสามารถและพัฒนาบุคลากร รวมถึงงานในขอบเขตให้มีคุณภาพ

1.2 จากผลการวิจัยพบว่า การบริหารเวลาที่มีผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 5 ได้แก่ ด้านการจัดลำดับของกิจกรรม และด้านการบริหารจัดการเวลาที่ไร้ประโยชน์ ทั้งสองด้านส่งผลต่อประสิทธิภาพของโรงเรียน ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาควรให้ความสำคัญกับกระบวนการ สามารถจัดกลุ่มกิจกรรมที่จะปฏิบัติตามลำดับความสำคัญของงาน รวมถึงสามารถจัดกลุ่มกิจกรรมที่จะปฏิบัติตามชั้นความเร็วของงานได้โดยจัดลำดับตามความสำคัญและชั้นความเร็วของงาน ทั้งยังมีการประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบ โดยจะต้องคำนึงถึงการสูญเสียเวลาในระหว่างการทำงานโดยมุ่งหวังผลสำเร็จในการทำงานให้มีประสิทธิภาพและคำนึงถึงปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมภายนอกมีผลต่อการปฏิบัติงานผนวกกับให้ความสำคัญกับการวิเคราะห์ปัญหาที่อาจจะลดทอนการปฏิบัติงานและให้ความสำคัญต่อควบคุมการใช้เวลาเสมอ

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาการพัฒนาแบบการบริหารเวลา เพื่อให้ได้แนวทางในการพัฒนากระบวนการบริหารเวลาของผู้บริหารสถานศึกษาซึ่งสามารถนำผลการวิจัยไปปฏิบัติให้เกิดผลได้จริง

2.2 ควรศึกษาและวิเคราะห์ ตัวบ่งชี้ของการบริหารเวลาที่มีผลต่อประสิทธิภาพของโรงเรียน เพื่อให้ได้แนวทางในการพัฒนาและปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งส่งผลให้โรงเรียนมีคุณภาพ

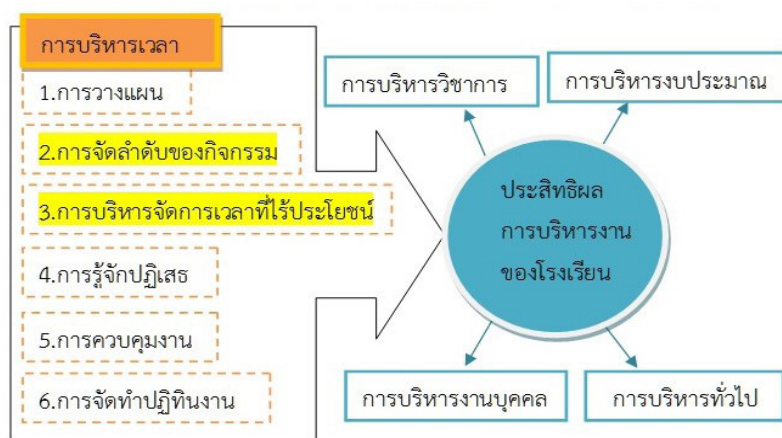

เกิดประสิทธิผล เนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษาเป็นกำลังหลักสำคัญในการขับเคลื่อนให้โรงเรียนมีการพัฒนา และก้าวหน้ามากยิ่งขึ้น

2.3 ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งเสริมและพัฒนาประสิทธิผลของสถานศึกษาในด้านอื่นๆ นอกเหนือจากการบริหารเวลา ในโรงเรียนสังกัดอื่นเพิ่มเติม

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากผลการวิจัยพบว่า การบริหารเวลาที่มีผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 5 มีความสัมพันธ์ทางบวกกับประสิทธิผลของสถานศึกษา โดยพบว่าด้านการจัดลำดับของกิจกรรม และด้านการบริหารจัดการเวลาที่ไร้ประโยชน์ ทั้งสองด้านส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- ประยงค์ ศรีโทมิ. (2561). ปัจจัยทางการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการจัดการศึกษาของโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต). สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- ลัดดาวัลย์ บุญเลิศ. (2554). การวางแผนกลยุทธ์กับประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กาญจนบุรี เขต 4. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สุทธิชัย ปัญญโรจน์. (2560). บริหารเวลาอย่างมืออาชีพ. กรุงเทพฯ: เพชรประกาย.

- สุริดา หลังจิ. (2556). *ประสิทธิภาพและประสิทธิผลการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่นราชวิทยาลัย*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต). ยะลา: มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.
- เสวก สุขเสื่อ. (2550). *การบริหารเวลาในการปฏิบัติภารกิจของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 3*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต). ลพบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.
- อินทรา หิรัญสาย. (2560). *การบริหารเวลา*. เข้าถึงได้จาก <http://free.dcomputech.cominticlemnge-time01.html>
- Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis*. New York: Harper & Rows Pubtisher.
- Likert, R. (1961). *New pattern of Management*. New York: Harper & Rows Pubtishers.
- Masterton, A. (1997). *Getting Results with Time Management*. London: Library Association Publishing.

การบริหารงานงบประมาณตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3*
Budget Management According to the Principles of Good Governance
of School Administrators under the Office of Mahasarakham
Primary Educational Service Area 3

ปวีณา จำนงกิจ, พระฮอนด้า วาฬสทุโท และพระครูปลัดบุญช่วย โชติวิโส
Paweena Jamnongkit, Phra Honda Vadasuddo and Phrakhrupalad Boonchuay Jotivamso
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus, Thailand
Corresponding Author, E-mail: 6405205029@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการบริหารงานงบประมาณตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 2) เสนอแนวทางการบริหารงานงบประมาณตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 ใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสมผสานวิธี กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้บริหารและครู จำนวน 310 คน กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 5 คน เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง โดยใช้สถิติวิเคราะห์ข้อมูลหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า

1. การบริหารงานงบประมาณตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านการจัดสรรงบประมาณตามหลักคุณธรรม รองลงมาคือ ด้านการบริหารการเงินตามหลักนิติธรรม และด้านการจัดทำและเสนอของบประมาณตามหลักความรับผิดชอบ ตามลำดับ

*ได้รับบทความ: 27 กุมภาพันธ์ 2566; แก้ไขบทความ: 14 สิงหาคม 2566; ตอรับตีพิมพ์: 31 สิงหาคม 2566
Received: February 27, 2023; Revised: August 14, 2023; Accepted: August 31, 2023

2. แนวทางการบริหารงานงบประมาณตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 ด้านการจัดทำและเสนอของบประมาณตามหลักความรับผิดชอบ ให้มีการสำรวจความต้องการและมอบหมายงานบุคลากรปฏิบัติงานให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ ด้านการจัดสรรงบประมาณตามหลักคุณธรรม ต้องจัดสรรและบริหารอย่างซื่อสัตย์สุจริต โปร่งใสตรวจสอบได้ ประเมินผลและรายงานการใช้จ่ายเงิน ด้านระดมทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษาตามหลักการมีส่วนร่วม ให้มีการประชุมจัดทำแผนเพื่อระดมทรัพยากรกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง บริหารโดยการเปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการทำงาน ด้านการบริหารการเงินตามหลักนิติธรรม ให้มีการจัดทำเอกสารอย่างถูกต้องและเป็นปัจจุบัน ด้านการบริหารบัญชีตามหลักนิติธรรม ให้มีบัญชีในทะเบียนคุมเงินถูกต้องตามระเบียบข้อบังคับ ด้านการบริหารพัสดุและทรัพย์สินตามหลักความคุ้มค่า มีบัญชีคุมพัสดุ และบริหารให้เกิดประโยชน์สูงสุด

คำสำคัญ: การบริหาร; งบประมาณ; หลักธรรมาภิบาล

Abstract

The purposes of this research are: 1) to study budget management according to the principles of good governance of school administrators under the Office of Maha Sarakham Primary Educational Service Area 3, 2) to propose budget management guidelines according to the principles of good governance of school administrators under the Office of Maha Sarakham Primary Educational Service Area 3. This study was carried out by means of mixed-method research. The samples consisted of 310 administrators and teachers and five key informants. The instruments used were a questionnaire and a semi-structured interview. The statistics used to analyze the data were: frequency, percentage, mean and standard deviation.

The research results were as followed:

1. The budget management according to the principles of good governance of school administrators under the Office of Maha Sarakham Primary Educational Service Area 3 was statistically rated at a high level of practice overall. The aspect with the highest mean was the budget allocation based on the principle of morality, followed by financial management according to the rule of law, preparation, and proposal for budget according to the principle of accountability, respectively.

2. The budget management guidelines according to the principles of good governance of school administrators under the Office of Maha Sarakham Primary Educational Service Area 3 were that in terms of preparation and proposal for budget according to the principle of accountability, there should be a survey of needs and personnel assignment to work to achieve the objectives; in terms of budget allocation based on moral principles, the budget must be allocated and managed honestly, transparently and can be verified and reported; in terms of resources mobilization and investment for education based on the principle of participation, there should be a meeting to develop a plan to mobilize resources with all parties involved by allowing everyone to participate in the work; in terms of financial management according to the rule of law, there should be an accurate and up-to-date documentation; in terms of management according to the rule of law, there should be an account in the money control register that is correct according to the regulations. In terms of the management of supplies and assets according to the principle of worthiness, there should be a parcel control account and management for maximum benefit.

Keywords: Administration; Budget; Good governance

1. บทนำ

ประเทศไทยให้ความสำคัญกับการศึกษาและมีความต่อเนื่อง แต่การศึกษาไทยยังคงมีปัญหาในด้านคุณภาพ เพื่อสอดคล้องให้เกิดแนวทางการขับเคลื่อนการศึกษาไทย สำหรับยุค Thailand 4.0 จากการวิจัยของแสงเทียน จิตโรตติ (2562) พบว่า ปัญหา อุปสรรคการบริหารงบประมาณตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาส อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี มากที่สุดในประเด็นการบริหารงบประมาณไม่เป็นไปตามแผนปฏิบัติการของทางโรงเรียนที่ทำไว้ในแต่ละปีงบประมาณ รองลงมาในประเด็น การปฏิบัติงานที่ไม่ทันกำหนดเวลา ประเด็นมอบหมายงานให้บุคลากรไม่ตรงกับความถนัด ประเด็นภาระงานกับขอบเขตเวลาไม่สมดุล ประเด็นการสร้างความเข้าใจให้แก่บุคลากรในองค์กร ประเด็นผู้บริหารแต่ละท่านมีหลักการบริหารที่แตกต่างกัน นโยบายบางด้านในการบริหารงบประมาณไม่ชัดเจน และประเด็นปัญหาด้านความเมตตาและขวัญกำลังใจ โดยจะได้นำธรรมาภิบาลมาบูรณาการในการบริหารงานงบประมาณในสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 3 เพื่อศึกษาและเป็นแนวทางแก้ไขปัญหาการบริหารงานงบประมาณในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การ

ศึกษามหาสารคาม เขต 3 ที่ยังมีปัญหาในด้านคุณภาพ เช่น การบริหารและการทุจริตประพฤติมิชอบ การทุจริตคอร์รัปชัน ผู้บริหารขาดความรับผิดชอบ ขาดความโปร่งใสในการบริหาร บริหารโดยไม่ยึดความเสมอภาคเป็นธรรม บริหารโดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างไม่คุ้มค่า เป็นต้น ปัญหาเหล่านี้อาจแก้ไขได้ เพราะหลักการของธรรมาภิบาลนั้นครอบคลุมถึงปัญหาดังกล่าว การบริหารงานงบประมาณของสถานศึกษาโดยนำธรรมาภิบาลมาบูรณาการในการบริหารสถานศึกษา เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับโรงเรียน ได้แก่ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า

หลักธรรมาภิบาลเป็นหลักสำคัญในการบริหารงาน สามารถยกระดับและสร้างความน่าเชื่อถือขององค์กรได้ในระดับสูง รวมถึงช่วยเพิ่มศักยภาพขององค์กรให้สอดคล้องกับทิศทางพัฒนาประเทศในด้านต่างๆ อันนำไปสู่การพัฒนาที่มีความสุจริต โปร่งใสและเป็นธรรม สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่ถือเป็นหลักปรัชญาทางการปกครองและพัฒนาประเทศให้อยู่รอด รวมทั้งเป็นหลักปรัชญาทางการศึกษาด้วย และเป็นหลักคิดในเรื่องการบริหารองค์กรเพื่อบริหารงานอย่างโปร่งใสมีคุณภาพ ระบบธรรมาภิบาลจึงเป็นหัวใจสำคัญยิ่งขององค์กร แต่ต้องอาศัยการปรับตัวและเตรียมพร้อมของผู้บริหารในการบริหารงาน ระบบการบริหารงานมีปัญหาในทุกๆระดับ จึงต้องบริหารงานอย่างโปร่งใส กล่าวคือสามารถตรวจสอบได้และอธิบายได้ทุกขั้นตอน

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาการบริหารงานงบประมาณตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 อันประกอบด้วย หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า เพื่อเป็นข้อมูลให้ผู้ที่เกี่ยวข้องศึกษานำธรรมาภิบาลมาใช้ รู้ปัญหาอุปสรรค และเป็นแนวทางวางแผนพัฒนาการบริหารงานงบประมาณต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการบริหารงานงบประมาณตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3
2. เพื่อเสนอแนวทางการบริหารงานงบประมาณตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methodology Research) เป็นการวิจัยผสมระหว่างการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Methodology Research) กับการวิจัย

วิทยา การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Methodology Research)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 จำนวน 1,679 คน และได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 310 คน โดยการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple random sampling) ตามตารางเครซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan) ส่วนผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 5 คน ได้โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสม (Mixed Method Research) ซึ่งใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และใช้แบบสัมภาษณ์ในการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีรายละเอียดของเครื่องมือทั้งสองประเภท ดังนี้ 1) การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) เกี่ยวกับการบริหารงานงบประมาณตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) แบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ 0.96 2) การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้เครื่องมือเป็นแบบสัมภาษณ์ (Interviews) เกี่ยวกับการบริหารงานงบประมาณตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 มีลักษณะเป็นแบบสอบถามแบบปลายเปิด (Open ended Questionnaire)

4. สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การบริหารงานงบประมาณตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. การบริหารงานงบประมาณตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด โดยด้านที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือ ด้านการจัดสรรงบประมาณตามหลักคุณธรรม รองลงมา คือ ด้านการบริหารการเงินตามหลักนิติธรรม ด้านการจัดทำและเสนอของบประมาณตามหลักความรับผิดชอบต่อสังคม ด้านการตรวจสอบ ติดตาม ประเมินผลรายงานการใช้เงินและผลการดำเนินงานตามหลักความโปร่งใส ด้านการบริหารบัญชีตามหลักนิติธรรม ด้านการบริหารพัสดุและทรัพย์สินตามหลักความคุ้มค่าและด้านที่มีการปฏิบัติต่ำสุด คือ ด้านระดมทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษาตามหลักการมีส่วนร่วม ตามลำดับ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ผลปรากฏดังนี้

1.1 การบริหารงานงบประมาณตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านการจัดทำและเสนอของบประมาณตามหลักความรับผิดชอบต่อสังคม โดยภาพรวมและรายข้อมีการปฏิบัติอยู่ในระดับ

มากที่สุด โดยข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือ จัดทำและเสนอของบประมาณตามระเบียบว่าด้วยการบริหารงบประมาณ สอดคล้องกับความต้องการตามแผนปฏิบัติการประจำปี แผนกลยุทธ์แผนพัฒนาโรงเรียนและวิธีการจัดการที่มุ่งเน้นผลงานตามยุทธศาสตร์ รองลงมาคือ แต่งตั้งผู้รับผิดชอบงานงบประมาณของสถานศึกษาเพื่อปฏิบัติหน้าที่ให้บรรลุผลตามภารกิจที่กำหนดจัดทำคำขอตั้งงบประมาณได้ถูกต้อง และทันตามระยะเวลาที่กำหนด ใช้ข้อมูลที่ได้มาศึกษา วิเคราะห์ ในการจัดทำคำขอตั้งงบประมาณ ตามลำดับ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ จัดเก็บข้อมูลพื้นฐาน ปัญหา อุปสรรค เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการขอตั้งงบประมาณของสถานศึกษา

1.2 การบริหารงานงบประมาณตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านการจัดสรรงบประมาณตามหลักคุณธรรม โดยภาพรวมและรายข้อมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด โดยข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือ เบิกจ่ายงบประมาณประเภทต่างๆ ให้เป็นไปตามแผนปฏิบัติการประจำปีและอนุมัติการใช้งบประมาณของสถานศึกษาตามประเภทและรายการตามที่ได้รับงบประมาณอย่างถูกต้องตามทำนองคลองธรรมในการทำงาน รองลงมาคือ ตรวจสอบกรอบวงเงินงบประมาณที่ได้รับจากหลักเกณฑ์และวิธีการจัดสรรที่เขตพื้นที่การศึกษาแจ้ง ตลอดจนตรวจสอบวงเงินนอกงบประมาณที่ได้จากแผนการระดมทรัพยากร, จัดทำรายละเอียดแผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ ซึ่งระบุแผนงาน งาน/โครงการที่สอดคล้องวงเงินงบประมาณที่ได้รับและวงเงินนอกงบประมาณที่ได้ตามแผนระดมทรัพยากร จัดทำแผนการใช้งบประมาณรายไตรมาส โดยกำหนดปฏิทินปฏิบัติงานรายเดือนให้เป็นไปตามแผนปฏิบัติการ ประจำปีงบประมาณแล้วสรุปแยกเป็นรายไตรมาส เป็นงบบุคลากร งบอุดหนุน งบลงทุน ตามลำดับ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ แจ้งจัดสรรวงเงินและจัดทำข้อตกลงผลผลิตให้หน่วยงานภายในสถานศึกษา รับไปดำเนินการตามแผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ

1.3 การบริหารงานงบประมาณตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านการตรวจสอบ ติดตาม ประเมินผลรายงานการใช้เงินและผลการดำเนินงานตามหลักความโปร่งใส โดยภาพรวมและรายข้อมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด โดยข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือ แต่งตั้งคณะกรรมการตรวจสอบงบประมาณของสถานศึกษาเมื่อสิ้นปีงบประมาณ มีกระบวนการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลที่เป็นจริงตรงไปตรงมา รองลงมาคือ กำกับ ติดตามการใช้จ่ายเงินของสถานศึกษาให้เป็นไปตามระเบียบอย่างเคร่งครัด สม่าเสมอ มีความโปร่งใส นำผลการประเมินไปปรับปรุงพัฒนาการใช้จ่ายงบประมาณและการประเมินผลการใช้งบประมาณ กำหนดมาตรฐานการควบคุมภายในที่ชัดเจน เพื่อให้หน่วยงานมีประสิทธิภาพ ตามลำดับ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ จัดทำแผนการตรวจสอบการดำเนินงานและใช้จ่ายเงินของสถานศึกษาอย่างถูกต้องชัดเจนและเป็นปัจจุบัน

1.4 การบริหารงานงบประมาณตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านระดมทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษาตามหลักการมีส่วนร่วม โดยภาพรวมและรายข้อมีการปฏิบัติอยู่ใน

ระดับมาก โดยข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือ กำหนดระเบียบ แนวปฏิบัติการจัดการรายได้และผลประโยชน์ของสถานศึกษา นำทรัพยากรมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด รองลงมาคือ ให้ความร่วมมือกับผู้ปกครอง ชุมชน จัดกิจกรรมหารายได้เพื่อพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษา เช่น ฝ่าป่าการศึกษา และกิจกรรมอื่นๆ ร่วมดำเนินการและปฏิบัติให้บรรลุวัตถุประสงค์ดำเนินการระดมทรัพยากรทางการศึกษาเพื่อการสนับสนุนการจัดการศึกษา นำมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน หรือพัฒนาคุณภาพการศึกษาสถานศึกษาให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพ จัดทำสารสนเทศแหล่งทรัพยากรทางการศึกษาในชุมชน เช่น แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวิทยากรภายนอก ตามลำดับ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ศึกษาวิเคราะห์แหล่งทรัพยากรในชุมชน เช่น หน่วยงานองค์กรภูมิปัญญาท้องถิ่นและประสานงานเพื่อให้การสนับสนุนการจัดการศึกษา

1.5 การบริหารงานงบประมาณตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านการบริหารการเงินตามหลักนิติธรรม โดยภาพรวมและรายข้อมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด โดยข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือ จัดทำแผนการเบิกจ่ายและควบคุมตรวจสอบดำเนินงานด้านการเงินของสถานศึกษาให้เป็นไปตามขั้นตอนตามหลักการบริหารงานของทรัพยากรทางการเงินตามกฎหมายและกฎระเบียบต่างๆ รองลงมาคือ แต่งตั้งกรรมการเก็บรักษาเงินของสถานศึกษาเป็นปัจจุบัน จัดทำหลักฐานการนำส่งเงิน เช่น เงินยืม เงินเบิกเกินส่งคืนเงินรายได้ จัดทำเอกสารหลักฐานประกอบการเบิกเงิน การรับเงิน การจ่ายเงิน การเก็บรักษาเงิน ครบถ้วนเป็นปัจจุบันตรวจสอบได้ ตามลำดับ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ จัดทำทะเบียนคุมเงินงบประมาณ และเงินนอกงบประมาณครอบคลุมครบถ้วนและเป็นปัจจุบัน

1.6 การบริหารงานงบประมาณตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านการบริหารบัญชีตามหลักนิติธรรม โดยภาพรวมและรายข้อมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด โดยข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือ จัดทำรายงานเงินคงเหลือประจำวันเป็นปัจจุบัน รองลงมาคือ จัดทำทะเบียนคุมเงินทุกประเภท เช่น เงินงบประมาณ เงินนอกงบประมาณ และเงินรายได้ของสถานศึกษาเป็นปัจจุบัน ให้เป็นไปตามขั้นตอนกระบวนการและระเบียบที่เกี่ยวข้อง รายงานข้อมูลทางการเงินต่อหน่วยงานต้นสังกัดภายในระยะเวลาที่กำหนด สรุปรายการบันทึกบัญชีในการรับจ่ายเงินทุกวันทำการ ตามลำดับ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ จัดเก็บหลักฐานเอกสารประกอบการบันทึกบัญชีอย่างเป็นระบบ และง่ายต่อการตรวจสอบ

1.7 การบริหารงานงบประมาณตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านการบริหารพัสดุและทรัพย์สินตามหลักความคุ้มค่า โดยภาพรวมและรายข้อมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด โดยข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือ ดำเนินการจัดซื้อจัดจ้างเพื่อให้ได้วัสดุที่มีคุณภาพเกิดประโยชน์สูงสุด ให้เป็นไปตามขั้นตอนกระบวนการและระเบียบที่เกี่ยวข้อง รองลงมาคือ แต่งตั้งเจ้าหน้าที่พัสดุและหัวหน้าเจ้าหน้าที่พัสดุของสถานศึกษาจัดทำบัญชีวัสดุครุภัณฑ์ครบถ้วนถูกต้องและเป็นปัจจุบัน สรุวจความต้องการใช้วัสดุ ครุภัณฑ์ของสถานศึกษา ตามลำดับ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ จัดทำสารสนเทศระบบ

ฐานข้อมูลสินทรัพย์ของสถานศึกษาเป็นปัจจุบัน

2. แนวทางการบริหารงานงบประมาณตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 พบว่า

2.1 แนวทางการบริหารงานงบประมาณตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านการจัดทำและเสนอของบประมาณตามหลักความรับผิดชอบ ต้องสำรวจความต้องการด้านต่างๆ และเรียงลำดับความสำคัญของแต่ละด้าน เพื่อจัดทำและเสนอของบประมาณบริหาร โดยการมอบหมายงานให้บุคลากรที่รับผิดชอบปฏิบัติงานให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ด้วยความรับผิดชอบต่อตนเอง ผู้เรียน และต่อสังคม

2.2 แนวทางการบริหารงานงบประมาณตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านการจัดสรรงบประมาณตามหลักคุณธรรม เมื่อได้รับการจัดสรรงบประมาณต้องแต่งตั้งผู้รับผิดชอบในการดำเนินงานและใช้บริหารงบประมาณอย่างเหมาะสม สนับสนุนให้มีการพัฒนาตามหลักคุณธรรม ซื่อสัตย์สุจริต โปร่งใส ตรวจสอบได้ มีจรรยาบรรณวิชาชีพ ความยุติธรรม ปฏิบัติให้ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม

2.3 แนวทางการบริหารงานงบประมาณตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านการตรวจสอบ ติดตาม ประเมินผล รายงานการใช้จ่ายเงินและผลการดำเนินงานตามหลักความโปร่งใส ต้องมีการจัดทำรายงานการใช้งบประมาณทุกครั้งและลงทะเบียนคุมเงิน บริหารงานโดยยึดความโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ทุกขั้นตอนอย่างตรงไปตรงมา ชี้แจงข้อดีและข้อเสียให้ผู้มีส่วนร่วมเข้าใจ ต้องไม่มีการทุจริต หรือคอร์รัปชัน

2.4 แนวทางการบริหารงานงบประมาณตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านระดมทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษาตามหลักการมีส่วนร่วม ต้องมีการประชุมจัดทำแผนเพื่อระดมทรัพยากรและการลงทุนกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง และเสนอแผน เพื่อขอรับทุนบริหารโดยการเปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการทำงาน ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมกับผู้ปฏิบัติงานทุกคนในพัฒนาการศึกษา

2.5 แนวทางการบริหารงานงบประมาณตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านการบริหารการเงินตามหลักนิติธรรม ต้องมีการแต่งตั้งผู้รับผิดชอบและจัดทำเอกสารเกี่ยวกับการเงินอย่างถูกต้องและเป็นปัจจุบัน บริหารตามนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบข้อบังคับ เพื่อความถูกต้องและเป็นธรรม

2.6 แนวทางการบริหารงานงบประมาณตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านการบริหารบัญชีตามหลักนิติธรรม ต้องมีการแต่งตั้งเจ้าหน้าที่การเงินและจัดทำบัญชี เพื่อรับผิดชอบด้านการเงินและบัญชี ในการเบิก-จ่าย งบประมาณต่างๆ ในสถานศึกษาเมื่อมีการเคลื่อนไหวของบัญชีทั้ง

การรับเงินเข้าและเบิก-จ่ายให้มีการลงบัญชีในทะเบียนคุมเงินทุกครั้งให้เป็นปัจจุบันถูกต้องตามระเบียบข้อบังคับอย่างเคร่งครัดและบริหารราชการด้วยความเป็นธรรม

2.7 แนวทางการบริหารงานงบประมาณตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาด้านการบริหารพัสดุและสินทรัพย์ตามหลักความคุ้มค่า ต้องมีการแต่งตั้งและมอบหมายผู้รับผิดชอบในการดูแลและเก็บรักษาพัสดุและสินทรัพย์ เมื่อมีการเบิก-จ่ายหรือรับเข้าต้องลงทะเบียนในบัญชีคุมพัสดุทุกครั้ง และเมื่อสิ้นสุุดปีงบประมาณมีการตรวจสอบพัสดุทุก ๆ ปี บริหารโดยยึดหลักความคุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด

5. อภิปรายผลการวิจัย

การบริหารงานงบประมาณตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านการจัดสรรงบประมาณตามหลักคุณธรรม

ทั้งนี้เนื่องจากมีตรวจสอบกรอบวงเงินงบประมาณที่ได้รับจากหลักเกณฑ์และวิธีการจัดสรรที่เขตพื้นที่การศึกษาแจ้ง ตลอดจนตรวจสอบวงเงินนอกงบประมาณที่ได้จากแผนการระดมทรัพยากร จัดทำรายละเอียดแผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ ซึ่งระบุแผนงาน งาน/โครงการที่สอดคล้องวงเงินงบประมาณที่ได้รับและวงเงินนอกงบประมาณที่ได้ตามแผนระดมทรัพยากร แจ้งจัดสรรวงเงินและจัดทำข้อตกลงผลผลิตให้หน่วยงานภายในสถานศึกษารับไปดำเนินการตามแผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ จัดทำแผนการใช้งบประมาณรายไตรมาสโดยกำหนดปฏิทินปฏิบัติงานรายเดือนให้เป็นไปตามแผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณแล้วสรุปแยกเป็นรายไตรมาส เป็นงบบุคลากรงบบุคลากร งบลงทุน เบิกจ่ายงบประมาณประเภทต่างๆ ให้เป็นไปตามแผนปฏิบัติการประจำปีและอนุมัติการใช้งบประมาณของสถานศึกษาตามประเภทและรายการตามที่ได้รับงบประมาณอย่างถูกต้องตามทำนองคลองธรรมในการทำงาน สอดคล้องกับงานวิจัยของชัยสิทธิ์ เกลิมมีประเสริฐ (2544, หน้า 1-3) ที่กล่าวว่า กระบวนการในการคิดล่วงหน้า เพื่อควบคุมการกระทำหรือการดำเนินงานให้เป็นไปตามสิ่งต่างๆ ที่คิดไว้ ซึ่งการวางแผนและการจัดทำงบประมาณคือ ความสัมพันธ์ระหว่างการจัดทำงบประมาณและกระบวนการวางแผนกลยุทธ์ การวางแผนงบประมาณ ส่วนราชการจำเป็นที่จะต้องมีการวางแผนงบประมาณเชิงกลยุทธ์ โดยพิจารณา ทบทวนบทบาทภารกิจที่อยู่ในความรับผิดชอบให้ชัดเจน เพื่อกำหนดโครงสร้างแผนงาน งาน/โครงการอันสอดคล้องกับการจัดสรรงบประมาณรายจ่ายประจำปี รวมทั้งต้องมีการวางแผนงบประมาณรายจ่ายล่วงหน้าระยะปานกลาง (MTDF) ด้วย และสอดคล้องกับกรมการศึกษานอกโรงเรียน (2545, หน้า 9-10) ได้กล่าวถึงการกำหนดตัวชี้วัด กรอบโครงสร้างผ่านองค์ประกอบทั้ง 3 องค์ประกอบคือ 1) การวางแผนกลยุทธ์ (Strategic Planning) เป็นการวางแผนที่คำนึงถึงศักยภาพและผลกระทบถึงสภาพแวดล้อมภายใน

ที่มีต่อหน่วยงานและสถานศึกษา โดยการวิเคราะห์ว่าจุดแข็ง (Strengths) จุดอ่อน (Weaknesses) คืออะไร และภายใต้สภาพแวดล้อมภายนอกมีสิ่งใดที่เป็นโอกาส (Opportunities) สิ่งใดที่เป็นภาวะคุกคามหรืออุปสรรค (Threats) ซึ่งการวิเคราะห์นี้เรียกว่า SWOT Analysis โดยการนำผลการวิเคราะห์มาเป็นการรอบความคิดในการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ กลยุทธ์ รวมทั้งผลผลิต และผลลัพธ์ของหน่วยงานและสถานศึกษา และมีการกำหนดตัวชี้วัดผลสำเร็จของงาน 2) การทำงานประมาณรายจ่ายล่วงหน้าระยะปานกลาง (Medium Term Expenditure Framework: MTEF) เป็นการประมาณการค่าใช้จ่ายของงานโครงการที่คาดว่าจะดำเนินการต่อเนื่อง จากปีที่ขอตั้งงบประมาณล่วงหน้าไปอีก 3 ปี เพื่อนำมาบรรจุไว้ในแผนกลยุทธ์ที่หน่วยงานและสถานศึกษาจัดทำเสนอ เพื่อขอรับการสนับสนุนงบประมาณ และ 3) การจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี (Operational Planning) หลังจากที่หน่วยงานและสถานศึกษาได้รับแจ้งจำนวนงบประมาณที่จะได้รับซึ่งสอดคล้องกับแผนกลยุทธ์ที่เสนอแล้ว หน่วยงานและสถานศึกษาจะต้องจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีซึ่งเป็นการแปลงแผนกลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติจริง จึงทำให้ด้านการรายงานผลการใช้เงินและผลการดำเนินงานในข้อการกำหนดดัชนีชี้วัด กรอบและโครงสร้างการประเมินและการรายงานผลที่ชัดเจน เป็นปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จหรือเป้าหมายของการบริหารการเงินได้

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 เขตพื้นที่การศึกษาควรมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย แนวทางในการบริหารงานงบประมาณตามหลักธรรมาภิบาล ในด้านที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพโรงเรียนทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ ด้านหลักนิติธรรม ด้านหลักคุณธรรม ด้านหลักความโปร่งใส ด้านหลักการมีส่วนร่วม ด้านหลักความรับผิดชอบ ด้านหลักความคุ้มค่า เพื่อส่งเสริมให้ผู้บริหารมีธรรมาภิบาล รวมถึงมีความรู้ความสามารถในการบริหารสถานศึกษา และส่งผลต่อประสิทธิภาพโรงเรียนต่อไป

1.2 เขตพื้นที่การศึกษาควรให้ความสำคัญในการนิเทศ ติดตามการดำเนินงานเกี่ยวกับการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอเพื่อเป็นการกำกับ ติดตามการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษา

1.3 เขตพื้นที่การศึกษาควรจัดอบรมสัมมนาเกี่ยวกับการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลอย่างต่อเนื่องให้แก่คณะครู และบุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติให้มีความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้อง

1.4 เขตพื้นที่การศึกษาควรให้ความสำคัญกับการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลอย่างจริงจัง และต่อเนื่อง

1.5 ผู้บริหารสถานศึกษาควรใช้ข้อมูลนี้ เพื่อประกอบการวางแผนการการดำเนินงานงบประมาณตามหลักธรรมาภิบาลให้มีคุณภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

1.6 ผู้บริหารสถานศึกษาควรจัดอบรมสัมมนาเกี่ยวกับการบริหารงานงบประมาณตามหลักธรรมาภิบาลอย่างต่อเนื่องให้แก่คณะครู และบุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติให้มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง

1.7 ผู้บริหารสถานศึกษาควรให้ความสำคัญกับการบริหารงานงบประมาณตามหลักธรรมาภิบาลอย่างจริงจังและต่อเนื่อง

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

2.1 ควรจะสร้างตัวชี้วัดของการบริหารตามหลักธรรมาภิบาล ทั้ง 6 ด้าน เพื่อเป็นมาตรฐานวัดหลักธรรมาภิบาลของสถานศึกษา ซึ่งจะเป็นแบบอย่างที่ดีต่อหน่วยงานอื่นๆ

2.2 ขยายการใช้การบริหารตามหลักธรรมาภิบาล ทั้ง 6 ด้าน ให้แก่คณะครูไปยังกลุ่มงานต่างๆ เพื่อเป็นการสร้างเสริมหลักธรรมาภิบาลซึ่งถือว่าเป็นการปลูกฝังสิ่งที่ดี

2.3 ควรจัดให้มีการแข่งขันในแต่ละกลุ่มงานต่างๆ ที่มีการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลทั้ง 6 ด้าน เพื่อเป็นการสร้างเสริมหลักธรรมาภิบาลแก่คณะครู และบุคลากรทางการศึกษา ซึ่งถือว่าเป็นการปฏิบัติตามนโยบายของรัฐบาลด้วยอีกทางหนึ่ง

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรมีการศึกษาแนวทางการบริหารงานงบประมาณตามหลักธรรมาภิบาลที่ในด้านที่ค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านระดมทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษาตามหลักการมีส่วนร่วม เพื่อใช้เป็นแนวทางในพัฒนาคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีคุณภาพ

3.2 ควรมีการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาการบริหารงานงบประมาณตามหลักธรรมาภิบาลในแต่ละด้าน

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

การบริหารงานงบประมาณตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 ตามที่ผู้วิจัยได้จากแบบสอบถาม และการสัมภาษณ์ สามารถสรุปองค์ความรู้ ได้ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- กรมการศึกษานอกโรงเรียน. (2545). *คู่มือดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ในชุมชน*. กรุงเทพฯ: บริษัทประชา จำกัด.
- ชัยสิทธิ์ เกลิมมีประเสริฐ. (2544). *มาตรฐานการจัดการทางการเงิน 7 Hurdles สัมมนาการทำงานงบประมาณ ระบบใหม่*. กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนานโยบายและการจัดการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- แสงเทียน จิโรชติ. (2562). *แนวทางการบริหารงบประมาณตามหลักธรรมาภิบาลสำหรับสถานศึกษาขยายโอกาสในเขตอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

การบริหารงานวิชาการยุคนิวนอร์มัลตามหลักอิทธิบาท 4
ของผู้บริหารงานวิชาการโรงเรียนเอกชนในจังหวัดหนองบัวลำภู*
The Academic Administration in the New Normal Era According to
the Four Iddhipāda of Academic Administrators in Private
Schools, Nong Bua Lam Phu Province

พรทิพย์ บัวเฟื่อน, สัมฤทธิ์ กางเพ็ง, พระครูปลัดบุญช่วย โชติวีโร¹ และสำเร็จ ยुरชัย²
Porntip Buaphuen, Samrit Kangpheng, Phrakhrupalad Boonchuay Jotivamsa
and Samrej Yurachai
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น¹
มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ²
Mahachulalongkornrajavidyalaya, Khon Kaen Campus, Thailand
North Eastern University, Thailand
Corresponding Author, E-mail: 6405205047@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการบริหารงานวิชาการยุคนิวนอร์มัลตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนในจังหวัดหนองบัวลำภู และ 2) เสนอแนวทางการบริหารงานวิชาการยุคนิวนอร์มัลตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนในจังหวัดหนองบัวลำภู การวิจัยแบบผสมผสานวิธี กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนในโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดหนองบัวลำภู จำนวน 186 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบแบ่งชั้น เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม มีความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.97 และแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1. การบริหารงานวิชาการยุคนิวนอร์มัลตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนในจังหวัดหนองบัวลำภู โดยภาพรวม และรายด้านมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด โดยด้านที่มีการปฏิบัติ

*ได้รับบทความ: 13 มีนาคม 2566; แก้ไขบทความ: 19 สิงหาคม 2566; ตอรับตีพิมพ์: 31 สิงหาคม 2566

Received: March 13, 2023; Revised: August 19, 2023; Accepted: August 31, 2023

สูงสุด คือ ด้านการจัดการเรียนการสอนโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ($\bar{x} = 4.70$, S.D. = 0.15) รองลงมา คือ ด้านการวัดผลประเมินผลโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ($\bar{x} = 4.61$, S.D. = 0.17) ด้านการพัฒนาหลักสูตร ($\bar{x} = 4.60$, S.D. = 0.07) ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านการพัฒนาและใช้สื่อสื่อเทคโนโลยีดิจิทัล ($\bar{x} = 4.54$, S.D. = 0.02)

2. แนวทางในการบริหารงานวิชาการยุคนิวนอร์มัลตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนในจังหวัดหนองบัวลำภู ผู้บริหารควรให้ความสำคัญในประเด็นต่อไปนี้ คือ มีความเพียรในการพัฒนาหลักสูตรให้ทันสมัยและเกิดประสิทธิภาพสูงสุดกับการจัดการเรียนการสอน มุ่งมั่นส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนควรมุ่งเน้นให้ทุกส่วนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม เอาใจใส่ในการพัฒนาและการนำไปใช้ให้เหมาะสมและเกิดประสิทธิภาพสูงสุด และมีใจรักส่งเสริมให้ครูได้รับการอบรมในการสร้างเครื่องมือวัดผลประเมินผลที่ครอบคลุมและหลากหลาย

คำสำคัญ: การบริหาร; งานวิชาการ; นิวนอร์มัล; อิทธิบาท 4

Abstract

The objectives of this research were: 1) to study academic administration according to the Four Iddhipāda in the new normal era of private school administrators in Nong Bua Lam Phu Province; 2) to propose guidelines for academic administration according to the Four Iddhipāda in the new normal era of private school administrators in Nong Bua Lam Phu Province. This study was carried out by means of mixed-method research. The sample group included 186 school administrators and teachers in private schools under the Office of Nong Bua Lam Phu Education selected by stratified sampling. The tools used in the research were a questionnaire with a reliability value of 0.97 and an interview. Data were analyzed to find the following statistics: Frequency, Percentage, Mean, and Standard Deviation and content analysis.

The research results were as follows:

1. The practice of academic administration according to the Four Iddhipāda in the new normal era of private school administrators in Nong Bua Lam Phu Province in both overall and each aspect perspectives was statistically rated at a high level. The aspect with the highest practice was ‘teaching and learning management using digital technology’ ($\bar{x} = 4.70$, S.D. = 0.15), followed by ‘evaluation and evaluation using digital technology’ ($\bar{x} = 4.61$, S.D. = 0.17) and ‘curriculum development.’ ($\bar{x} = 4.60$, S.D. = 0.07) The aspect

with the lowest mean was 'the development and use of digital media technology' ($\bar{x}$ = 4.54, S.D. = 0.02).

2. The guidelines for academic administration according to the Four Iddhipāda in the new normal era of private school administrators in Nong Bua Lam Phu Province were that the administrators should give importance to the following issues, namely, having perseverance in developing the curriculum to be up-to-date and most effective in teaching and learning management, commitment to promoting teaching and learning which should focus on all parts to participate in activities, paying attention to the development and use of the media to be appropriate and effective and having a passion for encouraging teachers to be trained in creating comprehensive and diverse assessment tools.

Keywords: Administration; Academic; New Normal; Four Iddhipāda

1. บทนำ

การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาคน และพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าการจัดการศึกษาจึงต้องเชื่อมโยงกับสภาพสังคมที่มีความเป็นพลวัต ตลอดระยะเวลาที่โลกได้ก้าวเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 นั้น กล่าวได้ว่าสังคมมีการเปลี่ยนแปลงพัฒนาอย่างรวดเร็วในทุกด้าน รูปแบบการดำเนินชีวิต และการเรียนรู้ของคนแตกต่างกันไปจากเดิมมาก การจัดการศึกษาของประเทศต่างๆ ได้มีการปรับตัว และพัฒนาเพื่อให้ทันการเปลี่ยนแปลง โดยมุ่งสร้างระบบการศึกษาที่ส่งเสริมให้คนได้เรียนรู้ พัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ พัฒนาทักษะและสมรรถนะในการทำงาน ตลอดจนการดำเนินชีวิตในศตวรรษใหม่ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงอย่างก้าวกระโดด ประเทศไทยก็เช่นเดียวกับประเทศทั่วโลกที่ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทั้งจากภายนอกประเทศในระดับโลก และการเปลี่ยนแปลงภายในประเทศ ซึ่งพบว่าการศึกษาในระบบเดิมไม่สามารถตอบสนองกับการสร้างคนให้สามารถใช้ชีวิตในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างมีคุณภาพ จึงส่งผลให้ระบบการศึกษาต้องเคลื่อนไหวปรับเปลี่ยนให้ตอบสนอง และใช้การศึกษาเป็นกลไกหลักของการขับเคลื่อนประเทศไปสู่เป้าหมายในศตวรรษใหม่และหัวใจหลักของการจัดการศึกษาคือการบริหารงานวิชาการ (สมศักดิ์ เอี่ยมมงคลี, 2561)

การบริหารงานวิชาการเป็นงานสำคัญสำหรับผู้บริหารการศึกษาทุกระดับและเป็นงานหัวใจของภารกิจการบริหารสถานศึกษา การบริหารงานวิชาการเป็นภารกิจหลักแรกของการบริหารสถานศึกษาและมุ่งให้สถานศึกษามีอำนาจในการบริหารจัดการโดยตรงตามมาตรา 39 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 การบริหารงานวิชาการเกี่ยวข้องกับกิจกรรมทุกอย่างในสถานศึกษาที่เกี่ยวกับการเรียนการสอน การพัฒนาคุณภาพการ

เรียนรู้และการพัฒนาผู้เรียนให้ตีมีประสิทธิภาพ (ปริยาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2553)

จากกระแสการเปลี่ยนแปลงการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ส่งผลกระทบต่อโครงสร้างทางสังคม เศรษฐกิจและวิถีชีวิตของประชาชนทั่วไปอย่างมีจำกัด ส่วนหนึ่งเป็นการแสดงถึงความเจริญก้าวหน้าของ เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารแบบออนไลน์อันไร้ซึ่งขีดจำกัดที่เกิดขึ้น ทำให้เราสามารถเชื่อมโยง และสื่อสารกันได้อย่างสะดวกสบายและรวดเร็วทันใจมากขึ้น เป็นโลกที่ไร้ขอบเขตพรมแดน ซึ่งทั่วโลกต่าง ก็ให้ความสำคัญและเร่งพัฒนาให้ทันเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น รัฐบาลจึงวางนโยบายและ กำหนดแผนการพัฒนาการศึกษาไว้ล่วงหน้า และให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ จุดมุ่งหมาย เป้าหมาย ตัวชี้วัด และยุทธศาสตร์ของแผนการศึกษาแห่งชาติว่า “คนไทยทุกคนได้รับการศึกษาและเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่าง มีคุณภาพดำรงชีวิตอย่างเป็นสุข สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการเปลี่ยนแปลง ของโลกศตวรรษที่ 21” การขับเคลื่อนนโยบายดังกล่าวต้องนำมาพิจารณาใหม่และปรับปรุงระบบการ เรียนการสอนใหม่ เพื่อให้สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตใหม่ในยุคของ “New Normal” หลังจากประสบ กับการแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา (COVID 19) ส่งผลกระทบต่อกิจกรรมการเรียนการสอนทั่วประเทศ ทำให้กระบวนการเรียนการสอนต้องขยายออกไป เพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของโรคโคโรนา (COVID 19) ทำให้การเรียนการสอนเป็นไปในรูปแบบของการสอนออนไลน์ (พระอนุสรณ์ กิตติวัฒน์, 2563, หน้า 65-70)

ในขณะที่ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ความรวดเร็วของข้อมูลข่าวสารมีความเจริญขึ้น การชื่นชม ในวัฒนธรรมวัตถุนิยม บริโภคนิยม ทำให้คนในสังคมหลุดลอยจากรากเหง้าทางวัฒนธรรมเดิมของตน ตกเป็นทาสของการยั่วเย้าให้เกิดความอยาก มุ่งเอาเปรียบแข่งขันกันทางธุรกิจโดยไม่คำนึงถึงคุณธรรม ชุมชน ที่เคยอบอุ่นกลับกลายเป็นสังคมที่มีแต่ความวุ่นวาย คนเกาะกลุ่มกันแต่ไม่มีน้ำใจให้แก่กัน สังคมไทย บางส่วนกลายเป็นสังคมของอวิชชา หลงนับถืออำนาจและเงินเป็นใหญ่ ชีวิตคนไทยห่างไกลจากธรรมะ ดังที่ท่านพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2550, หน้า 83-85) ได้อธิบายว่า ในยุคนี้เป็นยุคไอที ที่คน เข้าถึงและใช้ข่าวสารข้อมูลได้ทันที หวังว่าเมื่อคนมีโอกาสในการศึกษาชีวิตจะสัมฤทธิ์จะเป็นสังคมอุดม ปัญญา แต่สภาพที่เป็นจริงปรากฏว่า ไอทีมีบทบาทเด่นในสังคมไทยเพียงในด้านสนองการเสพบริโภคหา เป็นเครื่องหนุ่นการศึกษาอย่างที่คาดหมายไม่ คนไทยก็ยังคงอยู่ในสถานะเป็นนักเสพผลความเจริญ มิใช่ เป็นผู้สร้างสรรค์ความเจริญ คนไทยทั่วไปยังคงมีลักษณะอ่อนแอ รอรับผล ถูกกระทบและถูกกระทำโดย ไอทีมากกว่าจะได้ประโยชน์จากไอที เป็นเพียงนักบริโภคปากเต็บ มิใช่เป็นนักผลิตมีอหนึ่ง การนำเทคโนโลยี ดิจิทัลเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตและระบบการศึกษาต้องรู้เท่าทันหรือหน้าที่ของสิ่งเหล่านี้ให้แน่ชัดเสีย ก่อนในเบื้องต้น เพื่อไม่ให้ตกเป็นทาสหรือเป็นเครื่องสนองความต้องการทางเพียงอย่างเดียว การให้การ ศึกษาจึงเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญในการเตรียมความพร้อมและให้ความรู้สำหรับทุกคน ในการปรับตัวให้ สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในยุคของ New Normal ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สิ่งที่ทำให้การบริหารจัดการโรงเรียนประสบผลสำเร็จ คือการนำเอาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้เพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการบริหารโรงเรียน จึงต้องพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความเชี่ยวชาญ มีความพอใจ มีความขยันขันแข็ง มีความเอาใจใส่ใคร่ครวญอยู่เสมอซึ่งหมายถึง หลักอภิยาต 4 (ม.ม. (ไทย). 292/247/13) ได้แก่ 1) ฉันทะ ความพอใจ คือ ความต้องการที่จะทำ รักที่จะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอและปรารถนาจะทำให้ได้ดี 2) วิริยะ ความเพียร คือ ขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อุตุน เอาธุระไม่ทอดถอย 3) จิตตะ ความคิด คือ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำ และทำสิ่งนั้นด้วยความคิด เอาจิตฝึกฝัไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลือนลหายไป 4) วิมังสา ความไตร่ตรอง หรือ ทดลอง คือ หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจหาเหตุผลและตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผน วัดผล คิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุง เป็นต้นนั่นเอง (พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต), 2543)

ดังนั้น จากสภาพปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจทำวิจัยเรื่องการบริหารงานวิชาการยุคนิวนอร์มัลตามหลักอภิยาต 4 ของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนในจังหวัดหนองบัวลำภู ใน 4 ด้าน คือ 1) ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา 2) ด้านการจัดการเรียนการสอนโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล 3) ด้านการใช้สื่อดิจิทัล และ 4) ด้านการวัดและประเมินผลโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการบริหารงานวิชาการยุคนิวนอร์มัลตามหลักอภิยาต 4 ของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนในจังหวัดหนองบัวลำภู
2. เพื่อเสนอแนวทางการบริหารงานวิชาการยุคนิวนอร์มัลตามหลักอภิยาต 4 ของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนในจังหวัดหนองบัวลำภู

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) แบบแผนผสมผสาน (Convergent design) เป็นการออกแบบการวิจัยโดยมีการดำเนินการวิจัยทั้งการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพพร้อมๆ กัน มีลำดับความสำคัญเท่าๆ กัน ผู้วิจัยจะแยกการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลออกจากกันโดยจะรวมข้อมูลทั้งสองชุดเข้าด้วยกันในการตีความหมายในลักษณะของการผสมผสานระหว่างข้อมูลทั้ง 2 ชุด (Creswell, 2015 อ้างถึงใน สัมฤทธิ์ กางเพ็ง และคณะ, 2565) ดังนี้

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหาร ครูและบุคลากรโรงเรียนเอกชนในจังหวัดหนองบัวลำภู ประจำปีการศึกษา 2565 จำนวน 21 โรงเรียน ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 38 คน และครูผู้สอน จำนวน 318 คน ของโรงเรียนเอกชนในจังหวัดหนองบัวลำภู รวมจำนวน 356 คน ซึ่งกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970, pp. 607-

610) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 186 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบแบ่งชั้น

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) แบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) แบ่งเป็น 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบปลายปิดให้เลือกตอบ โดยจำแนกเป็นเพศ อายุ วุฒิการศึกษา ประสบการณ์ทำงานและตำแหน่งการทำงาน ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพการบริหารงานวิชาการยุคนิวอร์มัลตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนในจังหวัดหนองบัวลำภู โดยแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบประมาณค่า (Rating Scale) ซึ่งมีอยู่ 5 ระดับตามมาตรวัดของลิเคิร์ต (Likert's Scale) ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามปลายเปิดเพื่อให้ผู้ตอบ แบบสอบถามได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการยุคนิวอร์มัลตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนในจังหวัดหนองบัวลำภู และการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้เครื่องมือเป็นแบบสัมภาษณ์ (Interviews) เกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการยุคนิวอร์มัลตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนในจังหวัดหนองบัวลำภู ใช้สำหรับสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 5 คน มีลักษณะเป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (semi-structured interview) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามกรอบแนวคิด

การเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้ 1) ขอนหนังสือจากหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา ขอนหนังสือขอความร่วมมือไปยังผู้บริหารโรงเรียนเอกชนในจังหวัดหนองบัวลำภู 21 โรงเรียนเพื่อขอดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 186 คน 2) ส่งหนังสือถึงขอความอนุเคราะห์ไปยังผู้บริหารโรงเรียนเอกชนในจังหวัดหนองบัวลำภู โดยผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลผ่านระบบออนไลน์ (Online) ไปยังสถานศึกษาที่กำหนดเพื่อรวบรวมข้อมูลแบบสอบถาม 3) ผู้วิจัยเก็บข้อมูลโดยการนำเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาช่วยเพื่ออำนวยความสะดวกซึ่งสอดคล้องกับสภาพการบริหารจัดการในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 โดยใช้ Google Form และสร้าง (QR Code) ให้พร้อมที่จะนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลของงานวิจัยต่อไป 4) ผู้วิจัยเก็บข้อมูลตามแบบสัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 5 คน 5) นำแบบตอบสัมภาษณ์ที่ได้มาจัดทำข้อมูลโดยการตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของแบบสัมภาษณ์แต่ละชุดบูรณาการกับแบบสอบถามในส่วนเกี่ยวข้องเพื่อนำเสนอตามวัตถุประสงค์การวิจัยต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ในการประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูลโดยดำเนินการดังนี้ 1) วิเคราะห์ข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับเพศ อายุ ตำแหน่งการทำงาน ประสบการณ์ วุฒิการศึกษา โดยใช้ค่าแจกแจงความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) 2) วิเคราะห์ระดับความคิดเห็นทางการบริหารงานวิชาการยุคนิวอร์มัลตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนในจังหวัดหนองบัวลำภู โดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard

Deviation) และนำค่าเฉลี่ยมาแปลความหมายตามเกณฑ์ 3) วิเคราะห์การศึกษาแนวทางการบริหารงานวิชาการยุคนิวอร์มัลตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนในจังหวัดหนองบัวลำภู โดยนำข้อมูลจากตอนที่ 2 จากแบบสัมภาษณ์ มาสังเคราะห์ร่วมกับผลการวิจัยตอนที่ 3 แบบปลายเปิดจากแบบสอบถาม สรุปได้แนวทางทางการบริหารงานวิชาการยุคนิวอร์มัลตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนในจังหวัดหนองบัวลำภู

สถิติที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย สถิติพื้นฐาน ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) การหาค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา โดยใช้ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (IOC) หาค่าอำนาจจำแนกของแบบสอบถาม โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ Item-Total Correlation และหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามโดยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha-Coefficient) ตามวิธีของ Cronbach

4. สรุปผลการวิจัย

1. การบริหารงานวิชาการยุคนิวอร์มัลตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนในจังหวัดหนองบัวลำภู โดยภาพรวม และรายด้านมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด โดยด้านที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือ ด้านการจัดการเรียนการสอนโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ($\bar{x} = 4.70$, S.D. = 0.15) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าที่มีการปฏิบัติมากที่สุด คือ มีความเอาใจใส่เปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาและแก้ปัญหาการเรียนการสอนโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล (จิตตะ, วิมังสา) ($\bar{x} = 4.79$, S.D. = 0.41) รองลงมาคือ มีความเพียรกระตุ้นให้ครูใช้เทคโนโลยีในการจัดเตรียมแผนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (วิริยะ) และมีความพอใจสนับสนุนรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่สร้างสรรค์ของครู (ฉันทะ, จิตตะ) ($\bar{x} = 4.77$, S.D. = 0.42) และข้อที่มีการปฏิบัติต่ำสุดคือ มีความเอาใจในการจัดหาเครือข่ายอินเทอร์เน็ตเพื่อใช้ในกิจกรรมการเรียนการสอน (จิตตะ) และมีความเอาใจใส่สนับสนุนให้ครูได้มีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดการเรียนการสอนตามขอบข่ายเนื้อหาสาระ มาตรฐาน สัดส่วนของเวลา และหน่วยการเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล (จิตตะ, วิมังสา) ($\bar{x} = 4.59$, S.D. = 0.49) ตามลำดับ

2. แนวทางการบริหารงานวิชาการยุคนิวอร์มัลตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนในจังหวัดหนองบัวลำภู ปรากฏผลดังนี้ 1) ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ผู้บริหารควรมีความเพียรในการพัฒนาหลักสูตรให้ทันสมัยและเกิดประสิทธิภาพสูงสุดกับการจัดการเรียนการสอน เอาใจใส่จัดอบรมเพื่อพัฒนาครูให้สามารถนำหลักสูตรไปใช้ให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร 2) ด้านการจัดการเรียนการสอนโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ผู้บริหารควรมุ่งมั่นส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนโดยมุ่งเน้นให้ทุกส่วนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม มีความเพียรให้ครูสร้างบรรยากาศในการจัดการเรียนการสอนที่เป็นกัลยาณมิตรเพื่อสร้างเจตคติที่ดีต่อการเรียนของผู้เรียน 3) ด้านการพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีดิจิทัล

ผู้บริหารควรเอาใจใส่ในการพัฒนาและการนำไปใช้ให้เหมาะสมและเกิดประสิทธิภาพสูงสุด มุ่งมั่นจัดให้ครูได้อบรมในด้านการผลิตสื่อและใช้สื่อเทคโนโลยีดิจิทัล 4) ด้านการวัดผล ประเมินผล โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ผู้บริหารควรมีใจรักส่งเสริมให้ครูได้รับการอบรมในการสร้างเครื่องมือวัดผลประเมินผลที่ครอบคลุมและหลากหลาย พยายามในการติดตามการวัดผลประเมินผล โดยวัดตามสภาพจริง

5. อภิปรายผลการวิจัย

1. การบริหารงานวิชาการยุคนิวนอร์มัลตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนในจังหวัดหนองบัวลำภู โดยภาพรวม และรายด้านมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด โดยด้านที่มีการปฏิบัติสูงสุด โดยเรียงลำดับจากด้านที่มากไปหาด้านน้อย ได้แก่ ด้านการจัดการเรียนการสอนโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ด้านการวัดผลประเมินผลโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และด้านการพัฒนาและใช้สื่อสื่อเทคโนโลยีดิจิทัล ซึ่งสอดคล้องกับพระอนันต์ ธรรมวิริโย (นามทอง) และคณะ (2564, หน้า 263-267) ได้วิจัยเรื่อง การบริหารงานวิชาการในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 พบว่า โดยรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากทุกด้านเมื่อจำแนก เป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือ ด้านกระบวนการเรียนการสอน รองลงมา คือ ด้านหลักสูตรสถานศึกษา และ ด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน ส่วนด้านที่มีการปฏิบัติน้อยที่สุด คือ ด้านการวัดผลประเมินผล เมื่อพิจารณารายด้านมีประเด็นที่ควรนำมาอภิปราย ดังนี้ 1) ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา โดยภาพรวม พบว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด และข้อที่ปฏิบัติสูงสุดคือ ผู้บริหารมีการพิจารณาไตร่ตรอง วิเคราะห์หาจุดเด่น จุดด้อยของหลักสูตรเพื่อพัฒนาให้สอดคล้องกับสภาพความเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน ทั้งนี้เป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษามีความรู้ ความเข้าใจในการบริหารงานด้านหลักสูตรของสถานศึกษา โดยยึดหลักสูตรแกนกลาง เพื่อกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้และจัดทำหลักสูตรให้ทันสมัย ซึ่งสอดคล้องกับอารีย์วรรณ สุทธิพงศ์พันธ์ (2560, หน้า 50) ที่ได้วิจัยเรื่องกลยุทธ์การบริหารวิชาการโรงเรียนนารายณ์พระจุลจอมเกล้าตามแนวคิดคุณลักษณะความเป็นผู้นำทางทหารและความมั่นคงของชาติในศตวรรษที่ 21 พบว่า กรอบแนวคิดการบริหารวิชาการ ประกอบด้วย 3 ด้าน คือ การพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน และการประเมินและรายงานผล 2) ด้านการจัดการเรียนการสอนโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล โดยภาพรวม พบว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด และข้อที่ปฏิบัติสูงสุดคือ ผู้บริหารมีความเอาใจใส่เปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาและแก้ปัญหาการเรียนการสอนโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ทั้งนี้เป็นเพราะครูมีบทบาทสำคัญในการจัดการเรียนการสอน โดยครูเป็นผู้อำนวยความสะดวกและการสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้และสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้เพื่อให้สามารถสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์แต่ละช่วงชั้นได้ถูกต้อง ซึ่งสอดคล้องกับสุวิมล มธูรส (2564, หน้า 33-41) ได้นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับความปกติใหม่ ว่าด้วยการ

เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในยุคปัจจุบัน ทั้งครูและนักเรียนต้องพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในรูปแบบกระบวนการจัดการเรียนการสอนโดยเฉพาะครูถูกส่งมคอคาดหวังให้เปลี่ยนแปลงบทบาทเพื่อขับเคลื่อนให้เกิด การพัฒนาศักยภาพของนักเรียนให้เป็นบุคคลแห่งศตวรรษที่ 21 3) ด้านการพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีดิจิทัล โดยภาพรวม พบว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด และข้อที่ปฏิบัติสูงสุดคือ ผู้บริหารมีความพอใจส่งเสริมให้ครูมีความรู้ในการผลิตสื่อ การพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีดิจิทัล ทั้งนี้เป็นเพราะหลังจากประสบกับการแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา (COVID 19) ส่งผลกระทบต่อกิจกรรมการเรียนการสอนทั่วประเทศ ทำให้กระบวนการเรียนการสอนเป็นไปในรูปแบบของการสอนออนไลน์ ผู้บริหารจึงส่งเสริมให้ครูมีความรู้ในการผลิตสื่อ และการใช้สื่อเทคโนโลยีดิจิทัล ซึ่งสอดคล้องกับธีระ รุญเจริญ (2546, หน้า 8) ได้กล่าวว่าบทบาทของครูเปลี่ยนแปลงจากเดิม ในการจัดการเรียนรู้ครูต้องมีการปรับเปลี่ยนบทบาทใหม่ๆดังนี้ มีภาวะผู้นำการเรียนรู้ (learning leadership) ร่วมกันพัฒนาสมรรถนะ ในการเรียนรู้ของนักเรียน เน้นการให้ออกาสนักเรียนสร้างสิ่งใหม่ๆ สอดคล้องกับความต้องการความสนใจและให้ปฏิบัติจริง จัดหาเทคโนโลยีที่เอื้อต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ต่างๆ พัฒนาทักษะพื้นฐานของนักเรียนเช่นการคิดริเริ่มสร้างสรรค์การคิดอย่างพินิจพิเคราะห์ (critical thinking) 4) ด้านการวัดผล ประเมินผล โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล โดยภาพรวม พบว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด และข้อที่ปฏิบัติสูงสุดคือ ผู้บริหารมีความพอใจส่งเสริมการจัดระบบสารสนเทศด้านการวัดและประเมินผลโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ทั้งนี้เป็นเพราะ ผู้บริหารและครูมีความรู้เกี่ยวกับการวัดและประเมินผล โดยการใช้สื่อเทคโนโลยีดิจิทัล ซึ่งสอดคล้องกับจิณฉัตร ปะโคทั้ง (2562, หน้า 8) กล่าวว่า บทบาทหน้าที่ของครูตลอดทั้งบุคคลที่เกี่ยวข้องจะต้องเปลี่ยนแปลง พัฒนาให้เอื้อต่อโลกยุคใหม่กล่าวคือ มีภาวะผู้นำการเรียนรู้ภาวะผู้นำเทคโนโลยียุคใหม่จัดการศึกษาที่เน้นพัฒนานักเรียนให้เอื้อต่อการดำเนินชีวิตและการทำงานกล่าวคือเป็นผู้ที่มีความรู้ในวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มีความคิดเชิงวิเคราะห์และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง จึงจะทำให้ชีวิตก้าวหน้าอย่างมีความสุข

2. แนวทางการบริหารงานวิชาการยุคนิวนอร์มัลตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนในจังหวัดหนองบัวลำภู ทั้ง 4 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ผู้บริหารควรมีความเพียรในการพัฒนาหลักสูตรให้ทันสมัยและเกิดประสิทธิภาพสูงสุดกับการจัดการเรียนการสอน ซึ่งสอดคล้องกับกัญญลักษณ์ จันทรวินุลย์ (2562, หน้า 59-70) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับแนวทางส่งเสริมการบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 สำหรับโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการนนทบุรี พบว่า แนวทางส่งเสริมการบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 สำหรับโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการนนทบุรี ด้านหลักสูตร ควรมีใจรักในการปฏิบัติงาน เกี่ยวกับการจัดหลักสูตร หมั่นประชุมวางแผนจัดการเรียนการสอนด้วยใจรักอยากให้เกิดผลสำเร็จควรจัดอบรมเกี่ยวกับเทคนิคการจัดทำหลักสูตร มีการดำเนินการตามแผนงานวิชาการด้วยความขยันหมั่นเพียร เอาใจใส่ฝึกฝนคิดค้นจัดทำโครงการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้สอดคล้องกับหลักสูตร มีการกำกับติดตามการใช้หลักสูตรอย่างสม่ำเสมอด้วยความเอาใจใส่

ร่วมกันสรุปและประเมินผลในการใช้หลักสูตร และนำผลการประเมินผลการใช้หลักสูตรไปปรับปรุงใช้ในการบริหารงานวิชาการ 2) ด้านการจัดการเรียนการสอนโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ผู้บริหารควรมุ่งมั่นส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนควรมุ่งเน้นให้ทุกส่วนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม ซึ่งสอดคล้องกับพระมหาสุพิชฌวัฑฒ์ ชิตวิริโย (เชื้อกุล) และคณะ (2565, หน้า 1031-1046) วิจัยเรื่อง การบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น พบว่า ผู้บริหารควรเป็นผู้นำทางความคิดที่มีวิสัยทัศน์ในการวางนโยบายในการบริหารส่งเสริมให้มีส่วนร่วมของบุคลากรทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน พร้อมทั้งให้ความสำคัญกับบุคลากรในทุกระดับอยู่เท่าเทียมกันควรมุ่งเน้นการปฏิบัติการอย่างเป็นระบบเพื่อเอื้ออำนวยในการปฏิบัติงานของครูและบุคลากรในโรงเรียนโดยคำนึงถึงความต้องการของนักเรียนหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกกลุ่มของโรงเรียน 3) ด้านการพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีดิจิทัล ผู้บริหารควรเอาใจใส่ในการพัฒนาและการนำสื่อไปใช้ให้เหมาะสมและเกิดประสิทธิภาพสูงสุด ซึ่งสอดคล้องกับ Casmar (2001) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ มาใช้เพื่อการวิเคราะห์และวางแผนของคณะศึกษาศาสตร์ในวิทยาลัยด้านการศึกษาซึ่งเป็นการศึกษา เกี่ยวกับผลกระทบต่อผู้ใช้ ซึ่งผลที่ออกมา นั่นคือ เครื่องมือ เครื่องใช้ในด้านดังกล่าวมีความทันสมัย 4) ด้านการวัดผล ประเมินผล โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ผู้บริหารควรมีใจรักส่งเสริมให้ครูได้รับการอบรมในการสร้างเครื่องมือวัดผลประเมินผลที่ครอบคลุมและหลากหลาย ซึ่งสอดคล้องกับ Blausten (1984) ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารในหน่วยงานรัฐบาลกลาง พบว่า ไม่มีวิธีการตัดสินใจแบบใดแบบหนึ่งที่เหมาะสมกับทุกสภาพการณ์ งานการออกแบบและนำระบบไปใช้มีความซับซ้อนและหลากหลายเกินกว่าที่จะใช้วิธีการใดวิธีการหนึ่ง เพียงอย่างเดียว ผู้จัดการระบบควรจะนำวิธีการที่เหมาะสมหลายๆ อย่างมาประยุกต์ใช้ และผู้จัดการระบบเองควรจะรู้แบบการบริหารของตนเอง มีการเตรียมความพร้อมที่จะปรับปรุงระบบให้สอดคล้อง กับลักษณะการตัดสินใจในแต่ละเหตุการณ์เฉพาะด้าน

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะระดับนโยบาย

สำหรับการบริหารงานวิชาการยุคนิวนอร์มัลตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนในจังหวัดหนองบัวลำภู คือ ควรพิจารณาส่งเสริมในด้านการพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีดิจิทัล

2. ข้อเสนอแนะระดับปฏิบัติสำหรับสถานศึกษา

2.1 ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ผู้บริหารควรมีการพิจารณาไตร่ตรองเลือกหลักสูตรที่เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษาและชุมชน

2.2 ด้านการจัดการเรียนการสอนโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ผู้บริหารควรมีความเอาใจใส่ในการจัดหาเครือข่ายอินเทอร์เน็ตเพื่อใช้ในกิจกรรมการเรียนการสอนและสนับสนุนให้ครูได้มีส่วนร่วมในการ

วางแผนการจัดการเรียนการสอนตามขอบข่ายเนื้อหาสาระ มาตรฐาน สัดส่วนของเวลา และหน่วยการเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล

2.3 ด้านการพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีดิจิทัล ผู้บริหารควรมีความเอาใจใส่ สนับสนุนให้ครูผลิตสื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีดิจิทัลที่แปลกใหม่ ทันสมัย และเหมาะสมกับยุคนิวนอร์มัล

2.4 ด้านการวัดผลประเมินผลโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ผู้บริหารควรมีความเอาใจใส่ สนับสนุนบุคลากรให้เข้ารับการอบรมการวัดผลและประเมินผลโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างสม่ำเสมอและมีความเพียรในการติดตามการวัดผลและประเมินผลโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างสม่ำเสมอ

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรศึกษาเชิงคุณภาพเกี่ยวกับแนวทางการบริหารงานวิชาการยุคนิวนอร์มัลตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนในจังหวัดหนองบัวลำภู ที่เกี่ยวกับด้านการพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาและบริหารบริหารงานวิชาการยุคนิวนอร์มัลอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

องค์ความรู้จากการวิจัยครั้งนี้ เป็นผลจากการศึกษาเอกสาร ข้อมูลจากแบบสอบถามและผลการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการยุคนิวนอร์มัลตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนในจังหวัดหนองบัวลำภู 4 ด้าน คือ ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ด้านการจัดการเรียนการสอนโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ด้านการพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีดิจิทัล และด้านการวัดผล ประเมินผล โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลสรุปเป็นองค์ความรู้จากการวิจัยดังแสดงในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- กัญญลักษณ์ จันทรวินุลย์. (2562). แนวทางส่งเสริมการบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 สำหรับโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการนนทบุรี. *วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์*, 6(1), 59-70.
- จิณณวัตร ปะโคทั้ง. (2562). รวมบทความบริหารการศึกษากับการพัฒนาการจัดการเรียนรู้สู่การศึกษาในยุคดิจิทัล ชุดที่ 1. สมุทรปราการ: สมาคมพัฒนาวิชาชีพการบริหารการศึกษา.
- ธีระ รุญเจริญ. (2546). *การบริหารโรงเรียนยุคปฏิรูปการศึกษา*. กรุงเทพฯ: แอล ที เพรส.
- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. (2553). *การบริหารงานวิชาการ*. กรุงเทพฯ: ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพ.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2543). *พจนานุกรมฉบับประมวลธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2550). *คนไทยสู่ยุคไอที*. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: พิมพ์สวย.
- พระมหาสุพิชชาพล ชิตวีริโย (เชื้อกุล) และคณะ. (2565). การบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร.*, 10(3), 1031-1046.
- พระอนันต์ ฌมมวิริโย (นามทอง) และคณะ. (2564). การบริหารงานวิชาการในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1. *Journal of Modern Learning Development*, 6(1), 263-267.

- พระอนุสรณ์ กิตติวัฒนโณ. (2563). NEW NORMAL การปรับตัวเพื่อการศึกษาตามแนวพระพุทธศาสนา. *วารสารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย*, 7(9), 56-70.
- มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- สมศักดิ์ เอี่ยมคงสี. (2561). *การจัดการห้องเรียนในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ: ทริบเพิ้ลเอ็ดดูเคชั่น.
- สัมฤทธิ์ กางเพ็ง และคณะ. (2565). การวิจัยแบบผสมผสานวิธี: กระบวนทัศน์การวิจัยในศตวรรษที่ 21. *วารสารครุศาสตร์ปัญญา*, 1(3), 66-85.
- สุวิมล มธูรส. (2564). การจัดการศึกษาในระบบออนไลน์ในยุค NEW NORMAL COVID-19. *วารสารรัชฎาภคย์*, 15(40), 33-41.
- อารีย์วรรณ สุทธิพงศ์พันธ์. (2560). *กลยุทธ์การบริหารวิชาการโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าตามแนวคิด คุณลักษณะความเป็นผู้นำทางทหารและความมั่นคงของชาติในศตวรรษที่ 21*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Blaustein, Eric Barry. (1984). Managing Management Information System (MIS) Development in federal Government. *Dissertation Abstracts International*, 45, 1517-A.
- Casmar, S. P. (2001). *The adoption of computer technology by faculty in a college of education: an analysis of administrative planning issues*. (Doctoral dissertation). USA: Washington State University.
- Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607-610.

วิเคราะห์กระบวนการของขั้น 5 ตามหลักพุทธญาณวิทยา*

An Analysis the Process of the Five Aggregates According to Buddhist Epistemology

พระแก้ว ฐิตสีโล (สุดเจเลีย), พระเทพวชิรวิมล และพระมหาสากุล สุภระเมธี
Phra Kaew Thitasrilo (Sudchaliao), Phrathepwachirawimol and Phramaha Sakol Supharamathi
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอภัยภูเบศร์
Mahamakut Buddhist University, Roi Et Campus, Thailand
Corresponding Author, E-mail: prorishat@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษากระบวนการของขั้น 5 ในพุทธปรัชญา 2) ศึกษาหลักพุทธญาณวิทยาที่สัมพันธ์กับกระบวนการของขั้น 5 และ 3) วิเคราะห์กระบวนการของขั้น 5 ตามหลักพุทธญาณวิทยา ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงเอกสาร โดยการศึกษาจากพระไตรปิฎก งานวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องกับขั้น 5 และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการใช้เหตุผลและให้เหตุผล แล้วนำเสนอผลการวิจัยด้วยวิธีการวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1. กระบวนการของขั้น 5 ในพุทธปรัชญา พบว่า ขั้น 5 เป็นการรวมส่วนประกอบของกระบวนการแห่งชีวิต ได้แก่ กาย ความรู้สึก ความจำได้หมายรู้ สิ่งปรุงแต่ง ความรู้แจ้ง หรือเรียกอีกอย่างว่ารูปกับนาม ขั้น 5 มีความสำคัญในแง่เป็นลักษณะที่นำไปสู่การพิจารณาให้เห็นตามความเป็นจริง เพื่อให้ชีวิตหลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิดในวัฏสสาร
2. หลักพุทธญาณวิทยาที่สัมพันธ์กับกระบวนการของขั้น 5 พบว่า ได้แก่ รูปขั้นก่อให้เกิดความรู้เชิงรูปธรรม คือ ธาตุ 4 ส่วนอีก 4 ขั้นก่อให้เกิดความรู้เชิงนามธรรม ได้แก่ เวทนาขั้น คือ ธรรมชาติแห่งการเสวยอารมณ์ที่เป็นไปในกาย สัญญาขั้น คือ ความรู้อาการและเครื่องหมายต่างๆ ที่ถูกรู้ได้โดยอาศัยอายตนะทั้ง 6 สังขารขั้น คือ ความรู้ในเจตนาเป็นตัวนำตกแต่งจิตให้ดีหรือชั่ว วิญญาณขั้น คือ ความรู้แจ้งในอารมณ์ทางประสาทสัมผัสทั้ง 5 และทางใจ

*ได้รับบทความ: 25 มิถุนายน 2566; แก้ไขบทความ: 29 สิงหาคม 2566; ตอรับตีพิมพ์: 29 สิงหาคม 2566
Received: June 25, 2023; Revised: August 29, 2023; Accepted: August 29, 2023

3. เมื่อนำหลักพุทธญาณวิทยาไปวิเคราะห์กระบวนการของขันธแล้ว ทำให้ทราบว่า สรรพสิ่งล้วนเกิดมาจากการปรุงแต่งหรือประกอบขึ้นจากธาตุทั้ง 4 คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ และยังมีองค์ประกอบอีก 4 อย่าง คือ เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ โดยที่เวทนาเป็นแดนก่อให้เกิดความรู้ในเรื่องความรู้สึกสุข สัญญา เป็นแดนก่อให้เกิดความรู้เกี่ยวกับระบบความจำ สังขาร เป็นแดนก่อให้เกิดความเกี่ยวกับตัวตน และวิญญาณ เป็นแดนก่อให้เกิดความรู้แจ้งในอารมณ์มีจักขุวิญญาณ เป็นต้น

คำสำคัญ: ขันธ 5; กระบวนการของขันธ; พุทธญาณวิทยา

Abstract

This research has objectives are: 1) to study the process of the five aggregates (Pancakhandha) in Buddhist philosophy, 2) to study the Buddhist epistemology related to the process of the five aggregates (Pancakhandha), and 3) to analyze the process of the five aggregates (Pancakhandha) according to Buddhist epistemology which is a documentary research by studying from the Tripitaka, Thesis work related to the five aggregates (Pancakhandha) and related research, used methods to analyze data by reasoning and reasoning, then presented the research results by descriptive analysis method.

The results of research found that:

1. The process of the five aggregates (Pancakhandha) in Buddhist philosophy, it is found that the five aggregates (Pancakhandha) are the combination of the components of the process of life, namely the body, the senses, the cognitive memory, the composition, the enlightenment, also known as the form and the name. It is a trait that leads to a realistic consideration in order for life to escape from the cycle of death and birth in matter.

2. Buddhist epistemology related to the process of the five aggregates (Pancakhandha), it was found that the form of the aggregate resulted in concrete knowledge, i.e., the four elements, while the other four aggregates resulted in abstract knowledge, i.e. the feeling that the nature of emotion was possible in the body, perception is the knowledge of symptoms and signs which can be realized by virtue of the six senses, mental formation is the knowledge of intentions that guides the mind for good or evil, consciousness is the insight in the emotions through the five senses and the mind.

3. After taking Buddhist epistemology to analyze the process of the five aggregates (Pancakhandha), it was known that all things were formed from the four elements, namely, earth, water, wind, fire, and there were also four other elements, namely feeling, perception, mental formation, and consciousness where feeling is the realm of happiness, perception is the realm of memory, mental formation is the realm of self, and consciousness is the realm of enlightenment in emotions, there is spiritual vision (Cakkhu), etc.

Keywords: The Five Aggregates (Pancakhandha); The Process of The Five Aggregates (Pancakhandha); Buddhist Epistemology

1. บทนำ

คำสอนเรื่องขันธ 5 เป็นคำสอนในทางพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นคำสอนเกี่ยวกับมนุษย์ ปัญหาที่นักปรัชญาหรือทุกศาสนายังค้นหาความคำตอบที่แท้จริงไม่ได้ ในความเป็นจริงนั้นมนุษย์กำเนิดขึ้นจากธรรมชาติ เกิดขึ้นโดยเหตุและปัจจัย มีการกระทำ (กรรม) เป็นปัจจัยเบื้องต้น จากนั้นผลของการกระทำที่เกิดผลซึ่งไม่สามารถนำมาเปลี่ยนแปลงหรือแก้ไขได้ ขันธ 5 ในทางพระพุทธศาสนานั้นประกอบด้วยรูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ ซึ่งสามารถย่อเข้ามาให้เป็น 2 ได้แก่ รูป และนาม คำสอนเรื่องขันธ 5 เป็นคำสอนที่มีความสำคัญในทางพระพุทธศาสนา แต่ปัจจุบันพุทธศาสนิกชนส่วนมากยังไม่เข้าใจในหลักคำสอนเรื่องขันธ 5 นี้ทำให้เข้าถึงความเป็นมาเป็นไปหรือกระบวนการของขันธ 5 ในยุคปัจจุบันเราจะเห็นได้ว่าภิกษุหรือว่านักบวชทั้งหลายไม่ค่อยจะสนใจศึกษาในเรื่องของธาตุขันธเท่าไรนัก ส่วนใหญ่จะมุ่งไปในเรื่องของสมาธิ หรือการเจริญวิปัสสนาเป็นส่วนมาก ในความเป็นจริงพระพุทธเจ้าท่านทรงตรัสสั่งสอนให้ภิกษุทั้งหลายศึกษาขันธ 5 ดังพุทธพจน์ที่ตรัสว่า ภิกษุทั้งหลายนี้คือ ทุกขอริยสัจ ความเกิดเป็นทุกข์ ความแก่เป็นทุกข์ ความตายเป็นทุกข์ ความประจวบกับสิ่งที่ไม่เป็นที่รักเป็นทุกข์ ความพลัดพรากจากสิ่ง ที่รักเป็นทุกข์ ปรารถนาสิ่งใดไม่ได้สิ่งนั้นก็เป็นทุกข์ โดยย่อ อุปาทานขันธ 5 เป็นทุกข์

จากพุทธพจน์นี้จะเห็นได้ว่า อุปาทานการยึดมั่นถือมั่น ไม่ว่าจะเป็นการยึดมั่นถือมั่นในรูป เวทนา สัญญา สังขารและวิญญาณ เป็นสิ่งที่ทำให้เกิดทุกข์ หากปล่อยวางไม่ยึดมั่นถือมั่นในขันธ 5 ทุกข์ก็จะหมดไปในปฏิจจสมุปบาท แสดงให้เห็นถึงกระบวนการการเกิดขึ้นของทุกข์ และการดับไปของทุกข์ เช่น อวิชชา ความไม่รู้ไม่เห็นตามความเป็นจริงของสิ่งทั้งหลายทำให้เราทั้งหลายหลงวนเวียนอยู่ในคุกคือวัฏสงสาร ในทางกลับกัน หากอวิชชาดับไป เกิดความรู้ คือรู้และเข้าใจในความจริงของสิ่งทั้งหลายตามที่มันเป็นความยึดมั่นถือมั่นในขันธ 5 ก็จะต้องหมดไป เพราะเมื่อรูปดับ เวทนามก็ดับเหมือนกัน สัญญาก็เหมือนกัน สังขารและวิญญาณก็เช่นกัน เป็นไปตามกฎธรรมชาติคือ อนิจจัง ความไม่เที่ยง ทุกขัง คือสิ่งที่ทนได้ยาก และอนตตา

คือ ความมิใช่ตัวมิใช่ตน จะทำให้เราเข้าใจในสิ่งที่เรียกกันว่า บุคคล เป็นสิ่งที่สมมติกันขึ้นมาเพื่อแยกแยะให้รู้ว่ามีมนุษย์ นิสัตว์ประเภทต่างๆ หรือมนุษย์ลักษณะสูงขาวนี้คือ นายแดง ลักษณะตัวเล็กดำ คือนายเขียว เป็นต้น เป็นความจริงในระดับสมมติสัจจะ ชั้นที่ 5 (เบญจชั้น) ซึ่งเป็นหลักธรรมพระพุทธศาสนาเป็นหลักธรรมที่แสดงให้เห็นถึงการรวมกันของปรากฏการณ์ที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลาเป็นอนัตตา ไม่ใช่อัตตา การมองเห็นมนุษย์เป็นอัตตา เป็นการมองเห็นที่ไม่ถูกต้องและเป็นที่รู้จักกันว่าเป็นสัkkายทิฏฐิ การมองเห็นมนุษย์ภายใต้หลักชั้นที่ 5 และทำความเข้าใจกระบวนการของชั้นที่ 5 ที่ผูกมัดอยู่กับหลักปฏิบัติสมุปบาทจะทำให้เกิดความรู้จริง (ปรมาตสัจจะ) คือความรู้จริงความเห็นจริงของสิ่งทั้งหลายตามสิ่งที่มีนเป็น (พระมหาโยธิน โยธโก, 2561, หน้า 1)

เกี่ยวกับเรื่องความรู้ในทางปรัชญามีสาขาวิชาที่ศึกษาและค้นหาความจริงเกี่ยวกับความรู้ยู่หนึ่งสาขาวิชานั้นคือ ญาณวิทยา ญาณวิทยาหรือทฤษฎีความรู้ “เป็นสาขาปรัชญาที่มุ่งแสวงหาความรู้เกี่ยวกับความจริงคือสิ่งไหนที่จัดเป็นความรู้ สิ่งนั้นก็ต้องเกี่ยวข้องกับความจริง และสิ่งไหนที่เป็นจริงสิ่งนั้นก็ต้องเป็นความรู้ที่แท้จริงเช่นกัน การรู้ความจริงจึงเรียกว่าความรู้” (พระมหาขวัญชัย กิตติเมธี, 2547, หน้า 7) ในทางพุทธปรัชญาเถรวาทความรู้หรือปัญญามีหลายระดับ การพัฒนาปัญญาจึงมีระดับแตกต่างกันออกไป เช่นกัน โดยเริ่มจากความรู้ระดับเบื้องต้น (โลกียะ) จึงถึงความรู้สูงสุด (โลกุตตระ) เช่น หลักของคณมความรู้ (ปัญญา) ดังพระบาลีที่ว่า “ในอรรถธรรมนั้น ธรรมนี้คือ ความสำรวมอินทรีย์ ความสันโดษและความ สำรวมในปาฏิโมกข์ เป็นเบื้องต้นของภิกษุผู้มีปัญญา (ความรู้) ในศาสนา” (ขุ.ธ. 25/375/149) ความรู้ในทางพระพุทธศาสนาเกิดจากการรับรู้ของจิต จิตจึงเป็นธรรมชาติ รู้อารมณ์ (อายตนะ) ทั้ง 6 คือ รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส ธรรมารมณ์ ด้วยอาศัยทวารหรืออายตนะ ภายใน 6 คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ เมื่อใดจิตกระทบอารมณ์ที่ผ่านเข้ามาทางอายตนะ เมื่อนั้นผัสสะเกิดขึ้น และผัสสะนี้เองเป็นจุดเริ่มของความรู้-พินาน-วิญญาน (consciousness) เพราะพุทธปรัชญาเถรวาท ไม่เชื่อว่า “สิ่งข้างนอก” (The objective world) เป็นมโนภาพ (Idea) หรือจิตสร้างขึ้น แต่เป็นสิ่งที่มิได้อยู่เองนอกจิตของคนเรา (Exists by itself outside the human mind) แม้พินาน (หรือวิญญาน) ก็ได้เป็นสิ่งดั้งเดิม หรือเป็นสิ่งอันถือว่าอยู่เหนือผัสสะแต่อย่างใดกลับถูกถือว่าเกิดทีหลังผัสสะ ในที่สุดจิตมนุษย์ก็ได้ ถูกถือว่ามิอยู่อย่างเป็นเอกในตัวเอง และอยู่เหนือพินานเลย กลับถูกถือเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากพินาน ดังคำอธิบายว่า “เพราะผัสสะ (ตา หู ฯลฯ รูป เสียง ฯลฯ + วิญญาน) เป็นปัจจัย การเสวยอารมณ์ (เวทนา) จึงมีบุคคลเสวยอารมณ์ใด ย่อมหมายรู้อารมณ์นั้น (สัญญา) หมายรู้อารมณ์ใด ย่อมตรัสรู้การอารมณ์นั้น (สังขาร)” (ม.ม. 12/248/225) จากข้อมูลพร้อมรายละเอียดที่กล่าวมาข้างต้น เป็นเหตุให้ผู้วิจัยต้องทำวิจัยเพื่อศึกษาและวิเคราะห์กระบวนการของชั้นที่ เพื่อพิสูจน์ให้ผู้คนที่ทั้งหลายยอมรับความเป็นจริงของธรรมชาติ เพราะมัวแต่มาฝัน ไม่อยากให้มันหย่อนยาน อยากให้เต่งตึงอยู่ตลอดเวลา ก็เท่ากับว่าไม่มีปัญญา มีติดบอดอยู่จนวันตาย เพราะไม่เห็นความเป็นจริงตามธรรมชาติที่ท่านผู้รู้ได้ตรัสไว้

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการของชั้น 5 ในพุทธปรัชญา
2. เพื่อศึกษาหลักพุทธญาณวิทยาที่สัมพันธ์กับการกระบวนการของชั้น 5
3. เพื่อวิเคราะห์กระบวนการของชั้น 5 ตามหลักพุทธญาณวิทยา

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร โดยใช้วิธีการค้นคว้าแบบวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยหาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยมาวิเคราะห์ และนำมาย่อยให้ได้ใจความ ทำให้ผู้ที่มาศึกษาเข้าใจได้ง่าย

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้แบ่งขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูลออกเป็น 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) รวบรวมประเด็นหลักในการทำวิจัย 2) สืบหาเอกสาร นิตยสาร วารสาร เว็บไซต์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 3) ทำการศึกษาค้นคว้าเอกสาร นิตยสาร วารสาร เว็บไซต์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 4) ทำการแยกแยะประเด็นหลักและประเด็นรอง 5) จัดบันทึกข้อมูลตามประเด็นหลักในการทำวิจัยด้วยสมุด ปากกา กระดาษที่จัดเตรียมไว้ และ 6) รวบรวมประเด็นหลักและประเด็นรอง

การวิเคราะห์ข้อมูล การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิทยาการวิจัยหรือวิธีการวิจัยสำคัญที่เรียกว่า การวิเคราะห์ (Analysis) ประกอบด้วย 1) การตีความ (Interpretation) 2) การใช้เหตุผล (Reasoning) และ 3) การให้เหตุผล (Arguing)

การสังเคราะห์ข้อมูล เมื่อผู้วิจัยได้ทำการวิจัยตามระเบียบวิธีวิจัยอย่างครบถ้วนแล้ว ในขั้นตอนสุดท้ายผู้วิจัยจึงได้สังเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดออกมาเป็นองค์ความรู้ใหม่ (New knowledge) ผลิตออกเป็นหลักฐานใหม่ (New evidence) และเขียนรายงานการวิจัย เพื่อเสนอขออนุมัติจบการศึกษาของหลักสูตร การนำเสนอข้อมูล ในการสรุปกระบวนการวิจัยนี้ ผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ผ่านการวิเคราะห์อย่างสมบูรณ์แล้ว มาทำการเขียนพรรณนาความ ดังนี้ 1) บทสรุปที่เป็นการวิเคราะห์ในลักษณะรวบยอด หรือเป็นประเด็นสำคัญ 2) อภิปรายความเห็นของผู้วิจัย และ 3) ข้อเสนอแนะ ซึ่งแบ่งออกเป็นข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาในเรื่องของวิจัยและข้อเสนอแนะของผู้ที่สนใจในการศึกษาวิจัยต่อไป

4. สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาวิจัยเรื่อง วิเคราะห์กระบวนการของชั้น 5 ตามหลักพุทธญาณวิทยา โดยได้ทำการวิจัยตามระเบียบวิธีวิจัยอย่างครบถ้วนแล้ว ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ชั้น 5 เป็นสิ่งที่มีอยู่ในตัวทุกคนทุกท่าน ไม่ว่าจะเป็น ศาสนาใด หรือแม้กระทั่งสัตว์เดรัจฉานที่มีลักษณะแตกต่างจากมนุษย์ ต่างก็มีชั้น 5 สิ่งสำคัญอยู่ที่ว่าเรา

จะมาเรียนรู้เมื่อเราได้เกิดมาเป็นมนุษย์แล้ว สิ่งนี้เป็นสิ่งที่ผู้เกิดก่อนควรแนะนำ ในพุทธปรัชญานี้ก็เช่นกัน พระองค์ท่านทรงศึกษาตนเอง ให้รู้จักตนเองอย่างแจ่มแจ้ง รู้จักกระบวนการของขั้น 5 อย่างแจ่มแจ้ง เพื่อนำไปสู่เป้าหมายในการพ้นออกจากความเวียนว่ายตายเกิด ในกระบวนการของขั้น 5 ไม่ว่าจะเป็นรูป ที่ก่อเกิดจากธาตุ 4 ดิน น้ำ ลม ไฟ กระบวนการของเวทนาที่มาอาศัยธาตุ 4 ล้วนแต่เกิดจากเหตุปัจจัย ทั้งสิ้น ดังนั้นกระบวนการของขั้น 5 ในพุทธปรัชญานั้น เป็นความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์และนำมา ถ่ายทอดให้แก่ชนรุ่นหลังได้ศึกษาและนำไปประพฤติปฏิบัติให้เกิดประโยชน์เหมือนกับที่สาวก คือพระอริยสงฆ์ ผู้เป็นสัทธิพยาณในการศึกษาคำสั่งสอนของพระองค์ท่าน เพราะกรรมจำแนกสัตว์ให้เห็นความแตกต่าง อย่างสิ้นเชิง แต่สิ่งที่เหมือนกันคือ ความเกิด ความแก่ ความเจ็บ และความตาย การได้เกิดมาสิ่งที่ไม่เหมือนกันก็คือ รูปร่างลักษณะ ความมุ่งมั่น อุบิสัย คุณธรรมภายในใจ ทุกความสำเร็จมาจากการลงมือทำ แล้วใจนี้แหละเป็นใหญ่เป็นสำคัญ หากใจไม่มุ่งมั่นตั้งมั่นที่จะสำเร็จ การศึกษากระบวนการของขั้น 5 ก็เช่นกัน หากไม่เห็นความเป็นจริงของขั้น 5 ไม่ยอมรับว่าเราไม่ใช่ขั้น 5 ขั้น 5 ไม่ใช่เรา เป็นแต่เพียง รูปและนามที่มาประชุมขึ้นเท่านั้น เหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น ก็เพราะว่ามนุษย์ทุกคนล้วนอาศัยธรรมชาติเป็นอยู่ และธรรมชาติ ดิน น้ำ ลม ไฟ ก็คืนสู่ธรรมชาติ เมื่อร่างกายหรือธาตุขั้นนั้นเสื่อมลง

ในความสำคัญของขั้น 5 นั้น เป็นหลักธรรมที่นำไปสู่การพิจารณาให้เห็นตามความเป็นจริงเพื่อ ออกจากสังสารวัฏ เป็นสิ่งที่พุทธบริษัททั้งหลายควรเอาใจใส่ศึกษาเป็นอย่างยิ่ง เป็นสภาวะธรรมที่แสดง ให้ให้เห็นความไม่เที่ยง เพราะการเปลี่ยนแปลง แสดงให้เห็นว่าเป็นสิ่งที่ยึดมั่นเอาไว้ไม่ได้ หากมีการ หลงยึดว่าเป็นตัวเป็นตน ความทุกข์ก็ตามมาเป็นสภาวะที่หาตัวตนที่แท้จริงไม่ได้ เพราะอาศัยได้ชั่วคราว บุคคลจึงเกิดการยึดติด สุดท้ายก็รักษาให้คงอยู่ตลอดไปไม่ได้ เพราะต้องเสื่อมสลายไปนั่นเอง

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณขั้น ก่อให้เกิดความรู้ เจริญนามธรรม ในความเป็นจริงนั้นความรู้ที่ก่อให้เกิดเจริญนามธรรมในขั้น 5 นั้นซึ่งรูปที่บังถึงอยู่แล้วว่าเป็น สิ่งที่รวมตัวกันขึ้นจากธาตุ 4 ที่เป็นดิน น้ำ ลม ไฟ ซึ่งประกอบขึ้นมาเป็นตัวเป็นตน นามธรรมที่มาอาศัย รูปอันนี้แก่ เวทนา ซึ่งเวทนานี้มีอยู่ทุกหนแห่งทั่วร่างกาย มีอาการ 32 นั้นล้วนมีเวทนาอาศัยอยู่ ยกตัวอย่างเช่น สิ่งที่เป็นกระดูกเมื่อมีของแข็งมากกระทบย่อมเกิดเวทนาขึ้น หรือแม้แต่ในวินาทีที่เราทำการ ย่อยอาหารโดยการเคี้ยวเมื่อฟันกระทบลิ้นย่อมส่งผลให้เกิดเวทนาขึ้น หรือแม้กระทั่งสิ่งที่ เป็นของแข็ง เช่น ฟันหากมีอาการของความเจ็บปวดเกิดขึ้นนั่นแหละคือเวทนา ความรู้เจริญนามธรรมนั้นมีอยู่ทั่วร่างกาย เวทนา ที่เป็นนามธรรมหรือสัญญาขั้นที่เป็นนามธรรมก็ส่งผลให้เกิดความรู้เจริญนามธรรมอยู่เสมอ นอกจากสังขาร ขั้นในขั้น 5 นั้นอันได้แก่ความคิดปรุงแต่ง สิ่งนี้ทำให้เกิดความรู้เจริญนามธรรมได้ เช่นสิ่งที่เจอผ่านมา เป็นสิ่งที่เราประทับใจเมื่อเรารำลึกนึกถึง นั้นนามธรรมได้แสดงออกถึงความเป็นนามธรรมแล้ว ส่วนตัว วิญญาณขั้นนั้นอาศัยรูปที่เป็นอายตนะภายใน อันได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ เป็นที่อาศัยทำให้เราได้ ศึกษาอยู่เป็นประจำ ไม่ว่าตาจะเห็นรูป หูได้ยินเสียง จมูกได้กลิ่น ลิ้นการที่สัมผัสนั้นแหละคือกระบวนการ

ของนามธรรมที่เกิดขึ้น ชั้น 5 นอกจากรูปแล้ว เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ คือ ชั้น 4 ที่เรียกว่า นามธรรม เขาทำงานของเขาอยู่เรื่อยแม้ว่าเราจะไม่สติหรือไม่มีการระลึกก็ตาม เขาทำงานด้วยความเชื่อตรงอยู่เสมอ แต่ความเชื่อตรงของเขาก็ขึ้นอยู่กับรูปที่เป็นธาตุ 4 ชั้น 5 นั้นเอง เมื่อโลกมีการเปลี่ยนแปลงไป เช่นร่างกาย เกิดการเปลี่ยนแปลง จะเห็นได้ว่า นามธรรมก็มีการเปลี่ยนแปลงไปด้วยเช่นกัน ยกตัวอย่างเช่นบุคคล กำลังอาบน้ำ เขาได้นำร่างกายไปสู่ฝักบัวหรือทำให้มีน้ำ ขึ้นมาราดตามศีรษะ น้ำนั้นย่อมไหลลงมาสู่เบื้องล่าง นามธรรมที่รู้สึกได้ย่อมเกิดขึ้นเพราะว่าเวทนาหรือสัญญาหรือสังขารชั้นย่อมเกิดขึ้น ว่าสิ่งเหล่านี้เป็น สิ่งที่เราเคยเจอมาตั้งแต่คลอดออกมาจากท้องแม่ นามธรรมได้ส่งผลให้เขาได้รับรู้ในนามทั้ง 4 นั้นเลย มันเป็นเวทนาชั้น สัญญาชั้น ที่จำได้หรือสังขารชั้น ที่เกิดความคิดปรุงแต่ง และวิญญาณชั้นเกิดขึ้น

ดังนั้น ความรู้เชิงนามธรรมเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลาเพราะว่าเราไม่สามารถมีสติระลึกอยู่ในกาย ตลอด นามธรรมจึงเป็นเสมือนว่าไม่ได้เกิดขึ้น สิ่งที่เราสังเกตได้นามธรรมทั้ง 4 ที่เกิดขึ้นนั้น เพราะความเด่นชัดของรูปที่ไปกระทบกับบางสิ่งบางอย่างจึงทำให้เราระลึกฐานามธรรมนั้นได้ชัดเจน

หลักญาณวิทยาที่สัมพันธ์กับกระบวนการทำงานของชั้น 5 จากที่ผู้วิจัยได้ศึกษา และเรียนรู้ใน กระบวนการทำงานของชั้น 5 ที่มีความสัมพันธ์กับหลักของญาณวิทยานั้น หลักการทำงานของชั้น 5 เป็นสิ่งที่มีอยู่กับทุกคนอยู่แล้ว ซึ่งถ้าหากใคร ไม่ว่าจะเป็นนักบวชหรือบุคคลผู้แสวงหาวิโมกข์หรือแสวงหา วิมุตติความหลุดพ้น ย่อมนำชั้น 5 ขึ้นมาพิจารณา ในการปฏิบัติธรรม ของภิกษุหรือสามเณรหรือของพ่อ แม่ครูบาอาจารย์ที่ผ่านมา ท่านทั้งหลายเหล่านั้น ล้วนเอาชั้น 5 มาเป็นเครื่องมือในการเจริญวิปัสสนา ให้เห็นตามความเป็นจริงว่าชั้นทั้ง 5 อันประกอบด้วยรูป รูปที่ประกอบด้วยธาตุ 4 ดิน น้ำ ลม ไฟ นั้น นำพาซึ่งความทุกข์ เพราะความไม่รู้ในความเป็นจริงของธาตุชั้นทำให้เกิดอุปาทานหรือความยึดมั่นถือมั่น ขึ้นในตัวของคนแต่ละคน เมื่อได้มาศึกษาเรียนรู้ในสิ่งที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงตรัสไว้ ในการทำวัตรเช้าตั้งแต่บทสวดที่ว่า สงฆิตเตน ปญฺจุปาทานกฺขนฺธา ทุกฺขา ว่าโดยย่ออุปาทานในชั้นทั้ง 5 เป็นตัวทุกข์ การมาพิจารณาในรูปแบบของการชี้แจง หรือว่าที่ตรงไปในจุดที่ท่านได้อธิบายไว้ ทำให้เกิดความเห็นตรงเหมือนดังที่ ท่านตรัสไว้ สิ่งที้องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงตรัสไว้นั้น ท่านได้เชิญชวน ให้เรามาศึกษา ให้เรามาทดลองและเรียนรู้ สิ่งไหนที่ท่านให้เชื่อหากพิจารณาไตร่ตรองแล้ว สมเหตุสมผล ดีแล้ว จึงควรเชื่อหรือนำไปประพฤติปฏิบัติตามพุทธองค์ที่ทรงแนะนำ ให้เราทำตาม ปฏิบัติตาม เชื่อตาม ผลที่เกิดจากการปฏิบัตินั้นแหละจะมาสสนับสนุนความเชื่อของเราให้มีความมั่นคงในสิ่งที่ท่านตรัสไว้ ชั้น 5 อันประกอบด้วย รูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ นั้น ซึ่งหากจะอธิบายให้แจ่มชัดหรือให้ เข้าใจอย่างแจ่มแจ้งแล้ว ควรนำไปพิสูจน์ด้วยตัวท่านเองเถิด ผลไม่ว่าหอมหวานปานน้ำผึ้งหากมิได้ ลองชิม มีหรือจะรู้ในรส เพียงมือสัมผัส หรือกายถูกต้อง ยังมีอาจทราบซึ่งถึงรสชาติได้

ฉะนั้น บ่อเกิดแห่งความรู้ หากมองไปในด้านของพุทธศาสนาแล้วพระพุทธเจ้าทรงตรัสไว้ดังนี้ว่า ที่มาแห่งความรู้ันเกิดจากสุดตมยปัญญา ซึ่งได้จากการฟัง ฟังมากก็รู้มาก เป็นวิธีการหนึ่งที่สมัย พุทธกาล

ที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงพระสัทธรรมแล้วยังประโยชน์แก่ชนหมู่มาก ก็เพราะเขาเหล่านั้นได้ใช้สุดตยปัญญา จินตามยปัญญา การใช้จินตนาการพิจารณาคิดไตร่ตรองด้วยเหตุและผล หรือจะพิจารณาไปในของสิ่งนั้น ว่ามันไม่เที่ยง ว่ามันเป็นทุกข์ ว่ามันทนได้ยาก ว่ามันไม่เกิดขึ้นแน่สักวันหนึ่ง มันก็ต้องเสื่อมสลายไป หารูปร่างตัวตนไม่ได้ ความรู้ที่ได้จากจินตามยปัญหานี้ ก็สามารถทำให้บุคคลนั้นพ้นทุกข์ได้เช่นกัน ภาวนามยปัญญา เป็นสิ่งที่ละเอียด ลึกซึ้ง คำภีรภาพยิ่ง ความรู้ชนิดนี้ที่จะเกิดขึ้น บุคคลต้องมีประสบการณ์ในการฟัง ในการคิดพิจารณามาแล้ว ภาวนามยปัญญานั้น เป็นความรู้ที่เกิดขึ้นเท่าทันกับสถานการณ์ ความรู้ระดับนี้จะเกิดขึ้นได้นั้น บุคคลต้องฟังมากคือสุดตยปัญญามากๆ และจินตนาการหรือ จินตามยปัญญา ก็ฝึกฝนมาก เป็นบุคคลผู้มีสติสัมปชัญญะพอสมควรหรืออย่างมาก ความรู้ที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้านั้นเป็น ความรู้ที่มีความเร็ว หากบุคคล ไม่ได้เตรียมหรือฝึกฝนไว้ดีแล้ว ความรู้ชนิดนี้ย่อมเกิดขึ้นได้ยากความรู้ที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้าไม่ว่าจะเป็นสถานการณ์ใดหากเรามีภาวนามยปัญญาหรือหากเราใช้เครื่องมือที่ว่า ภาวนามยปัญญาย่อมเห็น ย่อมรู้ ปัญญาที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้าสามารถ นำไปละความโลภ ความโกรธ ความหลงได้ เพราะว่าสิ่งที่มากระทบเราทุกวันนี้ก็มีอยู่ 3 อย่าง เป็นต้น

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า กระบวนการของขั้นที่ 5 นั้นเป็นไปตามธรรมชาติเพราะว่านามทั้ง 4 นั้นอาศัยกาย (รูป) เป็นอยู่และอาศัยรูปเป็นดังสถานที่เกิด เช่น เวทนาทางกาย เจ็บชา ปวด แขน หลักพุทธญาณวิทยาก็อาศัยเกิดขึ้นตามมา เป็นองค์ความรู้ หรือเป็นการรับรู้สภาวะที่เวทนานั้นเป็นอยู่ รูปที่ประกอบด้วยธาตุ ทั้ง 4 คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ เป็นบ่อเกิดแห่งความรู้ เพราะสิ่งนี้เกิดสิ่งนี้จึงเกิด สัญญาก็เช่นกัน เพราะรูปมี เวทนาจึงมี เพราะเวทนามี สัญญาจึงมีเพราะสัญญามีสังขารจึงมี เพราะสังขารมี วิญญาณจึงมีทั้งหลายเหล่านี้เป็นบ่อเกิดแห่งความรู้ ธรรมชาติของกาย (รูป) ก่อให้เกิดธรรมชาติของนาม

เวทนาเป็นสภาวะเป็นนามธรรมอย่างหนึ่ง เมื่อว่าโดยองค์ประกอบแล้วแล้วมีอยู่ 5 ประการ คือ (1) สุข หมายถึง สุข ความสุข ความสบายทางกาย (2) ทุกข์ หมายถึง ความทุกข์ ความไม่สบาย ความเจ็บปวดทางกาย (3) โสมนัส หมายถึง ความแค้นขื่น ความปลื้มใจ ความสุขใจ (อันเกิดจากจากจึงก่อให้เกิด โสมนัส) (4) โทมนัส หมายถึง ความเสียใจ ความเศร้าโศก ความเศร้าหมอง ความทุกข์ใจ (อันเกิดจากทุกข์ จึงก่อให้เกิดโทมนัส) และ (5) อุเบกขา หมายถึง ความรู้สึกเฉยๆ ไม่สุขไม่ทุกข์ สภาวะที่เป็นนามธรรมที่กล่าวมาทั้ง 5 ประการเหล่านี้เองเป็นแดนก่อให้เกิดความรู้ในเรื่องความรู้สึกสุขทุกข์ ความเจ็บปวด ความทรมาน การเสพเสวยอารมณ์ และมีอื่นๆ อีกมากมายหลายอย่าง

สัญญา แปลว่า ความจำได้ ความหมายรู้ได้ คือ ระบบความจำที่สามารถจำคน สัตว์ สิ่งของ และ เหตุการณ์ต่างๆ ได้ เช่น จำสิ่งของ จำเสียง จำกลิ่น จำรส จำชื่อคน จำหนังสือ จำเรื่องราวในอดีตได้ว่า สีเขียว สีแดง ไฟระเริง หอม หวาน เป็นต้น เรียกภาวะที่มีความจำคลาดเคลื่อน จำผิดๆ ถูกๆ หรือมีสติ พ้นเพื่อนเหมือนคนบ้าว่า สัญญาวิปลาส ความรู้ความเข้าใจที่เป็นความจำได้หมายรู้ที่กล่าวแล้วนั้น คำว่า สัญญา ในความหมายของขั้นที่ 5 ตามนัยแห่งพุทธญาณวิทยาจึงเป็นแดนก่อให้เกิดความรู้เกี่ยวกับระบบ

ความจำที่สามารถจำคน สัตว์ วัตถุ สิ่งของ และเหตุการณ์ต่างๆ ได้

สังขารในงานวิจัยนี้ หมายถึงสังสารวัฏ ซึ่งหมายถึงกองสังขาร ส่วนที่เป็นความคิดปรุงแต่ง โดยสามารถแยกแยะสิ่งต่างๆ ที่รู้สึกหรือจดจำได้ เป็นสุขเป็นทุกข์ หรืออีกนัยหนึ่งสังขารชั้นหมายถึงสภาพที่ปรุงแต่งจิต เป็นคุณสมบัติต่างๆ ที่ปรุงแต่งจิต ได้แก่เจตสิก 9 ดวง ยกเว้นเวทนาและสัญญาและสังขารชั้นอีกนัยหนึ่งหมายถึงธรรม คือสิ่งต่างๆ หรือธรรมทางโลกต่างๆ ที่ไปปรุงแต่งจิตให้เกิดสัญญาเจตนา (ความคิดอ่านหรือเจตนา) สภาพที่ปรุงแต่งจิตให้เป็นไปต่างเหล่านี้เองเป็นแดนก่อให้เกิดความคิดเกี่ยวกับตัวตน ร่างกาย ปรุงแต่งขึ้นเป็นร่างกาย และจิตใจรวมกัน หรือรวมหมายถึงความคิดด้วย

วิญญานตามนัยแห่งชั้น 5 หมายถึง กองวิญญานหรือความรู้สึกรับกระทบกับสิ่งต่างๆ ผ่านทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย และทางใจ ความรู้ความเข้าใจดังกล่าวจึงจัดเป็นแดนก่อให้เกิดความรู้แจ้งในอารมณ์มีจักขุวิญญาน ความรู้อารมณ์ทางตา คือ รูปรูปด้วยตา โสทวิญญาน ความรู้อารมณ์ทางหู คือ ได้ยินทางหู เป็นต้น สัญญา แปลว่า ความจำได้ ความหมายรู้ได้ คือ ระบบความจำที่สามารถจำคน สัตว์ สิ่งของ และเหตุการณ์ต่างๆ ได้ เช่น จำสิ่งของ จำเสียง จำกลิ่น จำรส จำชื่อคน จำหนังสือ จำเรื่องราวในอดีตได้ว่าสีเขียว สีแดง ไฟเพราะ หอม หวาน เป็นต้น สังขารในงานวิจัยนี้หมายถึงสังสารวัฏ ซึ่งหมายถึงกองสังขาร ส่วนที่เป็นความคิดปรุงแต่ง โดยสามารถแยกแยะสิ่งต่างๆ ที่รู้สึกหรือจดจำได้ เป็นสุขเป็นทุกข์ ร้อนเย็น หนักเบา ก็ระลึกได้ รูปลักษณะเป็นต้นเหตุแห่งความเกิดมี และรูปลักษณะก็เป็นสาเหตุของการทำลาย เป็นทั้งผู้ก่อและผู้ทำลาย เหมือนเวลาที่กลืนกินทุกสรรพสิ่งแม้ตัวมันเอง กระบวนการของชั้นนี้ก็เช่นกัน สุดท้ายก็ไม่พ้นไปจากไตรลักษณ์ ไม่เที่ยงมีอยู่ในรูปและนาม ยึดไว้ไม่ได้ บังคับไม่ได้ มีอยู่ในรูปนาม ไม่มีตัวตนที่แน่นอน คือเป็นอนัตตาก็มีอยู่ในรูปนาม

5. อภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

ชั้น 5 เมื่อว่าโดยสภาพที่เป็นธรรมขั้นปรมาตมแล้วจะพบว่าแท้ที่จริงแล้วชั้น 5 จะมีสภาพสืบต่อกันไปดำรงอยู่ในลักษณะเป็นเพียงกระแสเท่านั้น ซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวทางของพระโสภณมหาเถระ (มหาสิสยาตอ) (2549) ได้กล่าวในหนังสือมหาสติปัฏฐานสูตร ทางสู่พระนิพพาน ความว่า “พระผู้มีพระภาคทรงแสดงชั้น 5 โดย จำแนกเป็นรูปและนามที่เกิดขึ้นตามเหตุปัจจัยซึ่งเรียกว่า ปฏิจสมุปบาท ชั้นเหล่านี้ไม่ใช่อัตตา และไม่มีอัตตานอกเหนือไปจากชั้นทั้ง 5” ซึ่งความเข้าใจเรื่องชั้น 5 นี้ ส่งผลให้เข้าใจถึงความ เป็นอนัตตา ได้โดยตรง เพราะมีเพียงชั้นเท่านั้นที่ดำเนินไปตามเหตุปัจจัย โดยปราศจากตัวตนหรือตัวเราของเรา เมื่อไม่มีเหตุปัจจัย ชั้นก็เกิดขึ้นไม่ได้ ส่วนเรื่องความเห็นผิดว่ามีตัวตน เรียกว่า อัตตทิฏฐิหรือ สักกายทิฏฐิ จำแนกโดยชั้น 5 ออกได้อย่างละ 4 คือ รูปเป็นอัตตา อัตตามีรูป รูปมีอยู่ในอัตตา และอัตตา มีอยู่ในรูป เป็นต้น

ชั้น 5 เป็นเรื่องแสดงถึงการมีชีวิต การใช้ชีวิต การดำเนินชีวิต ตลอดจนมีวิถีชีวิตของมนุษย์ทุกคน ในความหมายคือเป็นสิ่งก่อหรือเป็นองค์ประกอบให้เกิดสิ่งต่างๆ โดยเฉพาะตัวตนของมนุษย์มีความชัดเจน มากกว่าสิ่งอื่นใด ซึ่งมีความสัมพันธ์กับทัศนะของพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) ผู้แต่งหนังสือนิพพาน อนัตตา ความว่า “กล่าวถึงชั้น 5 เป็นคำตอบหนึ่งของคำถามเกี่ยวกับชีวิตว่า หลักพุทธธรรมมีความเกี่ยวข้องเป็นพิเศษกับเรื่องชีวิต โดยแสดงส่วนประกอบต่างๆ ของชีวิตที่ครอบคลุมทั้งรูปธรรมและนามธรรมหรือวัตถุ และจิตใจ โดยแยกพิจารณาเป็นพิเศษในด้านจิตใจ การแสดงส่วนประกอบต่างๆ ทำได้หลายรูปแบบ ซึ่งชั้น 5 เป็นแบบหนึ่ง นอกจากนี้ ชั้น 5 ยังเป็น สังขตธรรมตกอยู่ภายใต้กฎไตรลักษณ์ แต่นิพพานเป็น อสังขตธรรม ซึ่งขัดแย้งและตรงกันข้ามกับอนัตตา เพราะเป็นอนัตตาเท่านั้น พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนให้ พิจารณาชั้น 5 ว่าเป็นอนัตตา

การศึกษาเชิงความสัมพันธ์ระหว่างชั้นกับปฏิจจสมุปบาท ทำให้ทราบว่า แท้ที่จริงแล้วการศึกษา ทั้ง 2 เรื่องนี้ล้วนเป็นเหตุให้เกิดความทุกข์ ความไม่สบายกายใจ หรือเรียกว่า ความโทมนัสก็ได้ ซึ่งมีความสัมพันธ์กับพระมหาพิสุตน์ จันทวโร (พระนิรมย์) (2554) ผู้ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปฏิจจสมุปบาทกับชั้น 5 ในการเจริญวิปัสสนาภาวนา พบว่า ปฏิจจสมุปบาท กับชั้น 5 มีความสัมพันธ์ คือ นำมาซึ่งทุกข์อย่างเดียวกัน สงเคราะห์เข้ากันได้กับรูปนาม อวิชชาเป็น เหตุให้เกิดอุปาทาน ชั้น 5 โดยปิดบังชั้น 5 ไว้ในอดีต ปัจจุบัน อนาคต และในการปฏิบัติวิปัสสนา ภาวนาผู้ที่เจริญปฏิจจสมุปบาทก็คือเจริญชั้น 5 ผู้ที่เจริญชั้น 5 ก็เป็นอันเจริญปฏิจจสมุปบาทได้แก่ การเจริญธรรมทั้ง 2 อย่างนี้ เรียกว่า เจริญรูปและนาม เมื่อเจริญวิปัสสนาภาวนาแล้วก็สามารถบรรลุโลกุตระปัญญาหรือบรรลุโพธิญาณได้

การมีความรู้ความเข้าใจในประเด็นที่เกี่ยวกับเวทนาชั้นว่า เวทนาเป็นแดนก่อให้เกิดความรู้ในเรื่องความรู้สึกสุขทุกข์ ความเจ็บปวด ความทรมาน การเสพส่วยอารมณ์ และมีนัยอื่นๆ อีกมากมายหลายอย่างนั้น จะมีความสอดคล้องกับพระปริตดา อภิวิโร (บัวสด) (2560) ผู้ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ศึกษาทุกข์เวทนา เพื่อการบรรลุดุจธรรมตามแนวเวทนานุปัสสนาสติปัฏฐาน พบว่า กองสังขาร เป็นนามธรรมที่เกิดร่วมกับ วิญญาณชั้น ในขณะที่กำลังรับรู้อารมณ์ สังขารชั้น จะปรุงแต่งวิญญาณให้เป็นไปตามตน ซึ่งมีทั้งฝ่ายดี และฝ่ายไม่ดีได้แก่ โลภะ โทสะ โมหะ มานะ ทิณฺณิ อัสสา มัจฉริยะ กุกกุจจะ สังขารชั้นเหล่านี้เป็นฝ่ายอกุศล ส่วนฝ่ายกุศล ได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ศรัทธา สติ ปัญญา อโลภะ อโทสะ อโมหะ เป็นต้น สังขารชั้นจึงเป็นส่วนประกอบของชีวิตทางนามธรรม สังขารชั้น จึงสงเคราะห์ลงในฝ่ายนาม

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

กระบวนการของชั้น 5 ตามหลักพุทธญาณวิทยา เป็นความรู้ความเข้าใจในแง่ที่ว่า บ่อเกิดแห่งความรู้ นอกจากจะปรากฏในคัมภีร์ทางพุทธศาสนาแล้ว ได้แก่ สุตตมยปัญญา การฟังก่อให้เกิดความรู้

ในกระบวนการนี้เกี่ยวเนื่องมาจากกระบวนการของขั้น 5 เป็นความรู้ที่มาจากประสบการณ์ และหลังประสบการณ์ก็ได้ อยู่ที่เรื่องราวที่ได้ฟัง และขึ้นอยู่กับตัวของบุคคลด้วย การที่จะนำความรู้ที่ได้ฟังไปใช้ สิ่งที่ควรตระหนักอีกอย่างที่สำคัญก็คือ ความสมเหตุสมผลของความรู้ ซึ่งเป็นปรัชญาของชาวตะวันตก ไม่ว่าจะเป็นพุทธญาณวิทยาหรือญาณวิทยาล้วนเกิดมาจากการปรุงแต่งหรือประกอบขึ้นจากธาตุทั้ง 4 คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ อันได้แก่ มนุษย์ เพราะมนุษย์เป็นผู้ประกอบขึ้นจากดิน น้ำ ลม ไฟ เป็นรูป และมีนามธรรมอีก 4 อย่าง คือ เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ เป็นองค์ประกอบทำให้เกิดกระบวนการความรู้ รู้ความสุข ความทุกข์ โสมนัส หมายถึงความแค้น ความปลื้มใจ โทมนัส หมายถึงความเสียใจ ความเศร้าโศก ตลอดจน อูเบกขา หมายถึงความรู้สึกเฉยๆ ไม่สุขไม่ทุกข์ และวิญญาณที่เป็นความรู้แจ้งเมื่ออายตนะภายในกระทบกับอายตนะภายนอก เป็นต้น

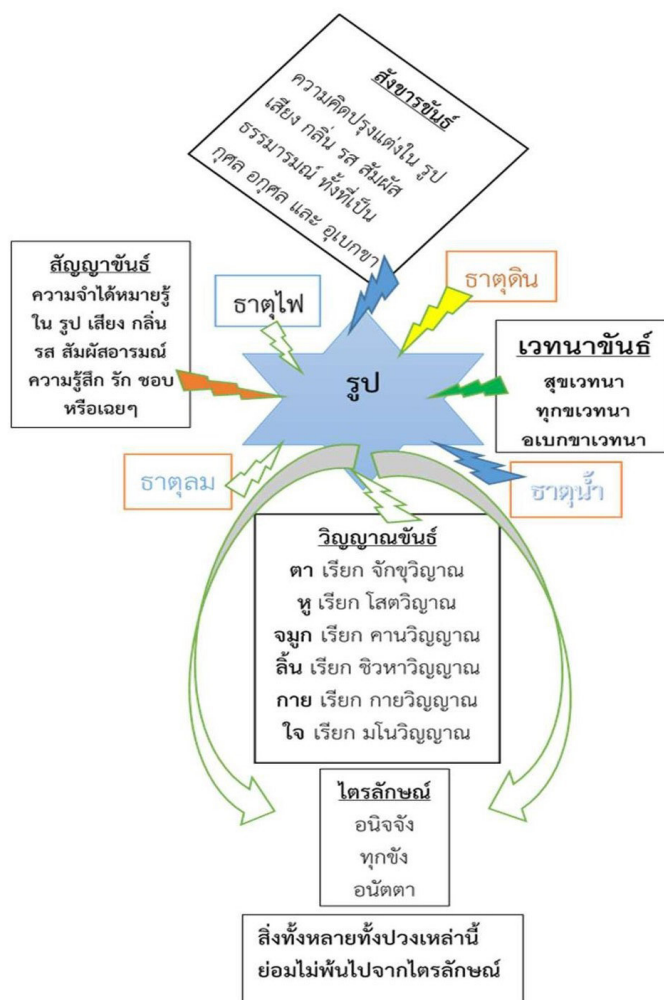
2. ข้อเสนอแนะการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การศึกษาวิจัยเรื่องการวิเคราะห์แนวคิดของขั้น 5 สู่การพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างกายกับจิตใจของเยาวชนคนในสังคมไทยปัจจุบัน

2.2 การศึกษาวิจัยเรื่องการศึกษาวิเคราะห์ญาณขั้นสู่การพัฒนาจิตใจของผู้ครองเรือนในสังคมไทยปัจจุบัน

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

ธรรมชาติของความรู้ มีองค์ประกอบที่หลากหลาย กว่าจะมาเป็นความรู้ที่สำเร็จรูปและสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ทั้งตนเองและสังคมแล้ว ต้องผ่านกระบวนการต่างๆ มากมาย กระบวนการของขั้น 5 ก็เช่นกัน แม้จะก่อตัวมาจากธรรมชาติ กว่าจะมีการค้นพบและนำมาใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์กับผู้ค้นพบ ต้องผ่านการคัดกรองจากผู้รู้มาก่อน พุทธญาณวิทยาที่ได้ศึกษา เมื่อนำมาวิเคราะห์ผ่านกระบวนการต่างๆ องค์ความรู้ที่ได้ย่อมมีความชัดเจนน่าเชื่อถือ ส่วนกระบวนการของขั้น 5 เป็นสิ่งที่นำไปตามธรรมชาติอยู่แล้ว เมื่อนำมาวิเคราะห์โดยใช้หลักพุทธญาณวิทยา ก็ทำให้ได้รู้ถึงความเป็นจริงของขั้นทั้ง 5 ว่ามีความเป็นมาอย่างไร และนำความรู้ที่ได้มานั้นนำมาใช้อ่มนั่นเอง รู้เห็นตัวตนตามความเป็นจริงด้วย โดยผู้วิจัยสรุปเป็นองค์ความรู้ได้ ตามละเอียดภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- พระปริดา อภิวิโร (บัวสด). (2560). *ศึกษาทุกขเวทนาเพื่อการบรรลุธรรมตามแนวเวทนานุปัสสนาสติปัฏฐาน*. (สารนิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาขวัญชัย กิตติเมธี (เหมประไพ). (2547). *การศึกษาวิเคราะห์ญาณวิทยาในพุทธปรัชญาเถรวาท: ศึกษาเฉพาะในกรณีวิเสสวิสุทธิมรรค*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาพิสุตน์ จันทวโส (พะนิรัมย์). (2554). การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยสมุปบาทกับชั้น 5 ในการเจริญวิปัสสนาภาวนา. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาโยธิน โยธโก. (2561). การจัดการชั้น 5 เพื่อแก้ปัญหาและพัฒนามนุษย์ในพระพุทธศาสนา. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระโสภณมหาเถระ (มหาสีสยาตอ). (2549). มหาสติปัฏฐานสูตรทางสู่พระนิพพาน (พระคันธสาราภิงค์, ผู้แปล). กรุงเทพฯ: ไทยรายวัน.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2564). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ศึกษาวิเคราะห์เกณฑ์ตัดสินอสังขตธรรมในพุทธศาสนาเถรวาท*

An Analytical Study of the Criteria of Asaṅkhatadhamma in Theravāda Buddhism

พระมหาวรราชิต อาทิตวโร, พระครูจันทรรमानุวัตร และอุมารินทร์ เลิศสหพันธ์

Phramaha Waradit Aditavaro, Phrakruchandadhammanuwat and Umarin Lertsahapan

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus, Thailand

Corresponding Author, E-mail: waradisth@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้ ศึกษาเกี่ยวกับความหมาย ลักษณะ จำนวน และเกณฑ์ตัดสินอสังขตธรรมในพระพุทธศาสนา จากการศึกษาพบว่า อสังขตธรรม ในพระวินัยปิฎก อสังขตธรรม มี 2 อย่าง คือ พระนิพพานและบัญญัติ หรืออสังขตธรรมที่มีอยู่จริงกับอสังขตธรรมที่ไม่มีอยู่จริง ในพระสุตตันตปิฎก มี 3 กลุ่มความหมาย คือ ความสิ้นกิเลสทั้ง 3 ประการที่เป็นมูลรากของอกุศลทั้งหลาย ได้แก่ กลุ่มที่ 1) ความสิ้นโลภะ โทสะ โมหะ กลุ่มที่ 2) สภาวะธรรมที่ไม่ถูกปัจจัยปรุงแต่ง และกลุ่มที่ 3) สภาวะธรรมที่ไม่เปลี่ยนแปลง ในพระอภิธรรมปิฎก มีหลักฐานการถกเถียงกันเกี่ยวกับจำนวนของอสังขตธรรม และปัญหานี้ก็ยังไม่มียุติที่ชัดเจนจนถึงทุกวันนี้ เพราะไม่มีหลักฐานของพระสงฆ์ที่มีความเห็นว่า อสังขตธรรมมีหลายอย่าง ได้นำเอาลักษณะของอสังขตธรรมที่ปรากฏในพระไตรปิฎก มาเป็นบทตั้งแล้วค้นหาคำตอบ โดยนำเอาสิ่งที่พระสงฆ์ฝ่ายที่ลงมติว่าเป็นอสังขตธรรมมาเปรียบเทียบกับลักษณะของอสังขตธรรมดังกล่าว ถ้าเปรียบเทียบกันได้ สมเหตุสมผลก็สรุปว่า สิ่งนั้นเป็นอสังขตธรรม คือ สิ่งใดก็ตามที่มีลักษณะของอสังขตธรรมตามที่ปรากฏในพระไตรปิฎก จัดเป็นอสังขตธรรมทั้งหมด แต่เท่าที่ได้ศึกษาเพื่อค้นหาคำตอบ พบว่า อสังขตธรรมมี 4 ประเภท คือ 1) ประเภทที่มีอยู่จริง ได้แก่ พระนิพพาน 2) ประเภทที่ไม่มีอยู่จริง ได้แก่ บัญญัติ 3) ประเภทที่เป็น กฎธรรมชาติ ได้แก่ กฎของนิยาม กฎของปฏิเสธสมุปปาทและกฎของอริยสัจ 4) ประเภทพิเศษ ได้แก่ อากาส

*ได้รับบทความ: 14 กรกฎาคม 2566; แก้ไขบทความ: 28 สิงหาคม 2566; ตอรับตีพิมพ์: 29 สิงหาคม 2566

Received: July 14, 2023; Revised: August 28, 2023; Accepted: August 29, 2023

ส่วนเกณฑ์ตัดสินอสังขตธรรม มีอยู่ 4 อย่าง คือ 1) ความสิ้นกิเลส หรือการไม่ถูกปัจจัยคือกิเลส
ปรุงแต่ง 2) การไม่เป็นไปในกาลทั้ง 3 หรือการไม่เปลี่ยนแปลงในกาลทั้ง 3 คือ อดีต ปัจจุบัน และอนาคต
3) การไม่ถูกปัจจัยต่างๆ คือ กรรม เหตุ และฤดู ปรุงแต่งหรือสร้างขึ้น และ 4) การไม่ถูกปัจจัยต่างๆ ปรุงแต่ง
โดยสิ่งนั้นอาจเป็นสิ่งที่มียุ่จริงหรือไม่มีอยู่จริงก็ได้

คำสำคัญ: เกณฑ์ตัดสิน; อสังขตธรรม

Abstract

This academic article study about Asaṅkhatadhamma in Theravada Buddhism. It is a study of the meaning, characteristics, number and Judging Criteria of Asaṅkhatadhamma. From the study, it was found that there are 2 types of Asaṅkhatadhamma in the Vinaya Pitaka, namely Nibbāna and the law, or Asaṅkhatadhamma that exists and non-existent. In the Suttanta Pitaka, there are 3 defilements which are the roots of all unwholesomeness, namely: Group 1) the end of greed, hatred, delusion, group 2) unadulterated conditions, and group 3) unchanging conditions. In the Abhidhamma Pitaka There is controversial evidence about the number of Asaṅkhatadhamma. And that problem still has no clear resolution until now. Because there is no evidence of monks who have the opinion that there are many types of Asaṅkhatadhamma. Can only bring the characteristics of Asaṅkhatadhamma that appear in the Tipitaka to be a chapter and then find the answer by comparing what the monks who voted to be Asaṅkhatadhamma compared with the characteristics of such Asaṅkhatadhamma. If comparable, is it reasonable to conclude that That thing is Asaṅkhatadhamma. That is anything that has the characteristics of Asaṅkhatadhamma as it appears in the Tipitaka. That things classified as all Asaṅkhatadhamma. But as far as I have studied to find the answer, I found that there are 4 types of Asaṅkhatadhamma: 1) Existing types, such as Nibbāna, 2) Non-existent types, such as commandments 3) Natural laws, such as the laws of definition, the laws of the Paticcasamuppada, and the laws of the Noble Truths 4) Special types, such as the Akasa or space.

As for the judging criteria, there are four criterias: 1) the end of passion or being unaffected by factors is a result of defilement. 2) not being in the 3 tenses or being

unchanged in the 3 tenses, namely past, present, and future. 3) Being unaffected by various factors, i.e., kamma, causes, and seasons, manipulated or created, and 4) Being unaffected by various factors. Constructed by that, it may or may not exist.

Keywords: Judging Criteria; Asaikkhatadhamma

1. บทนำ

นับตั้งแต่พระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพาน พระพุทธศาสนาก็เจริญรุ่งเรืองมาตามลำดับจนเวลาผ่านไปประมาณ 300 ปี ในสมัยของพระเจ้าอโศกมหาราช ปกครองชมพูทวีป เกิดมีปัญหาเรื่องความเข้าใจไม่ตรงกันในคำสั่งสอนระหว่างสาวกด้วยกันจนนำไปสู่ความแตกแยกกันถึงกับรังเกียจกันไม่ร่วมอุโบสถสังฆกรรมด้วยกัน เป็นเวลานานถึง 12 ปี แต่เหตุการณ์ก็จบลงด้วยดีด้วยการทำสังคายนาพระธรรมวินัยใหม่ ขจัดข้อปัญหาที่เป็นสาเหตุของความแตกร้างสามัคคีลงได้ หนึ่งในปัญหาเหล่านั้นคือ ความคิดเห็นไม่ลงรอยกันเรื่องจำนวนของอสังขตธรรม ภิกษุหลายนิกาย (อภิ.ก. (ไทย) 37/445,448,452/473, 476,481) มีความเห็นว่า อสังขตธรรม มีมากกว่าหนึ่งอย่าง คือนอกจาก พระนิพพาน แล้วยังมีธรรมเหล่านี้เป็นอสังขตธรรม ด้วย ฝ่ายพระสาวกผู้เป็นแกนนำในการทำสังคายนา ซึ่งมีพระโมคคัลลีบุตรติสสเถระเป็นประธาน มีความเห็นว่า อสังขตธรรมมีอย่างเดียวคือพระนิพพาน แล้วทั้งสองฝ่ายจึงได้ร่วมกันไต่สวนทวนถามถึงความสมเหตุสมผลของธรรมเหล่านั้นว่ามีลักษณะตรงตามที่พระพุทธเจ้าทรงมีมติไว้หรือไม่ การไต่สวนกันในครั้งนั้น เมื่อได้ข้อยุติแล้ว พระโมคคัลลีบุตรติสสเถระ จึงได้แต่งคัมภีร์ขึ้นหนึ่งคัมภีร์เรียกว่า คัมภีร์กถาวัตถุ รวบรวมเอาคำถามคำตอบกันของพระสาวกทั้งสองฝ่ายไว้พร้อมทั้งข้อยุติ กาลเวลาผ่านไปหลายร้อยปี มีนักปราชญ์ทางพระพุทธศาสนาได้ศึกษาเนื้อความในคัมภีร์ดังกล่าวมีความเห็นว่า ธรรมะที่ฝ่ายสรวาทหรือฝ่ายพระสาวกผู้เป็นแกนนำในการทำสังคายนาใช้ตัดสินหลักธรรมที่สงสัยว่าเป็นอสังขตธรรมหรือไม่ นั่น ไม่สมเหตุสมผล จึงมีการศึกษาหาความจริงอีกครั้งหนึ่ง แล้วลงความเห็นว่า อสังขตธรรม มีกว่าหนึ่งอย่าง คือ นอกจากพระนิพพานแล้วยังมี นิยาม ปฏิจสมุปบาท อริยสัจและอาภาสะเป็นอสังขตธรรมด้วย

จากความคิดเห็นที่ไม่ตรงกันนี้จึงทำให้เกิดความสงสัยว่า ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับอสังขตธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาทนั้นเป็นอย่างไร อสังขตธรรมมีกี่อย่าง แล้วจะให้ยึดเอาความเห็นของฝ่ายใดจึงจะถูกต้องตามความเป็นจริงและถูกต้องตามพระประสงค์ของพระพุทธเจ้า ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ผู้เขียนสนใจที่จะศึกษาค้นคว้าเรื่องอสังขตธรรมในเชิงลึกเพื่อหาคำตอบที่ถูกต้องและชัดเจน ในบทความนี้ผู้เขียนจึงได้ตั้งประเด็นคำถามที่ยังเป็นข้อสงสัยอยู่จนถึงทุกวันนี้เพื่อเป็นกรอบในการศึกษาต่อไป คือ ต้องการทราบว่า จำนวนของ อสังขตธรรมมีเท่าไร อสังขตธรรมตามแนวพระสูตร พระอภิธรรม อรรถกถา ฎีกา

และมิลินทปัญหา เป็นอย่างไร อะไรคือเกณฑ์ตัดสินอสังขตธรรม

2. ความหมายอสังขตธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท

ความหมายความเป็นมาที่ปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎก อสังขตธรรม ตามที่ปรากฏในพระไตรปิฎก มีลักษณะ 3 ประการ คือ 1) ความเกิดขึ้นไม่ปรากฏ 2) ความดับไม่ปรากฏ 3) ขณะดำรงอยู่ความเปลี่ยนแปลงไปเป็นอย่างอื่นไม่ปรากฏ มีพระพุทธพจน์ปรากฏในคัมภีร์ดังนี้ ภิกษุทั้งหลาย อสังขตลักษณะของอสังขตธรรม 3 ประการ 3 ประการเป็นไฉน คือ ความเกิดขึ้นไม่ปรากฏ 1 ความเสื่อมไม่ปรากฏ 1 เมื่อตั้งอยู่ความแปรปรวนไม่ปรากฏ 1 ภิกษุทั้งหลาย อสังขตลักษณะของ อสังขตธรรม 3 ประการนี้แล (อง.ติก. (ไทย) 20/48/209)

อสังขตธรรมตามแนวพระสูตรมี 3 กลุ่มความหมาย คือ 1) อสังขตธรรม ในความหมายว่า ความสิ้นกิเลส ได้แก่ ความสิ้นราคะ ความสิ้นโทสะ ความสิ้นโมหะ มีปรากฏในกายคตาสติสูตร สมถวิปัสสนาสูตร อสังขตสูตร (ส.สพ. (ไทย) 18/366, 367-377/448, 449-453) อสังขตธรรมในที่นี้ท่านหมายถึง พระนิพพาน 2) อสังขตธรรม ในความหมายว่า ธรรมชาติที่ไม่เปลี่ยนแปลง 3) อสังขตธรรม ในความหมายว่า ธรรมชาติที่ไม่ถูกปัจจัยปรุงแต่ง

อสังขตธรรม ในความหมายว่า ธรรมชาติไม่เปลี่ยนแปลง และในความหมายว่าธรรมชาติที่ไม่ถูกปัจจัยปรุงแต่ง มีปรากฏในอสังขตลักษณะสูตร (อง.ติก. (ไทย) 20/48/209)

อสังขตธรรมในพระอภิธรรม จากหลักฐานที่ปรากฏในพระสูตรและในสมัยพุทธกาลนั้นยังไม่มีความเห็นขัดแย้งกันเกี่ยวกับเรื่องจำนวนของอสังขตธรรมว่ามีกี่อย่าง อะไรบ้าง เริ่มมีหลักฐานปรากฏขึ้นหลังจากที่ พระพุทธองค์ปรินิพพานมาแล้วประมาณ 300 ปี หลักฐานนี้ปรากฏขึ้นในครั้งทำสังคายนาครั้งที่ 3 ซึ่งมีพระโมคคัลลีสบุตรตีสเถระ เป็นประธาน มีพระเจ้าอโศกมหาราชเป็นผู้อุปถัมภ์ ในการทำสังคายนาครั้งนั้นได้ตรวจสอบความถูกต้องของคำสอนที่เป็นพุทธพจน์เดิมหลายประเด็น ประเด็นของจำนวนอสังขตธรรมเป็นประเด็นหนึ่งที่ถูกยกขึ้นสู่การสังคายนา ข้อถกเถียงกันในครั้งนั้นเป็นการถกเถียงกันระหว่างกลุ่มภิกษุที่เห็นว่า อสังขตธรรมมีอย่างเดียว คือ พระนิพพาน กับกลุ่มภิกษุที่เห็นว่า อสังขตธรรมมีหลายอย่าง เช่น นิยาม, ปฏิจจสมุปบาท, อริยสัจ 4, อรูปฌาน 4, นิโรธสมาบัติ, และอากาศ ก็เป็นอสังขตธรรมด้วย พระนิพพานเป็นหนึ่งในจำนวนที่เป็นอสังขตธรรมเหล่านั้น (อภิ.ก. (ไทย) 37/445-459/437-492)

อสังขตธรรมในอรรถกถาพระสูตรมีอย่างเดียวคือ พระนิพพานปรากฏในคัมภีร์ปปัญจสูทนี ซึ่งเป็นคัมภีร์อรรถกถาของมัชฌิมนิกาย อุปริปัณณาสก์ (ม.อุ.อ. (ไทย) 125/64. ข้อที่ 125)

อสังขตธรรมในอรรถกถาพระอภิธรรมมีอย่างเดียวคือ พระนิพพาน ส่วนจำนวนของ อสังขตธรรมที่ปรากฏเป็นข้อถกเถียงกันในพระอภิธรรมมีจำนวน 6 ประเภท คือนิยาม ปฏิจจสมุปบาท อริยสัจ อรูปฌาน นิโรธสมาบัติ และอากาศ พระอรรถกถาจารย์ได้อธิบาย ตามลำดับ ดังนี้

ความหมายความเป็นมาที่ปรากฏในคัมภีร์อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา และอื่นๆ

1. อรรถกถาจารย์อธิบายนิยามกถาเป็นอันดับแรก สรุปใจความได้ว่า คำว่า “นิยาม” ในที่นี้หมายถึง อริยมรรค (อภิ.ปญจ.อ. (บาลี) 445-447/154, อภิ.ปญจ.อ. (ไทย) 445-447/216)

2. อรรถกถาจารย์อธิบายปฏิจสุมุปาทกถา สรุปใจความได้ว่า นิกายปุพพเสลียะและ มหิสาสกะ ต่างก็เห็นว่า ปฏิจสุมุปาทเป็นอสังขตะ เพราะพระบาลีในนิทานวรรคว่า การอุปติขึ้นแห่งพระตถาคตเจ้าก็ดี การไม่อุปติก็ดี ชื่อว่าธัมมัญญูตตะ คือ ความตั้งอยู่แห่งธรรม มีอยู่ เพราะมุ่งเอาตัวกฎธรรมชาติ ส่วนฝ่ายสกวาทิมุ่งเอาสภาวะธรรมที่ดำเนินไปตามกฎของปฏิจสุมุปาท (อภิ.ปญจ.อ. (บาลี) 448-451/154-155, อภิ.ปญจ.อ. (ไทย) 448-451/217)

3. อรรถกถาจารย์อธิบายสังกถา สรุปใจความได้ว่า นิกายปุพพเสลียะเห็นว่า สัจจะทั้ง 4 คือ ทุกขสัจจะ สมุทยสัจจะ นิโรธสัจจะ และมรรคสัจจะ เป็นอสังขตะ เพราะอาศัยพระสูตรว่าดูก่อนภิกษุทั้งหลาย สัจจะ 4 อย่างนี้แท้ไม่ผิด ไม่เป็นอย่างอื่น เป็นต้น อรรถกถาจารย์อธิบายปัญหานี้ว่า บรรดาทุกขสมุทัย และมรรคทั้งหลายชื่อว่าวัตถุสัจจะ เป็นสังขตะ ลักษณะสัจจะ คือนิพพาน เป็นอสังขตะ วัตถุสัจจะย่อมไม่มีในนิโรธ นิโรธนั้นเป็นอสังขตะอย่างเดียว อรรถกถาจารย์อธิบายว่า ฝ่ายปรวาทิ เห็นว่า ทุกข สมุทัย และมรรคเป็นวัตถุสัจจะ ส่วนธรรมที่มีการนำออกจากทุกขอันเป็นเครื่องเบียดเบียน และเหตุให้เกิดทุกขธรรมเหล่านั้นชื่อว่า ลักษณะสัจจะ

4. อรรถกถาจารย์อธิบายอรุปปกถา สรุปใจความได้ว่า พระสงฆ์นิกายปุพพเสลียะ มีความเห็นว่า อรุปปมานเป็นอสังขตธรรม เพราะอาศัยพระบาลีว่า ภพไม่มีรูปทั้ง 4 เป็นสภาพไม่หวั่นไหว (อภิ.ปญจ.อ. (บาลี) 452-456/155, อภิ.ปญจ.อ. (ไทย) 452-456/218-219)

5. อรรถกถาจารย์อธิบายนิโรธสมาปัตติกถา ไม่สามารถกล่าวได้ว่าเป็นสังขตธรรม หรือเป็นอสังขตธรรม เพราะไม่มีลักษณะแห่งสังขตธรรมและอสังขตธรรม (อภิ.ปญจ.อ. (บาลี) 457-459/156, อภิ.ปญจ.อ. (ไทย) 457-459/219)

6. อรรถกถาจารย์อธิบายอากาศกถา สรุปใจความได้ว่า อรรถกถาจารย์เห็นว่า อากาศมี 3 อย่าง คือ ปริจเจทากาส คือช่องว่างอันเป็นที่กำหนด กสิณฺธุคฺชาฎิมาภาส คือช่องว่างที่เพิกขึ้นของกสิณ และอชฎากาส คือช่องว่างของท้องฟ้า แม้ตฺถุณากาสคือช่องว่างอันว่างเปล่า ก็เป็นชื่อของอชฎากาส ท่านขยายความว่า ปริจเจทากาส คือช่องว่างที่คั่นอยู่ระหว่างรูปกับรูป เป็นสังขตะ ส่วนอากาศที่เหลือแม้ทั้ง 2 นี้สักว่าเป็นบัญญัติ แล้วบอกว่า พระสงฆ์นิกาย อุตตราลปกะ และมหิสาสกะเห็นผิดว่า อากาศแม้ทั้ง 2 คือกสิณฺธุคฺชาฎิมาภาส และอชฎากาสไม่ใช่สังขตะ แต่เป็นอสังขตะ (อภิ.ปญจ.อ. (บาลี) 460-462/156, อภิ.ปญจ.อ. (ไทย) 460-462/220)

ในคัมภีร์มิลินทปัญหาไม่ได้พูดไว้โดยตรงว่า อะไรบ้างเป็นอสังขตธรรม แต่พอตีความได้จากบทสนทนาระหว่างพระยามิลินท์กับพระนาคเสนเถระว่า อสังขตธรรมมีกี่อย่าง อะไรบ้างเนื้อความที่นักปราชญ์

ทั้ง 2 ได้สนทนากัน ใจความตอนหนึ่งพระยามิลินท์ได้ถามปัญหาเกี่ยวกับความมียู่ของพระนิพพานกับพระนาคเสนเถระ มีใจความสำคัญดังนี้

พระยามิลินท์ถามว่า สิ่งที่เกิดขึ้นในโลกนี้ ที่เกิดเพราะกุศลกรรมและอกุศลกรรมได้แก่สัตว์โลกทั้งหมด ที่เกิดแต่เหตุก็ปรากฏอยู่ ที่เกิดแต่ฤดูก็ปรากฏอยู่ สิ่งที่ไม่เกิดแต่กรรมคือบุญบาป ไม่เกิดแต่เหตุและไม่เกิดแต่ฤดูมียู่หรือไม่ พระนาคเสนตอบว่า สิ่งที่ไม่ได้เกิดจากกรรม จากเหตุและจากฤดูมียู่ 2 ประการ คืออากาศและพระนิพพาน (มิลินท. (บาลี) 6/282) และกรมศิลปากร (2550, หน้า 394-398, (บาลี) หน้า 790) จากบทสนทนานี้สรุปว่า อสังขตธรรมในมิลินทปัญหามีจำนวน 2 อย่าง คือ พระนิพพานและอากาศ

ในคัมภีร์ฎีกาของอภิธัมมัตถสังคหะ ทั้งสองคัมภีร์คือ คัมภีร์อภิธัมมัตถวิภาวินี (พระสุเมธคณาจารย์, 2548, หน้า 57) แต่งโดยพระสุเมธคณาจารย์ชาวอินเดีย และคัมภีร์ปรมัตถทีปนี (พระญาณธมฺมเถระ (แลตีสยาตอ), 2546, หน้า 327) แต่งโดยพระญาณธมฺมเถระ (แลตีสยาตอ) ชาวพม่า มีความเห็นตรงกันว่า อสังขตธรรมมี 2 อย่าง คือ นิพพานและบัญญัติ โดยให้เหตุผลว่า นิพพานและบัญญัติพ้นจากกาลทั้ง 3 คือ อดีต ปัจจุบัน และอนาคต

ในคัมภีร์วิมุตติวินทนี ซึ่งเป็นคัมภีร์ฎีกาพระวินัย มีความเห็นว่า อสังขตธรรมมี 2 อย่างคือ นิพพานและบัญญัติ เช่นเดียวกัน ท่านนำเอาพระบาลีในคัมภีร์ปรีวาร บทว่า นิพพานญฺเจว ปญฺญตฺติ เป็นต้น มาอธิบายสรุปใจความได้ว่า บัญญัติและนิพพาน ท่านวินิจฉัยว่าเป็นอนัตตาเพราะเสมอกันโดยความเป็นอสังขตะ สมมติแม้ไม่มีอยู่จริง ก็เป็นอสังขตะ เพราะไม่ถูกปัจจัยใดๆ สร้างขึ้น (วิมุตติฎีกา. (บาลี) 2/257/351)

คำว่า “อสังขตธรรม” มาจากภาษาบาลี 2 ศัพท์ คือ อสังขต + ธมฺม “อสังขต” มาจาก อ บทหน้า ส บทดหน้า กร ธาตุ ต ปัจจัย “อ” มาจาก น นิบาตปฏิเสชนาม แปลว่า ไม่ เมื่อนำมาสมาสเข้ากับ ศัพท์ที่มีพยัญชนะขึ้นต้น นิยมแปลง น เป็น อ “ส” เป็นอุปสรรค แปลว่า พร้อม กับ ดี “กร” แปลว่า ทำ ประแต่ง สร้าง (พระมหาศกฺกริณฺทฺร ศศพินฺทุรํษ์ และพระคณฺธสาราภิวํส, 2515, หน้า 248, 676)

มีรูปวิเคราะห์ว่า ปจฺจเยหิ น สํกรียเตติ อสังขต (มูลนิธินามภิกขุสงฆ์วิทยาลัย, 2535, หน้า 250) “ธมฺม” มาจาก “ธร” ธาตุ ในความว่าทรงไว้ รมม ปัจจัย ลบ ร ที่สุดธาตุ และ ร ต้นปัจจัย แปลว่า สภาพที่ทรงไว้ ธรรมดา ธรรมชาติ (พระธรรมกิตติวงศ์, (ทองดี สุรเตโช), 2561, หน้า 573) เมื่อนำเอาทั้งสอง ศัพท์มารวมกันจึงเป็น อสังขตธรรม แปลว่า ธรรมชาติที่ไม่ถูกปัจจัยปรุงแต่ง (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2561, หน้า 573) สรุปว่าอสังขตธรรม หมายถึง ธรรมชาติที่ไม่ถูกปัจจัยทำ ประแต่ง สร้าง

3. วิเคราะห์เกณฑ์ตัดสิน อสังขตธรรม ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท

อสังขตธรรมที่เป็นสภาวะธรรมที่หมายถึง ความสิ้นกิเลส คือ นิพพาน ข้อนี้ไม่มีปัญหาอะไรเพราะเป็นที่ยอมรับกันทั่วไป ส่วนที่มีปัญหาถกเถียงกันคือ อสังขตธรรมในพระอภิธรรม ได้แก่ อสังขตธรรม

ประเภทที่เป็น กฎธรรมชาติ ได้แก่ กฎของนิยาม กฎของปฏิเสธสมุปบาทและกฎของอริยสัจ และประเภทพิเศษ ได้แก่ อาภาสะ จะได้ศึกษาวิเคราะห์หาความสมเหตุสมผลต่อไป

ในพระสูตรตันตปิฎกมีพระพุทธพจน์แสดงให้เห็นว่า อสังขตธรรมน่าจะมีหลายอย่างไม่จำกัดอยู่เพียงนิพพานเท่านั้น เพราะพระพุทธพจน์เปิดทางให้ตีความได้อย่างชัดเจนอยู่แล้วแม้ว่าพระเจ้าจะไม่ได้ตรัสระบุว่าอสังขตธรรมมีจำนวนเท่าใด มีอะไรบ้างก็ตาม แต่ก็ได้ทรงวางหลักการที่สำคัญยิ่งในการตัดสินว่า สิ่งใดเป็นสังขตธรรม สิ่งใดเป็นอสังขตธรรม เอาไว้อย่างชัดเจน ในพระสูตรตันตปิฎก ซึ่งมีใจความว่า

ตีณิมานิ ภิกขเว สงขตสส สงขตลกขณานิ กตมานิ ตีณิ. อุปปาโท ปญญาติ วโย ปญญาติ ฐิตสส อณฺณตตํ ปญญาติ. อิมานิ โข ภิกขเว ตีณิ สงขตสส สงขตลกขณานิ. ตีณิมานิ ภิกขเว อสงขตสส อสงขตลกขณานิ. กตมานิ ตีณิ. น อุปปาโท ปญญาติ. น วโย ปญญาติ. น ฐิตสส อณฺณตตํ ปญญาติ อิมานิ โข ภิกขเว ตีณิ อสงขตสส อสงขตลกขณานิ

ภิกษุทั้งหลาย ทั้งสังขตลักษณะของสังขตธรรม มี 3 ประการ 3 ประการอะไรบ้าง คือ การเกิด ปรากฏ ความเสื่อมปรากฏ เมื่อสังขตธรรมนั้นดำรงอยู่ ความแปรเปลี่ยนปรากฏ

ภิกษุทั้งหลาย 3 ประการเหล่านี้แล คือ สังขตลักษณะของสังขตธรรมภิกษุทั้งหลาย อสังขตลักษณะของอสังขตธรรม มี 3 ประการ 3 ประการอะไรบ้าง คือ การเกิดไม่ปรากฏ ความเสื่อมไม่ปรากฏ เมื่ออสังขตธรรมนั้นดำรงอยู่ ความแปรเปลี่ยนไม่ปรากฏ ภิกษุทั้งหลาย 3 ประการเหล่านี้แล คือ อสังขตลักษณะของอสังขตธรรม (อง.ติก. (บาลี) 20/48/209)

พระพุทธพจน์ข้างต้นนี้อาจสรุปเป็นหลักการเพื่อความชัดเจนได้ดังต่อไปนี้สิ่งใดก็ตามที่เป็นสังขตธรรม สิ่งนั้นจะต้องประกอบด้วยลักษณะ 3 ประการต่อไปนี้ 1) สิ่งนั้นปรากฏการเกิด 2) สิ่งนั้นปรากฏความเสื่อมสลาย 3) สิ่งนั้นขณะดำรงอยู่ปรากฏความแปรเปลี่ยน ส่วนสิ่งใดก็ตามที่เป็นอสังขตธรรม สิ่งนั้นจะต้องประกอบด้วยลักษณะ 3 ประการต่อไปนี้ คือ (1) สิ่งนั้นไม่ปรากฏการเกิด (2) สิ่งนั้นไม่ปรากฏความเสื่อมสลาย (3) สิ่งนั้นขณะดำรงอยู่ไม่ปรากฏความแปรเปลี่ยน เมื่อมีหลักการที่ชัดเจนอยู่เช่นนี้ การที่จะตัดสินว่าสิ่งใดเป็นสังขตธรรม สิ่งใดเป็นอสังขตธรรม ตามทัศนะของพุทธศาสนาจึงสามารถทำได้โดยตรงไปตรงมาที่สุดโดยนำสิ่งที่ผู้เสนอว่าเป็นอสังขตธรรมนั้นมาตรวจสอบวินิจฉัยคุณสมบัติดูว่าตรงตามหลักการสามข้อข้างต้นนั้นหรือไม่ ในปัจจุยสูตร สังยุตตนิกาย นิทานวรรค พระพุทธองค์ตรัส ปฏิจจสมุปบาท เป็นหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับหลักอทิปปัจจยตา (ส.นิ.(ไทย) 16/20/34) นิยามก็เป็นอีกชื่อหนึ่งของอทิปปัจจยตา ส่วนอริยสัจก็เป็นหลักธรรมที่นิรนัยออกมาจากหลักอทิปปัจจยตาหรือปฏิจจสมุปบาท หลักอทิปปัจจยตานี้เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า มีความสำคัญเสมือนหนึ่งเป็นหัวใจของพุทธศาสนา เพราะมีเนื้อหากว้างขวางลุ่มลึกครอบคลุมหลักธรรมสำคัญอื่นๆ เอาไว้แทบทั้งสิ้น

สมภาร พรหมทา ได้แสดงทัศนะไว้ว่า กฎอทิปปัจจยตาเป็นสิ่งควบคุมให้สังขตธรรมทุกอย่างในเอกภพนี้ดำเนินไปอย่างมีระเบียบ เราจะเข้าใจกฎนี้ชัดเจนยิ่งขึ้นเมื่อศึกษากฎเฉพาะที่นิรนัยออกมาจากกฎ

ทั่วไปกล่าวคือหลักอภิปัจจยตานิเป็นต้นว่า ปฏิจสุมุปปาทหรืออริยสัจ (สมภาร พรหมทา, 2531, หน้า 16) สอดคล้องกับความเห็นของหลวงพ่พุทธทาสที่ท่านแสดงทัศนะไว้ว่า คำว่า กฎ เป็นสิ่งที่มองไม่เห็น เป็นนามธรรม แล้วยังถือกันว่าเป็นนามธรรมยิ่งกว่านามธรรมคือเป็นอสังขตะ (พุทธทาสภิกขุ, 2549, หน้า 333-334) กฎนี้พระพุทธเจ้าตรัสยืนยันว่า เป็นธรรมชาติ ธรรมฐิติ ธรรมนิยาม ตามพระพุทธพจน์ในปัจจยสูตรนั้น ซึ่งหมายความว่า มันเป็นสิ่งที่มียุโดยไม่มีใครสร้างขึ้นมา มันมีอยู่ของมันเอง มีอยู่ตลอดเวลา และจะมีอยู่ตลอดไป มันเป็นสิ่งที่มียุจริงต่างหากจากสิ่งที่ดำเนินไปตามกฎ เมื่อวิเคราะห์ดูลักษณะของกฎอภิปัจจยตานิอย่างละเอียดแล้ว เห็นได้ชัดเจนว่าตรงกับหลักการที่พระพุทธเจ้าทรงวางไว้ทุกประการ จึงเป็นข้อยืนยันอยู่ในตัวว่ามันเป็นอสังขตธรรม ในเมื่อกฎอภิปัจจยตานิเป็นอสังขตธรรม หลักธรรมอื่นที่ใช้เรียกสิ่งเดียวกันนี้ เช่น ปฏิจสุมุปปาท มีเรื่องปุคคาธิฐานที่สนับสนุนกฎนี้ได้ เช่น เรื่องภิกษุสองรูปเป็นเพื่อนกันเดินทางร่วมกัน รูปหนึ่งขอตัวไปทำธุระหนักหลังพุ่มไม้ ที่นั้นมีเทวดาอันธพาลอยู่ตนหนึ่ง คิดสนุกจึงแปลงกายเป็นผู้หญิงเดินสลัดผ้าถุงออกมาจากพุ่มไม้ตามหลังภิกษุรูปนั้น ภิกษุที่รออยู่เห็นดังนั้นจึงคิดว่าภิกษุนั้นมีความสัมพันธ์กับผู้หญิงนั้น จึงรังเกียจไม่ขอร่วมเดินทางด้วย เหตุการณ์นี้แสดงให้เห็นกระบวนการเกิดขึ้นของกฎปฏิจสุมุปปาทคือกฎว่าด้วย เพราะอริชาเป็นปัจจย จึงมีสังขาร เพราะไม่รู้ตามความเป็นจริงจึงคิดปรุงแต่ง กฎของนิยาม ก็ย่อมเป็นอสังขตธรรมด้วย และแม้แต่กฎเฉพาะที่นิรนัยออกไปจากกฎนี้ เช่น อริยสัจก็ย่อมจัดเป็นอสังขตธรรมด้วยเช่นกัน ยกตัวอย่างให้เห็นชัดเจนขึ้น เช่น กฎของพินนิยาม เราปลูกกล้วย ผลที่เราจะได้อีกก็คือกล้วย กล้วยจะออกผลเป็นอย่างอื่นไม่ได้ กล้วยจะกลายเป็นมะม่วง มะพร้าวไม่ได้ เพราะอะไร เพราะมันเป็นไปตามกฎของมัน คือกฎของนิยาม จากตัวอย่างนี้เป็นเครื่องยืนยันว่า กฎของนิยาม เป็นอสังขตธรรม เพราะไม่มีอะไรปรุงแต่งให้เป็นอย่างอื่นได้ กฎของอริยสัจก็เช่นเดียวกัน ทุกข์จะเกิดขึ้นได้ต้องมีสาเหตุก่อน จะเกิดขึ้นลอยๆ ไม่ได้ เช่นมีเกิดก็ต้องมีแก่เจ็บและตายอย่างแน่นอน จะเป็นอย่างอื่นไปไม่ได้ ส่วน อากาสะ ก็มีคุณลักษณะสอดคล้องตามพระพุทธพจน์ข้างต้นนั้น ฉะนั้น อากาสะจึงมีฐานะเป็นอสังขตธรรมโดยไม่มีข้อสงสัย เพราะเหตุไร เพราะว่า เราไม่สามารถเห็นความเกิดขึ้นของอากาสะ ไม่เห็นความเสื่อมสลายไป ขณะดำรงอยู่ก็ไม่เห็นความเปลี่ยนแปลงไปของอากาสะ ซึ่งลักษณะดังกล่าวนี้เป็นลักษณะของอสังขตธรรม

การวิเคราะห์เกณฑ์ตัดสิน อสังขตธรรม ที่ปรากฏในคัมภีร์อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา และอื่นๆ ในคัมภีร์ปปัญจสูทนี ซึ่งเป็นคัมภีร์อรรถกถาของมัชฌิมนิกาย ได้อธิบายอสังขตธาตุด้วยคำว่า อสังขตธรรม เป็นชื่อของนิพพาน ในคัมภีร์สารัตถปกาสินีซึ่งเป็นคัมภีร์อรรถกถาของสังยุตตนิกาย ก็เช่นเดียวกัน ท่านหมายเอาพระนิพพานอย่างเดียวท่านยกเอาศัพท์มาอธิบายความ ศัพท์แรกคือ อสังขตะ ท่านบอกว่า บทว่า อสงฺขตํ ได้แก่ อันปัจจยไม่กระทำแล้ว ท่านแปลตามรูปศัพท์ (ส.สพ.ม.อ. (ไทย) 3/129)

อรรถกถาพระอภิธรรมยัตเอาตามมติของพระเถระที่มีพระโมคคัลลิตบุดติสสะเป็นประธานในการทำสังคายนาครั้งที่ 3 เป็นเกณฑ์แล้วอธิบายสนับสนุนมติของพระเถระเหล่านั้น โดยตั้งตรรกะแบบง่ายๆ

เช่นว่า นิยามไม่ใช่พระนิพพาน เพราะฉะนั้น นิยามจึงไม่ใช่ข้อสังฆธรรม เกณฑ์ตัดสินของท่านก็คือสิ่งอื่น นอกจากพระนิพพานไม่ถือว่าเป็นข้อสังฆธรรม

ในคัมภีร์มีลัทธิปัญหาไม่ได้พูดถึงข้อสังฆธรรมไว้โดยตรง แต่พอสรุปใจความได้ว่าเกณฑ์ตัดสิน ข้อสังฆธรรมของท่านพระนาคเสนนั้นคือ สิ่งที่ไม่ได้เกิดจากกรรม จากเหตุ และจากฤดู ซึ่งท่านหมายถึง อากาศและพระนิพพาน หมายความว่า สิ่งใดที่เกิดจากกรรม เกิดจากเหตุ และเกิดจากฤดูหรือขึ้นอยู่กับ เงื่อนไข 3 อย่างนี้อย่างใดอย่างหนึ่ง สิ่งนั้นไม่จัดเป็นข้อสังฆธรรม ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า พระนิพพานและ อากาศเป็นข้อสังฆธรรมเพราะไม่เกิดจากเงื่อนไข 3 อย่างนี้

ในคัมภีร์ฎีกาของอภิธัมมสังคหะ ทั้ง 2 คัมภีร์คือ คัมภีร์อภิธัมมัตถวิภาวินี แต่งโดยพระสมุหังคลาจารย์ชาวอินเดีย และคัมภีร์ปรมัตถทีปนี แต่งโดยพระญาณธชเถระ (แลตีสยาตอ) ชาวพม่า มีความเห็นตรงกันว่านิพพานและบัญญัติเป็นข้อสังฆธรรม โดยให้เหตุผลว่า นิพพานและบัญญัติพ้นจากกาลทั้งสาม คือ อดีต ปัจจุบัน และอนาคต (พระญาณธชเถระ (แลตีสยาตอ), 2546, หน้า 327)

4. สรุป

การศึกษาวิจัยเรื่องข้อสังฆธรรมนี้พอสรุปประเด็นสำคัญได้ว่า ข้อสังฆธรรม มีปรากฏในคัมภีร์พระพุทธานุสสาห์ทั้ง 3 คัมภีร์ คือ พระวินัยปิฎก พระสุตตันตปิฎก และพระอภิธรรมปิฎกซึ่งจัดเป็นข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) และคัมภีร์ชั้นทุติยภูมิ (Secondary data) ได้แก่ อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา ได้ข้อสรุปเบื้องต้นดังนี้ ในพระวินัยปิฎก ปรากฏจำนวนของข้อสังฆธรรมว่า มี 2 อย่าง คือ พระนิพพานและ บัญญัติ หรือ ข้อสังฆธรรมที่มีอยู่จริงกับข้อสังฆธรรมที่ไม่มีอยู่จริง ในพระสุตตันตปิฎก ปรากฏว่า ข้อสังฆธรรมมี 3 กลุ่มความหมาย คือ ความสันนิษฐานทั้ง 3 ประการที่เป็นมูลรากของอกุศลทั้งหลาย ได้แก่ ความสันนิษฐาน โลภะ ความสันโทสะ ความสันโมหะ สภาวธรรมที่ไม่ถูกปัจจัยปรุงแต่ง และสภาวธรรมที่ไม่เปลี่ยนแปลง ในสองปิฎกนี้ยังไม่มีข้อถกเถียงกันเกี่ยวกับจำนวนของข้อสังฆธรรม พอถึงพระอภิธรรมปิฎก มีหลักฐานการถกเถียงกันเกี่ยวกับจำนวนของข้อสังฆธรรม เนื่องจากกาลเวลาได้ผ่านมา 200 ปีเศษ หลังจากที่พระพุทธรองค์เสด็จดับขันธปรินิพพาน และปัญหานั้นก็ยังไม่มียุติที่ชัดเจนจนถึงทุกวันนี้ เพราะเราไม่มีหลักฐานของพระสงฆ์ที่มีความเห็นว่า ข้อสังฆธรรมมีหลายอย่าง ได้แต่นำเอาลักษณะของข้อสังฆธรรมที่ปรากฏในพระไตรปิฎก ลักษณะของข้อสังฆธรรม มี 3 ประการ คือ 1) ความเกิดขึ้นไม่ปรากฏ 2) ความดับไม่ปรากฏ 3) ขณะดำรงอยู่ความเปลี่ยนแปลงไปเป็นอย่างอื่นไม่ปรากฏ มาเป็นบทตั้งแล้วค้นหาคำตอบ โดยนำเอาสิ่งที่พระสงฆ์ฝ่ายที่ลงมติว่าเป็นข้อสังฆธรรมมาเปรียบเทียบกับลักษณะของข้อสังฆธรรมดังกล่าว ถ้าเปรียบเทียบกับได้ สมเหตุสมผลก็สรุปว่า สิ่งนั้นเป็นข้อสังฆธรรม จากการศึกษาในบทความนี้ สรุปเอาว่า สิ่งใดก็ตามที่มีลักษณะของข้อสังฆธรรมตามที่ปรากฏในพระไตรปิฎก จัดเป็นข้อสังฆธรรมทั้งหมด แต่เท่าที่ได้ศึกษาเพื่อค้นหาคำตอบ พบว่า ข้อสังฆธรรมมี 4 ประเภท คือ 1) ประเภทที่มีอยู่จริง ได้แก่

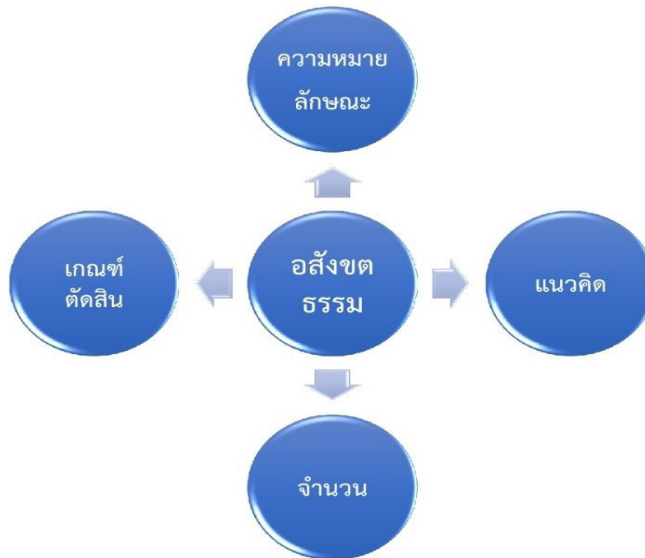

พระนิพพาน 2) ประเภทที่ไม่มีอยู่จริง ได้แก่ บัญญัติ 3) ประเภทที่เป็น กฎธรรมชาติ ได้แก่ กฎของนิยาม กฎของปฏิเสธสมุบัติและกฎของอริยสัจ 4) ประเภทพิเศษ ได้แก่ อาภาส

ส่วนเกณฑ์ตัดสินอสังขตธรรม มีอยู่ 4 อย่าง คือ 1) ความสิ้นกิเลส หรือการไม่ถูกปัจจัยคือกิเลสปรุงแต่ง 2) การไม่เป็นไปในกาลทั้ง 3 หรือการไม่เปลี่ยนแปลงในกาลทั้ง 3 คือ อดีตกาล ปัจจุบันกาล และอนาคตกาล 3) การไม่ถูกปัจจัยต่างๆ คือ กรรม เหตุ และฤดู ปรุงแต่งหรือสร้างขึ้น และ 4) การไม่ถูกปัจจัยต่างๆ ปรุงแต่งโดยสิ่งนั้นอาจเป็นสิ่งที่มียุ่จริงหรือไม่มียุ่จริงก็ได้

5. องค์ความรู้ที่ได้รับ

ได้ทราบ ความหมาย ลักษณะ ของอสังขตธรรม อสังขตธรรมมีปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา ทั้ง 3 คัมภีร์คือ พระวินัยปิฎก พระสุตตันตปิฎก และพระอภิธรรมปิฎก อสังขตธรรมในพระวินัยปิฎก มี 2 อย่าง คือ พระนิพพานและบัญญัติ หรือ อสังขตธรรมที่มีอยู่จริงกับอสังขตธรรมที่ไม่มีอยู่จริง ในพระสุตตันตปิฎก มี 3 กลุ่มความหมาย คือ กลุ่มที่ 1 ความสิ้นกิเลสทั้ง 3 ประการ ได้แก่ ความสิ้นโลภะ ความสิ้นโทสะ ความสิ้นโมหะ กลุ่มที่ 2 ได้แก่ สภาวะธรรมที่ไม่ถูกปัจจัยปรุงแต่ง และกลุ่มที่ 3 ได้แก่สภาวะธรรมที่ไม่เปลี่ยนแปลง ในพระอภิธรรมปิฎก มีหลักฐานการถกเถียงกันเกี่ยวกับจำนวนของอสังขตธรรม ซึ่งเป็นปัญหาในการศึกษาในครั้งนี้ ลักษณะของอสังขตธรรม 3 ประการ ที่ปรากฏในพระไตรปิฎก คือ (1) ความเกิดขึ้นไม่ปรากฏ (2) ความดับไม่ปรากฏ (3) ขณะดำรงอยู่ความเปลี่ยนแปลงไปเป็นอย่างอื่นไม่ปรากฏ จากการศึกษาในบทความนี้ พบว่า อสังขตธรรมมี 4 ประเภท คือ (1) ประเภทที่มีอยู่จริง ได้แก่ พระนิพพาน (2) ประเภทที่ไม่มีอยู่จริง ได้แก่ บัญญัติ (3) ประเภทที่เป็น กฎธรรมชาติ ได้แก่ กฎของนิยาม กฎของปฏิเสธสมุบัติและกฎของอริยสัจ (4) ประเภทพิเศษ ได้แก่ อาภาส เกณฑ์ตัดสินอสังขตธรรม มีอยู่ 4 อย่าง คือ (1) ความสิ้นกิเลส หรือการไม่ถูกปัจจัยคือกิเลสปรุงแต่ง (2) การไม่เป็นไปในกาลทั้ง 3 หรือการไม่เปลี่ยนแปลงในกาลทั้ง 3 คือ อดีตกาล ปัจจุบันกาล และอนาคตกาล (3) การไม่ถูกปัจจัยต่างๆ คือ กรรม เหตุ และฤดู ปรุงแต่งหรือสร้างขึ้น และ (4) การไม่ถูกปัจจัยต่างๆ ปรุงแต่งโดยสิ่งนั้นอาจเป็นสิ่งที่มียุ่จริงหรือไม่มียุ่จริงก็ได้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- กรมศิลปากร. (2550). *คัมภีร์มิลินทปัญหา (ไทย-บาลี)*. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: ประยูรศุภรินทร์ตั้ง.
- พระญาณธมฺมธโร (แลตีสยาตอ). (2546). *ปรมัตถทีปนี*. กรุงเทพฯ: ไทยรายวัน.
- พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). (2550). *ศัพท์วิเคราะหฺ*. กรุงเทพฯ: เลียงเชียง.
- พระมหาศกฺกัณฺโฑ ศศพิณทฺรภิกขุ และพระคันธสาราภิกขุ. (2515). *อภิธัมมัตถสังคหะและปรมัตถทีปนี หลักควรจำบาลีไวยากรณ์*. กรุงเทพฯ: เลียงเชียง จงเจริญ.
- พระสุนทรภณ. (2548). *อภิธัมมัตถวิภาวีนีฎีกา*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิภูมิปัญญา.
- พุทธทาสภิกขุ. (2549). *อิทัปปัจจยตา ฉบับครบรอบ 100 ปี พุทธทาสภิกขุ*. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: พิมพ์ที่ธรรมสภา.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2500*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2542). *อภิธัมมัตถสงคฺคพาลิยา สห อภิธัมมัตถวิภาวีนี นาม อภิธัมมัตถสงคฺคพินฺนิกา*. กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย.

- _____. (2544). พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล ฉบับมหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัย
วิทยาลัย.
- มูลนิธิมหาวิทยาลัย. (2535). อภิธานศัพท์ปิฎก และอภิธานศัพท์ปิฎกสุจิ. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัย
วิทยาลัย.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2561). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์. (พิมพ์ครั้งที่ 31). กรุงเทพฯ: สหธรรมิก.
- สมภาร พรหมทา. (2531). กาลและอวกาศในพุทธปรัชญาเถรวาท. (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต).
กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วิจารณ์หนังสือ : Book Reviews

ฟื้นฟูสุขภาพ ยามสังคมวิกฤต*

Restoring Health During the Social Crisis

ผู้เขียน: พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต)

Author: Phra Brahmagunabhorn (P.A.Payutto)

พระมหาณัฐพล ธิฆายุกโก (บานชน) และพระมหามิตร ฐิตปัญโญ
Phramaha Nattaphon Thigkayuko (Banchon) and Phramaha Mit Thitapanyo
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus, Thailand
Corresponding Author, E-mail: charoenkiat2527@gmail.com

บทคัดย่อ

วิจารณ์หนังสือนี้ นำเสนอฟื้นฟูสุขภาพ ยามสังคมวิกฤต ได้อธิบายความหมายของสุขภาพ สุขภาวะเชิงสมบูรณ์ทั้งทางกาย ทางจิตให้ผ่านวิกฤตทางสังคมที่มีความขัดแย้งทางด้านการเมืองจนเกิดการชุมนุมเพื่อประชาธิปไตย ความวิกฤติความที่รุนแรงนี้นำไปสู่การละเมิดสิทธิมนุษยชนในพื้นที่ระบบเศรษฐกิจพิเศษมีผลกระทบในวงกว้าง หนังสือได้นำเสนอปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพของคนในสังคมและแนวทางการพัฒนากระบวนการส่งเสริมการฟื้นฟูสุขภาพและเพื่อสร้างคุณภาพแห่งชีวิตของบุคคล ทั้งในด้านพฤติกรรม ด้านจิตใจ และด้านสติปัญญา

คำสำคัญ: สุขภาวะ; สังคมวิกฤต

Abstract

This book review presents is Reviving Health During the Social Crisis. It presents the meaning of well-being, and complete health, both physically and mentally, through social crises with conflicts of political opinions leading to a democratic assembly. This

*ได้รับบทความ: 27 สิงหาคม 2565; แก้ไขบทความ: 21 สิงหาคม 2566; ตอรับตีพิมพ์: 31 สิงหาคม 2566

Received: August 27, 2022; Revised: August 21, 2023; Accepted: August 31, 2023

grievous crisis has led to human rights violations in special economic areas with far-reaching implications. The book points out problems that affect the well-being of people in society and the development of the promotion process of restoration of health and creation of a balance of life of a person in all parts of behavior, mentality, and intelligence.

Keywords: Health; Social Crisis

1. บทนำ

หนังสือฟื้นฟูสุขภาพ ยามสังคมวิกฤต เป็นงานผู้ประพันธ์พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) ตีพิมพ์ที่กรุงเทพมหานคร โดยบริษัท พิมพ์สวย จำกัด ในปี พ.ศ. 2551 ด้วยเหตุว่าคณะแพทยศาสตร์ ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล ได้จัดให้มีการจัดงานวิชาการประจำปี 2551 ชื่อว่างานประชุมวิชาการ 120 ปี ศิริราช ในระหว่างวันที่วันที่ 17-21 มีนาคม 2551 ซึ่งเป็นโอกาสการถ่ายทอด สื่อสาร แลกเปลี่ยน ความรู้และประสบการณ์ต่างๆ แก่บุคคลคนทั้งภายในและภายนอกคณะ ในการนี้ ภาควิชาจิตเวช คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล ได้เล็งเห็นปัญหาวิกฤตที่เกิดขึ้นในสังคมไทยหลายๆ ด้านในขณะนั้น เช่น วิกฤตสังคมทางด้านเศรษฐกิจ วิกฤตสังคมทางด้านธรรมาภิบาล และวิกฤตสังคมทางด้านการเมือง เป็นต้น ทำให้คนในสังคมไทยดำเนินชีวิตบนความตึงเครียด จากเดิมที่มีสุขภาพทางด้านจิตใจที่ดีก็กลายเป็นมีปัญหาทางด้านสุขภาพจิตใจ ภาควิชาจิตเวช คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล จึงเห็นเป็นโอกาสอันสมควรที่จะกราบอาราธนาพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) ได้แสดงธรรมกถาช่วยชี้แนะแนวทางว่าเมื่อเกิดวิกฤตขึ้นในสังคมควรจะวางตนอย่างไร และควรดำเนินชีวิตอย่างไร จึงจะสามารถฟื้นฟูสุขภาพขึ้นมาใหม่ในยามสังคมวิกฤตในขณะนี้ หนังสือฟื้นฟูสุขภาพ ยามสังคม วิกฤต เป็นวรรณกรรมที่ไม่กำหนดบังคับคำหรือฉันทลักษณ์ เป็นความเรียงทั่วไป ที่เรียกว่า วรรณกรรม ร้อยแก้ว ลักษณะการเขียนหนังสือเรื่อง ฟื้นฟูสุขภาพ ยามสังคมวิกฤต จัดอยู่ในประเภทสารคดีวิชาการ ที่มีเนื้อหาเน้นหนักในการให้ความรู้ทางวิชาการ มีความใกล้เคียงกับหนังสือตำราแตกต่างกันที่ศิลปะ การเขียนที่ชวนให้เกิดความเพลิดเพลินใจกว่า สารคดีวิชาการเป็นงานเขียนที่ผู้เขียนต้องอาศัยการศึกษา ค้นคว้า ข้อมูลจากแหล่งต่างๆ อย่างกว้างขวาง เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจในสาขาวิชาการแขนงใดแขนง หนึ่งแก่ผู้อ่านอย่างลึกซึ้ง หนังสือฟื้นฟูสุขภาพ ยามสังคมวิกฤตไม่ได้มีอ้างอิงหรือเชิงอรรถ ที่สามารถใช้เป็น คู่มือในการค้นคว้าต่อไปได้ แต่ถ่ายทอดความรู้ที่ตนได้ไปเรื่อยๆ โดยกลวิธีที่ทำให้ผู้อ่านหนังสือสนใจมากเกินไป แม้จะเป็นสารคดีวิชาการที่ผู้เขียนมุ่งเน้นให้ความรู้เชิงวิชาการแต่ก็ไม่ได้มุ่งให้เป็นตำราหรือแบบเรียนที่จะต้องนำมาศึกษาเล่าเรียน เป็นเพียงหนังสือสำหรับส่งเสริมความรู้เพิ่มเติมและให้ความเพลิดเพลินอย่างมี สาระเท่านั้น บทวิจารณ์หนังสือเล่มนี้ ผู้วิจารณ์มุ่งเน้นวิจารณ์ประเด็นที่เป็นสาระสำคัญที่อยู่ในหนังสือ

จำนวน 4 ส่วน ประกอบด้วยบทนำ เนื้อหาของหนังสือฟื้นฟูสุขภาพะ ยามสังคมวิกฤต บทวิจารณ์เนื้อหาหลักของหนังสือฟื้นฟูสุขภาพะ ยามสังคมวิกฤต และสรุปบทวิจารณ์ ดังจะกล่าวต่อไปนี้

2. โครงสร้างหนังสือ

หนังสือฟื้นฟูสุขภาพะ ยามสังคมวิกฤต แบ่งเนื้อหาออกเป็น 4 ส่วน เนื้อหาสาระของหนังสือเล่มนี้ เป็นการชี้แนะแนวทางเมื่อเกิดวิกฤตขึ้นในสังคมไทยหลายๆ ด้านในขณะนั้น เช่น วิกฤตสังคมทางด้านเศรษฐกิจ วิกฤตสังคมทางด้านธรรมชาติ และวิกฤตสังคมทางด้านการเมือง เป็นต้น ทำให้คนไทยดำเนินชีวิตบนความตึงเครียด จากเดิมที่มีสุขภาพะทางด้านจิตใจที่ดีก็กลายเป็นมีปัญหาทางด้านสุขภาพะจิตใจ ควรจะวางตนอย่างไร และควรดำเนินชีวิตอย่างไร จึงจะสามารถฟื้นฟูสุขภาพะขึ้นมาใหม่ในยามสังคมเกิดวิกฤตได้ โครงสร้างหนังสือจะกล่าวอยู่ 3 ประเด็น คือ ประเด็นที่หนึ่งความหมายของสุขภาพะ ประเด็นที่สองผลกระทบของปัญหาสุขภาพะ และประเด็นที่สามแนวทางการฟื้นฟูสุขภาพะ

สรุปได้ว่า สุขภาพะ คือ ภาวะของมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางกาย ทางจิต ทางปัญญา และทางสังคม เชื่อมโยงกันเป็นองค์รวมอย่างสมดุล สามารถทำงานได้ตามบทบาทอย่างเต็มประสิทธิภาพ สามารถปรับตัวกับสถานการณ์และสิ่งแวดล้อมได้ เป็นภาวะที่แต่ละบุคคลรับรู้ต่อสภาวะการณ์ที่เป็นอยู่ รู้สึกมีความสุข ไม่ว่าจะเป็นความสุขนั้นจะเกิดจากความสุขภายนอกหรือความสุขภายใน มีคุณภาพชีวิต มองโลกในแง่ดี มีความพึงพอใจต่อการดำเนินชีวิต มีความสมบูรณ์ทั้งทางกาย จิตใจ อารมณ์ ปัญญา สังคมและสิ่งแวดล้อม สุขภาพะของมนุษย์มีความสัมพันธ์เชิงพลวัตกับปัจจัยต่างๆ มากมาย การเปลี่ยนแปลงทางด้านสิ่งแวดล้อม ภายนอก ทางเศรษฐกิจ และทางสังคม จนเกิดปัญหาลุกลามถึงส่งผลกระทบต่อสุขภาพะของมนุษย์อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เมื่อเกิดปัญหาทางด้านสุขภาพะย่อมส่งผลกระทบต่อทางด้านร่างกาย ทางด้านจิตใจ ทางด้านสังคม และทางด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ แนวทางการฟื้นฟูสุขภาพะ ประการแรกเมื่อเกิดปัญหาสุขภาพะ เราจะต้องตั้งสติ แก้ไขปัญหาต่างๆ ด้วยปัญญา ปัญญาเป็นสิ่งที่ประเสริฐที่สุดในชีวิตมนุษย์หากหมั่นตกอยู่ในภาวะวิกฤตก็สามารถพลิกผันชีวิตให้ประสบความสำเร็จได้ทุกเมื่อผู้มีปัญญามักมองเห็นโอกาสในทุกๆ ปัญหา ปัญญาจึงเป็นอุปกรณ์สำคัญในการสร้างเสริม ป้องกัน แก้ไข ปัญหาสุขภาพะของตนเองและครอบครัวให้มีสุขภาพะที่สมบูรณ์ได้ ประการที่สองการฟื้นฟูสุขภาพะโดยหลักปฏิกรรม เป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมต่างๆ หลายประการที่มีความเกี่ยวข้องกับสุขของบุคคล ครอบครัว ชุมชน และหน่วยงาน หรือองค์กรที่บุคคลนั้นมีความสัมพันธ์หรือเกี่ยวข้อง ประการที่สามการเมืองที่มีธรรมเป็นเกณฑ์สร้างสรรค์สังคมให้ดีขึ้นได้ การเมือง คือ การใช้อำนาจในการจัดสรรทรัพยากรต่างๆ เพื่อสร้างประโยชน์สุขให้แก่ประชาชนในสังคมอย่างเป็นธรรมและทั่วถึง

3. สารัตถะของหนังสือฟื้นฟูสุขภาพะ ยามสังคัมวิฤต

หนังสือฟื้นฟูสุขภาพะ ยามสังคัมวิฤตของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ประกอบด้วยเนื้อหาทั้งหมด 4 ส่วน ได้แก่ 1) เจอปัญหาสุขภาพะทางกายได้จุดพลิกฟื้น 2) คนเข้มแข็งขึ้นมาสุขภาพะสังคัมก็ฟื้น 3) ปฏิกรรมทำทุกอย่างให้ฟื้น และ 4) วิฤตศรัทธาคือโอกาสฟื้นฟูสุขภาพะทางปัญญา มีเนื้อหาโดยย่อดังนี้

ส่วนที่ 1 เจอปัญหาสุขภาพะทางกายได้จุดพลิกฟื้น สรุปได้ว่า คำว่า สุขภาพ หมายถึง การมีร่างกายแข็งแรงปราศจากโรคภัยไข้เจ็บในทุกส่วนของร่างกาย มีสุขภาพจิตดี และสามารถปรับตัวให้อยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างปกติสุข คนโดยทั่วไปมักเข้าใจว่าคำว่า สุขภาพ เป็นคำศัพท์เก่าที่ใช้กันมานานแต่จริงๆ แล้วเป็นคำใหม่ที่เกิดขึ้นในภาษาไทยโดยนำเอามาจากภาษาบาลี ซึ่งคำเดิมในภาษาบาลี คือ สุขภาวะ พอจะเอามาใช้ในภาษาไทยแผลง ๆ เป็น พ เลยกลายเป็นคำว่า สุขภาพ ส่วนคำว่า สุขภาวะ ในภาษาบาลีเดิม แปลว่า ภาวะแห่งสุขหรือความเป็นสุข สุขภาวะเป็นศัพท์เดิมของคำว่า สุขภาพ คำว่า สุขภาพมีความหมายที่แคบเกินไปนักวิชาการจึงนิยมใช้คำว่า สุขภาวะ มาใช้เพื่อให้ได้ความหมายที่กว้างจนพอเข้าใจได้ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2551, หน้า 5)

ผู้วิจารณ์เห็นว่า ผู้เขียนได้อธิบายความเป็นมาและความหมายของคำว่า สุขภาวะ ได้ชัดเจนโดยใช้ภาษาที่เรียบง่าย สอดคล้องกับพระไพศาล วิสาโล ที่ได้กล่าวไว้ในหนังสือสุขแท้ด้วยปัญญา วิธีสู่สุขภาพะทางปัญญา ความว่า สุขภาวะ คือ ภาวะความเป็นปกติสุข มี 4 ด้าน ได้แก่

1. สุขภาวะทางกาย ได้แก่ การมีสุขภาพดี ปลอดพ้นจากโรคภัยไข้เจ็บ ไม่อดอยากหิวโหยมีปัจจัย 4 เพียงพอกับอัตภาพ อยู่ในสภาพแวดล้อมที่เกื้อกูลต่อสุขภาพ ปราศจากมลพิษหรือมลภาวะมีการเอาใจใส่ดูแลร่างกาย รวมทั้งการบริโภคใช้สอยในปัจจุบัน 4 อย่างถูกต้องและเหมาะสม และสามารถดำเนินชีวิตไปในทางที่ไม่เป็นอันตรายต่อสุขภาพของตนเอง

2. สุขภาวะทางสังคม ได้แก่ การที่ได้อยู่ร่วมกันกับผู้อื่นได้อย่างกลมกลืน ราบรื่น และเป็นสุข ประกอบไปด้วยมิตรจิต ปราศจากความริ้วฉาว มีสวัสดิภาพในชีวิต มีสิทธิเสรีภาพที่ได้รับการคุ้มครอง ไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน และไม่ก่อความเดือดร้อนให้กับผู้อื่น

3. สุขภาวะทางจิต ได้แก่ การที่มีจิตใจที่สดชื่น เบิกบาน แจ่มใส สงบสุข ไม่กลัดกลุ้ม มีความมั่นคงภายใน มีกำลังใจ ไม่ท้อแท้ หดหู่ เศร้าโศก และมีจิตใจที่อ่อนโยน มีเมตตา กรุณา สามารถเข้าถึงความสุขที่ประณีตได้

4. สุขภาวะทางปัญญา ได้แก่ การที่มีความรู้และความคิดที่ดีงามและถูกต้อง มีการดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข มีความรู้จักนึกคิด และพิจารณาด้วยเหตุผลจนสามารถแก้ปัญหา หรือหลุดพ้นจากความทุกข์ได้ และมีความสามารถในการดำเนินการต่างๆ ให้สำเร็จได้ด้วยปัญญาด้วยความสามารถของตนเอง และเป็นที่พักของตนเองได้ (พระไพศาล วิสาโล, 2552, หน้า 7-9)

ส่วนที่ 2 คนเข้มแข็งขึ้นมาสู่ภาวะสังคมที่ฟื้น สรุปลงได้ว่า สังคมกับชีวิตเป็นส่วนหนึ่งของคนและกันมีความเกี่ยวโยงสัมพันธ์กัน เมื่อสังคมมีปัญหาในด้านต่างๆ เช่น การเมือง เศรษฐกิจ เป็นต้น ปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมจึงเป็นสิ่งแวดล้อมที่มีขนาดใหญ่ ที่ส่งผลกระทบต่อคนในสังคม เพราะฉะนั้น สังคมที่มีปัญหาจนถึงขั้นเป็นวิกฤตจึงเป็นแหล่งสำคัญของปัญหาสู่ภาวะ การเมืองเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่ช่วยแก้ปัญหาและสร้างสรรค์สังคมให้ดีขึ้นได้ แต่ผู้ที่มีอำนาจทางการเมืองจำเป็นจะต้องใช้ธรรมเป็นเกณฑ์ในการทำหน้าที่จึงจะสามารถแก้ปัญหาและสร้างสรรค์สังคมให้ดีขึ้นได้

ผู้วิจารณ์เห็นว่า การเสนอแนวทางในการแก้ปัญหาการฟื้นฟูสู่ภาวะ ยามสังคมวิกฤต แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ การแก้ปัญหาในระดับปัจเจกบุคคล และการแก้ปัญหาในระดับสังคม

การแก้ปัญหาในระดับปัจเจกบุคคลในการแก้ปัญหาการฟื้นฟูสู่ภาวะ ยามสังคมวิกฤต ผู้เขียนได้แนะนำให้ใช้เวลาว่างจากการประกอบสัมมาอาชีพในการแสวงหาความรู้ในการพัฒนาจิตใจ พัฒนาปัญญา เมื่อสังคมเกิดปัญหาจนถึงขั้นวิกฤต อันดับแรกจะต้องตั้งสติ มีสติดี มีสติไม่ขาด เมื่อสติไม่ขาด สมาธิจะเกิดขึ้น ครั้นสมาธิมีกำลังมากขึ้นจนจิตสงบปัญญาก็จะเกิด ขณะที่จิตสงบ เราสามารถจะคิดค้นหรือคิดแก้ปัญหาอย่างใดอย่างหนึ่งได้ผลดีกว่าขณะที่จิตไม่สงบ ถ้าจิตไม่สงบมักจะคิดไม่ออกหรือคิดแก้ปัญหาชีวิตไม่ได้ เรียกตามภาษาพระว่า ปัญญาไม่เกิด เพราะฉะนั้นปัญญาความรู้ความคิดดีๆ จะเกิดขึ้นหลังจากจิตเป็นสมาธิ คนที่จิตมีสมาธิจึงเป็นคนมีเหตุมีผล มีหลักการ มีหลักเกณฑ์ ยึดความถูกต้องมากกว่าความถูกต้องใจ เรียกว่ามีปัญหา ปัญญาที่สามารถนำมาใช้แก้ปัญหาการฟื้นฟูสู่ภาวะ ยามสังคมวิกฤต หมายถึง ปัญญา 3 อย่าง คือ 1) ปัญญาเกิดจากการศึกษาเล่าเรียน การได้ยินได้ฟังมามาก จากประสบการณ์ชีวิต 2) ปัญญาเกิดจากความคิด การใช้วิจารณ์ญาณเรื่องที่พบเห็น 3) ปัญญาเกิดจากการฝึกฝน การฟังบ่อยๆ การทำให้อ่านาญ หรือการฝึกฝนอบรมจนชำนาญ การทำบ่อยๆ จนเกิดผลปรากฏ เป็นปัญญาความรู้ที่เกิดจากการทดลองหรือผ่านการพิสูจน์มาแล้ว ฉะนั้นเมื่อเกิดปัญหาขึ้นในชีวิตเราจะต้องตั้งสติ แก้ไขปัญหาด้วยปัญญา ปัญหาต่างๆ เราถึงจะผ่านพ้นปัญหาหรือวิกฤตการณ์ต่างๆ ไปได้ การแก้ไขปัญหาระดับปัจเจกบุคคลเป็นสิ่งสำคัญเพราะเป็นฟันเฟืองเล็กๆ ที่สำคัญที่จะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาระดับสังคมได้

ในทัศนะของผู้วิจารณ์เห็นว่า ปัญญาเป็นเครื่องมือจำเป็นที่ใช้ในทุกกระบวนการของการดำเนินชีวิตตั้งแต่เกิดจนตายและเป็นเครื่องมือสูงสุดในการดำเนินทุกๆ กิจกรรมของชีวิตเพื่อให้บรรลุหรือประสบความสำเร็จด้วยดีมีชื่อเรียกบุคคลผู้เข้าถึงและดำเนินชีวิตด้วยปัญญา ปัญญาจึงเปรียบเหมือนแสงสว่างที่ส่องใจให้สว่างสืหาปัญญาเปรียบเหมือนเกราะป้องกันคุ้มครองตนและผู้อื่นได้ (ส.ส. (ไทย) 15/175/45) ปัญญาเป็นสิ่งประเสริฐที่สุดในชีวิตมนุษย์หากแม้ตกอยู่ในภาวะวิกฤตก็สามารถพลิกผันชีวิตให้ประสบความสำเร็จได้ทุกเมื่อผู้มีปัญญามักมองเห็นโอกาสในทุกๆ ปัญหาปัญญาจึงเป็นอุปกรณ์สำคัญในการสร้างเสริมป้องกัน แก้ไข ปัญหาสู่ภาวะของตนเองและครอบครัวให้มีความสุขสบาย ส่วนการแสวงหาความรู้ทาง

ธรรมควรหาโอกาสฟังธรรมตามกาลเพราะจะทำให้เราได้ในสิ่งที่ยังไม่รู้หรือที่รู้แล้วก็จะได้เข้าใจลึกซึ้งยิ่งขึ้นไปคลายความสงสัยที่ค้างใจมานานเป็นการทำความเห็นให้ถูกต้องโดยเฉพาะคำสอนของพระพุทธองค์ ปัญญาจึงเป็นเหมือนแก้วสารพัดนึก (ส.ส. (ไทย) 15/159/50) ปัญญาเปรียบเหมือนแสงสว่างที่ส่องใจให้สว่างไสว (ส.ส. (ไทย) 15/29/8) ปัญญาเปรียบเหมือนเกราะป้องกันคุ้มครองตนและผู้อื่นได้ ปัญญาเป็นสิ่งที่ประเสริฐที่สุดในชีวิตมนุษย์ (ส.ส. (ไทย) 15/203/51) ผู้มีปัญญาย่อมชวนหาสุขภาวะที่ดีในชีวิตได้ หรือหากแม้อยู่ในภาวะวิกฤตก็สามารถพลิกผันชีวิตสร้างเสริม พื้นฟูสุขภาวะให้ได้ทุกเมื่อ และผู้มีปัญญามักมองเห็นโอกาสในทุกๆ สถานะได้

การแก้ปัญหาในระดับสังคมในการแก้ปัญหาการฟื้นฟูสุขภาวะ ยามสังคมวิกฤต ผู้เขียนได้เสนอแนวทางในการแก้ปัญหาโดยการใช้การเมืองที่มีธรรมเป็นเกณฑ์เป็นเครื่องมือในการสร้างสรรค์สังคมให้ดีขึ้น ด้วยเหตุว่าประชาชนทุกคนตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของระบอบการเมืองการปกครองไม่ว่าจะเป็นระบอบเผด็จการ หรือระบอบประชาธิปไตย ย่อมส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของประชาชน อาจดีขึ้นหรือเลวร้ายลง ขึ้นอยู่กับการนำมาใช้ให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมและสังคมของประเทศนั้นๆ การเมืองที่มีธรรมเป็นเกณฑ์ ย่อมส่งเสริมการขยายอำนาจรักษาความยุติธรรมและส่งเสริมความเจริญด้านสังคม (ชลาทิพย์ ชัยโคตร, 2560, หน้า 189) เป็นการบริหารจัดการรัฐโดยมีจุดมุ่งหมายที่จะส่งเสริมให้ก้าวหน้าทั้งด้านประชาชนเป็นรายบุคคลและต่อผลรวมของสังคมปล่อยให้เป็นที่ของเอกชนและครอบครัวให้ความคุ้มครองเสรีภาพของบุคคล ให้ประชาชนมีโอกาสเท่าๆ กัน การใช้การเมืองเป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหาสังคมที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาวะของคนในสังคมจึงจะสามารถสร้างสรรค์สุขภาวะทางสังคมที่ดีขึ้นได้ เมื่อปัญหาสังคมได้รับการแก้ไขสุขภาวะของคนในสังคม ทั้งทางด้านสุขภาวะทางกาย สุขภาวะทางด้านจิตใจ สุขภาวะทางด้านสังคม จึงจะดีขึ้นตามลำดับ

การเมืองที่มีธรรมเป็นเกณฑ์สร้างสรรค์สังคมให้ดีขึ้นได้ การเมือง คือ การใช้อำนาจในการจัดสรรทรัพยากรต่างๆ เพื่อสร้างประโยชน์สุขให้แก่ประชาชนในสังคมอย่างเป็นธรรมและทั่วถึง อำนาจในการจัดการหรือบริหาร ในทางการเมืองผู้มีอำนาจได้แก่ประชาชน แต่ประชาชนได้มอบอำนาจให้แก่ผู้ปกครองเมือง โดยเลือกตั้งให้ไปใช้อำนาจแทน มนุษย์มักจะอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม เนื่องจากมนุษย์ต้องพึ่งพาอาศัยกัน เมื่อมนุษย์อยู่รวมกันเป็นสังคม ก็ต้องมีผลประโยชน์ร่วมกัน เป็นต้นว่า อาหาร ทรัพยากรต่างๆ ความมั่นคงปลอดภัย เป็นต้น จึงจำเป็นต้องมีระบบการจัดสรรผลประโยชน์ต่างๆ เหล่านี้ ระบบการจัดสรรผลประโยชน์ต่างๆ ที่มีร่วมกันของคนไทยในสังคม คือ การเมือง สังคมจึงต้องมีการเมือง ครอบคลุมทั้งด้านกายภาพและจิตใจ รวมกันเป็นสังคม เมื่อต้องมีการเมือง หนีการเมืองไม่พ้น และการเมืองก็เป็นเรื่องที่มีความสำคัญต่อเราอย่างมาก ฉะนั้นแทนที่เราจะเบื่อการเมือง ไม่สนใจการเมือง เรากลับต้องคิดว่า เราจะทำอย่างไรการเมืองถึงจะดีขึ้น ซึ่งก็คือ เราจะทำอย่างไรกับระบบการจัดสรรผลประโยชน์ในสังคมจึงจะดีขึ้นและเป็นธรรมขึ้น การเมืองเป็นเรื่องที่สามารถสร้างประโยชน์ให้ทั้งแก่ตัวเราเองและสังคมภาพรวมได้อย่างมาก โดยประโยชน์

ในด้านต่างๆ นั้น ได้แก่

(1) การได้รับสิทธิและเสรีภาพในด้านต่างๆ ภายใต้ขอบเขตของกฎหมายอย่างเต็มที่ เช่น สิทธิในการได้รับการคุ้มครองจากรัฐ สิทธิในการได้รับความยุติธรรมตามกระบวนการยุติธรรม เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น เสรีภาพในการประกอบอาชีพอย่างสุจริต เสรีภาพในการรวมตัวเป็นกลุ่มทางการเมือง เป็นต้น

(2) การต่อรองและเรียกร้องสิ่งที่ตนเองต้องการจากรัฐได้ตามขอบเขตที่กฎหมายกำหนด โดยอาจเป็นการเรียกร้องโดยบุคคลหรือกลุ่มบุคคลผ่านองค์กรภาคประชาชนในการดูแลผลประโยชน์ของตนหรือส่วนรวม เช่น องค์กรอิสระที่เป็นตัวแทนผู้บริโภค องค์กรพิทักษ์สิ่งแวดล้อม สหกรณ์ กลุ่มเกษตรกร องค์กรปกป้องสิทธิมนุษยชน เป็นต้น

(3) การสร้างความเสมอภาคในโอกาสแก่ทุกกลุ่มคนในสังคม การเมืองที่เปิดกว้างอย่างแท้จริง ย่อมช่วยให้คนทุกกลุ่มในสังคมมีโอกาสด้านต่างๆ ในชีวิตเยี่ยงคนปกติได้ ไม่ว่าจะเป็นคนพิการ คนกลุ่มน้อย คนยากจน ชนชั้นแรงงาน เป็นต้น โอกาสเหล่านี้แสดงออกในหลายลักษณะ อาทิ การได้รับสิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะจากรัฐ ความเท่าเทียมกันในการรับสมัครเข้าทำงานในองค์กรต่างๆ โดยไม่ถูกกีดกันด้วยเหตุทางกายภาพหรือสถานะทางสังคม รวมทั้งสิทธิในการสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ เป็นต้น

(4) การได้รับโอกาสการพัฒนาตนเองอย่างเต็มศักยภาพ การเมืองในประเทศที่ให้อำนาจกับประชาชนอย่างแท้จริงจะทำให้ประชาชนมีอำนาจในการต่อรองผลประโยชน์ของตนเองจากรัฐในด้านต่างๆ โดยเฉพาะโอกาสที่จะได้รับการพัฒนาตนเองผ่านการศึกษาอย่างเท่าเทียมกัน

(5) การจัดการงานและกำหนดวิถีทางของท้องถิ่นตนเองได้ การปกครองโดยการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นย่อมเอื้ออำนาจให้ประชาชนในท้องถิ่นสามารถบริหารจัดการและแก้ไขปัญหาของท้องถิ่นตนเองได้ เพราะประชาชนในท้องถิ่นสามารถจัดสรรทรัพยากรและงบประมาณของท้องถิ่นเพื่อปรับปรุงและพัฒนาท้องถิ่นได้ตรงและสอดคล้องกับความต้องการของตนเอง

(6) การกระจายความเจริญแก่ทุกกลุ่มคนในสังคมอย่างเสมอภาคและยุติธรรม ภายใต้สภาพการเมืองแบบกระจายอำนาจสู่ประชาชน อำนาจการต่อรองที่กระจายตัวอยู่ในทุกส่วนของประเทศย่อมส่งผลให้เกิดการกระจายทรัพยากรของชาติเพื่อสรรสร้างความสำเร็จแก่ประชาชนอย่างเท่าเทียมกันมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นในด้านสาธารณูปโภคต่างๆ เช่น การสร้างถนน ประปา ไฟฟ้า โทรศัพท์ หรือบริการของรัฐทางสาธารณสุข ทางการศึกษา

(7) การช่วยให้ประเทศเกิดการพัฒนาไปในวิถีทางที่ถูกต้องและเหมาะสม การเมืองในระบบการเลือกตั้งที่ประชาชนเลือกตัวแทนของตนเอง โดยประชาชนยินยอมมอบอำนาจที่ตนเองมีอยู่ให้กับตัวแทนของตนเข้าไปทำหน้าที่กำหนดทิศทางการบริหารประเทศ ซึ่งหากตัวแทนของประชาชนมีความตั้งใจที่จะ

เสียสละตนเองเข้าไปทำหน้าที่บริหารประเทศเพื่อสร้างสรรค์ความเจริญให้กับประเทศและความอยู่ดีกินดีของประชาชน ผ่านการจัดสรรทรัพยากรของชาติที่เหมาะสม ก็ย่อมส่งผลให้เกิดอย่างก้าวของการพัฒนาประเทศไปในทางที่ถูกต้อง นำมาซึ่งประโยชน์สุขแก่ประชาชนในประเทศ

(8) การช่วยให้สังคมและประเทศมีความสงบสุข ระบอบการเมืองที่สร้างให้เกิดความเจริญก้าวหน้า และการอยู่ดีกินดีแก่ประชาชนในประเทศอย่างทั่วถึงและเป็นธรรมย่อมเอื้อต่อการดำรงอยู่ด้วยกันอย่างสงบสุขของประชาชนในประเทศ ตรงกันข้ามหากการเมืองสร้างให้เกิดการพัฒนาที่เหลื่อมล้ำระหว่างประโยชน์ของประชาชนในแต่ละกลุ่มก็ย่อมส่งผลให้กลุ่มที่เสียประโยชน์ไม่พอใจ เกิดการรวมตัวกันต่อรอง ต่อต้าน สร้างความขัดแย้งให้เกิดขึ้นในประเทศและนำมาซึ่งความสับสนวุ่นวายในสังคมได้

เรื่องของการเมืองจึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญทั้งต่อบุคคล ต่อเศรษฐกิจ และสังคมของประเทศ ทั้งนี้เพราะการเมืองเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับคนทุกคน เพราะมนุษย์เป็นสัตว์การเมือง อีกทั้งการเมืองยังเป็นเรื่องเกี่ยวพันกับอำนาจและการแบ่งปันผลประโยชน์ต่างๆในสังคม ถ้ารัฐใด ประเทศใดมีระบบการเมืองที่ดี มีสถาบันทางการเมืองที่มั่นคง มีนักการเมืองที่มีคุณภาพมีจริยธรรม รัฐนั้น ประเทศนั้นก็จะมีเจริญรุ่งเรือง และพัฒนาก้าวหน้าไปในทิศทางที่ถูกต้อง

ส่วนที่ 3 ปฏิกรรมทำทุกอย่างให้พิน สรุปลงได้ว่า หลักปฏิกรรม คือ หลักการแก้ไข ทำให้กลับคืนดี การเลิกการกระทำที่ชั่ว เลว ผิดพลาด เสียหาย เปลี่ยนหรือหันไปทำกรรมดีแทน หรือเรื่องที่ทำไปขาดตกบกพร่อง ก็ปรับแก้ไขใหม่ให้เต็ม ให้สมบูรณ์ สภาพอ่อนแอที่ร้ายที่สุด คือ อ่อนแอทางปัญญา ถ้าอ่อนแอทางปัญญาแล้วจะทำให้สังคมเกิดปัญหา ต้องทำให้มีความเข้มแข็งทางปัญญา จึงจะทำให้ความเข้มแข็งทางด้านจิตใจ ความเข้มแข็งทางด้านสังคมจึงจะเกิดขึ้น และสุขภาวะที่ดีในด้านต่างๆ ก็จะเกิดขึ้นตามมา

ผู้วิจารณ์เห็นว่า การนำเสนอแนวทางแก้ปัญห สุขภาวะมีความสอดคล้องกับหลักวิทยาศาสตร์ ในยามเจ็บไข้ได้ป่วยคนไทยมักมีความเชื่อ และกรรมวิธีในการแก้กรรม ผู้เขียนได้เสนอหลักการแก้กรรมที่ไม่ใช่แนวคิดการแก้กรรมที่ได้รับอิทธิพลมาจากการนับถือผี แนวคิดเรื่องโหราศาสตร์ การบูชาเทพเจ้าตามคติพราหมณ์-ฮินดูหรือเทพเจ้าตามคติแบบจีน แต่ผู้เขียนได้นำเสนอแนวทางการแก้ไขปัญห สุขภาวะเพื่อฟื้นฟูสุขภาพของคนในสังคมโดยใช้หลักที่เรียกว่า “ปฏิกรรม” ปฏิกรรมเป็นคำสอนสำคัญส่วนหนึ่งของหลักกรรม คำว่า “ปฏิกรรม” นิยมแปลกันมาในภาษาพระว่า “การทำความดี” ถ้าแปลให้เห็นศัพท์เดิมหรือลือคำเดิม ก็คือ “การแก้กรรม” หมายถึง การแก้ไข การทำให้กลับคืนดี การทำให้ใหม่ให้เปลี่ยนเป็นดีการเลิกละกรรมชั่วหันมาทำกรรมดี หรือการกลับตัว ปฏิกรรมหรือการแก้กรรมเดิมเป็นคำพ้องๆ ที่ใช้ในชีวิตประจำวัน มีความหมายว่า ถ้าอะไรเสียหาย เสื่อมโทรมไป ก็แก้ไขให้กลับคืนดี หรืออะไรที่ทำไปขาดตกบกพร่อง ก็ปรับแก้ไขใหม่ ให้เต็ม ให้สมบูรณ์ การจัดการแก้ไขความผิดพลาดต่างๆ เพื่อพลิกกลับให้เป็นไปในทางที่ดี รวมทั้งการเยียวยาแก้ไขบำบัดโรค ก็เรียกว่าเป็นปฏิกรรมหรือการแก้กรรม (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2551, หน้า 191) ปฏิกรรมมีสาระสำคัญ คือ ยอมรับความผิดพลาดที่ได้ทำไปแล้ว ละเลิก

บาปอกุศลหรือการกระทำผิดพลาดเสียหายที่เคยทำนั้น เปลี่ยนไปทำกรรมที่ดีแทน หรือหันกลับจากความชั่วร้าย มาทำความดีงามถูกต้อง ทำกุศลกรรม แก้ไขปรับปรุงตน เปลี่ยนแปรกรรมจากการทำความชั่วมาทำความดี ตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่อง เพื่ก้าวขึ้นไปสู่ความถูกต้องสมบูรณ์ หลักปฏิกรรมที่ผู้เขียนนำมาใช้แก้ไขปัญหาสุขภาวะเพื่อฟื้นฟูสุขภาวะ ในยามที่เกิดวิกฤตในสังคมจึงเป็นแนวทางการแก้ไขปัญหที่สอดคล้องกับหลักวิทยาศาสตร์

การฟื้นฟูสุขภาวะโดยหลักปฏิกรรม สุขภาวะของมนุษย์มีความสัมพันธ์เชิงพลวัตกับปัจจัยต่างๆ มากมาย การเปลี่ยนแปลงทางด้านสิ่งแวดล้อมกายภาพ ทางเศรษฐกิจ และสังคม ที่เกิดจากปัญหาทางสังคม จึงส่งผลกระทบต่อสุขภาวะของมนุษย์อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ สุขภาวะของคน จะเกิดและมีได้นั้น ย่อมขึ้นอยู่กับปัจจัยต่างๆ ได้แก่ (1) ปัจจัยทางชีวภาพ (2) ปัจจัยทางบริการสาธารณสุข และบริการทางการแพทย์ (3) ปัจจัยด้านพฤติกรรม และวิถีชีวิตของคน และ (4) ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม

ปัจจุบันสาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาทางด้านสุขภาพของคนไทยนั้น มีเพิ่มขึ้นมากมาย อาทิ สาเหตุทางด้านเศรษฐกิจ สภาพทางสังคม การศึกษา การเมือง สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ พันธุกรรม จิตวิทยาวิถีการดำรงชีวิต ความเจริญทางด้านเทคโนโลยีและพฤติกรรมของคนในชุมชน ล้วนแต่เป็นสาเหตุที่เสี่ยงต่อการเป็นโรคร้ายไข้ และเจ็บ เกิดโรคระบาด มีการกระจายของโรคใหม่ๆ ที่ร้ายแรง (ปริญา จิตอร่าม, 2561, หน้า 65) ปัญหาสุขภาพจิตซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นปัญหาสุขภาวะที่สำคัญในปัจจุบันทั้งสิ้น และมีนักวิชาชีพและนักวิชาการทางด้านสาธารณสุขหลายท่าน กล่าวว่า ปัญหาสุขภาวะส่วนใหญ่ที่เกิดขึ้นนั้นมีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับพฤติกรรมสุขภาพของประชาชนแต่ละคน และการที่จะป้องกันปัญหา ควบคุมปัญหารวมถึงลดความรุนแรงของปัญหา ให้ได้ผลเป็นอย่างดีนั้น ต้องใช้รูปแบบวิธีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่เป็นลักษณะเฉพาะของแต่ละคน

การส่งเสริมการฟื้นฟูสุขภาวะ เป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมต่างๆ หลายประการที่มีความเกี่ยวข้องกับสุขของบุคคล ครอบครัว ชุมชนและหน่วยงาน หรือองค์กรที่บุคคลนั้นมีความสัมพันธ์หรือเกี่ยวข้องอยู่ พฤติกรรมที่มีความสัมพันธ์กับสุขภาวะจะมีความเกี่ยวข้องกับรูปแบบและสภาพการณ์การดำรงชีวิต อันได้แก่ สภาพด้านที่อยู่อาศัย การรับประทานอาหาร การออกกำลังกาย การทำงาน สิ่งแวดล้อม ทั้งด้านธรรมชาติ ด้านสังคม รวมทั้งรูปแบบของวิถีการดำเนินชีวิต ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นสาเหตุของปัญหาสุขภาวะที่เป็นสาเหตุของการเจ็บป่วยหรือการตายในปัจจุบันและในอนาคต จะเห็นว่าพฤติกรรมเหล่านี้มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับประชาชนทุกคน ดังนั้นวิธีการที่ดีที่สุดในการป้องกันมิให้ปัญหาทางสุขภาวะต่างๆ

ดังที่กล่าวไว้ข้างต้น การเกิดขึ้นหรือเป็นปัญหาก่อให้เกิดความรุนแรงมากขึ้น ก็คือวิธีการในการส่งเสริมสุขภาพให้แก่ประชาชนเพื่อให้ประชาชนสร้างเสริมสุขภาวะด้วยตนเองได้อย่างถูกต้องต่อเนื่องและเหมาะสมกับประชาชนแต่ละคน

ส่วนที่ 4 วิกฤตศรัทธาคือโอกาสฟื้นฟูสุขภาวะทางปัญญา สรุปได้ว่า ศรัทธาที่สัมปยุตด้วยปัญญา เมื่อเผชิญกับวิกฤติต่างๆ ในสังคม ใจจะมีกำลังเข้มแข็งขึ้นมาทันที เมื่อใจมีพลังเข้มแข็งก็ทำให้ปัญญาเกิด เมื่อมีพลังเข้มแข็งทางปัญญาก็เกิดสุขภาวะทางปัญญา เมื่อเกิดสุขภาวะทางปัญญา สุขภาวะทางจิตใจ สุขภาวะทางกาย สุขภาวะทางสังคม ก็จะเกิดขึ้นตามมา

ผู้วิจารณ์เห็นว่า หนังสือฟื้นฟูสุขภาวะ ยามสังคมวิกฤต เป็นหนังสือถอดธรรมกถาของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) โดยการอาราธนาของคณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล ฉาย ณ โรงพยาบาลศิริราช ในงานประชุมวิชาการ 120 ปี ศิริราช วันที่ 17-21 มีนาคม พ.ศ. 2551 คณะกรรมการชุมนุมพุทธธรรมศิริราช นำโดยแพทย์หญิงจิตวี แก้วพรสวรรค์ แห่งภาควิชาจิตเวช พาทีมงานไปบันทึกภาพวิดิทัศน์ ที่วัดญาณเวศกวัน วันที่ 4 มีนาคม พ.ศ. 2551 ฉะนั้นแล้วในส่วนที่ 4 ภาษาที่เขียนจึงเป็นภาษาพูด เป็นภาษาที่เรียบง่ายไม่มีความสลับซับซ้อน ทำให้ผู้อ่านเข้าใจได้ง่ายอ่านแล้วทำให้รู้สึกประหนึ่งว่ากำลังนั่งฟังผู้เขียนแสดงธรรมกถาให้ฟัง อีกทั้งยังมีการยกตัวอย่างจากพระไตรปิฎกมาประกอบจึงทำให้ผู้อ่านเข้าใจชัดเจนมากยิ่งขึ้น ที่สำคัญยังมีปูชนียวัตถุกับผู้ฟังเสมือนวิธีสอนอย่างหนึ่งของพระพุทธเจ้า โดยทรงเปิดโอกาสให้พระสงฆ์หรือผู้เข้าเฝ้าถามปัญหาได้ โดยคู่สนทนาได้ซักไซ้ไล่เลียงถามจนกระทั่งได้คำตอบที่พอใจ เป็นวิธีการให้ความรู้ตรงแก่ผู้สงสัยในเรื่องนั้นๆ และเป็นการสร้างบรรยากาศที่เป็นกันเองในการเรียนการสอน หรือการสนทนา ที่จะสามารถทำให้ผู้ฟังหรือผู้อ่านบรรเทาความสงสัยลงไปได้

4. สิ่งที่ได้จากการวิจารณ์หนังสือฟื้นฟูสุขภาวะ ยามสังคมวิกฤต

จากการวิจารณ์หนังสือฟื้นฟูสุขภาวะ ยามสังคมวิกฤต พบว่า การใช้ภาษาในการเขียนที่เรียบง่ายในการอธิบายเนื้อหาทางวิชาการทำให้ผู้อ่านเข้าใจเนื้อหาได้ง่ายและเป็นอีกหนึ่งทางเลือกสำหรับผู้อ่านที่ชอบงานเขียนในลักษณะนี้ ผู้เขียนยังใช้กลวิธีในการเขียนที่ทำให้ผู้อ่านได้เล็งเห็นความสำคัญของการบูรณาการหลักพุทธธรรมในการแก้ปัญหาด้านสุขภาวะ การดำเนินชีวิตด้วยความประมาทและการเมืองที่ไม่มีธรรมเป็นเกณฑ์นำไปสู่วิกฤตการณ์ของมนุษย์และสังคมในปัจจุบัน

ดังนั้น ผู้เขียนจึงนำเสนอว่าการฟื้นฟูสุขภาวะในยามสังคมวิกฤตนอกจากจะต้องเข้าถึงพื้นฐานของสังคมไทย และมีความรู้ความเข้าใจ รู้เท่าทันความเป็นไปของกระแสโลกาภิวัตน์แล้ว หลักพุทธธรรมหรือหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา ก็ควรเป็นหลักพื้นฐานในการพัฒนากระบวนการส่งเสริมฟื้นฟู สุขภาวะในสังคมไทย ที่จะสร้างสรรค์ความผสมกลมกลืน และสร้างดุลยภาพแห่งชีวิตของบุคคล ทั้งในด้านพฤติกรรม จิตใจ และสติปัญญา ในขณะเดียวกันก็จะเชื่อมโยงชีวิตที่ดำรงเข้ากับธรรมชาติแวดล้อม และสังคมอย่างยั่งยืน

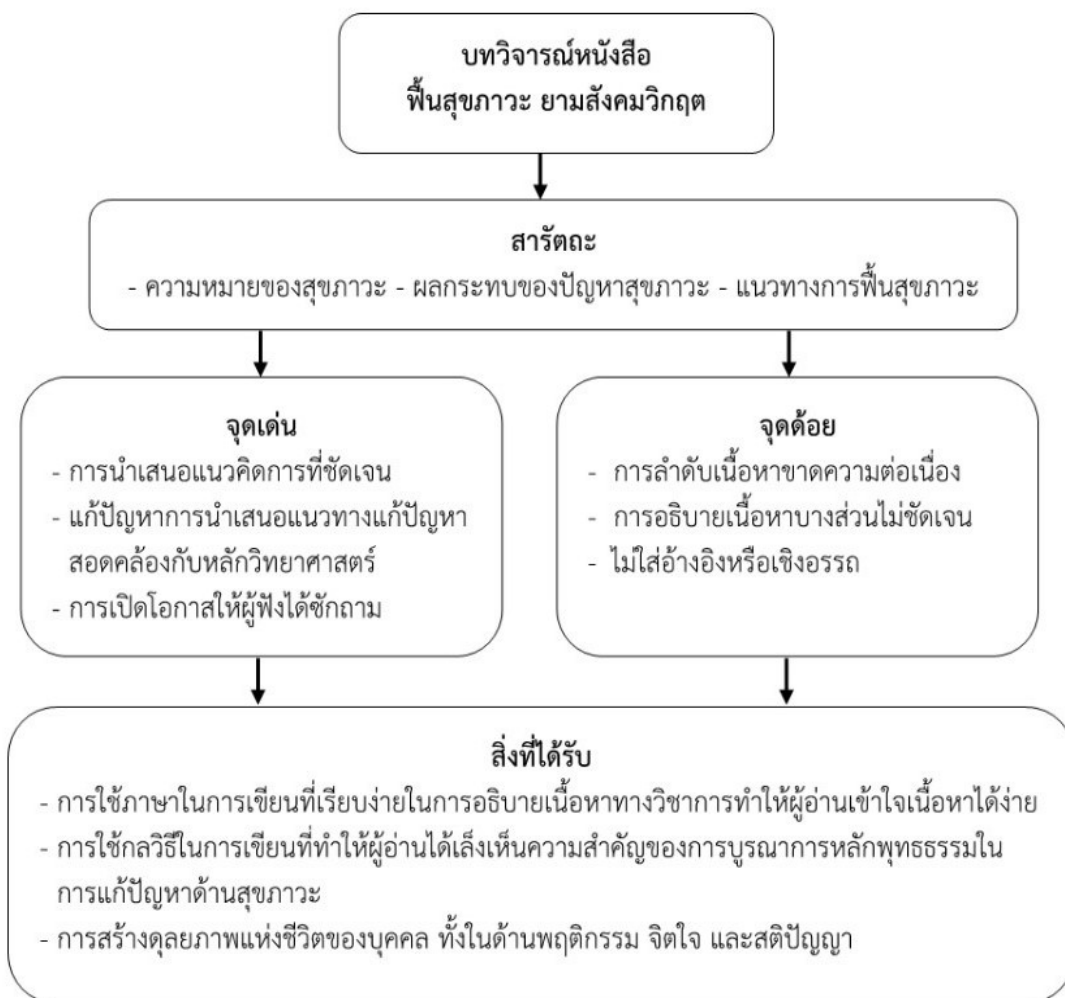

5. สรุป

หนังสือฟื้นฟูสุขภาพะ ยามสังคมวิฤต เป็นงานวรรณกรรมของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) เป็นหนังสือถอดธรรมภาษานของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) โดยการอาราธนาของคณะแพทยศาสตร์ ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล ฉาย ณ โรงพยาบาลศิริราช ในงานประชุมวิชาการ 120 ปี ศิริราช วันที่ 17-21 มีนาคม 2551 คณะกรรมการชุมนุมพุทธธรรมศิริราช นำโดย แพทย์หญิงจิตวี แก้วพรสวรรค์ แห่งภาควิชาจิตเวช พาทีมงานไปบันทึกภาพวิดีโอที่วัดญาณเวศกวัน วันที่ 4 มีนาคม 2551 มีสาระตะ ในการชี้แนะแนวทางการวางตนและการดำเนินชีวิตให้มีความสุขในสถานการณ์ที่สังคมเกิดวิกฤติการณ์ ต่างๆ หนังสือเล่มนี้เป็นหนังสือที่จัดอยู่ในประเภทวรรณกรรมร้อยแก้ว ประเภทวรรณกรรมสารคดีวิชาการ หนังสือเล่มนี้มีจุดเด่นในเรื่องการนำเสนอแนวคิดการแก้ปัญหาที่ชัดเจน การนำเสนอแนวทางแก้ปัญหา สอดคล้องกับหลักวิทยาศาสตร์ และการเปิดโอกาสให้ผู้ฟังได้ซักถาม ในส่วนของจุดด้อยคือการลำดับเนื้อหา ขาดความต่อเนื่องและอธิบายเนื้อหาบางส่วนไม่ชัดเจน และการไม่ใส่อ้างอิงหรือเชิงอรรถ ผู้วิจารณ์เห็น ด้วยกับผู้เขียนในประเด็นการดำเนินชีวิตด้วยปัญญา การฟื้นฟูสุขภาพะโดยหลักปฏิกรรม และการเมืองที่ มีธรรมเป็นเกณฑ์สร้างสรรค์สังคมให้ดีขึ้นได้ หนังสือฟื้นฟูสุขภาพะ ยามสังคมวิฤต เป็นหนังสือที่ใช้ภาษาที่ เรียบง่ายในการอธิบายเนื้อหาทางวิชาการจึงเป็นอีกหนึ่งทางเลือกสำหรับผู้อ่าน และผู้เขียนยังใช้กลวิธีใน การเขียนซึ่งทำให้ผู้อ่านเล็งเห็นความสำคัญในการบูรณาการหลักพุทธธรรมในการแก้ไขฟื้นฟูสุขภาพะใน ยามที่สังคมเกิดวิกฤติอีกด้วย

6. องค์ความรู้ที่ได้รับ

บทวิจารณ์หนังสือเล่มนี้กล่าวถึงฟื้นฟูสุขภาพะ ยามสังคมวิฤต ความหมายคือสุขภาพะ สุขภาพะ เจริญสมบูรณ์ทั้งทางกาย ทางจิตให้ผ่านวิกฤตทางสังคมที่มีความขัดแย้งทางด้านความคิดทางการเมืองจน เกิดการชุมนุมเพื่อประชาธิปไตย ความวิกฤติความที่รุนแรงนี้นำไปสู่การละเมิดสิทธิมนุษยชนในพื้นที่ระบบ เศรษฐกิจพิเศษมีผลกระทบในวงกว้าง หนังสือได้นำเสนอปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพะของคนในสังคม และแนวทางการพัฒนากระบวนการส่งเสริม การฟื้นฟูสุขภาพะและเพื่อสร้างคุณภาพแห่งชีวิตของบุคคล ทั้งในด้านพฤติกรรม ด้านจิตใจ และด้านสติปัญญา รวมทั้งการใช้ภาษาในการเขียนที่เรียบง่ายในการอธิบาย เนื้อหาทางวิชาการทำให้ผู้อ่านเข้าใจเนื้อหาได้ง่าย การใช้กลวิธีในการเขียนที่ทำให้ผู้อ่านได้เล็งเห็นความ สำคัญของการบูรณาการหลักพุทธธรรมในการแก้ปัญหาด้านสุขภาพะและการสร้างคุณภาพแห่งชีวิตของ บุคคล ทั้งในด้านพฤติกรรม จิตใจ และสติปัญญา ดังภาพประกอบ

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- ชลาทิพย์ ชัยโคตร. (2560). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับรัฐศาสตร์*. อุตรธานี: ภาควิชาการพิมพ์ (999).
- ปริญญญา จิตอร่าม. (2561). สุขภาวะกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต. *วารสารสาธารณสุขและวิทยาศาสตร์สุขภาพ*, 1(2), 65-68.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2551). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์*. (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพฯ: เอส.อาร์.พรินติ้ง แมส โปรดักส์.

_____. (2551). *ฟื้นฟูสุขภาพ ยามสังคมวิกฤต*. กรุงเทพฯ: พิมพ์สวย.

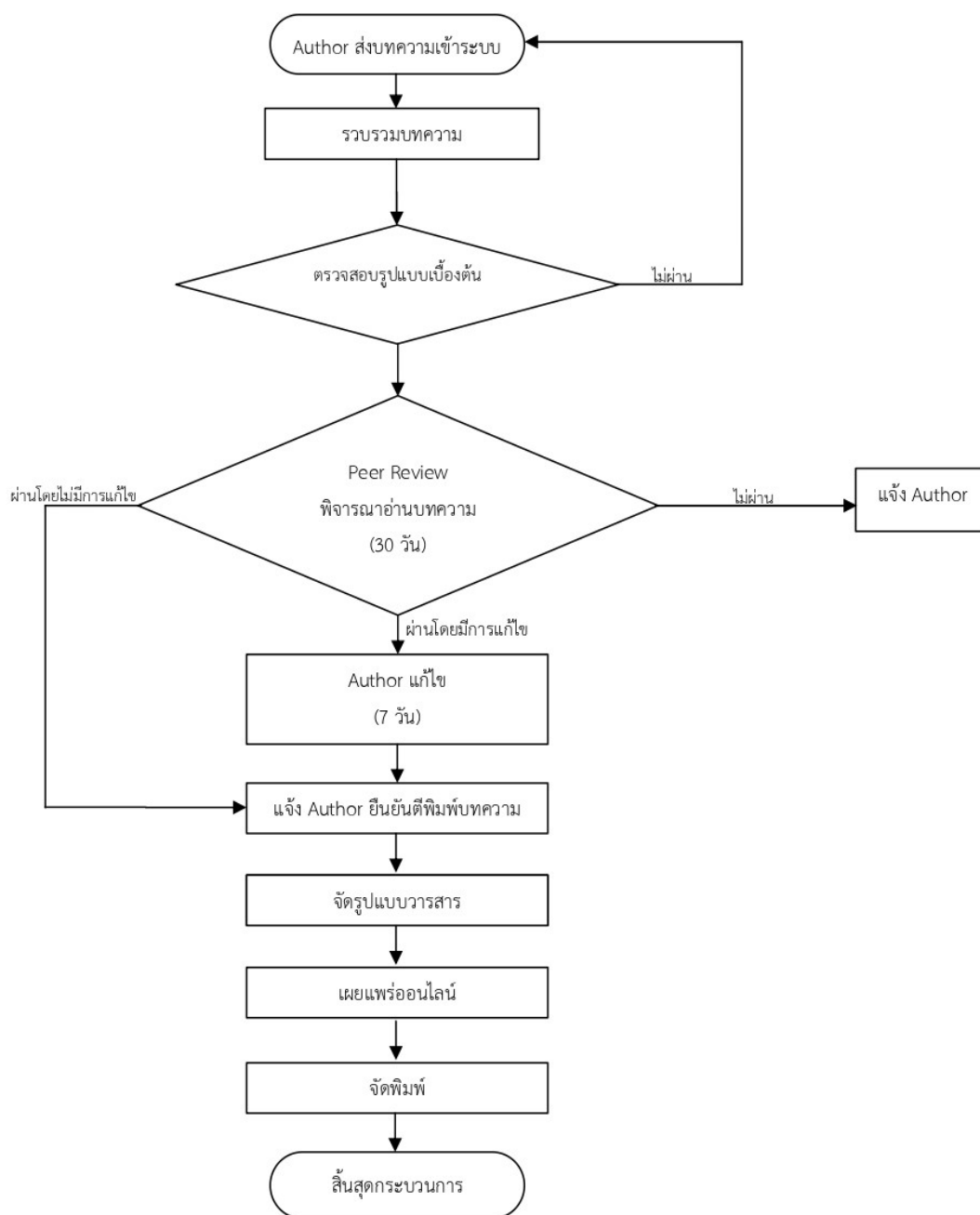
พระไพศาล วิสาโล. (2552). *สุขแท้ด้วยปัญญา วิถีสู่สุขภาพทางปัญญา*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ภาคผนวก

กระบวนการพิจารณาบทความของวารสารสถาบันวิจัยพัฒนธรรม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

คำแนะนำสำหรับผู้นิพนธ์บทความ

สถานที่ติดต่อเกี่ยวกับบทความ

สำนักวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

30 หมู่ 1 ตำบลโคกสี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น 40000

โทรศัพท์ 082-855-8962

1. ส่วนประเภทของบทความที่ลงตีพิมพ์ในวารสาร

วารสารสถาบันวิจัยพิมลธรรม ตีพิมพ์บทความประเภทต่างๆ ดังนี้

1.1 บทความพิเศษ บทความทางวิชาการพิเศษ ที่เสนอเนื้อหาความรู้วิชาการอย่างเข้มข้น และผ่านการอ่านและพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชานั้นๆ มีกลุ่มเป้าหมายเป็นนักวิชาการในวงการวิชาการ/วิชาชีพ

1.2 บทความทางวิชาการ ที่เสนอเนื้อหาความรู้ วิชาการ มีกลุ่มเป้าหมายที่เป็นนิสิต นักศึกษา หรือประชาชนทั่วไป

1.3 บทความวิจัย (Research Article) ได้แก่ รายงานผลงานวิจัยใหม่ที่มีองค์ความรู้อันเป็นประโยชน์ ซึ่งไม่เคยตีพิมพ์ในวารสารใดๆ มาก่อน

1.4 บทความปริทรรศน์ (Review Article) เป็นบทความที่รวบรวมความรู้จากตำรา หนังสือ และวารสารใหม่ หรือจากผลงานและประสบการณ์ของผู้นิพนธ์มาเรียบเรียงขึ้น โดยมีการวิเคราะห์สังเคราะห์วิจารณ์เปรียบเทียบกัน

1.5 ปกิณกะ (Miscellany) ได้แก่บทความทบทวนความรู้ เรื่องแปล ย่อความจากวารสารต่างประเทศ การแสดงความคิดเห็น วิจารณ์ แนะนำเครื่องมือใหม่ ตำราหรือหนังสือใหม่ที่น่าสนใจ หรือข่าวการประชุมทั้งระดับชาติและระดับนานาชาติ

การส่งบทความ

บทความที่จะตีพิมพ์ในวารสารสถาบันวิจัยพิมลธรรม ต้องส่งผ่านระบบลงทะเบียนออนไลน์ Website: <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/prij/index> และรอการตรวจสอบจากกองบรรณาธิการ

การตรวจสอบบทความและพิสูจน์อักษร

ผู้พิมพ์ควรตระหนักถึงความสำคัญในการเตรียมบทความให้ถูกต้องตามรูปแบบของบทความที่วารสารกำหนด ตลอดจนตรวจสอบความถูกต้องแน่นอน พร้อมทั้งพิสูจน์อักษรก่อนที่จะส่งบทความนี้ให้กับบรรณาธิการ การเตรียมบทความให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสารจะทำให้การพิจารณาตีพิมพ์มีความรวดเร็วมากยิ่งขึ้น และทางกองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ที่จะไม่พิจารณาบทความจนกว่าจะได้แก้ไขให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสาร

การเตรียมบทความ

บทความต้องเป็นตัวพิมพ์ดีด โดยใช้ชุดแบบอักษร (font) ชนิตไทยสารบรรณ (TH Sarabun PSK) ขนาดอักษร 16 จัดกั้นหลังตรง และมีระยะห่างระหว่างบรรทัดหนึ่งช่อง (Double Spacing) ตลอดเอกสาร พิมพ์หน้าเดียวลงบนกระดาษ (A4) พิมพ์ให้ห่างจากขอบกระดาษ ด้านซ้าย และด้านขวา ขนาด 3.81 ซม. ด้านบน ขนาด 4.5 ซม. และด้านล่าง ขนาด 4.01 ซม. พร้อมใส่หมายเลขหน้ากำกับทางมุมขวาบนทุกหน้า บทความไม่ควรยาวเกิน 12 หน้ากระดาษพิมพ์ (A4) โดยนับรวมภาพประกอบและตาราง

การพิจารณาและคัดเลือกบทความ

บทความแต่ละบทความจะได้รับพิจารณาจากคณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสาร (Peer Review) อย่างน้อย 2 ท่าน ที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการก่อนตีพิมพ์ โดยการพิจารณาบทความจะมีรูปแบบที่ผู้พิจารณาบทความไม่ทราบชื่อหรือข้อมูลของผู้เขียนบทความ และผู้เขียนบทความไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความ (Double - blind Peer Review)

2. ส่วนบทคัดย่อ (Abstract)

บทคัดย่อควรมีความยาวไม่เกิน 350 คำ โดยแยกต่างหากจากเนื้อเรื่อง บทความวิจัย/วิชาการต้องมีบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ซึ่งบทคัดย่อควรเขียนให้ได้ใจความทั้งหมดของเรื่อง ไม่ต้องอ้างอิงเอกสาร รูปภาพ หรือตาราง และให้มีเพียง 2 ส่วนเท่านั้น คือ

- 1) **วัตถุประสงค์** ควรกล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการศึกษา
- 2) **ผลการวิจัยพบว่า** ควรประกอบด้วย ผลที่ได้รับจากการค้นคว้า ศึกษา และผลของค่าสถิติ (ในกรณีมีการวิเคราะห์)
- 3) **คำสำคัญ** ควรมีคำสำคัญไม่เกิน 3 คำ ที่ครอบคลุมชื่อเรื่องที่ศึกษาและจะปรากฏอยู่ในส่วนท้ายของบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ และคั่นด้วยเครื่องหมายอัฒภาค (Semicolon) (;)

3. ส่วนเนื้อเรื่อง ควรประกอบด้วย

3.1 การเตรียมต้นฉบับสำหรับการเขียนบทความวิจัย ประกอบด้วย

3.1.1 บทนำ (Introduction) เป็นส่วนกล่าวนำโดยอาศัยการปริทรรศน์ (Review) ข้อมูลจากรายงานวิจัย ความรู้ และหลักฐานต่างๆ จากหนังสือหรือวารสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา และกล่าวถึงเหตุผลหรือความสำคัญของปัญหาในการศึกษาครั้งนี้

3.1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Research Objectives) เป็นการกำหนดวัตถุประสงค์ หรือจุดมุ่งหมายของการวิจัย รวมถึงรวบรวมหลักการ วิธีการ โดยมีรายละเอียดว่าจะต้องศึกษาอะไรบ้าง เพื่อเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูล และเสนอผลการวิจัยได้อย่างชัดเจน

3.1.3 วิธีดำเนินการวิจัย (Methods) เป็นการกำหนด วิธีการ กิจกรรม รายละเอียดของการวิจัย การศึกษาประชากร และกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา และวิธีการศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย รวมทั้งสถิติที่นำมาใช้วิเคราะห์ข้อมูล

3.1.4 สรุปผลการวิจัย (Results) เป็นการแสดงผลที่ได้จากการศึกษาและวิเคราะห์ ในข้อ 3.1.2 ควรจำแนกผลออกเป็นหมวดหมู่และสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยการบรรยาย ในเนื้อเรื่องและแสดงรายละเอียดเพิ่มเติมด้วยภาพประกอบ ตาราง กราฟ หรือแผนภูมิ ตามความเหมาะสม

3.1.5 อภิปรายผลการวิจัย (Discussion) เป็นการนำข้อมูลที่ได้มาจากการวิเคราะห์ของผู้นิพนธ์ นำมาเปรียบเทียบกับผลการวิจัยของผู้อื่น เพื่อให้มีความเข้าใจหรือเกิดความรู้ใหม่ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนั้น รวมทั้งข้อดี ข้อเสียของวิธีการศึกษา เสนอแนะความคิดเห็นใหม่ๆ ปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ เพื่อเป็นแนวทางที่จะนำไปประยุกต์ให้เกิดประโยชน์

3.1.6 ข้อเสนอแนะ (Suggestion) การแนะแนวการนำผลการวิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป

3.1.7 องค์ความรู้ที่ได้รับ (Knowledge Assets) ระบุง่องค์ความรู้อันเป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการสังเคราะห์ หลักการ วิธีการ ในลักษณะความเรียง แผนภาพ แผนภูมิ หรือผังมโนทัศน์ เพื่อให้ได้ความรู้ที่ได้จากการวิจัยนั้น

3.1.8 เอกสารอ้างอิง (References) ใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบแทรกในเนื้อหาตามหลักเกณฑ์ APA (American Psychological Association) 6th edition เป็นการอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อความไว้ในเครื่องหมายวงเล็บ () แทรกในเนื้อหา ซึ่งมีรูปแบบการเขียนอ้างอิงที่นิยมแพร่หลาย โดยมีกฎเกณฑ์การอ้างอิงที่ออกแบบมา เพื่อให้ผู้ใช้มีความชัดเจนในการลงรายการงานเขียนต่างๆ ที่ง่ายต่อการศึกษาและการปฏิบัติ

3.2 การเตรียมต้นฉบับสำหรับการเขียนบทความวิชาการ ประกอบด้วย

3.2.1 บทนำ (Introduction) เป็นส่วนกล่าวนำโดยอาศัยการปริทรรศน์ (Review) ข้อมูลจากรายงานวิจัย ความรู้ และหลักฐานต่างๆ จากหนังสือหรือวารสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา และกล่าวถึงเหตุผลหรือความสำคัญของปัญหาในการศึกษาครั้งนี้

3.2.2 เนื้อหา (Content) เรื่องราวที่ผู้เขียนต้องการจะให้อ่านได้รับทราบ เนื้อหาที่ดีต้องมีรายละเอียดที่ชัดเจนและน่าสนใจ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสมรรถภาพทางความคิดของผู้เขียนเป็นสำคัญ

3.2.3 สรุป (Summarizing) เป็นวิธีการเขียนบทความที่ผู้เขียนจะต้องเขียนให้เหลือเฉพาะส่วนที่มีความสำคัญ เป็นการกลั่นกรอง การรวบรวมหรือการลดข้อความให้เหลือส่วนที่สำคัญเท่านั้น

3.2.4 องค์ความรู้ที่ได้รับ (Knowledge Assets) ระบุองค์ความรู้อันเป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการสังเคราะห์ หลักการ วิธีการ ในลักษณะความเรียง แผนภาพ แผนภูมิ หรือผังมโนทัศน์ เพื่อให้ได้ความรู้ที่ได้จากการวิจัยนั้น

3.2.5 เอกสารอ้างอิง (References) ใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบแทรกในเนื้อหาตามหลักเกณฑ์ APA (American Psychological Association) 6th edition เป็นการอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อความไว้ในเครื่องหมายวงเล็บ () แทรกในเนื้อหา ซึ่งมีรูปแบบการเขียนอ้างอิงที่นิยมแพร่หลาย โดยมีกฎเกณฑ์การอ้างอิงที่ออกแบบมาเพื่อให้ผู้ใช้มีความชัดเจนในการลงรายการงานเขียนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาและการปฏิบัติ

3.3 การเตรียมต้นฉบับสำหรับการเขียนบทวิจารณ์หนังสือ ประกอบด้วย

3.3.1 ชื่อเรื่องของหนังสือ (Title) ให้ระบุทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

3.3.2 ชื่อผู้เขียนหนังสือ (Author) ให้ระบุชื่อเต็มทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พร้อมระบุสถาบันหรือหน่วยงานที่ผู้เขียนสังกัด

3.3.3 ชื่อผู้วิจารณ์ (Name of Reviews) ให้ระบุชื่อเต็มทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พร้อมระบุสถาบันหรือหน่วยงานของผู้วิจารณ์สังกัด

3.3.4 เนื้อหาการวิจารณ์ (Reviews Content) ในการเขียนเกี่ยวกับหนังสือวิจารณ์ เนื้อเรื่องจะเป็นส่วนแสดงความคิดเห็นและรายละเอียดในการวิจารณ์ โดยนำเสนอเรื่องราวจุดเด่น จุดบกพร่องของเรื่อง โดยทำการวิจารณ์หรือวิพากษ์อย่างมีหลักเกณฑ์และเหตุผลตามหลักวิชาการ

3.3.5 สรุป (Summarizing) เป็นวิธีการเขียนสรุปความคิดเห็นทั้งหมดที่วิจารณ์ รวมถึงให้ข้อคิดหรือข้อสังเกตที่เป็นประโยชน์สำหรับผู้อ่าน

3.3.6 องค์ความรู้ที่ได้รับ (Knowledge Assets) ระบุองค์ความรู้อันเป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการสังเคราะห์ หลักการ วิธีการ ในลักษณะความเรียง แผนภาพ แผนภูมิ หรือผังมโนทัศน์ เพื่อให้ได้ความรู้ที่ได้จากการวิจัยนั้น

3.3.7 เอกสารอ้างอิง (References) ใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบแทรกในเนื้อหาตามหลักเกณฑ์ APA (American Psychological Association) 6th edition เป็นการอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อความไว้ในเครื่องหมายวงเล็บ () แทรกในเนื้อหา ซึ่งมีรูปแบบการเขียนอ้างอิงที่นิยมแพร่หลาย โดยมีกฎเกณฑ์การอ้างอิงที่ออกแบบมาเพื่อให้ผู้ใช้มีความชัดเจนในการลงรายการงานเขียนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาและการปฏิบัติ

การอ้างอิงแบบแทรกในเนื้อหาตามหลักเกณฑ์ APA 6th edition

1. หนังสือ

1.1 คัมภีร์พระไตรปิฎกหรือหนังสือสำคัญพิมพ์เป็นชุด

ให้อ้างชื่อย่อคัมภีร์. เล่ม/ข้อ/หน้า. และให้วงเล็บคำว่า (บาลี) ไว้หลังคำย่อในกรณีที่ใช้พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีหรือวงเล็บคำว่า (ไทย) ไว้หลังคำย่อในกรณีที่ใช้พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ตัวอย่างเช่น (อง.ทก. (ไทย) 20/395/106)

1.2 หนังสือ

การอ้างอิงในเนื้อหา

หน้าข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ ชื่อ/นามสกุล/(ปีที่พิมพ์/เลขหน้าที่อ้างอิง (ถ้ามี))

หลังข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ (ชื่อ/นามสกุล/ปีที่พิมพ์/เลขหน้าที่อ้างอิง (ถ้ามี))

ผู้แต่ง 1 คน ให้ระบุชื่อ นามสกุล โดยไม่ต้องมีคำนำหน้านาม หากเป็นพระภิกษุทั่วไป ให้ใส่คำว่าพระ, พระมหา นำหน้าชื่อตามด้วยฉายา และพระภิกษุที่มีสมณศักดิ์ให้ใส่ชื่อสมณศักดิ์ตามด้วย **กรณีผู้แต่งมีสมณศักดิ์**

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) (2557, หน้า 15)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2557, หน้า 15)

กรณีผู้แต่งมีเป็นกลุ่มบุคคลหรือนิติบุคคล

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น เจษฎา ทองรุ่งโรจน์ (2547)

Yamane (1967)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (เจษฎา ทองรุ่งโรจน์, 2547)

(Yamane, 1967)

ผู้แต่ง 2 คน ให้ระบุชื่อ นามสกุล โดยไม่ต้องมีคำนำหน้านามของผู้แต่งทั้ง 2 คน โดยใช้คำว่า “และ” สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “and” หรือ “&” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น พระชนนันท์ ฐานุตตโร และบุญชนะ ทาโยธี (2559)

Bruce and Blackburn (1992)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (พระชนนันท ฐานุตโตร และบุญชนะ ทาโยอี, 2559)

(Bruce and Blackburn, 1992)

ผู้แต่ง 3 คน ให้ระบุชื่อ นามสกุลของผู้แต่งแต่ละคนให้คั่นด้วยเครื่องหมาย “,” หน้าผู้แต่งคนสุดท้ายต้องคั่นด้วย “และ” สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “and” หรือ “&” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น ภาสกร ดอกจันทร์, สุรพล พรหมกุล และสุบัน โยทุม (2552)

Dokchan, Phromkun and Yothum (2009)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (ภาสกร ดอกจันทร์, สุรพล พรหมกุล และสุบัน โยทุม, 2552)

(Dokchan, Phromkun and Yothum, 2009)

ผู้แต่งมากกว่า 3 คนขึ้นไป ให้ระบุชื่อ นามสกุลของผู้แต่งคนแรกตามด้วย “และคณะ” หรือคนอื่นๆ สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “et al.” หรือ “and others” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และคณะ (2525, หน้า 100)

Prasitratsin et al. (1982, p. 100)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และคณะ, 2525, หน้า 100)

(Prasitratsin et al., 1982, p. 100)

1.3 วารสาร

การอ้างอิงในเนื้อหา

หน้าข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ ชื่อ/นามสกุล/(ปีที่พิมพ์,/เลขหน้าที่อ้างอิง (ถ้ามี))

หลังข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ (ชื่อ/นามสกุล,/ปีที่พิมพ์,/เลขหน้าที่อ้างอิง (ถ้ามี))

ผู้แต่ง 1 คน ให้ระบุชื่อ นามสกุล โดยไม่ต้องมีคำนำหน้านาม หากเป็นพระภิกษุทั่วไป ให้ใส่คำว่าพระ, พระมหา นำหน้าชื่อตามด้วยฉายา และพระภิกษุที่มีสมณศักดิ์ให้ใส่ชื่อสมณศักดิ์ตามด้วย

กรณีผู้แต่งมีสมณศักดิ์

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) (2557, หน้า 15)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2557, หน้า 15)

กรณีผู้แต่งมีเป็นกลุ่มบุคคลหรือนิติบุคคล

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น เจษฎา ทองรุ่งโรจน์ (2547)

Yamane (1967)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (เจษฎา ทองรุ่งโรจน์, 2547)

(Yamane, 1967)

ผู้แต่ง 2 คน ให้ระบุชื่อ นามสกุล โดยไม่ต้องมีคำนำหน้านามของผู้แต่งทั้ง 2 คน โดยใช้คำว่า “และ” สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “and” หรือ “&” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น พระชนนันท ฐานุตตโร และบุญชนะ ทาโยธี (2559)
Bruce and Blackburn (1992)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (พระชนนันท ฐานุตตโร และบุญชนะ ทาโยธี, 2559)
(Bruce and Blackburn, 1992)

ผู้แต่ง 3 คน ให้ระบุชื่อ นามสกุลของผู้แต่งแต่ละคนให้คั่นด้วยเครื่องหมาย “,” หน้าผู้แต่ง คนสุดท้ายต้องคั่นด้วย “และ” สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “and” หรือ “&” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น ภาสกร ดอกจันทร์, สุรพล พรหมกุล และสุบัน โยทุม (2552)
Dokchan, Phromkun and Yothum (2009)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (ภาสกร ดอกจันทร์, สุรพล พรหมกุล และสุบัน โยทุม, 2552)
(Dokchan, Phromkun and Yothum, 2009)

ผู้แต่งมากกว่า 3 คนขึ้นไป ให้ระบุชื่อ นามสกุลของผู้แต่งคนแรกให้คั่นด้วยตามด้วย “และคณะ” หรือคนอื่นๆ สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “et al.” หรือ “and others” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และคณะ (2525, หน้า 100)
Prasitratsin et al. (1982, p. 100)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และคณะ, 2525, หน้า 100)
(Prasitratsin et al., 1982, p. 100)

1.4 วิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์/สารนิพนธ์

การอ้างอิงในเนื้อหา

หน้าข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ ชื่อ/นามสกุล/(ปีที่พิมพ์,/เลขหน้าที่อ้างอิง (ถ้ามี))

หลังข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ (ชื่อ/นามสกุล,/ปีที่พิมพ์,/เลขหน้าที่อ้างอิง (ถ้ามี))

ผู้แต่ง 1 คน ให้ระบุชื่อ นามสกุล โดยไม่ต้องมีคำนำหน้านาม หากเป็นพระภิกษุทั่วไป ให้ใส่คำว่าพระ, พระมหา นำหน้าชื่อตามด้วยฉายา และพระภิกษุที่มีสมณศักดิ์ให้ใส่ชื่อสมณศักดิ์ตามด้วย

กรณีผู้แต่งมีสมณศักดิ์

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมมจิตโต) (2557, หน้า 15)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมมจิตโต), 2557, หน้า 15)

กรณีผู้แต่งมีเป็นกลุ่มบุคคลหรือนิติบุคคล

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น เจษฎา ทองรุ่งโรจน์ (2547)
Yamane (1967)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (เจษฎา ทองรุ่งโรจน์, 2547)
(Yamane, 1967)

ผู้แต่ง 2 คน ให้ระบุชื่อ นามสกุล โดยไม่ต้องมีคำนำหน้านามของผู้แต่งทั้ง 2 คน โดยใช้คำว่า “และ” สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “and” หรือ “&” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น พระชนนันท ฐานุตโตโร และบุญชนะ ทาโยธี (2559)
Bruce and Blackburn (1992)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (พระชนนันท ฐานุตโตโร และบุญชนะ ทาโยธี, 2559)
(Bruce and Blackburn, 1992)

ผู้แต่ง 3 คน ให้ระบุชื่อนามสกุลของผู้แต่งแต่ละคนให้คั่นด้วยเครื่องหมาย “,” หน้าผู้แต่ง คนสุดท้ายต้องคั่นด้วย “และ” สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “and” หรือ “&” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น ภาสกร ดอกจันทร์, สุรพล พรหมกุล และสุบัน โยทุม (2552)
Dokchan, Phromkun and Yothum (2009)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (ภาสกร ดอกจันทร์, สุรพล พรหมกุล และสุบัน โยทุม, 2552)
(Dokchan, Phromkun and Yothum, 2009)

ผู้แต่งมากกว่า 3 คนขึ้นไป ให้ระบุชื่อ นามสกุลของผู้แต่งคนแรกให้คั่นด้วยตามด้วย “และคณะ” หรือคนอื่นๆ สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “et al.” หรือ “and others” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และคณะ (2525, หน้า 100)
Prasitratsin et al. (1982, p. 100)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และคณะ, 2525, หน้า 100)
(Prasitratsin et al., 1982, p. 100)

1.5 รายงานการวิจัย

การอ้างอิงในเนื้อหา

หน้าข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ ชื่อ/นามสกุล/(ปีที่พิมพ์,/เลขหน้าที่อ้างอิง (ถ้ามี))

หลังข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ (ชื่อ/นามสกุล,/ปีที่พิมพ์,/เลขหน้าที่อ้างอิง (ถ้ามี))

(ใช้รูปแบบเดียวกับหนังสือ)

1.6 ราชกิจจานุเบกษา

การอ้างอิงในเนื้อหา

หน้าข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ ชื่อพระราชบัญญัติ/(ปีที่พิมพ์)

หลังข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ (ชื่อพระราชบัญญัติ,/ปีที่พิมพ์)

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น พระราชบัญญัติโบราณสถานโบราณวัตถุศิลปวัตถุและ
พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 (2544)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (พระราชบัญญัติโบราณสถานโบราณวัตถุศิลปวัตถุและ
พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504, 2544)

1.7 สัมภาษณ์

การอ้างอิงในเนื้อหา

หน้าข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ ชื่อ/นามสกุล/(การสัมภาษณ์,/วันที่/เดือน/พ.ศ.)

หลังข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ (ชื่อ/นามสกุล,/การสัมภาษณ์,/วันที่/เดือน/พ.ศ.)

ผู้ให้สัมภาษณ์ ให้ระบุชื่อ นามสกุล โดยไม่ต้องมีคำนำหน้านาม หากเป็นพระภิกษุทั่วไป
ให้ใส่คำว่าพระ, พระมหา นำหน้าชื่อตามด้วยฉายา และพระภิกษุที่มีสมณศักดิ์ให้ใส่ชื่อสมณศักดิ์ตามด้วย
ชื่อตัวในเครื่องหมายวงเล็บ

กรณีผู้แต่งมีสมณศักดิ์

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น พระครูสุวิธานพัฒนบัณฑิต (การสัมภาษณ์, 15 สิงหาคม 2557)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (พระครูสุวิธานพัฒนบัณฑิต, การสัมภาษณ์, 15 สิงหาคม 2557)

1.8 สื่ออิเล็กทรอนิกส์

การอ้างอิงในเนื้อหา

หน้าข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ ชื่อ/นามสกุล/(ปีที่จัดทำ)

หลังข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ (ชื่อ/นามสกุล,/ปีที่จัดทำ)

ตัวอย่าง เว็บไซต์

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น กรวรรณ สังขกร (2558)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (กรวรรณ สังขกร, 2558)

ตัวอย่าง วิกีพีเดีย

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น Wikipedia (2558)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (Wikipedia, 2558)

การเขียนเอกสารอ้างอิง

1. คัมภีร์พระไตรปิฎก:

ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อเรื่อง./ (ครั้งที่พิมพ์(ถ้ามี) ใส่พิมพ์ครั้งที่ 2 เป็นต้นไป)./ สถานที่พิมพ์:/ สำนักพิมพ์.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

2. หนังสือ:

ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อเรื่อง./ (ครั้งที่พิมพ์(ถ้ามี) ใส่พิมพ์ครั้งที่ 2 เป็นต้นไป)./ สถานที่พิมพ์:/ สำนักพิมพ์.

เจษฎา ทองรุ่งโรจน์. (2547). *พจนานุกรมอังกฤษ-ไทย ปรชญา*. กรุงเทพฯ: โบแดง.

Yamane, T. (1967). *Statistics: an introductory analysis*. New York: Harper and Row.

3. วารสาร:

ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อบทความ./ ชื่อวารสาร./ ปีที่(ฉบับที่)./ เลขหน้า.

พระธรรณัฐ ฐานุตโตโร และบุญชนะ ทาโยธี. (2559). การบริหารงานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดกาฬสินธุ์. *วารสารวิชาการธรรมทรรศน์*, 16(1), 1-13.

Prescott, S. G. (2015). Will Instructors Save Time Using a Specifications Grading System?. *Journal of Microbiology & Biology Education*, 16(2), 298.

4. วิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์/สารนิพนธ์:

ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์./ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทหรือวิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต)./ สถานที่พิมพ์:/ สำนักพิมพ์หรือชื่อมหาวิทยาลัย.

พระมหาบุญพิเชษฐ์ จันทร์เมือง. (2553). *การจัดการการท่องเที่ยวในพระอารามหลวงชั้นเอกในเกาะรัตนโกสินทร์*. (ปริญญาานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

Phrachanna Bhaddharakhito. (2015). *An Analytical Study of Morality in Cambodian Traditional Wedding at Chamnomkuet Village, Chamnom Sub-district, Mongkol borei District, Banteay Meanchey Province Based on Buddhist Principle*. (Master of arts). Khon Kaen: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

5. รายงานการวิจัย:

ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อเรื่อง. (รายงานการวิจัย)./สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์.

สมเกียรติ ชัยพิบูลย์. (2550). การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวชุมชนนครชุม อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร. (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

6. ราชกิจจานุเบกษา:

ชื่อพระราชบัญญัติ./ (ปีที่พิมพ์./วันที่/เดือน)./ราชกิจจานุเบกษา./เล่มที่/ตอนที่/หน้า.

พระราชบัญญัติโบราณสถานโบราณวัตถุศิลปวัตถุและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504. (2544, 21 ธันวาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 118 ตอนพิเศษ 127ง, หน้า 13-17.

7. สัมภาษณ์:

การสัมภาษณ์ให้ทำการอ้างอิงในเนื้อหาโดยไม่ต้องลงรายการในเอกสารอ้างอิง

8. สื่ออิเล็กทรอนิกส์ :

ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อเรื่อง./เข้าถึงได้จาก/http://www.xxxxxxx

(คำว่า เข้าถึงได้จาก ใช้สำหรับเอกสารภาษาไทย Retrieved from สำหรับเอกสารภาษาต่างประเทศ)
กรวรรณ สังขกร. (2558). การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกับวิถีไทย. เข้าถึงได้จาก <http://www.slideshare.net/amicsangkakorn/ss-48803224>

Bhandari, P., Rishi, P. and Prabha, V. (2014). *Positive Effect of Probiotic Lactobacillus Plantarum in Reversing the LPS Induced Infertility in Mouse Model*. Retrieved from <http://www.jmm.microbiologyresearch.org/content/journal/jmm/10.1099/jmm.0.000230;jsessionid=1me6a81o04g7o.x-sgm-live-03>

9. วิกีพีเดีย :

ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อเรื่อง./วันที่สืบค้น./จาก/http://www.xxxxxxx

วิกิพีเดีย. (2561). ข้าวสารจังหวัดขอนแก่น พ.ศ.2560. วันที่สืบค้น 3 มิถุนายน 2562, จาก <https://th.wikipedia.org/wiki>

ส่วนภาพประกอบ (Figure) และส่วนตาราง (Table)

ภาพประกอบและตารางควรมีเท่าที่จำเป็น โดยพิมพ์หน้าละ 1 ภาพ หรือ 1 ตาราง สำหรับคำบรรยายภาพและตารางให้พิมพ์เหนือภาพหรือตาราง ส่วนคำอธิบายเพิ่มเติมให้ใส่ใต้ภาพหรือตาราง

การติดต่อโฆษณาและการสมัครสมาชิก

การติดต่อโฆษณา การสั่งซื้อ และการสมัครเป็นสมาชิกวารสารสถาบันวิจัยพิมลธรรม กรุณาติดต่อ “บรรณาธิการวารสารสถาบันวิจัยพิมลธรรม” สำนักวิชาการมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น อาคาร 100 ปี สมเด็จพระพุทธปาพจนจารย์ (อจ. อาสภมหาเถร) เลขที่ 30 หมู่ 1 บ้านโคกสี ตำบลโคกสี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น 40000 โทรศัพท์ 082-855-8962

<https://so06.tci-thaijo.org/index.php/prij/> E-mail: phimoldhamma.prij@gmail.com

1) ผศ.ดร.นิเทศ สนั่นนารี 089-711-1190

2) นางสาวมารีสา ไสวงาม 082-855-8962

กำหนดการออกวารสาร

ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน

ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม

เพื่อให้เป็นไปตามกฎหมายลิขสิทธิ์ ผู้พิมพ์ต้องลงลายมือชื่อในแบบฟอร์มใบมอบลิขสิทธิ์บทความให้แก่วารสารฯ พร้อมกับบทความต้นฉบับที่ได้แก้ไขครั้งสุดท้าย นอกจากนี้ ผู้พิมพ์ต้องยืนยันว่าบทความต้นฉบับที่ส่งมาตีพิมพ์นั้น ได้ส่งมาตีพิมพ์เฉพาะในวารสารสถาบันวิจัยพิมลธรรมเพียงแห่งเดียวเท่านั้น หากมีการใช้ภาพหรือตารางของผู้พิมพ์อื่นที่ปรากฏในสิ่งตีพิมพ์อื่นมาแล้ว ผู้พิมพ์ต้องขออนุญาตเจ้าของลิขสิทธิ์ก่อนพร้อมทั้งแสดงหนังสือที่ได้รับการยินยอมต่อบรรณาธิการ ก่อนที่บทความจะได้รับการตีพิมพ์

